📚 کفایت دینی کتب خانه 📚

په دی چینل کی دتلیکرام کتابونه نشرکیږی

دحنفی مذهب په رڼاکی

لکه تفاسیر شریف

اوفقه شریفه

اوفتاوی؟

د درجون کتابونه

اوداسی نور کتابونه لکه.

صرف اونحو

اومنطق

اوعقائد

نوهیله لرم چی دالینک دثواب په خاطر نشر کړی

https://t.me/kafayat2395

کفایت الله واتس ایپ نمبر 03052488551

د دا کتاب pdf کول خاص د الله تعالیٰ د رضا د پاره دی

د ټولو لوستونکو او فایده اخستونکو

د دعا په هیله

د عُلماؤ، طَلباؤ، مُقرِّرینو او عامو مسلمانانو د پاره په مختلفو موضوع گانو باندې د تقریرونو یوه مُفصّله، مُعتَمده، علمي، او تحقیقي ذخیره:

اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنه

جلد ۱۳

تألیف

آبُو الشَّمس مولانا نُورُ الهُدیٰ عُفِيَ عَنْهُ

فاضلِ جامعه امداد العلوم پشاور صدر، و وفاق المدارس العربیة ملتان

بي اے عبدالولي خان یونیورسټي مردان

حالاً: مُدرّس دارالعلوم فیض القرآن اکاخیل کالونی، مردان

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د کتاب نوم: اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنه جلد ۱۲

مؤلف: اَبُوالشَّمْس مولانا نُوْرُالْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیضُ القرآن اکاخیل کالونی مردان

فون نمبر ۰۳۰۶۵۴۴۷۱۷۴

کمپوزر: مؤلف پخپله

د چاپ کال: ۱۴۳۹هـ ق ، ۱۳۹۶هـ ش، مطابق ۲۰۱۹ ء

مکتبه اعزازیه

محله جنگي پشاور
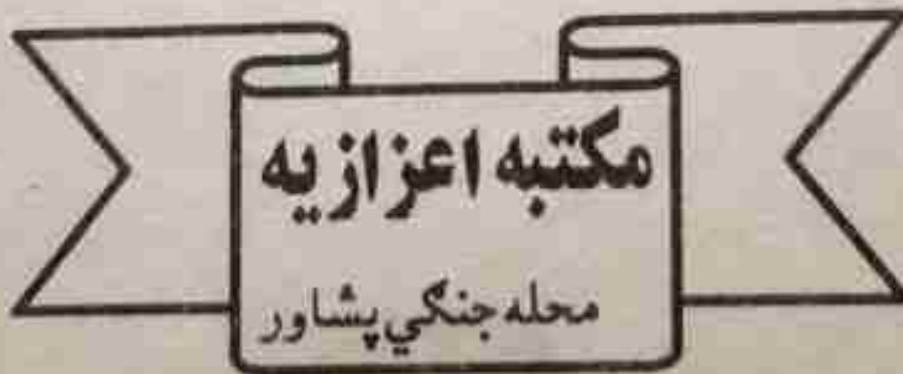
زیر اهتمام: کفایت الله ارماني ۰۳۴۴-۹۹۹۵۹۹۰

Scanned with CamScanner

تقریظ

اَلْأَدِیْبُ الْکَامِلُ، اَلْعَالِمُ الزَّاهِدُ، بَرَکَةُ الْعَصْرِ

حضرت مولانا فقیر محمد "حنفي" صاحب

دَامَتْ بَرَکَاتُهُمُ الْعَالِیَة

مهتمم دارالعلوم فیض القرآن اکاخیل کالوني مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِیْمِ

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَکَفٰی ، وَسَلَامٌ عَلٰی عِبَادِهِ الَّذِیْنَ اصْطَفٰی ، اَمَّا بَعْدُ .

زما ګران او محترم ورور حضرت مولانا نورالهدا صاحب دَامَتْ بَرَکَاتُهٗ چې د "اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِیْرُوْنَه" په نوم باندې کوم کتاب لیکلی مَاشَاءَ اللّٰه ډیر په زړه پورې او زړه راښکونکې کتاب دی ، ځکه چې دا په قرآني آیتونو ، نبوي احادیثو ، د صُلحاؤ په آقوالو ، او معتمدو واقعاتو باندې مشتمل دی نو ځکه زړونو ته ډیر مقبول دی .

بیا خاصکر د اُمتِ مُسلمه ، د جُماتونو اِمامانو او واعظانو د پاره خو ډیر مُفید دی ځکه په دې کتاب کې په هره هغه موضوع باندې بحث شوی چې د اُمتِ مسلمه ورته ضرورت دی .

دولسم جلد چونکه ټول په جهاد باندې لیکل شوې دی او په دې دیارلسم جلد کې هم د جهاد باقي پاتې موضوع ګانې او ورسره نورې ډیرې اَهمې موضوع ګانې شاملې دي ، جهاد داسې بهترین عمل دی چې د دې په برکت باندې مونږ په خپلو سترګو اولیدل چې د رُوس او امریکې ملعونې سُپَرپاوَر یې زیرو پَاور ته راوست .

زما د اللّٰه ﷻ په دربار کې دا سوال دی چې دې کتاب له اللّٰه ﷻ څومره مقبولیت ورکړې دی د دې په زر چنده دې اللّٰه ﷻ نور هم ورکړي .

Scanned with CamScanner

او بیا خاصکر زما د پاره خو ډیره د فخر او خوشحالۍ موقع ده چې نوموړي مؤلف زمونږ د مدرسې '' دارالعلوم فیض القرآن '' مُدرِّس دی.
الله تعالی دې د دوی په عُمر، عِلم او عمل کې نوره هم اِضافه اوکړي.

آمِیْن ثُمَّ آمِیْن

لَا أَرْضٰى بِوَاحِدَةٍ بَلْ أَضُمُّ إِلَيْهَا أَلْفَ آمِيْنَا

فقیر محمد '' حنفي ''

خادِمُ العلماء والطلباء بجامعة فيض القرآن اکاخیل کالوني مردان

۲۵/۹/۲۰۱۹

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

سریزه (د دیارلسم جلد)

نَحْمَدُهٗ وَنُصَلِّيْ عَلٰى رَسُوْلِهِ الْكَرِيْمِ ، اَمَّابَعْدُ!

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ ، اَلشُّكْرُ لِلّٰهِ ، دا دیارلسم (۱۳) جلد هم د الله ﷻ په توفیق سره پوره شو ، په دې کې مې ددې وخت مناسب اهمې موضوع ګانې په ډېر محنت سره راجمع کړې ، هره خبره مې په څو څو مُعتمدو حوالو سره مُزَيَّن کړې ، اُمید دی چې ددې په کتلو سره به ستاسو سترګې يَخې شي ، او عِلمي تَنده به مو پرې ماته شي.

خوشخبري : اِن شاءَ الله دا سلسله به همداسې تر یو وخته پورې جاري وي ، او **څوارلسم (۱٤) جلد به هم د الله ﷻ په توفیق سره ډېر زر را اُووځي**

الله تعالی دې دا ټول کتابونه په خپل دربار کې قبول کړي ، او په صحیح طریقې سره دې دا د قیامته پورې انسانانو د پاره د اِصلاح سبب اُوګرځوي.

پَرورَدِګار عالَم دې دا کتابونه زما ، زما د والدینو ، اُستاذانو او ټول اُمتِ مُسلمه د پاره د مغفرت او نِجات ذَریعه اوګرځوي.

آمِيْنَ يَارَبَّ الْعَالَمِيْنَ.

رَبَّنَا تَقَبَّلْ مِنَّا اِنَّكَ اَنْتَ السَّمِيْعُ الْعَلِيْمُ

نوټ : که د کتاب متعلق یا بله څه مفیده مشوره وي نو په دې ۰۳۰۶ ۵۴۴۷۱۷۴ نمبر راسره رابطه کولې شی.

ابوالشمس نُورُالهدیٰ عفی عنه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

اجمالي فهرست

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

تفصيلي فهرست

۲. جهاد خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کول او مالِ غنيمت کې د خيانت نه ځان ساتل — ۳۶

Scanned with CamScanner

صفحه	موضوع	نمبرشمار
۲۱۱	بُغض او نفرت به د چا د ذات سره نشي کولی، بلکه د هغه د بد عمل سره به کولی شي	۱۷۸
۲۱۲	کومه غصه چي د الله ﷻ د پاره وي د هغې نه دُشمني او فتني نه پيدا کيږي	۱۷۹
۲۱۲	د حضرت عُمر رضي الله عنه واقعه	۱۸۰
۲۱۴	د الله ﷻ حُکم منل عبادت دی	۱۸۱
۲۱۵	د نيک عمل ارادي کولو سره هم انسان ته نيکي ملاويږي	۱۸۲
۲۱۷	چي د تهجد و نيت اوکړي نو ثواب ورته ملاويږي اگر چي اُوده پاتي شي	۱۸۳
۲۱۷	په ښه نيت کولو سره د عمل ثواب ملاويدل	۱۸۴
۲۱۸	**د اَسلافو د اخلاص يو څو واقعات**	۱۸۵
۲۱۸	د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه اِخلاص او خِدمت	۱۸۶
۲۲۰	د امام زَينُ العابدين رحمه الله اِخلاص او خدمت	۱۸۷
۲۲۱	د حضرت علي رضي الله عنه اخلاص او عاجزي	۱۸۸
۲۲۲	د حضرت خالد بن وليد رضي الله عنه اِخلاص او عاجزي	۱۸۹
۲۲۲	د آته صحابه کرامو رضي الله عنهم د اِخلاص په وجه په چين کي په کروړونو خلق مسلمانان کيدل	۱۹۰
۲۲۴	د يو بزرگ اِخلاص	۱۹۲
۲۲۴	د دوه ښځو د يو بل سره اِخلاص	۱۹۳
۲۲۷	مُخلِص سړي په خلقو کي خپل شهرت نه خوښوي	۱۹۴
۲۲۷	۱. د يو مُجاهِد اِخلاص او امانت داري (د تاج په واپس کولو سره خپل نوم نه ښکاره کول)	۱۹۵
۲۲۸	۲. د غټي کارنامي کولو باوجود خپل نوم نه ښکاره کول	۱۹۶
۲۳۰	۳. عبدالله بن مبارک رحمه الله د غټي کارنامي کولو باوجود خپل شهرت خوښ نکړو	۱۹۷

نمبر شمار	موضوع	صفحه
۱۹۸	مُخلص سړی د خلقو نه د تعریف طمع نه ساتي	۲۳۲
۱۹۹	د غونډ تقریر خلاصه	۲۳۲
۲۰۰	دُعا	۲۳۳
	۵. د رِیا نه خان ساتل	۲۳۴
۲۰۱	تمهیدي خبره	۲۳۵
۲۰۲	د رِیا تعریف	۲۳۶
۲۰۳	د رِیا اَقسام	۲۳۷
۲۰۴	د رِیا حُکم	۲۳۷
۲۰۵	د الله ﷻ سره په عبادت کې بل څوک شریکول ناجائز دي	۲۳۸
۲۰۶	رِیا د منافقینو صفت دی	۲۳۹
۲۰۷	د رِیا کار د پاره هلاکت	۲۳۹
۲۰۸	رِیا کار د الله ﷻ سره اِستهزاء کوي	۲۳۹
۲۰۹	د رِیا مثال	۲۴۰
۲۱۰	د رِیا په وجه فقر پیدا کیدل	۲۴۰
۲۱۱	رِیا " شِرکِ خَفِي " دی	۲۴۳
۲۱۲	رِیا " شِرکِ اَصغر " دی	۲۴۵
۲۱۳	په کوم عمل کې چې د الله ﷻ سره بل څوک شریک شي نو هغه نه قبلیږي	۲۴۶
۲۱۴	د رِیا کار مثال	۲۵۱
۲۱۵	د رِیا کار د پاره د قیامت په ورځ رَسوائي	۲۵۱
۲۱۶	د حدیث تشریح	۲۵۱
۲۱۷	رِیا کار به د قیامت په ورځ د ټولو نه مخکې پړمخ جهنم ته غورځولې شي	۲۵۳
۲۱۸	د عمل د صحیح والي د پاره ځلور خبرې ضروري دي	۲۵۶
۲۱۹	په رِیا سره د عمل ثواب باطلیږي	۲۵۷

صفحه	موضوع	نمبر شمار
۲۹۶	د نورو پيغمبرانو صداقت	۲٦۰
۲۹۷	**دروغ ويل گناه کبيره ده**	۲٦۱
۲۹۷	په دروغجن باندې لعنت	۲٦۲
۲۹۸	دروغ ويل د مُنافقانو علامه ده	۲٦۳
۲۹۹	د مذکوره احاديثو مطلب	۲٦۴
۳۰۰	په کامل مؤمن کې دروغ او خيانت نه جمع کيږي	۲٦۵
۳۰۲	د دورغو د بَدبويَۍ په وجه حفاظت کوونکې فرښتې يو مِيل لرې کيدل	۲٦٦
۳۰۲	دروغ ويونکي د پاره سخته سزا	۲٦۷
۳۰۴	مسلمان ورور ته دروغ ويل غټ خِيانت دی	۲٦۸
۳۰۵	په دروغه باندې قَسَم کوونکي د پاره سخته سزا	۲٦۹
۳۰٦	بې تحقيقه خبره نقل کول ندي پکار	۲۷۰
۳۰۷	دروغ آخِر هم ښکاره کيږي	۲۷۱
۳۰۸	ماشومانو ته هم دورغ ويل ندي پکار	۲۷۲
۳۰۹	امام بخاريؒ د هغه کس نه حديث نقل نکړو چې آس ته يې په دروغه دُهوکه ورکړه	۲۷۳
۳۱۰	د خوش طبعي واقعه	۲۷۴
۳۱۰	د خلقو خندولو د پاره د دروغ ويلو سزا	۲۷۵
۳۱۱	د ملگرو خوشحالولو د پاره خندوُونکې رښتيني لطيفه يا رښتيني قصه بيانول صحيح دي	۲۷٦
۳۱۲	دروغ پريخودونکي د پاره د جنت په مينځ کې د کور ضمانت	۲۷۷
۳۱۳	په درې ځايونو کې د دروغ ويلو گنجائش شته	۲۷۸
۳۱٦	د غونډ تقرير خلاصه	۲۷۹
۳۱۸	ددې کتاب په تېرو جلدونو کې د کتابَتي غلطيانو اِصلاح	۲۸۰
	ددې (اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنه) ټول کتاب اِجمالي فهرست	۲۸۱

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ مَثَلُ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِيْ كُلِّ سُنْۢبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ۗ وَاللّٰهُ يُضٰعِفُ لِمَنْ يَّشَآءُ ۗ وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴾ البقرة آية ۲۶۱ .

په جهاد کښې د مال خرچ کولو فضائلِ او فوائدِ

تاليف

اَبُو الشَّمْس مولانا نُوْرُ الْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُ العلوم فيضُ القرآن اکاخيل کالونی مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

په جهاد کې د مال خرچ کولو فضائل او فوائد

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ نَحْمَدُهُ وَنَسْتَعِيْنُهُ وَنَسْتَغْفِرُهُ وَنُؤْمِنُ بِهِ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْهِ ، وَنَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنْ شُرُوْرِ اَنْفُسِنَا وَمِنْ سَيِّئَاتِ اَعْمَالِنَا مَنْ يَّهْدِهِ اللّٰهُ فَلَا مُضِلَّ لَهُ وَمَنْ يُّضْلِلْهُ فَلَا هَادِيَ لَهُ ، وَنَشْهَدُ اَنْ لَّا اِلٰهَ اِلَّا اللّٰهُ وَحْدَهُ لَاشَرِيْكَ لَهُ وَنَشْهَدُ اَنَّ سَيِّدَنَا وَنَبِيَّنَا وَمَوْلَانَا مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ ،

اَمَّا بَعْدُ فَاَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ مَثَلُ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِيْ كُلِّ سُنْۢبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ، وَاللّٰهُ يُضٰعِفُ لِمَنْ يَّشَآءُ ، وَاللّٰهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴾ .(۱)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ اَنْفَقَ نَفَقَةً فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ كُتِبَتْ لَهُ بِسَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ .(۲)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ

تمهيدي خبره

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! جهاد د اِسلام اَهم حُکم دی ، په دې کې د مال لګولو ډير فضائل او فوائد بيان شوي .

---

(۱) البقرة اية ۲۶۱ .

(۲) سنن الترمذي أَبْوَابُ فَضَائِلِ الْجِهَادِ عَنْ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِيْ فَضْلِ النَّفَقَةِ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ رقم الحديث ۱۶۲۵ وقال الترمذي: هٰذَا حَدِيْثٌ حَسَنٌ . سنن النسائي فضل النفقة في سبيل الله رقم الحديث ۳۱۸۶ ، المستدرک على الصحيحين للحاکم رقم الحديث ۲۴۴۱ وقال الحاکم: هٰذَا حَدِيْثٌ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ووافقه الذهبي، شعب الايمان رقم الحديث ۳۹۶۳ ، مسند احمد رقم الحديث ۱۹۰۳۶ ، کنز العمال رقم الحديث ۱۰۶۳۲ ، مشکوة المصابيح کتاب الجهاد الفصل الثاني رقم الحديث ۳۸۲۶(۳۹) ، مصنف ابن شيبة رقم الحديث ۱۹۴۲۳ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ۴۶۴۷ ذکر تضعيف النفقة في سبيل الله على غيرها من الطاعات .

Scanned with CamScanner

د جهاد درې قسمونه (جهاد بالمال . جهاد بالنفس . جهاد باللسان)

د ابوداؤ ، نسائي او مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

جَاهِدُوا الْمُشْرِكِينَ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنْفُسِكُمْ وَأَلْسِنَتِكُمْ . (١)

تاسو د مشرکينو سره په خپلو مالونو ، نفسونو ، او ژبو سره جهاد اوکړئ.

تشريح : په دې حديث کې د جهاد درې (٣) اقسام ذکر شو :

١. جهادِ بِالْمَال ٢. جهادِ بِالنَّفس ٣. جهادِ بِاللِّسان

جهاد بِالمال ديته وايي چې انسان خپل مال په جهاد کې خرچ کړي ، مجاهدينو ته پرې اَسلحه يا نور جَنگي سامان واخلي ، يا ورته د خوراک ، څکاک ، کپړو او د ګاډي کرايي د پاره روپۍ ورکړي.

جهاد بالنَّفس ديته وايي چې انسان په خپله په جهاد کې شريک شي ، او د کافرانو خلاف اوجنګيږي.

جهاد بِاللِّسان ديته وايي چې انسان په ژبې سره خلقو ته د جهاد متعلق ترغيب ورکړي ، د کافرانو د عقائدو او نظرياتو مذمّت بيان کړي ، کافرانو ته دَهمکي ورکړي ، جهادي نَظمونه اووايي ، او مجاهدينو ته د کاميابۍ دُعاګاني اوکړي.

يعنی په ژبې سره داسې خبرې اوکړي چې په هغې سره په مسلمانانو کې د جهاد جَذبه راپيدا شي او يا پرې د کافرانو سپکاوی اوشي.

د جهاد بالمال مخکې ذکر کيدو وجه : په قرآن مجيد کې اکثره جهاد بِالمال د جهاد بِالنّفس نه مخکې ذکر شوی ، او په دې مذکوره حديث کې هم جهاد بِالمال په جهاد بِالنّفس باندې مقدّم شوی نو ددې وجه داده چې مالي جِهاد هر صاحبِ اِستطاعت واله

(١) سنن ابي داؤد كتاب الجهاد باب كراهية ترك الغزو رقم الحديث ٢٥٠٤ ، قال الالباني: صحيح . سنن النسائي رقم الحديث ٣٠٩٦ باب وجوب الجهاد . مشكوة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الثاني رقم ٣٨٢١ (٣٥) ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم ٢٤٢٧ وقال الحاكم هذا حديث صحيح على شرط مسلم ولم يخرجاه . السنن الصغرى للبيهقي رقم الحديث ٢٧٥٣ . مسند احمد رقم الحديث ١٢٢٤٦ ، ورقم ١٣٦٣٨ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ٢٦٠٩ .

Scanned with CamScanner

کولې شي ، تر دې چې زَنانه ، بوډا ، مريض او هر معذور هم جهاد ته خپلې روپۍ ليږلې شي ، ليکن جهاد بِالنّفس هر څوک نشي کولی ، صرف هغه کس يې کولې شي چې په هغه کې د جهاد کولو طاقت وي ، لهذا بوډا ، ګډ ، شَل زَنانه ، مريض او معذور جهاد بِالنّفس نشي کولی ، نو چونکه په جهاد بِالمال کې عموم دی نو ځکه يې مقدّم کړو .

دويمه وجه داده چې د جهاد بِالمال ضرورت زيات راپيښيږي ، تر دې چې په جهاد بِالنّفس کې هم مال ته ضرورت وی ، ځکه مجاهدين د جهاد ميدان ته تللو د پاره ، د خوراک ، آسلحې او نور جنګي اسباب اخيستلو د پاره هم مال ته ضرورت لري .

بهر حال ، د جهاد په آقسامو کې يو قِسم جهاد بِالمال هم دی . په قرآن کريم او احاديثو کې د دې ډير فضائل او فوائد بيان شوي :

د يوې روپۍ په عوض کې اووه سوه (۷۰۰) چنده اَجر

څوک چې د الله ﷻ په لار (جهاد ، حج وغيره) کې يوه روپۍ اولږوي نو الله تعالی ده ته د دې په عِوض کې د اووه سوه (۷۰۰) روپو اَجر ورکوي .

د الله ﷻ په لار کې د مال لږولو مثال په قرآن کې داسې ذکر دی :

﴿ مَثَلُ الَّذِيْنَ يُنْفِقُوْنَ اَمْوَالَهُمْ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ كَمَثَلِ حَبَّةٍ اَنْۢبَتَتْ سَبْعَ سَنَابِلَ فِيْ كُلِّ سُنْۢبُلَةٍ مِّائَةُ حَبَّةٍ ۭ وَاللهُ يُضٰعِفُ لِمَنْ يَّشَاۗءُ ۭ وَاللهُ وَاسِعٌ عَلِيْمٌ ﴾ .(۱)

ترجمه : کوم خلق چې د الله تعالی په لار کې خپل مالونه خرچ کوي د هغوی مثال د هغه دانې په شان دی چې اووه (۷) وږي رازرغون کړي ، په هر وږي کې سل (۱۰۰) دانې وي ، او الله تعالی چې چاته او غواړي نو (دا اَجر) نور هم ورله زياتوي ، او الله فراخې واله ، پوهه دی .

د آيت تشريح : په دې آيت کې د الله ﷻ په لار کې د مال لږولو اَجر د مثال په ذريعه بيان شوی ، چې د دې مثال داسې دی : لکه څوک د غنمو يوه دانه په زَرخېزه زمکه کې اوکري ، د دينه د غنمو يو بُوټی جوړ شي چې په هغې کې اووه (۷) وږي وي ، او په هر

(۱) البقرة آية ۲۶۱ .

وَرِي کې سَل (۱۰۰) داني وي (يعنې د غنمو د يوې داني نه اُووه سوه (۷۰۰) داني جوړې شي)، نو دغه شان د الله ﷻ په لار کې يوه روپۍ لږوونکي ته د اُووه سوه (۷۰۰) روپو لږولو اَجر ورکولې شي، بلکه چې الله ربّ العزت اوغواړي نو ددينه زيات اَجر هم ورکوي. (۱)

د مثال په ذريعه د بيانولو حکمت

قرآن کريم دا مذکوره مضمون (چې د الله ﷻ په لار کې د يوې روپۍ لږولو په عوض کې انسان ته اُووه سوه چنده اَجر ورکولې شي، دا مضمون) په لندو او صفا الفاظو هم بيانولې شو ليکن د غنم داني د مثال په ذريعه يې بيان کړو، دا ځکه چې په دې کې دې خبرې ته اِشاره ده چې لکه څرنګې زميندار د غنمو د يوې داني نه اُووه سوه داني هغه وخت حاصلولې شي چې کله د غنم دا دانه هم ښه وي (خرابه نه وي)، دا زميندار د زمينداری په فن کې هم پوره مهارت لري، او په کومه زمکه کې چې دا دانه کرلې شي هغه زمکه هم ښه وي. ځکه که په دې کې يو څيز کم وي نو يا خو به د غنم دا دانه مکمل ضائع شي، يا به اُووه سوه (۷۰۰) داني اونکړي، بلکه کمې به او کړي.

همدغه شان د الله ﷻ په لار کې د خرچ کولو د قبوليت او زيات اَجر د پاره هم څه شرطونه دي، هغه دا چې انسان کوم مال د الله تعالى په لار کې خرچ کوي هغه به پاک او حلال وي، د خرچ کوونکي نيت به خاص د الله ﷻ رَضا وي، او چاته يې چې ورکوي نو هغه به د صدقې اخيستلو مُستحِق وي.

ځکه که د صدقه ورکوونکي مال حرام وي، يا يې نيت خراب وي (رِيا په کې وي)، يا يې غير مُستحِق ته ورکړي نو په دې سره ده ته ددې مال خرچ کولو هيڅ اَجر نه ملاويږي.

نو ددې آيت نه د الله ﷻ په لار کې د مال خرچ کولو فضيلت هم معلوم شو، او ورسره ورسره د مقبول کيدو درې (۳) شرطونه هم بيان شو. (۲)

---

(۱) معارف القرآن لمولانا مفتي محمد شفيع رحمه الله سورة البقرة في تشريح آية ۲۶۱.

(۲) ورانديني مرجع.

Scanned with CamScanner

احاديث : په احاديثو کې هم دا مضمون ذکر دی چې په جهاد کې د مال خرچ کولو په عِوض کې انسان ته يو په اووه سوه چنده ثواب ملاويږي :

۱. رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ أَنْفَقَ نَفَقَةً فِي سَبِيلِ اللهِ كُتِبَتْ لَهُ بِسَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ. (۱)

څوک چې د الله ﷻ په لار (جهاد) کې (د خپل مال نه) څه خرچ کړي نو د ده ته به (د دې په عِوض کې) اووه سوه (۷۰۰) چنده اجر ليکلې شي.

۲. د مسلم شريف حديث دی چې يو سړی (رسول الله صلی الله عليه وسلم ته) په مهار کړې شوې (پيزواني) اوښه باندې راغی ، او وې ويل :

هٰذِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ دا د الله ﷻ په لاره (جهاد) کې صدقه ده.

رسول الله صلی الله عليه وسلم ورته اوفرمايل :

لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَبْعُ مِائَةِ نَاقَةٍ كُلُّهَا مَخْطُومَةٌ.

ستا د پاره به د دې په عِوض کې د قيامت په ورځ باندې اووه سوه (۷۰۰) اوښې وي چې ټولې به مهار (پيزواني) کړې شوي وي. (۲)

---

(۱) سنن الترمذي أَبْوَابُ فَضَائِلِ الْجِهَادِ عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ النَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ رقم الحديث ۱۶۲۵ وقَالَ الترمذي: هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ . سنن النسائي فضل النفقة في سبيل الله رقم الحديث ۳۱۸۶ ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۲۴۴۱ ،وقَالَ الحاكم: هٰذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ، ووافقه الذهبي. شعب الايمان رقم الحديث ۳۹۶۳ ، مسند احمد رقم الحديث ۱۹۰۳۶ ، كنز العمال رقم الحديث ۱۰۶۳۲ ، مشكوة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الثاني رقم الحديث ۳۸۲۶(۳۹) ، مصنف ابن شيبة رقم الحديث ۱۹۴۲۲ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ۴۶۴۷ ذكر تضعيف النفقة في سبيل الله على غيرها من الطاعات.

(۲) عَنْ أَبِي مَسْعُودٍ الأَنْصَارِيِّ رضي الله عنه قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ بِنَاقَةٍ مَخْطُومَةٍ . فَقَالَ : هٰذِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَكَ بِهَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ سَبْعُ مِائَةِ نَاقَةٍ كُلُّهَا مَخْطُومَةٌ. صحيح مسلم كِتَابُ الإِمَارَةِ بَابُ فَضْلِ الصَّدَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ وَتَضْعِيفِهَا رقم الحديث ۱۳۲ (۱۸۹۲) ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۲۴۴۹ ،وقَالَ الحاكم : هٰذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ، ووافقه الذهبي. صحيح ابن حبان محققا رقم ۴۶۴۹ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۶۳۴ ، شرح السنة للبغوي رقم ۲۶۲۵ ، كنز العمال رقم الحديث ۱۶۰۲۹ ، مشكوة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الاول رقم الحديث ۳۷۹۹(۱۳).

د يو دِرهم په عوض کې د اووه لکه (۷۰۰۰۰۰) درهمو ثواب

دې پاس احاديثو کې چې د يو درهم په عوض کې د اووه سوه درهمو کوم اجر ذکر شو دا د هغه چا د پاره دی چې هغه جهاد ته خپلې روپۍ يا نور اسباب اوليږي خو په خپله جهاد ته نه وي تللې .

او س چې کوم کس په جهاد کې خپلې روپۍ هم خرچ کړي او په خپله جهاد ته هم لاړ شي نو بيا ده ته د هر دِرهم په عِوض کې د اووه لکه (۷۰۰۰۰۰) دِرهمو اجر ورکولې شي .

د ابن ماجه او مشکوة شريف حديث دی کوم چې د ډيرو صحابه کرامو نه نقل دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

مَنْ أَرْسَلَ بِنَفَقَةٍ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ وَأَقَامَ فِيْ بَيْتِهِ فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُ مِائَةِ دِرْهَمٍ . وَمَنْ غَزَا بِنَفْسِهِ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ وَأَنْفَقَ فِيْ وَجْهِ ذٰلِكَ فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُ مِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ .

څوک چې د الله ﷻ په لار کې خرچه (روپۍ ، سامان وغيره) اوليږي او په خپله په کور کې ناست وي (په جهاد کې شريک نشي) نو ده ته د هر دِرهم په عِوض کې د اووه سوه دِرهمو ثواب ملاويږي ، او څوک چې د الله ﷻ په لار کې په خپله جهاد اوکړي او په جهاد کې د الله ﷻ د رَضا د پاره خپل مال هم خرچ کړي نو ده ته به د هر دِرهم په عِوض کې د اووه لکه (۷۰۰۰۰۰) دِرهمو ثواب ملاويږي .

بيا نبي عليه السلام دا آيتِ مبارکه تلاوت کړو : ﴿ وَاللّٰهُ يُضٰعِفُ لِمَنْ يَّشَآءُ ﴾ .(۱)

ترجمه : او الله تعالى چې چاته اوغواړي نو (دا اجر) نور هم ورله زياتوي .(۲)

---

(۱) البقرة آية ۲٦۱ .

(۲) عَنِ الْحَسَنِ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِيْ طَالِبٍ ، وَأَبِي الدَّرْدَاءِ ، وَأَبِيْ هُرَيْرَةَ ، وَأَبِيْ أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ ، وَعَبْدِ اللهِ بْنِ عُمَرَ ، وَعَبْدِ اللهِ بْنِ عَمْرٍو ، وَجَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ ، وَعِمْرَانَ بْنِ الْحُصَيْنِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ كُلُّهُمْ يُحَدِّثُ عَنْ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : مَنْ أَرْسَلَ بِنَفَقَةٍ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ وَأَقَامَ فِيْ بَيْتِهِ فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُ مِائَةِ دِرْهَمٍ . وَمَنْ غَزَا بِنَفْسِهِ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ وَأَنْفَقَ فِيْ وَجْهِ ذٰلِكَ فَلَهُ بِكُلِّ دِرْهَمٍ سَبْعُ مِائَةِ أَلْفِ دِرْهَمٍ . ثُمَّ تَلَا هٰذِهِ الْآيَةَ : ﴿ وَاللّٰهُ يُضٰعِفُ لِمَنْ يَّشَآءُ ﴾ سنن ابن ماجه كِتَابُ الْجِهَادِ بَابُ فَضْلِ النَّفَقَةِ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ تَعَالَى

په جهاد کې د مال خرچ کولو په عوض کې بې حسابه اجر

حضرت مُعاذ بن جبل ﷺ دا حديث نقل کوي چې رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمايل:

د هغه چا د پاره خوشحالي ده چې په جهاد کې د الله ﷻ ذکر ډير کوي ، ځکه د ده ته به د هرې کلمې په عِوض کې آويا زره (٧٠٠٠٠) نيکۍ ملاويږي ، په دې کې هره نيکي به ورته په لس (١٠) چَنده ورکولې شي ، ددينه علاوه ده د پاره به د الله ﷻ سره مزيد (آجر) هم وي.

د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوشوه : يَارَسُوْلَ اللهِ ! اَلنَّفَقَةُ؟

اې د الله رسوله ! په جهاد کې د خرچ کولو څومره آجر دی؟

پيغمبر عليه السلام ورته اوفرمايل :

اَلنَّفَقَةُ عَلٰى قَدْرِ ذٰلِكَ . په جهاد کې د خرچ کولو آجر هم هغومره دی.

عبدالرحمن بن غنم رحمه الله فرمايي چې ما حضرت مُعاذ رضي الله عنه ته اوفرمايل :

آيا په جهاد کې د خرچ کولو ثواب يو په آووه سوه (٧٠٠) چَنده دی ؟

حضرت معاذ رضي الله عنه راته اوفرمايل : ستا پوهه کمه ده ، دا يو په آووه سوه آجر خو د هغه چا د پاره دی چې په خپله په کورونو کې ناست وي ، جهاد ته نه وي تللي ، جهاد ته يې صرف خپل مال د خرچ کولو د پاره ليږلې وي.

فَإِذَا غَزَوْا وَأَنْفَقُوْا خَبَأَ اللهُ لَهُمْ مِنْ خِزَانَةِ رَحْمَتِهِ مَا يَنْقَطِعُ عَنْهُ عِلْمُ الْعِبَادِ وَصِفَتُهُمْ . فَأُولٰئِكَ حِزْبُ اللهِ ، وَحِزْبُ اللهِ هُمُ الْغَالِبُوْنَ .

پس کله چې دوی په خپله په جهاد کې شريک شي او خپل مال هم په جهاد کې خرچ کړي نو الله ﷻ چې د دوی د پاره د خپل رحمت د خزانو نه کوم اجرونه او ثوابونه پټ مقرر کړي

←←←← رقم الحديث ٢٧٦١ ، مشكوة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الثالث رقم الحديث ٣٨٥٧ (٢٠) ، كنز العمال كتاب الجهاد من قسم الاقوال الباب الاول في الترغيب فيه رقم الحديث ١٠٥٥١ .

نوټ : امام الباني رحمه الله اگر چې دې حديث ته ضعيف ويلى خو ضعيف حديث په فضائلو کې معتبر وي ، البته احکام پرې نه ثابتيږي . ابو الشمس عفي عنه

Scanned with CamScanner

دي هغې ته د بندګانو عِلم نه رسي ، او بندګان د هغې د کيفيت معلومولو نه عاجز دي ، دا خلق د الله ﷻ ذِله ده ، او همدا د الله ﷻ ذِله به غالبه کيږي . (۱)

په جان و مال سره جهاد کول بهترين تجارت دی

د الله ﷻ په لار کې په جان و مال سره جهاد کول بهترين تجارت دی ، په دې سره انسان ته د دَردناک عذاب نه نِجات ملاويږي .

الله تعالی فرمايي :

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَٰرَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ۝ تُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَرَسُولِهِۦ وَتُجَٰهِدُونَ فِى سَبِيلِ ٱللَّهِ بِأَمْوَٰلِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ۚ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ وَمَسَٰكِنَ طَيِّبَةً فِى جَنَّٰتِ عَدْنٍ ۚ ذَٰلِكَ ٱلْفَوْزُ ٱلْعَظِيمُ ﴾ . (۲)

ترجمه : اې مؤمنانو ! آيا زه تاسو ته داسې تجارت اُوښايم چې هغه تاسو ته د دَردناک عذاب نه نِجات درکړي ؟ (هغه تجارت دادی چې) تاسو په الله او د هغه په رسول باندې اِيمان راوړئ ، او د الله په لار کې په خپلو مالونو او ځانونو سره جهاد کوئ ، همدا ستاسو د

---

(۱) عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه قَالَ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " طُوبَى لِمَنْ أَكْثَرَ فِي الْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللهِ مِنْ ذِكْرِ اللهِ تَعَالَى ، فَإِنَّ لَهُ بِكُلِّ كَلِمَةٍ سَبْعِينَ أَلْفَ حَسَنَةٍ ، كُلُّ حَسَنَةٍ مِنْهَا عَشَرَةُ أَضْعَافٍ مَعَ الَّذِي لَهُ عِنْدَ اللهِ مِنَ الْمَزِيدِ " . قِيلَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! النَّفَقَةُ ؟ قَالَ : " النَّفَقَةُ عَلَى قَدْرِ ذٰلِكَ " . قَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ : فَقُلْتُ لِمُعَاذٍ : إِنَّمَا النَّفَقَةُ بِسَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ ؟ فَقَالَ مُعَاذٌ رضي الله عنه : قَلَّ فَهْمُكَ ، إِنَّمَا ذَاكَ إِذَا أَنْفَقُوهَا وَهُمْ مُقِيمُونَ بَيْنَ أَهْلِيهِمْ غَيْرَ غُزَاةٍ ، فَإِذَا غَزَوْا وَأَنْفَقُوا خَبَأَ اللهُ لَهُمْ مِنْ خِزَانَةِ رَحْمَتِهِ مَا يَنْقَطِعُ عَنْهُ عِلْمُ الْعِبَادِ وَصِفَتُهُمْ ، فَأُولٰئِكَ حِزْبُ اللهِ ، وَحِزْبُ اللهِ هُمُ الْغَالِبُونَ . مجمع الزوائد و منبع الفوائد كِتَابُ الْجِهَادِ بَابٌ فِي الْمُجَاهِدِينَ وَنَفَقَتِهِمْ رقم الحديث ۹۴۵۴ ، المعجم الكبير للطبراني ۲۰/۷۷ رقم الحديث ۱۴۳ ، الترغيب والترهيب للمنذري كتاب الجهاد الترغيب في النفقة في سبيل الله رقم الحديث ۱۹۳۵ ، كنز العمال رقم الحديث ۱۰۵۸۴ .

(۲) الصف آية ۱۰ تا ۱۲ .

Scanned with CamScanner

پاره ډير بهتر دی که چيرته تاسو پوهيږئ. الله ﷻ به ستاسو ګناهونه اُوبخښي او تاسو به داسې (د جنت) باغونو ته داخل کړي چې د هغې (د اونو) لاندې به ولې بهيږي، او داسې پاکيزه محلونو ته (به مو داخل کړي) چې هغه د هميشه پاتې کيدو باغونو کې آباد دي، همدا لويه کاميابي ده.

فائده: په دې آيت کې ذکر شو چې په جان و مال سره جهاد کول بهترين تجارت دی، په دې سره انسان د آخرت د دَردناک عذاب نه محفوظ کيږي، مغفرت يې نصيبه کيږي، او د جنت مستحِق ګرځي، او دا يقيني چې لويه کاميابي ده.

د الله ﷻ په لار کې د خرچ کړې شوي مال پوره اجر ملاويدل

څوک چې د الله ﷻ په لار کې خپل مال خرچ کړي نو ده ته به په دُنيا او آخرت دواړو کې د دې پوره پوره اَجر ورکړې شي، او هيڅ کمې به ورته په کې نشي کولی.

الله تعالی فرمايي:

﴿ وَمَا تُنفِقُوا مِن شَيْءٍ فِي سَبِيلِ اللَّهِ يُوَفَّ إِلَيْكُمْ وَأَنتُمْ لَا تُظْلَمُونَ ﴾ (۱)

ترجمه: او تاسو چې د الله تعالی په لار کې څه خرچ کوئ نو د هغې پوره اَجر به درته درکړې شي، او په تاسو به ظلم نشي کولی.

په جهاد کې جوړه څيز ورکولو سره د جنت مستحق کيدل

څوک چې په جهاد کې جوړه څيز (يعنی د يو نَوعې دوه شيان) ورکړي نو الله تعالی به ده ته د دې په عِوض کې جنت ورکړي، او د قيامت په ورځ به د جنت د هرې دَروازې نه ده ته آواز کولې شي: چې دا ستا د پاره ډير بهتر دی، ته جنت ته په دې دروازه باندې داخل شه.

۱. د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللهِ نُودِيَ مِنْ أَبْوَابِ الْجَنَّةِ: يَا عَبْدَ اللهِ! هٰذَا خَيْرٌ...

څوک چې د الله ﷻ په لار کې جوړه شيان ورکړي نو ده ته به (د قيامت په ورځ) د جنت د

(۱) الانفال آية ۶۰.

دروازو نه دا آواز کولې شي : اې د الله بنده ! دا ستا د پاره ډير بهتر دی . (١)

تشريح : د جوړه شيانو نه مراد د يو نوعې دوه شيان دي ، مثلاً : دوه آوښان ، دوه آسونه ، دوه غلامان ، دوه ديناره ، دوه دِرهمه وغيره .

په څنې احاديثو کې صراحةً ددې تذکره شته . (٢)

امام نووي رحمه الله د " هٰذَا خَيْرٌ " دوه مطلبه بيان کړي :

اول مطلب : دلته به ستا د پاره خير او ثواب وي .

دويم مطلب : په دې دروازه باندې ستا د پاره جنت ته داخليدل ډير بهتر دي ، ځکه په دې کې ثوابونه او نعمتونه ډير دي لهذا ته په دې دروازه باندې جنت ته داخل شه . (٣)

---

(١) پوره حديث دا سې دی ؛ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللهِ نُودِيَ مِنْ أَبْوَابِ الجَنَّةِ : يَا عَبْدَ اللهِ ! هٰذَا خَيْرٌ، فَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّلَاةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّلَاةِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الجِهَادِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الجِهَادِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصِّيَامِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الرَّيَّانِ، وَمَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ الصَّدَقَةِ دُعِيَ مِنْ بَابِ الصَّدَقَةِ، فَقَالَ أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ: بِأَبِي أَنْتَ وَأُمِّي يَا رَسُولَ اللهِ مَا عَلَى مَنْ دُعِيَ مِنْ تِلْكَ الأَبْوَابِ مِنْ ضَرُورَةٍ، فَهَلْ يُدْعَى أَحَدٌ مِنْ تِلْكَ الأَبْوَابِ كُلِّهَا، قَالَ: نَعَمْ وَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ. صحيح البخاري كِتَابُ الصَّوْمِ بَابٌ الرَّيَّانُ لِلصَّائِمِينَ رقم الحديث ١٨٩٧ ، صحيح مسلم كِتَابُ الزَّكَاةِ بَابُ مَنْ جَمَعَ الصَّدَقَةَ وَأَعْمَالَ البِرِّ رقم الحديث ٨٥ (١٠٢٧) ، سنن الترمذي رقم الحديث ٣٦٧٤ ، سنن النسائي رقم الحديث ٢٢٣٨ ، صحيح ابن حبان محرجا رقم الحديث ٣٠٨ ، موطاء مالک رقم الحديث ٤٩ .

(٢) قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَا مِنْ مُسْلِمٍ أَنْفَقَ مِنْ مَالِهِ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللهِ إِلَّا ابْتَدَرَتْهُ حَجَبَةُ الجَنَّةِ، وَكَانَ الحَسَنُ يَقُولُ : زَوْجَيْنِ مِنْ مَالِهِ : دِينَارَيْنِ وَدِرْهَمَيْنِ وَعَبْدَيْنِ أَوِ اثْنَتَيْنِ مِنْ كُلِّ شَيْءٍ . مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ الجِهَادِ مَا ذُكِرَ فِي فَضْلِ الجِهَادِ وَالحَثِّ عَلَيْهِ رقم الحديث ١٩٥٣٥ ، وهكذا في مسند احمد رقم الحديث ٢١٣١٣ ، وصحيح ابن حبان محرجا رقم الحديث ٤٦٤٣ ، والمعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٦٤٥ .

(٣) (يَا عَبْدَ اللهِ ! هٰذَا خَيْرٌ) قِيلَ : مَعْنَاهُ : لَكَ هُنَا خَيْرٌ وَثَوَابٌ وَغِبْطَةٌ ، وَقِيلَ : مَعْنَاهُ : هٰذَا البَابُ فِيمَا نَعْتَقِدُهُ خَيْرٌ لَكَ مِنْ غَيْرِهِ مِنَ الأَبْوَابِ لِكَثْرَةِ ثَوَابِهِ وَنَعِيمِهِ فَتَعَالَ فَادْخُلْ مِنْهُ ، وَلَا بُدَّ مِنْ تَقْدِيرِ مَا ذَكَرْنَاهُ أَنَّ كُلَّ مُنَادٍ يَعْتَقِدُ ذٰلِكَ البَابَ أَفْضَلَ مِنْ غَيْرِهِ . شرح النووي على مسلم (المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج) ج ٧ ص ١١٦ كِتَابُ الزَّكَاةِ باب فضل من ضم إلى الصدقة غيرها من أنواع البر .

Scanned with CamScanner

۲ . امام بخاري رحمه الله په جهاد کې د مال خرچ کولو په فضیلت باندې مستقل باب قائم کړی " بَابُ فَضْلِ النَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ " (باب دی په بیان د فضیلت د خرچ کولو د الله ﷻ په لار کې) .(۱)

او ددې باب د لاندې یې دا حدیث مبارک راوړی ، رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمایل :

مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللهِ دَعَاهُ خَزَنَةُ الْجَنَّةِ . كُلُّ خَزَنَةِ بَابٍ : أَيْ فُلُ ! هَلُمَّ .

څوک چې د الله ﷻ په لار کې جوړه شیان (یعنی د یو نوعې دوه شیان) خرچ کړي نو د (قیامت په ورځ) د جنت ساتونکې فرښتې به دا رابلي ، د هرې دَروازې پهره دار به ده ته دا آواز کوي : اې فلانکیه ! دلته راشه (په دې دروازه باندې جنت ته داخل شه) .

حضرت ابوبکر صدیق رضي الله عنه اوفرمایل :

يَا رَسُولَ اللهِ ! ذَاكَ الَّذِي لَا تَوَى عَلَيْهِ .

اې د الله رسوله ! دا هغه کس دی چې دده د پاره ضائع والې او هلاکت نشته (ده هیڅ تاوان ندې کړی) .

نبي کریم صلی الله علیه وسلم ورته اوفرمایل :

إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ .

زه دا اُمید لرم چې ته به هم د هغوی نه یې (یعنی د هغوی سره به ملګری یې) .(۲)

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الْجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابُ فَضْلِ النَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ .

(۲) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : " مَنْ أَنْفَقَ زَوْجَيْنِ فِي سَبِيلِ اللهِ دَعَاهُ خَزَنَةُ الْجَنَّةِ . كُلُّ خَزَنَةِ بَابٍ : أَيْ فُلُ ! هَلُمَّ " . قَالَ أَبُو بَكْرٍ ﷺ : يَا رَسُولَ اللهِ ! ذَاكَ الَّذِي لَا تَوَى عَلَيْهِ . فَقَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنِّي لَأَرْجُو أَنْ تَكُونَ مِنْهُمْ « صحيح البخاري كِتَابُ الْجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابُ فَضْلِ النَّفَقَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ رقم الحديث ۲۸۴۱ ، ورقم الحديث ۳۲۱۶ ، صحيح مسلم كِتَابُ الزَّكَاةِ بَابُ مَنْ جَمَعَ الصَّدَقَةَ وَأَعْمَالَ الْبِرِّ رقم الحديث ۸۶(۱۰۲۷) .

Scanned with CamScanner

بلکه په جهاد کې معمولي څيز خرچ کولو سره انسان د جنت مستحق ګرځي. (۱)

په جهاد کې مال خرچ کول ډير بهتر دي

د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

أَفْضَلُ دِيْنَارٍ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ دِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى عِيَالِهِ . وَدِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ الرَّجُلُ عَلَى دَابَّتِهِ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ . وَدِيْنَارٌ يُنْفِقُهُ عَلَى أَصْحَابِهِ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ ...... (۲)

ډير بهترين دينار چې انسان يې خرچ کوي دا هغه دينار دی چې انسان يې په خپل اهل و عيال باندې خرچ کوي، او هغه دينار دی چې انسان يې د الله ﷻ په لاره (جهاد) کې په خپل څاروي باندې خرچ کوي، او هغه دينار دی چې انسان يې د الله ﷻ په لاره (جهاد) په خپلو ملګرو (مجاهدينو) باندې خرچ کوي.

فائده: د دې حديث نه معلومه شوه چې کوم څاروي انسان د جهاد د پاره ساتلې وي په هغې باندې خرچ کول او په مجاهدينو باندې خرچ کول ډير افضل دي.

مجاهدينو سره مدد کوونکي ته د جهاد ثواب ملاويږي

څوک چې د مجاهدينو سره يا د دوی کورنۍ سره مدد او کړي نو ده ته هم د جهاد ثواب ملاويږي.

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

---

(۱) وَقَدْ رُوِيَ عَنْ كَعْبٍ أَنَّهُ قَالَ: دَخَلَ الْجَنَّةَ رَجُلٌ فِيْ إِبْرَةٍ أَعَارَهَا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ . وَدَخَلَتِ امْرَأَةٌ الْجَنَّةَ فِيْ مِسَلَّةٍ أَعَانَتْ بِهَا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ . مشارع الاشواق ج۱ ص ۲۸۴ الباب التاسع في فضل النفقة في سبيل الله تعالى.

المسلة: بكسر الميم. مخيط ضخم. القاموس ۳/۲۹۷.

(۲) صحيح مسلم كتاب الزكاة باب فضل النفقة على العيال والمملوك. رقم الحديث ۳۸ (۹۹۴)، سنن ابن ماجة رقم الحديث ۲۷۶۰ باب فضل النفقة في سبيل الله، مسند احمد رقم الحديث ۲۲۴۰۶، مشكوة المصابيح باب افضل الصدقة رقم الحديث ۱۹۳۲ (۴)، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۱۹۵۲ (۲) الترغيب في النفقة على الزوجة والعيال ......، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۷۷۵۷ باب الاختيار في الصدقة التطوع، و رقم الحديث ۱۵۶۹۸، كنز العمال رقم الحديث ۱۶۳۹۶.

مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللهِ فَقَدْ غَزَا، وَمَنْ خَلَفَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللهِ بِخَيْرٍ فَقَدْ غَزَا .(۱)

چا چې د الله ﷻ په لار کې غزا کوونکي ته د جهاد سامان تيار کړو نو دا داسې دی لکه چې ده په خپله جهاد اوکړو ، او چا چې په ښه طريقې سره د يو مجاهد د کور کفالت اوکړو (يعنې د ده د کور ضرورتونه يې پوره کړل) نو ده ګويا په خپله جهاد اوکړو .

فائده: ددې حديث مطلب دادی چې څوک د مجاهد سره مدد اوکړي ، د جنګ يا سفر سامان ورله واخلي ، يا د ده د کور ضرورتونه پوره کړي نو داسې کس ته هم حُکمًا د جهاد ثواب ملاويږي ، اګر چې ده په خپله جهاد نه وي کړی .(۲)

مجاهد سره مدد کوونکي ته دوچند اجر ملاويږي

د ابوداؤد شريف او مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

لِلْغَازِي أَجْرُهُ . وَلِلْجَاعِلِ أَجْرُهُ وَأَجْرُ الْغَازِي .(۳)

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابُ فَضْلِ مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا أَوْ خَلَفَهُ بِخَيْرٍ رقم الحديث ۲۸۴۳ ، صحيح مسلم كِتَابُ الإِمَارَةِ بَابُ فَضْلِ إِعَانَةِ الْغَازِي فِي سَبِيلِ اللهِ بِمَرْكُوبٍ وَغَيْرِهِ وَخِلَافَتِهِ فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ رقم الحديث ۱۳۵ (۱۸۹۵) ، مسند احمد رقم الحديث ۱۷۰۴۵ ، سنن ابي داؤد باب ما يجزئ من الغزو رقم الحديث ۲۵۰۹ ، سنن الترمذي باب ما جاء في فضل من جهز غازيا رقم الحديث ۱۶۲۸ ، مشكوة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الاول رقم الحديث ۳۷۹۷ (۱۱) .

وفي رواية : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا فِي سَبِيلِ اللهِ كَانَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَجْرِ الْغَازِي شَيْئًا . سنن ابن ماجة كِتَابُ الْجِهَادِ بَابُ مَنْ جَهَّزَ غَازِيًا رقم الحديث ۲۷۵۹ قال الالباني: صحيح . مسند احمد رقم الحديث ۱۷۰۳۳ ، ورقم ۲۱۶۷۶ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ۴۶۳۰ إسناده صحيح على شرط مسلم . المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۵۲۷۳ ورقم ۵۲۷۴ ، معجم ابن عساكر رقم الحديث ۵۷۱ ، كنز العمال رقم الحديث ۲۳۶۵۴ .

(۲) (فَقَدْ غَزَا) أَيْ حُكْمًا . وَحَصَلَ لَهُ ثَوَابُ الْغَزَاةِ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۲۴۹۰/۶ كتاب الجهاد الفصل الاول في تشريح رقم الحديث ۳۷۹۷ (۱۱) . / (فَقَدْ غَزَا) كتب له أجر الغزو وإن لم يغز لأنه ساعد عليه . تعليق مصطفى البغا على صحيح البخاري في تشريح رقم الحديث ۲۸۴۳ .

(۳) سنن ابي داؤد كِتَابُ الْجِهَادِ بَابُ الرُّخْصَةِ فِي أَخْذِ الْجَعَائِلِ رقم الحديث ۲۵۲۶ قال الالباني: صحيح . مشكوة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الثاني رقم الحديث ۳۸۴۲ (۵۵) ، مسند احمد رقم الحديث ۶۶۲۴ .

Scanned with CamScanner

غازي ته به د جهاد خپل اجر ملاویږي ، او جاعل (یعنی د مجاهد سره مدد کوونکي) ته به د مدد کولو خپل اجر هم ملاویږي او د غازي د جهاد کولو هومره اجر به هم ورته ملاویږي .

مجاهد سره مدد کوونکی به د قیامت په ورځ د عرش د سیوري لاندې وي

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

مَنْ أَعَانَ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللهِ ، أَوْ غَارِمًا فِي عُسْرَتِهِ ، أَوْ مُكَاتَبًا فِي رَقَبَتِهِ أَظَلَّهُ اللهُ فِي ظِلِّهِ يَوْمَ لَا ظِلَّ إِلَّا ظِلُّهُ . (۱)

چا چې د الله ﷻ په لار کې جهاد کوونکي مجاهد سره مدد اوکړو ، یا یې قرض داري سره په تَنګ دَستي کې مدد اوکړو ، او یا یې مکاتَب سره د هغه په آزادولو کې مدد اوکړو نو الله ﷻ به ده ته (د قیامت په هغه سخته ورځ کې) د خپل عرش د سیوري لاندې ځای ورکړي په کومه ورځ چې د الله ﷻ (د عرش) د سیوري نه علاوه بل هیڅ ځای کې سیوري نه وي .

مجاهد سره مدد کول د نفلي حج نه بهتر دي

حضرت عبدالله بن مسعود رضي الله عنه فرمایي :

لَأَنْ أُجَهِّزَ سَوْطًا فِي سَبِيلِ اللهِ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حَجَّةٍ بَعْدَ حَجَّةِ الْإِسْلَامِ . (۲)

---

(۱) مسند احمد رقم الحديث ۱۵۹۸۷ ، ورقم ۱۵۹۸۶ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۲۲۱۷۶ ، ورقم ۲۳۰۱۸ كِتَابُ التَّبْيِيعِ وَالْأَقْضِيَةِ إِلْقَاءُ التَّغْيِيرِ وَالرَّفْقِ بِهِ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۵۵۹۰ ، ورقم ۵۵۹۱ ، المستدرک على الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْمُكَاتَبِ رقم الحديث ، وقال الحاكم هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ، ورقم الحديث ۲۲۴۸ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۲۱۶۲۱ ، شعب الايمان رقم ۳۹۷۲ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ۷۲۲۳ ، كنز العمال رقم الحديث ۴۳۲۹۵ .

(۲) المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۹۱۵۸ . ورقم الحديث ۸۵۷۵ .

وفي رواية : قَالَ عَبْدُ اللهِ ابْنُ مَسْعُودٍ رضي الله عنه : لَأَنْ أُمَتِّعَ بِسَوْطٍ فِي سَبِيلِ اللهِ عَزَّ وَجَلَّ أَحَبُّ إِلَيَّ مِنْ حَجَّةٍ فِي إِثْرِ حَجَّةٍ . الجهاد لابن المبارک ج۱ ص ۱۶۹ رقم الحديث ۲۲۶ . مصنف ابن ابي شيبة كِتَابُ الْجِهَادِ مَا ذُكِرَ فِي فَضْلِ الْجِهَادِ وَالْحَثِّ عَلَيْهِ رقم الحديث ۱۹۳۸۸ .

Scanned with CamScanner

که زه د الله ﷻ په لار کې (مجاهد ته) يوه کوړه (چابک، قمچينه) ورکړم نو دا ماته د فرضي حج نه پس د نفلي حج نه ډيره خوښه ده.

همدا رنگې په نورو ډيرو احاديثو کې د مجاهدينو سره د مدد کولو، د دوی د خدمت کولو، د دوی د پاره د خوراک او سورلۍ انتظام کولو ډير اجرونه ذکر شوي، او ديته بهترينه صدقه ويل شوی. (۱)

حضرت ابوبکر صديق ﷺ په جهاد کې ټول مال، او حضرت عمر ﷺ نيم مال ورکړو

صحابه کرامو رضي الله عنهم به د الله ﷻ په لار کې ډير مال ورکولو، او په دې کې به يې د يو بل نه د زيات ورکولو مُسابقه کوله (يعنې د يو بل نه به يې د وړاندې کيدو کوشش کولو)، بيا خاصکر د غزوه تبوک په موقع خو صحابه کرامو ډيره غټه قرباني ورکړې وه.

حضرت ابوبکر صديق ﷺ د الله ﷻ په لار کې د خپل کور غونډ مال د هر څه سره ورکړو، او حضرت عُمر ﷺ د خپل کور نيم مال ورکړو.

په ابوداؤد شريف، ترمذي شريف او مشکوة شريف کې دا واقعه ذکر ده:

حضرت عمر ﷺ فرمايي چې يو ځل رسول الله صلی الله عليه وسلم مونږ ته د صدقې کولو حکم اوکړو، په دغه وخت کې د ما سره مال ډيرو، ما د ځان سره وويل:

که چيرته زه د حضرت ابوبکر صديق ﷺ نه مخکې کيدې شم نو نن ورځ به زه ورنه مخکې کيږم (ځکه د ما سره مال زيات دی).

نو خپل ټول نيم مال مې راواخيست، او د رسول الله ﷺ په خدمت کې مې پيش کړو، نبي عليه السلام رانه پوښتنه اوکړه:

---

(۱) عَنْ عَدِيِّ بْنِ حَاتِمٍ الطَّائِيِّ ﷺ، أَنَّهُ سَأَلَ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيُّ الصَّدَقَةِ أَفْضَلُ؟ قَالَ: خِدْمَةُ عَبْدٍ فِي سَبِيلِ اللهِ، أَوْ ظِلُّ فُسْطَاطٍ، أَوْ طَرُوقَةُ فَحْلٍ فِي سَبِيلِ اللهِ. سنن الترمذي أبواب فضائل الجهاد باب ما جاء في فضل الخدمة في سبيل الله رقم ۱۶۲۶ قال الالباني: حسن. المعجم الكبير للطبراني رقم ۲۵۵، المعجم الاوسط رقم الحديث ۳۲۹۶، سنن سعيد بن منصور رقم الحديث ۲۴۰۷ باب الخدمة وما جاء في عقب الغزو.

Scanned with CamScanner

مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ؟ کور والاته دې څومره مال پرېښود؟

ما ورته وويل: همدومره (نيم مال) مې پرېښود.

ددې نه پس حضرت ابوبکر صدیق ﷺ خپل ټول مال د ځان سره راوړو، او د نبي عليه السلام په خدمت کې يې پيش کړو، رسول الله صلى الله عليه وسلم د هغه نه پوښتنه اوکړه:

مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ؟ کور والاته دې څومره مال پرېښود؟

هغه ورته وويل: أَبْقَيْتُ لَهُمُ اللهَ وَرَسُولَهُ.

ما خپل کور والا د پاره صرف الله ﷻ او د هغه رسول پرېښود.

حضرت عمر ﷺ فرمايي چې ما حضرت ابوبکر صديق ﷺ ته وويل:

لَا أُسَابِقُكَ إِلَى شَيْءٍ أَبَدًا.

زه به اوس آئنده د تانه په هيڅ شي کې د مخکې کيدو مقابله اونکړم. (۱)

حضرت عثمان ﷺ د غزوه تبوک په موقع ډير زيات مال ورکړو

حضرت عثمان رضي الله عنه د غزوه تبوک په موقع زر (۱۰۰۰) ديناره او شپږ سوه (۶۰۰) أوښان د سامان سره ډک ورکړل.

د احاديثو په کتابونو کې ددې تذکره داسې شوی:

---

(۱) عَنْ زَيْدِ بْنِ أَسْلَمَ، عَنْ أَبِيهِ، قَالَ: سَمِعْتُ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ يَقُولُ: أَمَرَنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمًا أَنْ نَتَصَدَّقَ، فَوَافَقَ ذَلِكَ مَالًا عِنْدِي، فَقُلْتُ: الْيَوْمَ أَسْبِقُ أَبَا بَكْرٍ إِنْ سَبَقْتُهُ يَوْمًا، فَجِئْتُ بِنِصْفِ مَالِي، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ؟»، قُلْتُ: مِثْلَهُ، قَالَ: وَأَتَى أَبُو بَكْرٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ بِكُلِّ مَا عِنْدَهُ، فَقَالَ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «مَا أَبْقَيْتَ لِأَهْلِكَ؟»، قَالَ: أَبْقَيْتُ لَهُمُ اللهَ وَرَسُولَهُ، قُلْتُ: لَا أُسَابِقُكَ إِلَى شَيْءٍ أَبَدًا. سنن ابي داود، كِتَاب الزَّكَاةِ، بَابٌ فِي الرُّخْصَةِ فِي ذَلِكَ، رقم الحديث ۱۶۷۸، قال الالباني: حسن. سنن الترمذي، أَبْوَابُ الْمَنَاقِبِ، بَابٌ مَنَاقِبِ أَبِي بَكْرٍ الصِّدِّيقِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، رقم الحديث ۱۶۷۸، وقال الترمذي: هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ. مشكوة المصابيح، باب مناقب ابي بكر ﷺ، الفصل الثاني، رقم الحديث ۶۰۳۰، (۱۲)، المستدرك على الصحيحين للحاكم، رقم الحديث ۱۵۱۰، السنن الكبرى للبيهقي، رقم الحديث ۷۷۷۴، كنز العمال، رقم الحديث ۳۶۱۰۰.

Scanned with CamScanner

۱. حضرت عبدالرحمن بن سَمُرة رضي الله عنه فرمايي چې کله رسول الله صلی الله عليه وسلم د جيشُ العُسرة (يعنی غزوهٔ تبوک) د پاره تياري کولو نو حضرت عثمان رضي الله عنه نبي عليه السلام ته راغی ، (د گرتې) په لستوڼري کې يې زر (۱۰۰۰) ديناره راوړل ، او د پيغمبر عليه السلام په غېږ مبارک يې کې کېښودل .

حضرت عبدالرحمن بن سَمُرة ﷺ فرمايي چې ما نبي کريم صلی الله عليه وسلم اوليد چې دا ديناريې په خپله غېږه مبارکه کې آړول راړول ، او دا يې باربار فرمايل :

مَا ضَرَّ عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ الْيَوْمِ .

د نن نه پس به حضرت عثمان ﷺ ته هيڅ عمل ضرر او نه رسوي . (۱)

(يعنی د حضرت عثمان رضي الله عنه ددې مالي مدد په وجه د نن نه پس به ده ته گناه کول هيڅ ضرر او نه رسوي . (۲)).

۲. حضرت عبدالرحمن بن خبّاب ﷺ فرمايي چې زه د نبي عليه السلام مجلس ته حاضر شوم ، هغوی جيش عُسرة (يعنی غزوهٔ تبوک) د پاره مسلمانانو ته ترغيب ورکول ،

.

---

(۱) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ سَمُرَةَ ﷺ ، قَالَ: جَاءَ عُثْمَانُ ﷺ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِأَلْفِ دِيْنَارٍ - قَالَ الْحَسَنُ بْنُ وَاقِعٍ وَكَانَ فِي مَوْضِعٍ آخَرَ مِنْ كِتَابِي : فِي كُمِّهِ - حِيْنَ جَهَّزَ جَيْشَ الْعُسْرَةِ فَنَثَرَهَا فِي حِجْرِهِ . قَالَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ: فَرَأَيْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُقَلِّبُهَا فِي حِجْرِهِ وَيَقُوْلُ : مَا ضَرَّ عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ الْيَوْمِ مَرَّتَيْنِ . سنن الترمذي أَبْوَابُ الْمَنَاقِبِ بَابٌ فِي مَنَاقِبِ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رقم الحديث ۳۷۰۱ ، وقال الترمذي هٰذَا حَدِيْثٌ حَسَنٌ غَرِيْبٌ مِنْ هٰذَا الْوَجْهِ ، وقال الالباني حسن . المستدرک علی الصحيحين للحاکم رقم الحديث ۴۵۵۳ ، وقال الحاکم هذا حديث صحيح الاسناد ولم يخرجاه ، ووافقه الذهبي ، مشکوة المصابيح كِتَابُ الْمَنَاقِبِ وَالْفَضَائِلِ باب مناقب عثمان الفصل الثاني رقم الحديث ۶۰۷۳ (۵) ، فضائل الصحابه لاحمد بن حنبل رقم الحديث ۸۴۶ ، کنز العمال رقم الحديث ۳۲۸۴۹ .

(۲) (مَا ضَرَّ عُثْمَانَ مَا عَمِلَ) ، فَاعِلُ ضَرَّ ، وَالْمَفْعُوْلُ لَمْ يَضُرَّ عُثْمَانَ الَّذِيْ عَمِلَ . أَيْ مِنَ الذَّنْبِ سَابِقًا وَلَاحِقًا (بَعْدَ الْيَوْمِ) أَيْ بَعْدَ عَمَلِهِ الْيَوْمَ ، (مَرَّتَيْنِ) : ظَرْفُ يَقُوْلُ . وَلَعَلَّ التَّكْرَارَ فِيْهِ وَفِيْمَا قَبْلَهُ لِلْإِشْعَارِ بِعَدَمِ ضَرَرِهِ وَدَوَامِ نَفْعِهِ فِي الدَّارَيْنِ . وَالْمُرَادُ بِالتَّثْنِيَةِ التَّكْرِيْرُ وَالتَّكْثِيْرُ ، وَيُؤَيِّدُهُ أَنَّهُ فِي رِوَايَةِ أَحْمَدَ يُرَدِّدُهَا مِرَارًا . مرقاة المفاتيح شرح مشکاة المصابيح ۳۹۲۰/۹ بَابُ مَنَاقِبِ عُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ في تشريح حديث ۶۰۷۳

Scanned with CamScanner

حضرت عثمان رضي الله عنه پاڅید او وې فرمایل:

يَا رَسُوْلَ اللهِ! عَلَيَّ مِائَةُ بَعِيْرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ.

اې د الله رسوله! زه به د الله ﷻ په لار کې سل (۱۰۰) اوښان د زین او کجاوو (یعنی د ټول سامان) سره ورکړم.

رسول الله ﷺ خلقو ته بیا ترغیب ورکړو (چې د جهاد د پاره تیاري اوکړئ، او مالي مدد اوکړئ) نو حضرت عثمان ؓ بیا پاڅید او وې فرمایل:

يَا رَسُوْلَ اللهِ! عَلَيَّ مِائَتَا بَعِيْرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ.

اې د الله رسوله! په ما باندې لازم دي چې زه به (نور) دوه سوه (۲۰۰) اوښان د الله ﷻ په لار کې د ټول سامان سره ورکوم.

نبي علیه السلام بیا خلقو ته ترغیب ورکړو، نو حضرت عثمان ؓ په دریم ځل باندې پاڅید او وې فرمایل:

يَا رَسُوْلَ اللهِ! عَلَيَّ ثَلَاثُ مِائَةِ بَعِيْرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ.

اې د الله رسوله! زه به (نور) درې سوه (۳۰۰) اوښان د الله ﷻ په لار کې د ټول سامان سره ورکړم.

حضرت عبد الرحمن بن خباب ؓ فرمایي چې ما رسولُ الله صلی الله علیه وسلم اولید چې د ممبر نه راښکته کیدو او دا یې فرمایل:

مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هٰذِهِ، مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هٰذِهِ.

ددې (مدد کولو) نه پس چې حضرت عثمان ؓ هر عمل اوکړي نو ده ته به هیڅ ضرر نه رسي. ددې (مدد کولو) نه پس چې حضرت عثمان ؓ هر عمل اوکړي نو ده ته به هیڅ ضرر نه رسي. (۱)

---

(۱) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ خَبَّابٍ ؓ قَالَ: شَهِدْتُ النَّبِيَّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَهُوَ يَحُثُّ عَلَى جَيْشِ الْعُسْرَةِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ ؓ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! عَلَيَّ مِائَةُ بَعِيْرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ، ثُمَّ حَضَّ عَلَى الْجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ ؓ فَقَالَ: يَا رَسُوْلَ اللهِ! عَلَيَّ مِائَتَا بَعِيْرٍ بِأَحْلَاسِهَا ــــــ

يعنې ددې مدد کولو نه پس چې حضرت عثمان رضي الله عنه په غونډ عُمر کې هر قِسمه عمل کوي هيڅ ضرر به ورته نه رسيږي، ځکه په دې سره دده تېر شوي ګناهونه معاف شو، او آئنده به هم دده د هيڅ عمل نقصان نه وي.

په دې حديث کې ذکر شو چې حضرت عثمان رضي الله عنه مجموعه شپږ سوه (٦٠٠) اوښان د ټول سامان سره په جهاد کې ورکړل. (١)

په بعضې رواياتو کې راځي چې نهه نيم سوه (٩٥٠) اوښان او پنځوس (٥٠) آسونه يې ورکړل. او په ځنې رواياتو کې ددينه زيات تعداد هم ذکر شوی. (٢)

او په ځنې رواياتو کې د درې سوه (٣٠٠) اوښانو تذکره شوی. (٣)

←←←← وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللهِ. ثُمَّ حَضَّ عَلَى الجَيْشِ فَقَامَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رضي الله عنه فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ! عَلَيَّ ثَلَاثُ مِائَةِ بَعِيرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا فِي سَبِيلِ اللهِ. فَأَنَا رَأَيْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَنْزِلُ عَنِ المِنْبَرِ وَهُوَ يَقُولُ: «مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هٰذِهِ، مَا عَلَى عُثْمَانَ مَا عَمِلَ بَعْدَ هٰذِهِ». سنن الترمذي أَبْوَابُ المَنَاقِبِ بَابٌ فِي مَنَاقِبِ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ رقم الحديث ٣٧٠٠ . مشكوة المصابيح كِتَابُ المَنَاقِبِ وَالفَضَائِلِ باب مناقب عثمان الفصل الثاني رقم الحديث ٦٠٧٢(٣)، مسند ابي داؤد الطيالسي رقم الحديث ١٢٨٥، فضائل الصحابة لاحمد بن حنبل رقم الحديث ٨٢٢، معرفة الصحابة لابي نعيم رقم الحديث ٢٦٤٣، اسد الغابة ج٣ ص ٣٣٧ رقم الحديث ٣٢٨٨، معجم الصحابة لابن قانع رقم الحديث ٦١٧، معجم الصحابة للبغوي رقم الحديث ١٧١٣، ورقم الحديث ١٩١٠

(١) فَالتَزَمَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فِي كُلِّ مَرْتَبَةٍ بِحُكْمِ رُتْبَةِ المَقَامِ. فَفِي المَقَامِ الأَوَّلِ حَسِبَ مِائَةً وَاحِدَةً، وَفِي الثَّانِي مِائَتَيْنِ، وَفِي الثَّالِثِ ثَلَاثَ مِائَةٍ. فَالمَجْمُوعُ سِتُّمِائَةٍ. وَسَيَأْتِي لَهُ مِنَ الزِّيَادَةِ. مرقاة المفاتيح ٣٩٢٠/٩ بَابُ مَنَاقِبِ عُثْمَانَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ في شرح حديث ٦٠٧٢

(٢) وجهز (عثمان رضي الله عنه) جيش العسرة بتسعمائة وخمسين بعيرا، و خمسين فرسا، وجيش العسرة كان في غزوة تبوك / وعن قتادة، قال: حمل عثمان في جيش العسرة على ألف بعير وسبعين فرسا. الاستيعاب في معرفة الأصحاب ١٠٤٠/٣ عثمان بن عفان رضي الله عنه، مشارع الاشواق ج١ ص ٢٨٢.

(٣) عَنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ بْنِ خَبَّابٍ السُّلَمِيِّ رضي الله عنه قَالَ: خَطَبَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَثَّ عَلَى جَيْشِ العُسْرَةِ. فَقَالَ عُثْمَانُ بْنُ عَفَّانَ رضي الله عنه: عَلَيَّ مِائَةُ بَعِيرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا. قَالَ: ثُمَّ حَثَّ. فَقَالَ عُثْمَانُ رضي الله عنه: عَلَيَّ مِائَةٌ أُخْرَى بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا. قَالَ: ثُمَّ نَزَلَ مِرْقَاةً مِنَ المِنْبَرِ ثُمَّ حَثَّ →→→→→→→→→

په غزوه تبوک کې سختي: غزوه تبوک ته جيشُ العسرة (د تنگۍ لښکر) هم ويلې شي، ځکه په دې وخت کې سخته گرمي او قحط سالي وه. (۱)

د څلويښتو (۴۰) ورځو لرې سفر ؤ، په مدينه منوره کې چې د ټول کال د پاره کوم فصلونه (قجوري وغيره) وو هغه ټول تيار وو، د مسلمانانو تعداد ديرش زره (۳۰۰۰۰) ؤ، په بعضې رواياتو کې د دينه زيات تعداد هم راغلی، بل طرف ته د کافرانو تعداد د يو نيم لاکهـ (۱۵۰۰۰۰) نه هم زيات ؤ، د مسلمانانو سره سورلۍ هم کمې وې، نو نبي عليه السلام صحابه کرامو ته بار بار د الله ﷻ په لار کې د مال خرچ کولو ترغيب ورکولو.

حضرت ابوبکر صديق ﷺ د خپل کور ټول مال راوړو، حضرت عُمر ﷺ د خپل کور نيم مال راوړو، حضرت عثمان ﷺ نبي عليه السلام ته زر (۱۰۰۰) ديناره راوړل، شپږ سوه (۶۰۰) اوښان يې د سامان سره ډک راوړل.

په يو روايت کې راځي چې حضرت عثمان ﷺ د غونډ لښکر د دريمې حصې اخراجات ځانله په خپله ذمه باندې اخيستي وو، د لس زره (۱۰۰۰۰) پياده فوج د پاره يې سامان برابر کړو، زر (۱۰۰۰) اوښان يې راوستل، او آويا (۷۰) يې آسونه راوستل. (۲)

په ځنې رواياتو کې تعداد مختلف راغلی، ملا علي قاري رحمه الله په "مرقاة" کې مختلف روايتونه رانقل کړي او بيا يې په کې تطبيق هم کړی: چې اول حضرت عثمان ﷺ درې سوه اوښان د سامان سره ډک ورکړل، هر کله چې دا اوکتل چې دا کافي نه شو نو بيا

←←← فقال عثمان بن عفان ﷺ: عليّ مائة أخرى بأحلاسها وأقتابها. قال: فرأيت النبي صلى الله عليه وسلم يقول بيده هكذا يحركها (وأخرج عبد الصمد يده كالمتعجب) «ما على عثمان ما عمل بعد هذا». مسند احمد رقم الحديث ۱۶۶۹۶، الجهاد لابن ابي العاصم رقم الحديث ۷۷، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۳۹۲۰.

(۱) وسميت جيش العسرة لأنها كانت في زمان الجدب والحر والقحط وقلة الزاد والماء والمركب بحيث يعسر عليهم الخروج من بعض ما كاد يزيغ قلوب فريق منهم لما كانت المناقشة إلى عدو كثير العدد شديد البأس بالنسبة إلى المسلمين مع قربهم جدا. مرقاة المفاتيح ۳۹۱۹/۹ باب مناقب عثمان رضي الله عنه في شرح حديث ۶۰۷۲

(۲) خلفاء راشدين از شاه معين الدين ندوي ص ۱۹۲، بحواله مستدرک حاکم ج ۳. هکذا اخرجه احمد، کذا في البداية.

يې نور اُوبنان، آسونه او دِيناره هم ورکړل .(۱)

حضرت عبدالرحمن بن عوف ﷺ د الله ﷻ په لار کې ډیر مال ورکړو

حضرت عبدالرحمن عوف ﷺ به خپل ډير مال د الله ﷻ په لار کې خرچ کولو، ددې په باره کې درته د دوی يو څو واقعات نقل کوم:

۱. يو ځل يې د نبي عليه السلام په زمانه کې نيم مال " څلور زره (۴۰۰۰) دِيناره" ورکړل، بيا يې څلويښت زره (۴۰۰۰۰) دِيناره صدقه کړل، بيا يې پنځه سوه (۵۰۰) آسونه د الله ﷻ په لار "جهاد" کې ورکړل، بيا يې يو نيم زر (۱۵۰۰) سوَرلۍ د الله ﷻ په لار کې ورکړې. دده اکثر مال به د تجارت وُ. (۲)

۲. حضرت عروة بن زبير ﷺ فرمايي:

أَوْصَى عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ ﷺ بِخَمْسِيْنَ أَلْفَ دِيْنَارٍ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ. (۳)

حضرت عبدالرحمن بن عوف ﷺ د الله ﷻ په لار کې د پنځوس زره (۵۰۰۰۰) دِيناره ورکولو وصيت کړې وُ.

---

(۱) ملا علي قاري رحمه الله د مختلف روايتونو نقل کولو نه روستو فرمايي: وَهٰذِهِ الْإِخْتِلَافَاتُ فِي الرِّوَايَاتِ قَدْ تُوْهِمُ التَّضَادَّ بَيْنَهُنَّ . وَالْجَمْعُ مُمْكِنٌ بِأَنْ يَكُوْنَ عُثْمَانُ ﷺ دَفَعَ ثَلَاثَمِائَةِ بَعِيْرٍ بِأَحْلَاسِهَا وَأَقْتَابِهَا عَلٰى مَا تَضَمَّنَهُ الْحَدِيْثُ السَّابِقُ . ثُمَّ جَاءَ بِالْأَلْفِ لِأَجْلِ الْمُؤَنِ الَّتِيْ لَا بُدَّ لِلْمُسَافِرِ مِنْهَا . ثُمَّ لَمَّا اطَّلَعَ عَلٰى أَنَّ ذٰلِكَ لَا يَكْفِيْ زَادَ فِي الْإِبِلِ وَأَرْدَفَ بِالْخَيْلِ تَتْمِيْمًا لِلْأَلْفِ . ثُمَّ لَمَّا لَمْ يَكْتَفِ بِذٰلِكَ تَمَّمَ الْأَلْفَ أَبْعِرَةً وَزَادَ عِشْرِيْنَ فَرَسًا عَلٰى تِلْكَ الْخَمْسِيْنَ . وَبَعَثَ بِعَشَرَةِ آلَافِ دِيْنَارٍ لِلْمُؤَنِ . مرقاة المفاتيح ۳۹۲۱/۹ بَابُ مَنَاقِبِ عُثْمَانَ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُ في تشريح حديث ۶۰۷۳.

(۲) عَنِ الزُّهْرِيِّ قَالَ: تَصَدَّقَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ ﷺ عَلٰى عَهْدِ رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشَطْرِ مَالِهِ أَرْبَعَةِ آلَافٍ . ثُمَّ تَصَدَّقَ بِأَرْبَعِيْنَ أَلْفَ دِيْنَارٍ . ثُمَّ حَمَلَ عَلٰى خَمْسِ مِائَةِ فَرَسٍ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ . ثُمَّ حَمَلَ عَلٰى أَلْفٍ وَخَمْسِ مِائَةِ رَاحِلَةٍ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ . وَكَانَ عَامَّةُ مَالِهِ مِنَ التِّجَارَةِ . أخرجه في المشكوة . مرقاة المفاتيح ۳۹۵۹/۹ كِتَابُ الْمَنَاقِبِ وَالْفَضَائِلِ بَابُ مَنَاقِبِ الْعَشَرَةِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ الْفَصْلُ الثَّالِثُ في تشريح حديث ۶۱۳۰(۲۳).

(۳) أخرجه الفضائلي . مرقاة المفاتيح ۳۹۵۹/۹ كِتَابُ الْمَنَاقِبِ وَالْفَضَائِلِ بَابُ مَنَاقِبِ الْعَشَرَةِ رَضِيَ اللّٰهُ عَنْهُمْ الْفَصْلُ الثَّالِثُ في تشريح حديث ۶۱۳۰ (۲۳). واخرجه ابن عساكر وغيره. مشارع الاشواق ج ۱ ص ۲۸۳.

۲ په حضرت عبدالرحمن بن عوف ﷺ باندي د الله ﷻ د طرفه سلام او د جنت زيري

حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرمايي چي يو ځل حضرت عبدالرحمن بن عوف ﷺ بيمار شو نو ده وصيت اوکړو چي زما د ټولو مال دريمه حصه صدقه کړئ.

بيا دا ددې بيمارۍ نه روغ شو نو د خپل ټول مال دريمه حصه يې په خپل لاس باندي صدقه کړو. بيا يې اوفرمايل:

يَا أَصْحَابَ رَسُوْلِ اللهِ ! كُلُّ مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ لَهُ عَلَيَّ أَرْبَعُ مِائَةِ دِيْنَارٍ.

اې د رسول الله صلى الله عليه وسلم أصحابو ! چا چي په غزوه بدر کې شِرکت کړې وي زه به هغه ته څلور سوه (۴۰۰) دِينارِه ورکوم.

بَدري صحابه کرام ده ته ورغلل. حضرت عثمان ﷺ هم په دې خلقو کې ورغی، چا ده نه پوښتنه اوکړه: آيا ته مالدار نه يې (چي هغه ته ورځې) ؟ ده ورته وويل:

دا خو د عبدالرحمن بن عوف ﷺ د طرفه عطيه (صِله رَحمي) ده، صدقه نده، لهذا دا حلال مال دی (نو ځکه ورځم).

نو حضرت عبدالرحمن بن عوف ﷺ په دې ورځ باندي يو نيم لاکهـ (۱۵۰۰۰۰) دِينارِه صدقه کړل.

کله چي په ده باندي شپه راغله نو دا په خپل کور کې کيناست، د خپل ټول مال يې په مهاجرينو او أنصارو باندې د تقسيمولو متعلق يو خط اوليکل، تر دې پورې چي ده په دې خط کې دا هم اوليکل:

زما په بدن باندي چي دا کوم قميص دی دا د فلانکي د پاره دی، زما دا پګړۍ (پټکی) د فلانې د پاره دی، او مال يې هم پرې نخود، بلکه د ټول مال په باره کې يې دا اوليکل چي دا د فلانکي فلانکي د پاره دی.

(شپه تيره شوه) کله چي ده د رسول الله صلى الله عليه وسلم پسې د سهر مونځ اوکړو نو حضرت جبريل عليه السلام راغی او نبي عليه السلام ته يې اوفرمايل:

Scanned with CamScanner

اې محمد (صلى الله عليه وسلم)! الله تعالى فرمايي: ته زما د طرفه په عبدالرحمن بن عوف باندې سلام اووايه، د هغه نه هغه خط قبول کړه، بيا يې واپس هم هغه ته ورکړه، او ورته اووايه چې الله تعالى ستا صدقه قبوله کړه، هغه د الله او د هغه د رسول وکيل دی، هغه دې په خپل مال کې هغه شان تصرف کوي کوم چې يې مخکې کولو:

وَلَا حِسَابَ عَلَيْهِ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ.

د هغه سره به هيڅ حساب نه وي، او هغه ته د جنت زيرې ورکړه. (۱)

(**نوټ**: د حضرت عبدالرحمن بن عوف رضي الله عنه د سخاوت نور واقعات ددې (اصلاحي مجالس تقريرونه) کتاب په دريم جلد صفحه ۲۳۵ کې هم تفصيلاً ذکر دي. ابوالشمس علي عنه)

ابن سهل رَحِمَهُ اللّٰهُ په جهاد کې لس لکه (۱۰۰۰۰۰۰) ديناره ورکړل

علامه قرطبي رحمه الله ليکلي چې ابن سهل رحمه الله يو مالدار کس ؤ، هغه يو ځل په جهاد کې لس لکه (۱۰۰۰۰۰۰) ديناره ورکړل، او بيا يې اوفرمايل:

لَوْ كَانَ لِيْ ضِعْفُ ذٰلِكَ لَأَنْفَقْتُهُ.

(۱) عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا قَالَ: مَرِضَ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ عَوْفٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ فَأَوْصٰى بِثُلُثِ مَالِهِ فَصَحَّ فَتَصَدَّقَ بِذٰلِكَ بِيَدِ نَفْسِهِ ثُمَّ قَالَ: يَا أَصْحَابَ رَسُوْلِ اللهِ كُلُّ مَنْ كَانَ مِنْ أَهْلِ بَدْرٍ لَهُ عَلَيَّ أَرْبَعُ مِائَةِ دِيْنَارٍ فَقَامَ عُثْمَانُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ وَذَهَبَ مَعَ النَّاسِ. فَقِيْلَ لَهُ: يَا أَبَا عَمْرٍو لَسْتَ غَنِيًّا؟ قَالَ: هٰذِهِ وَصِيَّةٌ مِنْ عَبْدِ الرَّحْمٰنِ لَا صَدَقَةٌ، وَهُوَ مِنْ مَالٍ حَلَالٍ. فَتَصَدَّقَ عَلَيْهِمْ فِيْ ذٰلِكَ الْيَوْمِ مِائَةً وَخَمْسِيْنَ أَلْفَ دِيْنَارٍ. فَلَمَّا جَنَّ عَلَيْهِ اللَّيْلُ جَلَسَ فِيْ بَيْتِهِ. وَكَتَبَ جَرِيْدَةً بِتَفْرِيْقِ جَمِيْعِ الْمَالِ عَلَى الْمُهَاجِرِيْنَ وَالْأَنْصَارِ حَتّٰى كَتَبَ أَنَّ قَمِيْصَهُ الَّذِيْ عَلٰى بَدَنِهِ لِفُلَانٍ وَعِمَامَتَهُ لِفُلَانٍ. وَلَمْ يَتْرُكْ شَيْئًا مِنْ مَالِهِ إِلَّا كَتَبَهُ لِلْفُقَرَاءِ. فَلَمَّا صَلَّى الصُّبْحَ خَلْفَ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ هَبَطَ جِبْرِيْلُ وَقَالَ: يَا مُحَمَّدُ إِنَّ اللهَ تَعَالٰى يَقُوْلُ: أَقْرِئْ مِنِّيْ عَلٰى عَبْدِ الرَّحْمٰنِ السَّلَامَ وَاقْبَلْ مِنْهُ الْجَرِيْدَةَ ثُمَّ رُدَّهَا عَلَيْهِ وَقُلْ لَهُ: قَدْ قَبِلَ اللهُ صَدَقَتَكَ وَهُوَ وَكِيْلُ اللهِ وَوَكِيْلُ رَسُوْلِهِ. فَلْيَصْنَعْ فِيْ مَالِهِ مَا شَاءَ وَلْيَتَصَرَّفْ فِيْهِ كَمَا كَانَ يَتَصَرَّفُ قَبْلَ يَوْمٍ. وَلَا حِسَابَ عَلَيْهِ وَبَشِّرْهُ بِالْجَنَّةِ. أَخْرَجَهُ الْمُلَّا فِيْ سِيْرَتِهِ وَعَنْ جَعْفَرِ بْنِ بُرْقَانَ قَالَ: بَلَغَنِيْ أَنَّ عَبْدَ الرَّحْمٰنِ بْنَ عَوْفٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَعْتَقَ ثَلَاثِيْنَ أَلْفًا. أَخْرَجَهُ صَاحِبُ الصَّفْوَةِ مرقاة المفاتيح ۳۹۵۹/۹ كِتَابُ الْمَنَاقِبِ وَالْفَضَائِلِ بَابُ مَنَاقِبِ الْعَشَرَةِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ الْفَصْلُ الثَّالِثُ في شرح حديث (۲۳)۶۱۳۰.

که چیرته ما سره ددې په دوچنده وی نو ما به هغه ټول هم په جهاد کښې مصرف کړي وی. (۱)

فائده: د لس لکه (۱۰۰۰۰۰۰) دیناره نه نن صبا په کروړونو روپۍ جوړیږي، خو د هغې خلقو د جهاد سره دومره مینه وه چې خپل مال به يې په جهاد کښې خاص د الله ﷻ د رضا د پاره خرچ کول.

د جهاد په چانده کښې زنانهؤ خپل ویښتان ورکړل

د اسلافو د جهاد سره دومره مینه وه چې په خپله به يې جهاد هم کولو، او ورسره ورسره به يې د مال اکثره حصه هم په جهاد کښې خرچ کوله.

بلکه ډیرې داسې زَنانه هم تیرې شوې چې د هغوی خاوندان، بچې او د خاندان ټول خلق په جهاد کښې شهیدان شوي، خپل ټول مال يې په جهاد کښې ورکړی، تر دې چې د خپل سَر ویښتان يې هم د جهاد په چانده کښې ورکړي، ددې د پاره چې مجاهدین ورته د آسونو د پاره واګې جوړې کړي.

مشهوره واقعه ده چې ابوقدامه شامي رحمه الله ته يوې زَنانه خپل ویښتان راوړي وو او د جهاد په چانده کښې يې ورکړل چې یو مجاهد ورته د آس د پاره واګې جوړې کړي.

(**نوټ**: دا ډیره د عبرت نه ډکه، ژړوونکې واقعه ده، ددې (اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنَه) کتاب په دولسم جلد کښې په صفحه ۵۹ باندې په تفصیل سره ذکر ده، که د مُقَرِّر سره وخت زیات وي نو دا واقعه دې هلته اوګوري او دلته په دې موقع دې بیان کړي. ابوالشمس عفي عنه)

زمونږ اسلافو به د خپل ځان په نسبت بل ته ترجیح ورکوله

که مونږ د خپلو آسلافو حالت اوګورو نو په هغوی کښې به هر کس دا کوشش کولو چې په مجاهدینو باندې خرچ اوکړي، او د هغوی خدمت اوکړي.

(۱) وذكر القرطبي في تاريخه أن ذا الرياستين ابن سهل أنفق في سبيل الله ألف ألف دينار، وقال: لو كان لي ضعف ذلك لأنفقته. مشارع الاشواق ج۱ ص ۲۸۴ الباب التاسع في فضل النفقة في سبيل الله تعالى.

که نور وَس به يې نه کيدلو نو په جهاد کښې به چې ورسره کوم ملګری شريک ؤ هغه ته به يې د خپل ځان په نسبت ترجيح ورکوله، تر دې چې د زَنکدن په حالت کښې به يو کس ته د اوبو سخت ضرورت ؤ او ده ته به اوبه وَر اورسيدی خو چې ده به محسوسه کړه چې زما بل ملګري ته د اوبو سخت ضرورت دی نو ده به د خپل ځان په نسبت هغه ته ترجيح ورکړه، او اوبه به يې هغه ته ور اوليږلې.

ددې په باره کښې درته يوه واقعه ذکر کوم، دا واقعه په شعب الايمان، کتاب الجهاد د ابن مبارک، احياء العلوم، او تفسيرِ قرطبي کښې ذکر ده:

حضرت ابن جهم ﷺ فرمايي چې زه د يَرموک په جهاد کښې را اُووتم، خپل د تره ځوي مې تلاش کولو، ما سره د اُوبو مشک (يا لوخې) ؤ، ما د ځان سره ووېل:

إِنْ كَانَ بِهِ رَمَقٌ سَقَيْتُهُ مِنَ الْمَاءِ، وَمَسَحْتُ بِهِ وَجْهَهُ.

که چيرته په هغه کښې ساه وي نو زه به په هغه باندې اُوبه اُوڅکم، او په مخ باندې به ورله اُوبه واچوم. (ځکه زَخمي ته د اُوبو سخت ضرورت وي).

پس ما هغه په داسې حالت کښې پروت اوليد چې سخت زخمي شوې ؤ، او د زَنکدن آخِري حالت يې ؤ، ما ورته ووېل:

أَسْقِيْكَ؟ آيا اُوبه درباندې اُوڅکم؟

هغه راته په اِشارې سره ووېل: آو. (کله چې ما اُوبه هغه ته وَر وړی) نو ناڅاپه يو بل کس آه اوکړو (هغه هم سخت زخمي شوې ؤ، او د زَنکدن آخِري حالت يې ؤ)، ما ته خپل د تره ځوي اِشاره اوکړه چې اُوبه هغه له وَر وړه، زه چې هغه ته ورغلم نو هغه هشام بن العاص ﷺ ؤ، ما هغه ته ووېل: أَسْقِيْكَ؟ اوبه درباندې اوڅکم؟
په دې وخت کښې ده د يو بل زخمي مجاهد آه واوريد (هغه هم سخت زخمي ؤ او د زنکدن آخري حالت يې ؤ) هشام بن العاص ﷺ ما ته اشاره اوکړه چې اُوبه هغه ته وَر وړه.

فَجِئْتُهُ فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ. فَرَجَعْتُ إِلَى هِشَامٍ فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ. فَرَجَعْتُ إِلَى ابْنِ عَمِّي فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ.

کله چې زه دې دریم کس ته راغلم نو دا شهید شوی وو ، پس زه هشام ته واپس راغلم نو دا هم شهید شوی وو ، بیا زه خپل د تره ځوي ته راغلم نو دا هم شهید شوی وو .(۱)

سبحان الله . زخمي ته د ژنکدن په وخت کې د اوبو سخت ضرورت وي خو دوی په دې وخت کې هم د خپل ځان په نسبت بل ته ترجیح ورکړه ، دیته اعلی درجه ایثار او همدردي وایي .

د قدرت باوجود په جهاد کې د خرچ نه کوونکو د پاره وعید

چې کله په جهاد کې د مال لپولو ضرورت وي نو په صاحبِ استطاعت باندې دا لازم دي چې په جهاد کې خپل مال خرچ کړي ، ځکه که څوک د قدرت باوجود خپل مال خرچ نه کړي نو د داسې کس د پاره په شریعت کې سخت وعیدونه هم ذکر شوي :

الله تعالی فرمایي :

﴿ وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ۛ وَأَحْسِنُوا ۛ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الْمُحْسِنِينَ ﴾ .(۲)

ترجمه : او تاسو د الله تعالی په لار (جهاد کې مال) خرچ کوئ ، په خپلو لاسونو باندې ځان هلاکت ته مه غورځوئ ، او نیکي کوئ ، بیشکه الله تعالی نیکي کوونکي خلق خوښوي .

---

(۱) عَنْ أَبِي جَهْمِ بْنِ حُذَيْفَةَ الْعَدَوِيِّ، قَالَ: انْطَلَقْتُ يَوْمَ الْيَرْمُوكِ أَطْلُبُ ابْنَ عَمِّي، وَمَعِي شَنَّةٌ مِنْ مَاءٍ، أَوْ إِنَاءٍ، فَقُلْتُ: إِنْ كَانَ بِهِ رَمَقٌ سَقَيْتُهُ مِنَ الْمَاءِ، وَمَسَحْتُ بِهِ وَجْهَهُ، فَإِذَا أَنَا بِهِ يَنْشَغُ، فَقُلْتُ: أَسْقِيكَ؟ فَأَشَارَ: أَنْ نَعَمْ. فَإِذَا رَجُلٌ يَقُولُ: آهِ. فَأَشَارَ ابْنُ عَمِّي أَنِ انْطَلِقْ بِهِ إِلَيْهِ، فَإِذَا هُوَ هِشَامُ بْنُ الْعَاصِ أَخُو عَمْرٍو، فَأَتَيْتُهُ فَقُلْتُ: أَسْقِيكَ؟ فَسَمِعَ آخَرَ فَقَالَ: آهِ. فَأَشَارَ هِشَامٌ: أَنِ انْطَلِقْ بِهِ إِلَيْهِ، فَجِئْتُهُ فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ، فَرَجَعْتُ إِلَى هِشَامٍ فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ، فَرَجَعْتُ إِلَى ابْنِ عَمِّي فَإِذَا هُوَ قَدْ مَاتَ . شعب الایمان رقم الحدیث ۳۲۰۸ الزكوة الصدقة من كسب طيب ، الجهاد لابن المبارك ج۱ ص۹۷ رقم الحديث ۱۱۶ ، احياء علوم الدين ج۳ ص۲۳۶ كتاب ذم البخل و ذم حب المال بيان الإيثار و فضله ، تفسير القرطبي ج۱۸ ص۲۸ ، فضل الجهاد لاحمد بن عبدالواحد المقدسي ج۱ ص۱۸۵ رقم الحديث ۳۴ هوان الدنيا على الشهيد ، حيوة الصحابة .

(۲) البقرة آية ۱۹۵ .

د مذکوره آيت په باره کې علمي تحقيق :

۱ . امام بخاري رحمه الله د حضرت حذيفة ﷺ نه د دې آيت متعلق نقل کړي :

نَزَلَتْ فِي النَّفَقَةِ . (۱)

دا آيت د الله ﷻ په لار کې د خرچ کولو متعلق نازل شوې دی .

يعنې تاسو د الله ﷻ په لار کې خرچ کوئ او جهاد کول مه پرېږدئ ګنې دا به ستاسو د هلاکت سبب اوګرځي . (۲)

۲ . د حضرت ابو ايوب انصاري ﷺ نه هم دا نقل دي چې دا آيت د جهاد پرېخودونکو خلقو په باره کې نازل شوی ، چې څوک جهاد پرېږدي نو هغوی په خپلو لاسونو باندې ځان په هلاکت کې غورځوي . (۳)

---

(۱) عَنْ حُذَيْفَةَ ﷺ ﴿ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ﴾ قَالَ : « نَزَلَتْ فِي النَّفَقَةِ » صحيح البخاري رقم الحديث ۴۵۱۶ كِتَابُ تَفْسِيرِ الْقُرْآنِ بَابُ قَوْلِهِ ﴿ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ ﴾ تفسير الخازن (لباب التأويل في معاني التنزيل) ج۱ ص ۱۲۳ البقرة في تفسير آية ۱۹۵ . تفسير القرطبي ج۲ ص ۳۶۱ البقرة آية ۱۹۵ .

(۲) (فِي النَّفَقَةِ) أي في ترك النفقة في سبيل الله تعالى والمعنى لا تتركوا الإنفاق في سبيل الخير والجهاد فيؤدي ذلك بكم إلى الهلاك . تعليق مصطفى البغا على صحيح البخاري .

(۳) وَرَوَى يَزِيدُ بْنُ أَبِي حَبِيبٍ عَنْ أَسْلَمَ أَبِي عِمْرَانَ قَالَ : غَزَوْنَا الْقُسْطَنْطِينِيَّةَ ، وَعَلَى الْجَمَاعَةِ عَبْدُ الرَّحْمٰنِ بْنُ الْوَلِيدِ ، وَالرُّومُ مُلْصِقُو ظُهُورِهِمْ بِحَائِطِ الْمَدِينَةِ ، فَحَمَلَ رَجُلٌ عَلَى الْعَدُوِّ ، فَقَالَ النَّاسُ : مَهْ مَهْ ، لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ ، يُلْقِي بِيَدَيْهِ إِلَى التَّهْلُكَةِ . فَقَالَ أَبُو أَيُّوبَ ﷺ : سُبْحَانَ اللهِ ، أُنْزِلَتْ هٰذِهِ الْآيَةُ فِينَا مَعَاشِرَ الْأَنْصَارِ لَمَّا نَصَرَ اللهُ نَبِيَّهُ وَأَظْهَرَ دِينَهُ قُلْنَا : هَلُمَّ نُقِيمُ فِي أَمْوَالِنَا وَنُصْلِحُهَا . فَأَنْزَلَ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ : ﴿ وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ ﴾ الْآيَةَ . وَالْإِلْقَاءُ بِالْيَدِ إِلَى التَّهْلُكَةِ أَنْ نُقِيمَ فِي أَمْوَالِنَا وَنُصْلِحَهَا وَنَدَعَ الْجِهَادَ . فَلَمْ يَزَلْ أَبُو أَيُّوبَ ﷺ مُجَاهِدًا فِي سَبِيلِ اللهِ حَتّٰى دُفِنَ بِالْقُسْطَنْطِينِيَّةِ ، فَقَبْرُهُ هُنَالِكَ . فَأَخْبَرَنَا أَبُو أَيُّوبَ ﷺ أَنَّ الْإِلْقَاءَ بِالْيَدِ إِلَى التَّهْلُكَةِ هُوَ تَرْكُ الْجِهَادِ فِي سَبِيلِ اللهِ ، وَأَنَّ الْآيَةَ نَزَلَتْ فِي ذٰلِكَ . وَرُوِيَ مِثْلُهُ عَنْ حُذَيْفَةَ وَالْحَسَنِ وَقَتَادَةَ وَمُجَاهِدٍ وَالضَّحَّاكِ رحمهم الله . تفسير القرطبي (الجامع لأحكام القرآن) ج۲ ص ۳۶۱ البقرة في تفسير آية ۱۹۵ .

۳ . د حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما نه دا دې آيت متعلق نقل دي چې کله رسول الله صلى الله عليه وسلم خلقو ته جهاد ته د وتلو حُکم اوکړو نو مديني منوّرې ته چې کوم بانډچيان راغلي وو په هغوی کې بعضو ووئيل : مونږ د جهاد د پاره څنګه تياري اوکړو ؟ قسَم په الله د مونږ سره خو نه د سفر خرچه شته او نه را باندې څوک خوراک کوي.

نو په دې سره دا آيت نازل شو : وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ

يعنې اې مالدارو ! تاسو د الله ﷻ په لار (جهاد) کې (په غريبانانو مجاهدينو باندې) خرچ کوئ ، او تاسو خپل لاسونه د صدقې کولو نه مه بندوئ ، ګني هلاک به شي.

د حضرت ابن عباس رضي الله عنهما د قول مطلب دا دی چې اې مالدارو ! تاسو غريبو مجاهدينو باندې خرچ کولو نه لاس مه بندوئ (د دوی سره ضرور مدد کوئ) ځکه که دوی د جهاد نه پاتې شي نو په تاسو باندې به دښمن غالب شي او هلاک به مو کړي (دا ګويا تاسو په خپله باندې خپل ځان په هلاکت کې واچول). (۱)

٤ . په تفسير خازن کې د " فِي سَبِيلِ اللَّهِ " ترجمه په جهاد سره شوی (يعنې تاسو په جهاد کې خرچ کوئ) ، او دليل يې دا بيان کړی چې کله الله تعالى د جهاد حُکم اوکړو نو اوس په جهاد کې د مال خرچ کولو ضرورت وي نو ځکه الله تعالى په جهاد کې د مال خرچ کولو حکم هم (په " وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ " سره) اوکړو .

بيا فرمايي : اګر چې په ټولو دِيني کارونو کې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره مال خرچ کولو ته اِنفاق وايي خو چې کله دغه شان مطلق (وَأَنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) ذکر شي نو د دينه

---

(۱) قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَمَّا أَمَرَ النَّاسَ بِالْخُرُوجِ إِلَى الْجِهَادِ قَامَ إِلَيْهِ أُنَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ حَاضِرِينَ بِالْمَدِينَةِ فَقَالُوا : بِمَاذَا نَتَجَهَّزُ ؟ فَوَاللهِ مَا لَنَا زَادٌ وَلَا يُطْعِمُنَا أَحَدٌ . فَنَزَلَ قَوْلُهُ تَعَالَى : " وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ " يَعْنِي تَصَدَّقُوا يَا أَهْلَ الْمَيْسَرَةِ فِي سَبِيلِ اللهِ . يَعْنِي فِي طَاعَةِ اللهِ . " وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ " يَعْنِي وَلَا تُمْسِكُوا بِأَيْدِيكُمْ عَنِ الصَّدَقَةِ فَتَهْلِكُوا . وَهَكَذَا قَالَ مُقَاتِلٌ . وَمَعْنَى ابْنِ عَبَّاسٍ رضي الله عنهما : وَلَا تُمْسِكُوا عَنِ الصَّدَقَةِ فَتَهْلِكُوا ، أَيْ لَا تُمْسِكُوا عَنِ النَّفَقَةِ عَلَى الضُّعَفَاءِ ، فَإِنَّهُمْ إِذَا تَخَلَّفُوا عَنْكُمْ غَلَبَكُمُ الْعَدُوُّ فَتَهْلِكُوا . تفسير القرطبي ج ٢ ص ٣٦٢ البقرة في تفسير آية ١٩٥ .

په مراد جهاد وي .

بیا لږ روستو د دې آیت په باره کې فرمايي :

وَمَعْنَى الْآيَةِ النَّهْيُ عَنْ تَرْكِ الْإِنْفَاقِ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لِأَنَّهُ سَبَبُ الْإِهْلَاكِ .

د آیت مطلب دا دی چې په دې آیت کې الله تعالی خلق په جهاد کې د خرچ نه کولو نه منع کړي دي (یعنی په جهاد کې ضرور خپل مال لږوئ او خرچ کول مه بندوئ) ، ځکه په جهاد کې خرچ نه کول په زوره خپل ځان هلاکول دي . (١)

٥ . په تفسیر قرطبي کې هم په دې آیت کې د " فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ " ترجمه په جهاد سره شوی . (٢)

امام قرطبيؒ دا هم ذکر کړي چې حضرت حذيفة ﷺ، حضرت ابن عباس رضي الله عنهما ، عِکرمهؒ، مجاهدؒ او جمهور علماؤ د " وَلَا تُلْقُوْا بِأَيْدِيْكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ " مطلب دا بیان کړی :

چې تاسو په خپلو لاسونو باندې ځان هلاکت ته مه غورځوئ ، هغه داسې چې په جهاد کې خپل مال نه خرچ کوئ ، او په (خرچ کولو سره) د فقر نه ویرېږئ . داسې کس ته چې څوک په جهاد کې د خرچ کولو د پاره اووايي نو دا ورته وايي :

لَيْسَ عِنْدِيْ مَا أُنْفِقُهُ .

د ما سره خو داسې څه نشته چې زه يې خرچ کړم .

(حالانکه دا د بُخل په وجه مال نه خرچ کوي ، نو دا دده د هلاکت سبب ګرځي) .

---

(١) (وَأَنْفِقُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ) يعني به الجهاد ، وذلك أن الله تعالى لما أمر بالجهاد والاشتغال به يحتاج إلى الإنفاق فأمر به . والإنفاق هو صرف المال في وجوه المصالح الدينية كالإنفاق في الحج والعمرة وصلة الرحم والصدقة وفي الجهاد وتجهيز الغزاة وعلى النفس والعيال وغير ذلك مما فيه قربة لله تعالى لأن كل ذلك مما هو في سبيل الله لكن إطلاق هذه اللفظة ينصرف إلى الجهاد ..... ومَعْنَى الْآيَةِ النَّهْيُ عَنْ تَرْكِ الْإِنْفَاقِ فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ لِأَنَّهُ سَبَبُ الْإِهْلَاكِ . تفسير الخازن (لباب التأويل في معاني التنزيل) ج١ ص١٢٣ البقرة في تفسير آية ١٩٥

(٢) (فِيْ سَبِيْلِ اللّٰهِ) هُنَا : الْجِهَادُ ، وَاللَّفْظُ يَتَنَاوَلُ بَعْدُ جَمِيْعَ سُبُلِهِ . تفسير القرطبي ج٢ ص٣٦٢ البقرة في تفسير آية ١٩٥ .

Scanned with CamScanner

او همدا مطلب امام بخاري رحمه الله هم اخيستی.(۱)

۶. ددې آيت په تفسير کې مفتي شفيع رحمه الله په "معارف القرآن" کې ليکلي چې په دې آيت کې په مسلمانانو باندې دا لازم کړې شوې چې د ضرورت په وخت په جهاد کې خپل مالونه خرچ کړي.

فقهاء کرامو ددې آيت نه دا حُکم هم ثابت کړی چې په مسلمانانو باندې د فرضي زکوٰة نه علاوه په نورو ځايونو کې هم خپل مالونه خرچ کول فرض دي، خو په دغه ځايونو کې د زکوٰة په شان هر وخت خرچ کول او معلوم نِصاب نشته بلکه د ضرورت په مقدار خرچ کول فرض دي.

لهٰذا که په جهاد کې د مال لېږلو ضرورت وُ نو په هر مسلمان باندې د ضرورت (او استعداد) موافق په جهاد کې مال لېږل فرض دي، خو که ضرورت نه وُ نو بيا فرض ندي.(۲)

۷. علامه شبير احمد عثماني رَحِمَهُ اللهُ په "تفسير عثماني" کې ددې آيت مطلب دا بيان کړی: او تاسو د الله ﷻ په اِطاعت (جهاد وغيره) کې خپل مال خرچ کړئ، او خپل ځان په هلاکت کې مه اچوئ.

(چې جهاد هم نه کوئ او په جهاد کې خپل مال هم نه خرچ کوئ، ځکه په دې جهاد نه کولو او په جهاد کې خرچ نه کولو سره به بيا تاسو کمزوري شئ او دشمن به قوي شي).(۳)

---

(۱) قَالَ حُذَيْفَةُ بْنُ الْيَمَانِ وَابْنُ عَبَّاسٍ وَعِكْرِمَةُ وَعَطَاءٌ وَمُجَاهِدٌ وَجُمْهُورُ النَّاسِ: الْمَعْنَى لَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ بِأَنْ تَتْرُكُوا النَّفَقَةَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَتَخَافُوا الْعَيْلَةَ، فَيَقُولُ الرَّجُلُ: لَيْسَ عِنْدِي مَا أُنْفِقُهُ. وَإِلَى هَذَا الْمَعْنَى ذَهَبَ الْبُخَارِيُّ إِذْ لَمْ يَذْكُرْ غَيْرَهُ. تفسير القرطبي ج۲ ص۳۶۲ البقرة في تفسير آية ۱۹۵.

همداسې روايت امام بيهقي رحمه الله په السنن الکبرى کې هم نقل کړی: عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، فِي قَوْلِهِ: {وَأَنْفِقُوا فِي سَبِيلِ اللهِ} الآية. قَالَ: يَقُولُ: لَا يَقُولَنَّ أَحَدُكُمْ لَا أَجِدُ شَيْئًا، إِنْ لَمْ يَجِدْ إِلَّا مِشْقَصًا فَلْيَتَجَهَّزْ بِهِ فِي سَبِيلِ اللهِ {وَلَا تُلْقُوا بِأَيْدِيكُمْ إِلَى التَّهْلُكَةِ}. السنن الكبرى رقم ۱۷۹۲۳ كتاب السير.

(۲) معارف القرآن سورة البقرة في تشريح آية ۱۹۵.

(۳) تفسير عثماني سورة البقرة ۱۹۵.

Scanned with CamScanner

د الله ﷻ په لار (جهاد) کې خرچ نه کولو باندې توبيخ

۱. څوک چې د قدرت باوجود د الله ﷻ په لاره " جهاد " کې خرچ نه کوي نو د داسې خلقو د پاره په قرآن کريم کې توبيخ ذکر شوی. الله‌تعالی فرمايي:

﴿ وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ وَلِلَّهِ مِيرَاثُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ﴾. (۱)

ترجمه: او دا په تاسو څه شوي چې تاسو د الله ﷻ په لار کې خرچ نه کوئ؟ او د آسمانونو او زمکې ميراث صرف د الله د پاره دی. (دا هر څه صرف هغه ته پاتې دي).

علامه قرطبي رحمه الله د دې آيت مطلب دا بيان کړی:

(اې خلقو!) دا تاسو څه شي د الله ﷻ په لار کې د خرچ کولو نه منع کړي يئ؟ حالانکه تاسو به (آخرهم) وفات کيږئ، خپل مالونه به شاته پرېږدئ، دا ټول به الله ﷻ ته پاتې کيږي: فَمَعْنَى الْكَلَامِ التَّوْبِيخُ عَلَى عَدَمِ الْإِنْفَاقِ.

پس د دې آيت معنیٰ (او مطلب) د الله ﷻ په لار کې مال نه خرچ کولو باندې توبيخ دی. (۲)

۲. د قرآن کريم په يو بل آيت کې هم د الله ﷻ په لار کې خرچ نه کولو باندې سخت وعيد بيان شوی. الله‌تعالی فرمايي:

﴿ وَالَّذِينَ يَكْنِزُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنفِقُونَهَا فِي سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُم بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ۝ يَوْمَ يُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وَظُهُورُهُمْ هَٰذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنتُمْ تَكْنِزُونَ ﴾. (۳)

---

(۱) الحديد آية ۱۰.

(۲) (وَمَا لَكُمْ أَلَّا تُنفِقُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ) أَيْ شَيْءٍ يَمْنَعُكُمْ مِنَ الْإِنْفَاقِ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. وَفِيمَا يُقَرِّبُكُمْ مِنْ رَبِّكُمْ وَأَنْتُمْ تَمُوتُونَ وَتُخَلِّفُونَ أَمْوَالَكُمْ وَهِيَ صَائِرَةٌ إِلَى اللَّهِ تَعَالَى. فَمَعْنَى الْكَلَامِ التَّوْبِيخُ عَلَى عَدَمِ الْإِنْفَاقِ. تفسير القرطبي (الجامع لأحكام القرآن) ج ۱۷ ص ۲۳۹ سورة الحديد في تفسير آية ۱۰.

(۳) التوبة آية ۳۴، ۳۵.

ترجمه: او څوک چې سره زَر او سپین زَر ذخیره کوي او د الله ﷻ په لاره کې یې نه خرچ کوي پس (اې پیغمبره!) ته دوی ته د دَرد ناک عذاب زیري ورکړه، په کومه ورځ چې په دا مال (او خزانې) د جهنم په اُور کې ګرمولې شي، بیا به په دې سره د دوی تندې، د دوی اړخونه او د دوی شاګانې داغلې شي (او دا به ورته ویلې شي) چې دا هغه خزانې دي چې تاسو د خپل ځان دپاره جمع کړې وی، پس اوڅکئ تاسو مزه د هغه څه چې تاسو به جمع کول.

مجاهدینو سره د مدد نه کولو په وجه په سخت مصیبت کې ګرفتار کیدل

د ابوداؤد شریف او ابن ماجه شریف حدیث دی، رسولُ الله ﷺ فرمایي:

مَنْ لَمْ يَغْزُ أَوْ يُجَهِّزْ غَازِيًا، أَوْ يَخْلُفْ غَازِيًا فِي أَهْلِهِ بِخَيْرٍ أَصَابَهُ اللهُ بِقَارِعَةٍ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ. (۱)

څوک چې په خپله جهاد اونکړي، نه مجاهد ته د جهاد د پاره أسباب برابر کړي، او نه د مجاهد د کور خبر خبر واخلي (یعنې د مجاهد د کور صحیح نګراني اونکړي، او مدد ورسره اونکړي) نو الله ﷻ به دا د قیامت نه مخکې په سخت مصیبت کې ګرفتار کړي. (۲)

فائده: ددې حدیث نه معلومه شوه چې هر مسلمان ته پکار دي چې په جهاد کې څه نا څه برخه ضرور واخلي: په خپله په جهاد کې شرکت اوکړي، او که د جنګ طاقت یې نه وي نو بیا دې د مجاهدینو د پاره أسلحه او ضروري سامان واخلي، او که دا طاقت یې هم نه وي نو د مجاهدینو کورنۍ سره دې مدد اوکړي، ځکه که دا یو هم اونکړي نو الله ﷻ به داسې کس په سخت عذاب او مصیبت کې ګرفتار کړي.

---

(۱) سنن ابي داود ، كتاب الجهاد باب كراهية ترك الغزو رقم الحديث ۲۵۰۳ قال الالباني حسن. سنن ابن ماجة كتاب الجهاد باب التغليظ في ترك الجهاد رقم الحديث ۲۷۶۲ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۷۴۷ ، السنن الصغير للبيهقي رقم الحديث ۲۷۸۵ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم ۱۷۹۴۲ ، مشكاة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الثاني رقم الحديث ۳۸۲۰ (۲۳) ، صحيح الترغيب والترهيب ۱۳۹۱ (۴) الترهيب من ان يموت الانسان ولم يغز ولم ينو الغزو.

(۲) (أَصَابَهُ اللهُ بِقَارِعَةٍ): أَيْ بِشِدَّةٍ مِنَ الشَّدَائِدِ، وَالْبَاءُ فِيهِ لِلتَّعْدِيَةِ، أَيْ: بِبَلِيَّةٍ تَقْرَعُهُ وَتُهْلِكُهُ وَتَصْرَعُهُ وَتُدَقُّهُ. وَلِذَا سُمِّيَتِ الْقِيَامَةُ بِالْقَارِعَةِ. مرقاة المفاتيح ۶/۲۴۷۴ كتاب الجهاد الفصل الثاني.

د غونډې تقرير خلاصه

د غونډې تقرير خلاصه دا را اووته چې جهاد د اسلام اهم رُکن دی، ددې درې (۳) اَقسام دي، يو قِسم په کې جهاد بالمال هم دی، که يو کس په خپله جهاد ته نشي تللی نو بيا په کار ده چې د مجاهدينو سره مدد اوکړي، د هغوی د پاره اَسلحه او نور ضروري سامان واخلي، ځکه په قرآن کريم او احاديثو کې ددې ډير فضيلت بيان شوی؛

په جهاد کې يو روپۍ خرچ کولو په عِوض کې انسان ته يو په اووه سوه (۷۰۰) چَنده اَجر ملاويږي، په ځنې احاديثو کې د يو روپۍ په عِوض کې يو په اووه لکه (۷۰۰۰۰۰) چَنده ثواب هم راغلی، او په ځنې احاديثو کې بې حِسابه اجر ذکر شوی.

په جان و مال سره جهاد کولو ته بهترين تجارت ويل شوی، انسان ته به ددې پوره اَجر ورکولې شي.

څوک چې په جهاد کې د يوې نَوعې جوړه شيان ورکړي (لکه دوه اوښان، يا دوه آسونه، يا دوه دِرهمه، يا دوه دِيناره) نو داسې کس د جنت مستحق ګرځي، داسې کس ته به د قيامت په ورځ د جنت د هرې دروازې نه دا آواز کولې شي چې: اې فلانکيه! ته په دې دروازه باندې جنت ته داخل شه.

څوک چې د مجاهدينو سره يا د دوی کورنۍ سره مدد اوکړي نو داسې کس ته هم د جهاد ثواب ملاويږي، داسې کس به د قيامت په هغه سخته ورځ باندې د عرش د سيورې لاندې وي، مجاهدينو سره مدد کول د نفلي حج نه بهتر دی.

دغه وجه ده چې صحابه کرامو او زمونږ نورو اَسلافو به د خپل مال اکثره حصه په جهاد کې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره خرچ کوله، تردې چې زَنانه وُ د جهاد په چانده کې د خپل سر ويښتان ورکړي ددې د پاره چې مجاهدين ورنه خپلو آسونو د پاره واګې جوړې کړي.

زمونږ اسلافو به په هره موقع باندې د خپل ځان په نسبت بل ته ترجيح ورکوله، حتّی چې که د زنکدن په حالت کې به ورته د اوبو سخت ضرورت وُ خو بيا به يې هم د ځان نه مخکې بل مجاهد ته ورليږلې.

او کله چې په جهاد کښې د مال خرچ کولو ضرورت راشي او صاحبِ استطاعت خلق بیا هم خپل مال په کښې خرچ نکړي نو ددا سې خلقو د پاره په قرآن کریم او احادیثو کښې سخت وعید او توبیخ ذکر شوی ، دا سې خلق په خپل لاس باندې خپل ځان په هلاکت کښې غورځوي ، او دا سې خلق به په سخت مصیبت کښې گرفتار یږي .

دُعا

الله ربّ العزت دې مونږ ټولو ته دا توفیق راکړي چې خاص د هغه د رَضا د پاره په جان و مال سره جهاد اوکړو ، د مجاهدینو او د هغوی کورنی سره هرِ قسمه مدد اوکړو .

آمِين يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ اَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ ﴾ الزمر آیة ۳

جهاد خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کول او مالِ غنیمت کښ د خِیانت نه ځان ساتل

تالیف

اَبُو الشَّمس مولانا نُوْرُ الْهُدیٰ عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیض القرآن اکاخیل کالونی مردان

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

جهاد د الله ﷻ د رضا د پاره کول. او خیانت نه ځان ساتل

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهٗ ، وَالصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنْ لَّا نَبِيَّ بَعْدَهٗ ، وَلَا رَسُوْلَ بَعْدَهٗ ، وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّيْنَ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ اَجْمَعِيْنَ ، وَعَلٰى مَنْ تَبِعَهٗ وَتَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ ،

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ ، ﴿ أَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ ﴾ .(۱)

وَقَالَ تَعَالٰى : ﴿ وَمَنْ يَّغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ﴾ .(۲)

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ . (۳)

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلٰوةُ وَالسَّلَامُ : إِنَّ رِجَالًا يَتَخَوَّضُوْنَ فِيْ مَالِ اللّٰهِ بِغَيْرِ حَقٍّ فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ .(۴)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ

---

(۱) الزمر آية ۳.

وَقَالَ تَعَالٰى : ﴿ وَمَا أُمِرُوْا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ﴾ البينة آية ۵.

(۲) آل عمران آية ۱۶۱.

(۳) پوره حدیث داسې دی : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوٰى ، فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهٗ إِلٰى دُنْيَا يُصِيْبُهَا ، أَوْ إِلٰى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهٗ إِلٰى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ . صحيح البخاري باب بدء الوحي كيف كان بدء الوحي إلى رسول الله صلى الله عليه وسلم؟ رقم الحديث ۱ ، صحيح مسلم كتاب الإمارة باب قوله صلى الله عليه وسلم: إنما الأعمال بالنية رقم الحديث ۱۵۵ (۱۹۰۷) ، سنن ابي داؤد كتاب الطلاق باب فيما عني به الطلاق والنيات رقم الحديث ۲۲۰۱.

(۴) صحيح البخاري كتاب فرض الخمس باب قول الله تعالى (فأن لله خمسه وللرسول) رقم الحديث ۳۱۱۸ ، مشكوة المصابيح رقم الحديث ۳۷۳۶ (۱) كتاب الإمارة والقضاء باب رزق الولاة وهداياهم الفصل الاول ، ورقم الحديث ۳۹۹۵ (۱۱) كتاب الجهاد باب قسمة الغنائم والغلول فيها الفصل الأول ، مسند احمد رقم الحديث ۲۷۳۱۸.

تمهيدي خبره

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! جهاد د اسلام اهم حُکم دی، په قرآن کريم او احاديثو مبارکهؤ کې د جهاد ډير فضائل، فوائد او حِکمتونه بيان شوي، خو دا فضائل به هغه چاته ملاويږي چې هغه خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره جهاد اوکړي، د رِيا، شهرت او ځان ځودنې د پاره جهاد اونکړي، همدارنګې په جهاد کې په مالِ غنيمت کې خيانت هم اونکړي.

ځکه د چا مقصد چې په جهاد کې رِيا او شُهرت وي، يا په مالِ غنيمت کې خيانت اوکړي نو داسې کس ته د جهاد هيڅ ثواب نه ملاويږي، بلکه اَلټه به د رِيا او خيانت په وجه ګناهګار وي.

نن به اِن شاء الله زه تاسو ته په دې موضوع باندې خبره کوم چې جهاد خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره په کار دی، او په مالِ غنيمت کې د خيانت نه ځان ساتل په کار دي.

هغه عمل مقبول دی کوم چې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره شوې وي

د انسان په نېکو اعمالو کې صرف هغه عمل مقبول دی کوم چې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره شوې وي، ربِّ کريم فرمايي: ﴿ أَلَا لِلَّهِ الدِّينُ الْخَالِصُ ﴾.(١)

ترجمه: خبردار، عبادت خالصه د الله د پاره دی.

د اعمالو ثواب په نيت باندې موقوف دی

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ .(٢)

---

(١) الزمر آية ٣ / وَقَالَ تَعَالَى: ﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ ﴾ البينة آية ٥.

(٢) صحيح البخاري بَابُ بَدْءِ الْوَحْيِ كَيْفَ كَانَ بَدْءُ الْوَحْيِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؛ رقم الحديث ١، صحيح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ قَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ رقم الحديث ١٥٥ (١٩٠٧)، سنن أبي داؤد كِتَابُ الطَّلَاقِ بَابٌ فِيمَا عُنِيَ بِهِ الطَّلَاقُ وَالنِّيَّاتُ رقم الحديث ٢٢٠١.

Scanned with CamScanner

بیشکه د اعمالو (د ثواب) دارو مدار په نیتونو باندې (موقوف) دی.

لهذا په کوم عمل کې چې نیت صحیح وي صرف په هغې باندې به انسان ته ثواب ملاویږي، او په کوم عمل کې چې نیت خالص د الله ﷻ رضا نه وي بلکه ریا په کې وي نو په داسې عمل باندې انسان ته هیڅ ثواب نه ملاویږي.

چې د دین د سربلندۍ د پاره جهاد کوي نو دا د الله ﷻ په لار کې دی

څوک چې د دې د پاره جهاد کوي چې د الله ﷻ دین اوچت (سرلوړی) شي نو دا کس د الله ﷻ په لار کې دی، داسې جهاد مقبول دی.

په بخاري شریف او مسلم شریف کې دا حدیث ذکر دی: یو اعرابي نبي علیه السلام ته راغی او وې ویل: اې د الله رسوله! یو کس جهاد د مالِ غنیمت حاصلولو د پاره کوي، بل کس جهاد د خپل شهرت د پاره کوي، بل کس جهاد د دې د پاره کوي چې خلقو ته د ده شجاعت ښکاره شي نو په دوی کې کوم کس د الله ﷻ په لار کې دی؟

نبي علیه السلام ورته اوفرمایل: مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ.

څوک چې د دې د پاره جهاد کوي چې د الله ﷻ دین اوچت (سرلوړی) شي نو دا کس د الله ﷻ په لار کې دی. (۱)

چې څوک په جهاد سره خالص د دنیوي سامان حاصلولو اراده لري نو هغه ته د جهاد ثواب نه ملاویږي

د ابوداؤد شریف حدیث دی، حضرت ابوهریرة ﷺ فرمایي چې یو سړي نبي علیه السلام

(۱) عَنْ أَبِي مُوسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالَ: الرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلْمَغْنَمِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِلذِّكْرِ، وَالرَّجُلُ يُقَاتِلُ لِيُرَى مَكَانُهُ، فَمَنْ فِي سَبِيلِ اللهِ؟ قَالَ: «مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ». صحیح البخاري، رقم الحدیث ۲۸۱۰ كِتَابُ الجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابُ مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ العُلْيَا، و رقم الحدیث ۳۱۲۶ كِتَابُ فَرْضِ الخُمُسِ بَابُ مَنْ قَاتَلَ لِلْمَغْنَمِ، هَلْ يَنْقُصُ مِنْ أَجْرِهِ؟، صحیح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ مَنْ قَاتَلَ لِتَكُونَ كَلِمَةُ اللهِ هِيَ الْعُلْيَا فَهُوَ فِي سَبِيلِ اللهِ رقم الحدیث ۱۴۹ (۱۹۰۴).

Scanned with CamScanner

ته عرض اوكړو :

يَا رَسُولَ اللهِ ! رَجُلٌ يُرِيدُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَهُوَ يَبْتَغِي عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا

اې د الله رسوله ! يو كس د الله ﷻ په لاركې د جهاد كولو اراده لري حالانكه هغه په دې جهاد سره دُنيوي مال و آسباب هم طلب كوي (نو دده څه حُكم دی ؟)

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم ورته اوفرمايل :

لَا أَجْرَ لَهُ . دده د پاره د جهاد هيڅ آجر نشته .

خلقو ته دا خبره ډيره گرانه (او سخته) معلومه شوه ، دې سړي ته يې وويل چې ته رسولُ الله ﷺ ته واپس ورشه ، د هغه نه دا پوښتنه بيا اوكړه ، كيدې شي تا هغه په دې سوال باندې پوره نه وي پوهه كړې .

نو دا سړی راغی او دوباره يې د نبي عليه السلام نه همدا پوښتنه اوكړه :

يَا رَسُولَ اللهِ ! رَجُلٌ يُرِيدُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ، وَهُوَ يَبْتَغِي عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا .

اې د الله رسوله ! يو كس د الله ﷻ په لاركې د جهاد كولو اراده لري حالانكه هغه په دې جهاد سره دُنيوي مال و آسباب هم طلب كوي (نو دده څه حُكم دی ؟)

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم ورته اوفرمايل :

لَا أَجْرَ لَهُ . دده د پاره (ددې جهاد) هيڅ آجر نشته .

خلقو بيا دې سړي ته وويل چې ته لاړ شه او د نبي ﷺ نه په دريم ځل دا پوښتنه اوكړه .
نو دا سړی راغی او په دريم ځل يې د پيغمبر عليه السلام نه همدغه پوښتنه اوكړه ، نبي عليه السلام په دريم ځل هم همدا جواب وركړو چې :

لَا أَجْرَ لَهُ . ده ته ددې جهاد هيڅ آجر نشته . (۱)

---

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! رَجُلٌ يُرِيدُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ ، وَهُوَ يَبْتَغِي عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَا أَجْرَ لَهُ » . فَأَعْظَمَ ذَلِكَ النَّاسُ ، وَقَالُوا لِلرَّجُلِ : عُدْ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَعَلَّكَ لَمْ تُفَهِّمْهُ . فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! رَجُلٌ يُرِيدُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ ، وَهُوَ يَبْتَغِي عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا . فَقَالَ : « لَا أَجْرَ لَهُ » . فَقَالُوا : لِلرَّجُلِ عُدْ ←←←←←←←←←

همدا مضمون په يو بل حديث کې هم ذکر دی چې څوک د ريا او شهرت د پاره جهاد کوي نو هغه ته هيڅ أجر نه ملاويږي . (١)

ډير داسې واقعات شته چې په هغې کې دا ذکر دي چې مجاهد په جهاد کې خالص د څه دُنيوي څيز حاصلولو نيت کړې وي نو بيا ورته په خوب کې تنبيه ورکړې شوې ده ، او ددې نيت نه منع کړې شوې دی . (٢)

←←← لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. فَقَالَ لَهُ الثَّالِثَةَ . فَقَالَ لَهُ « لاأَجْرَ لَهُ » سنن ابي داؤد كتاب الجهاد بَابٌ فِي مَنْ يَغْزُو وَيَلْتَمِسُ الدُّنْيَا رقم الحديث ٢٥١٦ ، قال الالباني: هذا حديث حسنٌ . صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ٤٦٣٧ ، كنزالعمال رقم الحديث ١١٣٦٨ ، الجهاد لابن المبارك رقم الحديث ٢٢٧ ، مسند احمد رقم الحديث ٧٩٠٠ ، ورقم الحديث ٨٧٩٣ ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٢٤٣٦ ،وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ، ووافقه الذهبي ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ١٨٥٥١ ، مشكاة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الاول رقم الحديث ٣٨٤٥ (٥٨) .

(١) عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَنَّهُ قَالَ : الْغَزْوُ غَزْوَانِ: فَأَمَّا مَنِ ابْتَغَى وَجْهَ اللهِ ، وَأَطَاعَ الإِمَامَ ، وَأَنْفَقَ الْكَرِيمَةَ ، وَيَاسَرَ الشَّرِيكَ ، وَاجْتَنَبَ الْفَسَادَ فَإِنَّ نَوْمَهُ وَنُبْهَهُ أَجْرٌ كُلُّهُ . وَأَمَّا مَنْ غَزَا فَخْرًا وَرِيَاءً وَسُمْعَةً ، وَعَصَى الإِمَامَ ، وَأَفْسَدَ فِي الأَرْضِ فَإِنَّهُ لَمْ يَرْجِعْ بِالْكَفَافِ . سنن ابي داؤد كتاب الجهاد بَابٌ فِي مَنْ يَغْزُو وَيَلْتَمِسُ الدُّنْيَا رقم الحديث ٢٥١٥ ، قال الالباني: حسنٌ . المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ٢٤٣٥ وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ، ووافقه الذهبي . مسند احمد رقم الحديث ٢٢٠٤٢ ، مشكوة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الاول رقم الحديث ٣٨٤٦ (٥٩) . سنن النسائي رقم الحديث ٣١٨٨ .

(٢) امام غزالي رحمه الله په " إحياء العلوم " کې دا واقعه رانقل کړې : ويروى عن بعضهم قال غزوتُ في البحر فعرض بعضنا مخلاة . فقلتُ أشتريها فأنتفعُ بها في غزوي . فإذا دخلت مدينة كذا بعتها فربحت فيها فاشتريتها ، فرأيتُ تلك الليلة في النوم كأن شخصين قد نزلا من السماء . فقال أحدهما لصاحبه اكتب الغزاة فأملى عليه خرج فلان متنزهًا وفلان مرائياً وفلان تاجراً وفلان في سبيل الله . ثم نظر إليّ وقال اكتب فلان خرج تاجرًا . فقلتُ الله الله في أمري ما خرجت أتجر وما معي تجارة أتجر فيها ما خرجت إلا للغزو . فقال يا شيخ ! قد اشتريتَ أمس مخلاة تريد أن تربح فيها . فبكيتُ وقلتُ لا تكتبوني تاجرًا . فنظر إلى صاحبه وقال ماترى ؟ فقال اكتب : خرج فلانٌ غازيًا إلا أنه اشترى في طريقه مخلاة ليربح فيها حتى يحكم الله عز وجل فيه بما يرى . احياء علوم الدين ج ٤ ص ٣٧٨ كتاب النية والإخلاص والصدق الباب الثاني في الإخلاص وفضيلته وحقيقته ودرجاته طبع دار المعرفة بيروت

Scanned with CamScanner

شهرت حاصلولو د پاره جهاد کوونکي ته هيڅ اجر نه ملاويږي

۱ . د نسائي شريف حديث دی ، حضرت ابو أمامة باهلي ﷺ فرمايي چې يو کس نبي عليه السلام ته راغی ، او دا پوښتنه يې اوکړه :

أَرَأَيْتَ رَجُلًا غَزَا يَلْتَمِسُ الأَجْرَ وَالذِّكْرَ ، مَالَهُ؟

ماته د هغه کس په باره کې خبر راکړه چې هغه جهاد کوي او په دې جهاد سره اجر او شهرت طلب کوي نو دده د پاره څه دي؟

رسول الله ﷺ ورته اوفرمايل : لَا شَيْءَ لَهُ . دده د پاره هيڅ اجر نشته .

دې سړي خپله پوښتنه درې ځله اوکړه ، رسول الله صلی الله عليه وسلم به ورته همدا جواب ورکول : لَا شَيْءَ لَهُ . دده د پاره هيڅ اجر نشته .

بيا نبي ﷺ اوفرمايل : إِنَّ اللهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا ، وَابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ .

بيشکه الله ﷻ صرف هغه عمل قبلوي کوم چې خالص د هغه د رضا د پاره شوی وي . (۱)

۲ . همداسې پوښتنه د حضرت عبادة بن صامت ﷺ نه هم يو کس کړې وه ، او هغه هم ورته همدا جواب ورکړی وو . (۲)

---

(۱) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ ﷺ ، قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : أَرَأَيْتَ رَجُلًا غَزَا يَلْتَمِسُ الأَجْرَ وَالذِّكْرَ ، مَالَهُ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَا شَيْءَ لَهُ » فَأَعَادَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ، يَقُولُ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَا شَيْءَ لَهُ » ثُمَّ قَالَ : « إِنَّ اللهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا ، وَابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ » سنن النسائي كِتَابُ الْجِهَادِ مَنْ غَزَا يَلْتَمِسُ الأَجْرَ وَالذِّكْرَ رقم الحديث ۳۱۴۰ قال الالباني حسن صحيح صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۱۳۳۱ (۳) الترغيب في الاخلاص النية في الجهاد ... اسد الغابة ج۳ ص ۲۱۶ لاحق بن ضميرة الباهلي . قال الحافظ في الفتح ۶/۳۵ اسناده جيد ، و حسنه الحافظ العراقي في تخريج الاحياء ، معرفة الصحابة لابي نعيم رقم الحديث ۶۵۸۷ ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ۴۵۸ رقم الحديث ۲۰۷۱ .

(۲) قَالَ رَجُلٌ لِعُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ ﷺ : أُقَاتِلُ بِسَيْفِي فِي سَبِيلِ اللهِ أُرِيدُ بِهِ وَجْهَ اللهِ تَعَالَى وَمَحْمَدَةَ النَّاسِ ، قَالَ : لَا شَيْءَ لَكَ . فَسَأَلَهُ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ، كُلُّ ذٰلِكَ يَقُولُ : لَا شَيْءَ لَكَ . ثُمَّ قَالَ فِي الثَّالِثَةِ : إِنَّ اللهَ يَقُولُ : أَنَا أَغْنَى الأَغْنِيَاءِ عَنِ الشِّرْكِ ... الحديث . نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ﷺ ج ۱۰ ص ۴۵۶۲ الرياء .

۳ . د حضرت عُمر رضي الله عنه نه هم نقل دي چې څوک د رِيا او شهرت د پاره جهاد کوي هغه ته به اَجر نه ملاويږي ، او کوم کس چې په جهاد کې د الله ﷻ د رَضا د پاره شهيد شي نو صحيح شهيد همدا دی .(۱)

او په جهاد کې د شهادت په وجه هغه انسان د جنت مستحق ګرځي چې هغه خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره جهاد کړې وي او شهيد شوې وي .(۲)

شهرت او رِيا کارۍ د پاره جهاد کوونکی به په اوّلني درې کسانو کې پَرمخ جهنم ته غورځولې شي

کوم کس چې جهاد صرف د خپل شجاعت ښکاره کولو او رِيا کارۍ د پاره کوي تر دې چې شهيد هم شي خو بيا به هم ده ته د دې اَجر نه ملاويږي ، بلکه جهنم ته چې د ټولو نه مخکې کوم کسان پَرمخ غورځولې شي په هغې کې به يو دغه کس هم وي کوم چې صرف د

---

(۱) پوره حديث دا سې دی : عَنِ الزُّهْرِيِّ، أَنَّ عُمَرَ بْنَ الْخَطَّابِ رضي الله عنه خَرَجَ عَلَى مَجْلِسٍ فِي مَسْجِدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، وَهُمْ يَتَذَاكَرُونَ سَرِيَّةً هَلَكَتْ فِي سَبِيلِ اللهِ ، فَيَقُولُ بَعْضُهُمْ : هُمْ عُمَّالُ اللهِ ، هَلَكُوا فِي سَبِيلِهِ ، فَقَدْ وَجَبَ أَوْ وَقَعَ أَجْرُهُمْ عَلَى اللهِ ، وَيَقُولُ قَائِلٌ : اللهُ أَعْلَمُ بِهِمْ ، لَهُمْ مَا احْتَسَبُوا ، فَلَمَّا رَآهُمْ عُمَرُ رضي الله عنه قَالَ لَهُمْ : مَا كُنْتُمْ تَتَحَدَّثُونَ ؟ قَالُوا : كُنَّا نَتَحَدَّثُ فِي هَذِهِ السَّرِيَّةِ ، فَيَقُولُ قَائِلٌ كَذَا ، وَيَقُولُ قَائِلٌ كَذَا ، فَقَالَ عُمَرُ رضي الله عنه : وَاللهِ إِنَّ مِنَ النَّاسِ نَاسًا يُقَاتِلُونَ ابْتِغَاءَ الدُّنْيَا ، وَإِنَّ مِنَ النَّاسِ نَاسًا يُقَاتِلُونَ رِيَاءً وَسُمْعَةً ، وَإِنَّ مِنَ النَّاسِ نَاسًا يُقَاتِلُونَ إِنْ دَهَمَهُمُ الْقِتَالُ ، وَلَا يَسْتَطِيعُونَ إِلَّا إِيَّاهُ ، وَإِنَّ مِنَ النَّاسِ نَاسًا يُقَاتِلُونَ ابْتِغَاءَ وَجْهِ اللهِ ، أُولَئِكَ الشُّهَدَاءُ ، وَكُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ يُبْعَثُ عَلَى الَّذِي يَمُوتُ عَلَيْهِ ، وَإِنَّهَا وَاللهِ مَا تَدْرِي نَفْسٌ مَا هُوَ مَفْعُولٌ بِهَا ، لَيْسَ هَذَا الرَّجُلَ الَّذِي قَدْ تَبَيَّنَ لَنَا أَنَّهُ قَدْ غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ ذَنْبِهِ وَمَا تَأَخَّرَ . الجهاد لابن المبارک ج۱ ص ۳۳ رقم الحديث ۱۰ ، ورواه الحاکم في المستدرک ۲/۱۰۲ الجهاد ، مشارع الاشواق الى مصارع العشاق ج۲ ص ۶۰۳ .

(۲) عَنْ مُرَّةَ قَالَ : ذَكَرُوا عِنْدَ عَبْدِ اللهِ قَوْمًا قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللهِ ، فَقَالَ : إِنَّهُ لَيْسَ عَلَى مَا تَذْهَبُونَ وَتَرَوْنَ أَنَّهُ إِذَا الْتَقَى الزَّحْفَانِ نَزَلَتِ الْمَلَائِكَةُ ، فَكَتَبَتِ النَّاسَ عَلَى مَنَازِلِهِمْ ، فُلَانٌ يُقَاتِلُ لِلدُّنْيَا ، وَفُلَانٌ يُقَاتِلُ لِلْمُلْكِ ، وَفُلَانٌ يُقَاتِلُ لِلذِّكْرِ ، وَنَحْوُ هَذَا ، وَفُلَانٌ يُقَاتِلُ يُرِيدُ وَجْهَ اللهِ ، فَمَنْ قُتِلَ يُرِيدُ وَجْهَ اللهِ فَذَلِكَ فِي الْجَنَّةِ . الجهاد لابن المبارک ج۱ ص ۳۲ رقم الحديث ۹ .

رِيا کارۍ، او ځان خودنې د پاره جهاد کړې وي. ددې په باره کې درته دوه احاديث رانقل کوم :

۱. د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

د قيامت په ورځ د ټولو نه مخکې چې د کومو خلقو خلاف جهنم ته د تللو فيصله کولې شي په هغې کې به اولنې هغه کس وي چې (په ميدانِ جنگ کې) شهيد شوې وي.

دا شهيد به د الله ﷻ د وړاندې راوستې شي، الله تعالى به ده ته د هر هر نعمتِ اظهار اوفرمايي (چې ما تاته دا دا نعمتونه درکړي وو) ، هغه به هر نعمت اوپيژني (او ددې اِقرار به اوکړي) . بيا به الله تعالى ورته اوفرمايي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ تا په دې نِعمتونو کې څه څه کړي وو ؟ (او د کومو مقاصدو د پاره دې اِستعمال کړي وو ؟)

دا به ورته اووايي : (ما آخري عمل دا کړې ؤ چې) ما ستاد رَضا د پاره جهاد اوکړو تر دې پورې چې زه شهيد شوم (او خپل قيمتي رُوح مې ستا په لار کې قُرباني کړو) .

الله تعالى به ورته اوفرمايي :

كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ : جَرِيْءٌ ، فَقَدْ قِيْلَ .

تا دروغ ووېل، تا خو ددې د پاره جهاد کړې ؤ چې تاته بَهادر ووېلې شي، او دا تاته په دُنيا کې وېل شوي وو (لهٰذا ستا مقصد حاصل شوې دی) .

بيا به د الله ﷻ د طرفه ده په باره کې حُکم اوکړې شي، دا به پَرمخې رابنکلې شي او جهنم ته به اوغورځولې شي.

دويم به هغه کس وي چې هغه عِلم حاصل کړې وي، بيا يې بَل ته خودلې وي، او قرآن کريم يې هم لوستلې وي. دا به هم د الله ﷻ د وړاندې پيش کړې شي، الله تعالى به ده ته هم خپل ورکړي نعمتونه وریاد کړي، دا به هم د هغې اِقرار اوکړي، بيا به ورنه پوښتنه اوکړي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ تا په دې نِعمتونو کې څه څه کارونه کړي وو ؟ (او څنګه دې استعمال کړي وو ؟)

دا به ورته اووايي :

تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ.

ما عِلم حاصل کړي ؤ، بيا مې نورو ته اُوخود، او خالصه ستا د رَضا د پاره مې قرآن مجيد لوستلي (او حاصل کړي) ؤ.

الله تعالى به ورته اوفرمايي:

كَذَبْتَ. وَلٰكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ. وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ. فَقَدْ قِيلَ.

تا دروغ وويل، تا خو عِلم ددې د پاره زده کړي ؤ چې خلق درته عالِم اووايي، او قرآن کريم دې ددې د پاره لوستلي (او حاصل کړي) ؤ چې خلق درته قاري اووايي، او دا تا ته (په دُنيا کې) ويل شوي (لهذا ستا مقصد حاصل شوې دى).

بيا به د الله ﷻ د طرفه دده په باره کې هم حُکم اوشي، دا به هم پرمخې راښکلې جهنم ته اوغورځولې شي.

دريم به هغه کس وي چې په هغه باندې الله ﷻ په دُنيا کې فراخي راوستې وه، او هر قِسم مال يې ورکړې ؤ، دا به هم د الله ﷻ د وړاندې راوستې شي، الله ﷻ به ده ته هم خپل نِعمتونه وَرياد کړي (چې ما تا ته دا دا نِعمتونه درکړي وو)، دا به د ټولو اِقرار وکړي، بيا به الله ﷻ ورته اوفرمايي:

فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ تا په دې نِعمتونو کې څه کړي وو؟ (او څنګه دې استعمال کړي وو؟)

دا به ورته اووايي:

مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ.

اې الله! په کومو ځايونو کې چې مال خرچ کول تا ته خوښ وو په هغه ټولو ځايونو کې ما خپل مال صرف ستا د رَضا د پاره خرچ کړې ؤ.

الله تعالى به ورته اوفرمايي:

كَذَبْتَ، وَلٰكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ. فَقَدْ قِيلَ.

تا دروغ وويل، دا کارونه خو تا ددې د پاره کړي وو چې خلق درته سخي ووايي، او دا (په دُنيا کې) تا ته ويل شوي (لهذا ستا مقصد هم حاصل شوى).

بيا به دده په باره کې حکم اوشي ، او دا به هم پر مخې راښکلې شي ، او جهنم ته به اوغورځولې شي .⁽¹⁾

۲. همدا سې يو حديث په ترمذي شريف کې هم ذکر دی :

مشهور تابعي " حضرت شُفَيّ الأصبحي رحمه الله " مديني منوّرې ته راغی نو يو کس يې اوليد چې ډير خلق ورته گېر چاپيره راجمع وو ، ده پوښتنه اوکړه :

مَنْ هٰذَا؟ دا کس څوک دی ؟ خلقو ورته ووئيل : دا حضرت ابو هريرة ﷺ دی .

حضرت شُفَي رحمه الله فرمايي چې زه ده ته ورنژدې شوم تر دې پورې چې دده مخې ته کيناستم ، ده خلقو ته احاديث بيانول ، کله چې چپ شو نو ما ورته ووئيل :

زه د تا نه د فلاني فلاني حق په واسطه دا سوال کوم چې ته به ماته دا سې حديث بيانوې چې هغه تا د رسول الله صلى الله عليه وسلم نه آوريدلې وي ، تا په هغې باندې ځان ښه پوهه کړې وي او ښه درته معلوم وي .

حضرت ابو هريرة ﷺ اوفرمايل :

---

(۱) عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ ، قَالَ : تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ ، فَقَالَ لَهُ نَاتِلُ أَهْلِ الشَّامِ : أَيُّهَا الشَّيْخُ ! حَدِّثْنَا حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ : نَعَمْ ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ ، فَأُتِيَ بِهِ ، فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا ، قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ قَالَ : قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ ، قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ : جَرِيءٌ ، فَقَدْ قِيلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ ، فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ ، وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ ، وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ ، فَعَرَفَهَا ، قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ قَالَ : تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ ، قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ : عَالِمٌ ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ : هُوَ قَارِئٌ ، فَقَدْ قِيلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ ، وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ ، فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ ، فَعَرَفَهَا ، قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ قَالَ : مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ ، قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ : هُوَ جَوَادٌ ، فَقَدْ قِيلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ ، ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ . صحيح مسلم ، كتاب الإمارة ، باب مَنْ قَاتَلَ لِلرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ اسْتَحَقَّ النَّارَ ، رقم الحديث ۱۵۲ (۱۹۰۵) ، ورواه أحمد في مسنده ، والنسائي رقم الحديث ۳۱۳۷ مَنْ قَاتَلَ لِيُقَالَ فُلَانٌ جَرِيءٌ ، كنز العمال رقم الحديث ۷۳۷۱ .

أَفْعَلُ. لَأُحَدِّثَنَّكَ حَدِيثًا حَدَّثَنِيهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَلْتُهُ وَعَلِمْتُهُ

زه به تاته خامخا داسې حديث بيانوم چې هغه ماته رسول الله صلى الله عليه وسلم بيان کړې دی ، زه وريا ندې ښه پوه شوې يم او ښه راته معلوم دی .

دې نه پس حضرت ابو هريرة ﷺ په ژړا شو ، يوه چغه يې اووهله او بې هوشه شو . مونږ لږ انتظار اوکړو ، بيا حضرت ابو هرة ﷺ په هوش کې راغی او وې فرمايل :

لَأُحَدِّثَنَّكَ حَدِيثًا حَدَّثَنِيهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هٰذَا الْبَيْتِ مَا مَعَنَا أَحَدٌ غَيْرِي وَغَيْرُهُ .

زه به تاته خامخا داسې يو حديث بيانوم چې هغه ماته رسول الله صلى الله عليه وسلم په دې کور کې بيان کړی ، هاغه وخت د مونږ سره زما او د نبي عليه السلام نه علاوه بل هيڅوک نه وُ .

حضرت ابو هريرة ﷺ (دا ويل) بيا په ژړا شو ، داسې سخت بې هوشه شو چې قريبُ الموت شو . کله چې په هوش کې راغی نو خپل مخ يې اُوچ (او صفا) کړو او وې فرمايل :

أَفْعَلُ. لَأُحَدِّثَنَّكَ حَدِيثًا حَدَّثَنِيهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا وَهُوَ فِي هٰذَا الْبَيْتِ مَا مَعَنَا أَحَدٌ غَيْرِي وَغَيْرُهُ .

زه به تاته خامخا داسې حديث بيانوم چې هغه ماته رسول الله صلى الله عليه وسلم بيان کړې دی ، زه او هغه په دې کور کې موجود وو ، د مونږ سره د ما او هغه نه علاوه بل هيڅوک نه وُ .

حضرت ابو هريرة ﷺ بيا چغه اُووهله ، په ژړا شو ، سخت بې هوشه شو ، بيا پړمخې په زمکه راأوغورځيد .

حضرت شُفَيّ رحمه الله فرمايي چې ما ډير وخت حضرت ابو هريرة ﷺ نيولې وُ ، ورته ناست ووم ، بيا کله چې په هوش کې راغی نو راته وې فرمايل :

ماته رسول الله صلى الله عليه وسلم دا حديث بيان کړې دی چې کله الله تعالى د قيامت په ورځ د بندګانو په مينځ کې د فيصلې د پاره توَجُّه اوفرمايي په دې وخت کې به هر اُمت د سختې يَرې د وجې نه په زَنګونانو (ګونډو) باندې پريوتې وي نو د ټولو نه اول به درې

کسان را اُوبللې شي:

یو هغه کس چې قرآن کریم یې یاد کړې وي (یعنی د قرآن کریم حافِظ). دویم هغه کس چې د الله تعالی په لار کې شهید شوې وي، او دریم مالدار کس.

(د ټولو نه اول) الله تعالی به قاري ته اوفرمایي:

أَلَمْ أُعَلِّمْكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَىٰ رَسُولِي؟

آیا ما تاته هغه قرآن کریم نهٔ زده کړی کوم چې ما په خپل رسول باندې نازل کړې وٌ؟

قاري به ورته اووایي: بَلَىٰ يَا رَبِّ. آو، اې ربه (تا راته زده کړې وٌ).

الله تعالی به ورته اوفرمایي: تا چې څه زده کړي وو په هغې دې څومره عمل کړې وٌ؟

قاري به ورته اووایي: ما به شپه او ورځ دد ې تلاوت کولو.

الله ﷻ به ورته اوفرمایي: كَذَبْتَ. تا دروغ وویل.

فرښتې به هم ورته (په یو آواز سره) ووایي: كَذَبْتَ. تا دروغ وویل.

الله تعالی به ورته اوفرمایي: بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: "إِنَّ فُلَانًا قَارِئٌ" فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ.

بلکې ستا (د قرآن کریم یادولو نه) اِراده دا وه چې خلق (ستا په باره کې) دا اُووایي چې "فلانکې قاري دی"، او دا تاته په دُنیا کې ویل شوي دي.

بیا به مالدار کس راوستې شي، الله تعالی به ورته اوفرمایي:

أَلَمْ أُوَسِّعْ عَلَيْكَ حَتَّىٰ لَمْ أَدَعْكَ تَحْتَاجُ إِلَىٰ أَحَدٍ؟

آیا ما په تا باندې د مال دومره فراخي نه وه راوستې چې ته ما په دُنیا کې هیچا ته نه وې محتاج کړی؟

دا به ورته اووایي: بَلَىٰ يَا رَبِّ. آو، اې ربه (تا ما ته ډیر مال راکړې وٌ).

الله تعالی به ورته اوفرمایي: فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا آتَيْتُكَ؟

ما چې تاته کوم مال درکړې وٌ تا په هغې کې څه کار ونه کړي وو؟

دا به ورته ووایي: ما په کې صِلهٔ رحمي کوله او صدقات مې ورکول.

الله تعالی به ورته اوفرمایي: كَذَبْتَ. تا دروغ وویل.

فرښتې به هم ورته أووايي : تا دروغ وويل.

الله ﷻ به ورته اوفرمايي : بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ : " فُلَانٌ جَوَادٌ " فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ

بلکې ستا اِراده دا وه چې ستا په باره کې دا وويلې شي چې " فلانکې ډير سخي دی " او دا خبره تاته په دُنيا کې ويل شوې ده.

بيا به شهيد راوستې شي ، الله تعالى به ده ته اوفرمايي :

فِيْ مَاذَا قُتِلْتَ؟ ته په څه شي کې وژل شوې وې؟

دا به ورته اووايي : ماته ستا په لار کې دجهاد حُکم کړې شوې و، نو ما ستا په لار کې جهاد اوکړو تر دې چې زه شهيد شوم.

الله تعالى به ورته اوفرمايي : كَذَبْتَ. تا دروغ وويل.

فرښتې به هم ورته اووايي : تا دروغ وويل.

الله ﷻ به ورته اوفرمايي : بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ : " فُلَانٌ جَرِيْءٌ " فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ.

بلکې ستا اِراده دا وه چې ستا په باره کې دا وويل شي چې " فلانکې لوي بهادر دی " او دا تاته په دُنيا کې ويل شوي دي.

حضرت ابو هريرة ﷺ فرمايي چې بيا رسولُ الله ﷺ زما په زنګونانو باندې لاس مبارک اووهلو او وې فرمايل :

يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ! أُولَئِكَ الثَّلَاثَةُ أَوَّلُ خَلْقِ اللهِ تُسَعَّرُ بِهِمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ.

اې ابو هريرة ! دا درې (قاري ، مالدار او شهيد) اولني هغه کسان دي چې د قيامت په ورځ به په دوی باندې د جهنم أور تيزولې شي.

(يعنې اول به دا درې کسان جهنم ته غورځولې شي کومو چې د رِيا او ځان خودنې د پاره عمل کړې وي ، حضرت شُفَی رحمه الله چې د حضرت ابو هريرة ﷺ نه دا حديث واوريد نو) بيا حضرت شُفَی رحمه الله حضرت معاويه ﷺ ته ورغی او هغه ته يې د حضرت ابو هريرة ﷺ ددې حديث تذکره اوکړه . حضرت معاويه ﷺ ورته اوفرمايل :

قَدْ فُعِلَ بِهَؤُلَاءِ هَذَا فَكَيْفَ بِمَنْ بَقِيَ مِنَ النَّاسِ؟

چې کله دده درې کسانو (حافظِ قرآن، مالدار او شهيد) سره دا معامله اوکړې شي نو د باقي خلقو به څه حال وي؟

بيا حضرت معاويه ﷺ دومره ډير اوژړل چې موږ دا ګمان اوکړو چې کټي دا وفات کيږي ... بيا حضرت معاويه ﷺ په هوش کې راغی، خپل مخ يې اُوچ (او صفا) کړو او وې فرمايل: الله ﷻ او د هغه رسول ﷺ رښتيا ويلي دي (حضرت معاويه ﷺ دا آيت تلاوت کړو:)

﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيٰوةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ، أُولَٰئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ ۖ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَّا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ (۱).

ترجمه: څوک چې (په خپلو نېکو اعمالو سره) صرف د دُنيا ژوند او ددې ښائست (لکه مشهورتيا وغيره) اِراده لري نو موږ به دوی ته په همدې دُنيا کې د دوی د عملونو پوره بدله ورکړو، او دوی ته به په دُنيا کې کم نشي ورکولی، همدا هغه خلق دي چې دوی د پاره په آخرت کې (د جهنم) د اُور نه علاوه بل هيڅ نشته، او دوی چې په دې دُنيا کې کوم نېک کارونه کړي وو هغه ټول برباد (ضائع) شو، او دوی چې کوم کارونه کول هغه ټول باطل شول. (۲)

---

(۱) سورة هود آية: ۱۵، ۱۶.

(۲) عَنْ شُفَيٍّ الْأَصْبَحِيِّ أَنَّهُ دَخَلَ الْمَدِينَةَ، فَإِذَا هُوَ بِرَجُلٍ قَدِ اجْتَمَعَ عَلَيْهِ النَّاسُ. فَقَالَ: مَنْ هٰذَا؟ فَقَالُوا: أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ. فَدَنَوْتُ مِنْهُ حَتّٰى قَعَدْتُ بَيْنَ يَدَيْهِ وَهُوَ يُحَدِّثُ النَّاسَ. فَلَمَّا سَكَتَ وَخَلَا قُلْتُ لَهُ: أَسْأَلُكَ بِحَقٍّ وَبِحَقٍّ لَمَا حَدَّثْتَنِي حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَلْتَهُ وَعَلِمْتَهُ. فَقَالَ أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ: أَفْعَلُ، لَأُحَدِّثَنَّكَ حَدِيثًا حَدَّثَنِيهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَقَلْتُهُ وَعَلِمْتُهُ. ثُمَّ نَشَغَ أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ نَشْغَةً فَمَكَثْنَا قَلِيلًا. ثُمَّ أَفَاقَ. فَقَالَ: لَأُحَدِّثَنَّكَ حَدِيثًا حَدَّثَنِيهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي هٰذَا الْبَيْتِ مَا مَعَنَا أَحَدٌ غَيْرِي وَغَيْرُهُ. ثُمَّ نَشَغَ أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ نَشْغَةً شَدِيدَةً. ثُمَّ أَفَاقَ فَمَسَحَ وَجْهَهُ فَقَالَ: أَفْعَلُ، لَأُحَدِّثَنَّكَ حَدِيثًا حَدَّثَنِيهِ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَنَا وَهُوَ فِي هٰذَا الْبَيْتِ مَا مَعَنَا أَحَدٌ غَيْرِي وَغَيْرُهُ. ثُمَّ نَشَغَ أَبُو هُرَيْرَةَ ﷺ نَشْغَةً شَدِيدَةً. ثُمَّ مَالَ خَارًّا عَلٰى وَجْهِهِ فَأَسْنَدْتُهُ عَلَيَّ طَوِيلًا ←←←←←←

فائده: په دې حديث کې د درې (٣) اعمالو ذکر اوشو: ١. په جهاد کې شهيد کيدل. ٢. د علم زده کړه بيا بل ته ښودل، او د قرآن کريم په لوستلو او حاصلولو کې مشغوله کيدل. ٣. د خير په کارونو کې خپل مال خرچ کول.

اوس که چيرته دا کارونه خالصه د الله ﷻ د رضا د پاره وي نو بيا د شک و شبهې نه دا د جنت حاصلولو بهترين ذرائع دي، ليکن که چيرته په دې کې د الله ﷻ رضا نه وي، بلکه

←←←← ثُمَّ أَفَاقَ فَقَالَ. حَدَّثَنِي رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّ اللَّهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى إِذَا كَانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ يَنْزِلُ إِلَى الْعِبَادِ لِيَقْضِيَ بَيْنَهُمْ وَكُلُّ أُمَّةٍ جَاثِيَةٌ. فَأَوَّلُ مَنْ يَدْعُو بِهِ رَجُلٌ جَمَعَ الْقُرْآنَ. وَرَجُلٌ قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. وَرَجُلٌ كَثِيرُ الْمَالِ. فَيَقُولُ اللَّهُ لِلْقَارِئِ: أَلَمْ أُعَلِّمْكَ مَا أَنْزَلْتُ عَلَى رَسُولِي؟ قَالَ: بَلَى يَا رَبِّ. قَالَ: فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا عُلِّمْتَ؟ قَالَ: كُنْتُ أَقُومُ بِهِ آنَاءَ اللَّيْلِ وَآنَاءَ النَّهَارِ؟ فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: كَذَبْتَ. وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ: كَذَبْتَ. وَيَقُولُ اللَّهُ: بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: ''إِنَّ فُلَانًا قَارِئٌ'' فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ. وَيُؤْتَى بِصَاحِبِ الْمَالِ. فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: أَلَمْ أُوَسِّعْ عَلَيْكَ حَتَّى لَمْ أَدَعْكَ تَحْتَاجُ إِلَى أَحَدٍ؟ قَالَ: بَلَى يَا رَبِّ. قَالَ: فَمَاذَا عَمِلْتَ فِيمَا آتَيْتُكَ؟ قَالَ: كُنْتُ أَصِلُ الرَّحِمَ وَأَتَصَدَّقُ. فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: كَذَبْتَ. وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ: كَذَبْتَ. وَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى: بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: ''فُلَانٌ جَوَادٌ'' فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ. وَيُؤْتَى بِالَّذِي قُتِلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ. فَيَقُولُ اللَّهُ لَهُ: فِي مَاذَا قُتِلْتَ؟ فَيَقُولُ: أُمِرْتُ بِالْجِهَادِ فِي سَبِيلِكَ فَقَاتَلْتُ حَتَّى قُتِلْتُ. فَيَقُولُ اللَّهُ تَعَالَى لَهُ: كَذَبْتَ. وَتَقُولُ لَهُ الْمَلَائِكَةُ: كَذَبْتَ. وَيَقُولُ اللَّهُ: بَلْ أَرَدْتَ أَنْ يُقَالَ: ''فُلَانٌ جَرِيءٌ'' فَقَدْ قِيلَ ذَاكَ. ثُمَّ ضَرَبَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى رُكْبَتِي. فَقَالَ: يَا أَبَا هُرَيْرَةَ! أُولَئِكَ الثَّلَاثَةُ أَوَّلُ خَلْقِ اللَّهِ تُسَعَّرُ بِهِمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. وَقَالَ الْوَلِيدُ أَبُو عُثْمَانَ: فَأَخْبَرَنِي عُقْبَةُ بْنُ مُسْلِمٍ أَنَّ شُفَيًّا هُوَ الَّذِي دَخَلَ عَلَى مُعَاوِيَةَ فَأَخْبَرَهُ بِهَذَا. قَالَ أَبُو عُثْمَانَ: وَحَدَّثَنِي الْعَلَاءُ بْنُ أَبِي حَكِيمٍ أَنَّهُ كَانَ سَيَّافًا لِمُعَاوِيَةَ فَدَخَلَ عَلَيْهِ رَجُلٌ. فَأَخْبَرَهُ بِهَذَا عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه. فَقَالَ مُعَاوِيَةُ: قَدْ فُعِلَ بِهَؤُلَاءِ هَذَا فَكَيْفَ بِمَنْ بَقِيَ مِنَ النَّاسِ؟ ثُمَّ بَكَى مُعَاوِيَةُ بُكَاءً شَدِيدًا حَتَّى ظَنَنَّا أَنَّهُ هَالِكٌ وَقُلْنَا قَدْ جَاءَنَا هَذَا الرَّجُلُ بِشَرٍّ. ثُمَّ أَفَاقَ مُعَاوِيَةُ وَمَسَحَ عَنْ وَجْهِهِ. وَقَالَ: صَدَقَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ ﴿مَنْ كَانَ يُرِيدُ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا وَزِينَتَهَا نُوَفِّ إِلَيْهِمْ أَعْمَالَهُمْ فِيهَا وَهُمْ فِيهَا لَا يُبْخَسُونَ. أُولَئِكَ الَّذِينَ لَيْسَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ إِلَّا النَّارُ وَحَبِطَ مَا صَنَعُوا فِيهَا وَبَاطِلٌ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ﴾ سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بَابُ مَا جَاءَ فِي الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ رقم الحديث ٢٣٨٢، قال الالباني: صحيح: صحيح ابن حبان بَابُ الْإِخْلَاصِ وَأَعْمَالِ السِّرِّ ذِكْرُ الْبَيَانِ بِأَنَّ مَنْ رَاءَى فِي عَمَلِهِ يَكُونُ فِي الْقِيَامَةِ مِنْ أَوَّلِ مَنْ يَدْخُلُ النَّارَ نَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْهَا رقم الحديث ٤٠٧، السنن الكبرى للنسائي ١١٨٢٤، شعب الايمان رقم الحديث ٦٣٨٨، شرح السنة للبغوي رقم ٤١٤٣، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٢٢ الترهيب من الرياء

رِياء کاري، شُهرت، يا څه دُنيوي فائده مقصود وي تو بيا ددې داسې سخته سزا ده چې د قيامت په ورځ به د نورو گناهگارانو نه مخکې د دوی د پاره جهنم ته د تللو فيصله کولې شي، او بيا مخې په جهنم ته غورځولې شي. اَللّٰهُمَّ احْفَظْنَا.

ددې حديث د وجې علماء کرامو ليکلي چې په نيکو کارونو کې د اِخلاص او د الله ﷻ د رَضا نيت کول واجب دی، الله تعالی فرمايي:

﴿وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ﴾. (۱)

ترجمه: او دوی ته خو صرف حکم ددې شوې وُ چې دوی دې د الله عبادت کوي، خالِص کوونکي د هغه د پاره بندگي (يعنی دين دې هم خالِص د هغه مَنې، او په اِخلاص دې عبادت کوي).

همدغه رنگې ددې پاس حديث په رڼا کې د رِياء حُرمت او ددې سخته سزا هم معلومه شوه. (۲)

په جهاد کې مختلف قِسمه نيتونه او د هر قِسم حُکم

په جهاد کې خلق مختلف قِسمه نِيتونه کوي، زه به درته د هر قِسم حُکم بيان کړم، ددې د پاره چې تاسو ته معلومه شي چې کوم قِسم نيت معتبر دی او کوم قِسم معتبر ندی؟

د هر قِسمه نيت متعلق په احاديثو کې تفصيلي تذکره شته خو زه به درته صرف اِجمالي اَقسام بيان کړم:

۱. بعضې خلق په جهاد کې خاص د الله ﷻ د رَضا نيت کوي، د دُنيا يا آخرت هيڅ بدله يې مقصود نه وي، بلکه صرف او صرف د الله رب العزت رَضا يې مقصود وي.

---

(۱) البينة آية ۵.

(۲) قوله صلى الله عليه وسلم في الغازي والعالم والجواد وعقابهم على فعلهم ذلك لغير الله وإدخالهم النار دليلٌ على تغليظ تحريم الرياء وشدة عقوبته وعلى الحث على وجوب الإخلاص في الأعمال كما قال الله تعالى {وما أمروا إلا ليعبدوا الله مخلصين له الدين} . وفيه أن العمومات الواردة في فضل الجهاد إنما هي لمن أراد الله تعالى بذلك مخلصا . وكذلك الثناء على العلماء وعلى المنفقين في وجوه الخيرات كله محمول على من فعل ذلك لله تعالى مخلصاً. شرح محمد فؤاد عبد الباقي على صحيح مسلم.

Scanned with CamScanner

نو ددې حُکم دادی چې دا أعلیٰ قِسمه نيت دی ، بغير د شک و شبهې نه داسې کس په دُنيا او آخرت دواړو کې کامياب دی .

۲ . بعضې خلق د اسلامې غيرت او اعلاء کلمة الله د پاره جهاد کوي ، مقصد يې دا وي چې په دې سره اسلام او مسلمانانو ته عزت ملاؤ شي ، کُفر او کافران ذليله شي .

نو ددې حُکم دادی چې دا هم د اول په شان أعلیٰ قِسمه نيت دی ، داسې کس هم بغير د شک و شبهې نه په دواړه جهانه کامياب دی .

۳ . بعضې خلق په جهاد کې دا نيت کوي چې ددې په عِوض کې راته جنت ، حُورې ، غِلمان ، او ثوابونه ملاؤ شي ، او د جهنم نه راته نِجات ملاؤ شي ، ددينه علاوه يې بل هيڅ نيت نه وي ، دا نيت اکثره خلق کوي .

ددې حُکم دادی چې دا نيت هم صحيح دی ، داسې کس هم په دواړه جهانه کامياب دی .

الله ﷻ به ده ته ددې په عِوض کې جنتونه او ثوابونه ورکړي .(۱)

البته ددې دريم قِسم نيت نه اوّلني دوه قِسمه نيتونه ډير بهتر دي .

۴ . بعضې خلق جهاد ددې د پاره کوي چې کافرانو په مسلمانانو باندې حمله کړې وي او دا کس صرف د خپل ځان نه د دِفاع د پاره جهاد کوي ، بل هيڅ نيت يې نه وي .

نو ددې حُکم هم د دريم قِسم په شان دی چې دا نيت هم صحيح دی ، داسې کس هم په

---

(۱) ومما يدل على ذلک ترغيب الله فى الجنة لمن جاهد في سبيله كقوله تعالى : ﴿ إِنَّ اللَّهَ اشْتَرَىٰ مِنَ الْمُؤْمِنِينَ أَنفُسَهُمْ وَأَمْوَالَهُم بِأَنَّ لَهُمُ الْجَنَّةَ ﴾ التوبة آية ۱۱۱ . وقوله تعالى : ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ۝ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾ الصف آية ۱۰ تا ۱۲ . والآيات في ذلک كثيرة . وكذلک رسول الله صلى الله عليه وسلم حث على الجهاد ووعد عليه بالجنة كقوله : مَنْ قَاتَلَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ فُوَاقَ نَاقَةٍ وَجَبَتْ لَهُ الْجَنَّةُ . وقوله : ...... أَلَا تُحِبُّونَ أَنْ يَغْفِرَ اللَّهُ لَكُمْ وَيُدْخِلَكُمُ الْجَنَّةَ ؟ اغْزُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ . الى غير ذلک من الاحاديث . مشارع الاشواق الى مصارع العشاق ج ۲ ص ۶۱۳ .

دواړه جهانه باندې کامیاب دی ، کهداسې کس وفات شي نو دا به شهید وي .(۱)

۵ . بعضې خلق جهاد ته صرف ددې د پاره ځي چې د مجاهدینو جَماعت ډیر شي ، بل هیڅ قِسمه نیت یې نه وي .

ددې حُکم دادی چې دا نیت هم صحیح دی ، که داسې کس په جهاد کې وفات شي نو دا به شهید وي ، ځکه څوک چې د یو قوم جماعت زیات کړي نو دا به د هم هغوی نه شمارېږي .

٦ . بعضې خلق په جهاد کې د الله ﷻ د رَضا او مالِ غنیمت حاصلولو دواړو نیت کوي ، په دې قِسمه نیت کې اګر چې د علماؤ اختلاف شته :

بعضې علماء وایي چې دا نیت فاسد دی ځکه ده په کې د الله ﷻ د رَضا سره سره د دُنیا اِراده هم کړې .

لیکن صحیح قول دادی چې دا نیت هم صحیح دی ، که داسې کس په جهاد کې وفات شي نو دا به هم شهید وي .

امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ په '' احیاء العلوم '' کې او امام قرطبي رَحِمَهُ اللهُ په '' تفسیر قرطبي '' کې ددې نیت په صحیح والي باندې ډیر دلائل د قرآن کریم او احادیثو نه راجمع کړي دي .

او په کومو احادیثو کې چې ذکر دي :

'' چې کوم کس په جهاد کې د دُنیا حاصلولو اِراده او کړي نو هغه ته هیڅ اَجر نه ملاوېږي ''

نو د هغې نه هغه کس مراد د ی چې په جهاد کولو سره خالصه د دُنیا حاصلولو اِراده لري د الله ﷻ د رَضا نیت یې په کې بالکل نه وي ، او چې د چا د الله ﷻ د رَضا نیت سره سره د مالِ غنیمت نیت هم وي نو دا نیت صحیح دی .

اګر چې په جهاد کې د داسې نیت کولو ثواب د اوّلني درې قِسمه نیتونو نه کم دی .

۷ . بعضې خلق په جهاد کې خالصه د دُنیا او غنیمت حاصلولو نیت کوي ، د الله ﷻ د رَضا او ثواب نیت یې په کې بالکل نه وي .

---

(۱) ځکه کوم کس چې د قطاع طریقو په مقابله کې خپله دِفاع کوي او د قطاع طریقو د لاسه مړ شي نو دا شهید دی نو چې د کافرانو په مقابله کې په خپله دِفاع کې وفات شي نو دا خو به په طریق اَولٰی شهید وي .

نو ددې حُکم دادی چې داسې کس ته د جهاد هیڅ ثواب نه ملاویږي ، که داسې کس په جهاد کې مړ شي نو اګر چې په ظاهره یې حُکم د شهیدانو دی خو په حقیقت کې شهید نه دی. (۱)

۸. بعضې خلق خالصه د ریا ، شهرت او ځان خودنې د پاره جهاد کوي ، مقصد یې دا وي چې خلق راته بهادر اووایي ، په زړه کې یې د الله ﷻ د رضا او ثواب هیڅ نیت نه وي.

نو ددې قِسم حُکم دادی چې داسې کس ته د جهاد هیڅ ثواب نه ملاویږي ، که داسې کس په جهاد کې مړ شي نو دا د الله ﷻ په نزد شهید نه دی ، د داسې کس په باره کې راغلي چې دا به په اولني درې کسانو کې پړمخ جهنم ته غورځولې شي . (۲)

ځکه دده مقصد په جهاد سره ریا ده ، او ریا ته په احادیثو کې شرکِ خَفي ویل شوی ، ددې سخته سزا ذکر شوی. (۳)

لهذا په جهاد کې خالصه د الله ﷻ د رضا نیت په کار دی.

---

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه ، أَنَّ رَجُلًا قَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! رَجُلٌ يُرِيدُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ وَهُوَ يَبْتَغِي عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَا أَجْرَ لَهُ » . فَأَعْظَمَ ذَلِكَ النَّاسُ ، وَقَالُوا لِلرَّجُلِ : عُدْ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَعَلَّكَ لَمْ تُفَهِّمْهُ ، فَقَالَ : يَا رَسُولَ اللهِ ! رَجُلٌ يُرِيدُ الْجِهَادَ فِي سَبِيلِ اللهِ ، وَهُوَ يَبْتَغِي عَرَضًا مِنْ عَرَضِ الدُّنْيَا . فَقَالَ : « لَا أَجْرَ لَهُ » . فَقَالُوا : لِلرَّجُلِ عُدْ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ لَهُ الثَّالِثَةَ ، فَقَالَ لَهُ : « لَا أَجْرَ لَهُ » . سنن ابي داود كِتَابُ الْجِهَادِ بَابٌ فِي مَنْ يَغْزُو وَيَلْتَمِسُ الدُّنْيَا رقم الحديث ۲۵۱٦ ، قال الالباني: هذا حديث حسن ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۲۴۳٦ وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ ، ووافقه الذهبي .

(۲) لکه یو څو صفحې مخکې چې د مسلم شریف او ترمذي شریف احادیث په تفصیل سره تیر شو ؛
قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ ، فَأُتِيَ بِهِ ، فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا ، قَالَ : فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا ؟ قَالَ : قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ . قَالَ : كَذَبْتَ ، وَلَكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ : جَرِيءٌ ، فَقَدْ قِيلَ ، ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ...... صحيح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ مَنْ قَاتَلَ لِلرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ اسْتَحَقَّ النَّارَ رقم الحديث ۱۵۲ (۱۹۰۵)

(۳) **نوټ** : ددې هر قسمه نیت پوره تفصیل او دلائل په مدارج الاشواق ج ۲ صفحه ٦۱۲ نه تر صفحه ٦۳۵ پورې ذکر دي ، ما ورته خلاصه د څه اضافې سره رانقل کړه ، ابوالشمس علی عنه

په مالِ غنیمت کې خیانت کول ګناه کبیره ده

محترمو مسلمانانو ورونو! په جهاد کې چې مجاهدینو ته کوم مالِ غنیمت په لاس باندې ورشي نو د تقسیم نه پس ددې استعمالول صرف دې اُمت ته حلال شوي .(۱)

ددینه مخکې اُمتونو د پاره مالِ غنیمت استعمالولو حلال نه ؤ ، هغوی ته به چې په جهاد کې کوم غنیمت حاصل شو نو هغه به یې په یو ځای کې راجمع کړو ، د آسمان نه به اُور راغی او دا به یې اُوسوزول ، خو چونکه دا اُمتِ محمّدي کمزوري دی نو الله تعالی دوی ته دا حلال کړو .(۲)

البته په مالِ غنیمت کې خیانت کول (یعنی د تقسیم نه مخکې د غنیمت نه څه اخیستل یا پټول) ګناهِ کبیره او حرام دي.

مالِ غنیمت ته په عربۍ کې غُلُوْل وایي .(۳)

امام ذهبي رَحِمَهُ اللهُ په " الکبائر " کې په مالِ غنیمت کې خیانت کول مستقله ګناهِ کبیره

---

(۱) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ رضي الله عنه، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « إِنَّ اللهَ فَضَّلَنِي عَلَى الأَنْبِيَاءِ » ، أَوْ قَالَ: « أُمَّتِي عَلَى الأُمَمِ، وَأَحَلَّ لَنَا الغَنَائِمَ » . سنن الترمذي أَبْوَابُ السِّيَرِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الغَنِيمَةِ رقم الحديث ۱۵۵۳ قال الالباني: صحيح. مشكوة المصابيح كتاب الجهاد بَابُ قِسْمَةِ الغَنَائِمِ وَالغُلُولِ فِيهَا رقم الحديث ۴۰۰۱ (۱۷) الفصل الثاني. مسند احمد رقم الحديث ۲۲۱۳۷.

(۲) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: فَلَمْ تَحِلَّ الغَنَائِمُ لِأَحَدٍ مِنْ قَبْلِنَا ذَلِكَ بِأَنَّ اللهَ تَبَارَكَ وَتَعَالَى رَأَى ضَعْفَنَا وَعَجْزَنَا فَطَيَّبَهَا لَنَا . متفق عليه . مشكوة المصابيح كتاب الجهاد بَابُ قِسْمَةِ الغَنَائِمِ وَالغُلُولِ فِيهَا الفصل الأول رقم الحديث ۳۹۸۵ (۱) ، صحيح مسلم كِتَابُ الجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابُ تَحْلِيلِ الغَنَائِمِ لِهَذِهِ الأُمَّةِ خَاصَّةً رقم الحديث ۳۲ (۱۷۳۷).

(۳) الغلول اصطلاحاً: قال الكفوي: الغلول الخيانة في بيت مال أو زكاة أو غنيمة . وقيده أبو عبيدة بالغنيمة فقط . وقال ابن حجر: الغُلُولُ (في الغَنِيمَةِ) هُوَ اخْتِصَاصُ أَحَدِ الغُزَاةِ سَوَاءُ الأَمِيرِ وَغَيْرِهِ بِشَيْءٍ مِنْ مَالِ الغَنِيمَةِ قَبْلَ القِسْمَةِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُحْضِرَهُ إِلَى أَمِيرِ الجُيُوشِ لِيُخَمِّسَهُ وَإِنْ قَلَّ المَأْخُوذُ . الزواجر لابن حجر (۲/ ۲۹۳-۲۹۴)، نضرة النعيم ج ۱۱ ص ۵۱۳۰ حرف الغين الغلول.

Scanned with CamScanner

شمار کړی.(۱)

په قرآن کریم او احادیثو کې ددې سخته سزا ذکر شوی:

خیانت شوې څیز د قیامت په ورځ په خپلو اوږو راوړل. او د خلقو په مینځ کې رَسواء کیدل

۱. الله تعالی فرمایي: ﴿ وَمَنْ يَغْلُلْ يَأْتِ بِمَا غَلَّ يَوْمَ الْقِيٰمَةِ ثُمَّ تُوَفّٰى كُلُّ نَفْسٍ مَّا كَسَبَتْ وَهُمْ لَا يُظْلَمُوْنَ ﴾ (۲)

ترجمه: او څوک چې خیانت اوکړي نو کوم څیز یې چې خیانت کړې وي د قیامت په ورځ به هماغه څیز د ځان سره راوړي، بیا هر نفس چې کوم عمل کړې وي د هغې پوره بدله به ورته ورکړې شي، او په دوی به ظلم نشي کولی.

که چا په دُنیا کې د مالِ غنیمت نه حیوان (غوا، چیلی، آس وغیره) خیانت کړې وي نو د قیامت په ورځ به د ټولو خلقو د وړاندې دا په خپلو اوږو باندې راوړي، دا ځاروي به آوازونه کوي چې په دې سره به دا خیانت گر د ټولو خلقو د وړاندې رَسوا شي.

همدارنګې که چا څه کپړې پټې کړې وي نو هغه به هم په خپلو اوږو باندې راوړي چې هغه به خوزیږي او په دې سره به دا په ټول مخلوق کې رَسوا شي.

دا خبره زه د ځان نه نکوم بلکه په صحیح احادیثو کې ذکر ده:

۲. د بخاري شریف حدیث دی، حضرت ابوهریرة ﷺ فرمایي چې نبي کریم ﷺ مونږ ته د خیانت په باره کې تقریر اوکړو، خیانت یې ډیره لویه ګناه اوګڼله، او ددې یې ډیره لویه سزا ذکر کړه، وې فرمایل:

اې خلقو! زه دې د قیامت په ورځ په تاسو کې یو کس په داسې حالت کې او نه ګورم چې د هغه په څټ باندې چیلی وي رَمباړې وي، یا یې په څټ باندې آس وي او هغه ځاړې (آوازونه) کوي، دا کس به ماته راشي او راته به اووایي:

---

(۱) الکبوة الثانیة والعشرون الغلول من الغنیمة ص ۹۴.

(۲) آل عمران آیة ۱۶۱.

يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَغِثْنِيْ

اې د الله رسوله! زما مدد اوکړه (يعنې زما شفاعت اوکړه).

زه به ورته اووايم: لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ.

زه ستا هيڅ مدد نه شم کولی، ما خو (په دُنيا کې) تاته پيغام د رَسولې وُ.[(۱)]

د چا په څټ باندې به اُوښ وي، هغه به بربړيږي (آوازونه به کوي)، دا کس به ما ته اووايي: يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَغِثْنِيْ. اې د الله رسوله! زما مدد اوکړه.

زه به ورته (په جواب کې) اووايم: لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ.

زه ستا هيڅ مدد نشم کولی، ما (په دُنيا کې) تاته د الله ﷻ حُکم د رَسولې وُ.

د چا په څټ باندې به سره زَر او سپين زر وي، دا به ماته اووايي:

يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَغِثْنِيْ. اې د الله رسوله! زما مدد اوکړه.

زه به ورته ووايم: لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ.

زه ستا د پاره د هيڅ شي مالِک نه يم (يعنې ستا مدد نشم کولی)، ما خو تاته د الله ﷻ حُکم د رَسولې وُ.

يا به د چا په څټ باندې کپړې وي چې خوَزيږي به، دا کس به ماته اووايي:

يَا رَسُوْلَ اللهِ! أَغِثْنِيْ. اې د الله رسوله! زما مدد اوکړه.

زه به ورته ووايم:

لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ.

زه ستا د پاره د هيڅ څيز مالک نه يم، ما خو (په دُنيا کې) تاته د الله ﷻ حُکم

---

(۱) (لا أملك لك شيئا) من المغفرة لأن الشفاعة أمرها إلى الله تعالى. تعليق مصطفى البغا على صحيح البخاري.
(لا أملك) أي: من الله (لك) أي: لأجلك (شيئا) أي: من النفع والدفع. والمعنى لا أدفع عنك شيئا من عذاب الله (قد أبلغتك) أي: وقد بلغت عليك الحجة فيما بين المؤمنين. {وما على الرسول إلا البلاغ المبين} [النور: ٥٤]. مرقاة المفاتيح باب قسمة الغنائم والغلول فيها ٦/٢٥٨١ في تشريح حديث ٣٩٩٦.

دوزخ ولي ډ .(۱)

په مسلم شريف کې همدا حديث څه تفصيل او اضافي سره ذکر دی.(۲)

معمولي څيز خيانت کول ډير لوي جُرم ، او د قيامت په ورځ شرم دی

نبي عليه السلام په يوه موقع باندې د مال غنيمت يو معمولي څيز راواخيست . د دوه ګوتو په مينځ کې يې اونيو او صحابه کرامو ته يې اوفرمايل :

يَا أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنَّ هٰذَا مِنْ غَنَائِمِكُمْ . أَدُّوا الْخَيْطَ وَالْمِخْيَطَ فَمَا فَوْقَ ذٰلِكَ وَمَا دُونَ ذٰلِكَ ، فَإِنَّ الْغُلُولَ عَارٌ عَلَىٰ أَهْلِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَشَنَارٌ وَنَارٌ .

---

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ، قَالَ : قَامَ فِينَا النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَذَكَرَ الْغُلُولَ فَعَظَّمَهُ وَعَظَّمَ أَمْرَهُ ، قَالَ : لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ رَقَبَتِهِ شَاةٌ لَهَا ثُغَاءٌ ، عَلَىٰ رَقَبَتِهِ فَرَسٌ لَهُ حَمْحَمَةٌ ، يَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ ، وَعَلَىٰ رَقَبَتِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ ، يَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ ، وَعَلَىٰ رَقَبَتِهِ صَامِتٌ ، فَيَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ ، أَوْ عَلَىٰ رَقَبَتِهِ رِقَاعٌ تَخْفِقُ ، فَيَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا قَدْ أَبْلَغْتُكَ . صحيح البخاري كتاب الجهاد والسير باب الغلول رقم الحديث ۳۰۷۳ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۳۳۵۳۰ ، مسند احمد رقم الحديث ۹۵۰۳ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۴۸۴۸ ، مشكاة المصابيح باب قسمة الغنائم والغلول فيها رقم الحديث ۳۹۹۶(۱۲).

(۲) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه ، قَالَ : قَامَ فِينَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ذَاتَ يَوْمٍ ، فَذَكَرَ الْغُلُولَ ، فَعَظَّمَهُ وَعَظَّمَ أَمْرَهُ ، ثُمَّ قَالَ : لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ رَقَبَتِهِ بَعِيرٌ لَهُ رُغَاءٌ ، يَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا ، قَدْ أَبْلَغْتُكَ ، لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ رَقَبَتِهِ فَرَسٌ لَهُ حَمْحَمَةٌ ، فَيَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا ، قَدْ أَبْلَغْتُكَ ، لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ رَقَبَتِهِ شَاةٌ لَهَا ثُغَاءٌ ، يَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا ، قَدْ أَبْلَغْتُكَ ، لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ رَقَبَتِهِ نَفْسٌ لَهَا صِيَاحٌ ، فَيَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا ، قَدْ أَبْلَغْتُكَ ، لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ رَقَبَتِهِ رِقَاعٌ تَخْفِقُ ، فَيَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا ، قَدْ أَبْلَغْتُكَ ، لَا أُلْفِيَنَّ أَحَدَكُمْ يَجِيءُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَىٰ رَقَبَتِهِ صَامِتٌ ، فَيَقُولُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَغِثْنِي ، فَأَقُولُ : لَا أَمْلِكُ لَكَ شَيْئًا ، قَدْ أَبْلَغْتُكَ . صحيح مسلم كتاب الإمارة باب غلظ تحريم الغلول رقم الحديث ۲۴(۱۸۳۱).

اې خلقو ! دا ستاسو غنيمت دی ، تاسو د مالِ غنيمت تار او ستن ، د دينه غټې يا وړوکې څيز غنيمت جمع کوونکي ته ورکوئ (ددې د پاره چې صحيح تقسيم کړې شي) ، ځکه په مالِ غنيمت کې خيانت کول ددې کس د پاره د قيامت په ورځ شرم ، قباحت او اُور دی.⁽¹⁾

په مالِ غنيمت کې د خيانت کولو په وجه د جهنم مستحق کيدل

په مالِ غنيمت کې د خيانت کولو په وجه انسان د جهنم مستحق ګرځي.

د بخاري شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي :

إِنَّ رِجَالًا يَتَخَوَّضُونَ فِي مَالِ اللهِ بِغَيْرِ حَقٍّ فَلَهُمُ النَّارُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ⁽²⁾

بيشکه ډير خلق د الله ﷻ په مال (غنيمت ، زکوة ، خِراج وغيره ⁽³⁾) کې په ناحقه

---

(1) عَنْ عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه ، قَالَ: صَلَّى بِنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَوْمَ حُنَيْنٍ إِلَى جَنْبِ بَعِيرٍ مِنَ الْمَقَاسِمِ ، ثُمَّ تَنَاوَلَ شَيْئًا مِنَ الْبَعِيرِ ، فَأَخَذَ مِنْهُ قَرَدَةً ، يَعْنِي وَبَرَةً ، فَجَعَلَ بَيْنَ إِصْبَعَيْهِ ، ثُمَّ قَالَ: « يَا أَيُّهَا النَّاسُ ! إِنَّ هٰذَا مِنْ غَنَائِمِكُمْ ، أَدُّوا الْخَيْطَ وَالْمِخْيَطَ فَمَا فَوْقَ ذٰلِكَ وَمَا دُونَ ذٰلِكَ ، فَإِنَّ الْغُلُولَ عَارٌ عَلَى أَهْلِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَشَنَارٌ وَنَارٌ . سنن ابن ماجة كِتَابُ الْجِهَادِ بَابُ الْغُلُولِ رقم الحديث ۲۸۵۰ قال الالباني: حسن صحيح ، مسند احمد رقم الحديث ۱۷۱۵۴ ، و رقم الحديث ۲۲۶۹۹ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۴۸۵۵ ، المعجم الاوسط رقم الحديث ۲۴۲۳ ، المستدرک علی الصحيحين للحاکم رقم الحديث ۴۳۷۰ ، السنن الکبری للبيهقي رقم الحديث ۱۳۱۷۷ ، و رقم ۱۸۴۱۹ ، مجمع الزوائد باب ماجاء في الغلول رقم الحديث ۹۷۳۳ ، و رقم الحديث ۹۷۳۶.

(2) صحيح البخاري كِتَابُ فَرْضِ الْخُمُسِ بَابُ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى: {فَأَنَّ لِلّٰهِ خُمُسَهُ وَلِلرَّسُولِ} رقم الحديث ۳۱۱۸ ، مشکوٰة المصابيح رقم الحديث ۳۷۴۶ (۲) کتاب الإمارة والقضاء باب رزق الولاة وهداياهم الفصل الاول ، و رقم الحديث ۳۹۹۵ (۱۱) کتاب الجهاد بَابُ قِسْمَةِ الْغَنَائِمِ وَالْغُلُولِ فِيهَا الْفَصْلُ الأول ، مسند احمد رقم الحديث ۲۷۳۱۸.

وفي رواية: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ هٰذَا الْمَالَ خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ ، مَنْ أَصَابَهُ بِحَقِّهِ بُورِكَ لَهُ فِيهِ ، وَرُبَّ مُتَخَوِّضٍ فِيمَا شَاءَتْ بِهِ نَفْسُهُ مِنْ مَالِ اللهِ وَرَسُولِهِ لَيْسَ لَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِلَّا النَّارُ . سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ بَابُ مَا جَاءَ فِي أَخْذِ الْمَالِ رقم الحديث ۲۳۷۴ ، وقال الترمذي: هٰذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ ، مسند احمد رقم الحديث ۲۷۱۲۴ ، صحيح ابن حبان محرجا رقم الحديث ۲۸۹۲ ، المعجم الکبير للطبراني رقم الحديث ۵۷۸ ، مشکوٰة المصابيح كتاب الجهاد بَابُ قِسْمَةِ الْغَنَائِمِ وَالْغُلُولِ فِيهَا الْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۴۰۱۷ (۳۳).

(3) (فِي مَالِ اللهِ) أَيْ مَا فِي بَيْتِ الْمَالِ مِنَ الزَّكَاةِ وَالْخَرَاجِ وَالْجِزْيَةِ وَالْغَنِيمَةِ وَغَيْرِهَا ، (بِغَيْرِ حَقٍّ) : أَيْ بِغَيْرِ إِذْنٍ مِنَ الْإِمَامِ ، فَيَأْخُذُونَ مِنْهُ أَكْثَرَ مِنْ أُجْرَةِ عَمَلِهِمْ وَقَدْرِ اسْتِحْقَاقِهِمْ . مرقاة ۲۴۳۳/۶ رقم الحديث ۳۷۴۶

باندې تصرف کوي (يعنى بغير اجازته يې استعمالوي) پس د دوی د پاره د قيامت په ورځ باندې د جهنم اور دی .

په صحيح احاديثو کې ډير داسې واقعات ذکر دي چې يو کس د مالِ غنيمت نه څه څيز خيانت کړې وي او نبي عليه السلام د هغه کس متعلق دا خبر ورکړې وي چې زه هغه د دې څيز د خيانت په وجه په جهنم کې ګورم . د دې په باره کې درته يو څو واقعات ذکر کوم :

د څُڅې خيانت کولو په وجه د جهنم مستحق کيدل

۱ . په بخاري شريف کې دا واقعه ذکر ده ، حضرت عبد الله بن عُمر رضي الله عنهما فرمايي چې د رسول الله صلى الله عليه وسلم په اسباب (سامان) باندې يو کس مقرر وُ ، د هغه نوم کرکرة وُ ، کله چې دې وفات شو نو رسول الله صلى الله عليه وسلم اوفرمايل :

هُوَ فِي النَّارِ . هغه د جهنم په اور کې دی .

کله چې صحابه کرام د دې کس ليدلو له ورغلل نو دده سره يې يوه څُڅه اُوموندله چې ده د مالِ غنيمت نه خيانت کړې وه . (۱)

۲ . د مسلم شريف او مشکوة شريف حديث دی ، د حضرت عبد الله بن عباس رضي الله عنهما نه روايت دی چې ماته حضرت عُمر رضي الله عنه دا حديث بيان کړی :

کله چې د غزوه خيبر په ورځ د نبي عليه السلام څه صحابه کرام راغلل ، نو خپل مينځ کې يې ويل : **فُلَانٌ شَهِيدٌ ، فُلَانٌ شَهِيدٌ** . فلانکې شهيد شو ، او فلانکې شهيد شو . (يعنى په دغه ورځ چې کوم کسان شهيدان شوي وو د هغوی نومونه يې اخيستل) .

تر دې پورې چې دوی په يو سړي باندې تير شول نو ويې ويل :

---

(۱) عَنْ عَبْدِ اللّٰهِ بْنِ عَمْرٍو رضي الله عنهما قَالَ : كَانَ عَلَى ثَقَلِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلٌ يُقَالُ لَهُ كِرْكِرَةُ فَمَاتَ ، فَقَالَ رَسُولُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « هُوَ فِي النَّارِ » ، فَذَهَبُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ ، فَوَجَدُوا عَبَاءَةً قَدْ غَلَّهَا .
صحيح البخاري كِتَابُ الْجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابُ الْقَلِيلِ مِنَ الْغُلُولِ رقم الحديث ٣٠٧٤ ، سنن ابن ماجه كِتَابُ الْجِهَادِ بَابُ الْغُلُولِ رقم الحديث ٢٨٤٩ ، مشكاة المصابيح كتاب الجهاد بَابُ قِسْمَةِ الْغَنَائِمِ وَالْغُلُولِ فِيهَا الْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ٣٩٩٨ (١٢) .

فُلَانٌ شَهِيدٌ . دا فلانی سړی هم شهید دی.

رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (دي اوريدو سره) اوفرمایل:

كَلَّا، إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ فِي بُرْدَةٍ غَلَّهَا أَوْ عَبَاءَةٍ .

هرگز دا شهيد ندى، ما دا د جهنم په اور کي ليدلي دى، ځکه ده د مالِ غنيمت څخه (چپن) يا څادر خيانت کړي و.

بيا رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (حضرت عمر رضي الله عنه ته) اوفرمایل:

يَا ابْنَ الْخَطَّابِ! اِذْهَبْ فَنَادِ فِي النَّاسِ، أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ .

اي عمر بن الخطاب! لاړشه او په خلقو کي دا اعلان اوکړه چي جنت ته به (اِبتداءً) صرف (کامل) مؤمنان داخليږي.

حضرت عُمر رضي الله عنه فرمايي چي زه راُووتم، خلقو ته مي دا اعلان اوکړو:

أَلَا إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ .

خبردار، جنت ته به صرف (کامِل) مؤمنان داخليږي. (۱)

عبرت: په دي حديث کي په مالِ غنيمت کي خيانت کوونکي د پاره څومره سخت وعيد، زَجر او ريټنه ذکر شوه چي داسي کس به جنت ته بغير د جهنم سزا خوړولو نه ځکي نه ځي، بلکه اول به د دي خپل بَدعمل سزا خوري.

(۱) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، قَالَ: حَدَّثَنِي عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رضي الله عنه، قَالَ: لَمَّا كَانَ يَوْمُ خَيْبَرَ أَقْبَلَ نَفَرٌ مِنْ صَحَابَةِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، فَقَالُوا: فُلَانٌ شَهِيدٌ، فُلَانٌ شَهِيدٌ، حَتَّى مَرُّوا عَلَى رَجُلٍ، فَقَالُوا: فُلَانٌ شَهِيدٌ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «كَلَّا، إِنِّي رَأَيْتُهُ فِي النَّارِ فِي بُرْدَةٍ غَلَّهَا أَوْ عَبَاءَةٍ»، ثُمَّ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «يَا ابْنَ الْخَطَّابِ، اذْهَبْ فَنَادِ فِي النَّاسِ، أَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ»، قَالَ: فَخَرَجْتُ فَنَادَيْتُ: أَلَا إِنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ. صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ غِلَظِ تَحْرِيمِ الْغُلُولِ، وَأَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ رقم الحديث ۱۸۲ (۱۱۴)، مشكوة المصابيح كتاب الجهاد بَابُ قِسْمَةِ الْغَنَائِمِ وَالْغُلُولِ فِيهَا الْفَصْلُ الثَّالِثُ رقم الحديث ۴۰۳۴ (۵۰)، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۳۶۸۸۵، مسند احمد رقم الحديث ۲۰۳، و رقم ۳۲۸، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۴۸۴۹، و رقم ۴۸۵۷، السنن الكبرى للبيهقي رقم ۱۸۲۰۳، شعب الايمان رقم الحديث ۴۰۲۲، كنز العمال رقم الحديث ۱۱۵۹۸ الغلول.

د ځادر خیانت کولو په وجه د جهنم مستحق کیدل

په بخاري شریف او مسلم شریف کې دا واقعه ذکر ده: حضرت ابوهریرة ﷺ فرمایي چې کله مونږ خیبر فتح کړو نو په هغې کې مونږ سره زَر او سپین زَر په مالِ غنیمت کې حاصل نکړل، بلکه په غنیمت کې مو غواګانې، اوښان، اسباب او باغونه حاصل کړل.

بیا مونږ رسول الله ﷺ سره وادي قرٰی ته راغلو، د دوی سره یو غلام وُ، "مِدعَم" نوم یې وُ، دوی ته دا غلام د بني ضِباب قبیلې یو کس (رِفاعه بن زید) په هِبه کې ورکړې وُ، دې غلام د رسول الله ﷺ د سورلی کجاوه راښکته کوله چې په دې وخت کې ناڅاپه د نامعلوم طرف نه یو غشې راغی، دا غلام پرې اولګید او ځای په ځای وفات شو، خلقو ووېل: هَنِيئًا لَهُ الشَّهَادَةُ. ده ته دې شهادت مبارک وي.

رسول الله صلی الله علیه وسلم اوفرمایل:

بَلْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الشَّمْلَةَ الَّتِي أَصَابَهَا يَوْمَ خَيْبَرَ مِنَ الْمَغَانِمِ لَمْ تُصِبْهَا الْمَقَاسِمُ لَتَشْتَعِلُ عَلَيْهِ نَارًا.

بلکه زما دې قسَم وي په هغه ذات باندې چې د هغه په قبضه کې زما ساه ده، بیشکه کوم ځادر چې ده د خیبر په ورځ د تقسیم نه مخکې د مالِ غنیمت نه اخیستې وُ هماغه ځادر د ده د پاره لمبې وهونکې اور جوړ شوې دی (او دا وریاندې سوزې).

کله چې یو سړي د نبي علیه السلام نه دا خبره واوریده نو راغی، یوه یا دوه تَسمې یې راوړې او وې وېل: دا ما اخیستې وې. رسول الله ﷺ ورته اوفرمایل:

شِرَاكٌ أَوْ شِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ.

(که چیرته دا تا واپس نه وې راوړې نو) دا هم د اور یوه یا دوه تَسمې دي.[1]

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، يَقُولُ: افْتَتَحْنَا خَيْبَرَ، وَلَمْ نَغْنَمْ ذَهَبًا وَلَا فِضَّةً، إِنَّمَا غَنِمْنَا الْبَقَرَ وَالْإِبِلَ وَالْمَتَاعَ وَالْحَوَائِطَ، ثُمَّ انْصَرَفْنَا مَعَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِلَى وَادِي الْقُرَى، وَمَعَهُ عَبْدٌ لَهُ يُقَالُ لَهُ مِدْعَمٌ، أَهْدَاهُ لَهُ أَحَدُ بَنِي الضِّبَابِ، فَبَيْنَمَا هُوَ يَحُطُّ رَحْلَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذْ جَاءَهُ سَهْمٌ عَائِرٌ، حَتَّى أَصَابَ ذَلِكَ الْعَبْدَ، فَقَالَ النَّاسُ: هَنِيئًا لَهُ الشَّهَادَةُ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: ← ← ← ←

په مالِ غنیمت کې خیانت کوونکي باندې پخپله نبي علیه السلام د جنازې مونځ اونکړو

د مشکوة شریف او ابوداؤد شریف حدیث دی ، چې د رسول الله صلی الله علیه وسلم د ملګرو نه یو کس د غزوه خیبر په ورځ وفات شو ، صحابه کرامو رسول الله ﷺ ته د دې تذکره اوکړه (چې هغه وفات شوی دی) .

نبي علیه السلام ورته اوفرمایل : صَلُّوا عَلَى صَاحِبِكُمْ .

تاسو په خپل ملګري باندې د جنازې مونځ اوکړئ . (زه ورباندې پخپله د جنازې مونځ نه کوم) .

دې اورېدو سره د خلقو د مخونو رنګونه (د يرې د وجې نه) بدل شو (چې د څه په وجه نبي علیه السلام په ده باندې د جنازې مونځ نه کوي ؟) .

رسول الله ﷺ ورته اوفرمایل :

إِنَّ صَاحِبَكُمْ غَلَّ فِي سَبِيلِ اللهِ .

(زه ورباندې د جنازې مونځ د دې د وجې نه کوم چې) بیشکه ستاسو ملګري د الله ﷻ په لار (یعنی مالِ غنیمت) کې خیانت کړې دی .

(صحابه کرام فرمایي :) پس مونږ د هغه آسباب اُولټول نو مونږ په هغې کې د یهودیانو

←←← « بَلْ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ إِنَّ الشَّمْلَةَ الَّتِي أَصَابَهَا يَوْمَ خَيْبَرَ مِنَ الْمَغَانِمِ لَمْ تُصِبْهَا الْمَقَاسِمُ لَتَشْتَعِلُ عَلَيْهِ نَارًا » . فَجَاءَ رَجُلٌ حِينَ سَمِعَ ذَلِكَ مِنَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِشِرَاكٍ أَوْ بِشِرَاكَيْنِ . فَقَالَ : هَذَا شَيْءٌ كُنْتُ أَصَبْتُهُ . فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « شِرَاكٌ أَوْ شِرَاكَانِ مِنْ نَارٍ » . صحیح البخاري كِتَابُ الْمَغَازِي بَابُ غَزْوَةِ خَيْبَرَ رقم الحديث ۴۲۳۴ ، ورقم الحديث ۶۷۰۷ كِتَابُ الْأَيْمَانِ وَالنُّذُورِ بَابٌ هَلْ يَدْخُلُ فِي الْأَيْمَانِ وَالنُّذُورِ الْأَرْضُ وَالْغَنَمُ وَالزُّرُوعُ وَالْأَمْتِعَةُ ، صحیح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ غِلَظِ تَحْرِيمِ الْغُلُولِ وَأَنَّهُ لَا يَدْخُلُ الْجَنَّةَ إِلَّا الْمُؤْمِنُونَ رقم الحديث ۱۸۳ (۱۱۵) ، سنن ابی داؤد كِتَابُ الْجِهَادِ بَابٌ فِي تَعْظِيمِ الْغُلُولِ رقم الحديث ۲۷۱۱ ، مشکوة المصابیح كتاب الجهاد بَابُ قِسْمَةِ الْغَنَائِمِ وَالْغُلُولِ فِيهَا الفصل الاول رقم الحديث ۳۹۹۷ (۱۳) ، موطا مالک رقم الحديث ۲۵ ، صحیح ابن حبان رقم الحديث ۴۸۵۱ ، السنن الکبری للبيهقي رقم الحديث ۱۸۲۰۲ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۲۷۲۸ .

Scanned with CamScanner

د ښځو يو هار اوموند چې د هغې قيمت د دوه درهمو برابر هم نه ؤ.(۱)

د خيانت کوونکو خلقو په زړونو کې د دښمن رُعب او يره پيدا کيږي

په کومو خلقو کې چې په مالِ غنيمت کې خيانت کول پيدا شي نو د داسې خلقو په زړونو کې د دُښمن رُعب او يَره پيدا کيږي، په دوی باندې الله ﷻ خپل مدد بَندوي، دوی بيا د دُښمن د وړاندې اِستقامت نشي کولی.

۱ . په موطأ امام مالک او مشکوة شريف کې دا حديث ذکر دی، حضرت عبدالله بن عباس رضي الله عنهما فرمايي:

مَا ظَهَرَ الْغُلُولُ فِيْ قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا أُلْقِيَ فِيْ قُلُوْبِهِمُ الرُّعْبُ

په کوم قوم کې چې په مالِ غنيمت کې خيانت راشي نو د دوی په زړونو کې د دُښمن رُعب اچولی شي.(۲)

۲ . د حضرت ابوذر رضي الله عنه نه روايت دی، چې ما د رسول الله صلی الله عليه وسلم نه دا حديث اَوريدلی چې فرمايل يې:

إِنْ لَمْ تَغُلَّ أُمَّتِيْ لَمْ يَقُمْ لَهُمْ عَدُوٌّ أَبَدًا.

---

(۱) عَنْ يَزِيْدَ بْنِ خَالِدٍ: أَنَّ رَجُلًا مِنْ أَصْحَابِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ تُوُفِّيَ يَوْمَ خَيْبَرَ. فَذَكَرُوْا ذٰلِكَ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: «صَلُّوْا عَلٰى صَاحِبِكُمْ». فَتَغَيَّرَتْ وُجُوْهُ النَّاسِ لِذٰلِكَ. فَقَالَ: «إِنَّ صَاحِبَكُمْ غَلَّ فِيْ سَبِيْلِ اللهِ». فَفَتَّشْنَا مَتَاعَهُ فَوَجَدْنَا خَرَزًا مِنْ خَرَزِ يَهُوْدَ لَا يُسَاوِيْ دِرْهَمَيْنِ. مشكوة المصابيح كتاب الجهاد بَابُ قِسْمَةِ الْغَنَائِمِ وَالْغُلُوْلِ فِيْهَا الفصل الثالث رقم الحديث ۴۰۱۱ (۲۷)، سنن ابي داؤد كِتَابُ الْجِهَادِ بَابٌ فِيْ تَعْظِيْمِ الْغُلُوْلِ رقم الحديث ۲۷۱۰، موطاء مالک باب ما جاء في الغلول رقم الحديث ۲۳، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۱۸۲۰۵ باب الغلول قليله و كثيره حرامٌ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۲۷۲۹، بيعون حديثا في الجهاد ج۱ ص۷۶ الغلول والتشديد فيه، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۲۰۹۶ الترهيب من الغلول والتشديد فيه، تفسير البغوي ج۱ ص۵۲۰ رقم ۴۷۶ سورة آل عمران في تشريح آية ۱۶۱.

(۲) موطا الإمام مالک كِتَابُ الْجِهَادِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْغُلُوْلِ رقم الحديث ۲۶. مشكوة المصابيح بَابُ تَغَيُّرِ النَّاسِ الْفَصْلُ الثَّالِثُ رقم الحديث ۵۳۷۰ (۱۱)، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۲۷۱۵، تفسير القرطبي ج۲ ص۱۳۶.

Scanned with CamScanner

که څېرته زما اُمت په مالِ غنیمت کې خیانت اونکړي نو دښمن به هیڅ کله د دوی مخې ته ټینګ او نه دریږي - (۱)

عامِل به هم خیانت نه کوي

څوک چې په يو ځای کې عامِل مقرر شي (يعنې حکومت ورته په يو ځای کې څه کار، عُهده يا وظيفه اُوسپاري) او هغه د بيتُ المال نه څه څيز پټ کړي نو دا هم په خيانت کې راځي ، د قيامت په ورځ به دا عامِل همدا څيز راحاضروي ، په احاديثو مبارکهؤ کې ددې تذکره شته ، (۲)

همدارنګې که يو عامِل ته خلق د هَدايا (يا تحفو) په نوم باندې څه ورکوي نو دا هم د بيتُ المال حق دى ، په بيتُ المال کې به يې جمع کوي ، په بخاري شريف او مسلم شريف کې څو ځايه ددې متعلق حديث ذکر دى ، (۳)

---

(۱) مجمع الزوائد ومنبع الفوائد كِتَابُ الْجِهَادِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْغُلُولِ رقم الحديث ۹۷۴۰ ، قال الهيثمي: رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ وَرِجَالُهُ ثِقَاتٌ . المعجم الاوسط للطبراني رقم الحديث ۸۱۰۸ ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۲۰۹۸ الترهيب من الغلول والتشديد فيه ، كنز العمال رقم الحديث ۱۱۰۳۴ ، ورقم الحديث ۱۱۰۳۵ الغلول .

(۲) عَنْ عَدِيِّ بْنِ عَمِيرَةَ الْكِنْدِيِّ، قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: « مَنِ اسْتَعْمَلْنَاهُ مِنْكُمْ عَلَى عَمَلٍ فَكَتَمَنَا مِخْيَطًا فَمَا فَوْقَهُ كَانَ غُلُولًا يَأْتِي بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ » . قَالَ: فَقَامَ إِلَيْهِ رَجُلٌ أَسْوَدُ مِنَ الْأَنْصَارِ كَأَنِّي أَنْظُرُ إِلَيْهِ. فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللهِ، اقْبَلْ عَنِّي عَمَلَكَ. قَالَ: « وَمَا لَكَ؟ » قَالَ: سَمِعْتُكَ تَقُولُ كَذَا وَكَذَا. قَالَ: « وَأَنَا أَقُولُهُ الْآنَ . مَنِ اسْتَعْمَلْنَاهُ مِنْكُمْ عَلَى عَمَلٍ فَلْيَجِئْ بِقَلِيلِهِ وَكَثِيرِهِ. فَمَا أُوتِيَ مِنْهُ أَخَذَ . وَمَا نُهِيَ عَنْهُ انْتَهَى » . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ تَحْرِيمِ هَدَايَا الْعُمَّالِ رقم الحديث ۳۰(۱۸۳۳) ، مسند احمد رقم الحديث ۱۷۷۲۳ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۲۱۹۶۳ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۲۵۶ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۷۶۶۲ .

(۳) عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه قَالَ: اسْتَعْمَلَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رَجُلًا مِنْ بَنِي أَسْدٍ يُقَالُ لَهُ ابْنُ الْأُتْبِيَّةِ عَلَى صَدَقَةٍ . فَلَمَّا قَدِمَ قَالَ: هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أُهْدِيَ لِي . فَقَامَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الْمِنْبَرِ - قَالَ سُفْيَانُ أَيْضًا فَصَعِدَ الْمِنْبَرَ - فَحَمِدَ اللهَ وَأَثْنَى عَلَيْهِ ثُمَّ قَالَ: " مَا بَالُ الْعَامِلِ نَبْعَثُهُ فَيَأْتِي يَقُولُ: هَذَا لَكَ وَهَذَا لِي . فَهَلَّا جَلَسَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ . فَيَنْظُرُ أَيُهْدَى لَهُ أَمْ لَا ؟ وَالَّذِي نَفْسِي بِيَدِهِ لَا يَأْتِي بِشَيْءٍ إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى رَقَبَتِهِ ، إِنْ كَانَ بَعِيرًا لَهُ رُغَاءٌ ، أَوْ بَقَرَةً لَهَا خُوَارٌ ، أَوْ شَاةً تَيْعَرُ ←←←←←←←

په مالِ غنیمت کې د خیانت کوونکي کس حکم

ځوک چې په مالِ غنیمت کې خیانت اوکړي ، او خیانت شوې څیز ورسره اوموندې شي نو په دُنیا کې دده سزا داده چې دا څیز به ورنه واپس واخیستې شي او تعزیراً به ورته سزا ورکړې شي.(١)

←←← « ثُمَّ رَفَعَ يَدَيْهِ حَتَّى رَأَيْنَا عُفْرَتَيْ إِبْطَيْهِ » أَلَا هَلْ بَلَّغْتُ " ثَلَاثًا. صحيح البخاري كِتَابُ الأَحْكَامِ بَابُ هَدَايَا العُمَّالِ رقم الحديث ٧١٧٤ ، ورقم الحديث ٧١٩٧ بَابُ مُحَاسَبَةِ الإِمَامِ عُمَّالَهُ. ورقم الحديث ٦٩٧٩ كِتَابُ الحِيَلِ بَابُ احْتِيَالِ العَامِلِ لِيُهْدَى لَهُ ، ورقم الحديث ٢٥٩٧ كِتَابُ الهِبَةِ وَفَضْلِهَا وَالتَّحْرِيضِ عَلَيْهَا بَابُ مَنْ لَمْ يَقْبَلِ الهَدِيَّةَ لِعِلَّةٍ. صحيح مسلم رقم الحديث ٢٦(١٨٣٢) كِتَابُ الإِمَارَةِ بَابُ تَحْرِيمِ هَدَايَا العُمَّالِ ، ورقم الحديث ٢٧(١٨٣٢).

وفي رواية: عَنْ أَبِي حُمَيْدٍ السَّاعِدِيِّ رضي الله عنه، أَنَّهُ أَخْبَرَهُ: أَنَّ رَسُولَ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ اسْتَعْمَلَ عَامِلًا، فَجَاءَهُ العَامِلُ حِينَ فَرَغَ مِنْ عَمَلِهِ، فَقَالَ: يَا رَسُولَ اللَّهِ! هَذَا لَكُمْ وَهَذَا أُهْدِيَ لِي. فَقَالَ لَهُ: « أَفَلَا قَعَدْتَ فِي بَيْتِ أَبِيكَ وَأُمِّكَ، فَنَظَرْتَ أَيُهْدَى لَكَ أَمْ لَا؟ » ثُمَّ قَامَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَشِيَّةً بَعْدَ الصَّلَاةِ، فَتَشَهَّدَ وَأَثْنَى عَلَى اللَّهِ بِمَا هُوَ أَهْلُهُ، ثُمَّ قَالَ: " أَمَّا بَعْدُ، فَمَا بَالُ العَامِلِ نَسْتَعْمِلُهُ، فَيَأْتِينَا فَيَقُولُ: هَذَا مِنْ عَمَلِكُمْ، وَهَذَا أُهْدِيَ لِي، أَفَلَا قَعَدَ فِي بَيْتِ أَبِيهِ وَأُمِّهِ فَنَظَرَ: هَلْ يُهْدَى لَهُ أَمْ لَا؟ فَوَالَّذِي نَفْسُ مُحَمَّدٍ بِيَدِهِ، لَا يَغُلُّ أَحَدُكُمْ مِنْهَا شَيْئًا إِلَّا جَاءَ بِهِ يَوْمَ القِيَامَةِ يَحْمِلُهُ عَلَى عُنُقِهِ، إِنْ كَانَ بَعِيرًا جَاءَ بِهِ لَهُ رُغَاءٌ، وَإِنْ كَانَتْ بَقَرَةً جَاءَ بِهَا لَهَا خُوَارٌ، وَإِنْ كَانَتْ شَاةً جَاءَ بِهَا تَيْعَرُ، فَقَدْ بَلَّغْتُ " فَقَالَ أَبُو حُمَيْدٍ رضي الله عنه: ثُمَّ رَفَعَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَدَهُ، حَتَّى إِنَّا لَنَنْظُرُ إِلَى عُفْرَةِ إِبْطَيْهِ. صحيح البخاري كِتَابُ الأَيْمَانِ وَالنُّذُورِ بَابُ كَيْفَ كَانَتْ يَمِينُ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رقم الحديث ٦٦٣٦.

(١) قال القرطبي رحمه الله: فَإِذَا غَلَّ الرَّجُلُ فِي المَغْنَمِ وَوُجِدَ أُخِذَ مِنْهُ، وَأُدِّبَ وَعُوقِبَ بِالتَّعْزِيرِ. وَعِنْدَ مَالِكٍ وَالشَّافِعِيِّ وَأَبِي حَنِيفَةَ وَأَصْحَابِهِمْ وَاللَّيْثِ رحمهم الله: لَا يُحْرَقُ مَتَاعُهُ. وَقَالَ الشَّافِعِيُّ وَاللَّيْثُ وَدَاوُدُ رحمهم الله: إِنْ كَانَ عَالِمًا بِالنَّهْيِ عُوقِبَ. وَقَالَ الأَوْزَاعِيُّ: يُحْرَقُ مَتَاعُ الغَالِّ كُلُّهُ إِلَّا سِلَاحَهُ وَثِيَابَهُ الَّتِي عَلَيْهِ وَسَرْجَهُ، وَلَا تُنْزَعُ مِنْهُ دَابَّتُهُ، وَلَا يُحْرَقُ الشَّيْءُ الَّذِي غَلَّ. وَهَذَا قَوْلُ أَحْمَدَ وَإِسْحَاقَ. وَقَالَهُ الحَسَنُ، إِلَّا أَنْ يَكُونَ حَيَوَانًا أَوْ مُصْحَفًا. تفسير القرطبي (الجامع لأحكام القرآن) ٢٦٨/٤ سورة آل عمران في تشريح آية ١٦١ ، نضرة النعيم ٥١٣٢/١١ الغلول حكم الغال في الدنيا.

په مالِ غنیمت کې د خیانت کولو نور نقصانات او ضررونه

په مالِ غنیمت کې د خیانت کولو نور ډیر اُخروي او دُنیوي نقصانات دي، یو څو په کې دادي:

په مالِ غنیمت کې خیانت کولو سره د انسان اعتماد په خپلو ملګرو کې ختمیږي.

په دې سره انسان د جنت نه لرې کیږي.

خیانت کول د منافقانو علامه ده.

په دې سره مصالحِ عامه مُعَطّل کیږي، فقیرانو او مسکینانو ته خپل حق نه ملاویږي کوم چې شریعت دوی ته مقرر کړی.(۱)

د غونډ تقریر خلاصه

د غونډ تقریر خلاصه دا راأووته چې جهاد خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره په کار دی، ځکه په قرآن کریم او احادیثو مبارکهؤ کې چې د جهاد کوم فضائل او آجرونه ذکر شوي نو دا هغه وخت مجاهد ته ملاویږي چې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره جهاد اوکړي.

او څوک چې په جهاد سره خالِص د دُنیوي سامانِ یا شهرت حاصلولو اِراده لري نو داسې کس ته د جهاد هیڅ ثواب نه ملاویږي، بلکه د شهرت او رِیاکارۍ د پاره جهاد کوونکی به په آوّلنې درې کسانو کې پَرمخ جهنم ته غورځولې شي.

---

(۱) من مضار الغلول: (۱) الغلول من الكبائر الّتي يعاقب عليها في الآخرة أشدّ عقاب حتى ليجيء الغالّ يحمل ما غلّه على ظهره يوم القيامة. (۲) الغالّ عقوبته الفضيحة في الدنيا والآخرة. (۳) المدارة على الغلول يعاقب عليها بعقوبة الغلول نفسه. (۴) الغلول عار وشنار على صاحبه يوم القيامة. (۵) الغلول يفقد الثقة بأصحابه. وقد حذّرنا المصطفى صلّى الله عليه وسلّم من السّريّة الّتي تكون هذه صفتها. (۶) صدقة الغلول مرفوضة لا يقبلها الله عزّ وجلّ. (۷) الغلول يبعد صاحبه من الجنّة. (۸) الغلول علامة من علامات النّفاق. (۹) الغلول يورث الكراهية ويضيع الحقوق. (۱۰) الغلول من بيت المال وأموال الزّكاة يعطّل المصالح العامّة ويفقد الفقراء والمساكين جزءا من حقوقهم الّتي كفلها الشّارع الحكيم. نضرة النعيم في مكارم أخلاق الرسول الكريم ﷺ ج۱۱ ص۵۱۳۱ الغلول

همدارنګې په جهاد کې په مالِ غنيمت کې د خيانت نه هم ځان ساتل په کار دي، ځکه په مالِ غنيمت کې خيانت کول ګناهِ کبيره او لوي جُرم دی.

څوک چې څه څيز خيانت کړي نو د قيامت په ورځ به هغه څيز په خپلو اوږدو باندې راوړي او د مخلوق د وړاندې به رَسوا شي.

په مالِ غنيمت کې د خيانت کولو په وجه انسان د جهنم مستحق ګرځي.

په خيانت کوونکي باندې نبي عليه السلام په خپله د جنازې مونځ ندې کړی.

د خيانت کوونکو خلقو په زړونو کې د دُشمن رُعب او يَره پيدا کيږي، ددينه علاوه د خيانت نور ډير دُنيوي او اُخروي نقصانات دي.

دُعا

الله ربّ العزت دې مونږ ته دا توفيق راکړي چې په صحيح طريقې خاص د هغه د رَضا د پاره جهاد اوکړو، او خالقِ کائنات دې مونږ ټول د هر قِسمه خيانت او حرام مال محفوظ اوساتي.

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن.

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْن

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿ وَاَطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَلَا تَنَازَعُوْا فَتَفْشَلُوْا وَتَذْهَبَ رِيْحُكُمْ وَاصْبِرُوْا ۚ اِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴾

الانفال آية ۴۶

په اجتماعي لحاظ سره د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کيدو اسباب

تاليف

اَبُو الشَّمْس مولانا نُوْرُ الْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُ العلوم فيض القرآن اکاخيل کالونی مردان

د مُقرِرینو د پاره راهنمائي:

" په اجتماعي لحاظ سره د مسلمانانو د کمزروۍ او مغلوب کیدو اسباب "

دا موضوع اګرچې ډیره اُوږده ده ځکه په دې کې د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کیدو لس (۱۰) اَسباب ذکر شوي، او ورسره د دې علاج هم ذکر شوی.

خو ترتیب مې داسې ورکړی چې که مُقرِرین حضرات دا ځانته په دوه حصو کې تقسیم کړي نیم تقریر په یوه جُمعه بیان کړي او دا باقي پاتې نیم تقریر په بله جُمعه بیان کړي نو داسې هم صحیح ده، او که د چا سره وخت زیات وي او غواړي تقریر په یوه جُمعه بیان کړي نو دا هم صحیح ده.

ابوالشمس عفي عنه

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

په اجتماعي لحاظ سره د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کيدو اسباب

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى خَاتَمِ الْأَنْبِيَاءِ وَأَشْرَفِ الْمُرْسَلِيْنَ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ وَمَنْ تَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ .

أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ وَأَطِيْعُوا اللّٰهَ وَرَسُوْلَهٗ وَلَا تَنَازَعُوْا فَتَفْشَلُوْا وَتَذْهَبَ رِيْحُكُمْ وَاصْبِرُوْا ۚ إِنَّ اللّٰهَ مَعَ الصّٰبِرِيْنَ ﴾ (۱).

وَقَالَ تَعَالٰى : ﴿ وَلَا تَهِنُوْا وَلَا تَحْزَنُوْا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُّؤْمِنِيْنَ ﴾ (۲).

قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعِيْنَةِ، وَأَخَذْتُمْ أَذْنَابَ الْبَقَرِ، وَرَضِيْتُمْ بِالزَّرْعِ، وَتَرَكْتُمُ الْجِهَادَ سَلَّطَ اللّٰهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ حَتّٰى تَرْجِعُوْا إِلٰى دِيْنِكُمْ . (۳)

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : إِنَّ اللّٰهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهٖ آخَرِيْنَ . (۴)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

---

(۱) الانفال آية ۴۶.

(۲) آل عمران آية ۱۳۹.

(۳) سنن ابي داؤد أَبْوَابُ الْإِجَارَةِ بَابٌ فِي النَّهْيِ عَنِ الْعِيْنَةِ رقم الحديث ۳۴۶۲ ، قال الالباني: صحيح . السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۱۰۷۰۳ باب ماورد في كراهية التبايع بالعينة ، كنز العمال كتاب الجهاد الباب الاول في الترغيب فيه رقم الحديث ۱۰۵۰۳ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۱۳۸۹ (۲) الترهيب من ان يموت الانسان و لم يغز ولم ينو الغزوة ، سلسلة الاحاديث الصحيحة للالباني رقم ۱۱ .

(۴) صحيح مسلم كِتَابُ صَلَاةِ الْمُسَافِرِيْنَ وَقَصْرِهَا بَابُ فَضْلِ مَنْ يَقُوْمُ بِالْقُرْآنِ، وَيُعَلِّمُهُ رقم الحديث ۲۶۹ (۸۱۷) ، سنن ابن ماجة بَابُ فَضْلِ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ رقم الحديث ۲۱۸ ، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الاول رقم الحديث ۲۱۱۵ (۷) ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۲۳۲ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ۷۷۲ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۵۱۲۵ ، شعب الايمان رقم الحديث ۲۴۲۸ .

Scanned with CamScanner

ډیر وسائل او ډیر ملکونه د مسلمانانو سره دي

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! په دې وخت کې که موږ جغرافیې لحاظ سره اوګورو نو د مسلمانانو اووه پنځوس (۵۷) اسلامي ملکونه دي چې د نورو ټولو قومونو نه زیات دي ، دوی د دُنیا په داسې ځایونو کې پراته دي چې د دې ځایونو نه ټوله دُنیا کنټرول کیږي.

هوائي ، بحري او برّي لارې ټولې د مسلمانانو په ملکونو باندې دي ، که دوی اوغواړي نو په یوه ورځ کې د ټولې دُنیا هوائي او زمیني لارې بندولې شي.

د اقتصادیاتو په اعتبار سره هم مسلمانان په ټوله دُنیا کې مضبوط دي ، ځکه په دې وخت کې د دُنیا لویه سَرمایه تېل ، پټرول ، مَعدنیات او کوټله ده ، او دا ټول شیان په اسلامي ملکونو کې زیات دي.

تېلو ته په عربۍ کې " اَلذَّهَبُ السَّائِل " (یعنی بهیدونکې سره زَر) وایي ، دا په دې وخت کې لویه سَرمایه ده ، ځکه ټوله دُنیا په تېلو روانه ده . او پنځه اَویا (۷۵) فیصده تېل د مسلمانانو په ملکونو کې پیدا کیږي ، صرف په سعودي عرب کې نورلس (۱۹) فیصده (یعنی د دُنیا پنځمه حصه) تېل پیدا کیږي.

همدارنګې قیمتي مَعدنیات او کوټله هم زیاته په اسلامي ملکونو کې پیدا کیږي.

د ټولې دُنیا قوي فوج د اسلامي ملکونو دی چې دوی په یخنۍ ، ګرمۍ ، غرونو ، دَشتو او هر ځای کې جنګیدې شي . د کافرانو ملکونو فوج بعضې په یَخنۍ ، بعضې په ګرمۍ ، بعضې په غرونو او دَشتو کې جنګ نشي کولی خو د مسلمانانو فوج په هر ځای کې او هر وخت د جنګ کولو طاقت لري.

د دینه علاوه د دُنیا نور وسائل هم د مسلمانانو په ملکونو کې زیات دي . ګویا اسلامي ملکونه د ټولې دُنیا د پاره د شاه رګ مثال لري.

د ډیرو وَسائلو او تعداد باوجود بیا هم مسلمانان کمزوري دي

خلاصه دا چې په مخ د زمکه د مسلمانانو ملکونه او تعداد هم زیات دی ، د جغرافیې په اعتبار سره په اَهمو ځایونو کې هم پراته دي ، او اِقتصادي لحاظ سره هم د ټولې دُنیا نه

قوي دي خو ددې ټولو خبرو باوجود بيا هم اجتماعي لحاظ سره په هر ځای کې مسلمانان ذليل، مغلوب او کمزوري دي، په هر ځای کې وهل ټکول خوري، اکثره د کافرانو غلامان دي، په هر اسلامي ملک کې خپل مينځي اختلافات روان دي، او د دوی د تباهۍ سازشونه روان دي.

د مسلمانانو عزت، رُعب او دَبدبه ټنده پاتې شوی، د دُنيا يو کُفري ملک هم د دوی نه نه ويريږي، بلکه عالمي سطح باندې مسلمانان يو کمزوري قوم ګڼرلې شي، او د دوی پورې اِستهزاء کولې شي، دغه وجه ده چې کله کافران په ښکاره باندې د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم سپکاوې کوي، کله د قرآن کريم سپکاوې کوي، او کله د صحابه کرامو رضي الله عنهم سپکاوې کوي.

حالانکه که مونږ په خپل تاريخ باندې نظر واچوو نو مسلمانانو د دُنيا په اکثره حصه باندې حُکمراني کړی، د دُنيا غټې غټې طاقتونه " قيصر و کِسریٰ " يې ختم کړي. په اُوچه، سمندرونو، صحراء او بيابان باندې د دوی کنټرول ؤ، او د کافرانو مضبوط قوتونه د دوی نه ريږدل.

ليکن افسوس صَد افسوس چې نن مسلمانان يو کمزوري قوّت ګڼرلې شي، ډير اِسلامي مُلکونه د محکومۍ او غلامۍ ژوند تېروي، د کافرانو يو ملک هم د دوی نه نه ويريږي.

کاش، چې مسلمانانو ته دا معلومه وی چې آخر هغه کوم اَسباب دي چې د هغې په وجه مسلمانان ورځ په ورځ د ترقۍ په ځای تنزّل طرف ته روان دي، د عزت په ځای ذِلت طرف ته روان دي، او د اِقتدار په ځای محکومۍ طرف ته روان دي.

په مسلمانانو باندې ذِلت مسلط کيدل د دوی د خپلو اعمالو په وجه دي

الله ﷻ په بندګانو کې په هيچا باندې ظلم نه کوي.(١)

---

(١) ﴿ فَكُلًّا أَخَذْنَا بِذَنبِهِ فَمِنْهُم مَّنْ أَرْسَلْنَا عَلَيْهِ حَاصِبًا وَمِنْهُم مَّنْ أَخَذَتْهُ الصَّيْحَةُ وَمِنْهُم مَّنْ خَسَفْنَا بِهِ الْأَرْضَ وَمِنْهُم مَّنْ أَغْرَقْنَا وَمَا كَانَ اللَّهُ لِيَظْلِمَهُمْ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ العنكبوت آية ٤٠.

﴿ وَمَا ظَلَمَهُمُ اللَّهُ وَلَٰكِن كَانُوا أَنفُسَهُمْ يَظْلِمُونَ ﴾ النحل آية ٣٣.

د هیڅ قوم حالت تر هغې پورې نه بدلوي چې تر څو پورې هغوی په خپله خپل حالت نه وي بدل کړی. په قرآن کریم کې ذکر دي:

﴿ إِنَّ اللَّهَ لَا يُغَيِّرُ مَا بِقَوْمٍ حَتَّىٰ يُغَيِّرُوا مَا بِأَنْفُسِهِمْ ﴾.(۱)

ترجمه: بیشکه الله تعالی د یو قوم (ښه) حالت نه بدلوي تر دې پورې چې دوی بدل کړي څه چې د دوی په زړونو کې دي.

(یعنې الله ﷻ د یو قوم ښه حالت نه بدلوي تر څو پورې چې هغوی خپل حالت پخپله نه وي بدل کړی، او په ځان کې یې په خپله تبدیلي نه وي راوستې).

نو په مسلمانانو باندې چې په دې وخت کې اجتماعي لحاظ سره دا کوم کمزورې حالت راغلې دی دا په خپله د دوی د بدو اعمالو په وجه دی، الله ربّ العزت فرمایي:

﴿ وَمَا أَصَابَكُمْ مِنْ مُصِيبَةٍ فَبِمَا كَسَبَتْ أَيْدِيكُمْ وَيَعْفُو عَنْ كَثِيرٍ ﴾.(۲)

ترجمه: او تاسو ته چې کوم مصیبت دررسي، نو د خپل عمل د لاسه په دررسي، او ډېر ګناهونه خو درته الله ﷻ معاف کوي.

د مسلمانانو د ذلت او کمزورۍ اسباب:

په عالمي سطح باندې د مسلمانانو د ذِلّت او کمزورۍ څه اسباب دي چې د هغې په وجه مسلمانان د کافرانو په مقابله کې مغلوبه او ذلیل دي.

په نن موضوع کې به اِنْ شَاءَ الله زه تاسو ته د قرآن کریم او احادیثو په رڼا کې اول دغه اسباب اِجمالاً او بیا تفصیلاً بیانوم، بیا به په آخر کې درته ددې علاج هم ذکر کوم.

د مسلمانانو د کمزورۍ اسباب اِجمالاً دا دي: ۱. د اِسلام او قرآن کریم نه لرې والې ۲. بې اتفاقي ۳. جهاد پرېښودل ۴. د دُنیا حِرص او لالچ ۵. بَدکِرداري او بَد اَخلاقي ۶. بې حیايي او عیاشي ۷. کبیره ګناهونه کول ۸. په هر کار کې د کافرانو سره مشابهت کول ۹. اسلامي خلافت نه موجودېدل ۱۰. دِین او سیاست جدا جدا ګنړل.

---

(۱) الرعد آیة ۱۱.

(۲) الشوری آیة ۳۰

Scanned with CamScanner

اوس درته د دې هر سبب پوره تفصيل بيانوم :

د مسلمانانو د کمزورۍ اول سبب :

" د اسلام او قرآن نه لرې والې "

په عالمي سطح باندې د مسلمانانو د ذلّت او کمزورۍ يو سبب دا دی چې مسلمانان په کاملې طريقې سره په اسلامي احکاماتو باندې عمل نه کوي .

که موږ په خپل اسلامي تاريخ باندې نظر واچوو نو دا به راته واضحه شي چې الله تعالى صحابه کرامو رضي الله عنهم ته د تعداد او وسائلو کم والي باوجود چې بيا هم عزت او غلبه ورکړې وه نو دا يې صرف په اسلامي احکاماتو باندې د عمل کولو په وجه ورکړې وه .

که اوس هم مسلمانان په اسلام باندې پوره عمل اوکړي نو الله تعالى به ورته بيا هم د اول په شان غلبه او عزت ورکړي ، په دوی باندې بيا کافران هيڅ کله نشي غالب کيدی .

ربِ کائنات فرمايي : ﴿ وَلَا تَهِنُوا وَلَا تَحْزَنُوا وَأَنْتُمُ الْأَعْلَوْنَ إِنْ كُنْتُمْ مُؤْمِنِينَ ﴾ .(١)

ترجمه : او تاسو مه سستېږئ او مه غمجن کيږئ ، او هم تاسو به غالب يَی که چيرته تاسو ريښتيني مؤمنان يَی .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنْ تَنْصُرُوا اللَّهَ يَنْصُرْكُمْ وَيُثَبِّتْ أَقْدَامَكُمْ ﴾ .(٢)

ترجمه : اې مؤمنانو ! که چيرته تاسو د الله (د دين) مدد اوکړئ نو هغه به ستاسو مدد اوکړي او (د دښمنانو په مقابله کې) ستاسو خپې به مضبوطې کړي .

او دا يقيني خبره ده چې کله د مسلمانانو سره د الله ﷻ مدد ملګرې شي نو بيا د دُنيا هيڅ کافر په دوی باندې نشي غالب کيدی .

الله ربّ العزت فرمايي : ﴿ إِنْ يَنْصُرْكُمُ اللَّهُ فَلَا غَالِبَ لَكُمْ ﴾ .(٣)

---

(١) آل عمران آية ١٣٩ .
(٢) محمد آية ٧ .
(٣) آل عمران آية ١٦٠ .

ترجمه: که چیرته الله تعالی ستاسو مدد اوکړي نو بیا هیڅوک په تاسو باندې غالب کیدونکي نشته.

د اوّلني دوَر مسلمانانو سره نه جدید آسلحه وه، نه ورسره پوره وسائل وو، نه ورسره زيات مال و دولت ؤ، نه ورسره پټرول او معدنیات وو، او نه ورسره غټې لښکرې وې، خو بیا هم په هر ځای کې غالب وو او د کافرانو غټو غټو لښکرو ته یې شکست ورکړی ؤ:

درې سوه او دیارلس (۳۱۳) صحابه کرامو زرو (۱۰۰۰) مُسلّح او تجربه کار کافرانو ته شکست ورکړی.

په بعضې ځای کې درې زره (۳۰۰۰) مسلمانانو د کافرانو دوه لکه (۲۰۰۰۰۰) مُسلّح فوج ته شکست ورکړی.

ددې اصل وجه همدا وه چې هغه مسلمانانو په اسلامي احکاماتو باندې پوره طریقې سره عمل کولو، او د اسلام هر حُکم یې بغیر د چُون و چرا منل.

الله جلّ جلالُه فرمايي: ﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا ادْخُلُوا فِي السِّلْمِ كَافَّةً ﴾.(۱)

ترجمه: اې مؤمنانو! تاسو په اسلام کې پوره پوره داخل شئ.

د اسلام متعلق د حضرت عُمر ﷺ وینا

په شپاړسمه (۱٦) هجری کې چې کله د حضرت ابو عُبیده بن جراح ﷺ په مشرۍ کې د مسلمانانو لښکر فلسطین ته اورسید، عیسایان په بیتُ المقدس کې قلعه بَند شو، د مسلمانانو لښکر د دوی محاصره اوکړه، په دې وخت کې عیسایانو د صُلحې پیش کش اوکړو، د صُلحې په شرطونو کې دوی یو شرط دا هم اولیږول:

چې مونږ به تاسو ته فلسطین بغیر د جنګ نه پریږدو خو شرط دادی چې ستاسو امیرالمؤمنین " حضرت عُمر ﷺ " به په خپله دلته راځي، او عهد نامه به لیکي.

حضرت ابو عبیده بن جراح ﷺ ددې خبر حضرت عُمر ﷺ ته ورکړو، حضرت عُمر رضي الله عنه د صحابه کرامو سره مشوره اوکړو، آخر د ډیرو مصروفیاتو او اوږد مزل باوجود فوراً فلسطین ته روان شو.

(۱) البقرة آية ۲۰۸.

(ځکه د جهاد مقصد خو صرف وينه تويول ندي ، بلکه د جهاد مقصد دادی چې إعلاءِ كلمةُ الله اوشي ، فِتنه ختمه شي ، او په دُنيا کې عدل و انصاف قائم شي) .

حضرت عُمر ﷺ سره يو اُوښ ؤ ، او يو ورسره غلام (خادِم) ؤ ، کله چې دوی د مدينې منوّرې نه بهر اُووتل نو ده خپل غلام ته ووئيل :

موښږ دوه کسان يو او سورلي راسره يو اُوښ دی ، که تر آخره زه په دې باندې سوريم او ته راسره پياده روان يې نو دا به زه په تا باندې ظلم کوونکې شم ، او که ته تر آخره په دې اُوښ باندې کينې او زه درسره پياده روان يم نو بيا به ته په ما باندې ظلم کوونکې شې ، او که ما او تا دواړه په دې اُوښ باندې کينو نو موښږ به د دې څاروي مَلا ماته کړو ، لهذا ما او تا به نمبر په نمبر په دې باندې سوريږو .

نو ترتيب يې داسې مقرر کړو چې يو ځل به حضرت عُمر ﷺ په اُوښ باندې کيناست او غلام به د اُوښ مهار نيولې ؤ ، بيا به غلام په اُوښ باندې کيناست او دوی به د اُوښ مهار نيولې ؤ ، بيا به دواړه تر يو ځايه پياده روان وو او اُوښ به همداسې خالي روان ؤ ، په همدې آنداز باندې دوی د مدينې منوّرې نه تر شام پورې دا سفر اوکړو .

کله چې شام ته اُورسيدل او د مسلمانانو لښکر سره ملاؤ شو نو چونکه ده په ګرته (لباس) کې پيوندونه لږيدلي وو نو حضرت ابو عبيده بن جراح ﷺ ده ته اووئيل :

اې اميرُ المؤمنين ! دلته به ستاسو د عيسايانو د فوج مشرانو او غټو مذهبي خلقو سره ملاقات کيږي ، ددې ځای خلق ډير مالدار دي ، که دوی تاسو په دې پيوند لباس کې اوګوري نو هسې نه چې تاسو ته په سپک نظر اوګوري ، لهذا تاسو دا لباس بدل کړی .

حضرت عُمر ﷺ ورته اوفرمايل : اې ابو عبيده ! کاش ، دا خبره د تا نه علاوه بل چا کړې وی او تا نه وې کړی .

(ځکه تا ته خو د رسول الله ﷺ صُحبت نصيب شوی او د هغوی د طرفه در ته ددې اُمت د " اَمِين " لقب ملاؤ شوی) .

بيا حضرت عمر ﷺ اوفرمايل :

إِنَّا كُنَّا أَذَلَّ قَوْمٍ فَأَعَزَّنَا اللهُ بِالْإِسْلَامِ ، فَمَهْمَا نَطْلُبُ الْعِزَّةَ بِغَيْرِ مَا أَعَزَّنَا اللهُ بِهِ أَذَلَّنَا اللهُ .

مونږ خو ډير ذليل قوم وو ، پس الله تعالی مونږ ته د اسلام په وجه عزت راکړو ، او س که چيرته مونږ د اسلام نه علاوه په بل شي کې عزت طلب کوو نو الله تعالی به مونږ ذليل کړي.(۱)

همدغه شان واقعه په " المستدرک علی الصحيحين ، شعب الايمان " او نورو ډيرو د احاديثو په کتابونو کې هم ذکر ده.(۲)

---

(۱) خطبات شيخ بوري ج۱ ص ۱۳۲ ، ندای منبر ومحراب ج۱ ص ۱۵۷.

(۲) عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، قَالَ: خَرَجَ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رضي الله عنه إِلَى الشَّامِ، وَمَعَنَا أَبُو عُبَيْدَةَ بْنُ الْجَرَّاحِ رضي الله عنه فَأَتَوْا عَلَى مَخَاضَةٍ وَعُمَرُ عَلَى نَاقَةٍ لَهُ فَنَزَلَ عَنْهَا وَخَلَعَ خُفَّيْهِ فَوَضَعَهُمَا عَلَى عَاتِقِهِ، وَأَخَذَ بِزِمَامِ نَاقَتِهِ فَخَاضَ بِهَا الْمَخَاضَةَ. فَقَالَ أَبُو عُبَيْدَةَ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! أَنْتَ تَفْعَلُ هَذَا، تَخْلَعُ خُفَّيْكَ وَتَضَعُهُمَا عَلَى عَاتِقِكَ، وَتَأْخُذُ بِزِمَامِ نَاقَتِكَ، وَتَخُوضُ بِهَا الْمَخَاضَةَ؟ مَا يَسُرُّنِي أَنَّ أَهْلَ الْبَلَدِ اسْتَشْرَفُوكَ. فَقَالَ عُمَرُ: «أَوَّهْ لَمْ يَقُلْ ذَا غَيْرُكَ أَبَا عُبَيْدَةَ جَعَلْتُهُ نَكَالًا لِأُمَّةِ مُحَمَّدٍ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، إِنَّا كُنَّا أَذَلَّ قَوْمٍ فَأَعَزَّنَا اللهُ بِالْإِسْلَامِ فَمَهْمَا نَطْلُبُ الْعِزَّةَ بِغَيْرِ مَا أَعَزَّنَا اللهُ بِهِ أَذَلَّنَا اللهُ». المستدرک علی الصحيحين للحاکم كِتَابُ الْإِيمَانِ رقم الحديث ۲۰۷، وقَالَ الْحَاكِمُ: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ، ووافقه الذهبي، شعب الايمان رقم ۷۸۳۷ حسن الخلق، الترغيب والترهيب رقم ۲۸۹۳ (۴) كتاب الأدب وغيره الترغيب في التواضع والترهيب من الكبر والعجب والافتخار.

وفي رواية: عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ، قَالَ: لَمَّا قَدِمَ عُمَرُ الشَّامَ لَقِيَتْهُ الْجُنُودُ وَعَلَيْهِ إِزَارٌ وَخُفَّانِ وَعِمَامَةٌ وَهُوَ آخِذٌ بِرَأْسِ بَعِيرِهِ يَخُوضُ الْمَاءَ، فَقَالَ لَهُ يَعْنِي قَائِلٌ: يَا أَمِيرَ الْمُؤْمِنِينَ! تَلْقَاكَ الْجُنُودُ وَبَطَارِقَةُ الشَّامِ وَأَنْتَ عَلَى حَالِكَ هَذَا؟ فَقَالَ عُمَرُ: «إِنَّا قَوْمٌ أَعَزَّنَا اللهُ بِالْإِسْلَامِ، فَلَنْ نَبْتَغِيَ الْعِزَّةَ بِغَيْرِهِ». المستدرک علی الصحيحين للحاكم كِتَابُ الْإِيمَانِ رقم الحديث ۲۰۸، الزهد لهناد بن السري ۴۱۷/۲ بَابُ التَّوَاضُعِ.

وفي رواية: عَنْ طَارِقِ بْنِ شِهَابٍ: أَنَّ عُمَرَ رضي الله عنه انْتَهَى إِلَى مَخَاضٍ بِالشَّامِ، فَنَزَعَ خُفَّيْهِ، فَأَخَذَ أَحَدَهُمَا بِيَدِهِ، وَأَخَذَ بِخِطَامِ رَاحِلَتِهِ، وَخَاضَ الْمَاءَ، فَجَعَلُوا يَنْظُرُونَ إِلَيْهِ، وَجَاءَهُ أَبُو عُبَيْدَةَ، فَقَالَ: صَنَعْتَ الْيَوْمَ صَنِيعًا عَظِيمًا عِنْدَ أَهْلِ الْأَرْضِ، صَنَعْتَ كَذَا وَكَذَا. فَصَكَّ فِي صَدْرِهِ، ثُمَّ قَالَ: أَوَّهْ لَوْ غَيْرُكَ قَالَ ذَلِكَ يَا أَبَا عُبَيْدَةَ، إِنَّكُمْ كُنْتُمْ أَذَلَّ النَّاسِ، وَأَحْقَرَ النَّاسِ، فَأَعَزَّكُمُ اللهُ بِالدِّينِ، فَمَهْمَا تَطْلُبُونَ الْعِزَّ بِغَيْرِهِ أَذَلَّكُمُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ. الزهد لابن أبي الدنيا ج۱ ص ۱۶۶ رقم الحديث ۱۱۷، حلية الأولياء وطبقات الأصفياء ۴۷/۱ ذكر أهل الصفة، الزهد والرقائق لابن المبارك رقم الحديث ۵۸۳، الزهد لأبي داود السجستاني رقم الحديث ۶۶، المستدرک علی الصحيحين للحاكم رقم ۴۳۸۱ كِتَابُ مَعْرِفَةِ الصَّحَابَةِ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ، وَمِنْ مَنَاقِبِ أَمِيرِ الْمُؤْمِنِينَ عُمَرَ بْنِ الْخَطَّابِ رضي الله عنه.

عبرت : د حضرت عُمر رضي الله عنه په دې خبره کې ډير لوي عبرت پروت دی چې د مسلمانانو د عزت ، اِقتدار ، رُعب ، غلبې او فتوحاتو سبب اسلام دی ، اوس که مسلمانان د اسلام نه علاوه په بل شي کې خپل عزت لټوي نو الله ﷻ به يې ذليله کړي.

اګر چې د دُنيا نور قومونه به خپل عزت په نورو شيانو کې ګوري خو ليکن د مسلمانانو عزت صرف او صرف په اسلام او اسلامي احکاماتو باندې پوره طريقې سره عمل کولو کې دی.

د صحابه کرامو په کپړو (جامو) کې پيوندونه وو خو بيا هم کافران ورنه يريدل

که مونږ د صحابه کرامو حالات اوګورو نو د هغوی په کپړو (جامو) کې پيوندونه وو ، د قچورو د پوستکو نه جوړې شوې څپلې به يې اغوستې ، په آسونو ، اُوښانو او قچورو به يې سورلي کوله خو بيا هم د هغوی دومره ډير رُعب وُ چې کافران به ورنه يريدل ، او د دُنيا غټې غټې طاقتونه ورته نشو ټينګيدی.

ليکن نن د مسلمانانو لباس هم قيمتي دی ، څپلې يې هم قيمتي دي ، د سورلۍ د پاره ورسره قيمتي قيمتي ګاډي هم شته ليکن بيا هم د دُنيا يو کافر هم ورنه نه ويريږي ، دا ځکه چې د عزت کوم څيز وُ هغه مونږ پريخی.

د حضرت عُمر ﷜ په ليدلو سره د رُوم په قاصد باندې يَره راتلل

مولانا رُوم رَحِمَهُ الله په " مَثنوي " کې دا واقعه ذکر کړې :

د قيصرِ رُوم سفير چې کله تُحفې او هدايا د ځان سره راواخيستی او مديني منوّرې ته راغی ، نو په مدينه منوّره کې يې د مسلمانانو نه پوښتنه اوکړه چې ستاسو د بادشاه محل چيرته دی؟

مديني واله ورته وويل : زمونږ د بادشاه محل نشته ، البته د هغه محل د هغه پاک رُوح دی چې د الله ﷻ سره د تعلق او د هغه د تجَلّياتو په وجه منوّر کيږي چې ددې په وجه هغه د ټولې دُنيا د شاهي مَحلاتو نه مُستغني دی ، او که چيرته ته زمونږ د اميرُ المؤمنين سره ملاويدل غواړې نو هغه به تاته د مديني منوّرې په قبرستان کې ملاوُ شي.

د رُوم دا قاصد چې کله قبرستان ته ورغی نو وې لیدل چې حضرت عمر ﷺ خپل قمیص ویستلی ، صرف تهبند یې اچولې وُ او په زمکه اُوده وُ . نه ورسره تخت و تاج وُ ، نه ورسره فوجونه وو ، او نه ورسره حفاظتي کس وُ .

کله چې ددې رُوم قاصد نظر په حضرت عُمر ﷺ باندې اُولږید نو د سخت رُعب او هَیبت په وجه په لړزیدو شو .

ده د ځان سره وویل : ما خو لوي لوي بادشاهان لیدلي ، او تر ډیرې مودې پورې د بادشاهانو سره په مجلس کې پاتې شوې یم ، لیکن زه د یو بادشاه نه هم نه یم یریدلی . دا څه وجه ده چې ددې ټاټ لباس واله کس د وجې زما وجود د سختې یَرې د وجې داسې لړزیږي چې که ماته همداسې نور اُووه (۷) وجودونه راکړې شي خو بیا به هم دا رُعب برداشت نکړې شم ، حالانکه دده سره خو آسلحه او فوجونه هم نشته .

بیا دې قاصد په خپل زړه کې وویل : دا رُعب اصلاً ددې پیوندونو کپړو واله کس خپل ندی ، بلکه په حقیقت کې ددې کس زړه د الله ﷻ د قُرب او معیّتِ خاصه په وجه مُشرّف دی ، نو دا په حقیقت کې د مَعیتِ الٰهي رُعب او جلال دی چې ددې کس په مخ باندې ښکاري .

بیا د رُوم دا قاصد د حضرت عُمر ﷺ د مجلس نه دومره مُتأثر شو چې اسلام یې راوړو .
مولانا رُوم رَحِمَهُ اللهُ ددې واقعې ذکر کولو نه پس لیکلي چې د چا په زړه کې تقوٰی او د الله ﷻ نه یَره وي ، او په اسلام باندې پوره عمل کوي نو په ټولو مخلوقاتو باندې به دده رُعب وي .(۱)

فائده ددې واقعې نه معلومه شوه چې څوک په اسلام باندې او د قرآن کریم په احکاماتو باندې عمل کوي نو الله ﷻ به دوی ته عزت نصیبه کوي ، او د کافرانو په زړونو کې به د دوی رُعب او دَبدبه وي ، اګرچې د دوی لباس کمزورې وي .

(۱) مثنوي مولانا رُوم .

Scanned with CamScanner

د ترک راجه اقرار

په یوه زمانه کې په کابل باندې د تُرک راجه حکومت وُ ، دې راجه به هر کال حضرت معاویة رضي الله عنه ته لس لکه (۱۰۰۰۰۰۰) درهمه خِراج ورکول.

د حضرت معاویه رضي الله عنه د زمانه خلافت نه پس دې راجه دا خِراج ورکول بَند کړل. کله چې د هغه وخت د مسلمانانو د بادشاه د طرفه ده ته د خِراج اخیستلو د پاره قاصد ورغی او ده نه یې د خِراج اخیستلو مطالبه اوکړه ، نو راجه ورته ووییل :

په تاسو کې هغه خلق څه شو چې مخکې به دلته راتلل ؟ د هغوی خېټې به د اُولږې برداشت کولو په وجه کمزورې وی ، په بدن باندې به یې پیوَند شوې کپړې (جامې) وی ، او د قجورو د پوستکو نه جوړې شوې څپلې به یې اَچولې وی

قاصد ورته ووییل : هغه خلق د دُنیا نه تللي دي اوس مونږ د هغوی نائبین یو.

راجه ورته ووییل : مونږ چونکه د هغوی نه یریدو نو ځکه مو خِراج ورکول ، اوس مونږ د تاسو نه هیڅ کله نه ویرېږو لهذا مونږ تاسو ته خِراج نه درکوو ، ستاسو چې څه خوښه وي هغه اوکړئ او ځئ.

عبرت : دا راجه چې د مخکیني مسلمانانو نه یریدو نو ددې وجه دا وه چې اګرچې د هغوی لباس به کمزورې وُ ، خو په اسلام باندې بَرقرار وو ، ایمانونه یې مضبوط وو ، په خپل مینځ کې یې اتفاق و اتحاد وُ نو ځکه یې په کافرانو باندې رُعب وُ ، خو چې کله روستو د مسلمانانو ایمانونه کمزوري شو ، او په اسلام باندې یې پوره عمل پاتې نه شو نو هغه رُعب او دَبدبه یې ختمه شوه.

چې کله په زړه کې رُوحاني طاقت وي نو بیا د لږو مسلمانانو په مقابله کې ډیر کافران هم نشي ټینګیدی

چې کله د مسلمانانو زړونه د ایماني او رُوحاني طاقت په وجه مُنَوَّر وي ، او د اسلام په ټولو احکاماتو باندې پوره عمل کوي ، نو ددې په وجه د دوی په زړونو کې داسې شجاعت او بهادري پیدا کیږي چې بیا د لږو مسلمانانو په مقابله کې ډیر کافران هم نشي ټینګیدی ، اګرچې د مسلمانانو سره به وسائل کم وي او د کافرانو سره به زیات وي خو بیا به هم

ورياندې مسلمانان په هر ځاى كې غالب وي . او ددې عملي نمونې هم د مونږ سره شته :
حضرت خالد بن وليد ﷺ د شپيته (٦٠) مجاهدينو سره د رُوميانو شپيته زره (٦٠٠٠٠)
مُسلح فوجيانو ته عبرت ناک شکست ور کړې وُ .

د حضرت جعفر طيار ﷺ بهادري

يو ځل حضرت جعفر طيّار ﷺ يو اځې د كافرانو په يوه قلعه باندې په ډيرې بهادرۍ
سره داسې سخته حمله اوكړه چې د قلعې واله خلقو د يَرې نه دروازه بنده كړه ، او هيڅوک
يې مقابلې ته را اُو نه وَت .

د كافرانو بادشاه د خپل وزير سره مشوره اوكړه چې اوس څه تدبير په كار دى ؟
وزير ورته ووېل : ددې تدبير صرف دادى چې ته د جنګ نه تېر شى او ددې بهادر كس
د وړاندې خپله آسلحه كيږدى .

بادشاه ورته ووېل : دا خو صرف يو كس دى نو مونږ ټول څنګه ده ته تسليم شو ؟
وزير ورته ووېل : اې بادشاه ! ته ديته مه ګوره چې دا يو كس دى بلكه ته خپل ددې
قلعې خلقو ته اوګوره چې د ګيدړانو غوندې يې خپل سرونه بنكته كړي ، دا اګرچې ځانله
يو كس دى ليكن ته دده هِمت او بهادرۍ ته اوګوره چې زمونږ د مُسلَح فوج مخې ته ثابِت
قدمه ولاړ دى ، او فاتحانه آنداز كې داسې اعلانِ جنګ كوي ګويا چې د مشرق او مغرب
ټول فوجونه دده سره دي ، هغه ځانله د لكونو انسانانو په شان دى .

اې بادشاه ! آيا ته نه ګورې چې زمونږ د قلعې نه كوم فوجې د هغه مقابلې ته ورځي
هغه يې وژني ، او ټول د هغه مخې ته مړه پراته دي .

اې بادشاه ! ته د خپل فوج ډيروالي ته مه ګوره ځكه د ډيروالي اعتبار نشته ، بلكه
اصل څيز بهادري او د زړه قوّت دى ، او دا په دې كس كې ډير زيات دى .

او دا نعمت انسان ته هله حاصليږي چې كله خپل ځان د ګناهونو نه ساتي ، په زړه كې يې
د الله ﷻ محبت وي ، او په اسلامي شريعت باندې پوره برابر وي .

اې بادشاه ! ته دا نعمت د كُفر په حالت كې هيڅ كله نشي حاصلولى ، لهذا ستا د پاره
ددينه علاوه بله هيڅ لاره نشته چې ته دې يو مسلمان ته تسليم شې ، او ده ته د قلعې دروازه

کلاڅ کړي .(۱)

د يو څيز په ډېرو باندې د غالب کيدو مثالونه

په هر ځای کې ډېروالي ته اعتبار نشته ، ځکه ډېر داسې مثالونه شته چې هلته يو څيز په ډېرو باندې غالبه شوې وي ، او د يو په مقابله کې ډېرو شکست خوړلې وي .

صرف ستاسو د پوهې د پاره درته يو څو مثالونه پيش کوم چې په دې سره به دا خبره ستاسو په ذهن کې په آسانه راشي :

اول مثال : بې شماره ستوري راختلي وي خو چې کله يو نمر را اُوخيجي نو دا ټول غائب شي .

دويم مثال : په ځنګل کې په زرهاؤ د غټو غټو ښکرونو واله قوي قوي ځناور اُوسيږي ، خو دا ټول د يو زمري په مقابله کې هيڅ حيثيت نه لري ، همدا يو زمري په دوی باندې حمله کوي او په ټولو باندې غالبه کيږي .

دريم مثال : په زرهاؤ مَنګکان د يوې کمزورې پيشو مقابلې ته نشي ټينګيدی .

اګر چې عقل دا وايي چې که په زرهاؤ تکړه مَنګکان راجمع شي او دا ټول په يوې کمزورې پيشو باندې حمله اوکړي ، ددې پيشو هر هر اندام سل سل مَنګکان ټينګ اونيسي نو عقل وايي چې دوی دې کامياب شي ، ليکن مونږ ګورو چې کله په زرهاؤ مَنګکانو باندې يوه کمزورې پيشو را اُووځي او صرف يو " مياؤ " ورباندې اوکړي نو ټول د يرې نه اُوتختي ، د مياؤ په آوريدلو سره ټول د پيشو د غابښونو او پَنجې تصوّر اوکړي نو بيا هيڅ کله هلته نشي تيګيدی .

څلورم مثال : ګډې او چيلۍ اګر چې ډېرې زياتې وي خو د قصاب د يوې چړې د وړاندې ددې د ډېروالي هيڅ حيثيت نشته .

ددې مثالونو نه صرف دومره خبره واضحه شوه چې په هر ځای کې ډېروالي ته اِعتبار نه وي ، کله به يو څيز په ډېرو باندې غالبه کيږي .

همدغه شان چې کله د يو مسلمان په زړه کې رُوحاني طاقت وي ، په قرآن کريم او احاديثو

---

(۱) مثنوي مولانا رُوم .

Scanned with CamScanner

باندې عمل کوي ، او په شریعت باندې پوره قائم وي نو الله ﷻ به دې یو کس ته په ډېرو باندې غلبه ورکوي.

د مسلمانانو د کامیابۍ د پاره حقیقي ایمان ضروري دی

خو ددې د پاره دا ضروري ده چې د مسلمان په زړه کې به حقیقي ایمان وي ، صرف د خلې مسلماني مراد نده ، ځکه ډیر مسلمانان داسې دي چې ځانته په خله باندې مسلمانان وایي خو د مسلمانۍ صفات په کې نه وي:

مونځ نه کوي ، روژې نه نیسي ، زکوة نه ورکوي ، د طاقت باوجود حج نه کوي ، دروغ وایي ، غیبت کوي ، غلا او داکې کوي ، خیانت کوي ، حرام مال خوري ، سودي کاروبار کوي ، رِشوت اخلي ، او شراب څکي ، بلکه ډیرو ته په کې کلیمه هم نه ورځي ، نو داسې مسلمانانو ته به الله ﷻ د کافرانو په مقابله کې څنګه فتح ورکړي ؟

د ایماني طاقت په وجه قوت پیدا کیږي

البته چې کله د مسلمانانو په زړونو کې حقیقي ایمان راشي نو ددې په وجه د دوی په زړونو کې رُوحاني قوّت پیدا کیږي ، بیا دوی د کافرانو نه هیڅ کله نه ویریږي ، که کافران دوی ته هر څومره دَهمکیانې ورکړي خو دوی په خپل ایمان باندې نور هم مضبوطیږي.

او ددې د مونږ سره ډیر مثالونه هم شته:

اول مثال : د جادوګرو قوي ایمان : د حضرت موسی علیه السلام مقابلې ته د مصر جادوګر راجمع شوي وو خو چې کله ورته الله ﷻ د معجزې په لیدلو سره ایمان نصیبه کړو نو بیا فرعون ورته سختې دَهمکیانې ورکړې چې زه به ستاسو لاسونه او خپې کټ کړم ، د قجورو په ډډونو پورې به مو سُولۍ کړم ، او سخت عذاب به درکړم.(۱)

د جادوګرو اګر چې لږ وخت مخکې ایمان راوړی وو خو ایمان یې داسې مضبوط وو چې د

---

(۱) الله ﷻ ددې خبرې بیان داسې کړی ، ﴿فَأُلْقِيَ السَّحَرَةُ سُجَّدًا قَالُوا آمَنَّا بِرَبِّ هَارُونَ وَمُوسَىٰ ۞ قَالَ آمَنتُمْ لَهُ قَبْلَ أَنْ آذَنَ لَكُمْ ۖ إِنَّهُ لَكَبِيرُكُمُ الَّذِي عَلَّمَكُمُ السِّحْرَ ۖ فَلَأُقَطِّعَنَّ أَيْدِيَكُمْ وَأَرْجُلَكُم مِّنْ خِلَافٍ وَلَأُصَلِّبَنَّكُمْ فِي جُذُوعِ النَّخْلِ وَلَتَعْلَمُنَّ أَيُّنَا أَشَدُّ عَذَابًا وَأَبْقَىٰ﴾ طه آیه ۷۰ ، ۷۱

فرعون د خبرو ته او نه یریدل ، او صفا جواب یې ورکړو :

﴿ لَن نُّؤْثِرَكَ عَلَىٰ مَا جَاءَنَا مِنَ الْبَيِّنَاتِ وَالَّذِي فَطَرَنَا ۖ فَاقْضِ مَا أَنتَ قَاضٍ ۖ إِنَّمَا تَقْضِي هَٰذِهِ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴾ (۱)

ترجمه : مونږ به هیڅ کله تاته ترجیح ورنکړو په هغه واضحه دلیلونو باندې کوم چې مونږ ته راغلي دي ، او (مونږ به تاته ترجیح ورنکړو) په هغه ذات باندې چې هغه مونږ پیدا کړي یو ، پس ته چې څه فیصله کول غواړې هغه اوکړه ، بیشکه ته خو (صرف) د دُنیا د ژوند متعلق فیصله کولی شې .

(یعنی ته به صرف زمونږ ژوند ختم کړې ، حالانکه مونږ د شهادت آروزو لرو ، او د تا نه ویریږو) .

دویم مثال : د فاطمة بنت خطاب رضي الله عنها قوي ایمان : د حضرت عُمر رضي الله عنه خور " فاطمة بنت خطاب رضي الله عنها " به د خپل ورور د وړاندې په آدب ولاړه وه ، دده به یې ډیر تعظیم کولو ، خو چې کله دې ایمان راوړو ، او په دې وخت کې تر اوسه حضرت عُمر رضي الله عنه ایمان نه وُ راوړی ، دا چې د خپلې خور د ایمان نه خبر شو نو د خور کور ته راغی ، خپل آوخې یې هم اووهل ، دا خور یې د خپل خاوند د خلاصولو د پاره راغله نو حضرت عُمر رضي الله عنه دا هم دومره تېزه په څپېړه باندې اووهله چې د مخ نه یې وینه روانه شوه ، چونکه د دې په زړه کې ایماني طاقت وُ نو ورور ته یې وویل :

يَا عُمَرُ ! إِنْ كَانَ الْحَقُّ فِي غَيْرِ دِينِكَ ؟ أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .

اې عمر ! که چیرته حق ستا د دین نه علاوه په بل دین کې وي نو آیا بیا به هم نشې قبلولی ؟ دا یې وویل او بیا یې کلمه شهادت وویله . (۲)

---

(۱) طه آیة ۷۲ .

(۲) اخرجه ابن سعد ۳ / ۱۹۱ عن انس ، کذا فی العینی ۸ / ۶۸ ، وذکره ابن اسحاق بهذا السیاق مطولاً کما فی البدایة ۳ / ۸۱ ، حیاة الصحابة لمولانا محمد یوسف الکاندهلوي ج۱ ص ۲۷۶ تحمل سعید بن جبیر و زوجته فاطمة اخت عمر رضي الله عنهما الشدائد .

په يو روايت کې راځي چې کله حضرت عمر ﷺ کور ته داخل شو نو دده سره په لاس کې څه شی ؤ په هغې باندې يې د خور سر ووهل، هغه په ژړا شوه او وې ويل:

يَا ابْنَ الْخَطَّابِ ! اِصْنَعْ مَا كُنْتَ صَانِعًا فَقَدْ أَسْلَمْتُ.

اې عمر بن الخطاب! ته چې څه کولی شې هغه اوکړه ما ايمان راوړی دی.

دا يې وويل او روانه شوه. (۱)

دويم مثال: د حضرت بلال ﷺ قوي ايمان: حضرت بلال حبشي ﷺ غلام ؤ، د خپل مالک هره خبره به يې منله، خو چې کله يې اسلام راوړو نو خپل مالک به ډير زيات وهل، او ورته ويل به يې چې د ايمان نه واوړه، خو ده به خبره نه منله او همدا به يې ويل: أَحَدٌ أَحَدٌ. الله ﷺ يو دی، الله ﷺ يو دی (د هغه سره شريک نشته).

دوی به وريا ندې په وهلو ستړي شو خو دا به د ايمان نه نه آوريدو، دا مالک به يې حيران ؤ چې دا په ده باندې څه اوشو؟ ده خو مخکې زما هره خبره منله او اوس چې ورته وايم چې د ايمان نه واوړه نو نه آوري.

قدرمنو! دا ټول ايماني طاقت ؤ، چې کله د چا په زړه کې حقيقي ايمان راشي نو بيا د کافرانو هيڅ پرواه نه ساتي.

زموږ أسلاف چې دومره بهادر او په هر ځای کې غالب وو نو ددې وجه همدا وه چې ايمانونه يې مضبوط وو، د قرآن کريم سره يې تعلق ؤ، په شريعت باندې پوره پابند وو نو د دشمن غټ لښکر به د لږو مسلمانانو مقابله نشوه کولی.

د اُردو ژبې يو شاعر وايي:

تمہاری قوم کی تو ہے بنا ہی دین و ایمان پر ☆ تمہاری زندگی موقوف ہے تعمیل قرآن پر

تمہاری فتحیابی منحصر ہے فضل یزداں پر ☆ نہ قوت پر، نہ شوکت پر، نہ کثرت پر، نہ ساماں پر

(۱) حياة الصحابة لمولانا محمد يوسف كاندهلوي رحمه الله ج ۱ ص ۲۷۹، وسيرة ابن هشام ج ۱۰ ص ۳۴۲، طبقات الصحابة، تاريخ طبري.

نوټ: دا واقعه په پوره تفصيل سره ددې "اِصْلَاحِيْ مَجَالِسْ تقريرونه" کتاب په پنځم جلد کې د صفحه ۱۹۲ نه تر د صفحه ۱۹۴ پورې ذکر ده. ابوالشمس عفي عنه

تر څو پورې چې په مسلمانانو کې پخپله ديني کمزوري نه وي نو د غير مسلمو سازشونه ورته نقصان نه نشي رسولی

دا يقيني خبره ده چې غير مُسلمه د هميشه نه دا کوشش کوي چې مسلمانان کامياب نشي او ددې د پاره شپه او ورځ مختلف قِسمه سازشونه کوي او مسلمانانو ته نقصان رسوي، د همدې د وجې نه، خو بعضې اسلامي تحريکونه هم نه کامياب‌يږي.

ليکن که چيرته مسلمانان په خپل اسلام باندې مُستَحکم وي، ايماني قوت يې مضبوط وي، او څه دِيني کمزورۍ په کې نه وي نو بيا هيڅ کله د کافرانو سازشونه نشي کاميابيدی.

د کافرانو سازشونه خو د نبي عليه السلام د زماني نه همداسې راروان دي، تر اوسه داسې زمانه نده تيره شوی چې هغه د کافرانو د سازشونو نه خالي وي، او دا سلسله به همداسې تر قيامته پورې جاري وي.

ځکه الله تعالى د حضرت آدم عليه السلام نه مخکې اِبليس پيدا کړې دی نو دا توقع ممکن نده چې سازشونه به بند شي.

خو تر څو پورې چې اُمتِ مسلمه په خپل اِسلام او اِيمان باندې مضبوط وي، اِنفرادي او اِجتماعي طريقې سره د مسلمانانو اِصلاح شوې وي نو د غير مسلمو سازشونه به دوی ته هيڅ نقصان او نه رسوي.

په مونږ مسلمانانو کې غټه بيماري داده چې د خپلې ناکامۍ او کمزورۍ پړه د غير مسلمو په سازشونو اچوو خو په خپله په اسلام باندې مضبوط نه يو، د خپل ځان اِصلاح نه کوو، او د خپل ځان نه دِيني کمزورياني نه اُوباسو.

الله تعالى په واضحې طريقې سره فرمايلي دي:

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِن تَنصُرُواْ ٱللَّهَ يَنصُرۡكُمۡ وَيُثَبِّتۡ أَقۡدَامَكُمۡ ﴾ (۱).

ترجمه: اې مؤمنانو! که چيرته تاسو د الله (د دِين) مدد اوکړئ نو هغه به ستاسو مدد اوکړي او ستاسو خپې به (د دښمنانو په مقابله کې) مضبوطې کړي.

---

(۱) محمد آية ۷

Scanned with CamScanner

په دې آيت کې الله تعالى د مسلمانانو مدد او فتحه په دې باندې مشروط کړې چې تاسو د الله ﷻ د دين مدد اوکړئ ، او الله طرف ته رجوع اوکړئ .

بهرحال ، ترڅو پورې چې مسلمانان اول انفرادي طريقې سره او بيا اجتماعي طريقې سره خپل ځان اصلاح نکړي او په اسلام باندې پوره عمل اونکړي نو تر هغې پورې به په خپلو کوششونو کې کامياب نشي .

ډير داسې اسلامي تنظيمونه شته چې هغوی د اسلامي نظام نافذولو د پاره ډيرې قربانياني ورکوي خو بيا هم دا تنظيمونه نه کامياب‌يږي ، د دې يوه وجه دا هم ده چې په دوی کې ديني کوتاهي راشي مثلا خپل مينځي جګړې او بې اتفاقي په کې پيدا شي ، يا په اسلامي احکاماتو باندې عمل پريږدي نو ځکه ناکام شي .

نن صبا د مسلمانانو د ذلت وجه "د قرآن کريم نه لرې والې دی"

نن صبا چې مسلمانان په هر ځای کې ذليله او کمزوري دي نو د دې اصل وجه دا هم ده چې د دوی د قرآن کريم سره هغه تعلق نه دې پاتې شوی کوم چې د صحابه کرامو رضي الله عنهم او اسلافو ورسره وُ :

مسلمانان د دې د زده کولو ، په دې باندې د پوهيدلو ، او د دې په احکاماتو باندې د عمل کولو کوشش نه کوي نو ځکه د قرآن کريم د انواراتو او برکاتو نه محروم دي .

که مسلمانان بيا هم هماغه شان عزت او کاميابي حاصلول غواړي نو د دې واحِده لاره داده چې د قرآن کريم سره تعلق پيدا کړي ، دا د خپل ځان د پاره مُقتداء اوګرځوي ، او د دې په احکاماتو باندې عمل اوکړي نو الله ﷻ به دوی ته بيا غلبه ورکړي .

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ اللهَ يَرْفَعُ بِهٰذَا الْكِتَابِ أَقْوَامًا، وَيَضَعُ بِهِ آخَرِينَ .(۱)

---

(۱) صحيح مسلم كِتَابُ صَلَاةِ الْمُسَافِرِينَ وَقَصْرِهَا بَابُ فَضْلِ مَنْ يَقُومُ بِالْقُرْآنِ، وَيُعَلِّمُهُ. رقم الحديث ۲۶۹(۸۱۷) ، سنن ابن ماجة بَابُ فَضْلِ مَنْ تَعَلَّمَ الْقُرْآنَ وَعَلَّمَهُ رقم الحديث ۲۱۸ ، مشكوة المصابيح كتاب فضائل القرآن الفصل الاول رقم الحديث ۲۱۱۵(۷) ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۲۳۲ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ۷۷۲ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۵۱۲۵ ، شعب الايمان رقم الحديث ۲۴۲۸ .

يقينًا الله تعالى ددې كتاب (قرآن كريم) په وجه ډير قومونه اُوچتوي، او ډير قومونه په دې باندې ښكته راغورځوي (او ذليله كوي).

يعنى دا د الله ﷻ فيصله ده چې كوم قومونه په قرآن كريم باندې عمل اوكړي، دا د ژوند په هره مرحله كې د خپل ځان د پاره راهنما اوګرځوي، او ددې سره تعلق پيدا كړي نو الله رب العزت داسې قومونو ته په دُنيا كې سَرْبلندي، ترقي، او عِزت وركوي، او په آخرت كې يې په خپلو خاصو بندګانو كې شاملوي.

او كوم قومونه چې د قرآن كريم نه اِعراض اوكړي، ددې په مُقتضيَاتو باندې عمل اونكړي، او دا د خپل ځان د پاره راهنما اُو نه ګرځوي نو الله رب العزت داسې قومونه ذليله كوي، او ښكته يې راغورځوي. (۱)

په دې حديث كې نبي كريم ﷺ د قومونو د عُروج او زَوال سبب خودلى دى.
او دا يقيني خبره ده چې كله هم مسلمانانو قرآن كريم د خپل ځان د پاره دَستورِ حيات ګرځولى، او په دې يې عمل كړى نو دوى په دُنيا كې غالبه او كامياب وو.

او چې د كله نه هم دوى قرآن كريم پريخى، او د غير مُسلمو تابعداري يې شروع كړى نو دوى ذليله شوي، او د يهودو او نصارىٰ ؤ غلامان جوړ شوي:

دا مضمون د قرآن كريم ددې آيت نه هم معلوميږي، الله تعالى فرمايي:

﴿ يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا وَمَا يُضِلُّ بِهِ إِلَّا الْفَاسِقِينَ ﴾. (۲)

---

(۱) (يَرْفَعُ بِهَذَا الْكِتَابِ). أَيْ بِالْإِيمَانِ بِهِ وَتَعْظِيمِ شَأْنِهِ وَالْعَمَلِ بِهِ. وَالْمُرَادُ بِالْكِتَابِ الْقُرْآنُ الْبَالِغُ فِي الشَّرَفِ وَظُهُورِ الْبُرْهَانِ مَبْلَغًا لَمْ يَبْلُغْهُ غَيْرُهُ مِنَ الْكُتُبِ الْمُنَزَّلَةِ عَلَى الرُّسُلِ الْمُتَقَدِّمَةِ. (أَقْوَامًا) أَيْ دَرَجَةَ جَمَاعَاتٍ كَثِيرَةٍ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ بِأَنْ يُحْيِيَهُمْ حَيَاةً طَيِّبَةً فِي الدُّنْيَا وَيَجْعَلَهُمْ مِنَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ فِي الْعُقْبَى (وَيَضَعُ بِهِ آخَرِينَ) أَيِ الَّذِينَ كَانُوا عَلَى خِلَافِ ذَلِكَ مِنْ مَرَاتِبِ الْكَامِلِينَ إِلَى أَسْفَلِ السَّافِلِينَ. قَالَ تَعَالَى {يُضِلُّ بِهِ كَثِيرًا وَيَهْدِي بِهِ كَثِيرًا} [البقرة آية ۲۶] فَهُوَ مَاءٌ لِلْمَحْبُوبِينَ دِمَاءٌ لِلْمَحْجُوبِينَ. وَقَالَ عَزَّ وَجَلَّ {وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا} [الإسراء آية ۸۲] قَالَ الطِّيبِيُّ: فَمَنْ قَرَأَهُ وَعَمِلَ بِهِ مُخْلِصًا رَفَعَهُ اللَّهُ، وَمَنْ قَرَأَهُ مُرَائِيًا غَيْرَ عَامِلٍ بِهِ وَضَعَهُ اللَّهُ. مرقاة المفاتيح ۱۴۵۷/۴ كتاب فضائل القرآن الفصل الأول في تشريح حديث ۲۱۱۵.

(۲) البقرة آية ۲۶.

ترجمه: الله تعالی په دې (قرآن کريم کې مثالونو بيانولو) سره ډير خلق گمراه کوي، او ډيرو ته په دې سره هدايت کوي، او نه گمراه کوي په دې سره مگر فاسقان خلق.

د اُردو ژبې يو شاعر وايي:

وہ زمانہ میں مُعزز تھے مسلمان ہو کر ☆ ہم خوار ہو کر تارکِ قرآن ہو کر

د فارسي ژبې شاعر وايي:

گر ہمی خواہی مسلمان زیستن ☆ نیست ممکن جز بہ قرآن زیستن

بزرگانو يوه عجيبه خبره ليکلې:

إِنْ أَرَدْتَ أَنْ تَعْرِفَ قَدْرَكَ عِنْدَ اللهِ فَانْظُرْ إِلَى قَدْرِ الْقُرْآنِ عِنْدَكَ.

که چيرته ته غواړې چې د الله ﷻ په نزد خپل مقام معلوم کړې نو ته اوگوره چې ستا په زړه کې د قرآن کريم څه مقام دی؟

يعنی که چيرته د يو انسان په زړه کې د قرآن کريم قدر و عظمت زيات وي نو دا انسان به هم د الله ربّ العزت په نزد قدَرمن او مُعزز وي، او که چيرته دده په زړه کې د قرآن کريم سره هيڅ مِينه نه وي نو دده مقام به هم د الله ﷻ په نزد همداسې وي.

په صحابه کرامو رضي الله عنهم کې ډير داسې شخصيات وو چې هغوی ته الله ﷻ د اِسلام او قرآن په وجه داسې مقام ورکړې وُ کوم چې دوی ته مخکې نه وُ حاصل.

د حضرت عمر رضي الله عنه واقعه

يو پيره حضرت عمر رضي الله عنه په خپل دَورِ خلافت کې د خپل فوج سره په سفر روان وُ، د مکې معظمې په يو غُر باندې تېريدو، د غرمې وخت وُ، سخته گرمي وه، په يو ځای کې اُودريد، او لاندې وادۍ طرف ته يې کتل.

چونکه دې امیرُ المؤمنين وُ، دده په اُودريدو سره ټول فوج هم ولاړ وُ، دده ډير وخت ښکته وادۍ طرف ته کتل، آخر يو کس ورته پوښتنه اوکړه:

اې اميرُ المؤمنين! خير خو دی؟ تاسو څه شی گورئ؟ ستاسو د وجې نه غونډ لښکر ولاړ دی، او سخته گرمي ده.

حضرت عمر ﷺ ورته اوفرمايل: چې کله زه هلک ووم او ما اِسلام نه وُ راوړی نو ما به

دې وادۍ ته اُوښان د څريدلو د پاره راوستل ، ليکن ماته به د اُوښانو څرولو طريقه هم نه راتله ، کله به چې ما اُوښان کور ته واپس بوتلل او زما پلار " خطاب " به دا همداسې اُوږې اُوليدل نو زه به يې اُورټلم ، او راته به يې وويل : اې عمر ! چې کله تاته د اُوښانو څرولو چَل نه درځي نو ته به آئنده کامياب ژوند څنګه تېر کړې ؟

حضرت عمر ﷺ دې فوج ته وويل : چې زه هاغه وخت رايادوم چې کله ماته د اُوښانو څرولو طريقه هم نه راتلله ، ليکن اوس الله ربّ العزت د اِسلام او قرآن په وجه اميرُ المؤمنين جوړ کړم .

د امام مالک رَحِمَهُ اللّٰهُ قول

امام مالک رحمه الله فرمايي : لَا يَصْلُحُ آخِرُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ إِلَّا بِمَا صَلَحَ بِهِ أَوَّلُهَا . (۱)

ددې اُمت د آخِري خلقو اِصلاح به صرف په هغه څيز باندې کيږي په کوم باندې چې ددې اُمت د اوّلو خلقو اِصلاح شوې وه .

يعنى ددې اُمت اوّلو خلقو ته چې د کوم څيز په وجه ترقي ملاوْ شوې وه او د دوی اِصلاح پرې شوې وه نو په هم هغې به ددې اُمت آخِري خلقو ته هم ترقي ملاويږي ، او هغه په قرآن کريم باندې عمل کول دي .

پس کوم قوم چې په قرآن کريم باندې ځان پوهه کړي ، او ددې په احکاماتو باندې عمل اوکړي نو الله ﷻ به دې قوم ته ترقي ورکړي .

قرآن کريم خو د عربو باندچيان او شپونکيان داسې درجې ته اورسول چې د ټولې دُنيا د پاره يې په سياست او د ژوند په هر اَړخ کې اِمامان جوړ کړل .

ډېره د افسوس خبره داده چې د خلقو سره د اَخبار کتلو وخت شته ، د فرضي اَفسانو او دروغو واقعاتو کتلو وخت شته ، د فحَش فِلمونو کتلو وخت شته ، ټوله ورځ د دوستانو سره د ګپ شَپ لګولو وخت شته ، د فيس بک او اِنټرنټ استعمالولو وخت شته ، د ميډيکل اِنجينئرِنګ او کمپيوټر زده کولو وخت شته ، د اَعلیٰ اَعلیٰ دُنيوي تعليمونو کولو وخت شته خو افسوس صَد افسوس چې د مسلمان سره د قرآن کريم زده کولو ،

---

(۱) شرح کتاب التوحيد من صحيح البخاري لعبد الله بن محمد الغنيمان ۱۷۳/۲ ، تفسير المنار ۳۲۶/۱۰ .

Scanned with CamScanner

ددې د تلاوت کولو او په دې باندې د عمل کولو وخت نشته. وإلی الله المشتکی

د قرآن کريم په وجه په دُنيا کې تبديلي راځي

که چيرته مونږ د قرآن کريم سره صحيح تعلق جوړ کړو، ددې احکامات زده کړو، په دې باندې عمل اوکړو او بل ته يې هم اورسوو نو په دې سره به زمونږ ژوند مکمل بدل شي، او چې کله په مونږ کې تبديلي راشي نو خامخا په ټول جهان کې به تبديلي راځي او زمونږ ذِلت به په عزت باندې بدل شي.

وجه داده چې قرآن کريم داسې کتاب دی که چيرته مونږ دا خپل قائد اومنو نو ټوله دُنيا به مونږ قائدين اومني.

د اول سبب خلاصه : ددې اول سبب خلاصه دا رااووته چې کله هم مسلمانانو په اسلامي احکاماتو باندې عمل کړی نو په ټوله دُنيا باندې غالب وو، خو چې د کله نه يې په اسلام او قرآن باندې عمل پريخي نو د هماغې وخت نه را په ديخوا ورځ په ورځ ذِلت طرف ته راروان دي.

ځکه کاميابي په جديد وَسائلو او نوې ټکنالوجۍ باندې نده، بلکه کاميابي په قرآن کريم باندې عمل کولو او الله تعالی سره تعلق جوړولو کې ده.

غټه د افسوس خبره داده چې نن هم د مسلمانانو سره د ژوند تيرولو هماغه بهترين قانون "قرآن کريم" موجود دی د کوم په وجه چې د عربو شپونکيان او باندچيان د دُنيا حکمرانان جوړ شوي وو خو ليکن ددې باوجود نن صبا مسلمانان د انګريزانو په جوړ کړي قانون باندې عمل کوي، او خپل ځان نه جوړ شوي رَسم و رِواج باندې فخر کوي.

که نن يو ځل بيا مسلمانان په صحيح طريقې سره په اسلام او د قرآن کريم په احکامو باندې عمل شروع کړي نو د هماغه مخکيني په شان به الله ﷻ ورته فتح او کاميابي ورکړي. ځکه د مسلمانانو د کاميابۍ دارومدار په دِين باندې عمل کولو کې دی،

لکه څرنګې چې د شاتو (ګبين) سره خوږوالي لازم دی او د ګل سره خوشبو لازم ده نو همدغه شان په دِين باندې عمل کول سره کاميابي لازم ده، په اسلامي شريعت باندې د عمل کولو نه بغير مسلمان هيڅ کله نشي کاميابيدی.

د مسلمانانو د کمزورۍ دویم سبب : " بې اتفاقي "

د مسلمانانو د کمزورۍ دویم غټ سبب " بې اِتفاقي " ده ، مسلمانان په ورو ورو ډلو او جماعتونو کې تقسیم شوي ، د تَعَصّب او عَصَبِیت په وجه د یو بل د ختمولو کوشش کوي ، په یو بل باندې د کُفر فتوې لږوي ، او په ورو ورو خبرو باندې د یو بل وینې تویوي .

نن صبا چې په اسلامي ملکونو کې څومره جنګونه او قتلِ عام روان دی دا ټول د مسلمانانو د بې اِتفاقۍ په وجه روان دي .

او کافران هم دا کوشش کوي چې مسلمانان په خپل مینځ کې بې اِتفاقه کړي ، ځکه دوی د مسلمانانو د بې اِتفاقۍ نه خپله فائده اُوچتوي ، او خپلو مذموم مقاصدو ته ځان په آسانه رَسوي .

په قرآن کریم کې مسلمانانو ته د اِتفاق حکم شوی ، او د بې اِتفاقۍ نه منع شوې

حالانکه په قرآن کریم کې الله تعالی مسلمانانو ته د اِتفاق و اِتحاد حکم کړی ، د بې اِتفاقۍ نه یې منع کړي او دا یې ورته واضحه کړې چې په خپل مینځي جګړو او بې اِتفاقۍ سره مسلمانان بُزدِله کیږي او قوّت یې ختمیږي .

ربِّ کریم فرمایي :

﴿ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ وَلَا تَنَازَعُوا فَتَفْشَلُوا وَتَذْهَبَ رِيحُكُمْ وَاصْبِرُوا إِنَّ اللَّهَ مَعَ الصَّابِرِينَ ﴾ .(۱)

ترجمه : او (اې مؤمنانو !) تاسو د الله او د هغه د رسول حُکم اُومنئ ، او د یو بل سره جګړې مه کوئ ، ګني بُزدِله به شئ او ستاسو رُعب به ختم شي ، او صبر کوئ ، بیشکه الله تعالی د صبر کوونکو سره (ملګرې) دی .

بل ځای فرمایي :

﴿ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللَّهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ﴾ .(۲)

(۱) الانفال آية ۴۶ .

(۲) آل عمران آية ۱۰۳ .

ترجمه: او تاسو ټول د الله رسۍ (دين ، قرآن (۱)) مضبوطه اونيسئ ، او مه جدا کيږئ . (يعني په جدا جدا ډلو کې مه تقسيمېږئ) .

په دې آيت کې مسلمانانو ته د اتفاق حکم شوی او د بې اتفاقۍ نه منع شوې . (۲)

د امام قرطبي رَحِمَهُ اللّٰهُ وينا امام قرطبي رحمه الله د مذکوره آيت په تشريح کې ليکلي :

إِنَّ اللهَ تَعَالَى يَأْمُرُ بِالْأُلْفَةِ وَيَنْهَى عَنِ الْفُرْقَةِ . فَإِنَّ الْفُرْقَةَ هَلَكَةٌ وَالْجَمَاعَةَ نَجَاةٌ .

بيشکه الله تعالى (په دې آيت کې) د اتفاق حکم کوي او د بې اتفاقۍ نه منع کوي ، ځکه په بې اتفاقۍ کې د مسلمانانو هلاکت دی ، او په اتفاق کې نجات دی . (۳)

د علامه ابن کثير رَحِمَهُ اللّٰهُ وينا علامه ابن کثير رحمه الله ذکر کړي چې په دې آيت کې الله تعالى د اتفاق حکم کړی او د بې اتفاقۍ نه يې منع کړې ، همدارنګې په ډېرو احاديثو مبارکه وُ کې هم مسلمانانو ته د اتفاق و اتحاد حکم شوی او د بې اتفاقۍ نه منع شوې ، همدارنګې الله تعالى مسلمانانو ته دا ضمانت ورکړی چې د اتفاق په وجه به دوی د خطاء نه محفوظ وي او د بې اتفاقۍ او اختلاف په وجه په مسلمانانو کې د خطائي خطره ده . (۴)

---

(۱) { بِحَبْلِ اللهِ } أَيْ دِينِهِ . تفسير الجلالين آل عمران آية ۱۰۳ .
قَالَ ابْنُ مَسْعُودٍ رضي الله عنه : حَبْلُ اللهِ الْقُرْآنُ .... قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ هٰذَا الْقُرْآنَ هُوَ حَبْلُ اللهِ . الجامع لأحكام القرآن (تفسير القرطبي) ۱۵۹/۴ آل عمران آية ۱۰۳ . وهكذا في تفسير الخازن ج۱ ص ۲۷۷ آل عمران آية ۱۰۳ .

(۲) قَالَ الشَّيْخُ أَحْمَدُ شَاكِرٍ فِي قَوْلِهِ تَعَالَى: ﴿ وَاعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَّلَا تَفَرَّقُوا ﴾ أَمَرَهُمْ بِالْجَمَاعَةِ، وَنَهَاهُمْ عَنِ التَّفَرُّقِ . وَقَدْ وَرَدَتِ الْأَحَادِيثُ الْمُتَعَدِّدَةُ بِالنَّهْيِ عَنِ التَّفَرُّقِ، وَالْأَمْرِ بِالْاِجْتِمَاعِ وَالْاِئْتِلَافِ. انظر عمدة التفسير لأحمد شاكر ۱۶/۳ . نضرة النعيم ج۲ ص ۳۲ الاجتماع .

(۳) الجامع لأحكام القرآن (تفسير القرطبي) ۱۵۹/۴ آل عمران آية ۱۰۳ .

(۴) وَقَوْلُهُ: ﴿ وَلَا تَفَرَّقُوا ﴾ أَمَرَهُمْ بِالْجَمَاعَةِ وَنَهَاهُمْ عَنِ التَّفْرِقَةِ. وَقَدْ وَرَدَتِ الْأَحَادِيثُ الْمُتَعَدِّدَةُ بِالنَّهْيِ عَنِ التَّفَرُّقِ، وَالْأَمْرِ بِالْاِجْتِمَاعِ وَالْاِئْتِلَافِ . كَمَا فِي صَحِيحِ مُسْلِمٍ : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه . قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ اللهَ يَرْضَى لَكُمْ ثَلَاثًا ، وَيَكْرَهُ لَكُمْ ثَلَاثًا. فَيَرْضَى لَكُمْ : أَنْ تَعْبُدُوهُ ، وَلَا تُشْرِكُوا بِهِ شَيْئًا ، وَأَنْ تَعْتَصِمُوا بِحَبْلِ اللهِ جَمِيعًا وَلَا تَفَرَّقُوا ، وَيَكْرَهُ لَكُمْ : قِيلَ وَقَالَ ، وَكَثْرَةَ السُّؤَالِ ←←←←←

همدارنګې ابوحيان رحمه الله په " تفسير بحرمحيط " کې هم دا خبره ذکر کړې چې په دې آيت کې مسلمانان د ډلو او اختلافاتو نه منع شوي .(۱)

په اجتهادي او فروعي مسائلو کې د علماؤ اختلاف مذموم ندی

په دې ځای کې ضِمنًا په دې خبره باندې ځان پوهه کړئ چې د مسلمانانو هغه اختلاف ممنوع دی چې دکوم په وجه بې اِتفاقي پيدا کيږي ، د جګړې او فساد سبب ګرځي .

په اِجتهادي او فروعي مسائلو کې د علماؤ اختلاف ممنوع او مذموم ندی ، ځکه د صحابه کرامو رضي الله عنهم نه هم په اِجتهادي او فروعي مسائلو کې اختلاف نقل دی ، بلکه داسې اختلاف رَحمت دی ، ځکه په دې سره مسلمانانو ته آساني پيدا کيږي.

د قرآن کريم په دې آيت ﴿وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ کې ددې اجتهادي او فروعي مسائلو کې د اختلاف نه منع نده راغلې .(۲)

←←← وَإِضَاعَةِ الْمَالِ . صحيح مسلم كِتَابُ الْأَقْضِيَةِ بَابُ النَّهْيِ عَنْ كَثْرَةِ الْمَسَائِلِ مِنْ غَيْرِ حَاجَةٍ رقم ۱۰ (۱۷۱۵).

وَقَدْ ضُمِنَتْ لَهُمُ الْعِصْمَةُ عِنْدَ اتِّفَاقِهِمْ مِنَ الْخَطَإِ. كَمَا وَرَدَتْ بِذَلِكَ الْأَحَادِيثُ الْمُتَعَدِّدَةُ أَيْضًا . وَخِيفَ عَلَيْهِمُ الِافْتِرَاقُ وَالِاخْتِلَافُ . وَقَدْ وَقَعَ ذَلِكَ فِي هَذِهِ الْأُمَّةِ فَافْتَرَقُوا عَلَى ثَلَاثٍ وَسَبْعِينَ فِرْقَةً . مِنْهَا فِرْقَةٌ نَاجِيَةٌ إِلَى الْجَنَّةِ وَمُسَلَّمَةٌ مِنْ عَذَابِ النَّارِ . وَهُمُ الَّذِينَ عَلَى مَا كَانَ عَلَيْهِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابُهُ . تفسير ابن كثير ۲/۷۷ آل عمران آية ۱۰۳ .

(۱) ﴿وَلَا تَفَرَّقُوا﴾ نُهُوا عَنِ التَّفَرُّقِ فِي الدِّينِ وَالِاخْتِلَافِ فِيهِ كَمَا اخْتَلَفَ الْيَهُودُ وَالنَّصَارَى. وَقِيلَ : عَنِ الْمُخَاصَمَةِ وَالْمُعَادَاةِ الَّتِي كَانُوا عَلَيْهَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ . وَقِيلَ : عَنْ إِحْدَاثِ مَا يُوجِبُ التَّفَرُّقَ وَيَزُولُ مَعَهُ الِاجْتِمَاعُ . البحر المحيط في التفسير ۳/۲۸۶ آل عمران آية ۱۰۳ .

(۲) قال القرطبي رَحِمَهُ اللهُ : . وَلَيْسَ فِيهِ دَلِيلٌ عَلَى تَحْرِيمِ الِاخْتِلَافِ فِي الْفُرُوعِ . فَإِنَّ ذَلِكَ لَيْسَ اخْتِلَافًا إِذِ الِاخْتِلَافُ مَا يَتَعَذَّرُ مَعَهُ الِائْتِلَافُ وَالْجَمْعُ . وَأَمَّا حُكْمُ مَسَائِلِ الِاجْتِهَادِ فَإِنَّ الِاخْتِلَافَ فِيهَا بِسَبَبِ اسْتِخْرَاجِ الْفَرَائِضِ وَدَقَائِقِ مَعَانِي الشَّرْعِ . وَمَا زَالَتِ الصَّحَابَةُ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ يَخْتَلِفُونَ فِي أَحْكَامِ الْحَوَادِثِ . وَهُمْ مَعَ ذَلِكَ مُتَآلِفُونَ . وَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (اخْتِلَافُ أُمَّتِي رَحْمَةٌ) . وَإِنَّمَا مَنَعَ اللهُ اخْتِلَافًا هُوَ سَبَبُ الْفَسَادِ. الجامع لأحكام القرآن (تفسير القرطبي) ۴/۱۵۹ آل عمران آية ۱۰۳ .

البته په فروعي مسائلو کې داسې اختلاف کول چې دا د فساد او جګړو سبب او ګرځي ، يا په يو بل باندې د کفر او شرک فتوی لږوي نو دا يقيناً چې ممنوع دی ، په دې سره اُمتِ مسلمه کمزورې کيږي ، او د مسلمانانو قوّت ختميږي .

نن صبا ډير اختلافات د نفس پرستی ، ضد ، عناد او حسد په وجه پيدا کيږي .

اکثره خلق دا کوشش کوي چې زه او زما جماعت مشهور شي ، ماته عزت ملاؤ شي ، زما په دُنيا کې يو نوم لاړ شي ، دغه وجه ده چې داسې خلقو ته که په بل جانب کې حق معلوم شي خو بيا هم دوی د ضد او عناد په وجه حق نه مني ، په خپله خبره باندې کلک ولاړ وي ، او د شريعت د پاره د خپل رَسم و رِواج نه نه تيريږي .

بعضې خلق ډير تَنګ نَظره وي ، بل څوک په خپله مقابله کې نه برداشت کوي ، او بعضې خلق د قوميت او لِسانيت په وجه داسې په تَعَصّب کې مبتلاء وي چې په خپل قوم ، خپله قبيله او خپله ژبه باندې فخر کوي او د نورو قومونو او نورو ژبو واله خلقو ته سپک ګوري چې د دې په وجه هم اختلافات پيدا کيږي .

حالانکه شريعت د قوميت يا لِسانيت په بُنياد باندې د اختلاف کولو نه سخته منع کړی ، د داسې اختلافاتو په وجه مسلمانان په خپل مينځ کې بې اِتفاقه کيږي ، د دوی قوّت ختميږي ، کافران په مسلمانانو باندې زوَر کيږي او د مسلمانانو په ملکونو باندې قبضې کوي .

مسلمانان په خپل مينځ کې سره ورونه دي

اسلامي شريعت هيڅ کله مسلمانان په قوميت ، وَطنيت او ژبه باندې نه جدا کوي ، بلکه که يو کس هر قِسمه ژبه وايي ، د هرې قبيلې سره تعلق لري ، او د هر مُلک وي خو چې مسلمان وي نو دا د بل مسلمان ورور دی .

١. الله تعالی فرمايي : ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ إِخْوَةٌ﴾ .(١)

ترجمه : بيشکه مؤمنان (د يو بل) ورونړه دي .

٢ . د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

(١) الحجرات آية ١٠ .

اَلْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ. (۱)

هر مسلمان د بل مسلمان (دِيني) ورور دی ، نه په وریاندې ظلم کوي ، او نه يې دُښمن ته پرېږدي .

ټول مؤمنان په منزله د يو جسَد دي

۱ . د مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

مَثَلُ الْمُؤْمِنِيْنَ فِيْ تَوَادِّهِمْ وَتَرَاحُمِهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ مَثَلُ الْجَسَدِ إِذَا اشْتَكَى مِنْهُ عُضْوٌ تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ الْجَسَدِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى. (۲)

د مؤمنانو مثال د يو بل سره په محبت ، رَحم او مهرباني کې د يو بدن په شان دی ، چې کله د بدن په يو آندام باندې دَرد وي نو د بدن نور آندامونه يو بل ته شِرکت ورکوي .

همداسې حديث په بخاري شريف کې هم ذکر دی . (۳)

د حديث تشريح : د حديث مطلب دادی چې ټول مؤمنان په منزله د يو جِسم دي ، لکه څرنګې چې د بدن يو آندام ته تکليف وي نو د وجود نور ټول آندامونه ورسره په دې تکليف کې شريک وي ، نو همدغه رنګې د مؤمنانو شان هم په کار دی : چې کله په يو کس باندې

---

(۱) پوره حديث داسې دی : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَلْمُسْلِمُ أَخُو الْمُسْلِمِ لَا يَظْلِمُهُ وَلَا يُسْلِمُهُ، وَمَنْ كَانَ فِيْ حَاجَةِ أَخِيْهِ كَانَ اللهُ فِيْ حَاجَتِهِ ، وَمَنْ فَرَّجَ عَنْ مُسْلِمٍ كُرْبَةً فَرَّجَ اللهُ عَنْهُ كُرْبَةً مِنْ كُرُبَاتِ يَوْمِ الْقِيَامَةِ ، وَمَنْ سَتَرَ مُسْلِمًا سَتَرَهُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ . صحيح البخاري رقم الحديث ۲۴۴۲ كِتَابُ الْمَظَالِمِ وَالْغَصْبِ بَابٌ: لَا يَظْلِمُ الْمُسْلِمُ الْمُسْلِمَ وَلَا يُسْلِمُهُ . و رقم الحديث ۶۹۵۱ كِتَابُ الْإِكْرَاهِ ، صحيح مسلم رقم الحديث ۵۸(۲۵۸۰) كتاب الْبِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ تَحْرِيْمِ الظُّلْمِ ، و رقم الحديث ۳۲(۲۵۶۴) بَابُ تَحْرِيْمِ ظُلْمِ الْمُسْلِمِ ، وَخَذْلِهِ...

(۲) صحيح مسلم كتاب الْبِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ تَرَاحُمِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَتَعَاطُفِهِمْ وَتَعَاضُدِهِمْ رقم الحديث ۶۶(۲۵۸۶) . مسند احمد رقم الحديث ۱۸۳۷۳ ، شعب الايمان رقم الحديث ۷۲۰۳ ، و رقم الحديث ۱۰۶۲۷ ، كنز العمال رقم الحديث ۷۳۷ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۳۴۵۹ .

(۳) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: تَرَى الْمُؤْمِنِيْنَ فِيْ تَرَاحُمِهِمْ وَتَوَادِّهِمْ وَتَعَاطُفِهِمْ كَمَثَلِ الْجَسَدِ، إِذَا اشْتَكَى عُضْوًا تَدَاعَى لَهُ سَائِرُ جَسَدِهِ بِالسَّهَرِ وَالْحُمَّى . صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ رَحْمَةِ النَّاسِ وَالْبَهَائِمِ رقم الحديث ۶۰۱۱ ، مشكوة المصابيح باب الشفقة والرحمة على الخلق الفصل الاول رقم الحديث ۴۹۵۳(۷) .

Scanned with CamScanner

ځه مصیبت راشي نو په کار ده چې ټول مسلمانان دده سره په دې غم کې شریک شي او ددې مصیبت د لرې کولو کوشش او کړي .(۱)

۲ . همدا مضمون په یو بل حدیث کې هم ذکر شوی ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمایي :

اَلْمُسْلِمُوْنَ كَرَجُلٍ وَاحِدٍ، إِنِ اشْتَكَى عَيْنُهُ اِشْتَكَى كُلُّهُ . وَإِنِ اشْتَكَى رَأْسُهُ اِشْتَكَى كُلُّهُ .(۲)

ټول مسلمانان (د یو الله ، یو رسول او یو دِین منلو په وجه) د سړي په شان دي ، که چیرته دده سترګه خوږیږي نو ټول بدن یې بې قراره وي ، او که سَر یې خوږیږي نو ټول بدن یې په تکلیف کې وي .

۳ . په یو بل حدیث کې ذکر دي ، نبي علیه السلام فرمایي :

اَلْمُؤمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا .

یو مؤمن د بل مؤمن د پاره د آبادۍ په شان دی چې ددې آبادۍ بعضې حصه بعضو نورو حصو لره مضبوطوي .

راوي د حدیث وایي : وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ

یا نبي علیه السلام د یو لاس ګوتې په بل لاس کې ورکړی . (۳)

---

(۱) ملاعلي قاري رحمه الله په " مرقاة " کې د مذکوره حدیث د تشریح نه پس فرمایي : قَالَ الْمُغْنِي: أَنَّهُ كَمَا أَنَّ عِنْدَ تَأَلُّمِ بَعْضِ أَعْضَاءِ الْجَسَدِ يَسْرِيْ ذٰلِكَ إِلَى كُلِّهِ . كَذٰلِكَ الْمُؤْمِنُوْنَ كَنَفْسٍ وَاحِدَةٍ إِذَا أَصَابَ وَاحِدًا مِنْهُمْ مُصِيْبَةٌ يَنْبَغِيْ أَنْ يَغْتَمَّ جَمِيْعُهُمْ وَيَهْتَمُّوا بِإِزَالَتِهَا عَنْهُ . مرقاة المفاتيح ۳۱۰۲/۷ بَابُ الشَّفَقَةِ وَالرَّحْمَةِ عَلَى الْخَلْقِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ في تشريح حديث ۴۹۵۳ (۷) .

(۲) صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ تَرَاحُمِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَتَعَاطُفِهِمْ وَتَعَاضُدِهِمْ رقم الحديث ۶۷ (۲۵۸۶) ،

(۳) عَنْ أَبِيْ مُوْسَى رَضِيَ اللهُ عَنْهُ عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « اَلْمُؤْمِنُ لِلْمُؤْمِنِ كَالْبُنْيَانِ يَشُدُّ بَعْضُهُ بَعْضًا » وَشَبَّكَ بَيْنَ أَصَابِعِهِ . صحيح البخاري كِتَابُ الْمَظَالِمِ وَالْغَصْبِ بَابُ نَصْرِ الْمَظْلُوْمِ رقم الحديث ۲۴۴۶ ، و رقم الحديث ۴۸۱ كِتَابُ الصَّلَاةِ بَابُ تَشْبِيْكِ الْأَصَابِعِ فِي الْمَسْجِدِ وَغَيْرِهِ ، و رقم الحديث ۶۰۲۶ كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ تَعَاوُنِ الْمُؤْمِنِيْنَ بَعْضِهِمْ بَعْضًا . صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ تَرَاحُمِ الْمُؤْمِنِيْنَ وَتَعَاطُفِهِمْ وَتَعَاضُدِهِمْ رقم الحديث ۶۵(۲۵۸۵) . مشكوة المصابيح بَابُ الشَّفَقَةِ وَالرَّحْمَةِ عَلَى الْخَلْقِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ في تشريح حديث ۴۹۵۵ (۹) . سنن الترمذي باب ما جاء في شفقة المسلم على المسلم رقم الحديث ۱۹۲۸ .

د حدیث تشریح : د حدیث مطلب دادی چې مسلمان به په دیني یا دُنیوي کارونو کې د یو بل په اِمداد سره قوّت حاصلوي (قوي کس به کمزورې مضبوطوي) چې دا به یو غټ قوت جوړ شي .(۱)

نبي علیه السلام اول د مؤمن تشبیه د یو مکان سره ورکړه چې ددې تولې حصې د یو بل سره یو ځای وي او مکان یې مضبوط کړې وي ، دغه شان مسلمانان به هم مُتفِق وي او یو بل به مضبوطوي .

بیا پیغمبر علیه السلام د زیات وضاحت د پاره د یو لاس ګتې په بل لاس کې ورکړې او صحابه کرامو ته یې دا اُوخوده چې که مسلمانان د یو بل سره دغه شان مُتحِد شي او د یو بل سره مدد اوکړي نو ټول اُمتِ مسلمه به یو مضبوط طاقت جوړ شي .(۲)

یو عالم لیکلي چې که په مشرق کې په یو مسلمان باندې ظلم کیږي او د مغرب مسلمانان وریاندې خفه نشي نو د دوی اِیمان کامل ندی .

د فارسي ژبې یو شاعر وایي :

بنی آدم اعضائے یکدیگرند ☆ کہ در آفرینش زیک گوہر اند

چو عضوے بدرد آورد روزگار ☆ دِگر عضوہارا نماند قرار

مختلف قومونه او مختلفې قبیلې جوړیدل صرف د تعارُف ذریعه ده

ژبه صرف د بیان ذریعه ده ، او قومیت صرف د پیژندلو ذریعه ده ، ددې په وجه به مسلمانانو په خپل مینځ کې نه بې اتفاقه کیږي . الله‌تعالی فرمایي :

﴿ يَآيُّهَا النَّاسُ اِنَّا خَلَقْنٰكُمْ مِّنْ ذَكَرٍ وَّاُنْثٰى وَجَعَلْنٰكُمْ شُعُوْبًا وَّقَبَآىِٕلَ لِتَعَارَفُوْا ۚ اِنَّ اَكْرَمَكُمْ عِنْدَ اللّٰهِ اَتْقٰىكُمْ ﴾ .(۳)

---

(۱) وَحَاصِلُ مَعْنَاهُ أَنَّ الْمُؤْمِنَ لَا يَتَقَوَّى فِي أَمْرِ دِينِهِ أَوْ دُنْيَاهُ إِلَّا بِمَعُونَةِ أَخِيهِ، كَمَا أَنَّ بَعْضَ الْبِنَاءِ يُقَوِّي بَعْضَهُ . مرقاة المفاتيح ۳۱۰۲/۷ بَابُ الشَّفَقَةِ وَالرَّحْمَةِ عَلَى الْخَلْقِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ في تشريح حديث ۴۹۵۵ (۹) .

(۲) مظاهر حق .

(۳) الحجرات آية ۱۳ . مشكاة المصابيح بَابُ الشَّفَقَةِ وَالرَّحْمَةِ عَلَى الْخَلْقِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ۴۹۵۳ (۸) .

اې خلقو ! مونږ تاسو د يو سړي (حضرت آدم) او يوې ښځې (حضرت حواء) نه پيدا کړي يئ ، او مونږ ستاسو مختلف قومونه او قبيلې جوړې کړي دي ددې د پاره چې تاسو يو بل اُوپيژنئ ، بيشکه په تاسو کې ډير مُعزز د الله ﷻ په نزد باندې هغه کس دی چې هغه په تاسو کې ډير مُتّقي (پرهيزګار) وي .

ددې آيت نه معلومه شوه چې د خلقو مختلف قومونه او مختلف قبيلې جوړيدلو اصل مقصد تعارُف دی ، يعنې چې دا خلق په دې سره يو بل اُوپيژني چې "دا د فلانکي قوم او فلانکي قبيلې دی" . خاندانونه او قبيلې د فخر او شرافت ذريعه نده ، بلکه د شرافت ذريعه تقوىٰ ده ، په چا کې چې څومره ډيره تقوىٰ وی هغومره به دا د الله ﷻ په نزد ډير مُعزز وي .

لهذا که يو کس پښتون وي ، فارسيوان وي ، پنجابي وي ، يا د بلې ژبې واله وي خو چې مسلمان وي نو دا ټول په خپل مينځ کې سره ورونه دي .

د ژبو او رَنګونو اختلاف د الله ﷻ د معرفت ذريعه ده

ډير خلق بعضې ژبو ته او بعضې تور رَنګه خلقو ته سپک ګوري او خندا ورپورې کوي ، حالانکه ژبو ته سپک کتل ، يا بعضې تور رَنګه قومونو واله خلقو ته سپک کتلو کې د کُفر خطره ده . ځکه دا مختلف ژبې او مختلف رنګونو واله خلق الله تعالی پيدا کړي دي ، او دا يې د خپل معرفت ذريعه ګرځولې ده ، چې ددې په ذريعه به خلق الله ﷻ اُوپيژني . الله تعالی فرمايي :

﴿ وَمِنْ اٰيٰتِهٖ خَلْقُ السَّمٰوٰتِ وَالْاَرْضِ وَاخْتِلَافُ اَلْسِنَتِكُمْ وَاَلْوَانِكُمْ ۚ اِنَّ فِيْ ذٰلِكَ لَاٰيٰتٍ لِّلْعٰلِمِيْنَ ﴾ . (۱)

ترجمه : او د الله د نخو نه د آسمانونو او زمکې پيدا کول ، او ستاسو د ژبو او رَنګونو اختلاف هم دی ، بيشکه په دې کې د پوهه خلقو د پاره نخې (او دليلونه) دي .

لهذا د چا د ژبې پورې خندا کول ، يا د چا د رَنګ پورې خندا کول ګويا د الله ﷻ د نخو

---

(۱) الروم آية ۲۲ .

سپکاوي کول دي ، او دا سخته گناه ده ، بلکه د الله ﷻ د نخو نه انکار کول خو کُفر دی.
بل دا چي رسولُ الله صلی الله علیه وسلم خو تر قیامته پورې راتلونکو ټولو قومونو او ټولو انسانانو د پاره پیغمبر دی. (۱)
اوس که د هرې ژبې واله کس ایمان راوړي نو هغه به کومه ژبه وایي؟ هغه به ضرور هماغه د خپل قوم ژبه وايي. لهذا چاته د ژبې یا رَنګ په وجه سپک کتل ندي په کار.

نن صبا مسلمانان په مختلفو فِرقو تقسیم شوي

ډیره د اَفسوس خبره ده چي نن صبا مسلمانان علاقائي اعتبار سره هم تقسیم شوي، یا مذهبي اِعتبار سره هم تقسیم شوي ، یا نظریاتي اِعتبار سره هم تقسیم شوي ، په دِین کي مختلفي ورې ورې ډلې جوړې شوي ، دوی په ورو ورو خبرو باندې جګړې کوي ، تر دې چي په یو بل باندې د کُفر فتوی لږوي.
هرې فرقې د خپل تَشَخّص ښکاره کولو د پاره مخصوص جَنډه ، مخصوص نَعره ، مخصوص پګړی او مخصوص لباس مقرر کړی ، تر دې چي د هرې فِرقې جُمات د لرې نه پېژندلې شي چي دا د فلانکي فِرقې واله جُمات دی.
حالانکه په شریعت کي مسلمانانو ته د اِتفاق و اتحاد حُکم شوی ، او په ډلو کي د تقسیمیدو نه منع شوي.

صحابه کرامو رضي الله عنهم به د ورونو په شان ژوند تیرول

د مسلمانانو د وَحدت بُنیاد په وَطنِیَت ، یا قومِیَت یا لِسانِیت باندې ندی بلکه په اسلام باندې دی ، ځکه که په وَطنیت باندې وی نو صحابه کرامو خو د مکي معظمي نه هجرت کړې وُ مدینې منوّرې ته تللي وو ، ځني صحابه کرام د نورو مختلفو ملکونو او

(۱) الله ﷻ نبي علیه السلام ته فرمايي : ﴿ وَأَرْسَلْنَٰكَ لِلنَّاسِ رَسُولًا ﴾ النساء آیة ۷۹.
ترجمه : او (اې پیغمبره !) موږ ته د ټولو خلقو د پاره رسول رالیږلې یې.
بل ځای فرمایي : ﴿ وَمَآ أَرْسَلْنَٰكَ إِلَّا كَآفَّةً لِّلنَّاسِ بَشِيرًا وَنَذِيرًا وَلَٰكِنَّ أَكْثَرَ ٱلنَّاسِ لَا يَعْلَمُونَ ﴾ . سبا آیة ۲۸
ترجمه : او (اې پیغمبره !) موږ ته د ټولو خلقو د پاره (د جنت) زیرې ورکوونکي او (د جهنم نه) ویروونکي رالیږلې یې ، لیکن اکثر خلق نه پوهیږي.

مختلفو قبيلو وو ، د بعضو په کې ژبې هم بدلې وې (۱) خو نبي عليه السلام د صحابه کرامو ﷺ داسې تربيت او کړو چې دوی بيا د قوم ، قبيلې ، ژبې او رَنګ هيڅ لحاظ او نه ساتل بلکه ټولو د وروڼو په شان په اتفاق و اتحاد سره ژوند تيرول .

الله ﷻ د صحابه کرامو په باره کې فرمايي :

﴿ أَشِدَّآءُ عَلَى ٱلْكُفَّارِ رُحَمَآءُ بَيْنَهُمْ ﴾ . (۲)

ترجمه : دوی په کافرانو باندې سخت دي ، (او) په خپل مينځ کې په يو بل باندې مهربان دي .

د نبي عليه السلام د راتلو نه مخکې په عربو کې سخت اختلافات وو ، په ورو ورو خبرو باندې به يې د يو بل وينې تويولی ، د غټو غټو قبيلو ډيرې مخکينۍ دُشمنۍ وې خو چې کله دوی اسلام قبول کړو نو ټول اختلافات يې ختم کړل ، او د يو بل وروڼه او ګرځيدل .

همدغه شان مونږ ته هم په کار دي چې ټول خپل مينځي اختلاف ختم کړو او اتفاق و اتحاد پيدا کړو . ډيره د أفسوس خبره ده چې صحابه کرامو خو د اسلام راوړو نه پس د کلونو کلونو اختلافات په يو مِنټ کې ختم کړل ليکن مونږ باوجود ددينه چې د څو څو پُشت نه مسلمانان راروان يو ، او د مسلمان په کور کې پيدا يو خو بيا هم خپل مينځي اختلافات نه ختمو .

تر څو پورې چې مسلمانان مُتحد وو تر هغې پورې په ټوله دُنيا باندې غالب وو

تر څو پورې چې مسلمانان مُتّحِد وو نو اګر چې د دوی تعداد کم وُ او وَسائل ورسره نه وو خو بيا هم دوی په ټوله دُنيا باندې غالِب وو . او د کله نه چې دوی بې اِتفاقه شوي نو اوس اګر چې تعداد يې هم زيات دی او وَسائل هم ورسره ډير دي خو بيا هم په ټوله دُنيا کې مغلوبه دي ، او په هر ځای کې د کافرانو د لاسه ذليله کيږي .

---

(۱) د نبي عليه السلام په دَربار کې سلمان فارسي ﷺ وُ ، بلال حبشي ﷺ وُ ، صهيب رُومي ﷺ وُ ، عداس نينوائي ﷺ وُ ، ابوذر غفاري ﷺ وُ ، طفيل دوسي ﷺ وُ ، ابوسفيان أموي ﷺ وُ ، عدي طائي ﷺ وُ ، ضماد آزدي ﷺ وُ ، سراقه جعشمي ﷺ وُ ، او د مختلفو علاقو او مختلفو قبيلو صحابه کرام وو .

(۲) الفتح آية ۲۹ .

يو شاعر وايي :

تَأْبَى الرِّمَاحُ إِذَا اجْتَمَعْنَ تَكَسُّرًا ✿ وَإِذَا افْتَرَقْنَ تَكَسَّرَتْ أَفْرَادًا

يعنی نېزې چې کله يو ځای وي نو دا نه ماتيږي خو چې کله جدا شي نو ځانله ځانله بيا ماتيږي . (۱)

همدغه شان چې کله مسلمانان متّفق وي نو د دوی قوّت زيات وي دوی ته شکست ورکول ګران دي خو چې کله بې اِتفاقه شي نو ځان له ځان بيا وربانديې د هر کافر زور رسي.

د مسلمانانو د بې اِتفاقۍ او اِختلاف په وجه لوي لوي حکومتونه د دوی د قبضې نه وتل

مسلمانانو په ډير کم تعداد او کمو وَسائلو ډير لوي لوي مُلکونه فتح کړي وو (لکه : أندلس ، بغداد ، سمرقند ، بخارا وغيره) ، او په سوونو کلونو يې وربانديې حکومت کړي ؤ خو چې کله دوی په خپل مينځ کې بې اِتفاقه شو ، خپل مينځي اختلافات په کې راپيدا شو ، په ورو ورو فروعي مسائلو کې يې په يو بل بانديې د کُفر فتوې اولږولی ، او د يو بل د ختمولو کوشش يې شروع کړو نو د ډير تعداد او ډيرو وَسائلو باوجود بيا هم دا حکومتونه د دوی د قبضې نه اووتل ، او په لکونو مسلمانان په کې شهيدان شول .

عيسايانو په مُنظّم سازش سره مسلمانان د ورو ورو غير ضروري مسائلو په وجه بې اِتفاقه کړل ، د مسلمانانو قوّت يې ختم کړو او بيا يې ورنه په ملکونو بانديې قبضې اوکړې. يوه نمونه درته بيانوم :

د اَصحابِ کهف د سپي رَنګ په باره کې تپوس . او مسلمانان په خپل مينځ کې جنګول

يو مالدار عيسائي سردار د مسلمانانو د بې اِتفاقه کولو د پاره دا طريقه اوکړه چې دا د مسلمانانو يو عالِم ته راغی ، ده ته يې په هَديه کې ډيرې تُحفې او اَشرفۍ ورکړې ، او ددې عالم د عِلم يې ډير صفت اوکړو ، بيا يې دې عالِم ته ووېل :

(۱) نضرة النعيم ج ۲ ص ۵۰ الأجماع .

جناب ! يوه ډيره اهمه مسئله ده چې تر اوسه پورې هيڅ عالِم نده حل کړې ، زما اميد دی چې دا مسئله به همدا ته حل کړې ، هغه مسئله دا ده چې :
د اصحابِ کهف د سپي رَنګ څنګه وُ ؟

دا اګر چې بې فائدې پوښتنه ده او په کتابونو کې د اصحابِ کهف د سپي د رنګ هيڅ ذِکر ندې شوی ، خو چونکه دې عيسائي سردار ددې عالِم ډير صفت بيان کړې وُ او ډيرې تُحفې او آشرفۍ يې ورکړې وی نو ځکه دې عالِم چپ کيدل خوښ نکړل او په آټکل يې ورته د ځان نه جواب ورکړو چې : د اصحابِ کهف د سپي رَنګ سپين وُ .
عيسائي سردار ددې جواب په آوريدو ډير خوشحاله شو ، ددې عالِم يې ډير صفت اوکړو چې تر اوسه دا مسئله هيچا نه وه حل کړې صرف تا حل کړه .
بيا يې دې عالِم ته ووېل : مولانا صاحب ! ډير مسلمانان ددې اهمې مسئلې نه خبر ندې لهذا ته دا مهرباني اوکړه چې په آئنده جُمعه کې په ممبر باندې دا مسئله بيان کړه .
دې عالِم ورته ووېل : صحيح ده زه به يې ضرور بيان کړم ځکه زمونږ کار همدا حق بيانول دي .
ددينه پس دا عيسائي سردار ددې ښاريو بل غټ عالِم ته ورغی ، هغه ته يې هم ډيرې تُحفې او آشرفۍ وَر وړې ، او د هغه د عِلم يې ډير صفت اوکړو ، بيا يې د هغه نه هم همدغه پوښتنه اوکړه چې : د اصحابِ کهف د سپي رَنګ څنګه وُ ؟
هغه ورته هم په آټکل باندې ووېل : د هغه رَنګ تور وُ .
عيسائي سردار دده هم ډير تعريف اوکړو چې تا داسې مسئله حل کړه چې تر اوسه دا هيچا نه وه حل کړې .
بيا دې عيسائي ددې عالِم نه هم دا مطالبه اوکړه چې :
مولانا صاحب ! تاسو مهرباني اوکړئ او آئنده جُمعه په ممبر باندې خلقو ته دا مسئله بيان کړئ چې نور خلق هم ددې اهمې مسئلې نه خبر شي .
دې عالِم ورته تسلي ورکړه چې زه به دا مسئله آئنده جُمعه ضرور بيان کړم .
آئنده جُمعه دې دواړو علماؤ خلقو ته دا بې فائدې مسئله بيان کړه ، دې يو عالِم د ځان نه جوړ کړې شوي دلائلو سره دا ثابته کړه چې د اصحابِ کهف د سپي رَنګ سپين وُ ، او دې

بل عالِم هم د ځان نه جوړ کړې شوي دلائلو سره دا ثابته کړه چې د اصحابِ کهف د سپي رنګ تور ؤ. حالانکه په اسلامي شريعت کې د اصحابِ کهف د سپي رنګ متعلق هيڅ تذکره نشته، دوی د ځان نه دلائل جوړ کړل.

د جُمعې د مانځه نه پس چې کله ددې دواړو جُماتونو مُقتديان په يو چوک کې سره يو ځای شو نو د يو جُمات واله خلقو ووېل:

نن زمونږ اِمام داسې يوه مسئله بيان کړه چې په سوونو کلونو تېرېدو باوجود هيچانه بيان کړی، هغه دا چې: د اصحابِ کهف د سپي رنګ سپين ؤ.

ددې بل جُمات واله خلقو ورته ووېل: ستاسو امام غلطه مسئله بيان کړې بلکه د هغه رنګ تور ؤ، ځکه نن زمونږ عالِم هم مونږ ته همدا مسئله بيان کړه او هغه ووېل چې د اصحاب کهف د سپي رنګ تور ؤ.

هره ډله په خپله خبره باندې ټينګه ولاړه وه، خبره همداسې غځېده تر دې چې يو بل ته يې سختې خبرې هم اوکړې.

بيا خبره مناظرې ته اُورسيده، علماؤ په خپل مينځ کې په دې باندې مناظرې شروع کړې، هر عالِم به د خپل ځان نه دلائل بيانول، آخر دا چې دواړو ډلو په يو بل باندې د کفر فتوی اولږولی:

يوې ډلې ووېل: څوک چې دا وايي چې د اصحابِ کهف د سپي رنګ تور ؤ نو د هغوی پسې مونځ نه کيږي. بلې ډلې ووېل: څوک چې دا وايي چې د اصحابِ کهف د سپي رنګ سپين ؤ نو د هغوی پسې مونځ نه کيږي.

نو په دې وړه فضول خبره باندې د عيسايانو د سازش په وجه غټ اختلاف پيدا شو، مسلمانان بې اِتفاقه شو، د دوی رُعب ختم شو، او کافرانو په آسانۍ سره د مسلمانانو په ملکونو باندې قبضه اوکړه.

دا خو ما درته صرف يوه نمونه پيش کړه، همدغه شان نور بې شماره مسائل داسې دي چې د هغې په وجه مسلمانان د غير مسلمو د سازش په وجه بې اتفاقه شوي وو. (۱)

---

(۱) ماخذ: مجلهٔ محراب ج۱ ص۱۵۷.

د مسلمانانو د بې اتفاقۍ په وجه اته سوه (۸۰۰) کاله پس د اندلس حکومت د دوی د قبضې نه اووَت

د اُندلس فتح کول : د مسلمانانو مشهور اسلامي جرنېل " طارق بن زياد رَحِمَهُ اللهُ " د اُووه زره (۷۰۰۰) کسانو سره اُندلس ته په کِشتيو کې د حملې د پاره روان شو ، کله چې د اندلس په جنوبي طرف کې د سمندر په غاره باندې د کِشتيو نه کوز شو نو د ټولو نه اول طارق بن زياد د بهادرۍ دا کار اوکړو چې په کومو کشتيو کې راغلي وو هغه ټولې کشتۍ يې د ساحل په غاره باندې اُوسوزولې .

دا کار اګر چې په ظاهره باندې نا آشنا معلومېږي ، خو که په ژوَر نظر ورته اوکتلې شي نو دا د طارق بن زياد په پوره بهادرۍ باندې دلالت کوي ، ځکه ده په دې کار سره خپل فوج ته دا اُوخودله چې : اوس دوباره زمونږ شاته د تللو لار وَرکه شوه ، شاته سمندر دی او مخې ته د دُشمن فوج دی ، لهذا ښه په زړورتيا سره جهاد اوکړئ .

د طارق بن زياد د فوج سره يو آس هم نه وُ ، د دوی په مقابله کې د لرزيق باچا په مشرۍ کې د عيسايانو يو لک (۱۰۰۰۰۰) قوي فوج وُ .

د عيسايانو د لښکر سره هر قِسمه اَسلحې ، د هاتيانو په شان غټ غټ آسونه ورسره وو ، د لښکر ډيرو خلقو زغرې اچولې وی ، او د عيسايانو تجربه کار جَنګي قومندانان هم ټول راغلي وو ، په ظاهره باندې داسې معلوميده چې مسلمانان به د عيسايانو ددې دومره لوي لښکر مقابله اونکړې شي ، خو چې کله جنګ شروع شو نو مسلمانانو داسې په بهادرۍ باندې حمله اوکړه چې د عيسايانو ټول لښکر يې تَس نَس کړو ، ډير يې په کې اُووژل ، څه اُوتختيدل او مسلمانانو ته ډير مالِ غنيمت په لاس باندې ورغی .

دا د شوال د مياشتې پنځم تاريخ او دوه نوي هجري کال وُ (۵ شوال ۹۲ هـ) ، مسلمانانو په ټول اُندلس باندې اسلامي حکومت قائم کړو . بيا طارق بن زياد پيش قدمي اوکړه او د عيسايانو نور ملکونه يې هم فتح کړل .

اُندلس واپس د قبضې نه وتل : په اُندلس باندې مسلمانانو څه د پاسه اته سوه (۸۰۰) کاله کامياب حکومت اوکړو ، خو چې کله په مسلمانانو کې بې اِتفاقي پيدا شوه ،

....

د عیسایانو خوشحالولو د پاره یې د یو بل وینې توی کړی ، د قرآن کریم په احکامانو باندې یې عمل پریخود ، او مختلف قسمه گناهونه یې شروع کړل نو په دولسم تاریخ د ربیع الاول اته سوه اوو نوي هجري (۱۲ ربیع الاول ۸۹۷هـ) کې څه د پاسه اته سوه کاله پس عیسایانو دوباره د مسلمانانو نه دا ملک واخیست ، اکثره مسلمانان یې په کې شهیدان کړل ، څه یې اوسوزول ، څه یې په دریاب کې ډوب کړل ، او څه غرونو ته اوتختیدل

دا غټ مصیبت چې په مسلمانانو باندې راغی نو دا صرف او صرف د بې اتفاقی او په شریعت باندې د عمل نه کول په وجه وریاندې راغی .

د مسلمانانو د بې اتفاقۍ په وجه په بغداد کې یو کروړ او شپږ لکه (۱۰۶۰۰۰۰۰) مسلمانان شهیدان شو

په بغداد باندې د مسلمانانو مضبوط حکومت ؤ ، دا د مسلمانانو یو غټ علمي مرکز ؤ ، په دې ځای کې لوي لوي فقهاء او مُحدّثین پیدا شوي ، دلته په مختلفو علومو باندې غټ غټ کتابونه لیکل شوي ، او د هر قسمه علومو غټې غټې کتب خانې وې .

خو چې کله په مسلمانانو کې بې اتفاقي پیدا شوه ، د بغداد خلیفه " مستعصم بالله " سره خپل وزیر " ابن علقمي " غداري اوکړه ، ابن علقمي په پټه باندې د تاتاریانو سردار " هلاکو خان " سره خط و کتابت شروع کړو ، او هلاکو خان ته یې ترغیب ورکول چې ته په بغداد باندې حمله اوکړه زه به درسره ملګرې یم .

(دا اوږده واقعه ده ، د تاریخ په کتابونو کې په تفصیل سره ذکر ده .(۱))

کله چې هلاکو خان په بغداد باندې حمله اوکړه نو په بغداد کې یې یو کروړ او شپږ لکه (۱۰۶۰۰۰۰۰) مسلمانان شهیدان کړل ، تاتاریانو په بغداد کې داسې قتلِ عام شروع کړو چې یو مسلمان یې هم پرې نه خود ، صرف یو څو هغه کسان ورته ژوندي پاتې شو چې هغه په کوهیانو یا بل محفوظ ځای کې پټ شوي وو ، ددینه علاوه نور ټول مسلمانان یې شهیدان کړل ، تردې چې ښځانه ، ماشومان او بوداګان یې هم پرې نه خودل ، د دریائې دَجله اوبه څو ورځې د شهیدانو په وینو باندې سرې وې .

---

(۱) ددې واقعې څه تفصیل د مولانا اکبر شاه نجیب آبادي په کتاب " تاریخ اسلام " کې هم شته . ابوالشمس علی عنه

بیا تاتاریانو د بغداد شاهي کتب خانې او نورو ټولو کتب خانو نه اسلامي کتابونه راجمع کړل او ټول یې په دریائې دَجله کې اوغورځول چې په دې سره په دَریاب کې یو بَند جوړ شو ، بیا اُوبو په قلاره قلاره دا ټول کتابونه وې وړل.

دا دومره ډیر قلمي کتابونه وو چې د دَریائې دَجلهٔ اُوبه څو ورځې د کتابونو د سیاهی په وجه تکې توري وی.

بیا د هلاکو خان فوج د بغداد شاهي محلونه لوټ کړل ، او ټول یې وران کړل ، دوی په بغداد کې داسې تباهي اوکړه چې په تاریخ کې د دې بل مثال نشته.

دا غټ مصیبت په مسلمانانو باندې ځکه راغی چې مسلمانان په دې وخت کې په خپل مینځ کې بې اِتفاقه وو او د یو بل د ختمولو سازشونه یې کول.

د مسلمانانو د بې اتفاقۍ اندازه تاسو د دینه اُولګوئ چې کله تاتاریانو د مسلمانانو قتلِ عام کولو نو علامه ابن تیمیه رحمه الله مسلمانانو ته ترغیب ورکړو چې د تاتاریانو خلاف جهاد اوکړئ ، نو په دې وخت کې هم بعضې بَدبخته علماء داسې وو چې د هغوی په دې کې اختلاف وُ چې : آیا د تاتاریانو سره جهاد کول جائز دی او که نه؟

عجیبه داده چې تاتاریانو ټول مسلمانان وژل خو دا بعضې علماء بیا هم په دې کې مختلف وو چې آیا د دوی سره جهاد جائز دی او که نه؟ د همدې بې اتفاقۍ په وجه خو بغداد د دوی د قبضې نه لاړ.

د مسلمانانو د اختلاف په وجه نور ملکونه د قبضې نه وتل

د اُندلس او بغداد په شان نور ډیر ملکونه هم د مسلمانانو د بې اِتفاقۍ په وجه د دوی د قبضې نه وتلي دي.

سمَرقند او بُخارئی د علم غټ غټ مرکزونه وو ، مشهوره خبره ده چې کافران ښار ته د قبضې د پاره نږدې رارسیدلي وو خو بیا هم د مسلمانانو په خپل مینځ کې په دې خبره باندې اختلاف وُ چې آیا په کاڼړي باندې اِستنجاء جائز ده او که نه؟

همدارنګې په هندوستان کې زر (۱۰۰۰) کاله د مسلمانانو حکومت وُ خو لیکن د مسلمانانو د بې اتفاقۍ او خپل مینځي اختلافاتو په وجه دا د مسلمانانو د قبضې نه اُووت او اَنګریزانو وریاندې خپل حکومت قائم کړو.

بهر حال، کله چې په مسلمانانو کې اتفاق وي او په خپل دِین باندې مضبوط ولاړ وي نو د دوی قوّت او عزت به برقرار وي، په کافرانو باندې به د مسلمانانو رُعب وي، هیڅ کافر به دا تصوّر نشي کولی چې په مسلمانانو باندې حمله اوکړي.

خو دا هله چې په مسلمانانو کې فِکري، معاشي، معاشرتي او سیاسي وَحدت پیدا شي.

اوس فِکري وَحدت په قرآن کریم سره پیدا کیږي ځکه په قرآن کریم ویلو سره به د ټولو نظریه یوه شي.

معاشيّ وحدت په زکوة، خیرات او صدقاتو ورکولو سره پیدا کیږي، ځکه هیچا ته به د اُولېږي تکلیف نه رسي، او د یو بل سره به یې محبت وي.

معاشرتي وَحدت په اجتماعي اعمالو اداء کولو سره پیدا کیږي، لکه مونځ وغیره، ځکه په دې کې غریب او مالدار ټول په یو صَف کې ولاړ وي.

سیاسي وحدت په دې پیدا کیږي چې هر کس دا سوچ اوکړي چې په ټوله دُنیا کې اسلام سَرلوړې شي (اِعْلَاءِ کَلِمَةِ الله اوشي) او د کُفر جَرړه ختمه شي.

د اَوّلني اسلامي حکومتونو د کامیابۍ راز

په اَوّلني اسلامي حکومتونو کې یو څو خصوصیات داسې وو چې د هغې په وجه دوی په ټوله دُنیا باندې غالبه وو:

۱. هغوی د اسلامي شریعت سره ډیر مضبوط تعلق وُ، په هره موقع به یې د قرآن کریم او احادیثو حُکم ته ترجیح ورکوله، د غیر مُسلمو نِظامونو ته یې نه کتل، بلکه همیشه به یې د قرآن کریم په حُکم باندې نظر وُ.

۲. بادشاه به د مسلمانانو د ذِي رَای خلقو په مشوره باندې مقرر کیدو، میراثي حکومت نه وُ.

۳. بادشاه به د امیر او غریب ټولو سره یو شان معامله کوله، او په غونډ مُلک کې به یې عدل جاري کړې وُ.

۴. مسلمان بادشاه به د انسانیت صحیح خېرخواه وُ، خپلو ذاتي مفاداتو ته به یې ترجیح نه ورکوله.

۵. مسلمان بادشاه به ځان صرف د عربو بادشاه نه ګڼړلو بلکه هغه به ځان د الله او

رسول خليفه ګڼل او ، په مخ د ځمکه يې د الله ﷻ او رسول ﷺ احکامات جاري کړي وو .

د دويم سبب خلاصه: د دويم سبب خلاصه دا راووته چې مسلمانانو ته په کار دي چې په خپل مينځ کې اتفاق و اتحاد پيدا کړي ، د اختلافاتو او جګړو نه ځان اوساتي ، ځکه په بې اتفاقۍ سره د مسلمانانو قوّت ختميږي ، او مسلمانان د کافرانو په مقابله کې مغلوبه کيږي

د مسلمانانو د ذلت او کمزورۍ دريم سبب :

" جهاد پريښودل "

د مسلمانانو د ذلت ،کمزورۍ او مغلوب کيدو دريم غټ سبب " جهاد پريښودل " دي .
د مسلمانانو عزت خو په جهاد کې وُ ، په کافرانو باندې د مسلمانانو رُعب د جهاد په وجه وُ ، تر څو پورې چې مسلمانانو جهاد کول نو کافران به ورنه ريږدل او په ټوله دُنيا غالب وو .
خو چې د کله نه مسلمانانو د کافرانو خلاف جهاد پريښې دی ، د دُنيا په عيش و عشرت کې اخته شوي او د مرګ نه يې يَره پيدا شوې نو بُزدلي په کې پيدا شوی او ورځ په ورځ تنزّل طرف ته روان دي .

د ابوداؤد شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِذَا تَبَايَعْتُمْ بِالْعِينَةِ، وَأَخَذْتُمْ أَذْنَابَ الْبَقَرِ، وَرَضِيتُمْ بِالزَّرْعِ ، وَتَرَكْتُمُ الْجِهَادَ سَلَّطَ اللَّهُ عَلَيْكُمْ ذُلًّا لَا يَنْزِعُهُ حَتَّى تَرْجِعُوا إِلَى دِينِكُمْ . (۱)

کله چې تاسو د عِيْنَې بيع کوی (۲) ، د غواګانو لکۍ اونيسی ، په کروَندە خوشحاله شی

(۱) سنن ابي داؤد أَبْوَابُ الْإِجَارَةِ بَابٌ فِي النَّهْيِ عَنِ الْعِينَةِ رقم الحديث ۳۴۶۲ ، قال الالباني: صحيح . السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۱۰۷۰۳ باب ماورد في كراهية التبايع بالعينة ، كنز العمال كتاب الجهاد الباب الاول في الترغيب فيه رقم الحديث ۱۰۵۰۳ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۱۳۸۹ (۲) الترهيب من ان يموت الانسان و لم يغز ولم ينو الغزوة ، سلسلة الاحاديث الصحيحة للالباني رقم ۱۱ .

(۲) د عِيْنَة تعريف دادی چې يو کس د بل چا نه څه څيز په معلومو روپو سره د يوې معلومې نېټې پورې واخلي هغه ته يې تر اوسه روپۍ نه وي ورکړي د نېټې راتلو نه مخکې مخکې همدا څيز په هماغه کس باندې د هغې نه په کم قيمت خرڅ کړي . نو دا بيعه ناجائزه ده . وَالْعِينَةُ بِكَسْرِ الْعَيْنِ الْمُهْمَلَةِ وَسُكُونِ الْيَاءِ ←←←←←←←←←

او جهاد پرېږدی، نو الله تعالى به په تاسو باندې ذِلت مسلّط کړي ، دا ذِلت به د تاسو نه تر هغه وخته پورې نه لرې کېږي تر دې چې تاسو خپل دِین ته واپس راشئ (يعنى جهاد شروع کړئ) .

عبرت : په دې حديث کې ذکر شو چې په جهاد پرېخودو سره په مسلمانانو باندې اجتماعي ذِلت مسلّط کېږي . او بيا د حديث په آخري جُمله کې سخت وعيد ذکر شو چې د جهاد نه مخ اړول گويا د دِين نه وتل دي ځکه خو نبي عليه السلام اوفرمايل چې دا ذِلت به په تاسو باندې تر هاغه وخته پورې وي تر دې چې تاسو خپل دِين ته واپس راشئ او جهاد شروع کړئ . (۱)

جهاد د اسلام أهم حُکم دی

جهاد د اسلام په أحكاماتو کې يو آهم حُکم دی ، لکه څرنګې چې مونځ ، روژه ، زکوة، او حج فرض دي نو همدغه شان جهاد هم فرض دی (اگر چې په بعضې صورتونو کې فرضِ عَين دی او بعضې صورتونو کې فرضِ کفايه دی (۲)) . ددينه مُنکِر کافر دی .

په جهاد کې د اسلام قوّت او باقي والې پروت دی . په مدينه منوّره کې چې د قرآن کريم کومه حصه نازله شوی په هغې کې په لوي مقدار سره د جهاد فضائلِ ، مسائِل ، احکامات او اِعلانات موجود دي .

رسول الله ﷺ د مدينې منوّرې اکثره ژوند په جهاد کې تېر کړی ، په اُووه ويشت (۲۷) غزاگانو کې يې په خپله شرکت کړی ، او پنځه پنځوس (۵۵) جهادونو ته

←←← بکسرتها لغتان وفتح النون هو أن يبيع من رجل سلعة بثمن معلوم إلى أجل مسمى ثم يشتريها منه بأقل من الثمن الذي باعها . مرقاة ج۵ ص ۱۹۲۰ ، تفسير قرطبي ج۲ ص ۵۹ البقرة آية ۱۰۴ .

(۱) ودل قوله ﷺ " حتى ترجعوا إلى دينكم " على أن ترك الجهاد والإعراض عنه والسكون الى الدنيا خروج عن الدين ومفارقة له وكفى به ذنبا وإثما مبينا . مشارع الاشواق ج ۱ ص ۱۰۷ .

(۲) وفي الهندية : عامة المشايخ رحمهم الله تعالى قالوا : الجهاد فرض على كل حال غير أنه قبل النفير فرض كفاية وبعد النفير فرض عين . وهو الصحيح . الفتاوى الهندية ۳/۱۸۸ . كتاب السير الباب الأول

Scanned with CamScanner

يې صحابه کرام ليږلي دي ، نو په لس (۱۰) کاله مدني دور کې نبي عليه السلام بالواسطه او بلاواسطه دوه آتيا (۸۲) جهادونه کړي ، ګويا په هر کال کې اته (۸) جهادونه راغلل پيغمبر عليه السلام په خپله په جهاد کې زخمي شوی ، په خپل لاس مبارک باندې يې کافر (أُبيّ بن خلف) په نېزه وهلی او هغه يې مردار کړی .

تر دې چې نبي عليه السلام په مرضُ الوفات کې هم د جهاد عمل جاري ساتلی ، يعنی د وفات کيدو نه يو څو ورځې مخکې يې لښکر د جهاد د پاره تيار کړو ، او په خپل لاس مبارک باندې يې جَنډه حضرت أسامه بن زيد ﷺ ته ورکړه او دا يې د غونډ لښکر امير مقرر کړو .

همدارنګې رسولُ الله صلی الله عليه وسلم د صحابه کرامو رضي الله عنهم داسې تربيت کړې وُ چې د دوی د وفات نه پس صحابه کرامو عمَلي طريقې سره په سوونو جهادونه اوکړل ، او د اسلام جَنډه يې په ټوله دُنيا باندې اُوچته کړه ، داسې مُلک نشته چې هلته د دِين د سَرِبلندی د پاره وِينه نه وي تویَ شوي .

د قدرت باوجود جهاد نه کولو سزاګانې

کله چې جهاد فرضِ عين شي او د قدرت باوجود څوک جهاد نه کوي نو د داسې کس د پاره په قرآن کريم کې سخت وعيدونه ذکر شوی . (۱)

همدارنګې په احاديثو مبارکه وُ کې هم د داسې کس د پاره سختې سزاګانې ذکر شوي . (۲)

(۱) قَالَ اللهُ تَعَالٰى ﴿ قُلْ إِنْ كَانَ اٰبَآؤُكُمْ وَأَبْنَآؤُكُمْ وَإِخْوَانُكُمْ وَأَزْوَاجُكُمْ وَعَشِيْرَتُكُمْ وَأَمْوَالُ اقْتَرَفْتُمُوْهَا وَتِجَارَةٌ تَخْشَوْنَ كَسَادَهَا وَمَسٰكِنُ تَرْضَوْنَهَآ أَحَبَّ إِلَيْكُمْ مِّنَ اللهِ وَرَسُوْلِهٖ وَجِهَادٍ فِيْ سَبِيْلِهٖ فَتَرَبَّصُوْا حَتّٰى يَأْتِيَ اللهُ بِأَمْرِهٖ ۗ وَاللهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفٰسِقِيْنَ ﴾ التوبة آية ۲۴ .

وَقَالَ تَعَالٰى ﴿ يٰٓأَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا مَا لَكُمْ إِذَا قِيْلَ لَكُمُ انْفِرُوْا فِيْ سَبِيْلِ اللهِ اثَّاقَلْتُمْ إِلَى الْأَرْضِ ۗ أَرَضِيْتُمْ بِالْحَيٰوةِ الدُّنْيَا مِنَ الْاٰخِرَةِ ۚ فَمَا مَتَاعُ الْحَيٰوةِ الدُّنْيَا فِي الْاٰخِرَةِ إِلَّا قَلِيْلٌ ۝ إِلَّا تَنْفِرُوْا يُعَذِّبْكُمْ عَذَابًا أَلِيْمًا ۙ وَّيَسْتَبْدِلْ قَوْمًا غَيْرَكُمْ وَلَا تَضُرُّوْهُ شَيْئًا ۗ وَاللهُ عَلٰى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيْرٌ ﴾ التوبة آية ۳۸ ، ۳۹ .

(۲) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : مَنْ مَاتَ وَلَمْ يَغْزُ وَلَمْ يُحَدِّثْ بِهٖ نَفْسَهٗ مَاتَ عَلٰى شُعْبَةٍ مِنْ نِفَاقٍ .
صحيح مسلم كتاب الإمارة باب ذم من مات ولم يغز ولم يحدث نفسه بالغزو رقم الحديث ۱۵۸ (۱۹۱۰)

((نوټ : د جهاد اَهمیت ، او فضائلو متعلق تفصیلي بحث ددې (اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِیْرُوْنه) کتاب په دولسم جلد کې تېر شوی . ابوالشمس علي عنه))

د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کیدو څلورم سبب :

" د دُنیا حِرص "

د مسلمانانو د کمزورۍ یو سبب دا هم دی چې په دوی کې د مال و دولت ډیرولو دومره حِرص پیدا شوی چې ددې په وجه دوی د حلال و حرام ، جائزو ناجائز هیڅ تمییز نه کوي ، بلکه هر کس دا کوشش کوي چې دُنیا ډیره کړي : که دا په سُود او رِشوت سره وي ، یا غلا او دُهوکې سره وي ، یا د یتیم مال قبض کولو سره وي ، یا د بیتُ المال نه غلا کول وي ، یا په نورو ناجائزو طریقو سره وي .

بیا چې کله مال و دولت زیات شي او ددې محبت یې په زړه کې ننوځي نو انسان په مختلف قِسمه گناهونو او خراب کارونو کې مبتلاء شي : د روپو د پاره یو بل قتلوي ، د عیاشۍ اَسباب ځانته برابروي ، شراب څکي ، آخِر په زِنا کې هم آخته شي ، چې دا ټول کارونه د اُمتِ مسلمه د پاره د ذِلت او هلاکت اَسباب دي .

د دُنیا سره محبت د مسلمانانو د ذِلت سبب دی

چې کله د مسلمانانو په زړونو کې د دُنیا سره محبت پیدا شي ، او ددې په وجه یې د مرګ نه ویره پیدا شي نو په دې سره مسلمانان بُزدِله کیږي او کافران وریاندې په آسانه غالبه کیږي

←←←← سنن ابي داؤد كِتَابُ الجِهَادِ بَابُ كَرَاهِيَةِ تَرْكِ الغَزْوِ رقم الحديث ۲۵۰۲ ، مشكاة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الاول رقم الحديث ۳۸۱۳ .

وَقَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَنْ لَمْ يَغْزُ أَوْ يُجَهِّزْ غَازِيًا ، أَوْ يَخْلُفْ غَازِيًا فِيْ أَهْلِهِ بِخَيْرٍ أَصَابَهُ اللهُ بِقَارِعَةٍ قَبْلَ يَوْمِ الْقِيَامَةِ . سنن ابي داؤد كِتَابُ الجِهَادِ بَابُ كَرَاهِيَةِ تَرْكِ الغَزْوِ رقم الحديث ۲۵۰۳ قال الالباني: حسنٌ . سنن ابن ماجة كِتَابُ الجِهَادِ بَابُ التَّغْلِيظِ فِي تَرْكِ الجِهَادِ رقم الحديث ۲۷۶۲ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۷۴۷ ، السنن الصغير للبيهقي رقم الحديث ۲۷۸۵ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم ۱۷۹۴۲ ، مشكاة المصابيح كتاب الجهاد الفصل الثاني رقم الحديث ۳۸۲۰ (۲۴) .

د ابوداؤد شريف او مشکوة شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم (صحابه کرامو ته) اوفرمايل :

يُوْشِكُ الْأُمَمُ أَنْ تَدَاعٰى عَلَيْكُمْ كَمَا تَدَاعَى الْأَكَلَةُ إِلٰى قَصْعَتِهَا .

داسې يوه زمانه راتلونکې ده چې د کافرانو (او ګمراهانو) ډلې به تاسو سره د جنګ کولو او ستاسو د شان و شوکت ختمولو د پاره به په خپل مينځ کې يو بل داسې رابلي لکه څرنګې چې په دسترخوان ناستې باندې ناست خلق يو بل د خوراک کاسې طرف ته رابلي .

يو صحابي پوښتنه اوکړه : وَمِنْ قِلَّةٍ نَحْنُ يَوْمَئِذٍ ؟

(د کافرانو زمونږ خلاف راجمع کيدل او په مونږ غالِب کيدل) دا به په دې وخت کې زمونږ د تعداد د کموالي په وجه وي ؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل :

بَلْ أَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ كَثِيْرٌ ، وَلٰكِنَّكُمْ غُثَاءٌ كَغُثَاءِ السَّيْلِ ، وَلَيَنْزَعَنَّ اللهُ مِنْ صُدُوْرِ عَدُوِّكُمُ الْمَهَابَةَ مِنْكُمْ ، وَلَيَقْذِفَنَّ اللهُ فِيْ قُلُوْبِكُمُ الْوَهْنَ .

(ستاسو تعداد به کم نه وي) بلکه په دغه وخت کې به ستاسو تعداد زيات وي خو ليکن ستاسو مثال به د اُوبو د زګ په شان وي کوم چې د سيلاب د پاسه وي (يعنی په تاسو کې به بهادري او قوّت نه وي) ، بيشکه الله تعالی به ستاسو د دُشمنانو د زړونو نه ستاسو يَره (او رُعب) اُوباسي (هغوی به د تاسو نه نه يَريږي) ، او الله تعالی به ستاسو په زړونو کې کمزوري (سستي) پيدا کړي .

يو صحابي پوښتنه اوکړه : يَارَسُوْلَ اللهِ ! وَمَا الْوَهْنُ ؟

اې د الله رسوله ! (زمونږ) ددې کمزورۍ سبب به څه شی وي ؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل : حُبُّ الدُّنْيَا ، وَكَرَاهِيَةُ الْمَوْتِ .

د دُنيا محبت او مرګ بَد ګنړل . (۱)

---

(۱) عَنْ ثَوْبَانَ رضي الله عنه ، قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « يُوْشِكُ الْأُمَمُ أَنْ تَدَاعٰى عَلَيْكُمْ كَمَا تَدَاعَى الْأَكَلَةُ إِلٰى قَصْعَتِهَا » ، فَقَالَ قَائِلٌ : وَمِنْ قِلَّةٍ نَحْنُ يَوْمَئِذٍ ؟ قَالَ : « بَلْ أَنْتُمْ يَوْمَئِذٍ كَثِيْرٌ ، ←←←←←

Scanned with CamScanner

د حديث تشريح : د حديث خلاصه داده : نبي عليه السلام اوفرمايل چې لکه څرنګې خلق په دستر خوان باندې جمع وي او يو بل په کاسو کې موجود خوراک طرف ته رابلي ، او دوی ټول په آسانۍ سره د هرې کاسې نه خوراک کولې شي نو همدغه شان د دُنيا کافران به هم ستاسو د مقابلې د پاره راجمع شي ، يو بل به ستاسو په هلاکت باندې راپاروي ، آخِر به هغوی تاسو هلاک کړي ، ستاسو مالونه او جائيداد به په آسانۍ سره قبضه کړي ، هر کافر چې کله هم اوغواړي ستاسو مال و اسباب به لوټ کولې شي .

يو صحابي چې کله پوښتنه اوکړه : چې آيا په دغه وخت کې به زمونږ تعداد کم وي چې کافران به زمونږ د ختمولو د پاره راجمع کيږي ؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل : چې ستاسو تعداد به ښه ډير وي ليکن ستاسو مثال به د اُوبو د زګ په شان وي (په تاسو کې به د کافرانو په مقابله کې هيڅ بهادري نه وي) ، الله ﷻ به د کافرانو د سينو نه ستاسو رُعب او دَبدبه لرې کړي ، هغوی به د تاسو نه نه ويريږي ، بلکه الله ﷻ به ستاسو په زړونو کې کمزوري او سستي واچوي .

کله چې صحابي د نبي عليه السلام نه پوښتنه اوکړه چې ددې کمزورۍ سبب به څه وي؟ نو پيغمبر عليه السلام ورته د کمزورۍ دوه (۲) سببونه بيان کړل :

اول د دُنيا محبت . او دويم مرګ ناخوښه ګڼړل .

يعنی کله چې مسلمانان د دُنيا ژوند غوره اُوګڼړي او د مرګ نه يې نفرت پيدا شي (د کافرانو په مقابله کې د شهادت جَذبه او نه لري) نو په دې سره په دوی کې بُزدِلي پيدا کيږي ، او کافران وړباندې غالبه کيږي .(۱)

←←← وَلَكِنَّكُمْ غُثَاءٌ كَغُثَاءِ السَّيْلِ ، وَلَيَنْزَعَنَّ اللهُ مِنْ صُدُورِ عَدُوِّكُمُ الْمَهَابَةَ مِنْكُمْ ، وَلَيَقْذِفَنَّ اللهُ فِي قُلُوبِكُمُ الْوَهْنَ » . فَقَالَ قَائِلٌ : يَا رَسُولَ اللهِ ! وَمَا الْوَهْنُ ؟ قَالَ : « حُبُّ الدُّنْيَا ، وَكَرَاهِيَةُ الْمَوْتِ » . سنن ابي داود كِتَاب الْمَلَاحِمِ بَابٌ فِي تَدَاعِي الْأُمَمِ عَلَى الْإِسْلَامِ رقم الحديث ۴۲۹۷ قال الالباني: صحيح . مشكوة المصابيح بَاب تغير النَّاس الْفَصْل الثَّانِي رقم الحديث ۵۳۶۹(۱۰) ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۳۷۲۴۷ ، مسند احمد رقم الحديث ۲۲۳۹۷ ، شعب الايمان رقم الحديث ۹۸۸۷ ، كنز العمال ۳۰۹۱۶ .

(۱) ملا علي قاري رحمه الله په مرقاة کې ددې حديث تشريح همداسې کړې .

دُنيا ته راغب کيدل هلاکت دی

کله چې انسان د دُنيا داسې عاشِق او حريص جوړ شي چې ددې په زياتولو کې د يو بل نه د مخکې کيدو کوشش کوي، ددې د محبت په وجه د حلال و حرام تميز نه کوي، د يو بل سره پرې جګړې او دُهوکې کوي، او د غريبانانو حقوق نه اداء کوي نو داسې دُنيا د انسان د پاره د هلاکت سبب ګرځي.

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی، په يوه موقع باندې رسول الله صلى الله عليه وسلم صحابه کرامو ته اوفرمايل:

... فَوَاللهِ لَا الْفَقْرَ أَخْشَى عَلَيْكُمْ، وَلَكِنْ أَخْشَى عَلَيْكُمْ أَنْ تُبْسَطَ عَلَيْكُمُ الدُّنْيَا كَمَا بُسِطَتْ عَلَى مَنْ كَانَ قَبْلَكُمْ، فَتَنَافَسُوهَا كَمَا تَنَافَسُوهَا، وَتُهْلِكَكُمْ كَمَا أَهْلَكَتْهُمْ.

... قسَم په الله، زه په تاسو باندې د فقر په وجه نه ويريږم، بلکه زه په تاسو باندې ددې د وجې ويريږم چې په تاسو باندې به دُنيا داسې فراخه کړې شي لکه څرنګې چې په مخکيني خلقو باندې فراخه کړې شوې وه، نو تاسو به په دې کې د حَد نه زيات رَغبت (او مِيلان) اوکړئ لکه څرنګې چې مخکيني خلقو د دُنيا سره د حَد نه زيات رغبت کړې وُ، نو بيا به دا دُنيا تاسو داسې هلاک کړي لکه څرنګې يې چې مخکيني خلق تباه کړي وو. (۱)

د حديث تشريح: نبي عليه السلام په قسَم سره دا خبره اوکړه چې زه په تاسو باندې د فقر د وجې نه ويريږم (يعنې ما سره ستاسو د فقر يَره نشته، ځکه په فقيرۍ کې اکثره د انسان دِين سالِم وي) بلکه زه ډير ددې نه ويريږم چې په تاسو باندې به د دُنيا داسې فراخي اوکړې شي لکه څرنګې چې په مخکيني خلقو باندې کړې شوې وه، پس تاسو به ددې دُنيا سره داسې مِينه اوکړئ لکه څرنګې چې مخکيني خلقو کړې وه (هغوی د دُنيا سره د محبت په وجه د غريبانانو سره مدد اونکړو، . دُنيا په وجه يې خپل مينځې جګړې اوکړې، او د يو

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الجِزْيَةِ بَابُ الجِزْيَةِ وَالمُوَادَعَةِ مَعَ أَهْلِ الحَرْبِ رقم الحديث ۳۱۵۸، و رقم الحديث ۴۰۱۵ كِتَابُ المَغَازِي، و رقم الحديث ۶۴۲۵ كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ مَا يُحْذَرُ مِنْ زَهَرَةِ الدُّنْيَا وَالتَّنَافُسِ فِيهَا، صحيح مسلم كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ رقم الحديث ۶ (۲۹۶۱)، مشكوة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الاول رقم الحديث ۵۱۶۳ (۹)، سنن ابن ماجة باب فتنة المال رقم الحديث ۳۹۹۷، مسند احمد رقم الحديث ۱۷۲۳۴.

بل نه يې د مخکې کيدلو کوشش کولو) نو ددې په وجه هغوی هلاک شو ، نو که تاسو ديته همدغه شان ميلان اوکړو نو تاسو به هم هلاک شی .(۱)

په قرآن کريم او احاديثو کې د دُنيا حقيقت

حالانکه مونږ په قرآن کريم او احاديثو کې د دُنيا حقيقت اوګورو نو دا به راته معلومه شي چې کله د دُنيا محبت د انسان زړه ته داخل شي او ددې په وجه شرعي احکام پريږدي نو دا بيا د انسان د هلاکت سبب ګرځي .

د يو څو آيتونو او احاديثو په ذريعه درته د دُنيا حقيقت واضح کوم :

۱ . الله تعالى فرمايي : ﴿ أَلْهَـٰكُمُ ٱلتَّكَاثُرُ ، حَتَّىٰ زُرْتُمُ ٱلْمَقَابِرَ ﴾ .(۲)

ترجمه : د مال ډيرولو حِرص تاسو غافله کړي يَئ . تر دې چې تاسو قبرونو ته اُورسيدی .

۲ . مال و دولت خو په دُنيا کې د انسان د پاره آزميښت دی ، چې آيا ددې د محبت په وجه دا شرعي احکامات پريږدي او که نه ؟

الله ﷻ فرمايي :﴿ وَٱعْلَمُوٓا۟ أَنَّمَآ أَمْوَٰلُكُمْ وَأَوْلَـٰدُكُمْ فِتْنَةٌ وَأَنَّ ٱللَّهَ عِندَهُۥٓ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴾ .(۳)

ترجمه : او پوهه شئ چې بيشکه ستاسو مالونه او ستاسو آولاد (په حقيقت کې) آزميښت دی ، او د الله سره ډير لوي آجر دی .

په حديث کې هم مال ته آزميښت ويل شوی ، د ترمذي شريف حديث دی ، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي : إِنَّ لِكُلِّ أُمَّةٍ فِتْنَةً وَفِتْنَةُ أُمَّتِي الْمَالُ .(۴)

---

(۱) قَالَ الْمُغلي كَمَا قَالَ الطِّيْبِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : تَرْغَبُونَ فِيهَا فَتَشْتَغِلُونَ بِجَمْعِهَا ، وَتَحْرِصُونَ عَلَى إِمْسَاكِهَا ، فَتَطْلُبُونَ بِهَا فَتَهْلِكُونَ بِهَا . مرقاة المفاتيح ۳۲۲۳/۸ في تشريح حديث ۵۱۶۳ كتاب الرقاق .

(۲) التكاثر آية ۱ ، ۲ .

(۳) الانفال آية ۲۸ .

(۴) سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ بَابُ مَا جَاءَ أَنَّ فِتْنَةَ هَذِهِ الأُمَّةِ فِي المَالِ رقم الحديث ۲۳۳۶ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ غَرِيبٌ . قال الالباني : صحيح . السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ۱۱۷۹۵ ، مشكوة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الثاني ، كنز العمال رقم الحديث ۶۱۰۶ .

بیشکه د هر امت د پاره یوه فتنه (آزمېښت) وي ، او زما د امت د آزمېښت څيز مال و دولت دی.

یعنی په مال سره ددې امت آزمېښت او امتحان کولې شي چې د مال باوجود دوی په شریعت باندې مستقیم پاتې کیږي که نه ؟

۳ . د قرآن کریم په یو بل آیت کې د مال او اولاد حقیقت په دې الفاظو ذکر شوی :

﴿ وَمَآ اَمۡوَالُكُمۡ وَلَآ اَوۡلَادُكُمۡ بِالَّتِیۡ تُقَرِّبُكُمۡ عِنۡدَنَا زُلۡفٰۤی اِلَّا مَنۡ اٰمَنَ وَعَمِلَ صَالِحًا فَاُولٰٓئِكَ لَهُمۡ جَزَآءُ الضِّعۡفِ بِمَا عَمِلُوۡا وَهُمۡ فِی الۡغُرُفٰتِ اٰمِنُوۡنَ ﴾ . (۱)

ترجمه : او ستاسو مالونه او ستاسو اولاد داسې ندي چې تاسو موږ ته په قربت کې نزدې کړي ، مګر څوک چې ایمان راوړي او نېک عمل اوکړي نو دوی ته به د خپل عمل دوچنده بدله وي ، او دوی به (د جنت) په بالا خانو کې په آمن و امان سره وي .

په قرآن کریم کې مال و اولاد ، بیبیانو ، سرو زرو او سپینو زرو ته د دُنیا د ژوند سامان ویل شوی . (۲)

٤ . همدا رنګې که په احادیثو مبارکه ؤ کې د دُنیا حقیقت اوکتلې شي نو دا د الله ﷻ په نزد باندې د ماشي د وزر هومره حیثیت هم نه لري ، رسول الله ﷺ فرمایي :

لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا تَعْدِلُ عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوضَةٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةَ مَاءٍ . (۳)

---

(۱) السبا آية ۳۷ .

(۲) الله تعالی فرمایي : ﴿ زُيِّنَ لِلنَّاسِ حُبُّ الشَّهَوَاتِ مِنَ النِّسَاءِ وَالْبَنِينَ وَالْقَنَاطِيرِ الْمُقَنْطَرَةِ مِنَ الذَّهَبِ وَالْفِضَّةِ وَالْخَيْلِ الْمُسَوَّمَةِ وَالْأَنْعَامِ وَالْحَرْثِ ۗ ذَٰلِكَ مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا ۖ وَاللَّهُ عِنْدَهُ حُسْنُ الْمَآبِ ﴾ . آل عمران آية ۱۴ .

په یو بل آیت کې هم همدا مضمون بیان شوی ، الله تعالی فرمایي : ﴿ اِعۡلَمُوۡۤا اَنَّمَا الۡحَيٰوةُ الدُّنۡيَا لَعِبٌ وَّلَهۡوٌ وَّزِيۡنَةٌ وَّتَفَاخُرٌۢ بَيۡنَكُمۡ وَتَكَاثُرٌ فِى الۡاَمۡوَالِ وَالۡاَوۡلَادِ ؕ ﴾ . الحديد آية ۲۰ .

(۳) سنن الترمذي أبواب الزهد باب ما جاء في هوان الدنيا على الله عزوجل رقم الحديث ۲۳۲۰ قال الالباني: هذا حديث صحيح . سنن ابن ماجة كتاب الزهد باب مثل الدنيا رقم الحديث ۴۱۱۰ ، مشكوة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الثاني رقم الحديث ۵۱۷۷ (۲۳) .

که چیرته دُنیا د الله ﷻ په نزد باندې د ماشي د وَزر هومره برابر وی نو کافر ته به يې ددينه د اوبو يو گوټ (غړپ) هم نه وَ ورځکلی.

(همدا مضمون په نورو احاديثو کې هم بيان شوی. (۱)).

ددې حديث نه معلومه شو چې که د الله تعالی په نزد د دُنيا څه قدر و قيمت وی نو بيا به يې کافرانو ته هيڅ کله نه وه ورکړی، حالانکه مال و دولت زيات د کافرانو سره دي.

۵ . په قرآن کريم کې هم دې خبرې ته اشاره شوی ، الله رب العزت فرمايي :

﴿ وَلَوْلَا أَنْ يَكُونَ النَّاسُ أُمَّةً وَاحِدَةً لَجَعَلْنَا لِمَنْ يَكْفُرُ بِالرَّحْمَٰنِ لِبُيُوتِهِمْ سُقُفًا مِنْ فِضَّةٍ وَمَعَارِجَ عَلَيْهَا يَظْهَرُونَ ۝ وَلِبُيُوتِهِمْ أَبْوَابًا وَسُرُرًا عَلَيْهَا يَتَّكِئُونَ ۝ وَزُخْرُفًا وَإِنْ كُلُّ ذَٰلِكَ لَمَّا مَتَاعُ الْحَيَاةِ الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ عِنْدَ رَبِّكَ لِلْمُتَّقِينَ ﴾.(۲)

ترجمه : او (د دُنيا دولت او مرتبه د الله تعالی په نزد داسې بې قدره څيز دی چې) که چيرته دا خبره نه وی چې ټول خلق به په يوه طريقه (کافران) شي نو کوم خلق چې د رحمان ذات (الله ﷻ) نه انکار کوي مونږ به خامخا د هغوی د کورونو چتونه د سپينو زرو جوړ کړي وی، او په کومو پوړو (آندرپايو) باندې چې دوی پاس چت ته خيجي هغه به مو هم ورله د سپينو زرو جوړې کړې وی ، او د دوی د کورونو دروازې او هغه تختونه چې دوی ورباندې تکيه لږوي دا به مو هم ورله د سپينو زرو جوړ کړي وی، او همدا (مذکوره) شيان به مو ورله د سرو زرو نه هم جوړ کړي وی، او دا ټول څيزونه خو صرف د دُنيا د ژوند لږ

(۱) وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَوْ عَدَلَتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللهِ جَنَاحَ بَعُوْضَةٍ مِنْ خَيْرٍ مَا سَقَى كَافِرًا مِنْهَا شَرْبَةً . شعب الايمان رقم ۹۹۸۷ ، ورقم الحديث ۹۹۸۶ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۵۹۲۱، كنز العمال رقم الحديث ۶۲۰۹ .

وفي رواية : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : لَوْ كَانَتِ الدُّنْيَا عِنْدَ اللهِ فِي الْخَيْرِ بِمَنْزِلَةِ جَنَاحِ بَعُوْضَةٍ مَا أَعْطَى مِنْهَا كَافِرًا شَيْئًا . شرح السنة للبغوي كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ هَوَانِ الدُّنْيَا عَلَى اللهِ سُبْحَانَهُ وَتَعَالَى رقم الحديث ۴۰۲۶ ، كنز العمال رقم الحديث ۶۲۰۸ .

(۲) الزخرف آية ۳۳ تا ۳۵ .

سامان دی، او آخرت خو ستا د رَب په نزد د پرهیزګارانو د پاره دی.

د آیت خلاصه: د آیت خلاصه داده چې دا دُنیا د الله ﷻ په نزد هیڅ حیثیت نه لري، ځکه الله ﷻ دا خپلو دشمنانو کافرانو ته هم ډیره ورکړې، او دُشمن ته څوک د قدر څیز نه ورکوي، تردې چې الله ﷻ دا هم اوفرمایل: که چیرته دا یَره نه وي چې مسلمانان به د دُنیا د حِرص په وجه کُفر قبول کړي نو مونږ به د کافرانو د کورونو چتونه، پوړۍ، دروازې او تختونه د سپینو زرو او سرو زرو نه جوړ کړي وی، خو دا کار مو ځکه اونکړو چې بیا به اکثر مسلمانان د دُنیا د حِرص په وجه ځانونه کافران کړي ددې د پاره چې دوی ته هم دا دُنیا ډیره ملاؤ شي. پس معلومه شوه چې د دُنیا د الله ﷻ په نزد هیڅ قدر نشته. (۱)

۲. د مسلم شریف حدیث دی، حضرت جابر بن عبدالله ﷺ فرمایي چې رسول الله صلی الله علیه وسلم د مدینې منوّرې د بهر اُوچتو علاقو نه په واپسۍ باندې راتلو، په یو بازار باندې تېر شو، خلق (یعنی صحابه کرام) دده سره یو طرف (یا دواړه طرفته) وو، نو د چیلۍ په یو مَړ بچي باندې تېر شو چې د هغه غوږونه واړه (یا کټ شوي) وو، نبي علیه السلام د هغې غوږ اونیو او صحابه کرامو ته یې اوفرمایل:

أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنَّ هٰذَا لَهُ بِدِرْهَمٍ؟

په تاسو کې څوک دا خوښوي چې د چیلۍ دا مړ بچې په یو دِرهم واخلي؟

صحابه کرامو ﷺ ورته اوفرمایل: مَا نُحِبُّ أَنَّهُ لَنَا بِشَيْءٍ، وَمَا نَصْنَعُ بِهِ؟

مونږ خو دا د هیڅ شي په عِوض کې اخیستل نه خوښوو، مونږ به دې باندې څه کوو؟

نبي علیه السلام ورته (بیا) اوفرمایل:

أَتُحِبُّونَ أَنَّهُ لَكُمْ؟ آیا دا ستاسو خوښه ده چې دا ستاسو د پاره شي؟

صحابه کرامو ﷺ ورته اوفرمایل:

وَاللّٰهِ لَوْ كَانَ حَيًّا كَانَ عَيْبًا فِيهِ لِأَنَّهُ أَسَكُّ، فَكَيْفَ وَهُوَ مَيِّتٌ؟

(۱) معارف القرآن لمولانا مفتی محمد شفیع رحمه الله مع الاختصار الزخرف آیة ۳۳.

قسَم په الله ، که چیرته دا ژوندي وی نو بیا هم په دې کې عیب وُ ، ځکه دده غوږونه واړه دي (یا غوږ شوي) دي ، او س خو دا مړ شوی دی نو په دې باندې څوک څه شی کوي؟

رسول الله ﷺ ورته او فرمایل: فَوَاللهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ هٰذَا عَلَيْكُمْ .

قسَم په الله ، د الله ﷻ په نزد باندې دُنیا ددېنه هم زیاته ذلیله ده څومره چې تاسو ته دا د چیلۍ بچې ذلیل دی . (۱)

فائده: نبي علیه السلام صحابه کرامو ته د دُنیا حقیقت ښکاره کړو چې دا ددې قابِل نده چې ددې په محبت کې انسان آخِرت هېر کړي ، بلکه د آخرت دائمي ژوند د پاره تیارۍ په کار دی ، ځکه د هغې نعمتونه هم دائمي دي .

۷ . د مشکوٰة شریف او مسلم شریف حدیث دی ، رسول الله ﷺ فرمایي :

وَاللهِ مَا الدُّنْيَا فِي الْآخِرَةِ إِلَّا مِثْلُ مَا يَجْعَلُ أَحَدُكُمْ إِصْبَعَهُ فِي الْيَمِّ ، فَلْيَنْظُرْ بِمَ تَرْجِعُ ؟ (۲)

قسَم په الله ، دُنیا د آخرت په مقابله کې داسې مثال لري لکه تاسو کې چې یو کس خپله (د لاس) ګته په سمندر کې ښکته کړي ، بیا دې اوګوري چې دا ګته څومره اوبه اخیستلو سره راواپس شوه .

(۱) عَنْ جَابِرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ رضي الله عنه ، أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّ بِالسُّوْقِ ، دَاخِلًا مِنْ بَعْضِ الْعَالِيَةِ ، وَالنَّاسُ كَنَفَتَهُ ، فَمَرَّ بِجَدْيٍ أَسَكَّ مَيِّتٍ ، فَتَنَاوَلَهُ فَأَخَذَ بِأُذُنِهِ ، ثُمَّ قَالَ : « أَيُّكُمْ يُحِبُّ أَنَّ هٰذَا لَهُ بِدِرْهَمٍ؟ » فَقَالُوْا : مَا نُحِبُّ أَنَّهُ لَنَا بِشَيْءٍ ، وَمَا نَصْنَعُ بِهِ ؟ قَالَ : « أَتُحِبُّوْنَ أَنَّهُ لَكُمْ ؟ » قَالُوْا : وَاللهِ لَوْ كَانَ حَيًّا كَانَ عَيْبًا فِيْهِ لِأَنَّهُ أَسَكُّ ، فَكَيْفَ وَهُوَ مَيِّتٌ ؟ فَقَالَ : « فَوَاللهِ لَلدُّنْيَا أَهْوَنُ عَلَى اللهِ مِنْ هٰذَا عَلَيْكُمْ » . صحيح مسلم كتاب الزهد والرقائق رقم الحديث ۲ (۲۹۵۷) ، الادب المفرد للبخاري رقم الحديث ۹۶۲ ، مسند احمد رقم الحديث ۱۴۹۳۰ ، المعجم الاوسط رقم الحديث ۲۹۱۳ ، المستدرک علی الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۷۸۴۷ ، مشكوة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الاول رقم الحديث ۵۱۵۷(۳) ، شعب الايمان رقم الحديث ۹۹۸۴ .

(۲) مشكوة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الاول رقم الحديث ۵۱۵۶(۲) ، صحيح مسلم كتاب الجنة وصفة نعيمها وأهلها باب فناء الدنيا وبيان الحشر يوم القيامة رقم الحديث ۵۵ (۲۸۵۸) ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۳۴۳۰۶ ، مسند احمد رقم الحديث ۱۸۰۰۹ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۴۳۳۰ ، شعب الايمان رقم الحديث ۹۹۷۵ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۱۶ .

د حديث تشريح : يعنی د دُنيا نعمتونه او ددې ژوند د آخرت دنعمتونو او د هغې د ژوند په مقابله کې داسې حيثيت لري لکه يو کس چې په سمندر کې خپله د لاس ګته ښکته کړي بيا يې واپس رااوباسي او ددې سره چې څومره لوندوالي يا د اوبو يو څاڅکي لېيدلې وی دا د دُنيا حيثيت دی .

نبي عليه السلام د خلقو د پوهې د پاره دا مثال ورکړو ګني د دُنيا د نعمتونو حيثيت د آخرت په مقابله کې ددينه هم کم دی ، ځکه د دُنيا نعمتونه او ددې ژوند مُتناهي (مَحدود) دی ، او د آخرت نعمتونه او د هغې ژوند غير متناهي دی .

ملا علي قاري رَحِمَهُ اللهُ ليکلي : ددې حاصل دادی چې د دُنيا نعمتونه ، تکليفونه ، مال و دولت او دا هر څه زائله کيدونکي دي ، نو انسان ته په کار دي چې ددې په نعمتونو باندې دُهوکه نشي ، او ددې په سختی کې جَزعه فَزعه اونکړي ، بلکه په هر حالت کې الله ﷻ ته رُجوع اوکړي .(۱)

د دُنيا حِرص د دين د پاره نقصاني دی

چې کله په انسان کې د مال و دولت حِرص پيدا شي نو په دې سره دده دِين ته هم سخت نقصان رَسي .

د ترمذي شريف حديث دی ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

مَا ذِئْبَانِ جَائِعَانِ أُرْسِلَا فِي غَنَمٍ بِأَفْسَدَ لَهَا مِنْ حِرْصِ الْمَرْءِ عَلَى الْمَالِ وَالشَّرَفِ لِدِينِهِ .(۲)

---

(۱) وَحَاصِلُهُ : أَنَّ مِنَحَ الدُّنْيَا وَمِحَنَهَا فِي كَسْبِ الْجَاهِ وَالْمَالِ مِنَ الْأُمُورِ الْفَانِيَةِ السَّرِيعَةِ الزَّوَالِ ، فَلَا يَنْبَغِي لِأَحَدٍ أَنْ يَفْرَحَ وَيَفْتَخِرَ بِسَعَتِهَا ، وَلَا يَجْزَعَ وَيَشْكُوَ مِنْ ضِيقِهَا ، بَلْ يَقُولُ فِي الْحَالَتَيْنِ : « لَا عَيْشَ إِلَّا عَيْشُ الْآخِرَةِ » فَإِنَّهُ قَالَهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَرَّةً فِي يَوْمِ الْأَحْزَابِ ، وَأُخْرَى فِي حَجَّةِ الْوَدَاعِ وَجَمْعِيَّةِ الْأَصْحَابِ .
مرقاة المفاتيح كتاب الرقاق الفصل الاول في تشريح رقم الحديث ۵۱۵۶(۲) .

(۲) سنن الترمذي أَبْوَابُ الزُّهْدِ عَنْ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ رقم الحديث ۲۳۷۶ وقال الترمذي : هَذَا حَدِيثٌ حَسَنٌ صَحِيحٌ . مصنف ابن شيبة رقم الحديث ۳۴۳۸۰ ، مسند احمد رقم الحديث ۱۵۷۸۴ ، و رقم الحديث ۱۵۷۹۴ ، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ۱۱۷۹۶ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ۳۲۲۸ بابُ ماجاء في الحرص و مايتعلق به ، شعب الايمان رقم الحديث ۹۷۸۳ ، مشكوة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الثاني رقم الحديث ۵۱۸۱(۲۷) .

دوه اُوږي لېوان چې د غنمو په رَمه کې پرېښودل شي نو دا دومره نقصان نه کوي څومره چې د مال او جَاه (مرتبې) حِرص د انسان دِين ته نقصان ورکوي.

په تعميراتو باندې د ضرورت نه زياتې روپۍ لګول صحيح ندي

دير داسې خلق شته چې د هغوی په زړونو کې د دُنياوي شيانو سره داسې محبت او حِرص وي چې د ضرورت نه زيات د تعميراتو او بِلډنګونو په ښائست باندې په لکونو او کرُوړونو روپۍ لګوي، ليکن د غريبانانو، يتيمانو او کونډو سره هيڅ مدد نه کوي. حالانکه په تعميراتو باندې د ضرورت نه زيات خرچ کول د قيامت علامه ګرځول شوی.(۱) او په احاديثو کې ددې مذمّت بيان شوی.(۲)

دُنيا مکمل پرېښودل مقصود نده

دا ډيره بارِيکه خبره ده، په دې باندې ځان ښه پوه کړئ چې شريعت د انسان نه دا مطالبه

---

(۱) په حديثِ جبريل کې ذکر دي (دا اُوږد حديث دی) چې کله نبي عليه السلام د حضرت جبريل عليه السلام نه د قيامت علامې په باره کې پوښتنه اوکړه نو هغه ورته يوه علامه دا هم بيان کړه چې د کمزورې طبقې خلق به غټې غټې آبادۍ جوړوي.

.... فَأَخْبِرْنِي عَنْ أَمَارَتِهَا. قَالَ: أَنْ تَلِدَ الأَمَةُ رَبَّتَهَا، وَأَنْ تَرَى الْحُفَاةَ الْعُرَاةَ الْعَالَةَ رِعَاءَ الشَّاءِ يَتَطَاوَلُونَ فِي الْبُنْيَانِ ... صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ معرفة الإِيمَانِ، وَالإِسْلَامِ، وَالْقَدَرِ وَعَلَامَةِ السَّاعَةِ رقم الحديث ۱ (۸)، سنن ابي داؤد باب في القدر رقم الحديث ۴۶۹۵، سنن الترمذي باب ماجاء في وصف جبريل رقم الحديث ۲۶۱۰، سنن ابن ماجة رقم الحديث ۶۳ باب في الايمان .

(۲) قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا أَرَادَ بِعَبْدٍ هَوَانًا أَنْفَقَ مَالَهُ فِي الْبُنْيَانِ أَوِ الْمَاءِ وَالطِّينِ شعب الايمان رقم الحديث ۱۰۲۳۵ الزهد و قصر الامل.

و قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِذَا لَمْ يُبَارَكْ لِلْعَبْدِ فِي مَالِهِ جَعَلَهُ فِي الْمَاءِ وَالطِّينِ . شعب الايمان رقم الحديث ۱۰۲۳۳.

وقال عليه السلام: مَنْ جَمَعَ الْمَالَ مِنْ غَيْرِ حَقِّهِ سَلَّطَهُ اللهُ عَلَى الْمَاءِ وَالطِّينِ . يَعْنِي: الْبِنَاءَ . شعب الايمان رقم الحديث ۱۰۲۳۳، كنز العمال رقم الحديث ۲۱۵۵۶.

وقال عليه السلام: كُلُّ مَا أَنْفَقَ الْعَبْدُ مِنْ نَفَقَةٍ فَعَلَى اللهِ خَلَفُهَا ضَامِنًا إِلَّا نَفَقَةً فِي بُنْيَانٍ أَوْ مَعْصِيَةٍ . شعب الايمان رقم الحديث ۱۰۲۲۸.

نه کوي " چې ته مال و دولت او دُنیا ګټل مکمل پرېږده " .

بلکه شریعت مطالبه دا کوي چې : د دُنیا أسباب استعمالوه ، مال و دولت ګټه خو ددې محبت په زړه کې مه اچوه او شپه او ورځ د دُنیا په ګټلو کې داسې مه ننوځه چې فرضي عبادات درنه پاتې شي یا درنه آخرت مکمل هېر شي .

شریعت خو په انسان باندې حلال رزق ګټل فرض کړي ، او ددې یې ډیر فوائد بیان کړي .

په قرآن کریم کې د حلال مال نه تعبیر په " فَضْلُ الله " سره شوی .(۱)

ځکه دا دُنیا دارُ الأسباب ده ، د مال و دولت نه بغیر په دې کې د حیاء او عزت واله ژوند

---

(۱) ﴿ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلٰوةُ فَانْتَشِرُوْا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوْا مِنْ فَضْلِ اللهِ وَاذْكُرُوا اللهَ كَثِيْرًا لَعَلَّكُمْ تُفْلِحُوْنَ ﴾ . سورة الجمعة آية ۱۰ .

قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « مَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا إِسْتِعْفَافًا عَنِ الْمَسْأَلَةِ وَسَعْيًا عَلَى أَهْلِهِ وَتَعَطُّفًا عَلَى جَارِهِ لَقِيَ اللهَ تَعَالَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَ وَجْهُهُ مِثْلُ الْقَمَرِ لَيْلَةَ الْبَدْرِ . وَمَنْ طَلَبَ الدُّنْيَا حَلَالًا مُكَاثِرًا مُفَاخِرًا مُرَائِيًا لَقِيَ اللهَ وَهُوَ عَلَيْهِ غَضْبَانُ » . رَوَاهُ الْبَيْهَقِيُّ فِي شُعَبِ الإِيْمَانِ . وَأَبُو نُعَيْمٍ فِي الحلية . مشكاة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الثالث رقم الحديث ۵۲۰۷ (۵۳) ، كنز العمال رقم الحديث ۹۲۴۷ ، ابن ابی شیبة ۷ / ۱۶ ، و ذكره الزبيدي في الاتحاف ۵ / ۴۱۳ ، نزهة الناظرين كتاب آداب الكسب ص ۳۳۷ .

وقال عليه السلام : اَلدُّنْيَا خَضِرَةٌ حُلْوَةٌ ، مَنِ اكْتَسَبَ فِيْهَا مَالًا مِنْ حِلِّهِ وَأَنْفَقَهُ فِي حَقِّهِ أَثَابَهُ اللهُ عَلَيْهِ وَ أَوْرَدَهُ جَنَّتَهُ .... خرّج البيهقي باسناده عن ابن عمر رضي الله عنهما ، وذكره السيوطي في الجامع الصغير ، و رواه السيوطي في الدر المنثور ۳ / ۲۰۳ ، والزبيدي في الاتحاف ۶ / ۱۲ ، الترغيب والترهيب كتاب البيوع وغيرها الترغيب في الاكتساب بالبيع وغيره جزء ۲ ص ۳۳۸ رقم الحديث ۲۶۷۷ ، كنز العمال ج ۳ ص ۱۸۳ رقم الحديث ۶۰۷۶ ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ۲۰۷ ثواب الاكتساب من جهات الحل والعمل باليد .

قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : طَلَبُ كَسْبِ الْحَلَالِ فَرِيْضَةٌ بَعْدَ الْفَرِيْضَةِ . مشكاة المصابيح كِتَابُ الْبُيُوْعِ بَابُ الْكَسْبِ وَطَلَبِ الْحَلَالِ الفصل الثالث رقم الحديث ۲۷۸۱ ، السنن الكبرى للبيهقي باب كسب الرجل وعمله بيده رقم ۱۱۶۹۵ ، كنز العمال كِتَابُ الْبُيُوْعِ من قسم الاقوال الباب الأول: في الكسب الفصل الأول : في فضائل الكسب الحلال ج ۴ رقم الحديث ۹۲۳۱ ، و رواه البيهقي في شعب الايمان .

نوټ : دا آخري حديث اګرچې د سَنَد په اعتبار سره ضعيف دی ، خو ليکن د ټول اُمت علماء په دې مُتفِق دي چې دا حديث د معنٰی په اعتبار سره صحيح دی ، او ټولو قبول کړی . اصلاحی خطبات ج ۱۰ ص ۱۸۵ .

Scanned with CamScanner

تیرول گران دي: د اُولړي ختمولو د پاره حلال خوراک په کار دی، د اُوسیدلو د پاره کور په کار دی، نو خامخا به انسان د حلال رزق گټلو د پاره دُنیاوي کاروبار کوي.

په احادیثو مبارکهؤ کې چې د دُنیا کوم مذمت راغلې دی نو د هغې نه مراد دادی چې انسان د دُنیا په محبت کې داسې ډُوب شي چې شپه او ورځ په دې کې آخته وي، فرضي عبادات نه کوي، آخرت یې مکمل هیر کړې وي، او په ناجائز طریقې سره یې گټي. نو بیا یقیني چې په شریعت کې د داسې دُنیا مذمت راغلې دی.

خو که یو کس په حلالې طریقې سره تجارت کوي، یا بل کاروبار کوي، عبادات په خپل وخت باندې پوره اَدا کوي، مالي حقوق (زکوة وغیره) پوره ورکوي، د آخرت نه غافله نه وي، او د دُنیا سره یې محبت نه وي نو بیا داسې دُنیا صحیح ده.

او دا کیدې هم شي چې انسان یو څیز د ضرورت د پاره استعمالوي خو محبت یې ورسره نه وي.

د مثال په ذریعه وضاحت: د دوه مثالونو په ذریعه درته دا خبره واضح کوم:

اول مثال: انسان چې کله کور جوړوي نو د بیتُ الخَلاء (لیټرین) جوړول هم ضروري دي، ځکه انسان ته د ورځې څو پیرې بیتُ الخلاء ته د تللو ضرورت وي. خو د بیتُ الخلاء د ضروري کیدلو او استعمالولو باوجود بیا هم څوک د بیتُ الخلاء سره په زړه کې داسې محبت نه ساتي چې څلیریشت (۲۴) گِنټې یې په دِماغو کې د همدې سوچ وي، او نه څوک په دې کې توله ورځ ناست وي، بلکه صرف د ضرورت د پاره یې استعمالوي.

همدغه شان دُنیا هم ده چې د دې وجود هم د انسان د پاره ضروري دی خو د دُنیا سره داسې محبت په کار ندی چې څلیریشت گِنټې د انسان په دِماغو کې د دې د گټلو سوچ وي، او د آخرت نه مکمل غافل شي.

دویم مثال: مولانا رُوم رحمه الله د دُنیا په باره کې ډیر بهترین مثال ذکر کړی چې: دُنیا په شان د اُوبو ده، او انسان په شان د کِشتۍ دی، نو کِشتۍ خو بغیر د اُوبو نه نشي چلیدی، ځکه د اُوبو وجود د کِشتۍ د پاره ضروري دی، خو دا کِشتۍ به هله کامیابه آخوا غاړې ته رَسي چې دا اُوبه د دې کشتۍ مینځ ته داخل نشي، ځکه که دا اُوبه د دې کِشتۍ مینځ ته داخل شي نو بیا دا کشتۍ ډوبیږي.

همدغه شان انسان هم د دُنياوي آسبابو نه بغير ژوند نشي تيرولى ، دُنيا او ددې آسباب استعمالول ضروري دي ، خو دا انسان به هله کامياب وي چې د دُنيا محبت دده زړه ته داخل نشي ، ځکه که د دُنيا محبت دده زړه ته داخل شي او ددې په وجه د انسان نه آخرت هېر شي نو بيا همدا دُنيا دده د پاره د هلاکت ذريعه ده . او بيا همداسې دُنيا ته په قرآن کريم او احاديثو کې مَتَاعُ الغُرُور او فِتنه ويل شوي .

مولانا رُوم رحمه الله دا خبره په دې شعر کې داسې بيان کړې :

آب اندر زیرِ کشتی پُشتی است ☆ آب در کشتی ہلاکِ کشتی است

يعنې اُوبه چې د کِشتۍ لاندې وي نو دا د کشتۍ د پاره مددګارې دي (کِشتۍ به ګرځي او مخکې به روانه وي) ، او اُوبه چې په کشتۍ کې داخلې شي نو په دې سره کِشتۍ هلاکيږي .

پس معلومه شوه چې شريعت مونږ ته دا حُکم نه کوي چې مونږ دُنيا او ددې نِعمتونه مکمل پرېږدو ، بلکه په حلالې طريقې سره يې ددې د ګټلو او ددې د استعمالولو حُکم راته راکړى ، خو ورسره ورسره يې دا خبره هم راته واضحه کړې چې دُنيا ستاسو مقصود نده ، بلکه په دې کې د آخرت دائمي ژوند د پاره تيارې په کار دى .

په دُنيا سره د آخرت ګټلو طريقه

دُنيا داسې استعمالول په کار دي چې دا د انسان د پاره د آخرت ذريعه جوړه شي ، او س ددې د پاره دوه خبرې ضروري دي :

اول دا چې انسان مال و دولت يا د دُنيا بل څيز حاصلوي نو په حلالې طريقې سره به يې حاصلوي په حرامې طريقې سره به يې نه حاصلوي . لهذا مسلمان به د سُود ، رِشوت ، جوا ، ي ، دُهوکې ، خِيانت او نورو ناجائزو طريقو سره مال نه حاصلوي .

دويم دا چې دا مال و دولت به په حلالې طريقې سره خرچ کوي . لهذا شريعت چې انسان په کومو ځايونو کې د مال خرچ کولو نه منع کړى په هغې کې به يې نه خرچ کوي .

په ښه نيت باندې دُنياوي کاروبار کول هم عبادت دى

بلکه که يو کس په ښه نيت باندې دُنياوي کاروبار يا تجارت کوي نو دا هم عبادت دى ،

مثلا : دا نیت په کې اوکړي چې :

" زه دا دُنیاوي کاروبار یا تجارت ددې د پاره کوم چې په ماباندې د خپلو بچو ، بي بي یا نورو حَق دارانو کوم حقوق دي د هغوی د پاره حلال رِزق راپیدا کوم "

نو په دې سره دده دا دُنیوي کاروبار هم په عبادت باندې بدلیږي ، او ده ته ددې په عِوض کې هم آجر ملاویږي .

د صحابهؤ صحیح تربیت : بهر حال ، نبي علیه السلام د صحابه کرامو په زړونو کې دا خبره اچولې وه چې دُنیا د ضرورت د پاره استعمالوئ خو ددې سره په زړه کې مِینه مه ساتئ .

کله چې صحابه کرامو په دې باندې عمل اوکړو نو بیا الله ﷻ تړوله دُنیا د هغوی غلامه کړه ، د قیصر و کِسرلی په شان غټ غټ طاقتونه د هغوی په خپو کې پریوتل ، او الله ﷻ دوی ته په ټوله دُنیا باندې غلبه ورکړه .

خو چې کله د روستو خلقو د دُنیا سره محبت او حِرص زیات شو ، په عیاشۍ کې مبتلاء شو او آخرت یې مکمل هېر کړو نو ددې په وجه په کې بُزدلي پیدا شوه ، او کافران وریاندې غالبه شو .

د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کیدو پنځم سبب :

" بَدکِرداري او بَداَخلاقي "

د مسلمانانو د ذِلت او کمزورۍ یو سبب بَدکِرداري او بَداَخلاقي هم ده ، یعنی د مسلمانانو کِردار او اخلاق ډیر خراب شوي دي .

د دُنیا ځنې قومونو چې ترقي کړې نو هغوی د مال و دولت او تعداد ډیر والي په وجه نده کړې ، بلکه په کِردار او اخلاقو یې کړې .

حقیقت دا دی چې زمونږ دکاندار ، زمونږ تاجِر ، زمونږ سَرکاري خلق ، زمونږ سیاست دانان بلکه اکثره هر کسب ګر په دروغ ، دهوکه ، خِیانت او حرام خورۍ کې مبتلاء دي ، نو ځکه خو ورځ په ورځ تَنزّل طرف ته روان یو .

د مسلمانانو د بَدکِردارۍ یو څو مثالونه درته ذکر کوم چې ددې په ذریعه به درته دا خبره پوره واضحه شي :

مثلاً : د مُلک واکداره خلق رِشوت او په مالِ غنیمت کې خیانت کوي ، په ناجائزه معامله کې هم د خپلو خپلوانو طرف داري کوي ، عدل و انصاف نه کوي نو داسې مُلک به څه ترقي اوکړي؟

یا مثلاً د مُلک په ترقۍ کې د تجارت آهم کِردار دی ، اوس چې په تاجرانو کې دَهوکه ، خِیانت ، مِلاوټ او ذخیره آندوزي راشي نو په دې سره به مُلک څه ترقي اوکړي؟

یا مثلاً مسلمانان خپل اسلامي اخلاق پریږدي ، بلکه په اخلاقو ، اعمالو ، آفعالو او تعلیم کې د کافرانو اِتباع کوي نو په دې سره به مسلمانان څه ترقي اوکړي؟

یا مثلاً چې کله د ګنو ډک ټرک روان وي نو هر کس منډې ورَ وهي او ګڼې ورنه رااُوباسي ، د پردي مال هیڅ اِحساس ورسره نه وي . یا مثلاً د سکولونو او کالجونو بعضې هلکان چې په بازار کې روان وي ، یا ګاډي ته رااُوخیجي او په دې ګاډي کې زَنانه وي نو دوی دومره خراب حرکتونه کوي چې انسان یې نشي بیانولی ، اوس که همدا طبقه خلق آئنده د مُلک واکداران شي نو دوی به خامخا غونډ مُلک لوټي ، او په ملک کې به بې حیایي خورَوي .

یا مثلاً مخکې به چې زَنانه د کور نه وتلې نو په حَیاء او پَرده کې به وتلې ، نن صبا چې زَنانه د کور نه اُوځي نو مکمل د بې حَیایۍ په حالت کې اُوځي ، اکثر داسې لباس یې اغوستې وي چې د هغې نه لاندې ټول بدن ښکاري ، اوس چې ددې زَنانه ؤ نه کوم بچي پیدا شي نو آیا په دوی کې به شرم و حیاء او غیرت پیدا شي؟ هیڅ کله نه.

بلکه زه به دا اُووایم چې مسلمانان د ژوند په هر آرخ کې د بَداخلاقۍ او بَدکِردارۍ اِنتهاء ته رسیدلي ، نو دوی به په دُنیا کې څنګه ترقي اوکړي؟

حالانکه د مسلمان پیژندګلو به په خوش آخلاقۍ او ښه کِردار باندې کیدله ، لیکن افسوس چې نن صبا مسلمانان ددې خپلو بدو اخلاقو او بَد کِردار په وجه اسلام په خپله بدنامَوي .

د مسلمانانو ترقي په مَادي شیانو کې نده ، بلکه په شریعت باندې پوره عمل کولو کې ده

اګر چې نن صبا په دُنیاوي شیانو کې دیره ترقي راغلی ، نوي نوي سائنسي اِیجادات پیدا شو ، انسان په هوا کې د جهاز په ذریعه آلوځي ، سیّارو ته اُوخت ، نوي نوي مصنوعات

پيدا شو ، اِنجنيرانو په ډير مهارت سره اُوچت اُوچت مختلف ډيزائن واله بِلډنګونه جوړ کړل ، په اِليکټرانک مصنوعاتو کښې نوي نوي شيان پيدا شو ، دا ټوله مادي او سائنسي ترقي ده ، دا د انسان د وجود نه علاوه شيان دي ، دا د انسان د پاره خدمت کوونکي دي ، ګويا مونږ داسې ويلې شو چې د انسان د پاره خدمت کوونکي شيانو کښې ترقي راغلې ده .

آيا انسان دا سوچ کړی چې زما په ذات کښې ترقي راغلې او که نه ؟ نو که مونږ دده بدن ته اوګورو نو لکه څرنګې چې اوّلني انسان (حضرت آدم عليه السلام) په سترګو باندې ليدل کول ، په غوږونو باندې يې آوريدل کول ، په خپو باندې يې تلل کول ، په لاسونو باندې يې نيول کول (وغيره وغيره) نو همدغه شان خو انسان اوس هم دی ، په دې شيانو کښې خو هيڅ ترقي نده راغلې .

لهذا د انسان خپله ترقي په صحيح انسانيت ، ښه اخلاقو او شريعت باندې عمل کولو سره راځي . او په دې کښې انسان ډير شاته پاتې دی نو څه به ترقي اوکړي ؟

علاج : پس که مسلمانان دا غواړي چې مونږ بيا ترقي اوکړو نو ددې د پاره دا ضروري ده چې د ټولو نه اول په صحيح طريقې سره د الله ﷻ وحدانيت اُومني ، د هغه سره په ذات او صِفاتو کښې بل هيڅوک شريک نه کړي ، د نبي عليه السلام تابعداري اوکړي ، شريعت چې ورته د کومو کارونو حُکم کړی هغه عملي کړي ، د کومو کارونو نه يې چې منع کړی د هغې نه منع شي ، خپل اَخلاق او اعمال د قرآن و حديث سره برابر کړي ، د بَدکِردارۍ ګناهونو او غيرمُسلمو د مخصوصو طريقو نه ځان اوساتي ، چاته په لاس يا ژبه باندې ضرر او نه رَسوي .

د سُود ، رِشوت ، دروغو ، غيبت چُغل خورۍ ، ظلم ، رِکارۍ او حرام مال نه ځان اوساتي ، او د آخرت فِکر اوکړي نو په خپله به مسلمانان ترقي اوکړي ، او د دواړو جهانو کاميابي به ورته ملاوْ شي .

د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کیدو شپږم سبب :

" بې حَيايي او عياشي "

د مسلمانانو د کمزورۍ ، ذِلت او مغلوب کیدو شپږم سبب دادی چې په دې وخت کې ځنې مسلمانان په بې حَيايۍ او عياشۍ کې مبتلاء دي ، چې د دې غلط أثر په ټوله معاشره باندې خوَريږي .

ډیره د أفسوس خبره ده چې کله غیر مُسلم زمونږ اسلامي ملکونو ته راځي نو په دې نیت باندې راځي چې په څه طريقې سره د مسلمانانو په وَسائلو باندې قبضه او کړي ؟

ليکن چې کله مسلمانان د غیر مُسلمو ملکونو ته ځي نو يا خو د عياشۍ ، فحاشۍ او زِناکارۍ د پاره ځي ، او يا د کافرانو نه په سوال باندې ځنې شیانو غوښتلو د پاره ځي .

بلکه بعضې داسې صرف په نوم مسلمانان هم شته چې هغوی د غیر مُسلمو په ملکونو کې د بَدکارۍ او زِناکارۍ آدې جوړې کړې دي ، په خپله هم په عياشۍ کې آخته دي او د نورو مسلمانانو د فحاشۍ سبب هم جوړيږي .

عيسايان او يهوديان ګيرې خرَوي ، پينټ پتلون او ټائي اچوي ، په زِنا بې حيايۍ او بدکارۍ کې آخته دي نو بعضې بې دِينه مسلمانان هم د هغوی په نقشِ قدم باندې روان شو .

حالانکه بې حيائي او زِناکاري داسې بَدترين عمل دی چې دا په کوم قوم کې پيدا شي نو په هغوی باندې دالله ﷻ عذاب نازليږي .

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِذَا ظَهَرَ الزِّنَا وَالرِّبَا فِي قَرْيَةٍ فَقَدْ أَحَلُّوا بِأَنْفُسِهِمْ عَذَابَ اللهِ .(۱)

کله چې په يو کلي کې زِنا او سُود ښکاره شي نو دې خلقو په خپل ځان باندې د الله ﷻ عذاب نازل کړو .

(۱) المستدرک علی الصحیحین للحاکم رقم الحدیث ۲۲۶۱ کِتَابُ الْبُيُوعِ وقال الحاکم هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ . ووافقه الذهبي . الترغيب والترهيب رقم ۲۸۵٦ الترهيب من الرباء ، كنز العمال رقم الحديث ۱۳۰۰ .

وفي رواية : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا ظَهَرَ فِي قَوْمٍ الزِّنَا ، وَالرِّبَا إِلَّا أَحَلُّوا بِأَنْفُسِهِمْ عِقَابَ اللهِ . رَوَاهُ أَبُو يَعْلَى ، وَإِسْنَادُهُ جَيِّدٌ . مجمع الزوائد ومنبع الفوائد رقم الحديث ٦٥٨١ [illegible] فِي الرِّبَا

همدارنګې په بې حَيايي او زِنا سره فقيري او عاجزي هم زياتيږي. (١)

او داسې وَباني لاعِلاجه بيمارياني هم پيدا کيږي چې د هغې د علاج نه ډاکټران هم عاجز وي، او ددې سبب په احاديثو کې بې حَيائي خودل شوی. (٢)

د يو کس د زِنا په وجه په لږ وخت کې د بني اسرائيلو اويازره (٧٠٠٠٠) کسان د طاعون په بيمارۍ باندې وفات کيدل

د قرآن کريم ددې آيت ﴿ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِيٓ اٰتَيْنٰهُ اٰيٰتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَاَتْبَعَهُ الشَّيْطٰنُ فَكَانَ مِنَ الْغٰوِيْنَ ﴾ په شانِ نزول کې مفسّرينو د بَلعم بن باعورا واقعه بيان کړې، (دا واقعه اګرچې اوږده ده خو زه به يې درته په مختصرو الفاظو کې ذکر کړم :)

بَلعم بن باعورا د بني اِسرائيلو لوي عالِم وُ، اسمِ اعظم ورته ياد وُ، مُستجابُ الدّعوات وُ (يعنې کومه دُعا به يې چې اوکړه هغه به قبليده).

د فرعون د غرقيدو او مصر فتح کيدو نه پس چې کله حضرت موسی عليه السلام او بني اسرائيلو ته حُکم اوشو چې تاسو د جبّارين قوم سره جهاد اوکړئ، نو دوی جبّارينو ته د جهاد د پاره ورغلل، جبّارينو سره يَره پيدا شوه چې د حضرت موسی عليه السلام په مقابله کې فرعون او د هغه لښکر ټينګ نه شو نو مونږ به څه مقابله اوکړو؟

نو دوی بَلعم بن باعورا ته راغلل او ورته وې ويل: ته داسې دُعا اوکړه چې الله تعالی موسی ﷺ او د هغه لښکر د مونږ نه واړوي. بلعم ورته وويل:

---

(١) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ .... وَإِذَا ظَهَرَ الزِّنَا ظَهَرَ الْفَقْرُ وَالْمَسْكَنَةُ ... مسند البزار المنشور باسم البحر الزخار رقم الحديث ٥٣٨٣، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ٣٦٢٨، كنز العمال رقم الحديث ١٢٥٨١\كتاب الامارة والقضاء.

(٢) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ... لَمْ تَظْهَرِ الْفَاحِشَةُ فِيْ قَوْمٍ قَطُّ إِلَّا ظَهَرَ فِيْهِمُ الطَّاعُوْنُ وَالْأَوْجَاعُ الَّتِيْ لَمْ تَكُنْ فِيْ أَسْلَافِهِمْ .... مجمع الزوائد ومنبع الفوائد كتاب الجهاد باب ما نهي عن قتله من النساء وغير ذلك رقم الحديث ٩٦١٥، وقال الهيثمي: رواه البزار ورجاله ثقات. صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ٧٦٤(١١) الترهيب من منع الزكوة وماجاء في زكوة الحلي، و رقم الحديث ٢١٨٧(٦)، شعب الايمان رقم الحديث ٣٠٤٣، كنز العمال رقم الحديث ٤٤٠١٢.

وَيْلَكُمْ نَبِيُّ اللهِ وَمَعَهُ الْمَلَائِكَةُ وَالْمُؤْمِنُونَ كَيْفَ أَدْعُو عَلَيْهِمْ . وَأَنَا أَعْلَمُ مِنَ اللهِ مَا أَعْلَمُ . وَ إِنِّي إِنْ فَعَلْتُ هٰذَا ذَهَبَتْ دُنْيَايَ وَآخِرَتِي.

تعجب دی په تاسو باندې ، حضرت موسی علیه السلام خو د الله ﷻ پیغمبر دی ، د هغه سره فرښتې او مؤمنان دي پس زه هغه ته څنګه ښېرې اوکړم ؟ زه هغه پیژنم (چې پیغمبر دی) ، پس که چیرته زه هغه ته ښېرې اوکړم نو زما دُنیا او آخرت دواړه به تباه شي . (لهذا زه دا کار نشم کولی) .

قوم ورباندې ټینګار اوکړو چې ته خامخا حضرت موسی ﷺ او د هغه قوم ته ښېرې اوکړه . ده ورته وویل : ماته لږ وخت راکړئ زه به د خپل رَب نه (د اِستخارې یا بل عمل سره) دا معلومه کړم (چې هغه ته ښېرې کول څنګه دي ؟) .

بَلعم بن باعورا به هیڅ کار د استخارې کولو نه بغیر نه کولو ، چې کله به ورته په خوب کې د الله ﷻ د طرفه اِجازت ملاؤ شو نو بیا به یې هغه کار کولو .

پس کله چې بلعم استخاره یا بل عمل اوکړو نو په خوب کې ورته وویل شو : لَا تَدْعُ عَلَيْهِمْ . ته حضرت موسی ﷺ او د هغه قوم ته ښېرې مه کوه .

ده قوم ته وویل : ما د خپل رَب سره (د اِستخارې په ذریعه) مشوره اوکړه نو زه ددې کار نه منع شوم .

بیا دې قوم ده ته غټه ډالۍ په هدیه کې راوړه چې دا په حقیقت کې رِشوت ؤ ، ده هغه قبول کړو ، نو قوم ورباندې ټینګار اوکړو چې اوس به ورته ضرور ښېرې کوې .

(په څنې روایتونو کې راځي چې دې قوم ده یې بې ته ډیر مال و دولت ، سره زَر او سپین زَر راوړي وو ، نو ده ته خپلې بي بي هم دا مشوره ورکړه چې هغوی ته ښېرې اوکړه) .

بهر حال ، کله چې دا د مال و دولت د محبت او بي بي د مشورې مطابق د حضرت موسی علیه السلام او د هغه قوم ته د ښېرو کولو د پاره یو غر طرف ته روان شو چې د هغه ځای نه حضرت موسی ﷺ او د هغه قوم اُووینې او ښېرې ورته اوکړي ، په لاره کې ورته خپله سوَرلۍ څو پېرې کیناسته ، مخکې به نه تلله ، خو ده به اُووهله او مخکې به یې روانه کړه ، تر دې چې په ده باندې د حُجت پوره کولو د پاره دده سوَرلۍ هم ده ته ګویا شوه او ورته وې ویل

وَيْحَكَ يَا بَلْعَمُ أَيْنَ تَذْهَبُ أَلَا تَرَى الْمَلَائِكَةَ أَمَامِي تَرُدُّنِي عَنْ وَجْهِي هٰذَا؟ أَتَذْهَبُ بِي إِلَى نَبِيِّ اللّٰهِ وَالْمُؤْمِنِيْنَ تَدْعُوْ عَلَيْهِمْ؟

اې بلعم ! په تا باندې تعجب دی ، ته چیرته ځی ؟ آیا ته نه ګوری چې فرښتې زما مخې ته دي ، ما راواپس کوي ، آیا ته ددې د پاره مخکې ځی چې د الله پیغمبر او مؤمنانو ته خېرې اوکړی ؟

خو ده د سوَرلۍ ددې خبرو هیڅ پرواه اونکړه ، او مخکې لاړ .

کله چې د حُسبان غر ته اُوخت او په هغه ځای کې یې حضرت موسی ﷺ او د هغه قوم ته د خېرو کولو اِراده اوکړه نو کومې خېرې چې ده حضرت موسی علیه السلام او د هغه قوم ته کول غوښتې الله ﷻ په خپل قدرت سره دده ژبه داسې بدله کړه چې دا خېرې یې خپل قوم ته کول شروع کړی . او کومه دُعا به یې چې خپل قوم ته کول غوښته په ژبه باندې به یې هغه دُعا د موسی علیه السلام د قوم د پاره راوتله (یعنی خپل قوم ته یې خېرې اوکړی او حضرت موسی علیه السلام ته یې دُعا اوکړه) .

بَلعم ته خپل قوم وویل : يَا بَلْعَمُ ! أَتَدْرِيْ مَاذَا تَصْنَعُ إِنَّمَا تَدْعُوْ لَهُمْ وَتَدْعُوْ عَلَيْنَا ؟

اې بلعم ! آیا ته پوهیږی چې دا ته څه کوی ؟ ته خو موسی (ﷺ) او د هغه قوم ته دُعا کوی او مونږ ته خېرې کوی .

ده ورته وویل : په دې کې زه (اوس) بې اِختیاره یم ، الله تعالی زما ژبه واړوله ، اوس هغوی ته په خېرو کولو باندې مې ژبه نه چلیږي (کومې خېرې چې زه هغوی ته کوم هغه مې بې اِختیاره په ژبه باندې ستاسو د پاره رااُووځي) .

بهر حال ، الله ﷻ بَلعم بن باعورا ته دا سزا ورکړه چې ژبه یې په سینه باندې رازوړنده شوه (بهر رااُووته ، د سپي په شان دیر په تکلیف به یې ساه اخیسته) . (۱)

---

(۱) په قرآن کریم کې الله ﷻ ددې واقعې بیان داسې کړی : ﴿وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِيْ آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا فَأَتْبَعَهُ الشَّيْطَانُ فَكَانَ مِنَ الْغَاوِيْنَ ۝ وَلَوْ شِئْنَا لَرَفَعْنَاهُ بِهَا وَلٰكِنَّهُ أَخْلَدَ إِلَى الْأَرْضِ وَاتَّبَعَ هَوَاهُ فَمَثَلُهُ كَمَثَلِ الْكَلْبِ إِنْ تَحْمِلْ عَلَيْهِ يَلْهَثْ أَوْ تَتْرُكْهُ يَلْهَثْ ذٰلِكَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِيْنَ كَذَّبُوْا بِآيَاتِنَا فَاقْصُصِ الْقَصَصَ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُوْنَ﴾ الاعراف آية ۱۷۵ ، ۱۷۶ .

بیا بَلعم بن باعورا خپل قوم ته وویل : اوس خو زما دُنیا او آخرت دواړه تباه و برباد شو (خبرې او دُعا مې نه قبلیږي) خو زه تاسو ته حِیله او چَل ښائم چې د هغې په وجه به تاسو د حضرت موسی ﷺ په قوم باندې غالب شی .

هغه حِیله داده چې تاسو خپلې د قوم جینکۍ سینګار (ښائسته) کړئ ، څه څیزونه د خرڅولو د پاره ورکړئ ، او دا جینکۍ د حضرت موسی ﷺ قوم ته وَراولیږي ، دوی به هلته دا څیزونه خرڅوي خو تاسو خپلو جینکو ته دا حُکم اوکړئ چې که په بني اسرائیلو کې کوم کس تاسو سره زِنا کول غواړي نو دا دې اِنکار نه کوي ، ځکه (زِنا دومره بَدترینه ګناه ده چې) که چیرته په هغوی کې یو کس هم زِنا اوکړي نو ددې په وجه به تاسو په هغوی باندې غالبه شی .

ځکه د زِنا په وجه د الله ﷻ قهر او غضب نازلیږي ، بیا دوی هیڅ کله نشي کامیابیدی .

(د بَلعم بن باعورا دا شیطاني چَل د دوی ذِهنونو ته پریوت) ، پس دوی همدا کار اوکړو (ځوانې جینکۍ یې ښائسته کړی ، څه څیزونه یې د خرڅ د پاره ورکړل ، او هغوی ته یې وَراولیږلی) .

د بني اسرائیلو یو غټ سردار په دې چَل کې راګیر شو ، هغه د یوې جینۍ سره د زِنا کولو اِراده اوکړه ، حضرت موسی علیه السلام هغه ډیر منع کړو خو هغه منع نه شو ، هغه کس د جینۍ سره خیمې ته ننوت او زِنا یې اوکړه ، نو الله ﷻ ددې په سزا کې په بني اسرائیلو باندې په همدې وخت کې د طاعون بیماري راوسته .

بیا سمدستي د بني اسرائیلو یو قوي کس راغی دازِنا کار سړی او زِنا کاره ښځه یې دواړه د خیمې نه راوویستل ، دواړه یې اُووژل ، او د عبرت د پاره یې رازوړند کړل ، او وې ویل : اې الله ! څوک چې ستا نافرماني کوي مونږ د هغه سره دا عمل کوو . ددینه پس د طاعون بیماري ختمه شوه .

کله چې د طاعون په بیمارۍ کې د وفات شوو خلقو حِساب اوکړې شو نو په دې لږ وخت کې د بني اسرائیلو اُویا زره (۷۰۰۰۰) کسان وفات شوي وو . (۱)

(۱) معارف القرآن لمولانا مفتي شفیع رحمه الله مع التغیر والاضافة الاعراف آیة ۱۷۵ .

Scanned with CamScanner

دا واقعه په "تفسير بغوي" کې په تفصيل سره ذکر ده.(۱)

---

(۱) ﴿ وَاتْلُ عَلَيْهِمْ نَبَأَ الَّذِيَ آتَيْنَاهُ آيَاتِنَا فَانْسَلَخَ مِنْهَا ﴾ الآية. اِخْتَلَفُوا فِيهِ. قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا: هُوَ بَلْعَمُ بْنُ بَاعُورَاءَ. وقال مجاهد رَحِمَهُ اللَّهُ: بلعام بن باعور. وَقَالَ عَطِيَّةُ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ: كَانَ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ. وَرُوِيَ عَنْ عَلِيِّ بْنِ أَبِي طَلْحَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ كَانَ مِنَ الْكَنْعَانِيِّينَ مِنْ مَدِينَةِ الْجَبَّارِينَ. وَقَالَ مُقَاتِلٌ: هُوَ مِنْ مَدِينَةِ بَلْقَاءَ.

وَكَانَتْ قِصَّتُهُ عَلَى مَا ذَكَرَهُ ابْنُ عَبَّاسٍ وَابْنُ إِسْحَاقَ وَالسُّدِّيُّ وَغَيْرُهُمْ: أَنَّ مُوسَى لَمَّا قَصَدَ حَرْبَ الْجَبَّارِينَ وَنَزَلَ أَرْضَ بَنِي كَنْعَانَ مِنْ أَرْضِ الشَّامِ، أَتَى قَوْمُ بَلْعَامَ إِلَى بَلْعَمٍ. وَكَانَ عِنْدَهُ اسْمُ اللهِ الْأَعْظَمُ فَقَالُوا: إِنَّ مُوسَى رَجُلٌ حَدِيدٌ، وَمَعَهُ جُنْدٌ كَثِيرٌ، وَإِنَّهُ جَاءَ يُخْرِجُنَا مِنْ بِلَادِنَا وَيَقْتُلُنَا وَيُحِلُّهَا بَنِي إِسْرَائِيلَ، وَأَنْتَ رَجُلٌ مُجَابُ الدَّعْوَةِ، فَاخْرُجْ فَادْعُ اللهَ أن يردهم عنا. فقال لهم: وَيْلَكُمْ نَبِيُّ اللهِ وَمَعَهُ الْمَلَائِكَةُ وَالْمُؤْمِنُونَ كَيْفَ أَدْعُو عَلَيْهِمْ، وَأَنَا أَعْلَمُ مِنَ اللهِ مَا أَعْلَمُ، وَإِنِّي إِنْ فَعَلْتُ هَذَا ذَهَبَتْ دُنْيَايَ وَآخِرَتِي. فَرَاجَعُوهُ وَأَلَحُّوا عَلَيْهِ فَقَالَ: حَتَّى أُؤَامِرَ رَبِّي، وَكَانَ لا يدعو حَتَّى يَنْظُرَ مَا يُؤْمَرُ بِهِ فِي الْمَنَامِ فَآمَرَ فِي الدُّعَاءِ عَلَيْهِمْ، فَقِيلَ لَهُ فِي الْمَنَامِ: لَا تَدْعُ عَلَيْهِمْ. فَقَالَ لِقَوْمِهِ: إِنِّي قَدْ آمَرْتُ رَبِّي وَإِنِّي قَدْ نُهِيتُ. فَأَهْدَوْا إِلَيْهِ هَدِيَّةً فَقَبِلَهَا، ثُمَّ رَاجَعُوهُ فَقَالَ: حَتَّى أُؤامر ربي فَآمَرَ، فَلَمْ يُوحَ إِلَيْهِ شَيْءٌ. فقال: قد آمرتُ فلم يُوحَ إِلَيَّ شَيْءٌ. فَقَالُوا: لَوْ كَرِهَ رَبُّكَ أَنْ تَدْعُوَ عَلَيْهِمْ لَنَهَاكَ كَمَا نَهَاكَ فِي الْمَرَّةِ الْأُولَى. فَلَمْ يَزَالُوا يَتَضَرَّعُونَ إِلَيْهِ حَتَّى فَتَنُوهُ فَافْتُتِنَ فَرَكِبَ أَتَانًا لَهُ مُتَوَجِّهًا إِلَى جَبَلٍ يُطْلِعُهُ عَلَى عَسْكَرِ بَنِي إِسْرَائِيلَ يُقَالُ لَهُ حُسْبَانُ. فلما سار عليه غير كثير رَبَضَتْ بِهِ، فَنَزَلَ عَنْهَا فَضَرَبَهَا حَتَّى إِذَا أَذْلَقَهَا، [قَامَتْ فَرَكِبَهَا، فَلَمْ تَسِرْ بِهِ كَثِيرًا حَتَّى رَبَضَتْ، فَفَعَلَ بِهَا مِثْلَ ذَلِكَ فَقَامَتْ فَرَكِبَهَا فَلَمْ تَسِرْ بِهِ كثيرا حتى ربضت، وضربها حتى إذا أذلقها] أَذِنَ اللهُ لَهَا بِالْكَلَامِ، فَكَلَّمَتْهُ حُجَّةً عَلَيْهِ، فَقَالَتْ: وَيْحَكَ يَا بَلْعَمُ أَيْنَ تَذْهَبُ أَلَا تَرَى الْمَلَائِكَةَ أَمَامِي تَرُدُّنِي عَنْ وَجْهِي هَذَا؟ أَتَذْهَبُ بِي إِلَى نَبِيِّ اللهِ وَالْمُؤْمِنِينَ تَدْعُو عَلَيْهِمْ؟ فلم ينزع [ولم يصغ إلى قولها لحكمة أرادها الله به] فَخَلَّى اللهُ سَبِيلَهَا فَانْطَلَقَتْ حَتَّى إِذَا أَشْرَفَتْ بِهِ عَلَى جَبَلِ حُسْبَانَ جَعَلَ يَدْعُو عَلَيْهِمْ وَلَا يَدْعُو بِشَيْءٍ إِلَّا صَرَفَ اللهُ بِهِ لِسَانَهُ إِلَى قَوْمِهِ، وَلَا يَدْعُو لِقَوْمِهِ بِخَيْرٍ إِلَّا صَرَفَ اللهُ بِهِ لِسَانَهُ إِلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ. فَقَالَ لَهُ قَوْمُهُ: يَا بَلْعَمُ! أَتَدْرِي مَاذَا تَصْنَعُ إِنَّمَا تَدْعُو لَهُمْ وَتَدْعُو عَلَيْنَا؟! فَقَالَ: هَذَا مَا لَا أَمْلِكُهُ، هَذَا شَيْءٌ قَدْ غَلَبَ اللهُ عَلَيْهِ. فَانْدَلَعَ لِسَانُهُ فَوَقَعَ عَلَى صَدْرِهِ، فَقَالَ لَهُمْ: قَدْ ذَهَبَتِ الْآنَ مِنِّي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةُ، فَلَمْ يَبْقَ إِلَّا الْمَكْرُ وَالْحِيلَةُ. ←←←←←←←

په مذکوره واقعه کښې عبرت : په دې واقعه کښې ډېر عبرتونه دي :

يو دا چې د بني اسرائيلو عالِم د دُنيا د محبت په وجه او د الله ﷻ د حُکم خلاف ورزۍ په وجه گمراه شو ، دُنيا او آخرت دواړه يې تباه شو .

دويم عبرت په کښې دادی (د کوم د پاره چې ما دا اوږده واقعه بيان کړه) چې زِنا دومره بَدترينه گناه ده چې دا په کوم قوم کښې پيدا شي په هغوی باندې د الله ﷻ قهر او غضب رانازلېږي ، دا قوم په مختلفو لاَعلاجه بيماريو کښې اخته کيږي ، د دوی قوّت ختمېږي ، او کافران په دوی باندې غالبه کيږي .

بهر حال ، خبره مې دا شروع کړې وه چې بې حيايي او زِنا کاري ډېره بَدترينه گناه ده ، د دې په وجه د الله ﷻ غضب راورېږي ، نو بيا به مسلمانان څه ترقي او کړي ؟

← ← ← فَاستأمَرَكُم وَأَخَافُ أن جَمِّلُوا النِّسَاءَ وَزَيِّنُوهُنَّ وَأَعْطُوهُنَّ السِّلَعَ ثُمَّ أَرْسِلُوهُنَّ إِلَى الْعَسْكَرِ يَبِعْنَهَا فِيهِ ، وَمُرُوهُنَّ فَلَا تَمْنَعُ امْرَأَةٌ نَفْسَهَا مِنْ رَجُلٍ أَرَادَهَا ، فَإِنَّهُمْ إِنْ زَنَى رَجُلٌ وَاحِدٌ مِنْهُمْ كُفِيتُمُوهُمْ . فَفَعَلُوا فَلَمَّا دَخَلَ النِّسَاءُ الْعَسْكَرَ مَرَّتِ امرأة من الكنعانيين اسمها كستي بِنْتُ صُورٍ بِرَجُلٍ مِنْ عُظَمَاءِ بَنِي إِسْرَائِيلَ يُقَالُ لَهُ زَمْرِيُّ بْنُ شَلُومَ رَأْسُ سِبْطِ شَمْعُونَ بن يعقوب . فقال إِلَيْهَا فَأَخَذَ بِيَدِهَا حِينَ أَعْجَبَهُ جَمَالُهَا ثُمَّ أَقْبَلَ بِهَا حَتَّى وَقَفَ بِهَا عَلَى مُوسَى عليه السلام ، فَقَالَ : يا موسى! إِنِّي أَظُنُّكَ سَتَقُولُ هٰذِهِ حَرَامٌ عَلَيْكَ ؟ قَالَ : أَجَلْ هِيَ حَرَامٌ عليك لا تقربها . قال : فو الله لا أُطِيعُكَ فِي هٰذَا ، ثُمَّ دَخَلَ بِهَا قُبَّتَهُ فَوَقَعَ عَلَيْهَا . فَأَرْسَلَ اللهُ الطَّاعُونَ عَلَى بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الْوَقْتِ ، وَكَانَ فِنْحَاصُ بْنُ الْعَيْزَارِ بْنِ هَارُونَ صَاحِبَ أَمْرِ مُوسَى ، وَكَانَ رَجُلًا قَدْ أُعْطِيَ بَسْطَةً فِي الْخَلْقِ وَقُوَّةً فِي الْبَطْشِ ، وَكَانَ غَائِبًا حِينَ صَنَعَ زَمْرِيُّ بْنُ شَلُومَ مَا صَنَعَ . فَجَاءَ وَالطَّاعُونُ يَجُوسُ فِي بَنِي إِسْرَائِيلَ فَأُخْبِرَ الْخَبَرَ فَأَخَذَ حَرْبَتَهُ وَكَانَتْ مِنْ حَدِيدٍ كُلِّهَا ، ثُمَّ دَخَلَ عَلَيْهِمَا الْقُبَّةَ ، وَهُمَا مُتَضَاجِعَانِ فَانْتَظَمَهُمَا بِحَرْبَتِهِ . ثُمَّ خَرَجَ بِهِمَا رَافِعَهُمَا إِلَى السَّمَاءِ وَالْحَرْبَةُ قَدْ أَخَذَهَا بِذِرَاعِهِ وَاعْتَمَدَ بِمِرْفَقِهِ عَلَى خَاصِرَتِهِ ، وَأَسْنَدَ الْحَرْبَةَ إِلَى لِحْيَتِهِ وَكَانَ بِكْرَ الْعَيْزَارِ ، وَجَعَلَ يَقُولُ : اَللّٰهُمَّ هٰكَذَا نَفْعَلُ بِمَنْ يَعْصِيكَ وَرُفِعَ الطَّاعُونُ . فَحُسِبَ مَنْ هَلَكَ مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ فِي الطَّاعُونِ فِيمَا بَيْنَ أَنْ أَصَابَ زَمْرِيُّ الْمَرْأَةَ إِلَى أَنْ قَتَلَهُ فِنْحَاصُ ، فَوَجَدُوا قَدْ هَلَكَ مِنْهُمْ سَبْعُونَ أَلْفًا فِي سَاعَةٍ مِنَ النَّهَارِ . تفسير البغوي ج۲ ص۲۳۸ سورة الاعراف في تشريح آية ۱۷۵ .

دا واقعه په مختصرې طريقې سره په تفسير قرطبي ج۷ ص ۳۱۹ کښې هم د مذکوره آيت په شانِ نزول کښې ذکر ده .

د ښځو د آزادۍ خبره د مغربي تهذيب دُهوکه ده

مغربي تهذيب واله کافران د فحاشۍ او زِنا کارۍ خوَرولو د پاره دا آواز پورته کوي چې " ښځو ته دې آزادي ملاوُ شي " . دا اګرچې په ظاهره باندې ښه خبره معلومیږي خو په حقیقت کې دا د دوی غټه دُهوکه ده .

دوی په میډیا باندې د ښځو مَظلومیت بیانوي ، بیا ورسره هغه ویډیوګانې هم ښایي چې په هغې کې په اَطرافو کې یو څو زَنانه وُ سره ظلم شوې وي ، خلق چې دا ویډیوګانې ګوري نو وایي چې" دا خو یقیني د ښځو سره ظلم دی ، دوی ته دې آزادي ملاوُ شي " لیکن په حقیقت کې دا کافران په دې طریقې سره په مسلمانانو کې فحاشي او زِناکاري خوَرول غواړي ، د دوی اصل مقصد دادی چې زَنانه بې پَردې شي ، او هر سړې ورته په بازار او هوټلو کې خپل جِنسي خواهش په آسانه پوره کولې شي .

نو په ظاهره باندې د دوی د ښځو د آزادۍ دا نَعره ډیره خوَنده وَره معلومیږي لیکن ددې شاته چې کوم مقاصد پټ دي هغه ډیر خطرناک دي ، ځکه دوی چې ښځو ته دا کومه آزادي ورکول غواړي (چې په بازارونو کې بې پَردې اوګرځي ، او څه یې چې زړه غواړي هغه اوکړي) نو په دې سره خو د مسلمانانو خانداني ژوند تباه کیږي ، بیا به نکاح ته هیڅ ضرورت پاتې نشي ، هر سړې او هره ښځه چې څه وخت اوغواړي او چا سره اوغواړي د یو څو روپو په عِوض کې به خپل خواهش پوره کوي ، حالانکه د نورو ټولو مذهبونو په نسبت اسلامي شریعت ښځو ته ډیر حقوق ورکړي ، په میراث وغیره کې یې خپل حقوق معلوم دي ، د کور شهزادګۍ یې ګرځولی ، د قیمتي ملغلرې په شان یې په پَرده کې محفوظ ساتلی . لهذا د ښځو د آزادۍ په نوم چې کومه نعره اُوچتولې شي دا د دوی دُهوکه ده .

د مثال په ذریعه وضاحت : صرف ستاسو د پوهې د پاره درته یو مثال پیش کوم چې دا خبره درته پوره واضحه شي : ددې مثال داسې دی لکه یو شپونکي چې خپلې ګډې د کور په چاردیوالۍ کې د لېوانو نه محفوظې کړې وي ، ځکه بهر لېوان تاویږي ، هغوی کوشش کوي چې په څه طریقې سره دا ګډې اوخوري ، لیکن د شپونکي په وجه کور ته نشي ورتللی .

اوس لېوان ددې کور بهر راجمع شي او دا آوازونه اوچتوي چې : دې شپونکي ددې ګډو حقوق غصب کړي ، په کار ده چې ګډو ته آزادي ملاؤ شي ، او د خپلې خوښې آزادانه ژوند تېر کړي ۰

ګډې چې دا خبرې واوري نو دا هم اووايي چې لېوان خو ښه خبره کوي په کار ده چې مونږ ته آزادي ملاؤ شي ۰ شپونکې ورته ډېر نصيحت اوکړي چې د هغوی خبره په ظاهره باندې ډېره ښه معلومېږي خو ددې شاته مقاصد نور دي ۰ ليکن ګډې د شپونکي نصيحت او نه مني ۰

کله چې دا ګډې د کور نه بهر اُووځي او غر ته لاړې شي نو هلته ورباندې لېوان حمله اوکړي او ټولې ماتې کړي ۰

دا مې درته صرف يو مثال پيش کړو ۰ همدغه شان د مغربي تهذيب واله هم د ښځو د آزادۍ او حقوقو خبره کوي خو چې کله ښځه بهر بې پَردې رااُووځي او دخپلې خوښې کارونه شروع کړي نو په دې سره خو ددې حياء او عزت تباه کېږي ، غونډ خانداني ژوند يې تباه کېږي ۰ نو ځکه شريعت حُکم کوي چې ښځې دې په حياء او عزت کې خپل ژوند تېروي ۰

د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کيدو اُووم سبب :

" کبيره ګناهونه کول "

د مسلمانانو د کمزورۍ ، او مغلوبيت اُووم سبب د الله ﷻ نافرماني او کبيره ګناهونه کول دي ، ځکه بعضې ګناهونه داسې دي چې د هغې په وجه انسان د الله ﷻ د لعنت او عذاب مستحق ګرځي ۰

نو چې کله په يو قوم باندې د الله ﷻ لعنت او عذاب راورېږي نو داسې خلق به څه ترقي اوکړي ؟ دوی سره به الله ﷻ څه مدد اوکړي ؟ او داسې خلقو ته به د کافرانو په مقابله کې څه فتح ملاؤ شي ؟

خامخا به دوی ورځ په ورځ کمزوري او مغلوبه کېږي ۰

اوس د کومو ګناهونو په وجه چې انسان د الله ﷻ د لعنت او عذاب مستحق ګرځي او په احادیثو کې د هغې تذکره شته نو هغه اګرچې ډير دي ، خو يو څو غټ په کې دادي :

ظلم ، شراب څکل ، سُودي کاروبار کول ، رشوت اخيستل ، بل ته رشوت ورکول ، د سړو د ښځو سره مشابهت کول ، د ښځو د سړو سره مشابهت کول ، په مړي باندې (په چغو او سُورو سره) ژړل ، لواطت کول ، او د مور او پلار نافرماني کول .

(((نوټ : د دې هرې ګناه متعلق حديث او د هغې ترجمه د دې " اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنَه " کتاب په اول جلد کې د صفحه ۱۲۵ نه تر صفحه ۱۴۰ پورې په تفصيل سره ذکر ده ، هلته يې اوګوره . ابوالشمس عفي عنه)))

د مسلمانانو د کمزورۍ آتم سبب :

" په هر کار کې د کافرانو سره مشابهت کول "

د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کيدو آتم سبب دادی چې دوی په هر کار کې د کافرانو سره مشابهت کوي ؛ د هغوی په شان خپل شکل و صورت جوړوي ، د هغوی په شان په عياشۍ شراب نوشۍ او بدکارۍ کې ژوند تيروي ، همدارنګې د مسلمانانو بعضې زَنانه د غير مُسلمو په شان بې پَردګۍ کې ګرځي ، نو ځکه خو د دې په وجه ذليل او کمزوري شو .

حالانکه زمونږ د مسلمانانو خپل کتاب او خپل پيغمبر شته ، خپلې مذهبي طريقې مو شته ، خپل اِسلامي حيثيت مو شته ، خپل ثقافت او تهذيب مو شته .

اسلام يو کامل دين دی : اسلام يو کامِل دين او مستقل نِظامِ حيات دی ، په دې کې د مسلمانانو د ژوند د هر اَړخ د پاره مکمل ضابطهٔ حَيات موجود ده .

په غم ، خوشحالۍ او د ژوند په نورو مَرحلو کې مسلمانان غير مسلمو ته په هيڅ څيز کې محتاج ندي ، الله تعالى فرمايي :

﴿ اَلْيَوْمَ اَكْمَلْتُ لَكُمْ دِيْنَكُمْ وَاَتْمَمْتُ عَلَيْكُمْ نِعْمَتِيْ وَرَضِيْتُ لَكُمُ الْاِسْلَامَ دِيْنًا ﴾ (۱)

(۱) المائدة آية ۳ .

ترجمه: نن ورځ ما ستاسو د پاره ستاسو دِين کامِل کړو، په تاسو مې خپل نعمتونه پوره کړل، او ستاسو د پاره مې د اسلام دِين خوښ کړو.

او س د اِسلام نه علاوه بل دِين مقبول ندی، الله ﷻ فرمايي:

﴿ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ الْإِسْلَامِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِي الْآخِرَةِ مِنَ الْخَاسِرِينَ ﴾ (۱)

ترجمه: او څوک چې د اسلام نه علاوه بل دِين غواړي (او اِختياروي) نو دا به دده نه هيڅ کله قبول نکړې شي، او دې به په آخِرت کې د تاوانيانو (نقصان مونډونکو) نه وي.

کافرانو سره د مشابهت کوونکي کس حَشر به د همدې کافرانو سره وي

څوک چې په دُنيا کې د کافرانو سره د هغوی په مخصوصو اعمالو کې مشابهت کوي نو د قيامت په ورځ به دداسې خلقو حشر د همدې کافرانو سره وي.

رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ فَهُوَ مِنْهُمْ . (۲)

چا چې د يو قوم سره (د هغوی په مخصوصو آعمالو کې) مُشابهت اوکړو نو دا به د هماغه خلقو په ډله کې شماريږي (ځکه دهٔ د هغوی په شکل وصورت جوړولو سره د هغوی ډله زياته کړه).

علامه طيبي رحمه الله فرمايي: د مُشابهت نه مراد عام دی که هغه په شکل و صورت جوړولو کې وي، که په آخلاقو کې وي، او که د دوی په خاصو مذهبي طريقو کې وي. (۳)

اللّٰه ربّ العزت فرمايي:

---

(۱) آل عمران آية ۸۵.

(۲) رواه ابوداؤد في كتاب اللباس باب في لبس الشهرة رقم الحديث ۴۰۳۱، و رواه احمد في مسنده ۲/ ۵۰ . مشكوة المصابيح كِتَابُ اللِّبَاسِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي رقم الحديث ۴۳۴۷ (۴۳).

ملا علي قاري رحمه الله ددې حديث په تشريح کې ليکلي: (مَنْ تَشَبَّهَ بِقَوْمٍ): أَيْ مَنْ شَبَّهَ نَفْسَهُ بِالْكُفَّارِ مَثَلًا فِي اللِّبَاسِ وَغَيْرِهِ، أَوْ بِالْفُسَّاقِ أَوِ الْفُجَّارِ أَوْ بِأَهْلِ التَّصَوُّفِ وَالصُّلَحَاءِ الْأَبْرَارِ. (فَهُوَ مِنْهُمْ): أَيْ فِي الْإِثْمِ وَالْخَيْرِ. مرقاة المفاتيح ۲۷۸۲/۷ كِتَابُ اللِّبَاسِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي

(۳) قَالَ الطِّيبِيُّ: هَذَا عَامٌّ فِي الْخَلْقِ وَالْخُلُقِ وَالشِّعَارِ. مرقاة المفاتيح ۲۷۸۲/۷ كِتَابُ اللِّبَاسِ اَلْفَصْلُ الثَّانِي

﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْيَهُودَ وَٱلنَّصَٰرَىٰٓ أَوْلِيَآءَ ۘ بَعْضُهُمْ أَوْلِيَآءُ بَعْضٍ ۚ وَمَن يَتَوَلَّهُم مِّنكُمْ فَإِنَّهُۥ مِنْهُمْ ۗ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَهْدِى ٱلْقَوْمَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾ . (۱)

ترجمه : اې مؤمنانو ! تاسو يهود او نصارى خپل دوستان مه جوړوئ ، په دوى کې بعضې د بعضې نورو دوستان دي (يعنى دوى په خپل مينځ کې د يو بل دوستان دي) ، او په تاسو کې چې څوک د دوى سره دوستي کوي نو بيشکه دا به د همغوى نه وي (د هغوى په ډله کې به شميرلې شي) ، بيشکه الله تعالى ظالم قوم ته هدايت نه کوي .

همدا مضمون په نورو آيتونو کې هم ذکر شوى . (۲)

د کافرانو سره مُشابهت خطرناک دى

فقهاؤ خو تر دې پورې ليکلي چې که يو سړى قصدًا د کافرانو مُشابهت اِختياروي ، د يهودو او عيسايانو طريقې خپلوي ، او په دې باندې راضي هم وي نو بيا دا کس کافر دى ، او که په دې راضي نه وُ نو بيا صرف گناهگار دى . د يو څو کتابونو عبارتونه در ته نقل کوم :

۱ . د احنافو په مشهور کتاب " معين الفقي " کې ذکر دي :

څوک چې قصدًا د کافرانو مُشابهت اِختيار کړي ، يا د عيسايانو طريقې خپلې کړي ، يا د هغوى د صَليب نخه په غاړه کې واچوي ، يا د مجوسيانو توپۍ په سَر کړي نو په دې سره دا سړې کافر کيږي .

البته علامه ابو مسعود رحمه الله او حموي رحمه الله ورسره دا قيد لګولى چې که د دې کارونو د کولو سره سره يې د اِسلام د سپکاوي اِراده هم وه نو بيا دا سړې کافر دى ، او که

---

(۱) المائدة آية ۵۱ .

(۲) الله تعالى فرمايي : ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلْكَٰفِرِينَ أَوْلِيَآءَ مِن دُونِ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۚ أَتُرِيدُونَ أَن تَجْعَلُوا۟ لِلَّهِ عَلَيْكُمْ سُلْطَٰنًا مُّبِينًا ﴾ . النساء آية ۱۴۴ .

بل ځاى فرمايي : ﴿ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَا تَتَّخِذُوا۟ ٱلَّذِينَ ٱتَّخَذُوا۟ دِينَكُمْ هُزُوًا وَلَعِبًا مِّنَ ٱلَّذِينَ أُوتُوا۟ ٱلْكِتَٰبَ مِن قَبْلِكُمْ وَٱلْكُفَّارَ أَوْلِيَآءَ ۚ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴾ . المائدة آية ۵۷ .

داسلام د سپکاوي اِراده يې نه وه نو بيا گناهگار دی. (١)

٢. د حنابلهؤ په كتاب "الإنتصار" کې ذکر دي چې چا د کافرانو طريقه خپله کړه، د هغوی لباس يې واغوست، يا يې د هغوی مخصوص پټه اُوتړله، يا يې صَليب په سينه باندې رازوړَند کړو، نو دا کارونه ټول حرام دي، بلکه علماؤ پرې د کفر فتوی ورکړی. (٢)

٣. شيخ خليل المالکي رحمه الله په "المختصر" کې ليکلي دي:

مسلمان په هغه وخت کې کافر کيږي چې کله دې (نَعوذُ بالله) حضرت عُزير عليه السلام ته د الله ﷻ ځوي اُووايي، يا نور کُفري الفاظ ووايي، يا داسې کفري کارونه اوکړي چې هغه د کافرانو سره خاص وي، لکه دکافرانو مخصوصه پټه زوړَندول، يا د يهودو او عيسايانو خاص ټوپې استعمالول. (٣)

د غير مسلمو طريقو سره محبت په کار ندی

څوک چې د کافرانو مذهبي طريقې خوښوي، يا د هغوی سره په مخصوص شيانو کې مشابهت کوي، يا د هغوی شکل و شباهَت او د هغوی مخصوص لباس خوښوي، د اسلامي طريقو په ځای باندې د غير مسلمو طريقو ته ترجيح ورکوي نو دداسې کس نه الله ﷻ ناراضه کيږي، بلکه بعضې وخت په دُنيا کې د نورو خلقو د عبرت د پاره ورته سخته سزا هم ورکوي، ددې په باره کې درته د عبرت نه ډکه يوه واقعه بيانوم:

د مکې مکرمې په قبرستان کې د خخ شوي عالِم جسَد د فرانس په مقبره کې پيدا کيدل

څوک چې دکافرانو د مخصوصو طريقو سره محبت کوي نو الله ﷻ ته هيڅ گرانه نده چې دده د مرگ نه پس دده لاش د مسلمانانو د هديرې نه لرې کړي او د کافرانو قبرستان ته يې اُوولي.

(١) معين المفتي، مكانة اللحية في الاسلام ص ٦٦.
(٢) الانتصار، مكانة اللحية في الاسلام ص ٦٧.
(٣) المختصر للخليل المالكي باب الردّة، مكانة اللحية في الاسلام ص ٦٧.

مولانا آشرف علي تهانوي رحمه الله ليکلي چې ماته د مولانا فتح محمد صاحب رَحِمَهُ اللهُ د طرفه دا واقعه رارسيدلی ، هغه دا واقعه د مکې معظمې يو لوي عالم " شيخ دَهَّان رحمه الله " نه آوريدلې وه .

شيخ دَهّان رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې دلته په مکه معظمه کې يو عالِم وفات شو ، خلقو دا د مکې معظمې په يو قبرستان کې دَفن کړو .

(په مکه معظمه کې طريقه داده چې هلته مړي په يو قبر کې دَفن کړې شي نو څه وخت پس دا قبر راسپړلې شي او په دې ځای کې بل مړي خخولې شي) .

کله چې څه وخت پس يو بل مړې ددې عالِم په قبر کې خخولې شو نو دده قبر يې راآوسپړل ، نو خلقو آوليد چې د هغه عالِم په ځای باندې په قبر کې د يوې ښائسته جينۍ لاش پروت ؤ ، دا جينۍ د ظاهري شکل نه د يورپي ملکونو معلوميده ، خلق حيران شو چې په دې قبر کې خو مخکې مونږ يو عالِم خخ کړې ؤ ، اوس هغه نشته ، د هغه په ځای باندې د جينۍ لاش پروت دی ، دا ولې ؟

اتفاقًا په دې موجوده خلقو کې د يورپي ملکونو يو مسلمان هم ولاړ ؤ چې دلته حج ته راغلې ؤ ، هغه چې ددې جينۍ شکل اوکتلو نو وې ويل :

زه دا جينۍ پيژنم ، دا د فرانس آوسيدونکې ده ، د يو عيسائي لور ده ، دا په پټه باندې مسلمانه شوې وه ، ډيره دِينداره جينۍ وه ، څه دِيني رِسالې يې هم مطالعه کړې وی ، څه وخت مخکې دا وفات شوې وه ، او خلقو هلته د فرانس په هديره کې خخه کړې وه .

خلقو وويل : ددې جينۍ لاش چې دلته د فرانس د هديرې نه رانقل شوی نو ددې وجه خو ښکاره ده چې دا مسلمانه او دِينداره وه ، د اسلامي احکاماتو سره يې مينه وه ، نو ځکه يې الله ﷻ جسَد دلته د مسلمانانو هديرې ته رانقل کړی ، ليکن د هغه عالِم لاش څه شو کوم چې مونږ په دې قبر کې خخ کړی ؤ ؟

دې بعضې خلقو وويل : کيدې شي ددې عالِم لاش فرانس ته ددې جينۍ قبر ته نقل شوې وي .

نو خلقو د يورپ نه راغلي دې مسلمان حاجي ته وويل : د حج کولو نه پس چې کله ته فرانس ته لاړ شې نو هلته د هغه جينۍ قبر راآوسپړئ ، او آوګورئ چې هلته ددې عالِم لاش

ښته او که نه ؟

کله چې دا حاجي فرانس ته لاړ او هلته يې ددې جينۍ مور او پلار ته دا خبره اوکړه (چې ستاسو د لور لاش د مکې معظمې په قبرستان کې د يو عالِم په قبر کې پروت ؤ) نو دوی سخت حيران شو او وې ويل :

دا څنګه ممکن ده چې مونږ هغه دلته د فرانس په مقبره کې ښخه کړې وه او تاسو د هغې لاش د مکې معظمې په قبرستان کې اوليد ؟

آخر فيصله په دې باندې اوشوه چې د هغه جينۍ قبر به را اُوسپړو نو پوره حقيقت به ښکاره شي . کله چې ددې جينۍ والدين او نور ډير خلق ددې قبر ته لاړل او قبر يې راأوسپړل نو واقعي په دې قبر کې د هغه عالم لاش پروت ؤ کوم چې د مکې معظمې په قبرستان کې ښخ شوې ؤ ، د جينۍ لاش په کې نه ؤ .

شيخ دَقّان رحمه الله فرمايي چې بيا مونږ ته دې يورپي حاجي په څه طريقې سره دا خبر راکړو چې " د هغه عالِم لاش دلته د فرانس په مقبره کې د هغه جينۍ په قبر کې پروت دی "

په دې آوريدو سره د مکې معظمې خلق هم حيران شو ، فکرونو سره پيدا شو چې : د هغې جينۍ لاش دلته د مکې معظمې قبرستان ته د مُنتقل کيدو وجه خو په ظاهره معلومه ده ، څکه هغه مسلمانه شوې وه ، ډيره دِينداره وه ، او د اسلامي طريقو سره يې مينه وه نو الله ﷻ په خپل قدرت سره د هغې لاش دلته د مسلمانانو هديرې ته رانقل کړو ، ليکن حيرانتيا په دې ده چې د مسلمان عالِم لاش څنګه د فرانس د کافرانو هديرې ته نقل شوی ؟

ټولو خپل مينځ کې وويل چې د انسان صحيح حالت د هغه د کور خلقو ته معلوميدې شي، لهذا د هغه د بي بي نه پوښتنه په کار ده ؟

نو دوی د هغه کور ته ورغلل ، او د هغه د بي بي نه يې پوښتنه اوکړه :

ستا په خاوند کې د اسلام خلاف څه خبره وه ؟

هغې ورته وويل : په هغه کې د اسلام خلاف هيڅ خبره نه وه ، هغه ډير مونځ ګزار ، تهجد ګزار او د قرآن کريم تلاوت کوونکی ؤ .

دوی ورته وويل : ته لږ سوچ اوکړه ، په هغه کې به ضرور څه خبره د اسلام خلاف وه ، څکه هغه مونږ دلته د مسلمانانو په مقبره کې ښخ کړې ؤ حالانکه د هغه لاش د فرانس

كافرانو په مقبره كې پروت دى.

دې ښځې يې ورته ووېل: آو، په هغه كې يوه خبره وه، هغه دا چې: كله به په هغه باندې د جنابت غُسل واورېد او د غُسل كولو اِراده به يې اوكړه نو دا به يې ويل:

" د عيسايانو په مذهب كې دا ډېره بهتره طريقه ده چې د هغوى په نزد باندې غُسل جنابت فرض ندى ".

خلقو ووېل: همدا وجه ده چې هغه ته چونكه د عيسايانو طريقه خوښه وه نو ځكه الله ﷻ د عيسايانو مقبرې ته وَراُوويشت. (۱)

عبرت: محترمو مسلمانانو! تاسو واورېدل چې دغه عالِم اګر چې په ظاهره مسلمان وُ خو په زړه كې يې د عيسايانو طريقې خوښې وې، د كافرانو طريقو ته يې په اسلامي طريقو باندې ترجيح وركوله، او په زړه كې يې ګفر پټ وُ نو ځكه الله ﷻ د نورو خلقو د عبرت د پاره د ده لاش د كافرانو مقبرې ته وَراُوويشت.

او هغه جينۍ چونكه مسلمانه وه او اسلامي طريقې يې خوښولې نو ځكه الله ﷻ د هغې لاش د مسلمانانو مقبرې ته رانقل كړو.

خو دا ضروري نده چې د هر چا لاش همدغه شان بل ځاى ته نقل شي، بلكه داسې واقعات كله كله د عبرت د پاره راپېښېږي.

(۱) وعظ ذم النسيان مشموله مواعظ اشرفيه مسمى به ذكر و فكر ص ۴۱۵، الله كے نافرمانوں كے عبرت ناك انجام ص ۳۷،

د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کيدو نهم سبب :
" اسلامي خلافت نه موجوديدل "

د مسلمانانو د کمزورۍ نهم سبب دادی چې په دې وخت کې په دُنيا کې اسلامي خلافت نشته نو ځکه مسلمانان په هر ځای کې مغلوب او کمزوري دي .

اسلامي خلافت خو د مسلمانانو د عزت او يو والي نخه وه ، داد مسلمانانو د پاره داسې حيثيت لري لکه د اولاد د پاره پلار .

کله چې اسلامي خلافت وُ نو کافران د مسلمانانو نه ډير يَريدل ، خو چې د کله نه کافرانو دا ختم کړو نو هغې ورځې نه را په ديخوا مسلمانان ورځ په ورځ تنزّل طرف ته روان دي . د اسلامي خلافت د نشتوالي په وجه د څو صَديو نه راپه ديخوا مسلمانان د اسلامي نظام نه محروم دي ، اکثر د اسلامي ملکونو بادشاهان د کافرانو غلامان دي .

مخکې به اسلامي ملکونو واله د نورو ملکونو سره مدد کولو ليکن اوس په خپله باندې د سوالگرو په شان د کافرانو نه مدد غواړي .

په دې وخت کې په اکثره اسلامي ملکونو کې مغربي جمهوريت دی ، بعضې د دِين نه ناخبره خلق مغربي جمهوريت د اسلامي نظام مُتبادِل مني او د دې د جواز د پاره دلائل بيانوي ، حالانکه مغربي جمهوريت هيڅ کله د اسلامي نظام متبادل نشي کيدی . (۱)

چې کله اسلامي خلافت موجود وي نو بيا مسلمانان د سختو سختو فِتنو مقابله په ډيره آسانۍ سره کولې شي ، لکه حضرت ابوبکرصديق ﷺ چې د مختلفو فِتنو مقابله اوکړه او ټولې يې ختمې کړې .

علماؤ ليکلي : په مسلمانانو باندې دا واجب دي چې د اسلامي خلافت قائمولو د پاره کوشش اوکړي ، د دې د پاره چې په مخ د زمکه باندې اسلامي نِظام قائم کړي ، حُدود او قِصاص جاري کړي ، د سَرحدانو حفاظت اوکړي ، اسلامي لښکرې مُنظّمې کړي ، داکوان او قطّاع طريق ختم کړي ، او د عوامو جگړې ختمې کړي .

(۱) د جمهوريت متعلق به ان شاء الله مستقله موضوع ليکم ، په هغې کې به د مغربي جمهوريت او نام نهاد اسلامي جمهوريت متعلق تفصيلي بحث کوم ، او د دې پوره حقيقت به درته واضح کوم . ابوالشمس عفي عنه

که مسلمانان د اسلامي خلافت قائمولو کوشش اونکړي نو ټول به ګناهګار وي. (۱)

په قرآن کريم کې الله ﷻ د کامل مؤمنانو او نېکو اعمالو کوونکو سره د خِلَافَتٌ فِي الْأَرْض وعده کړې:

﴿ وَعَدَ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَيَسْتَخْلِفَنَّهُمْ فِي الْأَرْضِ كَمَا اسْتَخْلَفَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ ﴾. (۲)

ترجمه: په تاسو کې چې چا ايمان راوړی او نېک اعمال يې اوکړل نو د دوی سره الله

---

(۱) لما قال الامام سعد الدين تفتازاني رَحِمَهُ اللهُ: ثم الإجماعُ على ان نصبَ الإمام واجبٌ. وإنما الخلافُ في أنّه يجبُ على الله اوعلى الخلق بدليلٍ سمعيٍ او عقليٍ. والمذهبُ أنّه يجبُ على الخلق سمعًا لقوله عليه السلام: مَنْ مَاتَ وَلَمْ يعرف إِمَامَ زَمَانِهِ فَقَدْ مَاتَ مِيْتَةً جَاهِلِيَّةً. ولأنّ الأمة قد جعلوا اهم المهمات بعد وفات النبي صلى الله عليه وسلم نصب الامام حتى قدموه على الدفن. وكذا بعد موت كل امام. ولأنّ كثيرا من الواجبات الشرعية يتوقف عليه. كما اشار اليه بقوله: وَالْمُسْلِمُوْنَ لَا بُدَّ لَهُمْ مِنْ إِمَامٍ يَقُوْمُ بِتَنْفِيْذِ أَحْكَامِهِمْ. وَإِقَامَةِ حُدُوْدِهِمْ. وَسَدِّ ثُغُوْرِهِمْ. وَتَجْهِيْزِ جُيُوْشِهِمْ. وَأَخْذِ صَدَقَاتِهِمْ. وَقَهْرِ الْمُتَغَلِّبَةِ وَالْمُتَلَصِّصَةِ وَقُطَّاعِ الطَّرِيْقِ. وَإِقَامَةِ الْجُمَعِ وَالْأَعْيَادِ. وَقَطْعِ الْمُنَازَعَاتِ الْوَاقِعَةِ بَيْنَ الْعِبَادِ. وَقَبُوْلِ الشَّهَادَاتِ الْقَائِمَةِ عَلَى الْحُقُوْقِ. وَتَزْوِيْجِ الصِّغَارِ وَالصَّغَائِرِ الَّذِيْنَ لَا أَوْلِيَاءَ لَهُمْ. وَقِسْمَةِ الْغَنَائِمِ وَنَحْوِ ذَلِكَ مِنَ الْأُمُوْرِ الَّتِي لَا يَتَوَلَّاهَا آحَادُ الْأُمَّةِ.... شرح العقائد النسفية ص ۱۱۰ الخلافة والإمارة، ومثله في احكام السلطانية لابي يعلى ص ۱۹ فصول في الامامة.

قال الامام شاه ولي الله محدث الدهلوي رَحِمَهُ اللهُ: إِعْلَمْ أَنَّه يجب أَن يكونَ في جمَاعَة الْمُسلمين خَلِيفَةٌ لمَصَالح لَا تتمّ إِلَّا بِوُجُوْدِهِ، وَهِيَ كَثِيْرَةٌ جدًا. يجمعها صنفان: أحدهمَا مَا يرجع إِلَى سياسة الْمَدِيْنَة من ذب الجنُود الَّتِي تغزوهم وتقهرهم، وكف الظَّالِم عَن الْمَظْلُوم، وفصل القضايا، وَغير ذَلِك. وَثَانِيهمَا مَا يرجع إِلَى الْملَّة. وَذَلِكَ أَن تنويه دين الْإِسْلَام على سَائِر الْأَدْيَان لَا يتَصَوَّر إِلَّا بِأَن يكون فِي الْمُسلمين خَلِيفَة يُنكر على من خرج من الْملَّة، وارتكب مَا نصت على تَحْرِيمه أَو ترك مَا نصت على افتراضه أَشد الْإِنْكَار. ويذل أهل سَائِر الْأَدْيَان وَيَأْخُذ مِنْهُم الْجِزْيَة عَن يَد وَهُمْ صاغرون. حجة الله البالغة ج۲ ص ۲۲۹ من أبواب سياسة المدن. فتاوى حقانيه ج۲ ص ۲۹۲ كتاب السياسة.

(۲) النور آية ۵۵.

تعالی وعده کړی چې ضرور به دوی ته په ځمکه کې خلافت ورکوي لکه څرنګې یې چې د دینه وړاندې خلقو ته خلافت ورکړې ؤ .

یو اعتراض او د هغې جواب

بعضې ناپوهه خلق دا اعتراض کوي چې په دې نوې ټکنالوجۍ زمانه کې اسلامي قانون نشي چلیدی ځکه دا د دې دور سره برابر ندی ، او په دې سره خلق د جرمونو نه نه بچ کیږي .

د دې اعتراض جواب دا دی چې د قانون خو څه خپې نه وي چې په خپله باندې روان شي ، حکومت دې اول دا جاري کړی بیا دې اوګوري چې دا په دې دور کې چلیږي او که نه ؟

اسلام تر قیامته پورې راتلونکو انسانانو د پاره قانون دی اسلام خو داسې جامع قانون دی چې تر قیامته پورې راتلونکې هره زمانه کې نافذ کیدې شي .

که مونږ د نبي علیه السلام سیرت اوګورو نو کله چې هغوی دُنیا ته تشریف راوړو نو په دغه وخت کې دُنیا د کُفر ، شرک او بَدو اَعمالو نه ډکه وه ، د حرَم شریف نه علاوه په نورو ځایونو کې د زِناکارۍ او بَدکارۍ بازار ګرم ؤ ، زِناکارو ښځو به په کورونو باندې خاص جَنډې اُودرولې وې چې په دې سره به خلقو پیژندل چې دا د زِناکارۍ ښځې کور دی او هلته به ورتلل ، هر طرف ته غلا او ډاکې شروع وې ، د بُتانو عبادت به کیدلو ، تر دې چې په بیتُ الله کې درې سوه او شپیته (۳۶۰) بتان ایخې وو .

په دې سختو حالاتو کې نبي علیه السلام شرعي نِظام نافِذ کړو : د غلو نه یې لاسونه غوڅ کړل ، زِنا کاریې سَنګسار کړل ، او نورو مُجرِمانو ته یې شرعي سزاګانې ورکړې نو په خپله باندې معاشره صحیح شوه .

نو همدغه شان که نن هم په دُنیا کې اسلامي نِظام نافِذ شي نو په خپله باندې به دا جَرائم ختم شي او د مسلمانانو قوّت به بیا بَرقرار شي .

په دُنیا کې د انسان د ژوند مقصد " عبادت او خلافت " دی

که مونږ په قرآن کریم او احادیثو باندې نظر واچوو نو دا به راته د رڼا ورځ په شان ښکاره شي چې په دُنیا کې د انسان د ژوند دوه (۲) مقصده دي : یو د الله ﷻ عبادت کول . او دویم په مخ د ځمکه باندې اسلامي خِلافت قائمول .

اوس ددې دوارو تشریح درته کوم :

انسان د عبادت د پاره پیدا شوی الله ﷻ د انسان مقصد حیات دا بیان کړی :

﴿ وَمَا خَلَقْتُ الْجِنَّ وَالْإِنسَ إِلَّا لِيَعْبُدُونِ ﴾ (۱).

ترجمه : او ما نه دي پيدا کړي پيريان او انسانان مګر ددې د پاره چې دوی زما عبادت اوکړي

بل ځای فرمايي :

﴿ وَاعْبُدْ رَبَّكَ حَتَّىٰ يَأْتِيَكَ الْيَقِينُ ﴾ (۲)

او ته د خپل رب عبادت کوه تر دې چې تاته مرګ راشي .

(يعنی تر مرګه پورې د الله ﷻ عبادت کوه) .

بلکه مخکيني هر پيغمبر ته د الله ﷻ د عبادت حُکم شوی وُ ، الله تعالی فرمايي :

﴿ وَمَا أَرْسَلْنَا مِن قَبْلِكَ مِن رَّسُولٍ إِلَّا نُوحِي إِلَيْهِ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا أَنَا فَاعْبُدُونِ ﴾ (۳)

ترجمه : د تانه وړاندې چې مونږ هر رسول ليږلی هغه ته مونږ (ضرور) دا وحی کړی چې : د ما نه علاوه بل هيڅوک د عبادت لائق نشته ، پس تاسو صرف زما عبادت کوئ .

انسان د خلافت قائمولو د پاره پيدا شوی د انسان د ژوند دويم غټ مقصد په مخ د زمکه باندې خلافت قائمول دي ، ځکه انسان د الله ﷻ خليفه دی . (۴)

. نو چې کله انسان د الله تعالی خليفه شو نو اوس چې کوم کارونه الله ﷻ کوي انسان به هم هغه کارونه کوي (اګر چې د دواړو په کارونو کې په حقيقت کې غټ فرق دی) :

الله ﷻ هدايت کوونکی دی نو انسان به هم خلقو ته د نيغې لارې راهنمائي کوي .

---

(۱) الذاريات آية ۵۶ .

(۲) الحجر آية ۹۹ .

(۳) الانبياء آية ۲۵ .

(۴) د حضرت آدم عليه السلام د پيداکولو په وخت الله ﷻ فرښتو ته اوفرمايل : ﴿ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ﴾ . البقرة آية ۳۰ .

ترجمه : بيشکه زه په زمکه کې يو خليفه (جانشين او نائب) جوړوونکې يم .

الله ﷻ د ښېکو کارونو حُکم کوونکی او د بَدو کارونو نه منع کوونکی دی نو انسان به هم آمر بِالمَعروف او نَهي عَنِ المُنكر کوي .

الله ﷻ مُربّي دی ، د مخلوق تربیت کوي نو انسان به هم د خپلو بچو او مَاتحتو خلقو تربیت کوي .

الله ﷻ مُدبّر دی نو انسان به هم تدبیر کوي .

الله ﷻ مُوجد دی نو انسان به هم ورځ په ورځ نوي نوي ایجادات کوي .

الله ﷻ مُعلِم دی ، ځکه انبیاء کرامو ته یې د شریعت تعلیم ورکړی نو انسان به هم مُعلِم وي خلقو ته به د دِین تعلیم ورکوي .

لهذا د انسان یو مقصد دادی چې دا به د خلافت په ذریعه د الله ﷻ احکام په مخ د زمکه باندې جاري کوي .

خالص د عبادت د پاره خو فرښتې هم کافي وې ، ځکه ځنې فرښتې داسې دي چې د زَرهاوُ کلونو تېریدو باوجود د قِیام په حالتِ کې دي ، ځنې د رکوع په حالت کې دي ، ځنې د سجدې په حالت کې دي ، او ځنې مسلسل د الله تعالی حمد و ثناء وايي ، نه ستړې کیږي ، او نه د الله ﷻ نافرماني کوي ، خو ددې باوجود چې الله تعالی انسان پیدا کړو نو دا ځکه چې په فرښتو کې د خلافت صلاحیت نهٔ وُ . او په انسان کې دا صلاحیت وُ .

د خلافت کبرئ د پاره کوشش په کار دی

انسان په مخ د زمکه د الله ﷻ خلیفه دی . (۱)

لیکن په دې خبره ځان پوهه کړئ چې یو د هر انسان د خپل ذات په اعتبار سره خلیفه کیدل او د دې تقاضې پوره کول دي . او بل په اِجتماعي طریقې سره په ټوله دُنیا کې اسلامي خلافت قائمول دي . دا دواړه خبرې جدا جدا دي .

د خپل ذات په اعتبار سره د خلیفه کیدلو مطلب دادی چې : انسان د الله تعالی عبادت کوي ، د مخلوقِ خُدا خدمت کوي ، ذِکر و آذکار کوي ، د مظلومانو سره مدد کوي ، نورو

(۱) ﴿ وَإِذْ قَالَ رَبُّكَ لِلْمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٌ فِي الْأَرْضِ خَلِيفَةً ﴾ . البقرة آية ۳۰ .

ته د نېکۍ راهنمائي کوي، جهاد کوي، او يا د شريعت نور احکام عملي کوي. د خلافت په دې معنی کې مونږ هر يو کس خليفه يو.

الله رب العزت فرمايي: ﴿ هُوَ الَّذِيْ جَعَلَكُمْ خَلٰٓئِفَ فِي الْاَرْضِ ﴾ (۱)

ترجمه: الله تعالی هغه ذات دی چې تاسو يې په زمکه کې خليفه گان جوړ کړي يې.

همدارنگې مونږ مسلمانان په خپل مينځ کې د يو بل خليفه گان يو: ځوي د پلار خليفه دی، هغه د خپل پلار خليفه و، او هغه بيا د خپل پلار خليفه و. يا مثلاً د يو پير ډير خليفه گان وي.

د خلافت بل قسم هغه دی چې مونږ اجتماعي لحاظ سره په دُنيا کې خلافتِ کُبرٰی قائم کړو. او س لکه څرنگې چې انفرادي لحاظ سره د خلافت تقاضې پوره کول ضروري دي نو همدغه شان اجتماعي لحاظ سره هم خلافت قائمول ضروري دي، ځکه د خلافتِ کُبرٰی (امامتِ کُبرٰی) نه بغير د اُمتِ مُسلِمه مسائل نه حل کيږي.

نن صبا چې مسلمانان په اجتماعي لحاظ سره کمزوري او ذليل دي نو د دې يوه وجه دا هم ده چې اسلامي خلافت نشته.

کافرانو ته د انفرادي خلافت نه هيڅ يَره نشته، که يو کس ډير عبادت او اذکار کوي، يا د يو پير بې شماره خليفه گان وي او هر يو په عبادت کې مصروف وي نو کافرانو ته د دينه هيڅ يَره نشته، بلکه کافرانو ته يَره د هغه خليفه نه ده چې هغه د ټولو مسلمانانو اتفاقي خليفه وي، ځکه چې کله د ټولو مسلمانانو خليفه يو وي نو په دې سره په مسلمانانو کې اتفاق او قوّت وي، د دُنيا نور کافران بيا د مسلمانانو مقابله نشي کولی.

کله چې په مخ د زمکه اسلامي خلافت قائم وي نو د اقدامي جهاد سلسله به جاري وي، په زمکه به اسلامي حُدود نافذ وي، مسلمانان به د ناجائزو کارونو نه منع وي، د دُنيا يو کُفري مُلک به هم دا جُرأت نشي کولی چې په مسلمانانو باندې ظلم اوکړي، يا د اسلامي شعائرو سپکاوې اوکړي.

او چې کله په مخ د زمکه اسلامي خلافت نه وي نو د مسلمانانو اجتماعي قوّت به ختم وي،

---

(۱) سورة فاطر آية ۳۹. / وقال تعالى: ﴿وَهُوَ الَّذِيْ جَعَلَكُمْ خَلٰٓئِفَ الْاَرْضِ﴾ الانعام آية ۱۶۵.

Scanned with CamScanner

اسلامي حدود نشي نافذیدی ، او اکثره اسلامي بادشاهان به د کافرانو غلامان وي .

تاسو دیته سوچ اوکړئ چې یو کور بغیر د سرپرَست نه وران وي ، یو جُمات بغیر د امام نه شاړ وي لیکن آفسوس صَد اَفسوس چې د څو صدیو نه را په دیخوا اُمتِ مُسلمه بغیر د اسلامي خلیفه نه ژوند تیروي ، نو ځکه خو د دومره ذِلت سره مخامخ دی .(۱)

د کله نه چې کافرانو خلافتِ عثماني ختم کړی نو د هغې نه را په دیخوا مسلسل همدا کوشش کوي چې دوباره په دُنیا کې اسلامي خلافت قائم نشي .

د اِیمان کامل والي د پاره عبادت او خلافت دواړه ضروري دي

د اِیمان دوه رکنونه دي : یو عبادت او بل خلافت .

د انسان اِیمان به هله کامِل کیږي چې که دا یو طرف ته عبادت گزار وي نو بل طرف ته به خلیفه هم وي ، په مخ د زمکه به د الله ﷻ آحکام جاري کوي .

که یو کس څلیریشت (۲۴) گِنټې په عبادت کې مصروف وي خو دده سره د خلافت قائمولو هیڅ غم نه وي نو دده اِیمان کامِل ندی ، یا یو کس د خِلافت کارونه کوي خو عبادت نه کوي نو دده اِیمان هم کامِل ندی ، دده اِیمان به هله کامِلیږي چې دا دواړه خبرې په کې راشي .

نبي علیه السلام او صحابه کرامو رضي الله عنهم به دا دواړه کارونه کول

نبي علیه السلام به که یو طرف ته د فرضي عباداتو سره سره د شپې دومره ډیر تهجد کول چې قدمونه مبارک به یې اوپړسیدل نو بل طرف ته به یې د خلافت کارونه هم کول : یعنی اسلامي نظام یې نافِذ کړې وُ ، جهادونه یې کول ، د دُنیا بادشاهانو ته یې خطونه لیږل ، سفرونه یې کول ، او د مخلوق خدمت یې کولو چې دا ټول د خلافت کارونه دي .

همدا رنګې پیغمبر علیه السلام به که په مسجدِ نبوي کې مونځ او نور عبادات کول نو همدغه شان یې د خلقو فیصلې هم په جُمات کې کولې .

صحابه کرام رضي الله عنهم هم د نبي علیه السلام په نقشِ قدم باندې روان وو : دوی که یو طرف ته په ډیرې عاجزی سره عبادت کولو ، الله ﷻ ته یې ژړا او زاري کولی نو بل طرف

(۱) خطبات شیخ پوری ج۴ ص۱۳۹ .

ته يې جهاد ونه هم کول ، ملکونه يې هم فتح کول ، حکومت يې هم کولو ، او اسلامي نظام يې هم نافذ کړې ؤ .

د صحابه کرامو رضي الله عنهم د غالب کيدو راز همدا دوه خبرې وې

په فارس باندې چې کله صحابه کرامو حمله اوکړه نو د مسلمانانو ټول تعداد ديرش زره (۳۰۰۰۰) يا درې ديرش زره (۳۳۰۰۰) کسان وو ، د دوی سره جنګي وسائل هم کم وو ؛ د چا سره په لاس کې نېزه وه ، د چا سره په لاس کې توره وه ، د چا سره په لاس کې خنجر ؤ ، خوراک او لباس هم ورسره پوره نه ؤ .

خو ددې په مقابله کې کې د فارسيانو درې لکه (۳۰۰۰۰۰) لښکر ؤ ، د دوی د لښکر مشري مشهور جرنېل " رُستم پهلوان " کوله ، د دوی سره جنګي آسلحې او نور د خوراک شيان هم فراخه وو .

کله چې جنګ شروع شو نو صحابه کرامو رضي الله عنهم د زمريانو په شان داسې په بهادرۍ سره حمله اوکړه چې د فارسيانو لکونو لښکر د ګيدړانو په شان اُوتختيد .

رُستم پهلوان د فارس ټول جنګي سرداران راجمع کړل او په ډيرې غصې يې ورته پوښتنه اوکړه چې :

دا څه وجه ده چې زمونږ په لکونو لښکر دی ، هر قِسمه جنګي آسلحې ورسره شته ، شاته راپسې غونډ قوم ولاړ دی ، نوې نوې فوج او مدد رارسيږي ليکن بيا هم مونږ د عربو باندچيانو د ديرش زره (۳۰۰۰۰) لښکر نه د ګيدړانو په شان را اُوتختيدو ؟ حالانکه د هغوی سره جنګي آسلحې هم نشته ، د شاته نه ورپسې کومک هم نه رارسيږي ، دا د هغوی مُلک هم ندی خو بيا هم هغوی په مونږ باندې د زمريانو په شان حمله اوکړه او مونږ ته يې شکست اکرو ، ددې څه وجه ده ، د تاسو سره د څه شي کمې دی ؟

ټولو سردارانو ورته وويل ؛ مونږ به تاته ددې صحيح حقيقت ښکاره کړو خو ته به مونږ ته دا ضمانت راکوی چې مونږ به په دې حقيقت ښکاره کولو باندې نه قتلوې .

رستم پهلوان ورته وويل : تاسو ماته صحيح حقيقت ښکاره کړئ ، ستاسو سَر ته به آمان وي

ټولو سردارانو ورته وويل ؛ اې رُستم ! دا يو موټې عرب به آخر هم ستا په دې ټول مُلک باندې غالبه کيږي ، د دوی حکومت به ورباندې راځي ، او ته به آخر هم د دوی په

مقابله کې مغلوبه کیږی. رستم ورته ووېل: دا ولې؟

سردارانو ورته ووېل: دا ځکه چې د دې مسلمانانو عربو شان دادی:

هُمْ بِاللَّيْلِ رُهْبَانٌ ، وَبِالنَّهَارِ فُرْسَانٌ.

دوی ټوله شپه عبادت کوي، او د ورځې ټوله ورځ په آسونو باندې سواره وي جهاد کوي.

یعنی دوی ټوله شپه د الله ﷻ عبادت کوي، الله ﷻ ته ژاړي، زاري کوي، او دا وايي چې اې الله! په مونږ کې طاقت نشته، ته د طاقت واله ذات یې، ته مونږ ته طاقت راکړه. اې الله! مونږ ستا سپاهیان وو که ته مونږ ته فتح راکړی نو مونږ به کامیاب شو، او که ته مونږ ته شکست راکړی نو مونږ به شکست خورده شو.

نو دوی ټوله شپه الله تعالی ته ژاړي او زاري کوي. بیا د ورځې دوی په خپلو آسونو باندې سواره شي، جهاد کوي.

د دوی کیفیت دادی چې دا داسې بزرگ خلق دي چې که دوی چیرته لاړ شي نو هغه ځای آباد شي، دوی د نورو خلقو د لورانو داسې حفاظت کوي لکه یو کس چې د خپلې لور حفاظت کوي.

او اې رُستم! ستا دا لښکر خو شرابیان دي، دوی چې چیرته لاړ شي د هغه ځای د خلقو د لورانو او خورانو بې عزتي کوي، او فساد پیدا کوي. نو د مسلمانانو په لښکر او ستا په لښکر کې ډیر غټ فرق دی، د همدې د وجې نه هغوی په هر ځای کې غالب کیږي.

فائده: بهر حال، خبره مې دا شروع کړې وه چې د انسان د ژوند دوه مقصده دي: یو عبادت او دویم خلافت.

د ټولو نه لوي عبادت ګزار نبي ﷺ وُ، او د ټولو نه لوي خلیفه (د الله ﷻ نائِب) هم نبي علیه السلام وُ، نو د دوی اُمت به هم همدغه شان عبادت ګزار او خلیفه وي.

لهذا مسلمانانو ته په کار دي چې په مخ د زمکه باندې د اسلامي خلافت قائمولو کوشش اوکړي.

د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کيدو لسم سبب:

" دين او سياست جدا جدا کنړل "

د مسلمانانو د کمزورۍ او مغلوب کيدو لسم سبب دادی چې ددې دوَر مسلمانان دِين او سياست جدا جدا گنړي ، حالانکه دا دواړه لازِم او مَلزوم دي .

يو وخت داسې وُ چې د مُصَلِي امام سره به دِيني مَنصب هم وُ ، او سياسي مَنصب به هم وُ . د مُصلِي امام به بادشاه هم وُ ، قاضي به هم وُ او د فوج مشر به هم وُ ، چې ددې په وجه به په شريعت باندې پوره عمل کيدلو او د مسلمانانو اتفاق به برقرار وُ .

خو چې د کله نه خلقو دِين او سياست جدا جدا اوگنړل نو اُمتِ مُسلمه ته سخت نقصان اورسيد ، ځکه د خلقو نظريه دا جوړه شوه چې گني علماء به د خپل مونځ ، اودس ، جُمات او مدرسې سره کار لري او حکومتي خلق به د سياست او مُلک چلولو سره کار لري ، دواړه ډلې به د يو بل په کار کې مداخله نه کوي .

نن صبا غيرمُسلمه او د هغوی نه مُتأثره حکومتي خلق هم دا وايي چې : که علماء اِنفرادي طريقې سره مونځونه کوي ، روژې نيسي ، پگړی تړي ، تسبيح اړوي ، پرتوگ د گيټو نه بره ساتي ، خپلې مدرسې چلوي يا خانقاه گانې چلوي نو ددې سره زمونږ کار نشته خو په حکومتي کارونو کې به گوتې نه وَهي .

نو ددې غلطې نظريې خطرناک آثرات دا رااووت چې په دِيني او سياسي طبقه کې ډير لرې والې پيدا شو :

ځنې دِيني طبقو واله يا خو د حکومتِ وَقت نه ښکاره مخالفت اوکړو او يا د حکومت نه داسې په ډډه شو چې خپل دِيني خدمت يې د جُمات ، مدرسې او خانقاه پورې محدود کړو .

همدارنگې سياسي طبقې واله خلق د دِين نه دومره لرې شو چې يا خو د دِين سره په ټکر کې راغلل او يا د دِين نه مکمل ناخبره پاتې شو .

حالانکه په شريعت ، طريقت او سياست کې تلازم دی . سياستِ شرعيه د اسلام حصه ده .

اول د سياست تعريف درته کوم ، ددينه به تاسو ته په خپله واضحه شي چې اسلامي سياست د شريعت حصه ده .

د سياست تعريف

اَلسِّيَاسَةُ : اَلْقِيَامُ عَلَى الشَّيْءِ بِمَا يُصْلِحُهُ. (۱)

سياست : د يو شي په باره کې داسې تدبير کول چې په هغې سره د دې شي اِصلاح او شي.

علماؤ د سياست نور تعريفونه هم کړي . (۲)

د لغت په کتابونو کې چې د سياست کوم تعريفونه شوي د هغې خلاصه داده :

سياست داسې يو فَن دی چې د دې په ذريعه باندې د مُلک او قوم د بهترۍ سوچ کولې شي . يعنی مُلک او قوم ته داسې مُنَظَّم نِظام برابرولې شي چې په هغې باندې چليدلو سره انسان په دواړه جهانه باندې کامياب شي . (۳)

گويا سياست حکومت او تدبير ته وايي . (۴)

ليکن نن صبا خلقو د دروغو او دُهوکې په وجه سياست داسې بَدنام کړی چې دوی سياست صرف ديته وايي چې يو کس خپل ځان په دروغه او دُهوکې سره کامياب کړي ، او مقابل کس بَدنام کړي .

---

(۱) لسان العرب ۱۰۸/۶ فصل السين المهملة طبع دار صادر بيروت .

(۲) د يو څو علماؤ د کتابونو نه درته د سياست تعريف را نقل کوم :

علامه ابن نجيم مصري رحمه الله په بحر الرائق کې د سياست تعريف داسې کړی : اَلسِّيَاسَةُ : اَلْقَانُوْنُ الْمَوْضُوْعُ لِرِعَايَةِ الْآدَابِ وَالْمَصَالِحِ وَانْتِظَامِ الْأَمْوَالِ. البحر الرائق شرح كنز الدقائق ۷۶/۵ كِتَابُ السَّرِقَةِ بَابُ قَطْعِ الطَّرِيقِ .

امام غزالي رحمه الله په "احياء العلوم" کې د سياست تعريف داسې کړی ، السياسة : استصلاح الخلق وإرشادهم إلى الطريق المستقيم المنجي في الدنيا والآخرة . إحياء علوم الدين ۱۳/۱ كتاب العلم الباب الأول في فضل العلم والتعليم والتعلم وشواهده من النقل والعقل طبع دار المعرفة بيروت .

(۳) اَلسِّيَاسَةُ : اَلْقِيَامُ عَلَى الشَّيْءِ بِمَا يُصْلِحُهُ. وَالسِّيَاسَةُ : فِعْلُ السَّائِسِ. يُقَالُ: هُوَ يَسُوْسُ الدَّوَابَّ إِذَا قَامَ عَلَيْهَا وَرَاضَهَا، وَالْوَالِي يَسُوْسُ رَعِيَّتَهُ. لسان العرب ۱۰۸/۶ فصل السين المهملة طبع دار صادر بيروت .

سياست : پاس داشتن ملک ، وحکم راندن (دادن) بر رعيت . شمس اللغات ص ۳٦٦ . فتاوی حقانيه ج ۲ ص ۲۸۹ کتاب السياسة .

(۴) فتاوی فريديه ج ۱ ص ۵۵۵ و ص ۵۲۹ کتاب السياسة .

انبیاء کرامو سیاست کړی

اسلامي سیاست د شریعت حصه ده ، ځکه د اسلامي سیاست د پاره الله ﷻ پیغمبران رالیږلي دي .

د بخاري شریف او مسلم شریف حدیث دی ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمائي :

كَانَتْ بَنُوْ إِسْرَائِيْلَ تَسُوْسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ ، وَ إِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِيْ ... (۱)

د بني اسرائیلو سیاست به انبیاء کرامو کولو ، چې کله به یو نبي وفات شو نو بل نبي به د هغه قائم مقام شو . لیکن د ما نه پس به بل نبي نه راځي ...

تشریح امام نووي رحمه الله د مسلم شریف په شرح کې د دې حدیث په تشریح کې لیکلي چې: انبیاء کرامو به د بني اسرائیلو د اُمورو داسې اِنتظام کولو لکه څرنګې چې اُمَراء او والیان د خپل رَعیت د اُمورو اِنتظام کوي . (۲)

همداسې تشریح ملا علي قاري رحمه الله هم په مرقاة کې کړی . (۳)

---

(۱) پوره حدیث داسې دی : قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : كَانَتْ بَنُوْ إِسْرَائِيْلَ تَسُوْسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ، كُلَّمَا هَلَكَ نَبِيٌّ خَلَفَهُ نَبِيٌّ ، وَ إِنَّهُ لَا نَبِيَّ بَعْدِيْ ، وَسَيَكُوْنُ خُلَفَاءُ فَيَكْثُرُوْنَ » قَالُوْا : فَمَا تَأْمُرُنَا ؟ قَالَ : « فُوْا بِبَيْعَةِ الْأَوَّلِ فَالْأَوَّلِ ، أَعْطُوْهُمْ حَقَّهُمْ ، فَإِنَّ اللهَ سَائِلُهُمْ عَمَّا اسْتَرْعَاهُمْ » . صحیح البخاري كِتَابُ أَحَادِيْثِ الْأَنْبِيَاءِ بَابُ مَا ذُكِرَ عَنْ بَنِيْ إِسْرَائِيْلَ رقم الحدیث ۳۴۵۵ ، صحیح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ الْأَمْرِ بِالْوَفَاءِ بِبَيْعَةِ الْخُلَفَاءِ الْأَوَّلِ فَالْأَوَّلِ رقم الحدیث ۴۴(۱۸۴۲) ، مسند احمد رقم الحدیث ۷۹۶۰، سنن ابن ماجة باب الوفاء بالبیعة رقم الحدیث ۲۸۷۱ ، مشکوة المصابیح کتاب الامارة والقضاء الفصل الاول رقم الحدیث ۳۶۷۵(۱۵) .

(۲) (كَانَتْ بَنُوْ إِسْرَائِيْلَ تَسُوْسُهُمُ الْأَنْبِيَاءُ) أَيْ يَتَوَلَّوْنَ أُمُوْرَهُمْ كَمَا تَفْعَلُ الْأُمَرَاءُ وَالْوُلَاةُ بِالرَّعِيَّةِ وَالسِّيَاسَةُ : اَلْقِيَامُ عَلَى الشَّيْءِ بِمَا يُصْلِحُهُ . شرح النووي علی مسلم (المنهاج شرح صحیح مسلم بن الحجاج) ۲۳۱/۱۲ باب وجوب الوفاء ببیعة الخلیفة الأوّل فالأوّل .

(۳) (كَانَتْ بَنُوْ إِسْرَائِيْلَ تَسُوْسُهُمْ) أَيْ يَتَوَلَّى أَمْرَهُمْ (الْأَنْبِيَاءُ) كَمَا يَفْعَلُ الْأُمَرَاءُ وَالْوُلَاةُ بِالرَّعِيَّةِ، وَالسِّيَاسَةُ الْقِيَامُ عَلَى الشَّيْءِ بِمَا يُصْلِحُهُ . مرقاة المفاتیح شرح مشکاة المصابیح ۲۳۹۸/۶ کتاب الامارة والقضاء الفصل الاول في تشریح حدیث ۳۶۷۵

نبي علیه السلام هم سیاست او حکومت کړی

نبي علیه السلام په خپله باندې هم سیاست او حکومت کړی .

بیا د هغوی نه پس صحابه کرامو ، تابعینو او تبع تابعینو هم سیاست کړی ، او په مخ د زمکه کې یې اسلامي نظام قائم کړی.

همدارنګې په قرآن کریم کې چې نبي علیه السلام ته د دې دُعا ویلو حُکم شوی :

﴿ وَٱجۡعَل لِّي مِن لَّدُنكَ سُلۡطَٰنٗا نَّصِيرٗا ﴾. (۱)

ترجمه : او (اې ربه !) ماته د خپل طرف نه غلبه او مدد راکړه.

نو د دې آیت په تفسیر کې مُفسّرینو لیکلي چې د "سُلۡطَٰنٗا" نه مراد داسې حکومت او قوّت دی چې د هغې په ذریعه باندې په مخ د زمکه دِین نافذ کړي ، او اسلامي حُدود قائم کړي . (۲)

علماء چونکه د انبیاء کرامو وارثین دي . (۳)

---

(۱) الاسراء آیة ۸۰.

(۲) ﴿ سُلۡطَٰنٗا نَّصِيرٗا ﴾ اِخۡتَلَفَ أَهۡلُ التَّأۡوِيلِ فِي تَأۡوِيلِ ذٰلِكَ. فَقَالَ بَعۡضُهُمۡ: مَعۡنَى ذٰلِكَ: وَاجۡعَلۡ لِي مُلۡكًا نَاصِرًا يَنۡصُرُنِي عَلَى مَنۡ نَاوَأَنِي، وَعِزًّا أُقِيمُ بِهِ دِينَكَ، وَأَدۡفَعُ بِهِ عَنۡهُ مَنۡ أَرَادَهُ بِسُوءٍ . تفسیر الطبري (جامع البیان عن تأویل آي القرآن) ۱۵ / ۵۸ سورة الاسراء آیة ۸۰ .

﴿ وَإِذۡ قَالَ رَبُّكَ لِلۡمَلَٰٓئِكَةِ إِنِّي جَاعِلٞ فِي ٱلۡأَرۡضِ خَلِيفَةٗ ﴾ والخليفةُ من يخلف غيره وينوب منابه. والهاء فيه للمبالغة. والمراد به آدم عليه الصلاة والسلام لأنّه كان خليفة الله في أرضه، وكذلك كل نبي استخلفهم الله في عمارة الأرض وسياسة النّاس وتكميل نفوسهم وتنفيذ أمره فيهم، لا لحاجة به تعالى إلى من ينوبه، بل لقصور المستخلف عليه عن قبول فيضه، وتلقي أمره بغير وسط . تفسیر البيضاوي (انوار التنزیل واسرار التأویل) ۱ /۶۸ سورة البقرة آیة ۳۰ .

(۳) إِنَّ الۡعُلَمَاءَ وَرَثَةُ الۡأَنۡبِيَاءِ . سنن ابي داؤد كِتَابُ الۡعِلۡمِ بَابُ الۡحَثِّ عَلَى طَلَبِ الۡعِلۡمِ رقم الحديث ۳۶۴۱ ، سنن ابن ماجة رقم الحديث ۲۲۳ باب فضل العلماء والحثّ على طلب العلم ، سنن الترمذي رقم الحديث ۲۶۸۲ باب ما جاء في فضل الفقه على العبادة ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۸۸ .

لهذا علماء به هم په سیاست کې حصه اخلي ، او په مخ د زمکه به د اسلامي قانون نافذولو کوشش کوي ، ځکه د غیر اسلامي نظامونو مقابله کولو او اسلامي نظام نافذولو د پاره اقتدار ضروري دی.(۱)

بل دا چې د سیاست په ذریعه باندې مسلمانانو ته خلافت نصیبه کیږي او په مخ د زمکه باندې د اسلامي نظام قائمولو موقع ورته برابرېږي.

سیاست د دین جزء دی

نن صبا د عیسایانو او سیکولرز خلقو نظریه داده چې " دین او سیاست جدا جدا دي " حالانکه دا نظریه باطله ده ، ځکه علماؤ په دې موضوع باندې مستقل کتابونه لیکلي او دا یې د قرآن کریم او احادیثو نه په مضبوطو دلائلو سره ثابته کړې چې په اسلام او سیاست کې سره تلازم دی ، سیاست د دین جُزء دی . (۲)

اوس چې کوم خلق سیاست د اسلام نه جدا ګڼړي نو داسې نظریه ساتل په حقیقت کې د شرک یو قسم دی .

---

(۱) فتاوی فریدیه ج ۱ ص ۵٦٦ کتاب السیاسة .

(۲) علامه ابن قیم رحمه الله لیکلي : وَلَا نَقُولُ : إِنَّ السِّيَاسَةَ الْعَادِلَةَ مُخَالِفَةٌ لِلشَّرِيعَةِ الْكَامِلَةِ . بَلْ هِيَ جُزْءٌ مِنْ أَجْزَائِهَا وَبَابٌ مِنْ أَبْوَابِهَا، وَتَسْمِيَتُهَا سِيَاسَةً أَمْرٌ اصْطِلَاحِيٌّ وَإِلَّا فَإِذَا كَانَتْ عَدْلًا فَهِيَ مِنَ الشَّرْعِ . إعلام الموقعين عن رب العالمين ۲۸۳/۴ الْعَمَلُ بِالسِّيَاسَةِ طبع دار الكتب العلمية بيروت

آیا زمونږ ضمیر مړ شوی؟

ډیر د افسوس ځای دی چې په دې دور کې مسلمانان ورځ په ورځ کمزوري کیږي، په هر ځای کې د کافرانو د لاسه ذلیله کیږي، کافران د مسلمانانو په ملکونو باندې قبضې کوي، بمبارياني کوي، بې ګناه مسلمانان شهیدانوي، زمونږ جماتونه ورانوي، زمونږ د پیغمبر سپکاوي کوي، زمونږ د قرآن بې عزتي کوي، د مسلمانانو زنانه وو عزت لوټ کوي، د فیشن په نوم باندې بې حیایي خوروي.

آخر دا ولې؟ آیا په مسلمانانو کې دیني غیرت ندې پاتې شوی؟ آیا د مسلمانانو ضمیر دومره مړ شوی چې خپله دفاع هم نشي کولی؟ آیا د مسلمانانو طاقت مکمل ختم شوی؟ افسوس صد افسوس د مسلمانانو په حالت باندی.

مسلمانانو ته د غفلت د خوب نه رابیداریدل په کار دي، ایماني غیرت او بهادري په کار ده، د کومو اسبابو په وجه چې مسلمانان کمزوري کیږي هغه اسباب پریخودل په کار دي، او د کومو اسبابو په وجه چې مسلمانان ترقي کوي هغه خپلول په کار دي.

د ذلت او کمزورۍ نه د بچ کیدو طریقې

که مسلمانان دا غواړي چې زمونږ دا ذلت او کمزوري ختمه شي او د مخکینې په شان بیا یو مضبوط قوت جوړ شي نو په کار ده چې په یو څو خبرو باندې عمل او کړي:

په اسلام کې پوره داخل شي او د شریعت ټول احکامات بغیر د چون و چرا اومني، د قرآن کریم سره مضبوط تعلق پیدا کړي، په خپل مینځ کې اتفاق و اتحاد پیدا کړي، د کافرانو خلاف د جهاد دا اهمه فریضه دوباره راژوندی کړي، د دُنیا حرص او لالچ د زړونه اوباسي، خپل اخلاق او کردار صحیح کړي، د بې حیایۍ او عیاشۍ نه ځان او ساتي، کبیره ګناهونه پریږدي، د کافرانو سره د هغوی په مخصوصو شیانو کې مشابهت پریږدي، د اسلامي خلافت قائمولو کوشش اوکړي، او د اسلامي نظام نافذولو د پاره په اسلامي سیاست کې برخه واخلي.

د خپل ځان اصلاح کول، او الله ﷻ طرف ته رجوع کول

همدا رنګې که موږ مسلمانان د خپل ځان اصلاح اوکړو، او الله ﷻ طرف ته رجوع اوکړو

نو الله تعالی به زمونږ دا ذِلّت او کمزوري ختمه کړي ، او دوباره به غلبه راکړي .

ددې خبرې لږ تفصيل درته کوم :

د ظاهري أسبابو استعمالولو باوجود دا ضروري ده چې مونږ مسلمانان اول خپل ځان اِصلاح کړو ، ځکه د خپل ځان اِصلاح په باره کې په قرآن کريم او احاديثو کې هم تاکيد راغلی ۰(۱)

نن صبا د هر چا په خُله باندې دا خبره شته چې مسلمانان کمزوري دي ليکن هيچا د خپل ځان په باره کې دا سوچ ندې کړی چې آيا زما اصلاح شوی او که نه ؟ هر کس په بل کې عيبونه راأوباسي خو د خپل ځان فِکر ورسره نشته .

د اِصلاح نه مراد دادی چې د مسلمان عبادات ، معاملات ، أخلاق او معاشرت د شريعت موافق شي .

---

(۱) ﴿ يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَّنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ اِلَى اللّٰهِ مَرْجِعُكُمْ جَمِيْعًا فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُوْنَ ﴾ . المائدة آية ۱۰۵ .

عَنْ أَبِي أُمَيَّةَ الشَّعْبَانِيِّ، قَالَ: أَتَيْتُ أَبَا ثَعْلَبَةَ الْخُشَنِيَّ، فَقُلْتُ لَهُ: كَيْفَ تَصْنَعُ بِهٰذِهِ الْآيَةِ ؟ قَالَ: أَيَّةُ آيَةٍ؟ قُلْتُ: قَوْلُهُ تَعَالَى: { يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ لَا يَضُرُّكُمْ مَّنْ ضَلَّ اِذَا اهْتَدَيْتُمْ } قَالَ: أَمَا وَاللّٰهِ لَقَدْ سَأَلْتَ عَنْهَا خَبِيْرًا، سَأَلْتُ عَنْهَا رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَقَالَ: « بَلِ ائْتَمِرُوْا بِالْمَعْرُوْفِ وَتَنَاهَوْا عَنِ الْمُنْكَرِ، حَتّٰى إِذَا رَأَيْتَ شُحًّا مُطَاعًا، وَهَوًى مُتَّبَعًا، وَدُنْيَا مُؤْثَرَةً ، وَإِعْجَابَ كُلِّ ذِيْ رَأْيٍ بِرَأْيِهِ فَعَلَيْكَ بِخَاصَّةِ نَفْسِكَ وَدَعِ الْعَوَامَّ، فَإِنَّ مِنْ وَرَائِكُمْ أَيَّامًا الصَّبْرُ فِيْهِنَّ مِثْلُ الْقَبْضِ عَلَى الْجَمْرِ، لِلْعَامِلِ فِيْهِنَّ مِثْلُ أَجْرِ خَمْسِيْنَ رَجُلًا يَعْمَلُوْنَ مِثْلَ عَمَلِكُمْ » قَالَ عَبْدُ اللّٰهِ بْنُ الْمُبَارَكِ: وَزَادَنِيْ غَيْرُ عُتْبَةَ قِيْلَ: يَا رَسُوْلَ اللّٰهِ ! أَجْرُ خَمْسِيْنَ رَجُلًا مِنَّا أَوْ مِنْهُمْ. قَالَ: « بَلْ أَجْرُ خَمْسِيْنَ رَجُلًا مِنْكُمْ »: سنن الترمذي رقم الحديث ۳۰۵۸ أَبْوَابُ تَفْسِيْرِ الْقُرْآنِ بَابٌ وَمِنْ سُوْرَةِ الْمَائِدَةِ ، وقال الترمذي: هٰذَا حَدِيْثٌ حَسَنٌ غَرِيْبٌ. سنن ابي داؤد كِتَابُ الْمَلَاحِمِ بَابُ الْأَمْرِ وَالنَّهْيِ رقم الحديث ۴۳۴۱ ، سنن ابن ماجة رقم الحديث ۴۰۱۴ باب قوله تعالى: يٰٓاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوْا عَلَيْكُمْ اَنْفُسَكُمْ ، المستدرک على الصحيحين للحاكم ورقم الحديث ۷۹۱۲ وقال الحاكم: هٰذَا حَدِيْثٌ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. ووافقه الذهبي. السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۲۰۱۹۳ ، شعب الايمان رقم الحديث ۷۱۴۷ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ۴۱۵۶ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۵۸۷ .

صرف عبادات دِين ندی ، بلکه معاملات ، اَخلاق او معاشرت هم د دِين حصه ده ، د دې ټولو وارو شعبو اِصلاح په کار ده .

که مونږ خپله معاشره اوګورو نو هر طرف ته په ښکاره باندې ګناهونه کيږي ، په غم او ښادی کې شرعي احکامات ماتيږي ، هر طرف ته د بې حَيايۍ بازار ګرم دی ، سُود رِشوت او حرام خُوري عام ده ، دروغ غيبت چُغل خوري او دُهوکه کمال ګڼړلې شي ، حقوق الله او حقوق العباد پائمال کولې شي ، اسلامي طريقې پريخودلې شي او د غير مُسلمو مشابهت کولې شي ، د نبي عليه السلام سُنت پريخودلې شي او خلافِ شرعه رسمونو ته ترجيح ورکولې شي . حالانکه اسلام يو کامِل دِين دی ، په دې کې د مسلمانانو د پاره د ژوند په هر ميدان کې پوره هدايت موجود دی ، او د الله او رسول په احکاماتو باندې عمل کولو سره انسان ته د دوارو جهانو د کاميابۍ وعده شوی .

ليکن افسوس چې مونږ مسلمانانو د خپل ځان د اِصلاح فکر پريخی او په هيڅ وخت کې الله ﷻ طرف ته نه راجع کيږو ، نو په داسې حالت کې به الله ﷻ په مونږ باندې څه رَحم اوکړي ؟ او مونږ به څنګه د دې ذِلّت او کمزورۍ نه اُوباسي ؟

لهذا اول د خپل ځان اِصلاح په کار ده او الله ﷻ طرف ته راجع کيدل په کار دي ، ځکه که زمونږ اصلاح اوشوه نو الله ربّ العزت به خامخا مونږ ته فتح او نصرت راکوي .

په اِستغفار سره ګناهونه ختميدل ، او عذاب دفع کيدل

نن صبا چې مسلمانان دا په کوم مشکل حالت کې ګېر دي د دينه د وتلو د پاره يو علاج دا هم دی چې په اخلاص باندې توبه اُوباسي او اِستغفار اووايي ، ځکه په توبه او اِستغفار سره د انسان مخکيني ګناهونه ختميږي ، او د الله ﷻ عذاب دفع کيږي ، نو خامخا به انسان د الله تعالی د رحمت مستحق ګرځي .

په قرآن کريم او احاديثو مبارکه ؤ کې د توبې او اِستغفار ډير فوائد بيان شوي :

په قرآن کريم کې د اِستغفار په فوائدو کې دا هم ذکر شوي چې د دې په وجه الله ﷻ د انسان ګناهونه معاف کوي ، خپل رحمت پرې نازلوي . مال و اولاد ، ځمکې او باغونه ورته

Scanned with CamScanner

ورکوي.(۱)

د استغفار په وجه انسان د الله ﷻ د عذاب نه محفوظه کيږي .(۲)

لهذا انسان ته په کار دي چې په اخلاص باندې توبه أوباسي او په ژبه باندې استغفار وايي ، ځکه څوک چې په اخلاص باندې توبه أوباسي نو د خپل ځای نه پاڅيدو نه مخکې مخکې الله ربّ العزت ورته ګناهونه معاف کړي.(۳)

توبه ديته وايي چې انسان په تېرو ګناهونو باندې پښيمانه شي ، په ژبه باندې استغفار وايي ، او آئنده د پاره دا پَخه اِراده اوکړي چې زه به بيا د الله ﷻ نافرماني نه کوم.(۴)

مُجَرَّبَه دُعا: بزرګانو په تجربې سره دا ثابته کړې چې که يو کس د سخت مصيبت په وخت هغه دُعا اووايي کومه چې حضرت يونس عليه السلام د ماهي په خېټه کې په سختو تيارو کې ويلې وه او هغه ته الله ﷻ د هغه مصيبت نه نِجات ورکړې وُ ، نو الله ﷻ به

---

(۱) ﴿ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ۝ يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ۝ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا ﴾ سورة نوح آية ۱۰ تا ۱۲ .

﴿ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَّصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَن يُكَفِّرَ عَنكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ﴾ . التحريم آية ۸.

(۲) ﴿ وَمَا كَانَ اللَّهُ مُعَذِّبَهُمْ وَهُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴾ . الانفال آية ۳۳ .

(۳) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: اَلتَّائِبُ مِنَ الذَّنْبِ كَمَنْ لَا ذَنْبَ لَهُ . سنن ابن ماجة كِتَابُ الزُّهْدِ بَابُ ذِكْرِ التَّوْبَةِ رقم الحديث ۴۲۵۰ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۱۰۲۸۱ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۲۰۵۶۱ ، ورقم الحديث ۲۰۵۲ ، شعب الايمان رقم الحديث ۶۷۸۰ ، شرح السنّة للبغوي باب التوبة .

(۴) قَالَ الطِّيْبِيُّ: وَالتَّوْبَةُ فِي الشَّرْعِ تَرْكُ الذَّنْبِ لِقُبْحِهِ ، وَالنَّدَمُ عَلَى مَا فَرَّطَ مِنْهُ ، وَالْعَزِيْمَةُ عَلَى تَرْكِ الْمُعَاوَدَةِ وَتَدَارُكِ مَا أَمْكَنَهُ أَنْ يَتَدَارَكَ مِنَ الْأَعْمَالِ بِالْإِعَادَةِ . هٰذَا كَلَامُ الرَّاغِبِ ، وَ زَادَ النَّوَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ وَقَالَ: إِنْ كَانَ الذَّنْبُ مُتَعَلِّقًا بِبَنِيْ آدَمَ فَلَهَا شَرْطٌ آخَرُ ، وَهُوَ رَدُّ الْمَظْلَمَةِ إِلَى صَاحِبِهَا أَوْ تَحْصِيْلُ الْبَرَاءَةِ مِنْهُ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۱۶۰۹/۴ كِتَابُ أَسْمَاءِ اللهِ تَعَالَى بَابُ الْاِسْتِغْفَارِ وَالتَّوْبَةِ في تشريح رقم الحديث ۲۳۲۳ .

اَلتَّوْبَةُ ، تَرْكُ الذَّنْبِ وَالنَّدَمُ عَلَى فِعْلِهِ وَالْعَزْمُ عَلَى عَدَمِ الْعَوْدِ وَرَدُّ الْمَظْلَمَةِ إِنْ كَانَتْ ، أَوْ طَلَبُ الْبَرَاءَةِ مِنْ صَاحِبِهَا ، وَأَدَاءُ مَا ضَيَّعَ مِنَ الْفَرَائِضِ . تكملة فتح الملهم ج۵ ص۵.

دي کس ته هم د مشکلاتو او مصيبتونو نه نجات ورکړي.

هغه دُعا داده: ﴿ لَآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبۡحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴾.(۱)

د هر مصيبت او تکليف دَفع کولو د پاره مونځ ته رُجوع کول

کله چې په مسلمان باندې څه تکليف يا مصيبت راشي نو په کار ده چې د فرضي مونځونو أداء کولو سره سره نفلي مانځه طرف ته هم متوجّه شي ، ځکه نبي کريم صلى الله عليه وسلم به هم د هر مصيبت او پريشانۍ په وخت مانځه ته رُجوع کوله.

۱. د ابوداؤد شريف حديث دی ، حضرت حُذيفه رضي الله عنه فرمايي:

كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا حَزَبَهُ أَمْرٌ صَلَّى.(۲)

نبي کريم صلى الله عليه وسلم به چې کله څه کار غمجَن کړو (او څه مصيبت به ورته رامخې ته شو) نو مونځ به يې کولو.

۲. همدارنګې رسول الله ﷺ د مخکيني پيغمبرانو عادت هم دا بيان کړی چې کله به هغوی ته څه مصيبت او تکليف أورسيد نو مانځه طرف ته به متوجّه شو.(۳)

۳. په يوه موقع باندې رسول اکرم صلى الله عليه وسلم ته د کافرانو د طرفه څه تکليف

---

(۱) قرآن کريم د حضرت يونس عليه السلام ددې واقعې تذکره داسې کړې: ﴿ وَذَا ٱلنُّونِ إِذ ذَّهَبَ مُغَٰضِبٗا فَظَنَّ أَن لَّن نَّقۡدِرَ عَلَيۡهِ فَنَادَىٰ فِي ٱلظُّلُمَٰتِ أَن لَّآ إِلَٰهَ إِلَّآ أَنتَ سُبۡحَٰنَكَ إِنِّي كُنتُ مِنَ ٱلظَّٰلِمِينَ ۝ فَٱسۡتَجَبۡنَا لَهُۥ وَنَجَّيۡنَٰهُ مِنَ ٱلۡغَمِّۚ وَكَذَٰلِكَ نُـۨجِي ٱلۡمُؤۡمِنِينَ ﴾. الانبياء آية ۸۷ ، ۸۸.

(۲) سنن ابي داؤد أَبْوَابُ قِيَامِ اللَّيْلِ بَابُ وَقْتِ قِيَامِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنَ اللَّيْلِ رقم الحديث ۱۳۱۹ ، مسند احمد ۳۸/۳۳۰ رقم الحديث ۲۳۲۹۹ ، شعب الايمان رقم الحديث ۲۹۱۲ ، و حسنه الالباني في صحيح سنن ابي داؤد ۱/ ۲۱۶.

(۳) نبي عليه السلام د مخکيني پيغمبرانو په باره کې فرمايي: « وَكَانُوا يَفْزَعُونَ إِذَا فَزِعُوا إِلَى الصَّلَاةِ ». إسناده صحيح على شرط مسلم ، مسند احمد رقم الحديث ۱۸۹۳۷ ، واخرجه ابن ابي شيبة ۱۰/۳۱۹-۳۲۰ ، والبزار في "مسنده" (۲۰۸۹) ، والنسائي في "الكبرى" (۱۰۳۷۵) - وهو في "عمل اليوم والليلة" (۶۱۴) - والبيهقي في "السنن" ۹/۵۳.

« وَكَانُوا يَفْزَعُونَ إِذَا فَزِعُوا إِلَى الصَّلَاةِ » أي : وكانوا إذا فزعوا يفزعون إلى الصلاة. أي عادتهم الاشتغال بالصلاة في الشدائد. انظر : حاشية محققي مسند الامام احمد ۳۱/۲۶۸ في تشريح حديث رقم ۱۸۹۳۷ ، و ۳۸/۳۳۱.

Scanned with CamScanner

رسيدلې وُ نو الله ﷻ نبي عليه السلام ته د مانځه کولو حکم اوکړو ، او ورسره يې دده د دُشمن هلاکولو زيرې هم ورکړو :

﴿ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ . إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴾ .(١)

ترجمه : پس ته مونځ کوه د خپل رَبّ د پاره ، او قرباني کوه ، بيشکه ستا دُښمن به بې نَامې او بې نَخې وي (يعنی هغه به الله ﷻ نيست او نابُود کړي) .

که چيرته نن هم په مسلمانانو باندې څه مصيبت يا تکليف راشي او دا نبوي نُسخه استعمال کړي يعنی مانځه طرف ته متوجِّه شي نو الله رب العزت به دوی ددې مصيبت نه اُوباسي .

د مصيبت دَفع کولو د پاره صدقه کول

مسلمانانو ته په کار دي چې د فرضي زکوة آداء کولو سره سره نفلي صدقات هم ورکړي ، ځکه د صدقې په ډيرو فائدو کې يوه فائده دا هم ده چې ددې په وجه باندې غټ غټ مصيبتونه او تکليفونه ختميږي .

١. رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي : اَلصَّدَقَةُ تَسُدُّ سَبْعِيْنَ بَابًا مِنَ السُّوْءِ .(٢)
صدقه (په انسان باندې) د بدی او تکليفونو اويا (٧٠) دروازې بندوي .

٢. نبي عليه السلام فرمايي : بَاكِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَإِنَّ الْبَلَاءَ لَا يَتَخَطَّى الصَّدَقَةَ .(٣)
تاسو د صدقې په ورکولو کې تادي کوئ (يعنی د مرګ او بيماری نه مخکې مخکې صدقه ورکوئ) ، ځکه بلا (او مصيبتونه) په صدقه سبقت نشي کولی .

---

(١) الكوثر آية ٢ ، ٣ .

(٢) المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٤٤٠٢ ، مجمع الزوائد باب فضل الصدقة رقم الحديث ٤٦٠٣ ، الترغيب والترهيب للمنذري ٢ / ١٩ ، المتجر الرابح ص ١٣٤ ثواب الصدقة وفضلها .

(٣) شعب الايمان رقم الحديث ٣٠٨٢ الزكوة التحريض على صدقة التطوع ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ١٣٥ ثواب الصدقة وفضلها .

وفي رواية : بَادِرُوْا بِالصَّدَقَةِ فَإِنَّ الْبَلَاءَ لَا يَتَخَطَّاهَا . رواه رزين ، مشكوة المصابيح باب الانفاق وكراهية الامساك الفصل الثالث رقم الحديث ١٨٨٧ (٢٩) .

(يعني بلاګانې او مصيبتونه په صدقه ورکولو نه زياتيږي ، بلکه دا صدقه ورته حائل شي او بلاګانې پرې دفع کيږي).

همدارنګې په صدقې سره د انسان ګناهونه هم ختميږي . (۱)

نو چې کله د انسان نه د الله ﷻ عذاب دفع شي ، او ګناهونه يې ختم شي نو خامخا به د الله تعالى د رحمت مستحق ګرځي .

د غونډې تقرير خلاصه

په مختصرو الفاظو کې د غونډې تقرير خلاصه دا راأووته چې مونږ ته په کار دي چې د هغه أسبابو نه ځان اوساتو د کوم په وجه چې مسلمانان په اجتماعي لحاظ سره کمزوري کيږي او مغلوبه کيږي ، او هغه کارونو ته متوجّه شو چې د هغې په وجه مسلمانان په ټوله دُنيا باندې غالبه کيږي .

دُعا

الله تعالى دې مونږ او تاسو ته د هغه کارونو توفيق رانصيبه کړي د کومو په وجه چې په دُنيا کې اسلامي نِظام نافذ کيږي ، او مسلمانان په ټوله دُنيا باندې غالبه کيږي .

ربِّ کريم دې مونږ د هغه کارونو نه اوساتي چې د هغې په وجه مسلمانان کمزوري کيږي يا مغلوبه کيږي .

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

---

(۱) قال تعالى: ﴿ خُذْ مِنْ أَمْوَالِهِمْ صَدَقَةً تُطَهِّرُهُمْ وَتُزَكِّيهِمْ بِهَا ﴾ . التوبة آية ۱۰۳ .

قال عليه السلام ... اَلصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيْئَةَ كَمَا يُطْفِئُ الْمَاءُ النَّارَ ... سنن الترمذي أَبْوَابُ الإِيْمَانِ بَابُ مَا جَاءَ فِي حُرْمَةِ الصَّلَاةِ رقم الحديث ۲۶۱۶ . ورواه ابن ماجه رقم ۳۹۷۳ ، واحمد ۵ / ۲۳۰ ، والطبراني في المعجم ۳۵۱/۱۸ .

وفي رواية : قال عليه السلام : اَلصَّدَقَةُ تُطْفِئُ الْخَطِيْئَةَ كَمَا يَذْهَبُ الْجَلِيْدُ عَلَى الصَّفَا . صحيح ابن حبان مخرجا رقم الحديث ۵۵۶۷ كِتَابُ الْحَظْرِ وَالإِبَاحَةِ ذِكْرُ الإِخْبَارِ بِإِيْجَابِ النَّارِ لِمُؤْوِيْ الْمُؤْوِيْلِهَا لِمَنْ كَانَ يَلِيْهِ حَرَامًا . ورواه الدارمي ۳۱۸/۲ ، واحمد ۳ / ۳۹۹ ، والحاكم ۳ / ۴۲۲ ، المعجم الرابع ص ۱۳۵ رقم الحديث ۵۶۴ ثواب الصدقة وفضلها ، مكاشفة القلوب فضيلة الصدقة .

Scanned with CamScanner

بِسۡمِ اللّٰهِ الرَّحۡمٰنِ الرَّحِيۡمِ

﴿ أَلَا لِلّٰهِ الدِّيۡنُ الۡخَالِصُ ﴾. الزمر آية ٣.

هر نیک عمل په اِخلاص باندې کول

آبُو الشَّمۡس مولانا نُوۡرُالۡهُدٰی عُفِيَ عَنۡهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیضُ القرآن اکاخیل کالونی مردان

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

هر نيک عمل په اخلاص باندې کول

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَكَفٰى ، وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى .

اَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ : ﴿ اَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ ﴾ .(١)

وَقَالَ تَعَالٰى : ﴿ وَمَا أُمِرُوْا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ﴾ .(٢)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ . (٣)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

هغه عمل مقبول دی کوم چې په اخلاص باندې اوشي

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو ورونو ! د انسان په نېکو اعمالو کې صرف هغه عمل مقبول دی کوم چې په اخلاص باندې خاص د الله ﷻ د رضا د پاره اوشي، د ريا شهرت او ځان خودنې د پاره نه وي شوی .

ربِّ کريم فرمايي : ﴿ اَلَا لِلّٰهِ الدِّيْنُ الْخَالِصُ ﴾ .(٤)

ترجمه : خبردار ، عبادت خالصه د الله د پاره دی .

---

(١) الزمر آية ٣ .

(٢) البينة آية ٥ .

(٣) پوره حديث داسې دی : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوٰى . فَمَنْ كَانَتْ هِجْرَتُهُ إِلٰى دُنْيَا يُصِيْبُهَا . أَوْ إِلَى امْرَأَةٍ يَنْكِحُهَا فَهِجْرَتُهُ إِلٰى مَا هَاجَرَ إِلَيْهِ . صحيح البخاري بَابُ بَدْءِ الْوَحْيِ كَيْفَ كَانَ بَدْءُ الْوَحْيِ إِلٰى رَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ رقم الحديث ١ ، صحيح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ قَوْلِهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ رقم الحديث ١٥٥ (١٩٠٧) ، سنن ابي داؤد كِتَابُ الطَّلَاقِ بَابٌ فِيْمَا عُنِيَ بِهِ الطَّلَاقُ وَالنِّيَّاتُ رقم الحديث ٢٢٠١ .

(٤) الزمر آية ٣ .

د اخلاص تعريف

علماؤ د اخلاص مختلف تعريفونه کړي ، خو د ټولو خلاصه داده :

اخلاص دیته وايي چې انسان هر عمل خاص د الله ﷻ د رضا د پاره کوي ، خلقو ته د ځان خودنې او ريا د پاره يې نه کوي .(١)

د اخلاص أهميت

علماء کرامو ليکلي چې په نيکو کارونو کې د اخلاص او د الله ﷻ د رضا نيت کول واجب دی . الله تعالی فرمايي :

---

(١) اَلْإِخْلَاصُ لُغَةً : مَصْدَرُ أَخْلَصَ يُخْلِصُ ، وَهُوَ مَأْخُوذٌ مِنْ مَادَّةِ (خ ل ص) اَلَّتِي تَدُلُّ عَلَى تَنْقِيَةِ الشَّيْءِ وَتَهْذِيبِهِ . مفردات الراغب (١٥٤) .... وَالْإِخْلَاصُ فِي الطَّاعَةِ : تَرْكُ الرِّيَاءِ . لسان العرب ٧/ ٢٦

وَاصْطِلَاحًا : قَالَ الْكَفَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : اَلْإِخْلَاصُ هُوَ الْقَصْدُ بِالْعِبَادَةِ إِلَى أَنْ يُعْبَدَ الْمَعْبُودُ بِهَا وَحْدَهُ .

وَقِيلَ : تَصْفِيَةُ السِّرِّ وَالْقَوْلِ وَالْعَمَلِ . الكليات للكفوي ص ٦٣ .

وَقَالَ الْمُنَاوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : اَلْإِخْلَاصُ : تَخْلِيصُ الْقَلْبِ مِنْ كُلِّ شَوْبٍ يُكَدِّرُ صَفَاءَهُ ، فَكُلُّ مَا يُتَصَوَّرُ أَنْ يَشُوبَهُ غَيْرُهُ فَإِذَا صَفَا عَنْ شَوْبِهِ وَخَلَصَ مِنْهُ يُسَمَّى خَالِصًا .

وَقِيلَ : اَلْإِخْلَاصُ عَمَلٌ يُعِينُ عَلَى الْخَلَاصِ . وَقِيلَ : الْخَلَاصُ عَنْ رُؤْيَةِ الْأَشْخَاصِ . وَقِيلَ : تَصْفِيَةُ الْعَمَلِ مِنَ التُّهْمَةِ وَالْخَلَلِ . التوقيف على مهمات التعاريف للمناوي ص ٤٢ .

وَقَالَ الْجُرْجَانِيُّ : اَلْإِخْلَاصُ : أَلَّا تَطْلُبَ لِعَمَلِكَ شَاهِدًا غَيْرَ اللهِ تَعَالَى . وَقِيلَ : هُوَ تَخْلِيصُ الْقَلْبِ عَنْ شَائِبَةِ الشَّوْبِ الْمُكَدِّرِ لِصَفَائِهِ الْفِطْرِيِّ . التعريفات للجرجاني ص ١٣ .

وَأَجْمَعُوا عَلَى أَنَّ الْإِخْلَاصَ فِي الطَّاعَةِ تَرْكُ الرِّيَاءِ . التعريفات ص ١٣ ، والاحياء ٤/ ٤٠٠ .

وَقَالَ الْفُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ رَحِمَهُ اللهُ : تَرْكُ الْعَمَلِ لِأَجْلِ النَّاسِ رِيَاءٌ ، وَالْعَمَلُ لِأَجْلِهِمْ شِرْكٌ ، وَالْإِخْلَاصُ : الْخَلَاصُ مِنْ هٰذَيْنِ . وَفِي رِوَايَةٍ عَنْهُ : وَالْإِخْلَاصُ : أَنْ يُعَافِيَكَ اللهُ مِنْهُمَا . مدارج السالكين ٣/ ٩٥ ، والتعريفات ص ١٣ .

... وَخُلَاصَةُ الْأَمْرِ أَنَّ الْإِخْلَاصَ تَصْفِيَةٌ لِلْعَمَلِ وَالْقَوْلِ وَالْعِبَادَةِ مِمَّا يَشُوبُهَا مِنْ رِيَاءٍ وَمُرَاءَاةٍ أَوْ خِدَاعٍ أَوْ كَذِبٍ . نضرة النعيم في مكارم أخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ج ٢ ١٢٣ تا ١٢٧ مع الاختصار .

﴿ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ﴾.(۱)

ترجمه: او دوی ته خو صرف حکم دديې شوی وُ چې دوی دې د الله عبادت کوي، خالص کوونکي د هغه د پاره بندګي. (يعنی دين دې هم خالص د هغه مَني، او په اخلاص دې عبادت کوي).

په قرآن کريم کې الله ربّ العزت په اخلاص سره د عبادت حُکم کړی.(۲)

مخکې اُمتونو او ټولو پيغمبرانو ته هم په اخلاص باندې د عبادت کولو حُکم شوی وُ.(۳)

الله تعالى د مُخلِصينو د پاره ډير اَجرونه ذکر کړي.(۴)

د مُخلِصينو تعريف يې کړی.(۵)

مُخلِصين بندګان به د شيطان د ګمراهۍ نه محفوظ وي، ځکه د شيطان د لعنتي کيدو نه پس چې کله ده د الله ﷻ نه تر قيامته پورې مُهلت اوغوښت او الله ﷻ مهلت ورکړو نو ده قسم اوکړو چې زه به ستا ټول بندګان ګمراه کوم، البته صرف مُخلِصين به د ما نه محفوظ وي.(۶)

---

(۱) البينة آية ۵.

(۲) ﴿ إِنَّآ أَنزَلْنَآ إِلَيْكَ ٱلْكِتَٰبَ بِٱلْحَقِّ فَٱعْبُدِ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ۞ أَلَا لِلَّهِ ٱلدِّينُ ٱلْخَالِصُ ﴾. الزمر آية ۲،۳.

﴿ فَٱدْعُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ وَلَوْ كَرِهَ ٱلْكَٰفِرُونَ ﴾. غافر آية ۱۴.

﴿ هُوَ ٱلْحَىُّ لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَٱدْعُوهُ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ﴾. غافر آية ۶۵.

(۳) ﴿ وَمَآ أُمِرُوٓا۟ إِلَّا لِيَعْبُدُوا۟ ٱللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ ٱلدِّينَ ﴾. البينة آية ۵.

﴿ قُلْ إِنِّىٓ أُمِرْتُ أَنْ أَعْبُدَ ٱللَّهَ مُخْلِصًا لَّهُ ٱلدِّينَ ﴾. الزمر آية ۱۱.

(۴) ﴿ إِلَّا ٱلَّذِينَ تَابُوا۟ وَأَصْلَحُوا۟ وَٱعْتَصَمُوا۟ بِٱللَّهِ وَأَخْلَصُوا۟ دِينَهُمْ لِلَّهِ فَأُو۟لَٰٓئِكَ مَعَ ٱلْمُؤْمِنِينَ ۖ وَسَوْفَ يُؤْتِ ٱللَّهُ ٱلْمُؤْمِنِينَ أَجْرًا عَظِيمًا ﴾. النساء آية ۱۴۶.

(۵) ﴿ وَٱذْكُرْ فِى ٱلْكِتَٰبِ مُوسَىٰٓ ۚ إِنَّهُۥ كَانَ مُخْلَصًا وَكَانَ رَسُولًا نَّبِيًّا ﴾. سورة مريم آية ۵۱.

(۶) ﴿ قَالَ فَٱخْرُجْ مِنْهَا فَإِنَّكَ رَجِيمٌ ۞ وَإِنَّ عَلَيْكَ ٱللَّعْنَةَ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلدِّينِ ۞ قَالَ رَبِّ فَأَنظِرْنِىٓ إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۞ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ ٱلْمُنظَرِينَ ۞ إِلَىٰ يَوْمِ ٱلْوَقْتِ ٱلْمَعْلُومِ ۞ قَالَ رَبِّ بِمَآ أَغْوَيْتَنِى لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۞ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴾. الحجر آية ۳۴ تا ۴۰.

﴿ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۞ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ ٱلْمُخْلَصِينَ ﴾. سورة ص آية ۷۷ تا ۸۳.

Scanned with CamScanner

مُخلِصین به د دَردناک عذاب نه محفوظ وي . او الله ﷻ د دوی سره د جنت او نورو نِعمتونو وعده کړی . (۱)

د اعمالو ثواب په نیت باندې موقوف دی

انسان ته په نیکو اعمالو باندې هله ثواب ملاوېږي چې په دې کې نیت صحیح وي .

د بخاري شریف او مسلم شریف حدیث دی ، رسول الله ﷺ فرمایي :

إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ . (۲)

بیشکه د اعمالو (د ثواب) دارو مدار په نیتونو باندې (موقوف) دی .

دغه وجه ده چې په قرآن کریم او احادیثو کې چیرته چې د نیکو أعمالو فضیلت بیان شوی نو هلته په بعضې ځایونو کې ورسره د " لِلّٰهِ " لفظ راغلی .

په بعضې ځایونو کې ورسره د " فِيْ سَبِيْلِ الله " ذکر راغلی .

په بعضې ځایونو کې ورسره د " إِبْتِغَاءَ مَرْضَاةِ الله " ذکر راغلی .

په بعضې ځایونو کې ورسره " يُرِيْدُوْنَ لِوَجْهِ الله " ذکر راغلی .

په بعضې ځایونو کې ورسره " إِيْمَانًا وَاحْتِسَابًا " الفاظ راغلي .

ددې الفاظو نه معلومېږي چې انسان ته به په نیک عمل باندې هله آجر ملاوېږي چې په

---

(۱) ﴿ إِنَّكُمْ لَذَائِقُوا الْعَذَابِ الْأَلِيمِ ۝ وَمَا تُجْزَوْنَ إِلَّا مَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ۝ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ۝ أُولَٰئِكَ لَهُمْ رِزْقٌ مَّعْلُومٌ ۝ فَوَاكِهُ ۖ وَهُم مُّكْرَمُونَ ۝ فِي جَنَّاتِ النَّعِيمِ ۝ عَلَىٰ سُرُرٍ مُّتَقَابِلِينَ ۝ يُطَافُ عَلَيْهِم بِكَأْسٍ مِّن مَّعِينٍ ۝ بَيْضَاءَ لَذَّةٍ لِّلشَّارِبِينَ ۝ لَا فِيهَا غَوْلٌ وَلَا هُمْ عَنْهَا يُنزَفُونَ ۝ وَعِندَهُمْ قَاصِرَاتُ الطَّرْفِ عِينٌ ۝ كَأَنَّهُنَّ بَيْضٌ مَّكْنُونٌ ﴾ . الصافات آية ۳۸ تا ۴۹ .

﴿ فَانظُرْ كَيْفَ كَانَ عَاقِبَةُ الْمُنذَرِينَ ۝ إِلَّا عِبَادَ اللَّهِ الْمُخْلَصِينَ ﴾ . الصافات آية ۷۳، ۷۴ .

(۲) صحيح البخاري بَابُ بَدْءِ الْوَحْيِ كَيْفَ كَانَ بَدْءُ الْوَحْيِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ رقم الحديث ۱ ، صحيح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ قَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ رقم الحديث ۱۵۵ (۱۹۰۷) ، سنن ابي داؤد كِتَابُ الطَّلَاقِ بَابٌ فِيمَا عُنِيَ بِهِ الطَّلَاقُ وَالنِّيَّاتُ رقم الحديث ۲۲۰۱ .

دي کې اخلاص وي . يعنى دا نيت په کې اوکړي چې په دې سره د ما نه الله ﷻ راضي شي ، رَحم را باندې اوکړي او د هغه د غضب نه محفوظ شم .

الله ﷻ د زړونو اخلاص ته ګوري

د الله ﷻ په نزد باندې د مقبوليت اصل دارومدار په شکل و صورت او مالدارۍ باندې ندی ، بلکه په صحيح نيت او اخلاص باندې دی .

د مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلٰى صُوَرِكُمْ وَأَمْوَالِكُمْ، وَلٰكِنْ يَنْظُرُ إِلٰى قُلُوبِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ .(۱)

بيشکه الله تعالى ستاسو صورتونو او ستاسو مالونو ته نه ګوري بلکه ستاسو زړونو او ستاسو اعمالو ته ګوري .

يعنى الله تعالى د خپل رَحمت او رَضا فيصله د شکل و صورت او مال په بُنياد باندې نه کوي بلکه د زړه په صحيح نيت او نيکو اعمالو باندې يې کوي .(۲)

په بعضې روايتونو کې دا حديث په دې الفاظو ذکر دی :

إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلٰى أَجْسَادِكُمْ وَلَا إِلٰى صُوَرِكُمْ وَأَعْمَالِكُمْ وَلٰكِنْ يَنْظُرُ إِلٰى قُلُوبِكُمْ .(۳)

---

(۱) صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالآدَابِ بَابُ تَحْرِيمِ ظُلْمِ الْمُسْلِمِ، وَخَذْلِهِ رقم الحديث ۳۴(۲۵۶۴) ، سنن ابن ماجة باب القناعة رقم الحديث ۴۱۴۳ ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الاول رقم الحديث ۵۳۱۴(۱) ، شعب الايمان رقم الحديث ۹۹۹۳ ، صحيح ابن حبان مخرجا رقم الحديث ۳۹۴ .

(۲) (إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ) أَيْ: نَظَرَ اعْتِبَارٍ (إِلٰى صُوَرِكُمْ) إِذْ لَا اعْتِبَارَ بِحُسْنِهَا وَقُبْحِهَا (وَأَمْوَالِكُمْ) إِذْ لَا اعْتِبَارَ بِكَثْرَتِهَا وَقِلَّتِهَا (وَلٰكِنْ يَنْظُرُ إِلٰى قُلُوبِكُمْ) أَيْ: إِلٰى مَا فِيهَا مِنَ الْيَقِينِ، وَالصِّدْقِ، وَالْإِخْلَاصِ، وَقَصْدِ الرِّيَاءِ، وَالسُّمْعَةِ، وَسَائِرِ الْأَخْلَاقِ الرَّضِيَّةِ، وَالْأَحْوَالِ الرَّدِيَّةِ (وَأَعْمَالِكُمْ) أَيْ: مِنْ صَلَاحِهَا وَفَسَادِهَا، فَيُجَازِيكُمْ عَلٰى وَفْقِهَا . مرقاة المفاتيح ۳۳۳۱/۸ باب الرياء والسمعة الفصل الاول في تشريح رقم الحديث ۵۳۱۴ .

(۳) تفسير الخازن (لباب التأويل في معاني التنزيل) ۱۸۲/۴ سورة الحجرات في تشريح آية ۱۲ . جمع الفوائد من جامع الأصول ومجمع الزوائد رقم الحديث ۸۰۶۰ كتاب الأداب والسلام والجواب... الحسد والغش والهجران وتتبع العورة ، معارف الحديث ج۲ ص۲۰۵ كتاب الاخلاق

وفي رواية: « إِنَّ اللهَ لَا يَنْظُرُ إِلٰى أَجْسَادِكُمْ، وَلَا إِلٰى صُوَرِكُمْ.

بيشکه الله تعالی ستاسو جسمونو ، ستاسو صورتونو او ستاسو صرف ظاهري اعمالو ته نه ګوري ، بلکه ستاسو زړونو ته ګوري .

فائده : په دې حديث کې دا مضمون په واضحې طريقې سره بيان شو چې د الله ﷻ په نزد د اعمالو د مقبوليت دارومدار په صحيح نيت باندې دی ، لهذا که د يو کس عمل په ظاهره باندې ښه وي خو چې اخلاص په کې نه وي او د الله ﷻ د رضا د پاره نه وي شوی نو دا عمل نه قبليږي .(١)

په کوم عمل کې چې اخلاص نه وي هغه نه قبليږي

په کوم نيک عمل کې چې اخلاص او د الله ﷻ د رضا نيت نه وي ، بلکه ريا ، شهرت او ځان خودنه په کې وي نو داسې عمل نه قبليږي او په داسې عمل باندې انسان ته هيڅ ثواب نه ملاويږي .

نبي عليه السلام فرمايي :

.... إِنَّ اللهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا ، وَابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ .(٢)

بيشکه الله ﷻ صرف هغه عمل قبلوي کوم چې خالص د هغه د رضا د پاره شوی وي .

←←← وَلَكِنْ يَنْظُرُ إِلَى قُلُوبِكُمْ ، وَأَشَارَ بِأَصَابِعِهِ إِلَى صَدْرِهِ . صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ تَحْرِيمِ ظُلْمِ الْمُسْلِمِ ، وَخَذْلِهِ رقم الحديث ٣٣(٢٥٦٤) .

(١) معارف الحديث ج٢ ص ٢٠٥ كتاب الاخلاق .

(٢) پوره حديث داسې دی : عَنْ أَبِي أُمَامَةَ الْبَاهِلِيِّ رضي الله عنه ، قَالَ : جَاءَ رَجُلٌ إِلَى النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، فَقَالَ : أَرَأَيْتَ رَجُلًا غَزَا يَلْتَمِسُ الْأَجْرَ وَالذِّكْرَ ، مَالَهُ ؟ فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَا شَيْءَ لَهُ » فَأَعَادَهَا ثَلَاثَ مَرَّاتٍ ، يَقُولُ لَهُ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « لَا شَيْءَ لَهُ » ثُمَّ قَالَ : « إِنَّ اللهَ لَا يَقْبَلُ مِنَ الْعَمَلِ إِلَّا مَا كَانَ لَهُ خَالِصًا ، وَابْتُغِيَ بِهِ وَجْهُهُ » . سنن النسائي كِتَابُ الْجِهَادِ مَنْ غَزَا يَلْتَمِسُ الْأَجْرَ وَالذِّكْرَ رقم الحديث ٣١٤٠ قال الالباني حسن صحيح ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ١٣٣١(٢) الترغيب في اخلاص النية في الجهاد ... اسد الغابة ج٣ ص ٢١١ لاحق بن ضميرة الباهلي . قال الحافظ في الفتح ٦/٣٥ اسناده جيد ، و حسنه الحافظ العراقي في تخريج الاحياء ، معرفة الصحابة لابي نعيم رقم ٦٥٨٧ ، المتجر الرابح في ثواب العمل الصالح ص ٤٥٨ رقم الحديث ٢٠٧١ .

د دُنیا قانون

د دُنیا قانون هم دادی چې که یو کس دده سره ډیر احسانات کوي او دده خدمت کوي نو دا د هغه نه ډیر خوشحاله وي ، خو که دده ته پته اولږي چې هغه کس د ما سره صرف د خپلو ذاتي مَفادو د پاره دا احسان کوي ، یا هغه زما په دې خِدمت سره د بل چا نه خپل څه مقصد پوره کول غواړي نو دده په زړه کې به د هغه کس دديِ احسان او خدمت هیڅ قدر پاتې نشي .

همدغه شان چې څوک خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره نیک عمل نه کوي ، یا په خپل دې عمل سره نورو خلقو ته ځان خودل غواړي نو د الله ﷻ په نزد ددې عمل هیڅ قدر نه پاتې کیږي ، او ده ته پرې هیڅ ثواب نه ملاویږي .

د اعمالو د مقبولیت د پاره دوه شیان ضروري دي

د هر عمل د مقبولیت د پاره دوه شیان ضروري دي :

اول : اخلاص . (یعنی دا عمل به خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره شوي وي ، د رِیا ، شُهرت او ځان خودَنې نه به پاک وي) . ځکه په کوم عمل کې چې اخلاص نه وي نو هغه نه قبلیږي .

دویم : دا عمل به د نبي علیه السلام د طریقې موافق شوې وي . ځکه کوم عمل چې د نبي علیه السلام د طریقې خلاف اوشي نو دا نه قبلیږي ، اگر چې اخلاص په کې وي ، مثلا یو کس د مازیګر څلور رکعته فرض مونځ په ځای باندې شپږ رکعته ډیر په اخلاص باندې اوکړي نو دا هیڅ کله نه قبلیږي ، ځکه دا د پیغمبر علیه السلام د طریقې خلاف دي .

پس معلومه شوه چې د هر عمل د مقبولیت د پاره دوه شیان ضروري دي : یو اخلاص ، او دویم د نبي علیه السلام په طریقه باندې کول .

اوس چې څومره اخلاص کمیږي نو دومره به شِرک زیاتیږي (خلق به د الله ﷻ د رَضا د پاره عمل نه کوي ، بلکه نور خلق به په عبادت کې ورسره شریکوي) .

او څومره چې د نبي علیه السلام اِتّباع کمیږي نو دومره به بِدعات زیاتیږي .

نن صبا چې په مسلمانانو کې شِرک او بِدعات زیات دي نو ددې وجه همدا ده چې په

مسلمانانو کې کامل اخلاص او د نبي عليه السلام اتباع نشته.

امام مالک رحمه الله فرمايي:

لَنْ يَصْلُحَ آخِرُ هٰذِهِ الْأُمَّةِ إِلَّا بِمَا صَلَحَ بِهِ أَوَّلُهَا.

(د فتنې او فساد په وخت) ددې امت د آخري طبقې خلقو اصلاح به هرګز په بل هيڅ شي اونشي مګر صرف په هغه شي به کيږي په کوم سره چې ددې امت د اولې طبقې خلقو اصلاح شوې وه.

او دابنکاره خبره ده چې ددې امت د اولې طبقې خلقو اصلاح په کامل اخلاص او کاملې اتباع سره شوې وه. او په همدې دوه شيانو کې د کاميابۍ ضمانت دی.(۱)

د حافظ ابن قيم رَحِمَهُ اللهُ قول: علامه ابن قيم رحمه الله ليکلي: عمل بغير د اخلاص او بغير د نبي عليه السلام د اتباع نه داسې دی لکه يو مسافر چې خپله تهيلۍ (د روپو په ځای) د شګو نه ډکه کړي او روانه کړي يې وي نو دا ده ته هيڅ فائده نه ورکوي(۲)

يعنې په بازار کې په شګه باندې ورته څوک څه نه ورکوي نو همدغه شان ده ته به هم د قيامت په ورځ ددې اعمالو هيڅ ثواب نه وي.

د حافظ ابن کثير رَحِمَهُ اللهُ قول: الله تعالى فرمايي: ﴿ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴾. (۳)

ترجمه: پس څوک چې د خپل رب سره د ملاقات اميد لري نو هغه له په کار دي چې نيک عمل کوي، او د خپل رب په عبادت کې دې بل څوک نه شريکوي.

حافظ ابن کثير رحمه الله ددې آيت په تفسير کې فرمايي چې د مقبول عمل د پاره دا دوه ارکان ضروري دي: چې دا به خاص د الله ﷻ د رضا د پاره وي، او د رسول الله صلى الله

(۱) خطبات حکيم الاسلام ج۲ ص ۱۰۲ مع الاختصار.

(۲) قَالَ ابْنُ الْقَيِّمِ رَحِمَهُ اللهُ تَعَالٰى: اَلْعَمَلُ بِغَيْرِ إِخْلَاصٍ وَلَا اِقْتِدَاءٍ كَالْمُسَافِرِ يَمْلَأُ جِرَابَهُ رَمْلًا يَنْقُلُهُ وَلَا يَنْفَعُهُ. الفوائد ص ۶۷. نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ج۲ ص ۱۳۹.

(۳) الكهف آية ۱۱۰.

Scanned with CamScanner

علیه وسلم د شریعت موافق به وي. (۱)

د **فضیل بن عیاض** رَحِمَهُ اللهُ **قول**: الله تعالی فرمايي: ﴿ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴾. (۲)

ترجمه: الله تعالی هغه ذات دی چې مرگ او ژوند يې پيدا کړل، ددې د پاره چې تاسو اوآزمائي: چې په تاسو کې څوک ښه دی په عمل کې؟ (یعنی د چا عمل ښه دی؟).

فُضیل بن عِیاض رَحِمَهُ اللهُ د ﴿ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴾ په تفسیر کې فرمايي چې عملِ حَسَن هغه دی چې په اخلاص باندې او صحيح عمل اوکړي.

ملګرو ورنه پوښتنه اوکړه چې د اخلاص واله او صحيح عمَل کوم يو دی؟

ده ورته وويل:

إِنَّ الْعَمَلَ إِذَا كَانَ خَالِصًا وَلَمْ يَكُنْ صَوَابًا لَمْ يُقْبَلْ، وَإِذَا كَانَ صَوَابًا وَلَمْ يَكُنْ خَالِصًا لَمْ يُقْبَلْ حَتّٰى يَكُوْنَ خَالِصًا صَوَابًا. وَالْخَالِصُ: مَا كَانَ لِلّٰهِ. وَالصَّوَابُ: مَا كَانَ عَلَى السُّنَّةِ. (۳)

کله چې عمل خالص وي خو صحيح نه وي نو دا هم نشي قبلولی، او چې کله صحيح وي

---

(۱) قَالَ ابْنُ كَثِيْرٍ رَحِمَهُ اللهُ فِيْ تَفْسِيْرِ قَوْلِهِ تَعَالٰى ﴿ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوْا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ أَحَدًا ﴾: وَهٰذَانِ رُكْنَا الْعَمَلِ الْمُتَقَبَّلِ. لَا بُدَّ أَنْ يَكُوْنَ خَالِصًا لِلّٰهِ، صَوَابًا عَلٰى شَرِيْعَةِ رَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. تفسير ابن كثير ۱۸۳/۵ الكهف آية ۱۱۰. نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ج۲ ص ۱۳۹.

(۲) الملک آیة ۲.

(۳) قَالَ الْفُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ رَحِمَهُ اللهُ: فِيْ تَفْسِيْرِ قَوْلِهِ تَعَالٰى ﴿ ٱلَّذِي خَلَقَ ٱلْمَوْتَ وَٱلْحَيَوٰةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴾: الْعَمَلُ الْحَسَنُ هُوَ أَخْلَصُهُ وَأَصْوَبُهُ. قَالُوْا: يَا أَبَا عَلِيٍّ مَا أَخْلَصُهُ وَأَصْوَبُهُ؟ قَالَ: إِنَّ الْعَمَلَ إِذَا كَانَ خَالِصًا وَلَمْ يَكُنْ صَوَابًا لَمْ يُقْبَلْ، وَإِذَا كَانَ صَوَابًا وَلَمْ يَكُنْ خَالِصًا لَمْ يُقْبَلْ حَتّٰى يَكُوْنَ خَالِصًا صَوَابًا. وَالْخَالِصُ: مَا كَانَ لِلّٰهِ. وَالصَّوَابُ: مَا كَانَ عَلَى السُّنَّةِ. وَهٰذَا هُوَ الْمَذْكُوْرُ فِيْ قَوْلِهِ تَعَالٰى ﴿ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوْا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ أَحَدًا ﴾. مدارج السالكين بين منازل إياك نعبد وإياك نستعين ج ۱ ص ۱۰۵

فَمَنْ لَا يَكُوْنُ الْعَبْدُ مُتَحَقِّقًا بِإِيَّاكَ نَعْبُدُ إِلَّا بِمُتَابَعَةِ الرَّسُوْلِ وَالْإِخْلَاصِ. و ج ۲ ص ۸۸.

Scanned with CamScanner

خو خالص نه وي نو دا هم نشي قبلولی تر ديې چې دا عمل خالص او صحيح دواړه شي نو بيا به قبليږي، (بيا ده په خپله ددې تشريح اوکړه :) خالص عمل هغه دی کوم چې خالص د الله ﷻ د رَضا د پاره شوي وي، او صحيح عمل هغه دی کوم چې د نبي عليه السلام د سُنت طريقې موافق شوي وي. او دا دواړه په دې آيت کې مذکور دي.

﴿ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴾

ترجمه: پس څوک چې د خپل رَب سره د ملاقات اُميد لري نو هغه له په کار دي چې نيک عمل کوي، او د خپل رَب په عبادت کې دې بل څوک نه شريکوي.

د عملونو ښه والې معتبر دی، زياتوالې مُعتبر ندی

په دې ځای کې دا يوه خبره د ذِکر کولو قابله ده چې پاس د سورة الملک په دويم آيت کې ذکر شو: ﴿ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا ﴾. (١)

ترجمه: الله تعالی هغه ذات دی چې مرګ او ژوند يې پيدا کړل، ددې د پاره چې تاسو اُوآزمائي: چې په تاسو کې څوک ښه دی په عمل کې؟ (يعنی د چا عمل ښه دی؟).

داسې يې اونه فرمايل: أَيُّكُمْ أَكْثَرُ عَمَلًا چې د چا عمل زيات دی؟

ځکه د الله ﷻ په نزد د عمل صحيح والې او قبول والې معتبر دی، ډير والې معتبر ندی، دغه وجه ده چې د قيامت په ورځ به اعمال تللې شي، شمير کولې به نشي، د يو عمل وزن به (د اِخلاص په وجه) د زَرهاؤ عملونو نه زياتيدې شي. (٢)

څومره چې په يو عمل کې اخلاص زيات وي نو دومره به يې أجر هم زيات وي

دا قاعده ده چې څومره په يو عمل کې اِخلاص زيات وي نو دومره به ددې عمل أجر هم زيات وي او د الله ﷻ په نزدې به يې ډير لوی مقام وي.

(١) الملک آية ٢.

(٢) تفسير معارف القرآن سورة الملک في تشريح آية ٢.

اګر چې دا عمل به وړوکې وي خو د انسان د پاره به کافي کيږي.

په احاديثو کې راځي چې کله رسول الله ﷺ حضرت معاذ رضي الله عنه يمن ته ليږل نو حضرت معاذ رضي الله عنه ورته اوفرمايل: يَارَسُوْلَ اللهِ! أَوْصِنِيْ. اې د الله رسوله! ماته وصيت اوکړه.

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: أَخْلِصْ دِيْنَكَ يَكْفِكَ الْعَمَلُ الْقَلِيْلُ.

ته خپل دين (او عمل) خالص کړه (يعنې اخلاص په کې پيدا کړه) نو ستا د پاره به وړوکې عمل هم کافي شي. (۱)

په قرآن کريم کې هم دا مضمون په مختلف انداز باندې ذکر دی چې څوک خاص د الله ﷻ د رضا د پاره نيک عمل کوي نو دوی ته به د دې اجر هم د اسې زياتولې شي. (۲)

په معاشره کې مونږ ګورو چې قيمتي ملغلره اګر چې وړه وي خو قيمت يې زيات وي، همدغه شان که عمل وړوکې وي خو چې اخلاص په کې وي نو په دې سره دا قيمتي کيږي، او انسان ته پرې ډير اجرونه ملاويږي.

وړوکې عمل په اخلاص سره غټيږي

که انسان وړوکې عمل اوکړي خو چې اخلاص په کې وي نو دا د الله ﷻ په نزد ډير لوي مقام لري، او که غټ عمل اوکړي خو چې اخلاص په کې نه وي نو د الله ﷻ په نزد د دې دومره لوي حيثيت نشته.

---

(۱) عَنْ مُعَاذِ بْنِ جَبَلٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ أَنَّهُ قَالَ لِرَسُوْلِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِيْنَ بَعَثَهُ إِلَى الْيَمَنِ: يَارَسُوْلَ اللهِ أَوْصِنِيْ. قَالَ: أَخْلِصْ دِيْنَكَ يَكْفِكَ الْعَمَلُ الْقَلِيْلُ. المستدرک على الصحيحين للحاکم رقم الحديث ۷۸۴۴، وقال الحاکم: هٰذَا حَدِيْثٌ صَحِيْحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. شعب الايمان رقم الحديث ۶۴۴۳، و رقم الحديث ۶۴۴۴، کنز العمال رقم الحديث ۵۲۵۷ الاخلاص، المتجر الرابح ص ۴۵۷ ثواب الاخلاص. الترغيب والترهيب ج ۱ ص ۲۲.

(۲) الله تعالى په اخلاص باندې زکوة ورکوونکو په باره کې فرمايي:

﴿وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ رِبًا لِيَرْبُوَ فِي أَمْوَالِ النَّاسِ فَلَا يَرْبُوْا عِنْدَ اللهِ وَمَا آتَيْتُمْ مِنْ زَكٰوةٍ تُرِيْدُوْنَ وَجْهَ اللهِ فَأُولٰٓئِكَ هُمُ الْمُضْعِفُوْنَ﴾ الروم آية ۳۹

ترجمه: او تاسو چې کوم زکوة ورکوئ او په دې سره خالصه د الله ﷻ د رضا اراده لرئ نو همدغه (په اخلاص باندې زکوة ورکوونکي خلق د خپلو نيکيو) زياتوونکي دي.

عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ فرمایي :

رُبَّ عَمَلٍ صَغِيرٍ تُعَظِّمُهُ النِّيَّةُ ، وَرُبَّ عَمَلٍ كَبِيرٍ تُصَغِّرُهُ النِّيَّةُ. (۱)

ډیر کرتي وړوکی عمل لره به ښه نیت (د الله ﷻ په نزد) ډیر لوی کړي ، او ډیر کرتي زیات عمل لره به خراب نیت وړوکی کړي .

په ښه نیت سره عمل کامل کیږي ، تر دې چې که یو کس خوراک په ښه نیت سره کوي نو په دې هم ورته ثواب ملاویږي . (۲)

د اخلاص واله معمولي عمل به هم د قیامت په ورځ په تله د میزان کې ډیر وزن دار وي

څوک چې په اخلاص باندې معمولي عمل اوکړي نو دا د الله ﷻ په نزد داسې مقبول وي چې د قیامت په ورځ به په تله د میزان کې ډیر وزن دار وي ، او د انسان د نجات سبب به ګرځي . تر دې چې که یو سړي په اخلاص باندې کلمه شهادت ویلې وي ، نو د قیامت په ورځ به دا په تله د میزان کې دومره وزن داره وي چې په ټولو ګناهونو باندې به دا یوه کلمه شهادت درنه شي .

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي : بیشکه الله ﷻ به د قیامت په ورځ د ټولو مخلوقاتو د وړاندې زما یو اُمتي راجدا کړي ، او دده به د ګناهونو نهه نوي (۹۹) دفترونه وړاندې کړي ، هر یو دفتر به دده د سترګو د نظر په اندازه اوږد وي (یعنی هر دفتر به دومره غټ وي چې تر کومه ځایه پورې دده د سترګو نظر رسي تر هغې ځایه پورې به یو یو دفتر اوږد وي ، او دا ټول به د ګناهونو نه ډک وي) ، بیا به الله ﷻ ورته او فرمائي :

---

(۱) جامع العلوم والحكم في شرح خمسين حديثا من جوامع الكلم ۷۱/۱ الحديث الأول: إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى.

(۲) وَعَنْ مُطَرِّفِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ: صَلَاحُ الْقَلْبِ بِصَلَاحِ الْعَمَلِ، وَصَلَاحُ الْعَمَلِ بِصَلَاحِ النِّيَّةِ. وَعَنْ بَعْضِ السَّلَفِ قَالَ: مَنْ سَرَّهُ أَنْ يَكْمُلَ لَهُ عَمَلُهُ فَلْيُحْسِنْ نِيَّتَهُ، فَإِنَّ اللهَ عَزَّ وَجَلَّ يَأْجُرُ الْعَبْدَ إِذَا حَسُنَتْ نِيَّتُهُ حَتَّى بِاللُّقْمَةِ .... وَقَالَ ابْنُ عَجْلَانَ: لَا يَصْلُحُ الْعَمَلُ إِلَّا بِثَلَاثٍ: اَلتَّقْوَى لِلّٰهِ، وَالنِّيَّةِ الْحَسَنَةِ، وَالْإِصَابَةِ. وَقَالَ الْفُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ: إِنَّمَا يُرِيدُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ مِنْكَ نِيَّتَكَ وَإِرَادَتَكَ. الاخلاص والنية لابن ابي الدنيا ، جامع العلوم والحكم في شرح خمسين حديثا من جوامع الكلم ۷۱/۱ الحديث الأول: إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوَى.

أَتُنْكِرُ مِنْ هٰذَا شَيْئًا ؟ أَظَلَمَكَ كَتَبَتِي الْحَافِظُوْنَ ؟
آيا ته په دې کې د کومې ګناه نه انکار کوې ؟ آيا زما فرشتو خو په تا باندې ظلم ندې کړي ؟ (چې تا يو ګناه نوې کړي او دوی درپسې ليکلې وي ؟).
دې به ووايي : اې زما ربه ! نه خو زه ددېنه انکار کوم ، او نه ستا فرشتو په ما ظلم کړی ، بلکه دا ټول ګناهونه ما يقيني کړي دي.
الله ﷻ به بيا ورنه پوښتنه وکړي : أَفَلَكَ عُذْرٌ ؟
آيا تا ته څه عذر ؤ ؟ (چې د هغې په وجه تا دا ګناهونه کړي)
دې به ورته جواب ورکړي : ای ربه ما ته هيڅ عذر نه ؤ (خو ما بياهم دا ګناهونه کړي).
الله ﷻ به ورته او فرمائي : بَلْ إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً ، فَإِنَّهُ لَا ظُلْمَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ.
او . يقينًا ستا د پاره د مونږ سره ستا يوه نيکي هم شته ، او نن به په تا ظلم نشي کولی.
بيا به يو وړوکې غونډې پرچه راأويستلې شي چې په هغې کې به کلِمه شهادت (أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُوْلُهُ) ليکلې شوي وي ، او ده ته به او فرمايي :
أُحْضُرْ وَزْنَكَ . هغه خپل د ګناهونو دفترې دې را ديخوا کړه (چې د دې پرچې سره يې اوتلو).
دا بنده به عرض وکړي : ای زما ربه ! د دې وړوکې پرچې به د دې نهه نوي (۹۹) دفترونو د وړاندې څه حيثيت وي ؟
الله ﷻ به ورته او فرمايي : إِنَّكَ لَا تُظْلَمُ . بيشکه په تا باندې به ظلم نشي کولی.
نو دا د ګناهونو نهه نوي دفترونه به د تلې په يو چابرې کې کيښودلې شي او دا وړه پرچه به د تلې په بل چابرې کې کيښودې شي ، نو دا ټول ګناهونه به سپک شي او دغه د نيکۍ چابرې به دروند شي . ځکه د الله ﷻ د نوم نه وزني څيز بل نشته . (نو چې کله د انسان د نيکۍ چابرې دروند شي ، نو ده ته به بيا نجات ملاويږي).(۱)

---

(۱) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : إِنَّ اللهَ سَيُخَلِّصُ رَجُلًا مِنْ أُمَّتِي عَلَى رُءُوْسِ الْخَلَائِقِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ فَيَنْشُرُ عَلَيْهِ تِسْعَةً وَتِسْعِيْنَ سِجِلًّا ، كُلُّ سِجِلٍّ مِثْلُ مَدِّ الْبَصَرِ ، ثُمَّ يَقُوْلُ : أَتُنْكِرُ مِنْ هٰذَا شَيْئًا ؟ أَظَلَمَكَ كَتَبَتِي الْحَافِظُوْنَ ؟ فَيَقُوْلُ : لَا يَا رَبِّ . فَيَقُوْلُ : أَفَلَكَ عُذْرٌ ؟ فَيَقُوْلُ : لَا يَا رَبِّ . فَيَقُوْلُ : ←←←←←←←←←

په احاديثو مبارکه وکښي خو تر دې پوري راغلي چې که يو کس په اخلاص باندې صرف
" لَآ إِلٰهَ إِلَّا اللهُ " اووايي نو په دې سره د ده ته د آسمان دروازې کلاويږي.(۱)
د ده بدن د جهنم په اور باندې حراميږي.(۲)
او داسې کس د نبي عليه السلام د شفاعت زيات مستحق ګرځي.(۳)

→→→ بَلْ إِنَّ لَكَ عِنْدَنَا حَسَنَةً، فَإِنَّهُ لَا ظُلْمَ عَلَيْكَ الْيَوْمَ. فَتَخْرُجُ بِطَاقَةٌ فِيهَا : أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ. فَيَقُولُ: احْضُرْ وَزْنَكَ. فَيَقُولُ: يَا رَبِّ مَا هٰذِهِ الْبِطَاقَةُ مَعَ هٰذِهِ السِّجِلَّاتِ. فَقَالَ: إِنَّكَ لَا تُظْلَمُ. قَالَ: فَتُوضَعُ السِّجِلَّاتُ فِي كَفَّةٍ وَالْبِطَاقَةُ فِي كَفَّةٍ، فَطَاشَتِ السِّجِلَّاتُ وَثَقُلَتِ الْبِطَاقَةُ. فَلَا يَثْقُلُ مَعَ اسْمِ اللهِ شَيْءٌ. سنن الترمذي أَبْوَابُ الإِيمَانِ بَابُ مَا جَاءَ فِيمَنْ يَمُوتُ وَهُوَ يَشْهَدُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ رقم الحديث ۲۶۳۹ مسند احمد رقم الحديث ۶۹۹۴، المستدرک علی الصحيحين للحاکم رقم الحديث ۹ وقال الحاکم: هٰذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ لَمْ يُخَرَّجْ فِي الصَّحِيحَيْنِ، وَهُوَ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ مُسْلِمٍ. ووافقه الذهبي. سنن ابن ماجة رقم ۴۳۰۰ باب ما يرجى من رحمة الله يوم القيامة، قال الالباني: صحيح. صحيح ابن حبان محققا رقم ۲۲۵، شعب الايمان رقم الحديث ۲۷۹، شرح السنة للبغوي رقم ۴۳۲۱، مشکوة المصابيح باب الحساب والقصاص والميزان الفصل الثاني رقم ۵۵۵۹ (۱۱).

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا قَالَ عَبْدٌ " لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ " قَطُّ مُخْلِصًا، إِلَّا فُتِحَتْ لَهُ أَبْوَابُ السَّمَاءِ، حَتَّى تُفْضِيَ إِلَى الْعَرْشِ، مَا اجْتَنَبَ الْكَبَائِرَ. سنن الترمذي أَبْوَابُ الدَّعَوَاتِ بَابُ مَا جَاءَ فِي فَضْلِ التَّسْبِيحِ وَالتَّكْبِيرِ وَالتَّهْلِيلِ وَالتَّحْمِيدِ رقم الحديث ۳۵۹۰ قال الالباني: حسن. السنن الکبری للنسائي كِتَابُ عَمَلِ الْيَوْمِ وَاللَّيْلَةِ أَفْضَلُ الذِّكْرِ، وَأَفْضَلُ الدُّعَاءِ رقم الحديث ۱۰۶۰۱.

(۲) عَنْ عُثْمَانَ بْنِ عَفَّانَ رضي الله عنه. قَالَ: سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: «إِنِّي لَأَعْلَمُ كَلِمَةً لَا يَقُولُهَا عَبْدٌ حَقًّا مِنْ قَلْبِهِ إِلَّا حُرِّمَ عَلَى النَّارِ» فَقَالَ لَهُ عُمَرُ بْنُ الْخَطَّابِ رضي الله عنه: أَنَا أُحَدِّثُكَ مَا هِيَ. هِيَ كَلِمَةُ الْإِخْلَاصِ الَّتِي أَلْزَمَهَا اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى مُحَمَّدًا صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَأَصْحَابَهُ. وَهِيَ كَلِمَةُ التَّقْوَى الَّتِي أَلَاصَ عَلَيْهَا نَبِيُّ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَمَّهُ أَبَا طَالِبٍ عِنْدَ الْمَوْتِ: «شَهَادَةُ أَنْ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ». مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۴۴۷، المستدرک علی الصحيحين للحاکم كِتَابُ الْجَنَائِزِ رقم الحديث ۱۲۹۸ وقال الحاکم: هٰذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ، وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ بِهٰذِهِ السِّيَاقَةِ.

(۳) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه أَنَّهُ قَالَ: قِيلَ يَا رَسُولَ اللهِ مَنْ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِكَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ؟ قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَقَدْ ظَنَنْتُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ أَنْ لَا يَسْأَلُنِي عَنْ هٰذَا الْحَدِيثِ أَحَدٌ أَوَّلُ مِنْكَ لِمَا رَأَيْتُ مِنْ حِرْصِكَ عَلَى الْحَدِيثِ أَسْعَدُ النَّاسِ بِشَفَاعَتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ، مَنْ قَالَ لَا إِلٰهَ إِلَّا اللهُ خَالِصًا مِنْ قَلْبِهِ، أَوْ نَفْسِهِ». صحيح البخاري كِتَابُ الْعِلْمِ بَابُ الْحِرْصِ عَلَى الْحَدِيثِ رقم الحديث ۹۹.

کوم عمل چې په اخلاص سره اوشي نو په هغې کې تاثير زيات وي

کوم عمل چې په اخلاص باندې (خاص د الله ﷻ د رضا د پاره) اوشي نو په داسې عمل کې تأثير او قوت زيات وي، دا عمل داسې مقبول وي چې که ددې په وسيله باندې د الله ﷻ نه دُعا اوغوښتې شي نو الله تعالی دا دُعا قبلوي.

نبي عليه السلام صحابه کرامو ته د مخکيني اُمتونو د درې کسانو واقعه بيان کړه چې هغوی په يو مصيبت کې راګير شوي وو نو بيا يې چې کوم عملونه په اخلاص باندې کړي وو د هغې په وسيله باندې يې د الله ﷻ نه سوال اوکړو نو د هغې مصيبت نه رااووتل.

دا واقعه په بخاري شريف او مسلم شريف کې ذکر ده، رسول الله ﷺ فرمايي:

يو ځل درې کسان چيرته (په سفر باندې) روان وو، په لاره کې سخت باران راګير کړل، هغوی (د باران نه د بچ کيدو د پاره) په غر کې يو غار ته ننوتل، په دې وخت کې د غر نه يو غټ کاڼړي د غار په خله کې رااوغورځيد او د غار خله مکمل بنده شوه، (کله چې بهر ته د راتللو لار بنده شوه) نو دوی درې وارو يو بل ته ووېل:

اُنْظُرُوْا أَعْمَالًا عَمِلْتُمُوْهَا لِلّٰهِ صَالِحَةً. فَادْعُوا اللهَ بِهَا لَعَلَّهُ يَفْرُجُهَا.

تاسو په خپلو عملونو باندې نظر واچوئ او کوم نيک اعمال چې تاسو خالصه د الله ﷻ د رضا د پاره کړي وي د هغې په ذريعه باندې د الله ﷻ نه دُعا اوغواړئ، شايد چې الله ﷻ دا کاڼړي (يا دا مصيبت) لرې کړي.

نو په دوی کې يو کس ووېل: اې الله! (ته ښه پوهيږې چې) زما مور او پلار ډير بوډاګان وو او زما ځو واړه بچي هم وو، ما به چيلۍ څرولې (ددې د پاره چې د شودو په ذريعه د دوی د خوراک اِنتظام اوکړې شم)، کله به چې زه ماښام کور ته راغلم او چيلۍ به مې اُولوشلې نو د بچو نه مخکې به مې اول په مور او پلار باندې شوده څکل.

يوه ورځ داسې اِتفاق اوشو چې د ګياه تلاش زه ډير لرې بوتلم (يعنی د چيلۍ په څرولو کې ډير لرې لاړم) تر دې چې زه شپې (ناوَخته) کور ته راغلم نو مور او پلار مې اُوده شوي وو، ما د خپل معمول مطابق چيلۍ رااُولوشلې، د شودو ډک لوخی مې راوړو او د مور پلار سَر ته اُودريدم، ما دوی راويخول هم بَد ګڼړل، او دا مې هم بَد ګڼړل چې د خپلو

والدینو نه مخکې یې خپلو بچو ته ورکړم ، حالانکه زما بچي د ډیرې ولږې د وجې زما په خپو کې لغړیدل ، او ژړل یې (خو لیکن ماته د مور او پلار حق دومره لوي معلومیدو چې اول مې خپلو بچو ته شوده ورکول نه غوښتل (۱)).

دوی اوده وو او زه د دوی سَر ته ولاړ ووم د شودو لوخې راسره په لاس کې وُ ، تردې چې سهر شو (دوی راپاځیدل ، اول مې دوی ته شوده ورکړل او بیا مې په خپلو بچو باندې اوڅکل) .

فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً نَرٰى مِنْهَا السَّمَاءَ.

نو اې الله ! تاته ښه معلومه ده چې که چیرته ما دا کار خاص ستا د رَضا د پاره کړې وي نو ته (ددې نیک عمل په وَسیله) دا کاڼړې دومره لرې کړه چې موږ آسمان اوګورو .

نو (دُعا قبوله شوه) الله ﷻ دا کاڼړې دومره لرې کړو چې دوی آسمان اُولید .

دې دویم کس وویل : اې الله ! زما د تره لور وه ، زما ددې سره داسې سخت محبت وُ لکه د سړو چې د ښځو سره څومره محبت وي ، کله چې ما د هغې نه د خپل خواهش پوره کولو مطالبه اوکړه نو هغې اِنکار اوکړو ، او وې ویل چې تر څو پورې تا ماله سل (۱۰۰) دِیناره نه وي راکړي نو تر هغې پورې ستا خبره نه منم .

نو ما په ډیر محنت سره سل (۱۰۰) دِیناره جَمع کړل ، هغې ته مې ورکړل (هغه هم راضي شوه) کله چې زه د خپل خواهش پوره کولو د پاره ددې د دواړو خپو په مینځ کې کیناستم نو دې وویل :

يَا عَبْدَ اللّٰهِ اتَّقِ اللّٰهَ . وَلَا تَفْتَحِ الْخَاتَمَ .

اې د الله بنده ! د الله ﷻ نه اُوویرېږه ، او مُهر (بَکارَت) مه ماتوه . (یعنی زِنا مه کوه)

نو زه (دې آوریدو سره د الله ﷻ د یَرې د وجې) راپاڅیدم .

اَللّٰهُمَّ فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي قَدْ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا مِنْهَا.

(۱) دې سړي چې خپلو بچو ته شوده اول نه ورکول نو دا ځکه چې کیدې شي د هغوی په شریعت کې د والدینو نفقه د بچو په نفقه باندې مقدمه وه ، یا بعضې علماء وایي چې کیدې شي د ضرورت په مقدار یې بچو ته ورکړي وو خو بچو یې په هغې صبر نه کولو او نور یې غوښتل . مظاهرحق شرح مشکوة باب البرّ والصلة الفصل الثالث .

اې الله ! تاته ښه معلومه ده چې که چیرته ما دا کار (یعني ستا د ډیرې د وجې د زِنا نه بچ کيدل) ستا د رَضا د پاره کړې وي نو بیا (ددې نيک عمل په وسیله باندې) دا کاڼړې نور هم لرې کړه.

نو (دده دُعا هم قبوله شوه او) الله ﷻ دا کاڼړې نور هم (د غار د خُلې نه) لرې کړو.

دې دريم کس ووئيل : اې الله ! ما يو مزدور د يو فَرَق (یعني يو پيمانه) وريژو په عوض کې په مزدورۍ باندې نيولې وُ ، کله چې هغه خپل کار پوره کړو نو وې ویل :

أَعْطِنِيْ حَقِّيْ. ما ته زما حَق (مزدوري) راکړه.

ما ورته خپل حق پيش کړو خو هغه (په څه وجه باندې) دا پريخود ، او ددې (د اخيستلو) نه يې اعراض اوکړو.

(مزدور لاړ ، ډير وخت رانغی) ، ما به هميشه د هغه وريژې کرَلې ، تر دې چې ما (د هغې په قيمت باندې) ډيرې غواګانې ، او ددې د پاره شپونکيان (او نور ډير مالونه اخيستلو سره) جَمع کړل.

پس کله (چې ډير وخت پس) هغه کس ما ته راغی نو وې ویل :

اِتَّقِ اللهَ وَلَاتَظْلِمْنِيْ وَأَعْطِنِيْ حَقِّيْ.

د الله ﷻ نه اُووېرېږه ، په ما باندې ظلم مه کوه ، او ما ته خپل حَق راکړه.

ما ورته ووئيل : لاړ شه دا غواګانې او شپونکيان (او ورسره دا نور مالونه) واخله (دا ټول ستا حَق دی).

هغه ووئيل : د الله ﷻ نه اُووېرېږه او په ما پورې ټوقې مه کوه.

ما ورته ووئيل : زه تا پورې ټوقې نه کوم ، دا غواګانې او شپونکيان (وغيره) واخله (دا ټول ستا حَق دی).

پس هغه دا ټول په خپله قبضه کې واخيست او د ځان سره يې بوتلل.

فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّيْ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ مَا بَقِيَ.

(اې الله !) تاته ښه معلومه ده چې که چيرته ما دا کار خاص ستا د رَضا د پاره کړې وي نو (ددې عمل په وسيله باندې) دا باقي پاتې کاڼړې هم لرې کړه (چې د غار خُله مکمل

کلاؤ شي).

نو (ددوۀ دُعا هم قبوله شوه) الله تعالىٰ دا کاڼړې د غار د خُلې نه مکمل لرې کړو. (او دوى ټول ورنه صحيح سالِم را أووتل). (۱)

فائده: ددې حديث نه معلومه شوه چې کوم عمل خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره شوې وي نو په هغې کې دومره تأثير او قوّت وي چې که د هغې په وَسيله باندې د الله تعالىٰ نه دُعا اوغوښتلې شي نو الله ﷻ دا دُعا قبلوي.

---

(۱) عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: بَيْنَمَا ثَلَاثَةُ نَفَرٍ يَتَمَاشَوْنَ أَخَذَهُمُ الْمَطَرُ. فَمَالُوا إِلَى غَارٍ فِي الْجَبَلِ. فَانْحَطَّتْ عَلَى فَمِ غَارِهِمْ صَخْرَةٌ مِنَ الْجَبَلِ فَأَطْبَقَتْ عَلَيْهِمْ. فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: انْظُرُوا أَعْمَالًا عَمِلْتُمُوهَا لِلّٰهِ صَالِحَةً. فَادْعُوا اللهَ بِهَا لَعَلَّهُ يَفْرُجُهَا. فَقَالَ أَحَدُهُمْ: اللّٰهُمَّ إِنَّهُ كَانَ لِي وَالِدَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ، وَلِي صِبْيَةٌ صِغَارٌ. كُنْتُ أَرْعَى عَلَيْهِمْ. فَإِذَا رُحْتُ عَلَيْهِمْ فَحَلَبْتُ بَدَأْتُ بِوَالِدَيَّ أَسْقِيهِمَا قَبْلَ وَلَدِي. وَإِنَّهُ نَاءَ بِيَ الشَّجَرُ. فَمَا أَتَيْتُ حَتَّى أَمْسَيْتُ فَوَجَدْتُهُمَا قَدْ نَامَا. فَحَلَبْتُ كَمَا كُنْتُ أَحْلُبُ. فَجِئْتُ بِالْحِلَابِ فَقُمْتُ عِنْدَ رُءُوسِهِمَا. أَكْرَهُ أَنْ أُوقِظَهُمَا مِنْ نَوْمِهِمَا، وَأَكْرَهُ أَنْ أَبْدَأَ بِالصِّبْيَةِ قَبْلَهُمَا. وَالصِّبْيَةُ يَتَضَاغَوْنَ عِنْدَ قَدَمَيَّ. فَلَمْ يَزَلْ ذٰلِكَ دَأْبِي وَدَأْبَهُمْ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ. فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا فُرْجَةً نَرَى مِنْهَا السَّمَاءَ. فَفَرَجَ اللهُ لَهُمْ فُرْجَةً حَتَّى يَرَوْنَ مِنْهَا السَّمَاءَ. وَقَالَ الثَّانِي: اللّٰهُمَّ إِنَّهُ كَانَتْ لِي ابْنَةُ عَمٍّ أُحِبُّهَا كَأَشَدِّ مَا يُحِبُّ الرِّجَالُ النِّسَاءَ. فَطَلَبْتُ إِلَيْهَا نَفْسَهَا. فَأَبَتْ حَتَّى آتِيَهَا بِمِائَةِ دِينَارٍ. فَسَعَيْتُ حَتَّى جَمَعْتُ مِائَةَ دِينَارٍ فَلَقِيتُهَا بِهَا. فَلَمَّا قَعَدْتُ بَيْنَ رِجْلَيْهَا قَالَتْ: يَا عَبْدَ اللهِ اتَّقِ اللهَ، وَلَا تَفْتَحِ الْخَاتَمَ. فَقُمْتُ عَنْهَا. اللّٰهُمَّ فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي قَدْ فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ فَافْرُجْ لَنَا مِنْهَا. فَفَرَجَ لَهُمْ فُرْجَةً. وَقَالَ الْآخَرُ: اللّٰهُمَّ إِنِّي كُنْتُ اسْتَأْجَرْتُ أَجِيرًا بِفَرَقِ أَرُزٍّ. فَلَمَّا قَضَى عَمَلَهُ قَالَ: أَعْطِنِي حَقِّي. فَعَرَضْتُ عَلَيْهِ حَقَّهُ فَتَرَكَهُ وَرَغِبَ عَنْهُ. فَلَمْ أَزَلْ أَزْرَعُهُ حَتَّى جَمَعْتُ مِنْهُ بَقَرًا وَرَاعِيَهَا. فَجَاءَنِي فَقَالَ: اتَّقِ اللهَ وَلَا تَظْلِمْنِي وَأَعْطِنِي حَقِّي. فَقُلْتُ: اذْهَبْ إِلَى ذٰلِكَ الْبَقَرِ وَرَاعِيهَا. فَقَالَ: اتَّقِ اللهَ وَلَا تَهْزَأْ بِي. فَقُلْتُ: إِنِّي لَا أَهْزَأُ بِكَ. فَخُذْ ذٰلِكَ الْبَقَرَ وَرَاعِيَهَا. فَأَخَذَهُ فَانْطَلَقَ بِهَا. فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذٰلِكَ ابْتِغَاءَ وَجْهِكَ. فَافْرُجْ مَا بَقِيَ. فَفَرَجَ اللهُ عَنْهُمْ. صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ إِجَابَةِ دُعَاءِ مَنْ بَرَّ وَالِدَيْهِ رقم الحديث ۵۹۷۴، و رقم الحديث ۲۲۷۲ كِتَابُ الْإِجَارَةِ بَابُ مَنِ اسْتَأْجَرَ أَجِيرًا فَتَرَكَ الْأَجِيرُ أَجْرَهُ ... و رقم الحديث ۲۳۳۳ كِتَابُ الْمُزَارَعَةِ بَابُ إِذَا زَرَعَ بِمَالِ قَوْمٍ بِغَيْرِ إِذْنِهِمْ، وَكَانَ فِي ذٰلِكَ صَلَاحٌ لَهُمْ. صحيح مسلم كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ قِصَّةِ أَصْحَابِ الْغَارِ الثَّلَاثَةِ وَالتَّوَسُّلِ بِصَالِحِ الْأَعْمَالِ رقم الحديث ۱۰۰(۲۷۴۳).

Scanned with CamScanner

د اخلاص واله وړوکي عمل سره د جنت مستحق کیدل

د اخلاص واله معمولي عمل سره انسان د جنت مستحق کیږي .

۱. د دارالعلوم دیوبند مهتمم " مولانا قاري محمد طیب صاحب " په خپل کتاب [خطبات حکیم الاسلام] کې د امام ابوداؤد رحمه الله یوه واقعه رانقل کړې :

امام ابوداؤد رحمه الله ډیر لوي مُحدِّث تېر شوي دی ، ابوداؤد شریف دده کتاب دی چې په مدارسو کې لوستل کیږي ، دده په واقعاتو کې راځي چې یوه ورځ دې د سمندر په غاړه ولاړ وُ ، د یو فرلانګ په فاصله کې یو غټ جهاز په سمندر کې ولاړ وُ ، په هغې کې یو کس پرَنجې (آنکریشې) اوکړو ، او په زوره یې وویل : اَلْحَمْدُلِلّٰهِ .

(د شریعت دا مسئله ده : چې څوک پرَنجې اوکړي نو هغه له په کار دي چې اَلْحَمْدُلِلّٰهِ ووایي ، او چې څوک یې واوري او مجلس هم یو وي نو هغه به یَرْحَمُکَ اللّٰهُ وایي)

د هغه سړي آواز چونکه ډیر تیز وُ ، نو ځکه امام ابوداؤد رحمه الله د هغه آواز واورید ، او دده آواز خو دومره تیز نه وُ چې دې یَرْحَمُکَ اللّٰهُ ووایي او هغه یې واوري ، بلکه په ده باندې یَرْحَمُکَ اللّٰهُ ویل لازم هم نه وو ، ځکه چې مجلس جدا جدا وُ ، خو چونکه ده سره د نیکۍ ګټلو ډیر زیات حرص وُ ، نو په درې (۳) درهمه یې ځانله وړه کشتۍ اونیوه ، په هغې کې سور شو ، چې کله هغه غټ جهاز ته ورغی ، نو هغه سړي ته یې د پرنجې جواب ورکړو : یَرْحَمُکَ اللّٰهُ .

مؤرِّخین لیکي : چې کله ده یَرْحَمُکَ اللّٰهُ وویل نو یو غیبي آواز یې واورید :

اې ابوداؤد ! تا ته دې مبارک وي ، تا نن د ځان دپاره جنت په درې درهمه واخیست . (۱)

سبحان الله . امام ابوداؤد رحمه الله چې د احادیثو لوي کتاب [ابوداؤد شریف] یې لیکلی ، نور به یې هم څومره ډیر د نیکۍ کارونه کړي وي ، د هغې ټولو اجر به الله ﷻ ورکوي ، خو لیکن الله رب العزت دومره قدردان ذات دی چې کله امام ابوداؤد رحمه الله په

(۱) خطبات حکیم الاسلام ص ۳۲۶ ، کشکول حکایات ص ۷۶ ، خطبات فقیر ج ۱۲ ص ۱۹۶ .

Scanned with CamScanner

اخلاص باندې دا وره نيکي اوکړه نو الله ﷻ دا هم ضائع نکړه ، بلکه د همدې په عِوض کې يې ورته جنت ورکړو .

۲ . د بخاري شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

څلويښت (۴۰) خصلتونه (نيکۍ) دي ، په دې کې د اُوچتې درجې واله نيکي داده چې انسان بل چاته خپله چيلۍ ددې د پاره ورکړي چې هغه ورنه (د شودو) فائده حاصله کړي ، او بيا يې هغه واپس ده ته ورکړي . بيا نبي عليه السلام اوفرمايل :

مَا مِنْ عَامِلٍ يَعْمَلُ بِخَصْلَةٍ مِنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا ، وَتَصْدِيقَ مَوْعُودِهَا إِلَّا أَدْخَلَهُ اللهُ بِهَا الْجَنَّةَ . (۱)

کوم عمل کوونکی چې په دې څلويښتو (۴۰) نيکيو کې په يوه نيکۍ باندې د ثواب په اُميد ، او په دې باندې چې د (الله ﷻ د طرفه) د ثواب کومې وَعدې شوي په هغې باندې تصديق کولو سره عمل اوکړي نو الله تعالى به داسې کس جنت ته داخل کړي .

فائده : نبي عليه السلام په دې حديث کې د څلويښت نيکيو تفصيل بيان نکړو ، دا صرف ددې د پاره چې انسان د هرې نيکۍ کولو په وخت دا خيال اوکړي چې کيدې شي دا هغه نيکي وي د کومې په ذريعه باندې چې د جنت وَعده شوی ، نو هره نيکي به په اخلاص باندې د ثواب په اُميد کوي .

په اِخلاص باندې عمل کوونکي سره د الله ﷻ مدد ملګرې وي

څوک چې په اِخلاص باندې عمل کوي نو د الله ﷻ مدد دده سره ملګرې وي .

امام غزالي رحمه الله په "اِحياء العلوم" کې دا واقعه ذکر کړې چې يو عابد ډيره زمانه د الله ﷻ عبادت کولو ، يو ځل ورته څه خلق راغلل ، او ورته وې ويل :

---

(۱) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنَ عَمْرٍو رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا ، يَقُولُ : قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : أَرْبَعُونَ خَصْلَةً أَعْلاَهُنَّ مَنِيحَةُ الْعَنْزِ ، مَا مِنْ عَامِلٍ يَعْمَلُ بِخَصْلَةٍ مِنْهَا رَجَاءَ ثَوَابِهَا ، وَتَصْدِيقَ مَوْعُودِهَا إِلَّا أَدْخَلَهُ اللهُ بِهَا الْجَنَّةَ . صحيح البخاري كِتَابُ الهِبَةِ وَفَضْلِهَا وَالتَّحْرِيضِ عَلَيْهَا بَابُ فَضْلِ المَنِيحَةِ رقم الحديث ۲۶۳۱ ، سنن ابي داؤد باب في المنيحة رقم الحديث ۱۶۸۳ ، مسند احمد رقم الحديث ۶۸۳۱ ، شعب الايمان رقم الحديث ۳۱۱۲ .

دلته یو قوم دی هغوی د الله ﷻ نه بغیر د اُونې عبادت کوي.

دا عابد په دې آوریدو سره غصه شو، تبر یې راواخیست، او د اُونې پریکولو په اراده باندې راأووت، په لاره کې ورسره ابلیس د بوډا په شکل باندې ملاو شو، ابلیس ورنه پوښتنه اوکړه: أَيْنَ تُرِيْدُ رَحِمَكَ اللهُ؟ الله ﷻ دې په تا رَحم اوکړي چیرته روان یې؟

ده ورته ووئیل: أُرِيْدُ أَنْ أَقْطَعَ هٰذِهِ الشَّجَرَةَ.

زما اِراده ده چې دا اُونه کټ کړم (دکومې چې خلق عبادت کوي).

ابلیس ورته ووئیل: ستا ددې سره څه کار دی چې خپل عبادت دې پریخود او فضول کار کوې.

عابد ورته ووئیل: دا اُونه پریکول هم عبادت دی. ابلیس ورته ووئیل: زه تا دیته نه پریږدم. د دواړو جګړه شوه، آخر عابد دا ابلیس راأوغورځول او په سینه باندې ورله کیناست. ابلیس ورته ووئیل: ما پریږده زه درته یوه خبره کوم. عابد ورنه پاڅید.

ابلیس ورته ووئیل: په تا باندې خو الله تعالی ددې ذِمه داري نده اچولې او نه یې درباندې ددې اُونې پریکول فرض کړي، ته په خپله ددې عبادت نه کوې د نورو غم مه کوه، که الله تعالی اوغواړي نو انبیاء کرام به راأولیږي هغوی به خلقو ته ددې د پریکولو حُکم اوکړي.

عابد ورته ووئیل: زه به خامخا دا کټ کوم. د دواړو بیا جګړه شوه، دا ځل عابد بیا ابلیس راأوغورځول او په سِینه باندې ورله کیناست، کله چې ابلیس عاجز شو نو عابد ته یې ووئیل: آیا ستا خوښه نده چې ما او تا په یوه خبره باندې راضي شو چې هغه ستا د پاره ډیره فائده مَنده ده؟ ته ما پریږده نو زه به درته هغه خبره اوکړم. کله چې ده ابلیس پریخود نو هغه ورته ووئیل:

ته یو فقیر سړې یې، تا سره څه مال و دولت نشته، ته په خلقو باندې بُوج یې، آیا دا ستا خوښه نه ده چې ته د خلقو نه مُستغنِي شي او د نورو خلقو سره مدد کوې؟

ده ورته ووئیل: دا زما خوښه ده.

ابلیس ورته ووئیل: ته ددې اُونې پریکولو نه تیر شه زه به هره شپه ستا سَر ته دوه دِیناره ږدم، ته به یې سهر اخلې، په خپل ځان، بچو او وروڼو باندې به یې خرچ کوې، نو دا ستا

د پاره د اُونې پرېکولو نه ډیر بهتر دي ، ځکه که ته اُونه کټ کړې نو خلق به ددې په ځای باندې بله اُوکرې نو دا څه فائده نه کوي .

عابد په دې خبره باندې څه سوچ اوکړو ، بیا یې ووېل : تا ریښتیا ووېل ، زه خو څه پیغمبر نه یم چې ګنې په ما باندې ددې اُونې کټ کول لازمي دي ، او نه ماته الله ﷻ ددې د کټ کولو حُکم کړی چې ګنې په نه کټ کولو سره به زه ګناهګار شم ، دا تا چې کومه خبره اوکړه دا زما د پاره ډیره فائده مَنه ده .

ابلیس د عابد سره خبره خلاصه کړه او د وَعدې په پوره کولو یې ورته قسَم اُوخوړ . عابد خپلې عبادت خانې ته واپس لاړ ، شپه تېره شوه ، سهَر یې د سَر لاندې دوه دِیناره اُولیدل ، هغه یې راواخیست . همدغه شان یې په صبا سهَر هم د سَر د لاندې دوه دِیناره اُوموندل .

په دریمه ورځ او وریسې نورو ورځو کې یې دِینارونه او نه لیدل ، دا سخت غصه شو ، تبَر یې راواخیست او د اُونې پرېکولو د پاره رارَوان شو .

په لاره کې ورسره بیا ابلیس د شیخ په شکل کې ملاو شو ، پوښتنه یې ورنه اوکړه :

إِلَى أَيْنَ؟ چیرته ځې ؟ ده ورته ووېل : أَقْطَعُ تِلْكَ الشَّجَرَةَ . هغه اُونه پرېکوم .

ابلیس ورته ووېل : كَذَبْتَ وَاللهِ مَا أَنْتَ بِقَادِرٍ عَلَى ذٰلِكَ وَلَا سَبِيْلَ لَكَ إِلَيْهَا .

تا دروغ ووېل ، قسَم په الله ، ته د اُونې په پرېکولو باندې قادِر نه یې ، او تاته د اُونې پرېکولو ګنجائش نشته .

عابِد اراده اوکړه چې هماغه مخکینې کار ورسره اوکړي ، دواړه سره په جَګړه شو ، خو په دې ځل باندې ابلیس عابد لره د چَرچَنړې په شان د خپلو دواړو خپو په مینځ کې راځملول ، په سینه باندې ورله کیناست ، او ورته وې وېل :

لَتَنْتَهِيَنَّ عَنْ هٰذَا الْأَمْرِ أَوْ لَأَذْبَحَنَّكَ .

. ته ددې کار (اُونې پرېکولو) نه منع کیږې او که ذبح دې کړم ؟

د عابد هیڅ طاقت نه ؤ ، ورته وې وېل : اوس خو ته راباندې غالِب شوی ، ما پرېږده خو دا راته اُووایه چې : څنګه په اول ځل زه درباندې غالب شوې ووم او اوس ته راباندې غالِب شوی ؟

ابليس ورته وويل:

إِنَّكَ غَضِبْتَ أَوَّلَ مَرَّةٍ لِلّٰهِ وَكَانَتْ نِيَّتُكَ الْآخِرَةَ فَسَخَّرَنِيَ اللّٰهُ لَكَ . وَهٰذِهِ الْمَرَّةَ غَضِبْتَ لِنَفْسِكَ وَلِلدُّنْيَا فَصَرَعْتُكَ .

دا ځکه چې ته اول د الله ﷻ د رَضا د پاره غصه شوې وې او ستا نِيت آخرت و (يعنی د الله ﷻ رَضا دې مقصد وه) نو ځکه الله ﷻ زه تاته مُسخّر کړم (او تا زه راأوغورځولم) او په دې ځل باندې ته د خپل ځان او د دُنيا (د لالچ) د پاره غصه شوې وې (يعنی مقصد دې د الله ﷻ رَضا نه وه) نو ځکه ما ته راأوغورځولی.

ددې واقعې ذکر کولو نه روستو امام غزالي رحمه الله ليکلي: دا واقعه د الله تعالی ددې قول ﴿إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ﴾ (۱) تصديق دی ، ځکه انسان د شيطان نه صرف په اِخلاص سره خلاصيږي . (۲)

---

(۱) سورة ص آية ۸۳ .

د شيطان د لعنتي کيدو نه پس چې کله ده د الله ﷻ نه تر قيامته پورې مهلت اوغوښت او الله ﷻ مهلت ورکړو نو ده قَسَم اوکړو چې زه به ستا ټول بندګان ګمراه کوم ، البته صرف مُخلِصين به دما نه محفوظ وي . ددې بيان الله ﷻ داسې کړی:

﴿ قَالَ رَبِّ فَأَنْظِرْنِي إِلَىٰ يَوْمِ يُبْعَثُونَ ۝ قَالَ فَإِنَّكَ مِنَ الْمُنْظَرِينَ ۝ إِلَىٰ يَوْمِ الْوَقْتِ الْمَعْلُومِ ۝ قَالَ فَبِعِزَّتِكَ لَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۝ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴾ . سورة ص آية ۷۹ تا ۸۳ .

﴿ قَالَ رَبِّ بِمَا أَغْوَيْتَنِي لَأُزَيِّنَنَّ لَهُمْ فِي الْأَرْضِ وَلَأُغْوِيَنَّهُمْ أَجْمَعِينَ ۝ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِينَ ﴾ . الحجر آية ۳۹ تا ۴۰ .

(۲) وفي الإسرائيليات أنّ عابدًا كان يعبد الله دهرًا طويلًا فجاءه قوم فقالوا: إنّ ههنا قومًا يعبدون شجرةً من دون الله تعالى فغضب لذلك وأخذ فأسه على عاتقه وقصد الشجرة ليقطعها.
فاستقبله إبليس في صورة شيخ . فقال: أين تريد رحمك الله؟ قال: أريد أن أقطع هذه الشجرة . قال وما أنت وذاك تركت عبادتك واشتغالك بنفسك وتفرغت لغير ذلك . فقال إنّ هذا من عبادتي . قال: فإنّي لا أتركك أن تقطعها . فقاتله فأخذه العابد فطرحه إلى الأرض وقعد على صدره ، فقال له إبليس: ←←←←

الله ﷻ د مخلص سړي کار نه بندوي

په چا کې چې اخلاص وي، د حقوقُ الله او حقوقُ العباد لحاظ ساتي نو الله ﷻ د داسې مُخلص سړي کار هيڅ کله نه بندوي، او د ژوند په هره مرحله کې ورسره مدد کوي.

په ''بخاري شريف'' کې دا واقعه ذکر ده:

←←← أطلقني حتى أكلمك . فقام عنه فقال إبليس : يا هذا إن الله تعالى قد أسقط عنك هذا ولم يفرضه عليك وما تعبدها أنت وما عليك من غيرك ولله تعالى أنبياءٌ في أقاليم الأرض ولو شاء لبعثهم إلى أهلها وأمرهم بقطعها . فقال العابد : لا بدّ لي من قطعها فنابذه للقتال فغلبه العابدُ وصرعه وقعد على صدره . فعجز إبليس فقال له : هل لك في أمرٍ فصلٍ بيني وبينك وهو خير لك وأنفع . قال : وما هو ؟ قال : أطلقني حتى أقول لك . فأطلقه فقال إبليس : أنت رجلٌ فقيرٌ لا شيء لك إنما أنت كَلٌّ على الناس يعولونك ولعلك تحب أنْ تتفضل على إخوانك وتواسي جيرانك وتشبع وتستغني عن الناس . قال : نعم . قال : فارجع عن هذا الأمر ولك على أن أجعل عند رأسك في كل ليلة دينارين إذا أصبحتَ أخذتهما فأنفقتَ على نفسك وعيالك وتصدّقتَ على إخوانك فيكون ذلك أنفع لك وللمسلمين من قطع هذه الشجرة التي يغرس مكانها ولا يضرّهم قطعها شيئًا ولا ينفع إخوانك المؤمنين قطعك إيّاها فتفكر العابد فيما قال وقال : صدق الشيخ لستُ بنبيٍّ فيلزمني قطع هذه الشجرة ولا أمرني الله أن أقطعها فأكون عاصيًا بتركها ، وما ذكره أكثر منفعة . فعاهده على الوفاء بذلك وحلف له . فرجع العابد إلى متعبده فبات . فلمّا أصبح رأى دينارين عند رأسه فأخذهما ، وكذلك الغد ، ثم أصبح اليوم الثالث وما بعده فلم ير شيئًا . فغضب وأخذ فأسه على عاتقه فاستقبله إبليس في صورة شيخ فقال له : إلى أين ؟ قال : أَقْطَعُ تِلْكَ الشَّجَرَةَ . فقال : كَذَبْتَ وَاللهِ مَا أَنْتَ بِقَادِرٍ عَلَى ذٰلِكَ وَلَا سَبِيْلَ لَكَ إِلَيْهَا . قال فتناوله العابدُ ليفعل به كما فعل أول مرة . فقال : هيهات فأخذه إبليس وصرعه فإذا هو كالعصفورِ بين رجليه وقعد إبليس على صدره وقال : لَتَنْتَهِيَنَّ عَنْ هٰذَا الْأَمْرِ أَوْ لَأَذْبَحَنَّكَ . فنظر العابد فإذا لا طاقة له به . قال : يا هذا غلبتَني فخلّ عني وأخبرني كيف غلبتُك أوّلًا وغلبتَني الآن ؟ فقال : لِأَنَّكَ غَضِبْتَ أَوَّلَ مَرَّةٍ لِلّٰهِ وَكَانَتْ نِيَّتُكَ الْآخِرَةَ فَسَخَّرَنِيَ اللهُ لَكَ ، وَهٰذِهِ الْمَرَّةَ غَضِبْتَ لِنَفْسِكَ وَلِلدُّنْيَا فَصَرَعْتُكَ . هذه الحكايات تصديق قوله تعالى ﴿ إِلَّا عِبَادَكَ مِنْهُمُ الْمُخْلَصِيْنَ ﴾ إذ لا يتخلّص العبدُ من الشيطان إلّا بالإخلاص . احياء علوم الدين ج ۴ ص ۳۷۷ كتاب النية والإخلاص والصدق الباب الثاني في الإخلاص وفضيلته وحقيقته ودرجاته . كيمائي سعادت الباب الثاني في الاخلاص . طبع دار المعرفة بيروت

رسول الله صلی الله علیه وسلم (صحابه کرامو ته) د بني اسرائیلو د یو کس تذکره اوکړه ، دې کس د بني اسرائیلو د یو بل کس نه زر (۱۰۰۰) دیناره قرض اوغوښتل ، هغه ورته وویل : اول ما ته داسې ګواهان راوله چې زه وریاندې اعتماد کوم او په دې خبره یې ګواه جوړ کړم.

ده ورته وویل : كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا .

د ګواهۍ د پاره الله ﷻ کافي دی . (یعنی د الله تعالی ګواهي کافي ده) .

هغه بیا ورته وویل : یو ضامن راوله . ده ورته وویل :

كَفَىٰ بِاللَّهِ كَفِيلًا . د الله ﷻ ضمانت کافي دی .

هغه ورته وویل : صَدَقْتَ . تا رېښتیا وویل .

بیا هغه کس ده ته د یوې مُعَیّنې نېټې پورې قرض ورکړو ، دې کس قرض واخیست او د سمندر په سفر روان شو ، او خپل ضرورت یې پوره کړو .

کله چې د روپو ورکولو نېټه برابر شوه نو دا د سمندر غاړې ته راأووت او یوه کِشتۍ یې تلاش کوله ، ددې د پاره چې په دې کشتۍ کې سور شي او کومه نېټه یې چې د هغه کس سره مقرر کړې وه هغې نېټې ته قرض وَر اُورسوي ، خو (د ډېر تلاش باوجود) ده کشتۍ پیدا نکړه .

آخر ده یو لرګې راواخیست ، په هغې کې یې سورې اوکړو ، بیا ده په دې لرګي کې زر (۱۰۰۰) دیناره کېښودل ، او د خپل طرف نه یې هغه ته یو خط هم لیکلې وُ (چې دا دیناره ما دراُولیږل) ، دا خط یې هم په دې سورې کې کېښود ، بیا یې د هغه لرګي سورې بَند کړو ، د سمندر غاړې ته یې راوړو او دا دُعا یې اوکړه :

اَللّٰهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنِّي كُنْتُ تَسَلَّفْتُ فُلَانًا أَلْفَ دِينَارٍ ، فَسَأَلَنِيْ كَفِيلًا ، فَقُلْتُ : كَفَىٰ بِاللَّهِ كَفِيلًا ، فَرَضِيَ بِكَ ، وَسَأَلَنِي شَهِيدًا ، فَقُلْتُ : كَفَىٰ بِاللَّهِ شَهِيدًا ، فَرَضِيَ بِكَ ، وَأَنِّي جَهَدْتُ أَنْ أَجِدَ مَرْكَبًا أَبْعَثُ إِلَيْهِ الَّذِي لَهُ فَلَمْ أَقْدِرْ ، وَإِنِّي أَسْتَوْدِعُكَهَا .

اې الله ! تا ته ښه پته ده چې ما د فلانکي نه زَر (۱۰۰۰) دیناره قرض اخیستي وو ، هغه د ما نه ضامن اوغوښت نو ما ورته وویل : د الله ﷻ ضمانت کافي دی . پس هغه په تا

باندې راضي شو . بيا هغه د ما نه ګواه اوغوښت ، نو ما ورته وويل : د الله ﷻ ګواهي کافي ده . پس هغه په تا باندې راضي شو . (اې الله!) ما ډير کوشش اوکړو چې زه څه سورلى (کِشتى) اومومم چې د هغې په ذريعه زه هغه ته خپل قرض ورَاورسوم خو زه په دې باندې قادِر نه شوم ، پس زه دا (لرګې او په دې کې دا دِينار) تا ته سپارَم (ته دا هغه ته ورَاورسوه) .

نو ده دا لرګې په سمندر کې اُوغورځول ، لرګې په سمندر کې روان شو او دا ورته (خپل ځاى ته) راروان شو .

اګر چې ده اوس هم مسلسل کوشش کولو چې يوه کِشتى پيدا شي ، چې په هغې کې سور شم ، خپل کلي ته لاړ شم او هغه کس ته خپل قرض ورکړم .

بل طرف ته هغه بل کس چا ته چې ده قرض ورکړې وُ هغه هم په همدې مُعَيّنه نېټه باندې د سمندر غاړې ته په دې اِراده باندې رااُووت چې کيدې شي يوه کِشتى راشي او زما مال راوړي .

(ده ډير وخت د سمندر په غاړه باندې اِنتظار اوکړو ، هر طرف ته يې کتل خو تر ناوَخته پورې هيڅ کِشتى رانغله) .

ناڅاپه ده (د سمندر په غاړه) هغه لرګې اُوليد په کوم چې دِينار وو ، ده دا لرګې په دې نيت باندې راواخيست چې د کور د پاره به خشاک شي .

(يعنى ده دا سوچ اوکړو چې هسې خالي لاس کور ته ځم نو ددينه دا بهتره ده چې دا لرګې هم د ځان سره ويسم ، د سوَزيدلو د پاره به په کار راشي) .

کله چې ده (په کور کې) دا لرګې څيرې (مات) کړو نو په هغې کې يې دِينار او يو خط اُوموند . بيا (يو څو ورځې پس) دا قرض داري خپل کلي ته راغى ، زَر (۱۰۰۰) دِيناره يې دې قرض خواه ته ورکړل او ورته وې ويل :

وَاللهِ مَا زِلْتُ جَاهِدًا فِي طَلَبِ مَرْكَبٍ لِآتِيَكَ بِمَالِكَ فَمَا وَجَدْتُ مَرْكَبًا قَبْلَ الَّذِي أَتَيْتُ فِيهِ .

قسَم په الله ، ما هميشه کوشش کولو چې څه کِشتى راته ملاوْ شي او تا ته خپل مال راوړم خو دا نن چې په کومه کِشتى کې راغلم ددينه مخکې ما بله هيڅ کشتى نه وه پيدا کړى .

(يعنى د ډير کوشش باوجود همدا نن مې کِشتى پيدا کړه او تا ته مې خپل قرض راوړو ،

لهذا تهٔ د مانهٔ د قرض په تأخير سره خفه نهٔ شې).

قرض خواه ورته وويل: هَلْ كُنْتَ بَعَثْتَ إِلَيَّ بِشَيْءٍ؟ آيا تا ماته څهٔ څيز راليږلې وو؟

ده ورته وويل: ما تاته خبره او کړه چې دا اوس په کومه کشتۍ کې راغلم د دېنه مخکې ما بله هيڅ کشتۍ نهٔ وه موندلې چې تاته مې مال راوړې وې.

قرض خواه ورته وويل:

فَإِنَّ اللهَ قَدْ أَدَّى عَنْكَ الَّذِي بَعَثْتَ فِي الْخَشَبَةِ. فَانْصَرِفْ بِالْأَلْفِ الدِّينَارِ رَاشِدًا.

بيشکه الله تعالی ستا هغه قرضه أداء کړې کومه چې تا په لرګي کې راليږلې وه، پس ته دا خپل زر دِيناره په خوشحالۍ باندې واپس واخله.(۱)

---

(۱) عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، عَنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَنَّهُ ذَكَرَ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ سَأَلَ بَعْضَ بَنِي إِسْرَائِيلَ أَنْ يُسْلِفَهُ أَلْفَ دِينَارٍ، فَقَالَ: ائْتِنِي بِالشُّهَدَاءِ أُشْهِدُهُمْ. فَقَالَ: كَفَى بِاللهِ شَهِيدًا. قَالَ: فَأْتِنِي بِالْكَفِيلِ. قَالَ: كَفَى بِاللهِ كَفِيلًا. قَالَ: صَدَقْتَ. فَدَفَعَهَا إِلَيْهِ إِلَى أَجَلٍ مُسَمًّى. فَخَرَجَ فِي الْبَحْرِ فَقَضَى حَاجَتَهُ. ثُمَّ الْتَمَسَ مَرْكَبًا يَرْكَبُهَا يَقْدَمُ عَلَيْهِ لِلْأَجَلِ الَّذِي أَجَّلَهُ. فَلَمْ يَجِدْ مَرْكَبًا. فَأَخَذَ خَشَبَةً فَنَقَرَهَا. فَأَدْخَلَ فِيهَا أَلْفَ دِينَارٍ وَصَحِيفَةً مِنْهُ إِلَى صَاحِبِهِ. ثُمَّ زَجَّجَ مَوْضِعَهَا. ثُمَّ أَتَى بِهَا إِلَى الْبَحْرِ. فَقَالَ: اللَّهُمَّ إِنَّكَ تَعْلَمُ أَنِّي كُنْتُ تَسَلَّفْتُ فُلَانًا أَلْفَ دِينَارٍ. فَسَأَلَنِي كَفِيلًا. فَقُلْتُ: كَفَى بِاللهِ كَفِيلًا. فَرَضِيَ بِكَ. وَسَأَلَنِي شَهِيدًا. فَقُلْتُ: كَفَى بِاللهِ شَهِيدًا. فَرَضِيَ بِكَ. وَأَنِّي جَهَدْتُ أَنْ أَجِدَ مَرْكَبًا أَبْعَثُ إِلَيْهِ الَّذِي لَهُ فَلَمْ أَقْدِرْ. وَإِنِّي أَسْتَوْدِعُكَهَا. فَرَمَى بِهَا فِي الْبَحْرِ حَتَّى وَلَجَتْ فِيهِ. ثُمَّ انْصَرَفَ وَهُوَ فِي ذَلِكَ يَلْتَمِسُ مَرْكَبًا يَخْرُجُ إِلَى بَلَدِهِ. فَخَرَجَ الرَّجُلُ الَّذِي كَانَ أَسْلَفَهُ يَنْظُرُ لَعَلَّ مَرْكَبًا قَدْ جَاءَ بِمَالِهِ. فَإِذَا بِالْخَشَبَةِ الَّتِي فِيهَا الْمَالُ. فَأَخَذَهَا لِأَهْلِهِ حَطَبًا. فَلَمَّا نَشَرَهَا وَجَدَ الْمَالَ وَالصَّحِيفَةَ. ثُمَّ قَدِمَ الَّذِي كَانَ أَسْلَفَهُ. فَأَتَى بِالْأَلْفِ دِينَارٍ. فَقَالَ: وَاللهِ مَا زِلْتُ جَاهِدًا فِي طَلَبِ مَرْكَبٍ لِآتِيَكَ بِمَالِكَ فَمَا وَجَدْتُ مَرْكَبًا قَبْلَ الَّذِي أَتَيْتُ فِيهِ. قَالَ: هَلْ كُنْتَ بَعَثْتَ إِلَيَّ بِشَيْءٍ؟ قَالَ: أُخْبِرُكَ أَنِّي لَمْ أَجِدْ مَرْكَبًا قَبْلَ الَّذِي جِئْتُ فِيهِ. قَالَ: فَإِنَّ اللهَ قَدْ أَدَّى عَنْكَ الَّذِي بَعَثْتَ فِي الْخَشَبَةِ فَانْصَرِفْ بِالْأَلْفِ الدِّينَارِ رَاشِدًا. صحيح البخاري كتاب الكفالة بَابُ الْكَفَالَةِ فِي الْقَرْضِ وَالدُّيُونِ بِالْأَبْدَانِ وَغَيْرِهَا رقم الحديث ۲۲۹۱، مسند احمد رقم الحديث ۸۵۸۷، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ۵۸۰۰ ما وجد في اللقطة في البحر، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۱۱۳۱۳ باب ما جاء في الكفالة ببدن من عليه حق، كنز العمال رقم الحديث ۱۵۵۷۰.

فائده : تاسو واوريدل چې په دې کس کې دومره اخلاص وو او د قرض أداء کولو دومره غم ورسره وو چې اګر چې ده په هغه معلومه نېټه باندې کشتۍ پیدا نکړه خو چې کله يې په لرګي کې روپۍ واچولې او په سمندر کې يې دا لرګی راپرېښود نو الله تعالی دا لرګي دې قرض خواه ته راؤرسول ، او ده قرض أداء شو .

د مُخلصینو د پاره زېرې

نبي علیه السلام د مُخلِصینو په باره کې دا زېرې أورولي :

طُوبَىٰ لِلْمُخْلِصِينَ أُولَئِكَ مَصَابِيحُ الدُّجَى تَتَجَلَّى عَنْهُمْ كُلُّ فِتْنَةٍ ظَلْمَاءَ . (۱)

د مُخلِصینو د پاره زېرې دی ، دوی په تیارو کې ډیوې دي ، د دوی په وجه هره سخته فِتنه لرې کیږي .

د اِخلاص دُنیوي فائده

په چا کې چې اخلاص وي او هر نېک عمل خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کوي نو د أخروي فائدو سره سره الله ربّ العزت به ده ته په دُنیا کې هم دا فائده ورکوي چې زړه به يې غَني کړي ، دده مُتفرِق أمور به راجمع کړي ، غیبي آسباب به ورته برابر کړي ، او دُنیا به ذلیله دده قدمونو ته راځي . دا مضمون په صحیح حدیث کې هم ذکر دی .

رسولُ الله صلی الله علیه وسلم فرمايي :

مَنْ كَانَتْ نِيَّتُهُ طَلَبَ الْآخِرَةِ جَعَلَ اللهُ غِنَاهُ فِي قَلْبِهِ ، وَجَمَعَ لَهُ شَمْلَهُ ، وَأَتَتْهُ الدُّنْيَا وَهِيَ رَاغِمَةٌ ، وَمَنْ كَانَتْ نِيَّتُهُ طَلَبَ الدُّنْيَا جَعَلَ اللهُ الْفَقْرَ بَيْنَ عَيْنَيْهِ وَشَتَّتَ عَلَيْهِ أَمْرَهُ وَلَا يَأْتِيهِ مِنْهَا إِلَّا مَا كُتِبَ لَهُ . (۲)

---

(۱) شعب الایمان للبیهقي رقم الحدیث ۶۴۴۸ ، الترغیب والترهیب ج۱ ص ۲۳ الترهیب في الاخلاص والصدق والنیّة الصالحة ، کنزالعمال رقم الحدیث ۵۲۶۸ الاخلاص .

(۲) مشکوة المصابیح باب الریاء والسمعة الفصل الثاني رقم الحدیث ۵۳۲۰ (۷) ، شرح السنّة للبغوي رقم الحدیث ۴۱۴۲ باب من یرید الدنیا بعمله ، سنن الترمذي رقم الحدیث ۲۴۶۵ قال الالباني : صحیح . شعب الایمان رقم الحدیث ۹۸۵۵ ، المعجم الاوسط رقم الحدیث ۸۸۸۲ ، معجم ابن عساکر رقم الحدیث ۸۹۹ ، کنزالعمال رقم الحدیث ۶۱۸۶ .

Scanned with CamScanner

د چا نيت چې خالصه د آخرت طلب کول (يعنې د الله ﷻ رَضا) وي نو الله تعالى به د هغه په زړه کې غِنا واچوي (په خپلو نِعمتونو باندې به قناعت کوي)، دده مُتفرّق أمور به جَمع کړي (زړه به يې مُطمئِن وي او غيبي أسباب به ورته الله ﷻ برابر کړي)، او دې ته به دُنيا (مال و دولت) په داسې حالت کې راځي چې ذليله به وي (دا به ورپسې ډير نه سترې کيږي). او د چا نيت چې خالصه د دُنيا طلب کول وي نو الله تعالى به فقر دده د دواړو سترګو په مينځ کې اوګرځوي (خلقو ته به محتاج شي)، دده کارونه به مُتفرّق کړي، او (د ډير کوشش باوجود) دې ته به صرف هاغه دُنيا راځي څومره چې ورسره ليکلې شوې وي.

د اخلاص او امانت دارۍ بهترين عوض

(مُوندل شوې هار د الله ﷻ د رَضا د پاره واپس کول، او دوباره دده لاس ته راتلل)

په چا کې چې اخلاص او آمانت داري وي او هر کار خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کوي نو الله ﷻ به دې ته د آخرت د آجرونو سره سره په دُنيا کې هم ددې بهترينه بدله ورکړي.

ددې په باره کې درته د قاضي ابوبکر محمد بن عبدالباقي بزاز انصاري رحمه الله يوه واقعه بيانوم، کومه چې په "ذيل طبقات الحنابله" او "شذرات الذهب في اخبار من ذهب" کې ذکر ده، دا واقعه اګر چې اوږده ده خو ډيره د عبرت نه ډکه ده.

قاضي ابوبکر ډير لوی عالِم او مُحدِّث تېر شوی، د ډيرو ښو آخلاقو خاوند ؤ، د عُمر په اوله حصه کې يې ډير د فقيرۍ او غُربت ژوند تېر کړی ؤ، خو باوجود ددې فقيرۍ يې بيا هم د مُشتبِه مال نه ډير ځان ساتل، د ډير اِحتياط او تقوی په وجه الله ﷻ ورته په دُنيا کې هم ښه بَدله ورکړه، او ډير مال و دولت يې ورله ورکړو، دې خپله واقعه داسې بيانوي:

چې زه په مکه مکرّمه کې أوسيدم، يو ځل زه ډير أوږې شوم، څو ورځو نه مې هيڅ خوراک نه ؤ کړی، د ډيرې أولږې د لاسه حَد درجه کمزورې شوې ووم، نه راسره څه روپۍ وې چې ځانله مې پرې د خوراک څه اخيستي وی، په دې دَوران کې ما د وريښمو يوه تهيلۍ أوموندله، کور ته مې راوړه، چې کلاؤ مې کړه نو په دې کې داسې قيمتي هار ؤ چې ما په خپل ژوند کې دومره ښائسته او اعلى هار نه ؤ ليدلی، ددې قيمت يو لک (۱۰۰۰۰۰)

ديناره وُ ، (دا تهیلۍ مې په کور کې کېښوده ، ددې د پاره چې که مالِک يې پيدا شي نو ورته واپس به يې کړم) .

بیا زه د کور نه بهَر راأووتم ، نو ما يو شيخ (کوم چې يو لوي تاجِرو) أوليد چې په يوه تهيلۍ کې يې پنځه سوه (۵۰۰) ديناره اچولي وو ، او دا آوازيې کولو :

" د ما نه يوه تهيلۍ ورکه شوې ده که چا ماته هغه واپس راکړه نو په اِنعام کې به ورته دا پنځه سوه ديناره ورکوم " (حالانکه په هاغه وخت کې دا پنځه سوه ديناره ډير لوي دولت وُ) ما د ځان سره سوچ اوکړو چې ما کومه تهيلۍ موندلې ده هغه د همدې شيخ ده ، زه چونکه ډيرو ورځو نه نهَر او محتاج يم نو زه به دا تهيلۍ دې کس ته حواله کړم ، او دا حلال پنځه سوه دِينار به ورنه واخلم (په دې به د خوراک څه واخلم) .

نو ما دا شيخ خپل کور ته د ځان سره راوَست ، په کور کې مې دده نه ددې تهيلۍ او د هار متعلق يو څو پوښتنې اوکړې ، ده راته صحيح صحيح علامات ووېل ، زما تسلّي اوشوه چې دا تهيلۍ د همده ده ، نو ما ورته ورکړه ، دې ډير خوشحاله شو ، ماته يې پنځه سوه ديناره په انعام کې راکول ، او دا ماته شَرعي طريقې سره جائز هم وو ، بل دا چې زه د ډيرو ورځو نه أوږې هم ووم ، ليکن ما دا پنځه سوه دينار اخيستل د مُرَوّت ، دِيانت ، تقولٰی او اِحتياط خلاف اوګڼل . نو ځکه ما د قبلولو نه اِنکار اوکړو ، هغه ددې د اخيستلو ډير اِصرار اوکړو ليکن ما قبول نه کړل . بهَر حال ، دا شيخ ډير خوشحاله شو ، او واپس خپل ځای ته لاړ .

قاضي ابوبکر بزاز وايي چې کله ما د الله ﷻ د رَضا د پاره د يو شيخ زړه خوشحاله کړو ، د هغه قيمتي هار مې هغه ته ورکړو ، اگر چې ماته ضرورت وُ خو ما بيا هم د هغه نه څه عِوض وانه خيست ، نو الله ﷻ ماته د آخرت د ثوابونو سره سره په دُنيا کې هم د هغې بهترينه بَدله دا راکړه چې : څه موده پس همدا قيمتي هار الله ﷻ ماته د غيبي لارو نه واپس راکړو .

(قاضي ابوبکر خپله راتلونکې واقعه داسې بيان کړه چې) : زه څه موده پس د مکې مُکرّمې نه په يو سفر روان شوم ، دا سفر مې په بَحري جهاز کې کولو ، ناڅاپه په سمندر کې طوفان راغی ، جهاز مات شو ، په کې ناست خلق ډُوب شو ، مالونه يې هم ډُوب شو ، زه د جهاز په يوه ماته تخته باندې کيناستم ، څو ورځې پس د سمندر څپو دا تخته د يوې

جزيري غاړي ته اُورسوله ، زه ورته بشکته شوم ، ډير پريشانه او خفه ووم ، د يو کلي په طرف روان شوم ، يو جُمات ته اُورسيدم ، په دې جُمات کې کيناستم ، د کشتي په خلقو کې صرف زه ژوندې پاتې ووم ، نو ما د شکريه اداء کولو د پاره په جُمات کې تلاوت شروع کړو ، کله چې د جزيرې واله خلقو ته پته اُولږيده چې "زه ډير ښه تلاوت کوم " نو ماته يې درخواست اوکړو چې : ته مونږ ته قرآن مجيد زده کوه . ما دا موقع غنيمت اُوګڼړله ، او هغوی ته مې قرآن مجيد زده کول شروع کړل ، هغوی د همدردۍ په خاطر ماله ډير مال و دولت هم راکړو .

بيا چې کله هغوی ته پته اُولږيده چې " ماله ليکل هم راځي " نو هغوی به ماشومان او ځوانان ماته د خط زده کولو د پاره راليږل ، ما هغوی ته خط زده کول هم شروع کړو ، په دې سره ماته مالي لِحاظ سره هم ډيره فائده حاصله شوه .

قاضي ابوبکر بزاز رحمه الله فرمايي چې ددې جزيرې واله خلقو د ماسره دومره عقيدت او محبت پيدا شو چې يوه ورځ دوی ماته ووېل :

عِنْدَنَا صَبِيَّةٌ يَتِيْمَةٌ وَلَهَا شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا نُرِيْدُ أَنْ تَتَزَوَّجَ بِهَا .

د مونږ سره په دې کلي کې يوه يتيمه (بالغه) جينۍ ده او د هغې سره ډير مال و دولت هم دی (چې په ميراث کې ورته پاتې شوی) زمونږ دا خوښه ده چې ته د هغې سره نکاح اوکړی (ددې کلي خلقو دا غوښتل چې دا قاضي د مونږ سره په همدې کلي کې پاتې شي نو ځکه يې ماله په دې کلي کې واده کول غوښتل) .

ما اِنکار اوکړو چې زه اوس واده نه کوم ، هغوی ډير ټينګار اوکړو او ماته يې ووېل چې ته به خامخا ددې سره نکاح کوې (ځکه په دې کې ستا او ددې جينۍ دواړو فائده ده) ، ما آخِر د هغوی خبره اُومنله ، او ددې يتيمې (بالغې) جينۍ سره مې نکاح اوکړه ، د نکاح نه پس چې کله زه د شپې کورته لاړم ، او ما دې خپلې بي بي طرف ته اوکتل :

فَوَجَدْتُ ذٰلِكَ الْعِقْدَ بِعَيْنِهِ مُعَلَّقًا فِيْ عُنُقِهَا .

ماددې په غاړه کې بِعَينه هـ اغه هار اُوليد (کوم چې ما په مکه مکرّمه کې موندلې ؤ ، او بيا مې هغه شيخ تاجر ته ورکړې ؤ ، هغه هار) دې په غاړه کې اچولې ؤ .

(کله چې ما دا اُوليد نو ډير حيران شوم) تر سهره پورې ما صرف همدې هار ته کتل (او د الله ﷻ په قدرتونو کې مې سوچ کولو چې : الله ﷻ څومره غيرتي ذات دی ما

صرف د الله ﷻ د رَضا د پاره هغه شيخ ته دا هار واپس کړي ؤ ، اګر چې هلته زه ډير کلک مجبور ووم خو ما پَتْ نه کړو ، هغه ته مې واپس کړو ، بيا چې راته هغه انعام راکول هغه مې هم ورنه وا نه خيست ، نو الله ﷻ د هغې څومره ښه بَدله راکړه چې واپس يې هماغه هار ماته راکړو ، او اوس زما د بي بي په غاړه کې دى) .

په صبا باندي خلقو ته زما د بي بي په واسطه دا خبره معلومه شوې وه چې قاضي ابوبکر بيګاه ټوله شپه په ډير حيرانتيا سره د بي بي هار ته کتل ، او مسلسل په فکرونو او سوچونو کې ډُوب ؤ . د مانه خلقو پوښتنه اوکړه چې : بيګاه شپه تا ولې مسلسل تر سهره پورې د بي بي هار ته کتل ؟ (١)

ما ورته هغه د هار موندلو او واپس کولو ټوله واقعه بيان کړه ، دې خلقو چې دا خبره واوريده نو د ډير حيرانتيا او جَذباتو په وجه يې دومره په زوره باندې لَآاِلٰهَ اِلَّا الله او نعرهٔ تکبير وويله چې د ټولې جزيرې واله خلقو ته دا خبره اُورسيده (هغوى هم د ډير تعجب او خوشحالى په وجه نعرهٔ تکبير وويله) .

ما د خلقو نه پوښتنه اوکړه : دا په تاسو څه اوشو ؟ (چې دومره په زوره مو نعرهٔ تکبير وويله ؟ دا خو دومره د تعجب خبره نه وه) دوى راته وويل :

ذٰلِكَ الشَّيْخُ الَّذِيْ أَخَذَ مِنْكَ الْعِقْدَ أَبُوْ هٰذِهِ الصَّبِيَّةِ . وَكَانَ يَقُوْلُ :

کوم شيخ ته چې تا په مکه مکرّمه کې هار واپس کړې ؤ هغه ددې جينۍ پلار ؤ ، او د کله نه چې هغه د مکې مکرمې نه واپس راغلې ؤ هغه به مسلسل دا ويل :

مَا وَجَدْتُ فِي الدُّنْيَا مُسْلِمًا إِلَّا هٰذَا الَّذِيْ رَدَّ عَلَيَّ هٰذَا الْعِقْدَ .

ما (په موجوده وخت کې) په دُنيا کې کامِل مسلمان ندې ليدلى مګر هغه کس چې ماته يې ورک شوې هار واپس راکړو (او هيڅ عِوض يې رانه وا نه خيست) .

او هغه شيخ به هميشه دا دُعا کوله :

اَللّٰهُمَّ اجْمَعْ بَيْنِيْ وَبَيْنَهٗ حَتّٰى أُزَوِّجَهٗ بِابْنَتِيْ .

---

(١) هغوى ماته وويل : کَسَرْتَ قَلْبَ هٰذِهِ الْيَتِيْمَةِ مِنْ نَظَرِكَ إِلٰى هٰذَا الْعِقْدِ ، وَلَمْ تَنْظُرْ إِلَيْهَا .

اې الله ! يو پېره بيا ما او هغه کس دوباره جَمع کړه چې زه هغه ته خپله لور په نکاح ورکړم (ځکه هغه ډير آمانت دار وُ) .

قاضي ابوبکر وايي چې دديې جزيرې واله خلقو ماته وويل :

(اګر چې اوس هغه شيخ وفات شوې دی) خو اوس د هغه آرزو پوره شوه ، او د هغه د لور نکاح مونږ د تاسره اوکړه ، نو ځکه مونږ د ډير تعجب او خوشحالۍ په وجه دومره په زوره نعرهٔ تکبير ووېله .

قاضي ابوبکر فرمايي چې ما به دديې بي بي سره ډير ښه ژوند تيرول ، ماته الله ﷻ ددې نه دوه بچي راکړل ، بيا زما دا بي بي وفات شوه ، څه وخت پس زما هغه دوه بچي هم وفات شو ، اوس هماغه هار ماته په ميراث کې پاتې دی ، نو ما اوس هغه په يو لک (۱۰۰۰۰۰) ديناره خرڅ کړو ، (قاضي ابوبکر په مجلس کې ناست خلقو ته وويل :)

وَهٰذَا الْمَالُ الَّذِيْ تَرَوْنَ مَعِي مِنْ بَقَايَا ذٰلِكَ الْمَالِ .

دا تاسو چې د ماسره اوس کوم مال ګورئ نو دا د هماغې هار باقي پاتې مال دی .(۱)

---

(۱) أَخبَرَنَا الشيخ الصالح أَبُو القاسم عبد الله بن أبي الفوارس محمد بن علي بن حسن الخزاز الصوفي البغدادي ببغداد قَالَ : سمعتُ القاضي أبا بَكرٍ مُحَمَّدُ بْنُ عَبْدِ البَاقِي بن محمد البزاز الأنصاري يقول : كنتُ مجاورًا بمكة حرسها الله تعالى فأصابني يومًا من الأيام جوعٌ شديدٌ لم أجد شيئًا أدفع به عني الجوع . فوجدتُ كيسًا من إبريسم مشدودا بشرابة من إبريسم أيضا . فأخذته وجئتُ به إلى بيتي، فحللتُه فوجدتُ فيه عِقدًا من لؤلؤ لم أرَ مثله . فخرجتُ فإذا الشيخ ينادي عليه، ومعَه خرقة فيها خمسمائة دينار وهو يقول : هَذَا لِمَنْ يَرد علينا الكيس الذي فيه اللؤلؤ . فقلتُ : أنا محتاجٌ ، وأنا جائع، فآخذ هٰذا الذهب فأنتفع به، وأرد عليه الكيس . فقُلتُ له : تعالَ إليّ، فأخذتُه وجئتُ به إلى بَيتي، فأعطاني علامةَ الكيس، وعلامة الشرابة، وعلامةَ اللؤلؤ و عَدَدَه ، والخيط الذي هو مَشدُود به . فأخرجتُه ودَفعتُه إليه، فسلَّم إليّ خمسمائة دينار . فما أخذتُها، وقلتُ : يجبُ عليّ أن أعيده إليك ولا آخذ له جزاء . فقال لي : لا بُدّ أن تأخذ . ألحّ عليّ كثيرا . فلم أقبل ذلك منه . فتَرَكَنِي ومَضَى . وأمّا ما كان مني : فإنّي خرجتُ مِن مكةَ و رَكِبْتُ البحرَ . فانكسرَ المركب وغرق الناسُ ، وهلكتْ أموالهم ، وسلمتُ أنا على قطعة مِن المركب . فبقيتُ مُدَّةً في البحر لا أدري أين أذهب . فوصَلتُ إلى جزيرةٍ فيها قومٌ . فقعَدتُ في بعض المساجد . فسمعوني أقرأ ، ←←←←←←←←←

په اخلاص باندې د عمل کولو برکتونه په خپله انسان باندې او دده په اولاد باندې تر قيامته پورې جاري وي

علامه دَميري رحمه الله په خپل کتاب "حيوٰة الحيوان" کې دا خبره ليکلې چې څوک په اخلاص باندې خاص د الله ﷻ د رضا د پاره يو عمل اوکړي نو ددې د برکت آثار به په دده باندې او دده په خاندان باندې تر قيامته پورې ظاهريږي.

کله چې حضرت آدم عليه السلام زمکې ته رابنکته شو نو ده ته د دَشتو (او ځنګلو) حيوانات د سلام د پاره راغلل، حضرت آدم عليه السلام به دې هر جنس ته د هغوی د شان مناسب دُعا کوله. پس ده ته د هُوسو يوه ډَله راغله، ده هغوی ته دُعا اوکړه او په شا باندې يې ورله لاس رابنکود نو په دوی کې د مشکو خوشبوئي پيدا شوه.

←←← فلم يبق في تلك الجزيرة أحد إلا جاء إليّ وقال: علِّمني القرآن. فَحَصَلَ لِي مِن أولئك القوم شيءٌ كثيرٌ من المال. قال: ثمّ إنّي رأيتُ في ذلك المسجد أوراقًا من مصحف، فأخذتها أقرأ فيها فقالوا لي: تحسن تكتب؟ فقلتُ: نعم. فقالوا: علِّمنا الخطَّ. فجاءوا بأولادهم من الصبيان والشباب. فكنتُ أعلّمهم. فَحَصَلَ لِي أيضًا مِن ذلك شيءٌ كثيرٌ فقالوا لي بعد ذلك: عِندَنَا صَبِيَّةٌ يَتِيمَةٌ، وَلَهَا شَيْءٌ مِنَ الدُّنْيَا نُرِيدُ أَنْ تَتَزَوَّجَ بِهَا. فَامْتَنَعْتُ. فقالوا: لا بد. وألزموني. فأجبتُهم إلى ذلك. فلمّا زفوها إليّ مددتُ عيني أنظرُ إليها. فَوَجَدْتُ ذَلِكَ العِقْدَ بِعَيْنِهِ مُعَلَّقًا فِي عُنُقِهَا. فما كان لي حينئذ شُغلٌ إلا النظر إليه. فقالوا: يَا شَيْخُ! كَسَرْتَ قَلْبَ هٰذِهِ اليَتِيمَةِ مِنْ نَظَرِكَ إِلَى هٰذَا العِقْدِ، ولم تَنظُرْ إليها. فَقَصَصْتُ عليهم قِصّة العقد. فَصَاحُوا وَصَرَخُوا بِالتهليل والتكبير، حتى بلغ إلى جميع أهلِ الجزيرة. فَقُلْتُ: مَا بِكُمْ. فَقَالُوا: ذٰلِكَ الشَّيْخُ الَّذِي أَخَذَ مِنْكَ العِقْدَ أَبُو هٰذِهِ الصَّبِيَّةِ. وكان يقول: مَا وَجَدْتُ فِي الدُّنْيَا مُسْلِمًا إِلَّا هٰذَا الَّذِي رَدَّ عَلَيَّ هٰذَا العِقْدَ. وَكَانَ يَدْعُو وَيَقُولُ: اَللّٰهُمَّ اجْمَعْ بَيْنِي وَبَيْنَهُ حَتّٰى أُزَوِّجَهُ بِابْنَتِي. والآن قد حصلت. فَبَقِيْتُ معها مدة و رزقتُ مِنْهَا بولدين. ثمّ إنّها ماتتْ فورثت العقد أنا وولداي. ثمّ مات الولدان فحصل العِقْدُ لي فبعته بمائة ألف دينار. وَهٰذَا المَالُ الَّذِي تَرَوْنَ مَعِي مِنْ بَقَايَا ذٰلِكَ المَالِ. ذيل طبقات الحنابلة ج ۱ ص ۴۴۴ احمد بن محمد بن احمد الدينوري البغدادي الفقيه.. شذرات الذهب في اخبار من ذهب ۱۷۹/۶ سنة خمس وثلاثين وخمسمائة. هكذا ساق هذه الحكاية يوسف بن خليل الحافظ في معجمه. ترغيب المسلمين في الرزق الحلال وطعمة الصالحين ص ۴۵۷.

(ځکه أصلي مشک د هوسۍ په نوم کې جَم شوې وينې ته وايي ، کومه چې ښکاريان د هوسۍ ويشتلو په وخت ورنه په يو مخصوص وخت کې د نوم سره راپريکوي) .

کله چې نورو حيواناتو د ا أوليد چې د هوسو په نوم کې مشک پيدا شو نو د دوی نه يې پوښتنه اوکړه :

مِنْ أَيْنَ هٰذَا لَكُنَّ ؟ تاسو ته دا عزت څنګه ملاؤ شو ؟

دوی ورته ووېل : زُرْنَا صَفِيَّ اللهِ آدَمَ ﷺ فَدَعَا لَنَا وَمَسَحَ عَلَى ظُهُوْرِنَا .

مونږ د حضرت آدم صَفِيُّ الله ملاقات له تللي وو هغه مونږ ته دُعا اوکړه او زمونږ په شا باندې يې لاس راښکود (نو د هغې په وجه دا مُشک پيدا شو) .

دا نور حيوانات هم حضرت آدم عليه السلام ته ورغلل ، آدم عليه السلام دوی ته هم دُعا اوکړه او د دوی په شَا باندې يې هم لاس راښکود ، ليکن په دوی کې مشک پيدا نه شو .

دې حيواناتو د هوسو نه پوښتنه اوکړه : تاسو چې څنګه کار کړې و مونږ هم هماغه شان کار اوکړو ليکن مونږ خو هيڅ او نه ليدل .

دوی ته وويلې شو :

اَلْتُنَّ كَانَ عَمَلُكُنَّ لِتَنَلْنَ كَمَا نَالَ إِخْوَانُكُنَّ . وَأُولٰئِكَ كَانَ عَمَلُهُنَّ لِلّٰهِ مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ . فَظَهَرَ ذٰلِكَ فِيْ نَسْلِهِنَّ وَعَقِبِهِنَّ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ .

ستاسو تلل د دې د پاره وو چې هوسو څه حاصل کړي وو هغه تاسو هم حاصل کړی ، او هوسۍ خالص د الله ﷻ د رَضا د پاره تللې وی ، څه بل مقصد يې نه وُ . نو دا عزت د هغوی په نسل کې تر قيامته پورې جاري شو .(۱)

---

(۱) رأيتُ في مختصر الإحياء للشيخ شرف الدين بن يونس شارح التنبيه في باب الاخلاص : أنّ مَنْ أخلص لله تعالى في العمل ولم ينوبه مقابلا ظهرت آثار بركته عليه، وعلى عقبه إلى يوم القيامة. كما قيل : إنه لما أهبط آدم عليه السلام إلى الأرض، جاءته وحوش الفلاة تسلم عليه وتزوره . فكان يدعو لكل جنس بما يليق به . فجاءته طائفة من الظباء . فدعا لهن ومسح على ظهورهن . فظهر فيهن نوافج المسك ←←←←

په اخلاص باندې عمل کولو سره وَسوسې او رِيا ختميږي

حضرت ابوسليمان الدّراني فرمايي:

إِذَا أَخْلَصَ الْعَبْدُ إِنْقَطَعَتْ عَنْهُ كَثْرَةُ الْوَسَاوِسِ وَالرِّيَاءِ. (۱)

چې کله بنده په اخلاص باندې عمل کوي نو دده نه زياتې وَسوسې او رِيا ختميږي.

د اخلاص نور فوائد

د اخلاص نور دير فوائد هم شته، يو څو په کې دادي:

اخلاص د اعمالو او دُعاګانو قبليدو د پاره بُنياد دی.

په اخلاص سره د انسان مرتبه په دُنيا او آخرت دواړو کې اُوچتيږي.

په اخلاص سره انسان د وَسوسو او وَهمونو نه محفوظه کيږي.

په اخلاص سره انسان د غيرُ الله د عبادت او تکليفونو نه محفوظه کيږي.

د اخلاص په وجه د انسان زړه مطمئن وي، ايمان يې مضبوط وي او ګناهونه ورته دير بَد ښکاري.

د اخلاص په وجه انسان د ژوند په سختو مرحلو کې ثابت قدَمه پاتې کيږي.

د دينه علاوه د اخلاص نور فوائد هم علماؤ په تفصيل سره ذکر کړي. (۲)

←←← فلما رأى بواقيها ذلك، قلن: مِنْ أَيْنَ هٰذَا لَكُنَّ؟ فقلن: زُرْنَا صَفِيَّ اللهِ آدَمَ عليه السلام فَدَعَا لَنَا وَمَسَحَ عَلٰى ظُهُوْرِنَا. فمضى البواقي إليه فدعا لهن، ومسح على ظهورهن، فلم يظهر بهن من ذلك شيء. فقلن: قد فعلنا كما فعلتن فلم نر شيئا مما حصل لكن، فقيل: أَلَكُنَّ كَانَ عَمَلُكُنَّ لِتَتَلَنَ كَمَا نَالَ إِخْوَانُكُنَّ. وَأُولٰئِكَ كَانَ عَمَلُهُنَّ لِلّٰهِ مِنْ غَيْرِ شَيْءٍ. فَظَهَرَ ذٰلِكَ فِي نَسْلِهِنَّ وَعَقِبِهِنَّ إِلٰى يَوْمِ الْقِيَامَةِ. حياة الحيوان الكبرى ۱۴۷/۲ باب الظاء المعجمة الظبي طبع دار الكتب العلمية بيروت.

(۱) مدارج السالكين ۹۶/۲. نضرة النعيم في مكارم أخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ج ۱۰ ص ۴۵۶۶ الرياء، و ج ۲ ص ۱۳۹ الإخلاص من الآثار وأقوال العلماء والمفسرين الواردة في الإخلاص.

(۲) مِنْ فَوَائِدِ الْإِخْلَاصِ: (۱) اَلْإِخْلَاصُ هُوَ الْأَسَاسُ فِي قَبُوْلِ الْأَعْمَالِ وَالْأَقْوَالِ. (۲) اَلْإِخْلَاصُ هُوَ الْأَسَاسُ فِي قَبُوْلِ الدُّعَاءِ. (۳) اَلْإِخْلَاصُ يَرْفَعُ مَنْزِلَةَ الْإِنْسَانِ فِي الدُّنْيَا وَالْآخِرَةِ. (۴) يُبْعِدُ عَنِ الْإِنْسَانِ الْوَسَاوِسَ وَالْأَوْهَامَ (۵) يُحَرِّرُ الْعَبْدَ مِنْ عُبُوْدِيَّةِ غَيْرِ اللهِ. (۶) يُقَوِّي الْعَلَاقَاتِ الْإِجْتِمَاعِيَّةَ وَيَنْصُرُ اللهُ بِهِ الْأُمَّةَ ←←←

د اخلاص پيدا کولو طريقه

د اخلاص پيدا کولو طريقه داده چي انسان کوم عمل کوي نو اول دي خپل زړه ته اوگوري چي : زه دا کار ولي کوم؟ پس که په زړه کي يي څه ريا ، شهرت يا ځان خودنه وي نو دادي د زړه نه اُوباسي او خالص د الله ﷻ د رضا نيت دي اوکړي .

همدارنگي د اخلاص پيدا کولو په باره کي چي کوم آيتونه ، احاديث يا د علماؤ واقعات ذکر شوي هغه دي اُولولي ، يا دي د بل چا نه واوري نو په دي سره به دده په زړه کي هم اخلاص پيدا شي .

د اخلاص پيدا کولو بله طريقه داده چي د مُخلِصينو خلقو په مجلس کي دي وخت تېر کړي ، د هغوی د اَقوالو او اَفعالو مُعاينَه دي اوکړي نو په دي سره به په دده کي هم اخلاص پيدا شي .(۱)

د اهلِ علمو د پاره هم اخلاص ضروري دی

اهلِ عِلمو ته په دي باندي دهوکه کيدل ندي په کار چي : " گني زه د دِين خدمت کوم (دَرس و تدريس کوم ، تصنيف و تأليف کوم ، يا بل دِيني خدمت کوم) او زه د ډيرو ثوابونو مُستحق يم " . او بيا په دي باندي فخر کوي .

بلکه دوی ته هم په هر کار کي د الله ﷻ د رَضا نيت په کار دی ، ځکه چي کله په دي کارونو کي د الله ﷻ رَضا مقصود نه وي نو بيا په دي باندي هم انسان ته ثواب نه ملاويږي .

وجه داده چي د چا نه د دِين کار اخيستل کيدل ، يا دده په کار باندي ښه نتيجه مرتّب کيدل

←←← (۷) يُفَرِّجُ شَدَائِدَ الإِنْسَانِ فِي الدُّنْيَا. (۸) يُحَقِّقُ الطُّمَأْنِينَةَ لِقَلْبِ الإِنْسَانِ وَيَجْعَلُهُ يَشْعُرُ بِالسَّعَادَةِ. (۹) يُقَوِّي إِيمَانَ الإِنْسَانِ وَيُكَرِّهُ إِلَيْهِ الفُسُوقَ وَالعِصْيَانَ. (۱۰) يُقَوِّي عَزِيمَةَ الإِنْسَانِ وَإِرَادَتَهُ فِي مُوَاجَهَةِ الشَّدَائِدِ. (۱۱) حُصُولُ كَمَالِ الأَمْنِ وَالإِهْتِدَاءِ فِي الدُّنْيَا وَالآخِرَةِ. نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ج ۲ ص ۱۲۰ الاخلاص فوائد الاخلاص .

(۱) خطبات حكيم الامت ج۳ ص ۳۵ .

دا دليل د اِخلاص ندی ، بلکه د اِخلاص د پاره دا ضروري ده چې نيت به يې خالص د الله ﷻ د رَضا وي ، ځکه د دِين تقوِيت خو الله ﷻ د يو فاجِر سړي په ذريعه هم کوي .

د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

إِنَّ اللهَ لَيُؤَيِّدُ هٰذَا الدِّيْنَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ . (۱)

بيشکه الله ﷻ د دې دِين تقويت په يو فاجر سړي سره هم کوي .

فائده : د دې حديث نه معلومه شوه چې د دِين کار الله ﷻ د يو فاجر سړي نه هم اَخلي . لهذا د ثواب حاصلولو د پاره دا ضروري ده چې په هر کار کې د الله ﷻ د رَضا نيت اوکړې شي . (۲)

ملا علي قاري رحمه الله هم په مرقاة کې د دې حديث بهترينه تشريح کړې ده ، او دا يې واضحه کړې ، چې ډير کرتې به يو انسان د دِين د تقويت د پاره کار کوي او په هغې کې به د مسلمانانو د پاره فائده هم وي خو چې کله د ده نيت فاسد وي نو دا به په خپله د ثواب نه محرومه وي . (۳)

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الْجِهَادِ وَالسِّيَرِ بَابٌ إِنَّ اللهَ يُؤَيِّدُ الدِّينَ بِالرَّجُلِ الفَاجِرِ رقم الحديث ۳۰۶۲ ، ورقم الحديث ۴۲۰۳ كِتَابُ المَغَازِي بَابُ غَزْوَةِ خَيْبَرَ ، ورقم الحديث ۶۶۰۶ كِتَابُ القَدَرِ بَابٌ: العَمَلُ بِالخَوَاتِيمِ . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانَ بَابُ غِلَظِ تَحْرِيمِ قَتْلِ الْإِنْسَانِ نَفْسَهُ رقم الحديث ۱۷۸(۱۱۱) ، مصنف ابن عبدالرزاق الصنعاني رقم الحديث ۹۵۷۳ ، مسند احمد رقم الحديث ۸۰۹۰ ، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ۸۸۳۲ ، ورقم ۸۸۳۳ ، صحيح ابن حبان رقم الحديث ۴۵۱۸ ذكر البيان بانّ الرجل الذي يُعرفُ منه الفجور قد يؤيد الله دينه بامثاله ، المعجم الاوسط رقم الحديث ۳۳۹۳ ، شرح السنّة للبغوي رقم الحديث ۲۵۲۶ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ۹۵۶۸ .

(۲) تبليغي اور اصلاحي مضامين لمولانا مفتي محمد عاشق الهي بُلند شهري ج۳ ص ۲۱۹ .

(۳) (إِنَّ اللهَ لَيُؤَيِّدُ هٰذَا الدِّيْنَ بِالرَّجُلِ الْفَاجِرِ) أَيِ الْمُنَافِقِ أَوِ الْفَاسِقِ مِمَّنْ يَعْمَلُ رِيَاءً أَوْ يَخْلِطُ بِهِ مَعْصِيَةً ، وَرُبَّمَا يَكُونُ عَمَلًا بِهِ سُوءُ الْخَاتِمَةِ . نَسْأَلُ اللهَ الْعَافِيَةَ .... وَمِنْ نَظَائِرِهِ مَنْ يُصَنِّفُ أَوْ يُدَرِّسُ أَوْ يُعَلِّمُ أَوْ يَتَعَلَّمُ أَوْ يُؤَذِّنُ أَوْ يَؤُمُّ أَوْ يَأْتَمُّ وَأَمْثَالُ ذٰلِكَ ، كَمَنْ يَبْنِي مَسْجِدًا أَوْ مَدْرَسَةً أَوْ زَاوِيَةً لِغَرَضٍ فَاسِدٍ وَقَصْدٍ كَاسِدٍ مِمَّا يَكُونُ سَبَبًا لِنِظَامِ الدِّينِ وَقَوَامِ الْمُسْلِمِينَ ، وَصَاحِبُهُ مِنْ جُمْلَةِ الْمَحْرُومِينَ ، جَعَلَنَا اللهُ تَعَالَى مِنَ الْمُخْلِصِينَ بَلْ مِنَ الْمُخْلَصِينَ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۳۷۹۴/۹ كِتَابُ الْفَضَائِلِ بَابٌ فِي الْمُعْجِزَاتِ في تشريح حديث ۵۸۹۲ (۲۵) .

د الله ﷻ د رَضا د پاره عمل کولو سره ايمان کامل کيږي

ځوک چې هر نېک عمل په اخلاص باندې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کوي نو په دې سره د ده ايمان کامل کيږي.

د ابوداؤد شريف حديث دی، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

مَنْ أَحَبَّ لِلَّهِ، وَأَبْغَضَ لِلَّهِ، وَأَعْطَى لِلَّهِ، وَمَنَعَ لِلَّهِ فَقَدِ اسْتَكْمَلَ الإِيمَانَ. (۱)

ځوک چې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره (د څه څيز يا د يو چا سره) محبت ساتي، د الله ﷻ د رَضا د پاره ورسره بُغض ساتي، د الله ﷻ د رَضا د پاره ورکړه کوي، او د الله ﷻ د رَضا د پاره (د چا نه څه څيز) منع کوي نو يقيناً ده خپل ايمان کامل کړو.

د حديث تشريح: يعنى کوم مسلمان بنده چې هر نېک کار خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کوي، ريا او شهرت يې مقصد نه وي نو په دې سره د ده ايمان کامل کيږي.
مثلاً يو نېک کس وي، شريعت د هغه سره د تعلق ساتلو اِجازت ورکړې وی او دا د هغه سره خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره محبت ساتي،
يا د يو چا د گناه او بَد عمل سره خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره بُغض ساتي،
يا چا ته څه صدقه ورکوي نو خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره يې ورکوي، او په هغه ځايونو کې خرچ کوي چې شريعت په هغې کې د خرچ کولو اجازت ورکړې وي،
يا د چا نه څه څيز منع کوي نو خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره يې ورنه منع کوي (مثلاً هغه ورنه د گناه په ځايونو کې د روپو خرچ کولو مطالبه کوي او دا يې ورنکړي)،
يا د دينه علاوه نور کارونه خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کوي نو په دې سره د ده ايمان

(۱) سنن ابي داؤد كِتَاب السُّنَّةِ بَابُ الدَّلِيلِ عَلَى زِيَادَةِ الإِيمَانِ وَنُقْصَانِهِ رقم الحديث ۴۶۸۱ قال الالباني: صحيح، مشكوة المصابيح كتاب الايمان الفصل الثاني رقم الحديث ۳۰ (۲۹)، شعب الايمان رقم الحديث ۸۶۰۵، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۳۴۶۹، مجمع الزوائد رقم الحديث ۳۱۰، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۶۱۳، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۳۰۴۳۷، المعجم الاوسط للطبراني رقم الحديث ۹۰۸۳. سنن الترمذي رقم الحديث ۲۵۲۱.

Scanned with CamScanner

کامل کیږي . (۱)

په ښه نیت سره دنیوي کارونه هم په دیني کارونو باندې بدلیږي

محترمو مسلمانانو ! مونږ روزانه بعضې کارونه د عادت په طور باندې کوو ، مثلاً : خوراک ، څکاک ، خوب ، تلل ، د ملګرو سره ملاویدل ، انفرادي یا اِجتماعي ژوند تیرول. نو که مونږ همدا کارونه په ښه نیت باندې د سُنت طریقې موافق خاص د الله ﷻ د رضا د پاره اوکړو نو د همدې عادت نه عبادت جوړیږي ، او په دې باندې مونږ ته اَجر ملاویږي .

په یو څو کارونو کې د ښه نیت طریقه درته ښایم ، ددینه علاوه نور کارونه تاسو وریاندې قیاس کړئ :

مثلاً مونږ د خوراک او څکاک په وخت دا نیت اوکړو چې د نبي علیه السلام حدیث دی :

وَلِنَفْسِكَ عَلَيْكَ حَقًّا . او ستا د نفس هم په تا باندې حق شته . (۲)

نو ددې حق اَداء کولو د پاره زه خوراک څکاک کوم .

یا په کې دا نیت اوکړو چې په دې خوراک او څکاک سره زما په بدن کې د عبادت کولو د پاره طاقت پیدا شي .

یا په کې دا نیت اوکړو چې کله به نبي علیه السلام ته خوراک راوړې شو نو دوی به د الله ﷻ نِعمت ګڼړلو ، شکریه به یې اَداء کړه او اُو به یې خوړ . او زه هم د نبي علیه السلام د اِتباع په وجه دا خوراک څکاک کوم .

نو په داسې قِسمه نیت کولو سره به دا خوراک څکاک هم عبادت اوګرځي ، او په دې به هم را ته الله ﷻ اجر راکوي .

---

(۱) (مَنْ أَحَبَّ) أَيْ شَيْئًا أَوْ شَخْصًا، فَحُذِفَ الْمَفْعُولُ لِيَذْهَبَ الْوَهْمُ كُلَّ مَذْهَبٍ (لِلّٰهِ) لَا لِغَرَضٍ سِوَاهُ، وَلَا لِشَهْوَةٍ تَتْبَعُهُ وَنَحْوِهِ (وَأَبْغَضَ لِلّٰهِ كَذٰلِكَ (وَأَعْطَى لِلّٰهِ، وَمَنَعَ لِلّٰهِ) وَكَذٰلِكَ سَائِرُ الْأَعْمَالِ. فَتَكَلَّمَ لِلّٰهِ، وَسَكَتَ لِلّٰهِ وَاخْتَلَطَ بِالنَّاسِ لِلّٰهِ ، وَاعْتَزَلَ عَنِ الْخَلْقِ لِلّٰهِ كَقَوْلِهِ تَعَالَى حَاكِيًا : { إِنَّ صَلَاتِي وَنُسُكِي وَمَحْيَايَ وَمَمَاتِي لِلّٰهِ } [الانعام ۱۶۲] ، مرقاة المفاتيح ۱/۱۰۷ ، مشكوة المصابيح كتاب الايمان الفصل الثاني في تشريح رقم الحديث ۳۰ (۲۹)

(۲) صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ صُنْعِ الطَّعَامِ وَالتَّكَلُّفِ لِلضَّيْفِ رقم الحديث ۶۱۳۹ ، و رقم الحديث ۱۹۶۸ ، سنن ابي داؤد أَبْوَابُ قِيَامِ اللَّيْلِ بَابُ مَا يُؤْمَرُ بِهِ مِنَ الْقَصْدِ فِي الصَّلَاةِ رقم الحديث ۱۳۶۹ ، سنن الترمذي رقم الحديث ۲۴۱۳ .

يا مثلاً مونږ خوب په دې نيت باندې کوو چې د سهر مانځه ته په وخت باندې راپاڅو .

يا مثلاً آودس ماتې په دې نيت باندې کوو چې گندگي زانه لرې شي ، طبيعت مو صحيح شي او عبادت په اطمينان سره اوکړو .

يا مثلاً مونږ د والدينو سره احسان په دې نيت باندې کوو چې الله او رسول مونږ ته د دوی سره د احسان کولو حُکم کړی ،

يا مثلاً مونږ د خپلې بي بي او بچو سره محبت په دې نيت باندې کوو چې نبي عليه السلام مونږ ته ددې حُکم کړی ، او په خپله پيغمبر عليه السلام هم د خپلو بيبيانو او بچو سره محبت کړی ،

يا مثلاً مونږ د شريعت موافق اخيستل ، خرڅول او تجارت په دې نيت باندې کوو چې الله تعالی په مونږ باندې د خپلې بي بي او خپلو بچو کوم حقوق مقرر کړي په دې روپو سره به د هغوی حقوق آداء کړو ،

نو په داسې قِسمه نيتونو سره به دا ټول کارونه د الله ﷻ د پاره اوګرځي ، دا به هم عبادت شي ، او په دې باندې به هم مونږ ته آجر راکولې شي .(۱)

بلکه زه به دا اُووايم چې که يو کس په بازار کې مثلاً ټماټر خرڅوي او دا آواز کوي چې " ټماټر په پنځوس روپۍ کِلو " خو دده نيت دا وي چې زه د الله او رسول د حکم مطابق د خپل آولاد د پاره حلال رزق ګټم نو ده ته به په دې باندې هم آجر ملاويږي .

ليکن که يو کس " سبحان الله ، سبحان الله " يا بل ذِکر د الله ﷻ د رَضا د پاره نه کوي ، بلکه په دې کې يې نيت دا وي چې زه خلقو ته بزرګ معلوم شم ، يا يې مقصد رِيا او شهرت وي نو بيا په دې ذِکر باندې هم ده ته آجر نه ملاويږي .

په " تَعْلِيْمُ الْمُتَعَلِّم " کې ذکر دي :

ډير اعمال په ظاهري اِعتبار سره دُنياوي معلوميږي خو په ښه نيت سره دا آخروي اعمال ګرځي ، او ډير آعمال په ظاهري اِعتبار سره آخروي آعمال معلوميږي ليکن په بَد

---

(۱) اصلاحي خطبات لمولانا مفتي محمد تقي عثماني ج ۹ ص ۳۹ ، و خطبات حکيم الاسلام لمولانا محمد طيب رحمه الله ج۲ ص ۱۰۲ مع التغير و الاضافة .

نيت سره دا دُنياوي اعمال کړځي.(۱)

نيت په منزله د رُوح دی

شاه ولي الله رحمه الله په " حُجَّةُ اللهِ البالغة " کښې ليکلي دي چې د نيت مثال په شان د رُوح دی، او د عبادت مثال په شان د جسَد دی، او جسد بغير د رُوح نه ژوندي نه وي نو همدغه شان عبادت هم بغير د صحيح نيت نه معتبر نه دی.

دغه وجه ده چې په بعضې ځايونو کښې انسان ته د صحيح نيت په وجه د نيک عمل کولو آجر ملاويږي، اګرچې ده دا عمل د څه شرعي عُذر په وجه نه وي کړی. او په احاديثو کښې ددې تذکره شته. (۲)

په ښه نيت سره په کمره کښې رُوشندان پريخودل

يو کس ځانله کور جوړ کړې وُ، په هغې کښې يې رُوشندان هم پريښې وُ، د کور جوړولو نه پس يې خپل شيخ (أستاذ) ته دَعوت ورکړو، هغه چې دې کور ته راغی او دا رُوشندان يې

---

(۱) تعليم المتعلم ص ۱۲.

(۲) وَاعْلَم أَنَّ النِّيَّةَ رُوحٌ وَالعِبَادَةَ جَسَدٌ. وَلَا حَيَاةَ لِلجَسَدِ بِدُونِ رُوحٍ. وَالرُّوحُ لَهَا حَيَاةٌ بَعْدَ مُفَارَقَةِ البدنِ، وَلٰكِن لَا يظهرُ آثَارُ الحَيَاةِ كَامِلَةً بِدُونِهِ. وَلِذٰلِك قَالَ اللهُ تَعَالى: ﴿لَن يَّنَالَ اللهَ لُحُومُهَا وَلَا دِمَاؤُهَا وَلٰكِن يَّنَالُهُ التَّقْوٰى مِنْكُمْ﴾ وَقَالَ رَسُولُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "إِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ". وَشبه النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِي كَثِيرٍ من المَوَاضِع من صدقت نِيَّته ـ ولم يتمَكَّن من العَمَل لمانع ـ بمن عمل ذٰلك العَمَل كالمسافر وَالمَرِيض لَا يستطيعان وردا واظبا عَلَيْهِ فيكتب لهما، وكصادق العَزم فِي الإنفاق، وَهُوَ مملق يكتب كَأَنَّهُ أنفق. حجة الله البالغة ۲/ ۱۳۰ بَقِيَّة مباحث الاحسان

شاه ولي الله رحمه الله روستو د جهاد په موضوع کښې ليکلي: إِنَّ الأَعْمَالَ أَجسادٌ وَانَّ النِّيَاتِ أَرْوَاحٌ لَهَا. وَإِنَّمَا الأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ. وَلَا عِبْرَةَ بالجسد إِلَّا بِالروحِ. وَرُبمَا تفِيد النِّيَّةُ فَائِدَةَ العَمَلِ وَإِن لم يقترن بهَا إِذا كَانَ فَوته لمَانع سماوي دون تَفْرِيط مِنْهُ. وَهُوَ قَوْله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّ بِالمَدِينَةِ أَقْوَامًا مَا سِرْتُمْ مَسِيرًا وَلَا قَطَعْتُمْ وَادِيًا إِلَّا كَانُوا مَعَكُمْ. قَالُوا: يَا رَسُولَ اللهِ! وَهُمْ بِالمَدِينَةِ؟ قَالَ: وَهُمْ بِالمَدِينَةِ، حَبَسَهُمُ العُذْرُ". حجة الله البالغة ۲/ ۲٦۷ الجهاد

اوليد نو دده نه يې پوښتنه اوکړه چې : دا رُوشندان دې ولې جوړ کړی ؟

ده ورته وويل : دا مې د هوا د پاره جوړ کړی (چې په دې کې به تازه هوا او رَڼا راننوځي) .

شيخ ورته وويل : د الله بنده ! که چيرته تا په دې کې دا نيت کړې وی چې په دې کې به ماته د آذان آواز راځي نو ثواب به دې هم شوې وُ او هوا به هم په کې راتله ، ځکه د ثواب د پاره نيت ضروري دی ، او د هوا راتلو د پاره خو نيت ضروري ندی ، دا په کې په خپله راځي .

په نيت سره عادت په عبادت باندې بدليږي ، بغير د نيت نه انسان ته ثواب نه ملاويږي ، مثلاً يو کس بغير د نيت نه تږوله ورځ د خوراک ، څکاک او جِماع نه ځان منع کړي خو چې نيت يې د روژې نه وي نو ده ته د روژې ثواب نه ملاويږي . ليکن که دا په کې د روژې نيت اوکړي نو بيا ورته د روژې ثواب ملاويږي .

لهذا په هر کار کې د الله ﷻ د رَضا نيت په کار دی .

بُغض او نفرت به د چا د ذات سره نشي کولی ، بلکه د هغه د بَد عمل سره به کولې شي

د ابوداؤد شريف په مذکوره حديث کې د کامِلِ اِيمان يوه نَخه دا هم ذکر شوه :

وَاَبْغَضَ لِلّٰهِ . بُغض خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کوي .

په دې ځای کې په دې خبره باندې ځان پوهه کړئ چې د چا د ذات سره به بُغض نشي کولی ، بلکه د هغه د بَد عمل سره به بُغض کولې شي .

بزرګانو تر دې پورې ليکلي دي چې د کافر ، فاسق او ګناهګار د ذات سره به هم بُغض نشي کولی بلکه د هغه د کُفر ، فِسق او ګناه سره به بُغض کولې شي .

دغه وجه ده چې که دا خلق د کُفر ، فِسق او ګناه نه توبه اُوباسي نو دا بيا د محبت لائق دي . او د دې نَمونه هم د مونږ سره موجود ده ، هغه دا چې :

حضرت وَحشي رضي الله عنه د اسلام راوړو نه مخکې د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم محبوب تره " حضرت حمزه رضي الله عنه " شهيد کړې وُ ، او حضرت هِندې رضي الله عنها (چې ترا وسه مسلمانه

شوي نه وه) د حضرت حمزه ﷺ ځګر راأوويست، او وې ژېچلو.

خو چې کله دوی اسلام راوړو نو اوس د حضرت وَحشي د نوم سره رَضِيَ اللهُ عَنْهُ ويلې شي ، او د هِندې د نوم سره رَضِيَ اللهُ عَنْهَا ويلې شي. دا ځکه چې د دوی د ذات سره نفرت او بُغض نه وُ ، بلکه د دوی د کُفري عقيدې سره وُ . پس کله چې دوی ايمان راوړو نو اوس د دوی د ذات سره هيڅ نفرت نشي کولی.(۱)

کومه غصه چې د الله ﷻ د پاره وي د هغې نه دُشمني او فتنې نه پيدا کيږي

کله چې غُصه خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره وي نو د دينه هيڅ کله ذاتي دُشمني او فِتنې نه پيدا کيږي ، ځکه د چا سره چې غصه کولې شي هغه پوهيږي چې دده غُصه زما د ذات سره نده ، بلکه زما د دې بَد عمل سره ده ، نو هغه يې هم بَده نه ګڼړي .

خو غصه داسې په کار ده چې انسان بيا خپل ځان کنټرول کولې شي . يعنى چيرته چې شريعت انسان ته د غصې کولو اجازت ورکړې وي هلته دا غصه کوي خو چې کله جائز موقع ختمه شي نو دا بيا خپل ځان کنټرول کړي او د شرعي حدودو نه تجاوز اونکړي .

د حضرت عُمر ﷺ واقعه

د نبي عليه السلام د تره " حضرت عباس ﷺ " کور د مسجدِ نبوي سره مُتّصِل وُ ، يوه ورځ حضرت عُمر ﷺ مسجدِ نبوي ته راننوت نو وې کتل چې د حضرت عباس ﷺ د کور ناوه جُمات طرف ته لږيدلې وه ، او ددې ناوې د باران أوبه د مسجدِ نبوي په صِحن کې غورځيدی ، حضرت عُمر ﷺ دا سوچ اوکړو چې :

جُمات خو د الله ﷻ کور دی ديته که د چا د کور د ناوې أوبه راځي نو دا د الله ﷻ د حُکم او د جُمات د آدابو خلاف ده .

نو حُکم يې اوکړو چې دا ناوه ماته کړئ . پس دا ناوه ماته کړې شوه .

کله چې حضرت عباس ﷺ خبر شو چې زما د کور ناوه ماته شوې نو حضرت عمر ﷺ ته راغی او ورته وې ويل : تاسو دا ناوه ولې ماته کړه ؟

(۱) اصلاحي خطبات ج ۹ ص ۳۹ .

ده ورته وويل : جُمات د چا شخصي کور نه وي ، ديته د کور ناوه راويستل د شريعت خلاف وه نو ما څکه ماته کړه .

حضرت عباس ﷜ ورته وويل : تاته پته شته ؟ داناوه خو ما د نبي عليه السلام په زمانه کې د هغوی په اجازت باندې لږولې وه ، تاسو څوک يئ چې دا مو ماته کړه ؟

حضرت عُمر ﷜ ورته اوفرمايل . آيا نبي عليه السلام تاته ددې اجازت درکړې وُ ؟

هغه ورته وويل : آو (اِجازت يې راکړې وُ) .

چونکه حضرت عُمر ﷜ خو دا کار خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کړې وُ خو کله چې ورته معلومه شوه چې ده ته نبي عليه السلام ددې اِجازت ورکړې وُ نو فوراً يې حضرت عباس ﷜ ته وويل :

اې عباس ! د الله د پاره ته د ما سره هغه ځای ته لاړ شه چې دا ناوه هلته دوباره اُولږوو .

دواړه هغه ځای ته لاړل ، حضرت عُمر ﷜ هلته د رکوع په حالت کې اُودريد او حضرت عباس ﷜ ته يې وويل :

اې عباس ! د الله د پاره ته زما په شا باندې اُودريږه او دا ناوه واپس په هماغه ځای باندې اُولږوه .

هغه ورته وويل : تاسو لاړ شئ زه به دا په بل چا باندې اُولږوم .

ده ورته وويل : د عمر دا طاقت کله شته چې دا د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم په اجازت باندې لږول شوې ناوه ماته کړي ، مانډ خو غټ جُرم شوی ، ددې سزا کم از کم داده چې زه اوس د رکوع په حالت کې اُودريږم ، ته زما په شا باندې اُودريږه او دا ناوه واپس په هماغه ځای باندې اُولږوه .

نو حضرت عباس رضي الله عنه ده په شان باندې اُودريد او ناوه يې په هماغه ځای باندې اولږوله .(۱)

فائده : د حضرت عُمر ﷜ غصه خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره وه ، دغه وجه وه چې کله ورته معلومه شوه چې نبي عليه السلام ده ته ددې ناوې اِجازت ورکړې وُ نو بيا يې خپل

(۱) اصلاحي خطبات ج ۹ ص ۴۴ ، و ج ۳ ص ۱۹۲ .

ځان کنټرول کړو او غصه يې ختمه کړو.

د الله ﷻ حکم منل عبادت دی

انسان ته چې په هر حالت کې د الله ﷻ د طرفه څه حکم شوی وي او دا ورباندې خاص د الله ﷻ د رضا د پاره عمل کوي نو همدا عبادت دی، ځکه عبادت د يو خاص عمل يا قول نوم ندی، بلکه د الله ﷻ د حکم منلو نوم عبادت دی.

تر دې چې د ځنې ګناهونو په باره کې شريعت د څه مصلحت د پاره خاص په يو څو صورتونو کې اجازت ورکړی نو بيا په دې باندې عمل کول عبادت دی.

مثلاً دروغ ويل ګناه ده ليکن کله چې په دروغ ويلو سره د دوه مسلمانانو په مينځ کې صُلح راځي او فِتنه پرې ختميږي نو بيا دروغ ويل ضروري دي، او دا هم په عبادت کې داخل دي.

(((په احاديثو کې هم ددې تذکره شته چې د دوه مسلمانانو په مينځ کې د صلحې کولو په وخت دروغ صحيح دي، دا د دروغو په ګناه کې کې داخل ندي. (۱))))

---

(۱) قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ فَيَنْمِي خَيْرًا، أَوْ يَقُوْلُ خَيْرًا. صحيح البخاري كِتَابُ الصُّلْحِ بَابٌ لَيْسَ الكَاذِبُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ رقم الحديث ۲۶۹۲. سنن الترمذي أَبْوَابُ البِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِي إِصْلَاحِ ذَاتِ البَيْنِ رقم الحديث ۱۹۳۸، مسند احمد رقم الحديث ۲۷۲۷۲.

وفي رواية: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ، وَيَقُوْلُ خَيْرًا وَيَنْمِي خَيْرًا». قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَلَمْ أَسْمَعْ يُرَخَّصُ فِي شَيْءٍ مِمَّا يَقُوْلُ النَّاسُ كَذِبٌ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ: الْحَرْبُ، وَالْإِصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ، وَحَدِيثُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ وَحَدِيثُ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا. صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالآدَابِ بَابُ تَحْرِيمِ الْكَذِبِ وَبَيَانِ مَا يُبَاحُ مِنْهُ رقم الحديث ۱۰۱ (۲۶۰۵)، شعب الايمان رقم الحديث ۴۴۵۶، الادب المفرد للبخاري رقم الحديث ۳۸۵.

وفي رواية: عَنْ أُمِّ كُلْثُومٍ بِنْتِ عُقْبَةَ، قَالَتْ: مَا سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يُرَخِّصُ فِي شَيْءٍ مِنَ الْكَذِبِ إِلَّا فِي ثَلَاثٍ، كَانَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: لَا أَعُدُّهُ كَاذِبًا، الرَّجُلُ يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ، يَقُوْلُ الْقَوْلَ وَلَا يُرِيدُ بِهِ إِلَّا الْإِصْلَاحَ، وَالرَّجُلُ يَقُوْلُ فِي الْحَرْبِ، وَالرَّجُلُ يُحَدِّثُ امْرَأَتَهُ، وَالْمَرْأَةُ تُحَدِّثُ زَوْجَهَا. سنن ابي داود كِتَابُ الْأَدَبِ بَابٌ فِي إِصْلَاحِ ذَاتِ الْبَيْنِ رقم الحديث ۴۹۲۱، قال الالباني: صحيح.

قَالَ الْقَاضِي لَا خِلَافَ فِي جَوَازِ الْكَذِبِ فِي هٰذِهِ الصُّوَرِ وَاخْتَلَفُوا فِي الْمُرَادِ بِالْكَذِبِ الْمُبَاحِ ←←←←←←

همدارنګې بعضې کارونه په د خپل ذات په اعتبار سره صحيح وي ليکن شريعت په دا کارونه په څه خاص وختونو کې منع کړي وي ، نو بيا د دينه منع کيدل عبادت دی .

مثلاً مونځ په خپل وخت باندې کول عبادت دی ليکن په درې وختونو (طلوع ، غروب او استواء) کې مونځ کولو نه شريعت منع کړی ، په دې وختونو کې مونځ کول حرام دی ، نو اوس په دې وختونو کې مونځ نه کول عبادت دی .

يا مثلاً په عامو ورځو کې روژه نيول عبادت دی ليکن د اختر په ورځ او اَيَّامُ التَّشرِيق کې شريعت د روژې نيولو نه منع کړی ، نو اوس په دې ورځو کې روژه نه نيول عبادت دی .

يا مثلا رښتيا ويل عبادت دی ليکن کله چې د رښتيا ويلو نه فتنه او فساد پيدا کيږي نو بيا دا ناجائز دي ، مثلاً غيبت کول خو په حقيقت کې رښتيا دي ځکه غيبت ديته وايي "چې په انسان کې يو عيب وي او ته د هغې تذکره کوې " نو دا اګرچې رښتيا دي ليکن شريعت د دينه منع کړی ، نو اوس د دې غيبت نه منع کيدل عبادت دی .

بهر حال ، الله ﷻ چې انسان ته په هر حالت کې څه حُکم کړې وي هماغه منل عبادت دی .(۱)

د نيک عمل ارادې کولو سره هم انسان ته نيکي ملاويږي

که يو انسان په اخلاص باندې د نيک عمل اراده اوکړي او بيا د څه عُذر په وجه دا عمل اونکړې شي نو په دې ښه اراده باندې هم ده ته يوه نيکي ملاويږي .

په بخاري شريف او مسلم شريف کې دا حديث ذکر دی :

←←← فِيهَا مَا هُوَ ؟ فَقَالَتْ طَائِفَةٌ هُوَ عَلَى إِطْلَاقِهِ وَأَجَازُوا قَوْلَ مَا لَمْ يَكُنْ فِي هٰذِهِ الْمَوَاضِعِ لِلْمَصْلَحَةِ وَقَالُوا الْكَذِبُ الْمَذْمُومُ مَا فِيهِ مَضَرَّةٌ وَاحْتَجُّوا بِقَوْلِ إِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ﴿ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ ﴾ . و ﴿ إِنِّي سَقِيمٌ ﴾ وَقَوْلُهُ : إِنَّهَا أُخْتِي . وَقَوْلُ مُنَادِي يُوسُفَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ﴿ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴾ قَالُوا وَلَا خِلَافَ أَنَّهُ لَوْ قَصَدَ ظَالِمٌ قَتْلَ رَجُلٍ هُوَ عِنْدَهُ مُخْتَفٍ وَجَبَ عَلَيْهِ الْكَذِبُ فِي أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ أَيْنَ هُوَ ..... شرح النووي على مسلم ۱۶ /۱۵۸ باب تحريم الكذب وبيان ما يباح منه في تشريح حديث ۲۶۰۵ .

نوټ : د دې مسئلې پوره تفصيل وروستو په صفحه ۳۱۳ کې ذکر دی . ابوالشمس عفی عنه

(۱) خطبات حكيم الاسلام لمولانا قاري محمد طيب صاحب ج۲ ص ۱۰۲ اخلاص في الدين ، طبع مكتبه عمر فاروق .

عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فِيمَا يَرْوِي عَنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ قَالَ: إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ وَالسَّيِّئَاتِ ثُمَّ بَيَّنَ ذٰلِكَ. فَمَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً، فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ عَشْرَ حَسَنَاتٍ إِلَى سَبْعِ مِائَةِ ضِعْفٍ إِلَى أَضْعَافٍ كَثِيرَةٍ. وَمَنْ هَمَّ بِسَيِّئَةٍ فَلَمْ يَعْمَلْهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ عِنْدَهُ حَسَنَةً كَامِلَةً. فَإِنْ هُوَ هَمَّ بِهَا فَعَمِلَهَا كَتَبَهَا اللهُ لَهُ سَيِّئَةً وَاحِدَةً. (۱)

نبي کريم صلی الله علیه وسلم د خپل رَب دا خبره نقل کوي چې بیشکه الله تعالی د نیکۍ او بدۍ متعلق یوه فیصله لیکلی (یعنی په خپل عِلم کې یې ددې اَندازه مقرر کړې او فرښتو ته یې ددې د لیکلو حُکم کړی (۲)) ، بیا یې د هغې بیان (او وَضاحت) داسې کړی:

څوک چې د یوې نیکۍ اِراده اوکړي خو بیا یې (د څه عُذر په وجه) اونکړي نو الله تعالی ده ته ددې په عِوض کې یوه کامله نیکي اولیکي.

او که چیرته د نیکۍ ارادې کولو نه پس په هغې باندې عمل هم اوکړي نو الله تعالی ده ته (د اِخلاص موافق) د لس (۱۰) چَنده نه نیولې تر اُووه سوه (۷۰۰) چَنده پورې نیکۍ لیکي، بلکه ددینه زیات څو چَنده پورې ورته لیکي.

او که څوک د یوې بَدۍ (ګناه) اِراده اوکړي بیا په هغې باندې (د الله ﷻ د یَرې نه) عمل اونکړي نو الله تعالی ده ته یوه کامِل نیکي لیکي.

او که چیرته د بَدۍ اِراده کولو نه پس په دې باندې عمل اوکړي نو الله تعالی ده ته صرف یوه ګناه اولیکي.

---

(۱) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ مَنْ هَمَّ بِحَسَنَةٍ أَوْ بِسَيِّئَةٍ رقم الحديث ٦٤٩١ ، صحيح مسلم كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ إِذَا هَمَّ الْعَبْدُ بِحَسَنَةٍ كُتِبَتْ، وَإِذَا هَمَّ بِسَيِّئَةٍ لَمْ تُكْتَبْ رقم الحديث ٢٠٧(١٣١) ، مشكوة المصابيح باب سعة رحمة الله رقم الحديث ٢٣٧٤(١١) ؛ مسند احمد رقم الحديث ٢٨٢٧، ورقم ٣٤٠٢.

(۲) (إِنَّ اللهَ كَتَبَ الْحَسَنَاتِ) أَيْ: أَثْبَتَهَا فِي سَابِقِ عِلْمِهِ وَأَمَرَ الْمَلَائِكَةَ بِكَتْبِهِمَا فِي اللَّوْحِ أَوْ بَيَّنَهُمَا وَعَيَّنَهُمَا فِي كِتَابِهِ، أَوْ قَضَاهُمَا وَقَدَّرَهُمَا أَوْ أَمَرَ الْحَفَظَةَ بِكِتَابَتِهِمَا لِيُوَازِنَهُمَا، أَوْ صُحُفِهِمَا يَوْمَ الْقِيَامَةِ. مرقاة المفاتيح بَابُ رَحْمَةِ اللهِ ١٦٣٥/٤ في تشريح حديث ٢٣٧٤.

چې د تهجدو نيت اوکړي نو ثواب ورته ملاويږي اګر چې اوده پاتې شي

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمايي :

مَنْ أَتَى فِرَاشَهُ وَهُوَ يَنْوِي أَنْ يَقُومَ يُصَلِّي مِنَ اللَّيْلِ فَغَلَبَتْهُ عَيْنَاهُ حَتَّى أَصْبَحَ كُتِبَ لَهُ مَا نَوَى وَكَانَ نَوْمُهُ صَدَقَةً عَلَيْهِ مِنْ رَبِّهِ عَزَّ وَجَلَّ .(۱)

څوک چې (د اُوده کيدلو د پاره) خپلې بِسترې ته راشي او دا نيت اوکړي چې شپې به د تهجّدو مانځه د پاره راپاځي ، بيا ورباندې خوب داسې غلبه اوکړي چې سهَر راپاڅي نو د ده ته به د تهجدو ثواب اوليکلې شي ، او دده خوب به په ده باندې د خپل رَب د طرفه صدقه (عطيه) شي .

په ښه نيت کولو سره د عمل ثواب ملاويدل

ملا علي قاري رحمه الله په " مرقاة " کې ذکر کړي : په رواياتو کې راځي چې د بني اسرائيلو يو کَس د قحط سالۍ په کال د شګو په يو ډِهيري باندې تېريدو نو ده د ځان سره وويل : لَوْ كَانَ هٰذَا الرَّمْلُ طَعَامًا لَقَسَمْتُهُ بَيْنَ النَّاسِ .

که چيرته دا شګه خوراک وی نو ما به په خلقو باندې تقسيم کړې وی .

الله ﷻ د هغه زمانې پيغمبر ته وَحي اوکړه چې : هغه کس ته اووايه چې الله تعالى ستا خبره ريښتيا کړه ستا دا ښه نيت يې خوښ او قبول کړو او تاته يې ددې شګې د غونډۍ هومره خوراک صدقه کولو ثواب درکړو .(۲)

---

(۱) سنن النسائي كِتَابُ قِيَامِ اللَّيْلِ وَتَطَوُّعِ النَّهَارِ بَابُ مَنْ أَتَى فِرَاشَهُ وَهُوَ يَنْوِي الْقِيَامَ فَنَامَ رقم الحديث ۱۷۸۷ . قال الالباني: صحيح. سنن ابن ماجة باب ماجاء فيمن نام عن حزبه من الليل رقم الحديث ۱۳۴۴ ، المستدرک على الصحيحين للحاكم رقم الحديث ۱۱۷۰ ، وقال الحاكم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحٌ عَلَى شَرْطِ الشَّيْخَيْنِ، وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ. السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۴۷۲۲ ، كنز العمال رقم الحديث ۲۱۳۹۱ ، صحيح ابن خزيمة رقم الحديث ۱۱۷۲ .

(۲) رُوِيَ أَنَّ رَجُلًا مِنْ بَنِي إِسْرَائِيلَ مَرَّ بِكُثْبَانِ رَمْلٍ فِي مَجَاعَةٍ . فَقَالَ فِي نَفْسِهِ : لَوْ كَانَ هٰذَا الرَّمْلُ طَعَامًا لَقَسَمْتُهُ بَيْنَ النَّاسِ . فَأَوْحَى اللهُ إِلَى نَبِيِّهِمْ : قُلْ إِنَّ اللهَ قَدْ صَدَّقَكَ، وَشَكَرَ حُسْنَ صَنِيعِكَ، وَأَعْطَاكَ ثَوَابَ مَا لَوْ كَانَ طَعَامًا فَتَصَدَّقْتَ بِهِ . مرقاة المفاتيح ۱/ ۳۵ في شرح حديث ۱ .

بهر حال ، هر نېک عمل په ښه نيت باندې خاص د الله ﷻ د رضا د پاره په کار دی ، ځکه د الله ﷻ په نزد باندې هغه عمل مقبول دی چې په هغې کې اخلاص وي .

د اخلاص واله لږ عمل د هغه ډېر عمل نه بهتر دی چې په هغې کې اخلاص نه وي ، ځکه د اخلاص واله لږ عمل الله تعالی زياتوي او ډېر آجر پرې ورکوي ، او په کوم ډېر عمل کې چې اخلاص نه وي نو په هغې کې هيڅ ثواب نه وي بلکه اَلْټه په کې (د رِيا په وجه) د سزا خطره وي .(۱)

د اَسلافو د اِخلاص يو څو واقعات

که موږ د خپلو اَسلافو حالات اوګورو نو هغوی به هر عمل په اخلاص باندې خاص د الله ﷻ د رضا د پاره کولو ، د رِيا شهرت او ځان خودَنې د پاره به يې نه کولو .

همدارنګې هغوی به د حقوقُ الله آداء کولو سره سره حقوقُ العباد هم په ډېر اخلاص سره آداء کول ، د مخلوقِ خُدا خدمت به يې هم بغير د رِيا او شهرت نه کولو ، ځکه خو ورته د دواړو جهانو د کاميابۍ زېرې ورکړې شوې وُ .

ددې په باره کې درته د څه صحابه کرامو رضي الله عنهم او نورو اسلافو يو څو د عبرت نه ډک واقعات ذکر کوم :

د حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه اِخلاص او خِدمت

کله چې حضرت ابوبکر صديق رضي الله عنه د مسلمانانو خليفه وُ ، نو يو ځل حضرت عُمر رضي الله عنه دده دَربار ته راغی ، دلته په دَربار کې د مدينې منوّرې د غريبانانو او کمزورو خلقو فهرست پروت وُ ، په دې کې ليکلي شوي وو :

(۱) فقيه ابو الليث سمرقندي رحمه الله د يو حديث ذکر کولو نه روستو فرمايي ، فَفِيْ هٰذَا الْخَبَرِ دَلِيْلٌ عَلٰى أَنَّ قَلِيْلَ الْعَمَلِ إِذَا كَانَ لِوَجْهِ اللهِ تَعَالٰى خَيْرٌ مِنَ الْكَثِيْرِ لِغَيْرِ وَجْهِ اللهِ تَعَالٰى . لِأَنَّ الْقَلِيْلَ إِذَا كَانَ لِوَجْهِ اللهِ تَعَالٰى، فَإِنَّ اللهَ يُضَاعِفُهُ بِفَضْلِهِ كَمَا قَالَ اللهُ تَعَالٰى : (وَاِنْ تَكُ حَسَنَةً يُّضٰعِفْهَا وَيُؤْتِ مِنْ لَّدُنْهُ اَجْرًا عَظِيْمًا) [النساء، آية ۴۰] وَأَمَّا الْكَثِيْرُ إِذَا لَمْ يَكُنْ لِوَجْهِ اللهِ تَعَالٰى فَلَا ثَوَابَ لَهُ وَمَأْوَاهُ جَهَنَّمُ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الانبياء والمرسلين للسمرقندي ۱/۲۷ بَابُ الإِخْلَاصِ

" په فلانکي ځای کې بوډا سړې دی ، په فلانکي ځای کې بُوډۍ ښځه ده ، په فلانکي ځای کې بیمار کس دی ، د دوی د خِدمت خپل څوک نشته " .

بیا کومو مسلمانانو چې د دوی د خدمت ذِمه واري قبوله کړې وه د هغوی نومونه ددې خلقو نومونو ته مخامخ لیکل شوي وو .

حضرت عُمر ﷺ چې دا فهرست (لِسټ) ټول اوکتلو نو د یوې بُوډۍ د نوم مخامخ د هیڅا نوم نهٔ لیکلې شوی ، د هغې بُوډۍ خدمت دا وُ چې هغې له به د بهر نه اُوبه راوړل وو او کور به ورله جارُو کول وو .

حضرت عمر ﷺ په زړه کې اِراده اوکړه چې زه به ددې بوډۍ د پاره دا دوه کارونه کوم .

نو په راتلونکې ورځ د سهَر مانځه نه پس حضرت عمر ﷺ د هغې بُوډۍ کور ته ورغی ، دروازه یې ورته اُوټکوله ، او ورته وې ویل : مورې ! زه ستا خدمت د پاره راغلې یم .

بُوډۍ ورته وویل : زما خدمت یو کس کړې دی ، زما د پاره صرف د بهَر نه اُوبه راوړل او کور جارو کول دي ، دا دواړه کارونه هغه کړي دي او د کور نور کارونه زه په خپله کوم .

حضرت عمر ﷺ ورته وویل : مورې ! دا خدمت تاله څوک کوي ؟

هغې ورته وویل : زه هغه نه پېژنم ، ځکه ما تر اوسه هغه ندې لیدلی .

حضرت عمر ﷺ ورنه پوښتنه اوکړه : د هغه څه نوم دی ؟ بُوډۍ ورته وویل : ماته تر اوسه هغه خپل نوم ندې خودلی . ځکه هغه چې کله راشي نو دا آواز اوکړي :

" د خدمت واله راغلی دی " . زه پَرده اوکړم ، هغه اُوبه راوړي ، زمکه جارو کړي ، نور واپس لاړ شي ، د تللو په وخت صرف دا اُووايي : " زه لاړم ، اوس پَرده ختمه کړئ " .

هغه د دیرې زَمانې نه دا خدمت کوي خو ما تر اوسه نه د هغه شکل لیدلې دی ، او نه ماته د هغه نوم معلوم دی . حضرت عمر ﷺ چې دا خبره واوریده نو حیران شو .

په راتلونکي ورځ باندې چې کله ده د تهجدو مونځ اوکړو نو د بوډۍ کور ته راغی ، دروازه یې اُوټکوله او وې ویل : زه د خدمت د پاره راغلې یم .

بوډۍ ورته وویل : خدمت کوونکی راغلی وُ ، خدمت یې اوکړو او لاړ .

حضرت عمر ﷺ حیران شو چې دا څوک دومره د وَخته راغلی وُ ؟

په راتلونکي ورځ چې کله ده د ماسخوتن مونځ اوکړو نو راغی او د بوډۍ د کور په لاره کې پټ کيناست ، ددې د پاره چې اوګوري چې دا مُخلِص کس څوک دی ؟ (چې د دومره زياتې زمانې نه په پټه باندې د بوډۍ خدمت کوي) .

پس کله چې ټول خلق اُوده شو ، او شپه ښه تياره شوه نو ده يو کس اُوليد چې بغير د څپلو نه (پياده) د بوډۍ کور طرف ته راروان دی ، کله چې د بوډۍ کور ته رانژدې شو نو حضرت عمر ﷺ ورپاڅيد ، پوښتنه يې ورنه اوکړه : ته څوک يې ؟

هغه ورته ووئيل : زه ابوبکر يم .

حضرت عمر ﷺ حيران شو ، پوښتنه يې ورنه اوکړه : اې اميرَالمؤمنين ! تاسو څانله په دې وخت کې دلته څنګه تشريف راوړو ؟

حضرت ابوبکر صديق ﷺ ورته ووئيل : ددې بوډۍ خدمت ما په څپله ذِمه باندې اخيستې دی نو ځکه راغلم .

ده ورنه پوښتنه اوکړه : اې اميرُ المؤمنين ! تاسو څپلې څه کړی چې بَرَبنډې خپې پياده راروان يَې ؟

حضرت ابوبکر صديق ﷺ ورته ووئيل : څپلې ما په کور کې پريخې ، او بَرَبنډې خپې پياده ددې د پاره راځم چې زما د خپو د آواز په وجه د چا په خوب کې خَلَل رانشي .

فائده : سبحان الله ، دا هغه خلق وو چې دوی د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم د خُلې مبارکې نه د جنت زيرې هم اوريدلې وُ خو بيا يې هم خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره په پټه باندې داسې نيک اعمال کول چې هيڅوک ورباندې خبر نه وو .

همدغه شان په پټه باندې د خدمت کولو واقعه د حضرت زين العابدين رحمه الله په باره کې هم نقل ده .

د امام زينُ العابدين رَحِمَهُ اللهُ اخلاص او خدمت

د امام زَينُ العابدين رَحِمَهُ الله په حالاتو کې دا خبره ليکل شوې چې دا دير ښائسته او نازک بدن والا وُ ، کله چې دا وفات شو نو چا چې ده ته غُسل ورکول هغوی دده په خې طرف اوګه (اولې) باندې تور داغ اوليد ، دوی حيران شو چې : دا تور داغ ولې پيدا شوی ؟

هغوی د خلقو او دده د کور واله وُ نه دده د سبب په باره کې پوښتنه اوکړه خو هيچا ته

دده پته نه وه.

کله چې دا دَفن شو نو يو څو ورځې روسته د غريبانانو، معذورو او ګندو د کورنه دا

آواز راغی: " افسوس، هغه کس څه شو چې هغه به د شپې په تياره کې زمونږ کورونو ته

اوبه راوړی؟ "

په دې سره خلقو ته دا راز معلوم شو چې امام زينُ العابدين رَحِمَهُ الله به د شپې په تياره کې

خپل مشک راواخيست، د معذورو او مجبورو خلقو کورونو ته به يې اُوبه وَروړلی.

خو دا خدمت يې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره دومره په پټه باندې کولو چې تول عُمر يې

هيچا ته دده تذکره نه وه کړی.(۱)

د حضرت علي ﷺ اخلاص او عاجزي

يو يهودي د حضرت علي ﷺ د وړاندې د نبي عليه السلام په شان کې د ګستاخۍ خبره

اوکړه، حضرت علي ﷺ دا کله برداشت کولې شوه، فورًا يې راأونيو، پاس په سِينه باندې

ورله کيناست، اِراده يې اوکړه چې دا کافر په خَنجر باندې ذبح کړي، د لاندې نه هغه

يهودي د حضرت علي ﷺ په مخ مبارک باندې لاړې راأوتوکلی، په دې سره حضرت علي

ﷺ ورته فورًا راپاڅيد او يهودي يې پريخود.

هغه حيران شو چې زما د قتلولو وخت خو راغلې وُ نو ده زه ولې پريخودم؟ نو دده نه

يې پوښتنه اوکړه: تا زه ولې قتل نکړم؟

ده ورته وويل: ما ته د الله ﷻ د رَضا او د نبي عليه السلام د محبت په وجه وژلی خو چې

(۱) وعن محمد بن إسحاق قال: كان ناسٌ من أهل المدينة يعيشون لا يدرون من أين كان معاشهم. فلمّا مات عليُّ بن الحسين فقدوا ما كانوا يؤتون به بالليل.

وعن عمرو بن ثابت قال: لما مات علي بن الحسين وجدوا بظهره أثرًا، فسألوا عنه. فقالوا: هذا مما كان ينقل الجرب على ظهره إلى منازل الأرامل. مختصر تاريخ دمشق لابن عساكر ۲۳۸/۱۷ علي بن الحسين بن علي بن أبي طالب، وهكذا في سير اعلام النبلاء.

کله تا زما په مخ باندې لاړې راأوتوکلې نو په دې کې ورسره زما د نفس غصه هم شامله شوه ، او زه د خپل نفس په خاطر څوک قتلول نه غواړم (نو ځکه مې ته پريخودې).

هغه يهودي چې دا خبره واوريده نو دومره متأثر شو چې وې ويل :

مخکې زه په کُفر باندې مړ کيدم خو اوس ستا إخلاص زه دومره مُتأثِر کړم چې زه اوس مسلمانيدل غواړم ، ماته کِلمه اووايه (نو هغه مسلمان شو).(۱)

د حضرت خالد بن وليد ﷺ اِخلاص او عاجزي

حضرت خالد بن وليد ﷺ د مسلمانان د جهادي لښکر أمير وُ ، حضرت عُمر ﷺ د جنگِ يَرموق په موقع باندې ده ته خط اوليږل ، په هغه خط کې دا ليکلي وو :

ته چې دکوم لښکر أمير يې د نن نه پس ته د دې عُهدې نه لرې شوې ، ستا په ځاى باندې خط دَوروړونکى کس أمير دى ، اوس که ته ماته راتلل غواړې مدينې منوّرې ته راشه ، او که د عام فوجي په شان د کافرانو خلاف جهاد کول غواړې نو تاته هملته د پاتې کيدو اجازت دى .

حضرت خالد بن وليد ﷺ د عام فوجي په شان د کافرانو خلاف جنګيدل خوښ کړل ، او هملته پاتې شو .

چا دده نه پوښتنه اوکړه : تاسو مخکې د غونډ اسلامي فوج أمير وَئ او اوس تاسو د عام فوجي په شان جنګيږئ نو آيا دا ستاسو د پاره مشکل نده ؟

ده ورته وويل : دا زما د پاره هيڅ مشکل نده ځکه چې کله زه د غونډ فوج أمير ووم نو هلته هم زما د الله ﷻ رَضا مقصد وه ، او اوس چې د يو عام فوجي په شان جنګيږم نو په دې کې مې هم مقصد د الله ﷻ رَضا ده .

د آته صحابه کرامو د اخلاص په وجه په چين کې په کروړونو خلق مسلمانان کيدل

آته (۸) صحابه کرام ﷺ چين ته لاړل ، هلته يې (د دِين د تبليغ سره سره) تجارت هم شروع کړو ، دوى (د اسلامي أصولو موافق) داسې په اِخلاص او دِيانتدارۍ سره تجارت کولو چې خلقو به صرف د دوى نه سَودا کوله ، د نورو دُکاندارانو نه به چا څه نه

(۱) مثنوي مولانا روم ، خطبات فقير ج۱۲ ص۹۰ ، اصلاحي خطبات ج۹ ص۴۲ .

اخيستل، دا ځکه چې نورو دُکاندارانو به د خلقو سره دهوکې کولې او صحابه کرام خو چونکه دِیانتدار وو نو ځکه به خلق دوی ته راتلل.

د هغه ځای تاجرانو حکومت وقت ته شکايت اوکړو چې دلته يو څو کسان د عربو نه راغلي دي او دا مُلک لوټ کول غواړي ، که دوی په همدې حالت باندې پرېخودې شي نو ددې مُلک ټوله سَرمايه به عربو ته ورسي.

د هغه ملک وزير اعظم دې صحابه کرامو ته وويل : تاسو زمونږ مُلک ورانول غواړئ لهذا تاسو ددې ځای نه لاړ شئ.

صحابه کرامو ﷺ ورته وويل : ستاسو د مُلک تاجرانو غريبانان لوټ کړي وو ، مونږ چې کله د اسلامي اُصولو موافق تجارت شروع کړو نو د هغوی د ټګۍ بازار کمزورې شو ، نو ځکه يې د مونږ سره د حسَد په وجه تاسو ته دا شکايت کړې دی ، حالانکه مونږ ستاسو مُلک ته د آبادولو د پاره راغلي يو ، د ورانولو د پاره نه يو راغلي.

وزير اعظم ورته وويل : اګر چې ستاسو خبره ريښتيا ده خو چونکه مونږ ته شکايت رارسيدلې دی نو تاسو ددې ځای نه لاړ شئ.

صحابه کرامو ﷺ ورته وويل : که چيرته په دې کې زمونږ غلطي وي نو بيا مونږ تللو ته تيار يو خو که زمونږ غلطي نه وي او بغير د څه سبب نه تاسو مونږ په زُور اُوباسئ نو بيا زمونږ د طرفه تاسو ته اعلانِ جنګ دی.

د چين خلق د صحابه کرامو ﷺ نه دومره متأثِر شوي وو چې دوی ته يې وويل : مونږ د تاسو سره ملګري يو.

کله چې حکومت ته ددې خبرې پته اُولګيده (چې ټول خلق د دوی سره ملګري دي) نو د خپلې خبرې نه واپس شو او صحابه کرام ﷺ هملته پاتې شو.

صرف د آته (۸) صحابه کرامو د اِخلاص او دِيانتدارئ په وجه نن په چين کې آته کروړه (۸۰۰۰۰۰۰۰) مسلمانان دي.(۱)

(۱) خطبات حکيم الاسلام ج۲ ص ۱۰۹ اخلاص فی الدين.

د یو بزرګ اخلاص

یو مسلمان بادشاه ته سل (۱۰۰) چاټې شراب وَرِوړل کیدل، په لاره کې یو بزرګ دا اُولیدل، هغه سخت غصه شو (چې ولې مسلمان بادشاه شراب څکي؟) نو هغه د شرابو دا چاټې ماتول شروع کړل، نهه نوي (۹۹) چاټې یې ماتې کړې خو آخري سلمه (۱۰۰) چاټې یې ماته نکړه.

بادشاه چې خبر شو نو هغه دا بزرګ اونیو، پوښتنه یې ورنه اوکړه چې: دا دې ولې ماتې کړې؟ ده ورته وویل:

کله چې ماته پته اُولږیده چې په دې چاټو کې شراب دي نو زما غیرت دا برداشت نکړه چې څنګه یو مسلمان شراب څکي؟ نو ځکه مې ماتې کړې.

بادشاه ورته وویل: دا خو عجیبه خبره ده چې په نهه نوي (۹۹) چاټې ماتولو کې ستا غیرت وُ لیکن په دې سلمه (۱۰۰) چاټې کې ستا غیرت څه شو چې دا تا روغه پریخوده؟

ده ورته وویل: ما دا چاټې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره ماتولې خو چې کله ما دا نهه نوي چاټې ماتې کړې نو زما په زړه کې (د ریا) دا خبره راغله چې "ما خو ډیر غټ کار اوکړو" بیا ما د ځان سره دا سوچ اوکړو چې ما خو دا نهه نوي چاټې خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره ماتې کړې اوس که زه دا سلمه چاټې هم ماته کړم نو دا به د خپل نفس (د خوشحالولو) په وجه ماتوم نو ځکه مې دا پریخوده.

بادشاه چې دده د اِخلاص نه ډکه دا خبره واوریده نو بغیر د سزا ورکولو نه یې معاف او آزاد کړو.

د دوه بَنُو د یو بل سره اِخلاص

(دا واقعه اګر چې اُوږده ده خو زه به یې درته مختصر رانقل کړم):

یو تاجِر په بغداد کې واده کړې وُ، بي بي یې ډیره ښائسته او دِیانتداره وه، دواړو ډیر ښه وخت تیرول، دا تاجر به د تجارت د پاره بل ښار ته تللو، هلته به اکثر لس یا پنځلس ورځې وُ، ده هلته د اُوسیدلو د پاره بل واده هم اوکړو (ځکه په شریعت کې انسان ته څلور

ښځو سره په يو ځل باندې نکاح کول جائز ده) ، خو ده اوله بي بي ددينه خبره نکړه ، او ددې په حقوقو کې يې هم هيڅ کمې اونکړو .

يو څه وخت پس ددې اولې بي بي شک پيدا شو چې '' کيدې شي زما دې خاوند په هغه ښار کې بل واده کړې وي '' . نو دې خپله خادِمه په پټې طريقې سره هغه ښار ته د تحقيق د پاره اُوليږله ، کله چې هغه راغله نو ورته وې ويل چې ستا خاوند هلته هم د اُوسيدلو د پاره بل واده کړې دی او هغې له يې کور هم جوړ کړې دی .

دې ښځې د ځان سره سوچ اوکړو چې که زه خاوند ته دا خبره رايادہ کړم نو هيڅ هم نشم کولی ځکه هغه ته شريعت د بل واده اِجازت کړې دی ، نو دې خپل خاوند ته ددې هيڅ ذِکر اونکړو .

څه ډيره زمانه په دې حالت کې تېره شوه ، آخِر دا تاجِر وفات شو ، دده ټوله سَرمايه ددې اَولې ښځې سره وه ، کله چې دا دَفن شو او بيا د ميراث تقسيمولو نمبر راغی نو دې ښځې خپله حِصه د ميراث نه جدا کړه او د هغه بلې ښځې حصه يې هم جدا کړه ، هماغه خادِمې ته يې ورکړه او ورته وې ويل :

ته دا حصه زما د خاوند هغه دويمې ښځې ته وَرورہ ځکه دا د هغې شرعي حق دی که زه دا ورنکړم نو د قيامت په ورځ به الله ﷻ ته څه جواب ورکوم ؟ زما د خاوند د دويم واده نه اګرچې نور خلق خبر ندي ليکن زه خو ورنه خبره يم .

خادِمې د ميراث دا حصه هغې دويمې ښځې ته وَرورہ ، دا ډيرې روپۍ وې ، خادمې هغې ته وويل : ستا خاوند وفات شوې دی ، د هغه بله ښځه هم وه ، په ميراث کې چې ستا څه حصه کيدله هغې ماته دا ستا د پاره راکړې ده ، لهذا ته دا واخله .

دې بي بي دا روپۍ واخيستلې او وې ويل : الله تعالی دې زما بَنې ته ددې اَجر په دواړه جهانو ورکړي ، دا څومره اِخلاص مَنده بي بي ده چې زما د حق لحاظ يې هم اوساتل .

بيا دې ښځې دې خادِمې ته وويل : ته دا مال واپس هماغې اولې ښځې ته وَرورہ ځکه زما خاوند څه وخت مخکې ماته طلاق راکړې ؤ ، اګرچې ددې طلاق پته بل هيچا ته نشته ، صرف ماته او الله ﷻ ته معلومه ده ، لهذا د هغه په ميراث کې زما حصه نه کيږي ، نو ته دا روپۍ واپس هماغې اولې ښځې ته وَرورہ ، ځکه که زه دا روپۍ په ناجائزې طريقې سره

Scanned with CamScanner

واخلم نو د قيامت په ورځ به د الله ﷻ د وړاندې څه جواب ورکوم ؟ (۱)

دا واقعه علامه ابن جوزي رحمه الله په " صفة الصفوة " کې هم په تفصيل سره ذکر کړې (۲)

فائده : سبحان الله ، د دوه ښځو د يو بل سره څومره اخلاص وو چې د يو بل د حقوقو يې پوره لحاظ ساتل .

---

(۱) الرول کے تڑپادینے والے واقعات ج ۴ ص ۵۵ ، اسلامي معاشره ص ۱۵۲ ، خوږې ملغلرې دويمه حصه ص ۱۲۵ .

(۲) بلغني انه كان ببغداد رجلٌ بزازٌ له ثروةٌ فبينا هو في حانوته اقبلت إليه صبية فالتمست منه شيئا تشتريه فبينا هي تحادثه كشفت وجهها في خلال ذلك فتحير ، وقال : قد والله تحيرت مما رأيت . فقالت : ما جئتُ لاشتري شيئا انما لي أيام اتردد إلى السوق ليقع بقلبي رجل اتزوجه وقد وقعت أنتَ بقلبي ولي مال . فهل لك في التزوج بي ؟ فقال لها : لي ابنة عم وهي زوجتي وقد عاهدتها ألا غيرها ولي منها ولد . فقالت قد رضيتُ ان تجيء الي في الاسبوع نوبتين ، فرضي وقام معها فعقد العقد ومضى إلى منزلها فدخل بها . ثم ذهب إلى منزله فقال لزوجته : ان بعض اصدقائي قد سالني أن اكون الليلة عنده ومضى فبات عندها . وكان يمضي كل يوم بعد الظهر اليها . فبقي على هذا ثمانية اشهر . فانكرت ابنة عمه احواله فقالت لجارية لها إذا خرج فانظري اين يمضي ؟ فتبعتهُ الجاريةُ . فجاء إلى الدكان . فلما جاءت الظهر قام وتبعته الجاريةُ وهو لا يدري إلى أن دخل بيت تلك المراة ، فجاءت الجارية إلى الجيران فسالتهم : لمن هذه الدار ؟ فقالوا : لصبية قد تزوجت برجل تاجر بزاز . فعادت إلى سيدتها فاخبرتها . فقالت لها إيّاك ان يعلم بهذا أحدٌ ولم تظهر لزوجها شيئا . فأقام الرجل تمام السنة ثم مرض ومات وخلف ثمانية آلاف دينارٍ . فعمدت المرأة التي هي ابنة عمه إلى ما يستحقه الولد من التركة وهو سبعة آلاف دينار فأفردتها وقسمت الألف الباقية نصفين وتركت النصف في كيس وقالت للجارية : خذي هذا الكيس واذهبي إلى بيت المرأة واعلميها أنّ الرجل مات وقد خلف ثمان مائة آلاف دينار وقد أخذ الابن سبعة آلاف بحقه وبقيت ألف فقسمتُها بيني وبينك وهذا حقك وسلميه إليها . فمضت الجاريةُ فطرقت عليها الباب ودخلت وأخبرتها خبر الرجل وحدثتها بموته وأعلمتها الحال . فبكت وفتحت صندوقها وأخرجت منه رقعة وقالت للجارية : عودي إلى سيدتك وسلمي عليها عني واعلميها أنّ الرجل طلقني وكتب لي براءة وردي عليها هذا المال فإني ما استحق في تركته شيئا . فرجعت الجارية فأخبرتها بهذا الحديث . صفة الصفوة لابن جوزي ۱ / ۵۸۰ ذكر المصطفيات من العابدات البغداديات المجهولات الأسماء عابدتان بغداديتان رقم الترجمة ۳۷۱ .

مُخلص سړي په خلقو کې خپل شهرت نه خوښوي

مُخلص سړي همیشه خپل نېک عمل پټ ساتي او خپل شهرت نه خوښوي ، ځکه دوه دا عمل خاص د الله ﷻ د رضا د پاره کړې وي نو د ريا د خطرې په وجه بلاضرورته د نورو خلقو د وړاندې دا نه ښکاره کوي . ددې په باره کې درته يو څو واقعات بيانوم :

۱ . د يو مُجاهد اخلاص او امانت داري

(د تاج په واپس کولو سره خپل نوم نه ښکاره کول)

د شپاړسم (۱٦) هجري واقعه ده ، کله چې حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ مدائن فتح کړو د غنيمت مال راجمع کړې شو نو يو عام مُجاهد ده ته راغلی ، په کپړو (جامو) کې يې يو څيز راتاو کړې ؤ ، هغه د غه څيز را اُوويست او وې ويل :

اې د مسلمانانو د لښکر اَميره ! زه تاسو ته د يو آمانت د رکولو د پاره راغلې يم . نو ده ته يې هغه څيز ورکړو .

کله چې حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ هغه څيز اوکتلو نو هغه د مدائن د بادشاه تاج ؤ . دا د سروزرو نه جوړ شوې تاج ؤ ، په دې باندې قيمتي کاڼي او ملغلرې لږيدلې وې ، که چېرته دې مجاهد دا ځانله خرڅ کړې وې نو تر د اُووه نسلونو پورې به ده ته نور د مال ګټلو ضرورت نه ؤ .

چونکه په دې جنګ کې د مدائن بادشاه قتل شوې ؤ ، دده د سَر نه دا تاج غورځيدلې ؤ ، د جنګ د ګردونو په وجه په خاورو کې پټ شوې ؤ ، دې مجاهد راخيستې ؤ ، بل هيچا ته پته نه وه چې دده سره د بادشاه تاج دی ، خو بيا هم ده په دې کې خِيانت اونکړو ، او حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ ته يې راوړو .

چا ددې مجاهد نه پوښتنه اوکړه : تا خو ددينه څه اخيستي ندي ؟ ده ورته وويل :که ما سره د الله ﷻ يَره نه وی نو ما به دا د سره راوړې نه وی .

حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ چې ددې مجاهد دا اِخلاص اوکتلو نو ډير زيات حيران شو " چې ددې تاج په باره کې خو بل هيچا ته پته نه وه دې غريب مجاهد ته ملاؤ شوې ؤ

Scanned with CamScanner

خو ده بيا هم راوړو " نو په ډيرې حيرانتيا سره يې ددې مُجاهد نه پوښتنه اوكړه : اې مُجاهده ! ستا څه نوم دى ؟ مجاهد چې دا خبره واوريده نو خپل مخ يې بل طرف ته اوګرځول ، ده ته يې شا راواړوله او وې ويل :

د كوم رَب د رضا د پاره چې ما دا تاج راوړې دى هغه زما نوم پيژني .

دا يې وويل او د دَربار نه بهر اُووت ، لاړ .

بعضې مجاهدين دده پسې شاته لاړل ، كوم ځاى ته چې دا لاړو نو دوى د هغه ځاى د مجاهدينو نه دده متعلق پوښتنه اوكړه چې : داكس څوک دى ؟ هغوى ورته وويل : دا عامر بن عبد قيس دى .

(دا عامر بن عبد قيس مشهور تابعي ؤ ، دير زاهد او مُتقي انسان ؤ) .(۱)

دا واقعه په " تاريخ الطبري " كې هم مختصر ذكر ده .(۲)

فائده: ددې مُجاهد په زړه كې دومره اخلاص او آمانت داري وه چې دومره قيمتي تاج يې راوړو ليكن خپل نوم ښكاره كول يې هم خوښ نكړل .

۲. د غټې كارنامې كولو باوجود خپل نوم نه ښكاره كول

يو ځل د مسلمانانو بادشاه د جهاد د پاره خپل لښكر سره اُووت ، دُشمنان يوې قلعې ته ننوتل ، هلته يې پناه واخيسته ، مسلمانانو دا قلعه محاصره كړه ، د څو ورځو محاصره كولو نه پس بيا هم د قلعې فتح كولو څه لار نه وه ځكه مسلمانان به چې قلعې ته ورنزدې شو نو هغوى به وريانديې د غشو داسې باران اوكړو چې دوى به بيا راواپس شو .

(۱) خطبات فقير ج ۱۲ ص ۱۰۷ ، خطبات فتح پوری ج ۱ ص ۱۶۹ ، كتابوں كى درسگاه ص ۲۵ .

(۲) عن أبي عبيدة العنبري، قال: لما هبط المسلمون المدائن، وجمعوا الأقباض، أقبل رجل بحق معه، فدفعه إلى صاحب الأقباض . فقال والذين معه : ما رأينا مثل هذا قط، ما يعدله ما عندنا ولا يقاربه . فقالوا: هل أخذت منه شيئاً؟ فقال: أما والله لولا الله ما أتيتكم به . فعرفوا أن للرجل شأناً، فقالوا: من أنت ؟ فقال: لا والله لا أخبركم لتحمدوني، ولا غيركم ليقرظوني، ولكني أحمد الله وأرضى بثوابه . فأتبعوه رجلاً حتى انتهى إلى أصحابه، فسأل عنه، فإذا هو عامر بن عبد قيس. تاريخ الطبري (تاريخ الرسل والملوك وصلة تاريخ الطبري) ۱۹/۴ سنة ست عشرة ذكر ما جمع من فيء أهل المدائن طبع دار التراث بيروت

په هغوی کې يو کس د نبي عليه السلام په شان کې ګستاخانه الفاظ وويل نو د مسلمانانو جذبه نوره هم راپورته شوه او کوشش يې دا کولو چې دا قلعه زر فتح کړي، خو په ظاهره ډيره مُشکله وه.

يوه ورځ د مسلمانانو يو ځوان قلعې طرف ته ورمخکې شو، هغوی په ده باندې غشي راويشتل شروع کړل، غشي مسلسل ده ده په وجود باندې لګيدل خو ده د غشو هيڅ پرواه نه کوله صرف خپل سَر يې ورنه بچ کولو، آخر ده ددې غشو په باران کې د قلعې ديوال ته ځان وَرَاورسول، هلته د ديوال سره په داسې ځای کې کيناست چې د غشو نه محفوظ ؤ، ده هلته د قلعې ديوال سُورې کول شروع کړو.

نور مسلمانانو چې دا ځوان اُوليد نو دوی هم وَرمنډه کړه، دوی ټولو په شريکه باندې د قلعې دا ديوال سُورې کړو او ټه ځوانان د قلعې ديوال ته ورننوتل، الله ﷻ دا قلعه فتح کړه. ټول مسلمانان ددې ځوان بهادرۍ ته حيران وو چې:

" ده د خپل ځان پرواه اونکړه د غشو په باران کې يې قلعې ته ځان وَرَاورسول او دومره لويه کارنامه يې اوکړه ".

اوس هر کس دا غوښتل چې دا ځوان اُوپيژني چې دا څوک دی؟

د قلعې فتح کولو نه پس په يو ځای کې ټول لښکر جمع ؤ، د لښکر آمير اُودريد او دا يې وويل: کوم ځوان چې اول قلعې ته ورغلې ؤ زه هغه ته د الله ﷻ واسطه ورکوم چې هغه پاڅي، ددې د پاره چې زه هغه اوپيژم چې هغه څوک دی؟

په دې آوريدو سره يو ځوان د لښکر په مينځ کې راپاڅيد، خپل مخ يې پټ کړې ؤ، او وې ويل: اې اميرُ المؤمنين! تا خو زه راپاڅولم ليکن زه هم تا ته د الله ﷻ واسطه درکوم چې ته به د مانه زما د نوم متعلق تپوس هيڅ کله نه کوی.

نو د لښکر آمير دده نه د نوم پوښتنه اونکړه. بيا هغه کس کيناست، او هيچا ته پته او نه لګيده چې دا ځوان څوک ؤ؟

د لښکر آمير ددې ځوان په اِخلاص باندې دومره خوشحاله شو چې ده به هميشه دا دُعا غوښتله: " اې الله! د قيامت په ورځ زما حشر د هغه ځوان سره اوکړی څوک چې قلعې

ته اول ورغلي ؤ ، سُورې یې په کې کړې ؤ ، او دومره غټه کارنامه یې کړې وه ''. (۱)

فائده : سبحان الله ، دا دومره مُخلص مجاهد ؤ چې د الله ﷻ د رضا د پاره یې دومره لويه کارنامه اوکړه خو بيا یې هم خپل نوم ښکاره کول نه غوښتل .

۳ . عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ د غټې کارنامې کولو باوجود خپل شهرت خوښ نکړو

عبدالله بن سِنان رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې زه په طَرَسوس ښار کې د عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ سره ووم ، په دې کې جهاد ته د تللو د پاره اِعلان اوشو ، عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ او نور خلق د جهاد د پاره اُووتل .

کله چې مسلمانانو او کافرانو د جنګ د پاره صفونه جوړ کړل نو د کافرانو د طرفه د رُوم يو پهلوان راأووت او مسلمانانو ته يې د مقابلې د پاره دَعوت ورکړو ، د مسلمانانو نه يو کس وَراُووت ، دواړو مقابله شروع کړه ، آخِر مسلمان شهيد شو ، بيا بل مسلمان وَراُووت ، هغه هم د رُومي د لاسه شهيد شو ، دغه شان شپږ مسلمانان دې رُومي شهيدان کړل ، بيا هغه رُومي کافر د صفونو په مينځ کې په فخر سره روان ؤ او مسلمانانو ته يې د مقابلې دعوت ورکولو ليکن څوک نه ورتلل (ځکه رُومي کافر ډير قوي ؤ) .

عبدالله بن سِنان رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې د ما سره په څنګ کې عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ ولاړ ؤ ، ما طرف ته يې اُوکتل او وې ويل : يَا عَبْدَ اللهِ ! إِنْ حَدَثَ بِي حَادِثُ الْمَوْتِ ، فَافْعَلْ كَذَا .

---

(۱) دا واقعه په '' مشارع الاشواق '' کې په دې الفاظو ذکر ده : عن الاصمعي . قال . حاصر مسلمة بن عبدالملک حصنًا . فأصابهم جهد عظيم . فندب الناس الى نقب فيه فما دخله أحد . فجاء رجل من الجند فدخله ففتح الله عليهم . فنادى منادي مسلمة : أين صاحب النقب ؟ فما جاء أحد حتى نادى مرتين و ثلاثًا و أربعًا . فجاء في الرابعة رجل فقال : أنا أيها الامير صاحب النقب آخذ عهودًا و مواثيق ثلاثة لاتسودوا اسمي في صحيفة . ولا تأمروا لي بشيء . ولاتشغلوني عن أمري . فقال له مسلمة : قد فعلنا ذلک بک . قال : فغاب بعد ذلک فلم يُر . قال : فكان مسلمة بعد ذلک يقول في دبر صلوته : اللهم اجعلني مع صاحب النقب . مشارع الاشواق الى مصارع العشاق ج۲ ص ۶۲۵ الباب السادس والعشرون في بيان انّ الأجر في الجهاد لا يحصل إلا بالنية الصالحة و تفصيل انواع النيات .

اې عبدالله! که چېرته زه شهيد شوم نو بيا دا دا کارونه اوکړه (څه کارونه يې ورته حواله کړل).

بيا په آس باندې سور د رُومي کافر مقابلې ته وَراووت، دواړو يو ساعت سخته مقابله اوکړه، آخِر عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ هغه رُومي کافر لره اُووژل.

بيا ده کافرانو ته د مقابلې دعوت ورکړو نو بل پهلوان د مقابلې د پاره راأووت، ده هغه هم قتل کړو، همدغه شان ده د کافرانو شپږ پهلوانان قتل کړل، بيا ده هغوی ته مسلسل د مقابلې دَعوت ورکولو خو په کافرانو باندې دومره رُعب راغلې وُ چې هيڅوک د ده مقابلې ته رانه وَتل.

عبدالله بن سِنان رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې آخِر عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ واپس همادغه خپل ځاى ته راغی، زما په څنگ کې اُودريد او ماته يې وويل:

يَا عَبْدَ اللهِ! لَئِنْ حَدَّثْتَ بِهٰذَا أَحَدًا وَأَنَا حَيٌّ ...

اې عبدالله بن سنان! که چېرته تا زما په ژوند کې چاته دا واقعه بيان کړه نو بيا به ښه نه وي (يعنې تر څو پورې چې زه ژوندې يم زما د دې کارنامې تذکره چاته مه کوه).

عبدالله بن سنان رحمه الله فرمايي: تر څو پورې چې هغه ژوندې وُ ما هيچاته دا واقعه بيان نکړه.(۱)

فائده: عبدالله بن مبارک رَحِمَهُ اللهُ د کافرانو شپږ پهلوانان قتل کړل ليکن بيا هم ده دا نه

---

(۱) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ سِنَانٍ، قَالَ: كُنْتُ مَعَ ابْنِ الْمُبَارَكِ، وَالْمُعْتَمِرِ بْنِ سُلَيْمَانَ بِطَرَسُوسَ. فَصَاحَ النَّاسُ: النَّفِيرَ النَّفِيرَ. قَالَ: فَخَرَجَ ابْنُ الْمُبَارَكِ وَخَرَجَ النَّاسُ. فَلَمَّا اصْطَفَّ الْمُسْلِمُونَ وَالْعَدُوُّ، خَرَجَ رَجُلٌ مِنَ الرُّومِ يَطْلُبُ الْبِرَازَ. فَخَرَجَ إِلَيْهِ مُسْلِمٌ فَشَدَّ الْعِلْجُ (اى الرجل من كفار العجم) عَلَى الْمُسْلِمِ، فَقَتَلَ الْمُسْلِمَ. حَتَّى قَتَلَ سِتَّةً مِنَ الْمُسْلِمِينَ مُبَارَزَةً. فَجَعَلَ يَتَبَخْتَرُ بَيْنَ الصَّفَّيْنِ يَطْلُبُ الْمُبَارَزَةَ لَا يَخْرُجُ إِلَيْهِ أَحَدٌ. قَالَ: فَالْتَفَتَ إِلَيَّ ابْنُ الْمُبَارَكِ، فَقَالَ: "يَا عَبْدَ اللهِ! إِنْ حَدَثَ بِي حَادِثُ الْمَوْتِ، فَافْعَلْ كَذَا". قَالَ: وَحَرَّكَ دَابَّتَهُ، وَخَرَجَ لِلْعِلْجِ فَعَالَجَ مَعَهُ سَاعَةً، فَقَتَلَ الْعِلْجَ. ثُمَّ طَلَبَ الْمُبَارَزَةَ. فَخَرَجَ إِلَيْهِ عِلْجٌ آخَرُ، فَقَتَلَهُ. حَتَّى قَتَلَ سِتَّةً مِنَ الْعُلُوجِ مُبَارَزَةً. ثُمَّ طَلَبَ الْبِرَازَ. فَكَأَنَّهُمْ كَاعُوا (جبنوا) عَنْهُ. فَضَرَبَ دَابَّتَهُ، وَطَرَدَ بَيْنَ الصَّفَّيْنِ، وَغَابَ فَلَمْ أَشْعُرْ بِشَيْءٍ، إِذَا أَنَا بِابْنِ الْمُبَارَكِ فِي الْمَوْضِعِ الَّذِي كَانَ. فَقَالَ لِي: "يَا عَبْدَ اللهِ! لَئِنْ حَدَّثْتَ بِهٰذَا أَحَدًا وَأَنَا حَيٌّ، فَذَكَرَ كَلِمَةً". قَالَ: فَمَا حَدَّثْتُ بِهِ أَحَدًا وَهُوَ حَيٌّ. شعب الايمان ۱۶۶/۶ الثبات للعدو وترک الفرار من الزحف رقم ۴۰۱۳، تاريخ دمشق لابن عساکر ۴۳۸/۳۲ عبدالله بن المبارک بن واضح ...

خوښبوله چې زما د بهادرۍ تذکره دې اوشي.

مُخلص سړی د خلقو نه د تعریف طمع نه ساتي

د مُخلص سړي علامه داده چې دا کله نېک عمل کوي نو د خلقو نه د تعریف طمع نه ساتي.(۱)

د يو عالم نه چا پوښتنه اوکړه چې مُخلِص چاته وايي؟ نو ده ورته ووئيل: آيا ته شپونکی ليدلې دی؟ هغه ورته ووئيل: آو.

ده ورته ووئيل: کله چې شپونکی د چېلو په مينځ کې مونځ کوي نو آيا دده د چېلو نه دا طمع وي چې دوی به زما صفت اوکړي؟

هغه ورته ووئيل: نه، دده د چېلو نه د صفت هيڅ طمع نه وي.

ده ورته ووئيل: لکه ځرنګې چې د شپونکي د چېلو نه د تعریف طمع نه وي نو همدغه شان مُخلِص سړی هم چې د خلقو په مينځ کې د الله ﷻ عبادت کوي نو دده هم د خلقو نه د تعریف هيڅ طمع نه وي.(۲)

د غونډ تقرير خلاصه

د غونډ تقرير خلاصه دا راأووته چې هر نېک عمل خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره په کار دی، د رِيا، شهرت او ځان خودنې د پاره په کار نه دی، ځکه د الله ﷻ په نزد هغه عمل مقبول دی چې په هغې کې اخلاص وي او د نبي عليه السلام د طريقې موافق وي، او په کوم عمل

---

(۱) وَقِيلَ لِبَعْضِ الْحُكَمَاءِ: مَنِ الْمُخْلِصُ؟ قَالَ: اَلْمُخْلِصُ الَّذِي يَكْتُمُ حَسَنَاتِهِ كَمَا يَكْتُمُ سَيِّئَاتِهِ.
وَقِيلَ لِبَعْضِهِمْ: مَا غَايَةُ الْإِخْلَاصِ؟ قَالَ: أَنْ لَا يُحِبَّ مَحْمَدَةَ النَّاسِ. تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ۳۱/۱ باب الاخلاص.

(۲) فقيه ابوالليث سمرقندي رحمه الله هم داسې خبره ليکلې ده: رُوِيَ عَنْ بَعْضِ الْحُكَمَاءِ. أَنَّهُ قَالَ: يَنْبَغِي لِلْعَامِلِ أَنْ يَأْخُذَ الْأَدَبَ فِي عَمَلِهِ مِنْ رَاعِي الْغَنَمِ. قِيلَ: وَكَيْفَ ذٰلِكَ؟ قَالَ لِأَنَّ الرَّاعِيَ إِذَا صَلَّى عِنْدَ غَنَمِهِ فَإِنَّهُ لَا يَطْلُبُ بِصَلَاتِهِ مَحْمَدَةَ غَنَمِهِ. كَذٰلِكَ الْعَامِلُ يَنْبَغِي أَنْ لَا يُبَالِيَ مِنْ نَظَرِ النَّاسِ إِلَيْهِ فَيَعْمَلَ لِلّٰهِ تَعَالَى عِنْدَ النَّاسِ وَعِنْدَ الْخَلَاءِ بِمَنْزِلَةٍ وَاحِدَةٍ وَلَا يَطْلُبُ مَحْمَدَةَ النَّاسِ. تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ۳۱/۱ باب الاخلاص.

کې چې اخلاص نه وي نو هغه نه قبلېږي.

په قرآن کريم او احاديثو مبارکه وُ کې د اخلاص ډېر اهميت بيان شوی ، د نېکو اعمالو ثواب په اِخلاص او صحيح نيت باندې موقوف دی ، څومره چې په عمل کې اخلاص زيات وي نو هغه ومره يې ثواب هم زيات وي.

د اخلاص واله وړوکي عمل به هم د قيامت په ورځ په تّله د ميزان کې ډېر دروند وي ، کوم عمل چې په اخلاص باندې اوشي په هغې کې تأثير زيات وي ، دداسې عمل په وجه الله ﷻ د انسان دُعاګانې قبلوي.

د اخلاص واله وړوکي عمل سره هم انسان دجنت مستحق ګرځي ، د مُخلِصينو سره د الله ﷻ مدد ملګرې وي ، د دوی کار نه بندوي. په احاديثو مبارکه کې د مُخلِصينو د پاره زېرې ذکر شوی.

په اخلاص باندې د عمل کولو برکتونه په انسان باندې او دده په اَولاد باندې تر قيامته پورې جاري وي ، په اِخلاص باندې عمل کولو سره د شيطان وَسوسې ختميږي ، اِيمان ورسره کامِل کيږي ، بلکه په اخلاص او صحيح نيت سره دُنيوي کارونه هم په دِيني کارونو باندې بدليږي ، تر دې چې د نېک عمل اِرادې کولو سره هم انسان ته نيکي ملاويږي.

ددېنه علاوه د اخلاص نور ډېر فوائد هم ذکر شوي.

زمونږ اَسلافو به هر عمل خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کول ، مُخلِص سړی په خلقو کې خپل شهرت نه خوَښوي او د خلقو نه د تعريف طمع نه ساتي.

لهذا هر نېک عمل خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره په کار دی.

دُعا

الله تعالی دې زمونږ په زړونو کې اخلاص او لِلّهيت پيدا کړي چې هر نېک عمل خاص د هغه د رَضا د پاره کوو . ربّ کريم دې مونږ ټول د رِيا ، شهرت او ځان خودنې نه او ساتي اې الله ! که د مونږ نه په نېکو اعمالو کې څه رِيا او ځان خودنه شوې وي نو د هغې درنه معافي غواړو ، او آئنده راته په اِخلاص باندې د عمل کولو توفيق راکړه.

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن. وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْنَ

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖ اَحَدًا﴾

الكهف آية ١١٠

د رِیا نه ځان ساتل

تاليف

اَبُو الشَّمْس مولانا نُورُ الْهُدٰى عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُ العلوم فيض القرآن اكاخيل كالونی مردان

Scanned with CamScanner

بِسْمِ اللهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د ريا نه ځان ساتل

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَحْدَهُ ، وَالصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ عَلٰى مَنْ لَّا نَبِيَّ بَعْدَهُ ، وَلَا رَسُوْلَ بَعْدَهُ ، وَهُوَ خَاتَمُ النَّبِيِّيْنَ ، وَعَلٰى آلِهٖ وَأَصْحَابِهٖ أَجْمَعِيْنَ ، وَعَلٰى مَنْ تَبِعَهُ وَتَبِعَهُمْ بِإِحْسَانٍ إِلٰى يَوْمِ الدِّيْنِ ، أَمَّا بَعْدُ فَأَعُوْذُ بِاللّٰهِ مِنَ الشَّيْطٰنِ الرَّجِيْمِ بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ . قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْآنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوْا لِقَاءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖ أَحَدًا ﴾ . (۱)

وَقَالَ تَعَالٰى : ﴿ وَمَا أُمِرُوْا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللّٰهَ مُخْلِصِيْنَ لَهُ الدِّيْنَ ﴾ . (۲)

وَ قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيْهِ مَعِيْ غَيْرِيْ تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ . (۳)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

تمهيدي خبره

زما خوږو قدرمنو او عزت مندو مسلمانانو وروڼو ! په عبادت کې ريا کول ګناهِ کبيره ده ، په رُوحاني بيماريانو کې دا ډيره خطرناکه بيماري ده . په قرآن کريم او احاديثو کې ددې سخته سزا ذکر شوې .

په نن موضوع کې به زه إِنْ شَاءَ الله تاسو ته اول د ريا تعريف ذکر کوم چې ريا څه ته وايي؟ بيا به درته ددې متعلق تفصيلي بيان کوم :

(۱) الكهف آية ۱۱۰ .

(۲) البينة آية ۵ .

(۳) صحيح مسلم كتاب الزهد والرقائق باب من أشرك في عمله غير الله رقم الحديث ۴۶ ، ۲۹۸۵) ، سنن ابن ماجة باب الرياء والسمعة رقم الحديث ۴۲۰۲ ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الاول رقم الحديث ۵۳۱۵ (۲) ، كنز العمال الكتاب الثالث في الأخلاق الباب الثاني في الأخلاق والأفعال المذمومة رقم الحديث ۷۴۷۴ .

د رِيا تعريف

علماؤ د رِيا مختلف تعريفونه کړي :

۱ . امام غزالي رحمه الله په " إحياء العلوم " کې د رِيا تعريف داسې کړی :

رِيا دېته وايي چې انسان خپل نېک اعمال خلقو ته ددې د پاره ښائي چې د هغوی په زړونو کې دده قدر پيدا شي .

(يعنى په دې عبادت سره دده مقصد د الله ﷻ رَضا نه وي بلکه صرف خلقو ته ځان خودل او خپل قدَر زياتول وي) . (۱)

۲ . ملا علي قاري رحمه الله په " مرقاة " کې ذکر کړي : رِيا د رُؤيَت نه ماخوذ ده ، رِيا دېته وايي چې انسان نېک عمل ددې د پاره کوي چې خلق دا اوګوري ، د الله ﷻ په ليدلو باندې اکتفاء نه کوي . (يعنى مقصد يې نورو خلقو ته ځان خودل وي او د الله ﷻ رَضا يې مقصد نه وي) . (۲)

۳ . علماؤ د رِيا نور تعريفونه هم ذکر کړي . (۳)

---

(۱) إِعْلَمْ أَنَّ الرِّيَاءَ مُشْتَقٌّ مِنَ الرُّؤْيَةِ ... وَإِنَّمَا الرِّيَاءُ أَصْلُهُ : طَلَبُ الْمَنْزِلَةِ فِي قُلُوبِ النَّاسِ بِإِيرَائِهِمْ خِصَالَ الْخَيْرِ ... وَاسْمُ الرِّيَاءِ مَخْصُوصٌ ـ بِحُكْمِ الْعَادَةِ ـ بِطَلَبِ الْمَنْزِلَةِ فِي الْقُلُوبِ بِالْعِبَادَةِ وَإِظْهَارِهَا . فَحَدُّ الرِّيَاءِ هُوَ إِرَادَةُ الْعِبَادِ بِطَاعَةِ اللهِ . فالمرائي هو العابد ، والمراءى هو الناس المطلوب رؤيتهم بطلب المنزلة في قلوبهم ، والمراءى به هو الخصال التي قصد المرائي إظهارها ، والرياء هو قصده إظهار ذلك . إحياء علوم الدين ۲۹۷/۳ كتاب ذم الجاه والرياء طبع دار المعرفة بيروت .

(۲) وَالتَّحْقِيقُ : أَنَّ الرِّيَاءَ مَأْخُوذٌ مِنَ الرُّؤْيَةِ ، فَهُوَ مَا يُفْعَلُ لِيَرَاهُ النَّاسُ وَلَا يَكْتَفِي فِيهِ بِرُؤْيَةِ اللهِ سُبْحَانَهُ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۳۳۳۱/۸ بَابُ الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ .

(۳) قَالَ الْجُرْجَانِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : اَلرِّيَاءُ : تَرْكُ الْإِخْلَاصِ فِي الْعَمَلِ بِمُرَاعَاةِ غَيْرِ اللهِ فِيهِ . التعريفات ص ۱۱۹ .

وَقَالَ التَّهَانَوِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : حَدُّ الرِّيَاءِ : فِعْلُ الْخَيْرِ لِإِرَادَةِ الْغَيْرِ . وَقِيلَ : هُوَ فِعْلٌ لَا تَدْخُلُ فِيهِ النِّيَّةُ الْخَالِصَةُ وَلَا يُحِيطُ بِهِ الْإِخْلَاصُ . كشاف اصطلاحات الفنون ۳/ ۶۰۷-۶۰۸ .

وَقَالَ ابْنُ حَجَرٍ الْهَيْتَمِيُّ رَحِمَهُ اللهُ : اَلرِّيَاءُ مَأْخُوذٌ مِنَ الرُّؤْيَةِ ... وَحَدُّ الرِّيَاءِ الْمَذْمُومِ ←←←←←←

د رِيا أقسام : د رِيا مختلف قِسمونه دي ، خو په دې ټولو کې بَدترين او قابلِ نفرت قِسمه هغه دی چې په هغې کې انسان عبادات د الله ﷻ د رَضا د پاره نه کوي ، بلکه په دې سره خالص خلقو ته ځان ښائي ، او د هغوی په نظرونو کې خپله مرتبه اُوچتول غواړي .

د رِيا دا قِسم ډير خطرناک دی ځکه په دې قِسم کې په انسان باندې د الله ﷻ قهر او غضب نازليږي ، او دده دا عمل نه قبليږي .(۱)

د رِيا حُکم

۱. امام ذهبي رحمه الله په " الکبائر " کې رِيا مستقله گناهِ کبيره شمار کړې ، او په دې باندې يې د قرآن کريم ، سُنتو ، او صالحينو د آثارو نه دلائل هم رانقل کړي .(۲)

۲ . علامه ابن حجر رحمه الله هم په " الزواجر " کې رِيا ته گناهِ کبيره ويلي ، او د دې په حُرمت باندې يې د قرآن کريم آيتونه ، احاديث او د اُمت اِجماع رانقل کړې .

←←← إِرَادَةُ الْعَامِلِ بِعِبَادَتِهِ غَيْرَ وَجْهِ اللهِ تَعَالَى كَأَنْ يَقْصِدَ اطِّلَاعَ النَّاسِ عَلَى عِبَادَتِهِ وَكَمَالِهِ حَتَّى يَحْصُلَ لَهُ مِنْهُمْ نَحْوُ مَالٍ أَوْ جَاهٍ أَوْ ثَنَاءٍ ... الزواجر عن اقتراف الكبائر ۷۰/۱ اَلْبَابُ الْأَوَّلُ فِي الْكَبَائِرِ الْبَاطِنَةِ وَمَا يَتْبَعُهَا .

وَقَالَ ابْنُ حَجَرٍ الْعَسْقَلَانِيُّ : اَلرِّيَاءُ إِظْهَارُ الْعِبَادَةِ لِقَصْدِ رُؤْيَةِ النَّاسِ لَهَا فَيَحْمَدُوا صَاحِبَهَا . فتح الباري ۳۳۲/۱۱ . نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ۴۵۵۲/۱۰ الرياء الرياء اصطلاحا

(۱) لِلرِّيَاءِ بِحَسَبِ قَصْدِ الْمُرَائِي أَرْبَعُ دَرَجَاتٍ : اَلْأُوْلَى : وَهِيَ أَغْلَظُهَا أَلَّا يَكُونَ مُرَادُهُ الثَّوَابَ أَصْلاً ، كَالَّذِي يُصَلِّي أَمَامَ النَّاسِ ، وَلَوِ انْفَرَدَ فَإِنَّهُ لَا يُصَلِّي ، وَرُبَّمَا دَفَعَهُ الرِّيَاءُ إِلَى الصَّلَاةِ مِنْ غَيْرِ طُهْرٍ .... نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ۴۵۵۲/۱۰ الرياء درجات الرياء

نوټ : د رِيا اَقسام او درجې پوره تفصيل سره امام غزالي رحمه الله په احياء العلوم او کيمياي سعادت کې ذکر کړي . احياء العلوم ج ۳ ص ۲۹۷ تا ۳۰۲ .

(۲) اَلْكَبِيرَةُ السَّابِعَةُ وَالثَّلَاثُونَ الرِّيَاءُ . اووه ديرشمه کبيره گناه ريا ده . الكبائر للذهبي ۱۳۳/۱ .

ذَكَرَ الذَّهَبِيُّ الرِّيَاءَ ضِمْنَ الْكَبَائِرِ ، وَذَكَرَ أَدِلَّةَ ذٰلِكَ مِنَ الْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ وَآثَارِ السَّلَفِ الصَّالِحِ . نضرة النعيم ۴۵۵۳/۱۰ الرياء حكم الرياء .

د ريا د حُرمت دلائلو ذکر کولو نه روستو علامه بن حجر رحمه الله ذکر کړي چې: رِيا ته حرام ځکه ويل شوي چې په دې کې د الله تعالی سره استهزاء کول دي. دغه وجه ده چې رِيا هلاکوونکې کبيره ګناه ده، او نبي عليه السلام ديته شرکِ اَصغر (وړوکې شِرک) ويلی.

بل دا چې په رِيا کې انسان نورو خلقو ته دهوکه ورکوي، ځکه دا خلقو ته په ظاهره دا ښکاره کوي چې "زه خالص د الله ﷻ د رَضا د پاره عبادت کوم" حالانکه دا خلقو ته د ځان خودنې د پاره عبادت کوي.(۱)

۳. همدارنګې امام غزالي رَحِمَهُ اللهُ هم په "احياء العلوم" او "کيميائی سعادت" کې ديته ګناهِ کبيره ويلی.(۲)

د الله ﷻ سره په عبادت کې بل څوک شريکول ناجائز دي

که يو کس عبادت صرف د دې د پاره کوي چې "په خلقو کې مشهور شم، يا بزرګ ورته معلوم شم" نو دا خو بيا د الله ﷻ عبادت نه شو، بلکه مخلوق ته ځان خودَل شو.

او که د الله ﷻ د رَضا سره سره يې رِيا هم په زړه کې وي نو دا خو بيا د الله تعالی سره په عبادت کې بل څوک شريکول شو.

حالانکه د الله ﷻ سره په عبادت کې بل څوک شريکولو نه منع راغلې.

---

(۱) (اَلْكَبِيْرَةُ الثَّانِيَةُ: اَلشِّرْكُ الْأَصْغَرُ وَهُوَ الرِّيَاءُ) قَدْ شَهِدَ بِتَحْرِيْمِهِ الْكِتَابُ وَالسُّنَّةُ وَانْعَقَدَ عَلَيْهِ إِجْمَاعُ الْأُمَّةِ ...... وَالْمَعْنٰى فِيْ تَحْرِيْمِهِ وَكَوْنِهِ كَبِيْرَةً وَشِرْكًا مُقْتَضِيًا لِلَّعْنِ أَنَّ فِيْهِ اسْتِهْزَاءً بِالْحَقِّ تَعَالٰى كَمَا مَرَّتِ الْإِشَارَةُ إِلَيْهِ فِي الْأَحَادِيْثِ. وَمِنْ ثَمَّ قَالَ قَتَادَةُ كَمَا مَرَّ: إِذَا رَاءَى الْعَبْدُ قَالَ اللهُ تَعَالٰى: اُنْظُرُوْا إِلَيْهِ كَيْفَ يَسْتَهْزِئُ بِيْ ...... وَمِنْ ثَمَّ كَانَ الرِّيَاءُ مِنْ كَبَائِرِ الْكَبَائِرِ الْمُهْلِكَةِ. وَلِهٰذَا سَمَّاهُ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: "الشِّرْكَ الْأَصْغَرَ". وَفِيْهِ أَيْضًا تَلْبِيْسٌ عَلَى الْخَلْقِ لِإِيْهَامِهِ لَهُمْ أَنَّهُ مُخْلِصٌ مُطِيْعٌ لِلّٰهِ تَعَالٰى وَهُوَ بِخِلَافِ ذٰلِكَ. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج۱ ص۶۲، ۷۱

(۲) إِعْلَمْ أَنَّ الرِّيَاءَ حَرَامٌ وَالْمُرَائِيَ عِنْدَ اللهِ مَمْقُوْتٌ وَقَدْ شَهِدَتْ لِذٰلِكَ الْآيَاتُ وَالْأَخْبَارُ وَالْآثَارُ. إحياء علوم الدين ۳/۲۹۳ بيان ذم الرياء

Scanned with CamScanner

الله تعالى فرمايي:

﴿ فَمَن كَانَ يَرْجُوا لِقَاءَ رَبِّهِ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهِ أَحَدًا ﴾ . (۱)

ترجمه: پس څوک چې د خپل رَب سره د ملاقات اُميد لري نو هغه له په کار دي چې نيک عمل کوي، او د خپل رَب په عبادت کې دې بل څوک نه شريکوي.

رِيا د منافقينو صفت دى

الله ربّ العزت د منافقينو يو صفت دا هم ذکر کړی:

﴿ يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ . (۲)

ترجمه: دوی خلقو ته خپل عبادت ښائي (يعنى رِيا کوي (۳)) ، او الله تعالى ډيرکم يادوي.

د رِيا کار د پاره هلاکت

الله تعالى د رِيا کار د پاره هلاکت ذکر کړی:

﴿ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ۝ الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ۝ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴾ . (۴)

ترجمه: پس هلاکت دی د هغه مونځ گذارو د پاره چې هغوی د خپلو مونځونو نه غافله دي، کوم چې رِيا کوي.

رِيا کار د الله ﷻ سره اِستهزاء کوي

حضرت ابو قتادة ﷺ فرمايي: چې کله يو بنده رِيا کوي نو الله تعالى فرمايي:

---

(۱) الکهف آية ۱۱۰.

(۲) پوره آيت داسې دی: ﴿ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ يُخَادِعُونَ اللهَ وَهُوَ خَادِعُهُمْ وَإِذَا قَامُوا إِلَى الصَّلَاةِ قَامُوا كُسَالَىٰ يُرَاءُونَ النَّاسَ وَلَا يَذْكُرُونَ اللهَ إِلَّا قَلِيلًا ﴾ . النساء آية ۱۴۲.

(۳) ﴿ يُرَاءُونَ النَّاسَ ﴾ أي: يفعلون ذلك مراءاة لِلنَّاسِ لا اتِّبَاعًا لِأَمْرِ اللهِ . معالم التنزيل في تفسير القرآن (تفسير البغوي) ۷۱۵/۱ النساء آية ۱۴۲.

(۴) الماعون آية ۴ تا ۶.

أُنْظُرُوْا إِلٰى عَبْدِيْ كَيْفَ يَسْتَهْزِئُ بِيْ. (١)

تاسو زما دا بنده اوګورئ څنګه د ما پورې استهزاء کوي.

د ريا مثال : علماؤ د ريا مثال داسې ورکړې لکه چې يو کس د بادشاه مخې ته د خدمت د پاره ولاړ وي، خو دده مقصد په دې اودريدو کې دا وي چې دا د بادشاه وينځې ته يا د هغه په خادمينو کې يو ښائسته هلک ته ګوري. نو په دا کې چې معمولي عقل وي نو هغه به دا فيصله اوکړي چې دا کس ددې بادشاه پورې استهزاء کوي، ځکه دا بادشاه ته دا ښايي چې زه ستا خدمت ته ولاړ يم حالانکه دده مقصد بدل وي.

همدغه شان چې څوک د الله ﷻ په حضور کې په عبادت باندې ولاړ وي خو مقصد يې ريا او بل ته ځان خودل وي نو دا هم د الله ﷻ پورې استهزاء کول دي. (٢)

د ريا په وجه فقر پيدا کيدل

په بخاري شريف کې دا واقعه ذکر ده:

(حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ د حضرت عمر ﷺ د طرفه په کوفه کې عامل مقرر و) د کوفې خلقو حضرت عمر ﷺ ته د حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ شکايت اوکړو، نو حضرت عمر ﷺ دا معزول کړو او ددې په ځاى يې حضرت عمّار ﷺ د کوفې عامل مقرر کړو. د کوفې خلقو د حضرت سعد ﷺ په باره کې په شکايت کې دا هم ويلي وو چې دا صحيح مونځ نه کوي.

(١) قَالَ قَتَادَةُ ﷺ : إِذَا رَاءَى الْعَبْدُ يَقُوْلُ اللهُ تَعَالٰى : أُنْظُرُوْا إِلٰى عَبْدِيْ كَيْفَ يَسْتَهْزِئُ بِيْ. الكبائر للذهبي ١٣٢/١ اَلْكَبِيْرَةُ السَّابِعَةُ وَالثَّلَاثُوْنَ الرِّيَاءُ. الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ٧٠. نزهة الناظرين ص ٥٠٨، احياء علوم الدين ج٣ ص ٢٩٥ كتاب ذم الجاه والرياء.

(٢) علامه ابن حجر رحمه الله په "الزواجر" کې دا خبره په دې انداز نقل کړې: وَيُوَضِّحُهُ أَنَّ أَحَدَ خُدَّامِ الْمَلِكِ الْقَائِمِيْنَ فِيْ خِدْمَتِهِ لَوْ كَانَ قَاصِدًا بِوُقُوْفِهِ فِيْهَا مُلَاحَظَةَ أَمَةٍ أَوْ أَمْرَدَ لِلْمَلِكِ كَانَ ذٰلِكَ عِنْدَ كُلِّ مَنْ لَهُ أَدْنٰى مُسْكَةٍ مِنْ عَقْلٍ إِسْتِهْزَاءً بِذٰلِكَ الْمَلِكِ، لِأَنَّهُ لَمْ يَقْصِدْ تَقَرُّبًا إِلَيْهِ بِوَجْهٍ مَعَ إِيْهَامِهِ أَنَّهُ عَلٰى غَايَةٍ مِنَ التَّقَرُّبِ.

..... الزواجر عن اقتراف الكبائر ج١ ص ٧١.

حضرت عُمر ﷺ دا راأوغوښت او پوښتنه يې ورته اوکړه :

يَا أَبَا إِسْحَاقَ ! إِنَّ هٰؤُلَاءِ يَزْعُمُوْنَ أَنَّكَ لَا تُحْسِنُ تُصَلِّيْ.

اې ابواسحاق (سعد بن ابي وقاص) ! د كوفې خلق دا گمان كوي چې ته صحيح مونځ نه كوى .

ده ورته ووئيل : قسَم په الله ، ما خو به دوى ته د رسول الله ﷺ په شان مونځ كولو ، هيڅ كمې به مې په كې نه كولو ، د ماسخوتن مونځ چې به مې ورته كولو نو په أولو دوه ركعتونو كې به مې أوږد قِرأت كولو او په آخِري دوه ركعتونو كې به مې ورته مختصر قِرأت كولو .

حضرت عُمر ﷺ ورته اوفرمايل : زما د تا نه همدا أميد ؤ (چې ته به د رسول الله صلى الله عليه وسلم په شان مونځ كوى) .

بيا حضرت عُمر ﷺ د ده سره يو كس يا ډير كسان كوفې ته أوليږل ، دې قاصِد د كوفې په هر جُمات كې د حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ متعلق د خلقو نه پوښتنه اوكړه ، ټولو خلقو به د ده ښه تعريف كولو ، تر دې چې دوى د بني عَبس جُمات ته لاړل (او هلته دې قاصِد د خلقو نه د حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ متعلق پوښتنه اوكړه) نو د جُمات په خلقو كې يو كس راپاڅيد چې نوم يې أسامه بن قتادة ؤ او كُنيَت يې ابوسعده ؤ ، ده ووئيل: كله چې تاسو ماته د الله ﷻ واسطه راكړه او د ده متعلق رانه پوښتنه كوى نو زه دا وايم چې حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ به جهاد ته نه تللو ، د مال تقسيم به يې صحيح نه كولو ، او په فيصله كې به يې انصاف نه كولو .

(دې كس چونكه په حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ باندې د دروغو تهمت أولږول)

نو حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ (دې كس ته) ووئيل :

قسَم په الله ، (ستا په دې خبره باندې) زه درې دُعاگانې كوم :

اَللّٰهُمَّ إِنْ كَانَ عَبْدُكَ هٰذَا كَاذِبًا، قَامَ رِيَاءً وَسُمْعَةً، فَأَطِلْ عُمْرَهُ، وَأَطِلْ فَقْرَهُ، وَعَرِّضْهُ بِالْفِتَنِ.

اې الله ! كه ستا دا بنده دروغجن وي ، د ريا او خپل شهرت د پاره أودريدلې وي نو د ده عُمر أوږد كړه ، فقريې أوږد (ډير) كړه ، او په فِتنو كې يې مبتلاء كړه .

ددينه پس (دا كس داسې بَد حالت ته اُورسيد) چې دده نه به چا پوښتنه اوكړه (چې څنګه يې ؟) نو ده به ورته ووېل :

شَيْخٌ كَبِيرٌ مَفْتُونٌ ، أَصَابَتْنِي دَعْوَةُ سَعْدٍ .

ډېر بُوډا او په فِتنه كې مبتلاء يم ، ماته د حضرت سعد بن ابي وقاص ﷺ خبرې (بَددُعا) رارسيدلې دي .

عبدالملک وايي :

فَأَنَا رَأَيْتُهُ بَعْدُ قَدْ سَقَطَ حَاجِبَاهُ عَلَى عَيْنَيْهِ مِنَ الْكِبَرِ وَإِنَّهُ لَيَتَعَرَّضُ لِلْجَوَارِيْ فِي الطُّرُقِ يَغْمِزُهُنَّ .

ما ډېر وخت پس دا اُوليد چې د ډېر بُوډا والي په وجه يې وريځې په سترګو باندې راښكته شوې وې ليكن په دې حالت كې يې هم په لاره كې د جينكو سره چېړ چاړ كولو ، په هغوى به يې ټوكې (چونګارې) لېږولې . (۱)

عبرت : چونكه دې كس د رِيا او خپل ځان د شهرت د پاره په حضرت سعد بن ابي

---

(۱) عَنْ جَابِرِ بْنِ سَمُرَةَ ﷺ . قَالَ: شَكَا أَهْلُ الْكُوفَةِ سَعْدًا إِلَى عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ، فَعَزَلَهُ، وَاسْتَعْمَلَ عَلَيْهِمْ عَمَّارًا ، فَشَكَوْا حَتَّى ذَكَرُوا أَنَّهُ لَا يُحْسِنُ يُصَلِّي . فَأَرْسَلَ إِلَيْهِ . فَقَالَ : يَا أَبَا إِسْحَاقَ ! إِنَّ هَؤُلَاءِ يَزْعُمُونَ أَنَّكَ لَا تُحْسِنُ تُصَلِّي . قَالَ أَبُو إِسْحَاقَ : أَمَّا أَنَا وَاللهِ فَإِنِّي كُنْتُ أُصَلِّي بِهِمْ صَلَاةَ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَا أَخْرِمُ عَنْهَا . أُصَلِّي صَلَاةَ الْعِشَاءِ ، فَأَرْكُدُ فِي الْأُولَيَيْنِ وَأُخِفُّ فِي الْأُخْرَيَيْنِ . قَالَ: ذَاكَ الظَّنُّ بِكَ يَا أَبَا إِسْحَاقَ، فَأَرْسَلَ مَعَهُ رَجُلًا أَوْ رِجَالًا إِلَى الْكُوفَةِ ، فَسَأَلَ عَنْهُ أَهْلَ الْكُوفَةِ وَلَمْ يَدَعْ مَسْجِدًا إِلَّا سَأَلَ عَنْهُ، وَيُثْنُونَ مَعْرُوفًا ، حَتَّى دَخَلَ مَسْجِدًا لِبَنِي عَبْسٍ ، فَقَامَ رَجُلٌ مِنْهُمْ يُقَالُ لَهُ أُسَامَةُ بْنُ قَتَادَةَ يُكْنَى أَبَا سَعْدَةَ قَالَ: أَمَّا إِذْ نَشَدْتَنَا فَإِنَّ سَعْدًا كَانَ لَا يَسِيرُ بِالسَّرِيَّةِ ، وَلَا يَقْسِمُ بِالسَّوِيَّةِ ، وَلَا يَعْدِلُ فِي الْقَضِيَّةِ . قَالَ سَعْدٌ: أَمَا وَاللهِ لَأَدْعُوَنَّ بِثَلَاثٍ : اللَّهُمَّ إِنْ كَانَ عَبْدُكَ هَذَا كَاذِبًا ، قَامَ رِيَاءً وَسُمْعَةً ، فَأَطِلْ عُمْرَهُ ، وَأَطِلْ فَقْرَهُ ، وَعَرِّضْهُ بِالْفِتَنِ ، وَكَانَ بَعْدُ إِذَا سُئِلَ يَقُولُ : شَيْخٌ كَبِيرٌ مَفْتُونٌ ، أَصَابَتْنِي دَعْوَةُ سَعْدٍ . قَالَ عَبْدُ الْمَلِكِ : فَأَنَا رَأَيْتُهُ بَعْدُ ، قَدْ سَقَطَ حَاجِبَاهُ عَلَى عَيْنَيْهِ مِنَ الْكِبَرِ وَإِنَّهُ لَيَتَعَرَّضُ لِلْجَوَارِيْ فِي الطُّرُقِ يَغْمِزُهُنَّ . صحيح البخاري كِتَابُ الْأَذَانِ بَابُ وُجُوبِ الْقِرَاءَةِ لِلْإِمَامِ وَالْمَأْمُومِ فِي الصَّلَوَاتِ كُلِّهَا ، فِي الْحَضَرِ وَالسَّفَرِ ..... رقم الحديث ۷۵۵ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ۱۸۵۹ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۲۴۸۳ .

وقاص رضی الله عنه باندي دروغ جوړ کړل ، ده ورته خبري اوکړي نو ددې خپل بدعمل په وجه الله تعالی دا کس په سخته فقيرۍ کې مبتلاء کړو او د ډير بوډاوالي باوجود هم په فتنه کې مبتلاء وُ ، هغه دا چې په لاره کې به يې په جينکو باندې ټوکې (چونګارې) لېږلې .

ريا " شرکِ خفي " دی

کوم کار چې د ريا د پاره اوشي (يعنې په دې کې د الله ﷻ د رضا او ثواب اراده نه وي بلکه صرف خلقو ته ځان خودَنه او شهرت په کې مقصد وي) نو په داسې عمل باندې انسان ته هيڅ ثواب نه ملاويږي ، ځکه ريا ته په احاديثو کې شرکِ خفي (پټ شرک) ويل شوی .

۱ . د ابن ماجه او مشکوة شريف حديث دی ، حضرت ابوسعيد خدري رضی الله عنه فرمايي چې يوه ورځ رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ (د خپلې حُجرې نه) رااُووت او مونږ ته يې تشريف راوړو ، په دې وخت کې مونږ په خپل مينځ کې د مسيح دجّال (د فتنو) تذکره کوله ، نبي عليه السلام اوفرمايل :

أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ؟

آيا زه تاسو ته د هغه څيز په باره کې خبر درکړم چې هغه زما په نزد ستاسو د پاره د مسيح دجّال (د فتنو) نه هم زيات ځوفناک (خطرناک) دی ؟

مونږ ورته ووېل : آو ، اې د الله رسوله (د هغه څيز په باره کې مونږ ته ضرور خبر راکړئ) . نبي عليه السلام اوفرمايل :

اَلشِّرْكُ الْخَفِيُّ . أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ .

هغه څيز شرکِ خفي دی (ددې يو مثال دادی) چې مثلاً يو کس په مانځه باندې اودريږي خپل مونځ ددې د پاره ښائسته (او اُوږد) کوي چې څوک کس ما اُوګوري . (۱)

---

(۱) عَنْ أَبِي سَعِيدٍ رضی الله عنه ، قَالَ : خَرَجَ عَلَيْنَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَنَحْنُ نَتَذَاكَرُ الْمَسِيحَ الدَّجَّالَ، فَقَالَ : « أَلَا أُخْبِرُكُمْ بِمَا هُوَ أَخْوَفُ عَلَيْكُمْ عِنْدِي مِنَ الْمَسِيحِ الدَّجَّالِ ؟ » قَالَ : قُلْنَا : بَلَى، فَقَالَ : « اَلشِّرْكُ الْخَفِيُّ . أَنْ يَقُومَ الرَّجُلُ يُصَلِّي، فَيُزَيِّنُ صَلَاتَهُ لِمَا يَرَى مِنْ نَظَرِ رَجُلٍ » . سنن ابن ماجة كِتَابُ الزُّهْدِ بَابُ الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ رقم الحديث ۴۲۰۴ قال الالباني: حسن ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الثالث رقم الحديث ۵۳۳۳(۲۰) ، كنز العمال رقم " نيت ۷۴۶۸ ، ورقم الحديث ۷۵۱۷ ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۱۱۲۵۲ .

فائده : په دې حدیث کې صرف د مثال د پاره د مانځه ذکر شوی ، اوس که څوک نور نیک اعمال (لکه روژه ، صدقه وغیره) د رِیا او ځان ښودنې د پاره کوي نو هغه به هم شِرکِ خَفِي وي .

۲ . دا مضمون صراحةً په یو بل حدیث کې هم ذکر شوی :

حضرت شَدّاد بن أوس رضی الله عنه فرمایي چې ما د رسول الله صلی الله علیه وسلم نه دا حدیث آوریدلی :

مَنْ صَلَّى يُرَائِي فَقَدْ أَشْرَكَ، وَمَنْ صَامَ يُرَائِي فَقَدْ أَشْرَكَ ، وَمَنْ تَصَدَّقَ يُرَائِي فَقَدْ أَشْرَكَ .

چا چې د ځان ښودنې (رِیا) د پاره مونځ اوکړو نو هغه شرکِ خَفي اوکړو ، چا چې د ځان ښودنې د پاره روژه اُونیوه نو هغه شرکِ خَفي اوکړو ، او چا چې د ځان ښودنې د پاره صدقه ورکړه نو هغه شرکِ خَفي اوکړو . (۱)

همدا سې مضمون په نورو احادیثو کې هم بیان شوی . (۲)

فائده : کوم کار چې د رِیا او ځان ښودنې د پاره اوشي نو دا اګر چې شرکِ جَلي (ښکاره شِرک) نه دی ، ځکه شرکِ جَلي خو بُت پرَستی کولو ته وایي ، خو بیا هم د رِیا د پاره

---

(۱) المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۱۳۹ باب الشين ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الثالث رقم الحديث ۵۳۳۱(۱۸) ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۱۷۱۲۰ ، كنز العمال الباب الثاني فى الاخلاق المذمومة رقم الحديث ۸۸۳۹ .

(۲) عَنْ شَدَّادِ بْنِ أَوْسٍ رضي الله عنه ، أَنَّهُ بَكَى ، فَقِيلَ لَهُ : مَا يُبْكِيكَ ؟ قَالَ : شَيْئًا سَمِعْتُهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُهُ ، فَذَكَرْتُهُ ، فَأَبْكَانِي ، سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ : « أَتَخَوَّفُ عَلَى أُمَّتِي الشِّرْكَ ، وَالشَّهْوَةَ الْخَفِيَّةَ » قَالَ : قُلْتُ : يَا رَسُولَ اللهِ ! أَتُشْرِكُ أُمَّتُكَ مِنْ بَعْدِكَ ؟ قَالَ : " نَعَمْ ، أَمَا إِنَّهُمْ لَا يَعْبُدُونَ شَمْسًا وَلَا قَمَرًا وَلَا حَجَرًا وَلَا وَثَنًا ، وَلَكِنْ يُرَاءُونَ بِأَعْمَالِهِمْ ، وَالشَّهْوَةُ الْخَفِيَّةُ : أَنْ يُصْبِحَ أَحَدُهُمْ صَائِمًا ، فَتَعْرِضُ لَهُ شَهْوَةٌ مِنْ شَهَوَاتِهِ فَيَتْرُكُ صَوْمَهُ " . مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۱۷۱۲۰ حديث شداد بن أوس ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الثالث رقم الحديث ۵۳۳۲(۱۹) ، كنز العمال رقم الحديث ۷۵۰۵ حرف الراء الرياء .

عمل کول شرکِ خَفي دی.(۱)

او ديته شرکِ خَفي ځکه وايي چې لکه څرنګې په بُت پرستی کې د الله ﷻ نه علاوه د بُتانو د پاره عبادت کولې شي نو همدغه شان رياکار هم خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره عبادت نه کوي بلکه نورو خلقو ته د ځان خودَنې د پاره عمل کوي، نو ګويا چې ريا هم په پټه د بُت پرستی سره يو شان شوه، اګر چې ريا ښکاره شرک نه دی.(۲)

رِيا "شرکِ أصغر" دی

رِيا ته په احاديثو کې شرکِ اَصغر (وړوکې شِرک) هم ويل شوی.

حضرت محمود بن لبيد ﷺ فرمايي چې رسولُ الله ﷺ او فرمايل:

إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ.

يشکه زه ستاسو په باره کې ډير زيات د شرکِ اَصغر نه ويريږم (يعني ما سره دا يَره ده چې هسې نه تاسو په شرکِ اَصغر کې مبتلا شی).

صحابه کرامو ﷺ (دې آوريدو سره) عرض اوکړو:

وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُولَ اللهِ؟

اې د الله رسوله! شرکِ اَصغر څه شی دی؟

نبي عليه السلام ورته او فرمايل:

اَلرِّيَاءُ. رِيا. (يعني خلقو ته د ځان خودَنې د پاره نېک عمل کول شرکِ اَصغر دی).

(بيا نبي عليه السلام او فرمايل) د قيامت په ورځ چې کله خلقو ته د اَعمالو بَدله ورکړې شي نو الله ﷻ به رِياکارو ته او فرمايي:

اِذْهَبُوا إِلَى الَّذِينَ كُنْتُمْ تُرَاءُونَ فِي الدُّنْيَا فَانْظُرُوا هَلْ تَجِدُونَ عِنْدَهُمْ جَزَاءً.

تاسو هغه خلقو ته ورشئ کوموته چې د ځان خودَنې د پاره به تاسو په دنيا کې عمل

(۱) (مَنْ صَلَّى يُرَائِي) أَيْ: مُرَائِيًا (فَقَدْ أَشْرَكَ)، أَيْ: شِرْكًا خَفِيًّا كَمَا سَيَجِيءُ مُصَرَّحًا فِيمَا يَلِيهِ مِنْ حَدِيثِهِ.
مرقاة المفاتيح ۳۳۳۱/۸ باب الرياء والسمعة الفصل الثالث رقم الحديث ۵۳۳۲(۱۹).

(۲) مظاهرحق ج ۸.

کولو ، پس تاسو اوګورئ چې آيا تاسو د هغوی سره (د خپلو اَعمالو) څه بدله مومئ ؟ . (۱)

په يو روايت کې صراحةً ذکر دي چې رياکار ته به د قيامت په ورځ وويلې شي :

إِذْهَبُوا إِلَى الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تُرَاؤُوْنَ فَاطْلُبُوا ذٰلِكَ عِنْدَهُمْ .

تاسو هغه خلقو ته ورشئ کومو ته چې د ځان خودنې د پاره تاسو اعمال کول او د هغوی نه (د خپل عمل) بدله طلب کړئ . (۲)

په کوم عمل کې چې د الله ﷻ سره بل څوک شريک شي نو هغه نه قبليږي

کوم نيک عمل چې خالص د الله ﷻ د رَضا د پاره اُونشي بلکه بل څوک هم په دې کې شريک شي نو الله تعالى داسې عمل نه قبلوي. ددې په باره کې درته يو څو احاديث ذکر کوم

۱ . د مسلم شريف حديث دی ، رسولُ الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

قَالَ اللهُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ، مَنْ عَمِلَ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيْهِ مَعِيْ غَيْرِيْ تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ . (۳)

---

(۱) عَنْ مَحْمُوْدِ بْنِ لَبِيْدٍ ﷺ ، أَنَّ رَسُوْلَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : « إِنَّ أَخْوَفَ مَا أَخَافُ عَلَيْكُمُ الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ » قَالُوْا : وَمَا الشِّرْكُ الْأَصْغَرُ يَا رَسُوْلَ اللهِ ؟ قَالَ: "اَلرِّيَاءُ . يَقُوْلُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ لَهُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ إِذَا جُزِيَ النَّاسُ بِأَعْمَالِهِمْ : إِذْهَبُوا إِلَى الَّذِيْنَ كُنْتُمْ تُرَاءُوْنَ فِي الدُّنْيَا فَانْظُرُوْا هَلْ تَجِدُوْنَ عِنْدَهُمْ جَزَاءً . — احمد مخرجاً رقم الحديث ۲۳۶۳۰ حَدِيثُ مَحْمُوْدِ بْنِ لَبِيْدٍ ، و رقم الحديث ۲۳۶۳۶ ، شعب الايمان رقم الحديث ۶۴۱۲ ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۴۱۳۵ ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الثالث رقم الحديث ۵۳۳۴(۲۱) ، مجمع الزوائد باب ماجاء في الرياء رقم الحديث ۳۷۵ ، كنزالعمال رقم الحديث ۷۴۷۷ ، صحيح الترغيب والترهيب رقم الحديث ۳۲(۱۱) الترهيب من الرياء و ما يقوله من خاف شيئاً منه .

(۲) مجمع الزوائد و منبع الفوائد كِتَابُ الزُّهْدِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الرِّيَاءِ رقم الحديث ۱۷۶۵۷ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۴۳۰۱ ، كنزالعمال رقم الحديث ۷۵۱۳ .

(۳) صحيح مسلم كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ بَابُ مَنْ أَشْرَكَ فِي عَمَلِهِ غَيْرَ اللهِ رقم الحديث ۴۶ (۲۹۸۵) ، سنن ابن ماجة باب الرياء والسمعة رقم الحديث ۴۲۰۲ ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الاول رقم الحديث ۵۳۱۵(۲) ، كنزالعمال الكتاب الثالث في الأخلاق الباب الثاني في الأخلاق والأفعال المذمومة رقم الحديث ۷۴۷۴ .

Scanned with CamScanner

(حديثِ قدسي دی) الله تعالی فرمايي : زه په شريکانو کې د شرک نه ډير زيات بې نيازه يم ، څوک چې داسې يو عمل (عبادت وغيره) اوکړي چې په دې کې د ما سره بل څوک شريک کړي نو زه دا او دده شريک دواړه پريږدم .

(يعنی کوم عمل چې خاص زما د رَضا د پاره اونشي او بل څوک هم د ما سره په دې عمل کې شريک شي نو زه دا نه قبلوم .(۱)) .

په يو روايت کې ورسره څه نوره اضافه هم شته : حديثِ قدسي دی ، الله ﷻ فرمايي :

أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ ، مَنْ عَمِلَ لِيْ عَمَلًا أَشْرَكَ فِيْهِ غَيْرِيْ فَأَنَا مِنْهُ بَرِيْءٌ وَهُوَ لِلَّذِيْ عَمِلَهُ .(۲)

زه په ټولو شريکانو کې د شرک نه زيات بې نيازه يم ، څوک چې داسې يو کار اوکړي چې په دې کې د ما سره بل څوک شريک کړي نو زه دده نه بيزاره يم ، دا عمل به صرف د هغه چا د پاره وي د چا د پاره چې دده دا عمل کړی وي .

۴ . رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

کله چې الله تعالی د قيامت په ورځ خلق (د حِساب و کتاب د پاره) راجمع کړي د کومې ورځې په راتلو کې چې هيڅ شک و شبهه نشته نو يو اعلان کوونکې فرښته به دا اعلان اوکړي :

---

(۱) (أَنَا أَغْنَى الشُّرَكَاءِ) أَيْ: أَنَا أَغْنَى مَنْ يَزْعُمُ أَنَّهُمْ شُرَكَاءُ عَلَى فَرْضِ أَنَّ لَهُمْ غِنًى (عَنِ الشِّرْكِ) ، أَيْ عَمَّا يُشْرِكُوْنَ بِهِ مِمَّا بَيْنِيْ وَبَيْنَ غَيْرِيْ فِيْ قَصْدِ الْعَمَلِ ، وَالْمَعْنَى : مَا أَقْبَلُ إِلَّا مَا كَانَ خَالِصًا لِوَجْهِيْ وَابْتِغَاءً لِمَرْضَاتِيْ .
مرقاة المفاتيح ۳۳۳۱/۸ في تشريح حديث ۵۳۱۵(۲) بَابُ الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ الْفَصْلُ الْأَوَّلُ .

(تَرَكْتُهُ وَشِرْكَهُ) هكذا وقع في بعض الأصول وشركه ، وفي بعضها وشريكه ، وفي بعضها وشركته . ومعناه أنه غني عن المشاركة وغيرها . فمن عمل شيئا لي ولغيري لم أقبله بل أتركه لذلك الغير . والمراد أن عمل المرائي باطل لا ثواب فيه ويأثم به . شرح محمد فؤاد عبد الباقي على صحيح مسلم في تشريح حديث ۴۶ (۲۹۸۵)

(۲) شعب الايمان رقم الحديث ۶۳۹۶ اخلاص العمل لله عز وجل و ترک الرياء ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۴۱۳۷ باب الرياء والسمعة ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الاول رقم الحديث ۵۳۱۵(۲) ، صحيح ابن خزيمة رقم الحديث ۹۸۳ بابُ ذكر نفي قبول صلاة المرائي بها ، المعجم الاوسط رقم الحديث ۶۵۲۹ .

مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِيْ عَمَلٍ عَمِلَهُ لِلّٰهِ أَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ فَإِنَّ اللّٰهَ أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ. (۱)

چا چې په خپل داسې عمل کې چې دده د الله تعالی د پاره کړي خو بل څوک يې هم په دې کې د الله ﷻ سره شريک کړي وي نو هغه دې دده خپل عمل ثواب د هماغه غيرُ الله نه طلب کړي (د چا د پاره چې ده په دُنيا کې دا عمل کړي و) ، ځکه الله تعالی د ټولو شريکانو نه زيات د شِرک نه بې نيازه دی.

۲. رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي: چې د قيامت په ورځ به د انسان اعمال د الله ﷻ د وړاندې حاضر کړې شي ، الله تعالی به او فرمايي:

خُذُوْا ، وَأَلْقُوْا هٰذَا. دا واخلئ (قبول يې کړئ) ، او دا (نور) او غورځوئ.

فرښتې به عرض او کړي: قسَم په الله ، مونږ ته خو دده اعمال ټول نيک معلوميږي.

الله تعالی به او فرمايي:

إِنَّ عَمَلَهُ كَانَ لِغَيْرِيْ ، وَإِنِّيْ لَا أَقْبَلُ إِلَّا مَا ابْتُغِيَ بِهِ وَجْهِيْ.

بېشکه دده عمل د بل چا د پاره و (يعنی دده په عمل کې رِيا وه) ، او زه صرف هغه عمل قبلوم په کوم کې چې زما رَضا طلب کړې شوې وي (يعنی زما د رَضا د پاره شوې وي). (۲)

---

(۱) عَنْ أَبِيْ سَعْدِ بْنِ أَبِيْ فَضَالَةَ الْأَنْصَارِيِّ ، وَكَانَ مِنَ الصَّحَابَةِ قَالَ: سَمِعْتُ رَسُوْلَ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُوْلُ: إِذَا جَمَعَ اللّٰهُ النَّاسَ يَوْمَ الْقِيَامَةِ لِيَوْمٍ لَا رَيْبَ فِيْهِ ، نَادٰى مُنَادٍ: مَنْ كَانَ أَشْرَكَ فِيْ عَمَلٍ عَمِلَهُ لِلّٰهِ أَحَدًا فَلْيَطْلُبْ ثَوَابَهُ مِنْ عِنْدِ غَيْرِ اللّٰهِ فَإِنَّ اللّٰهَ أَغْنَى الشُّرَكَاءِ عَنِ الشِّرْكِ. سنن الترمذي أَبْوَابُ تَفْسِيْرِ الْقُرْآنِ بَابٌ وَمِنْ سُوْرَةِ الْكَهْفِ رقم الحديث ۳۱۵۴ قال الالباني: حسن. سنن ابن ماجة باب الرِّياء والسمعة رقم الحديث ۱۵۸۳۸ ، ورقم الحديث ۱۷۸۸۸ ، مشكوة المصابيح باب الرِّياء والسمعة الفصل الثاني رقم الحديث ۵۳۱۸(۵) ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۷۸ ، كنز العمال رقم الحديث ۷۴۷۲ حرف الراء الرياء.

(۲) عَنْ أَنَسٍ رضی الله عنه ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ، قَالَ: يُجَاءُ بِأَعْمَالِ بَنِيْ آدَمَ فَيُنْصَبُ بَيْنَ يَدَيِ اللّٰهِ تَعَالٰى يَوْمَ الْقِيَامَةِ فِيْ صُحُفٍ مُخَتَّمَةٍ ، فَيَقُوْلُ: خُذُوْا وَأَلْقُوْا هٰذَا. فَيَقُوْلُوْنَ: وَاللّٰهِ مَا عَلِمْنَا إِلَّا خَيْرًا. قَالَ: إِنَّ عَمَلَهُ كَانَ لِغَيْرِيْ ، وَإِنِّيْ لَا أَقْبَلُ إِلَّا مَا ابْتُغِيَ بِهِ وَجْهِيْ. شعب الايمان رقم الحديث ۶۴۱۷ اخلاص العمل لله عز وجل وترک الرياء ، الترغيب والترهيب للمنذري رقم الحديث ۵۸ الترغيب في الاخلاص والصدق والنية الصالحة.

فائده: د دې مذکوره احاديثو خلاصه داده چې الله تعالى صرف هغه نېک عمل قبلوي کوم چې خالص د هغه د رِضا د پاره شوې وي، د رِيا شهرت او ځان خودنې نه پاک وي.

٤. حضرت طاؤس رَحِمَهُ اللهُ فرمايي چې يو کس رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ته عرض او کړو:

إِنِّي أَقِفُ الْمَوَاقِفَ أُرِيدُ وَجْهَ اللهِ، وَأُحِبُّ أَنْ يُرَى مَوْطِنِي.

(اې د الله رسوله!) زه چې کله د يو نېک عمل د پاره اودرېږم نو زما اراده (په دې سره) خاص د الله جَلَّ جَلَالُهُ رِضا وي، او ورسره زه دا هم خوښوم چې زما عمل خلقو ته ښکاره شي (نو د دې څه حکم دی؟).

نبي عليه السلام ده ته هيڅ جواب ورنکړو (خاموشه شو)، تر دې چې دا آيت نازل شو:

﴿ فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا ﴾. (۱)

ترجمه: پس څوک چې د خپل رَب سره د ملاقات اُميد لري نو هغه له په کار دي چې نېک عمل کوي، او د خپل رَب په عبادت کې دې بل څوک نه شريکوي. (۲)

٥. روژه نيول او ټوله شپه عبادت کول بهترين اعمال دي خو چې کله په دې کې هم اخلاص

←←←← وفي رواية: وَعَنْ أَنَسِ بْنِ مَالِكٍ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ قَالَ: قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: يُؤْتَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِصُحُفٍ مُخَتَّمَةٍ، فَتُنْصَبُ بَيْنَ يَدَيِ اللهِ تَبَارَكَ وَتَعَالَى فَيَقُولُ تَبَارَكَ وَتَعَالَى: أَلْقُوا هٰذِهِ وَاقْبَلُوا هٰذِهِ. فَتَقُولُ الْمَلَائِكَةُ: وَعِزَّتِكَ، مَا رَأَيْنَا إِلَّا خَيْرًا. فَيَقُولُ اللهُ عَزَّ وَجَلَّ: إِنَّ هٰذَا كَانَ لِغَيْرِ وَجْهِي، وَإِنِّي لَا أَقْبَلُ الْيَوْمَ إِلَّا مَا ابْتُغِيَ بِهِ وَجْهِي. مجمع الزوائد ومنبع الفوائد رقم الحديث ١٨٣٩٥ كِتَابُ الزُّهْدِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الرِّيَاءِ، و رقم الحديث ١٨٣٩٦ وقال الهيثمي: رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ فِي الْأَوْسَطِ بِإِسْنَادَيْنِ، وَرِجَالُ أَحَدِهِمَا رِجَالُ الصَّحِيحِ. وَرَوَاهُ الْبَزَّارُ. المعجم الاوسط للطبراني رقم الحديث ٢٦٠٣.

(۱) الكهف آية ۱۱۰.

(۲) عَنْ طَاوُسٍ رَحِمَهُ اللهُ قَالَ: قَالَ رَجُلٌ لِرَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنِّي أَقِفُ الْمَوَاقِفَ أُرِيدُ وَجْهَ اللهِ، وَأُحِبُّ أَنْ يُرَى مَوْطِنِي. فَلَمْ يَرُدَّ عَلَيْهِ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ شَيْئًا حَتَّى نَزَلَتْ هٰذِهِ الْآيَةُ: ﴿فَمَنْ كَانَ يَرْجُوا لِقَآءَ رَبِّهٖ فَلْيَعْمَلْ عَمَلًا صَالِحًا وَّلَا يُشْرِكْ بِعِبَادَةِ رَبِّهٖٓ اَحَدًا﴾. الجهاد لابن المبارك ۳۴/۱ رقم الحديث ۱۲، تفسير ابن كثير ج۳ ص۱۱۴.

نه وي او انسان د ګناهونو نه ځان نه ساتي نو په دې باندې هم انسان ته ثواب نه ملاويږي.

د مشکوة شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

كَمْ مِنْ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الظَّمَأُ ، وَكَمْ مِنْ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ .(۱)

ډير روژه دار داسې دي چې هغوی ته د خپلې روژې په عِوض کې بغير د تَندې نه بل هيڅ شی نه ملاويږي، او ډير د شپې عبادت کوونکي داسې دي چې هغوی ته د شپې د عبادت په وجه د وِيخ پاتې کيدو نه علاوه بل هيڅ شی نه حاصليږي.

د حديث تشريح: علامه طيبي رحمه الله د دې حديث تشريح داسې کړې چې: کومه روژه خالصه د الله ﷻ د رَضا د پاره نه وي، او روژه دار په کې د دروغو، غِيبت، بُهتان، حرام مال او نورو ګناهونو نه ځان نه ساتي:

يَحْصُلُ لَهُ الْجُوْعُ وَالْعَطَشُ ، وَلَا تَحْصُلُ لَهُ الثَّوَابُ .

داسې کس ته صرف اُولږه او تنده حاصليږي ليکن د روژې ثواب ورته پوره نه ملاويږي.

همدغه شان حُکم د شپې عبادت کوونکي کس هم دی (يعنې چې کله دده مقصد د الله ﷻ رَضا نه وي او د ګناهونو نه ځان نه ساتي نو ده ته هم د دې عبادت پوره ثواب نه ملاويږي).(۲)

(۱) هذا حديث صحيح. رَوَاهُ الدَّارِمِيّ. مشكوة المصابيح بَابُ تَنْزِيهِ الصَّوْمِ الفصل الثاني رقم الحديث ۲۰۱۴ (۱۶)

وفي رواية: عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ، قَالَ: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: رُبَّ صَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ صِيَامِهِ إِلَّا الْجُوْعُ ، وَرُبَّ قَائِمٍ لَيْسَ لَهُ مِنْ قِيَامِهِ إِلَّا السَّهَرُ . سنن ابن ماجة كِتَابُ الصِّيَامِ بَابُ مَا جَاءَ فِي الْغِيبَةِ وَالرَّفَثِ لِلصَّائِمِ رقم الحديث ۱۶۹۰ . قال الالباني: حسن صحيح. و رواه النسائي وابن خزيمة في صحيحه والحاكم. وقال الحاكم: هذا الحديث صحيح على شرط البخاري.

ډير روژه دار داسې دي چې هغوی ته د خپلې روژې په عِوض کې د وَلږې او تندې نه علاوه بل هيڅ نه ملاويږي، او ډير د شپې عبادت کوونکي داسې دي چې هغوی ته د بې خوابۍ نه علاوه بل هيڅ نه ملاويږي.

(إِلَّا الْجُوْعُ): أي ليس لصومه قبول عند الله فلا ثواب له. شرح محمد فؤاد عبد الباقي على سنن ابن ماجة.

(۲) شرح الطيبي على مشكاة المصابيح المسمى ب "الكاشف على حقائق السنن" ج۴ ص ۱۶۴.

د رياکار مثال

د يو بزرګ وينا ده چې څوک د رِيا او شهرت د پاره عمل کوي نو د هغه مثال د هغه چا په شان دى چې تهېلى يې د کاڼو نه ډکه کړې وي او په بازار کې روان وي، خلق چې دا تهېلى ګوري نو دا ګمان کوي چې ګني ددې کس سره ډيرې روپۍ دي دا به په دې بازار کې ډيره سَوداء واخلي مګر په حقيقت کې ده ته ددې په عِوض کې هيڅ نه ملاويږي، همدغه شان رِياکار هم دى چې خلق دده نېک اعمال اوګوري نو دا ګمان کوي چې ګني ته به د قيامت په ورځ ددې په عِوض کې ډير اَجر ملاؤ شي خو ليکن د رِيا په وجه به ده ته ددې په عِوض کې هيڅ ثواب ملاؤ نشي، ځکه د رِيا واله عمل الله ﷻ نه قبلوي.

د رِياکار د پاره د قيامت په ورځ رَسوائي

١. د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دى، رسولُ الله ﷺ فرمايي:

مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللّٰهُ بِهِ ، وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللّٰهُ بِهِ . (١)

څوک چې خلقو ته د آورولو (او شهرت) د پاره څه نېک عمل کوي نو الله تعالى به (د قيامت په ورځ) دده عيبونه ښکاره کولو سره دا رَسواء کړي، او څوک چې خلقو ته د خودَنې د پاره څه نېک عمل کوي نو الله تعالى به ده ته (د قيامت په ورځ) ددې رِياکارى سزا ورکړي.

د حديث تشريح : د حديث مطلب دادى چې څوک په دُنيا کې خلقو ته د آورولو د پاره نېک عمل کوي چې خلق زما تعريف اوکړي نو الله تعالى به د قيامت په ورځ د خلقو د وړاندې دا رَسواء کړي.

او څوک چې خلقو ته د ځان خودَنې د پاره څه عمل کوي نو الله تعالى به د قيامت په ورځ د خلقو د وړاندې دده رِيا ښکاره کړي او ددې سزا به ورکړي.

---

(١) صحيح البخاري كِتَابُ الرِّقَاقِ بَابُ الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ رقم الحديث ٦٤٩٩ ، صحيح مسلم كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ بَابُ مَنْ أَشْرَكَ فِي عَمَلِهِ غَيْرَ اللهِ رقم الحديث ٤٧(٢٩٨٦) ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الاول رقم الحديث ٥٣١٦(٣) ، مسند احمد رقم الحديث ٢٠٣٥٦ ، شعب الايمان رقم الحديث ٦٤٠٠ .

((ملا علي قاري رحمه الله په " مرقاة " کې ددې حدیث همداسې تشریح کړې . همدارنګې امام نووي رحمه الله هم د مسلم شریف په شرح کې ، او علامه ابن حجر رحمه الله په " فتح الباري " کې ددې حدیث بهترینه تشریح کړې او ددې حدیث نور مطلبونه یې هم بیان کړي . (۱)))

۲ . په یو بل حدیث کې راځي ، رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

مَنْ سَمَّعَ النَّاسَ بِعَمَلِهِ سَمَّعَ اللهُ سَامِعَ خَلْقِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ، وَصَغَّرَهُ وَحَقَّرَهُ . (۲)

څوک چې خپل عمل ته په خلقو کې شهرت ورکوي تو الله تعالی به د قیامت په ورځ د خلقو غوږونو ته دده دا ریاکارانه عمل اورسوي ، دا به سپک او ذلیل کړي .

---

(۱) (مَنْ سَمَّعَ) بِتَشْدِيدِ الْمِيمِ ، أَيْ: مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لِلسُّمْعَةِ بِأَنْ نَوَّهَ بِعَمَلِهِ وَشَهَرَهُ لِيَسْمَعَ النَّاسُ بِهِ وَيَمْتَدِحُوهُ (سَمَّعَ اللهُ بِهِ) بِتَشْدِيدِ الْمِيمِ أَيْضًا ، أَيْ: شَهَّرَهُ اللهُ بَيْنَ أَهْلِ الْعَرَصَاتِ وَفَضَحَهُ عَلَى رُءُوسِ الْأَشْهَادِ........ (وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللهُ بِهِ) ... وَالْمَعْنَى : مَنْ يَعْمَلْ عَمَلًا لِيَرَاهُ النَّاسُ فِي الدُّنْيَا يُجَازِيهِ اللهُ تَعَالَى بِهِ بِأَنْ يُظْهِرَ رِيَاءَهُ عَلَى الْخَلْقِ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۸/۳۳۳۲ باب الرياء والسمعة الفصل الاول في تشريح حديث ۵۳۱۶ .

قَوْلُهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : (مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللهُ بِهِ ، وَمَنْ رَاءَى رَاءَى اللهُ بِهِ) . قَالَ الْعُلَمَاءُ مَعْنَاهُ : مَنْ رَايَا بِعَمَلِهِ وَسَمَّعَهُ النَّاسَ لِيُكْرِمُوهُ وَيُعَظِّمُوهُ وَيَعْتَقِدُوا خَيْرَهُ سَمَّعَ اللهُ بِهِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ النَّاسَ وَفَضَحَهُ . وَقِيلَ مَعْنَاهُ مَنْ سَمَّعَ بِعُيُوبِهِ وَأَذَاعَهَا أَظْهَرَ اللهُ عُيُوبَهُ . وَقِيلَ أَسْمَعَهُ الْمَكْرُوهَ . وَقِيلَ أَرَاهُ اللهُ ثَوَابَ ذَلِكَ مِنْ غَيْرِ أَنْ يُعْطِيَهُ إِيَّاهُ لِيَكُونَ حَسْرَةً عَلَيْهِ . وَقِيلَ مَعْنَاهُ : مَنْ أَرَادَ بِعَمَلِهِ النَّاسَ أَسْمَعَهُ اللهُ النَّاسَ وَكَانَ ذَلِكَ حَظَّهُ مِنْهُ . شرح النووي على مسلم (المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج) ۱۸/۱۱۶ رقم الحديث ۴۷ (۲۹۸۶) كِتَابُ الزُّهْدِ وَالرَّقَائِقِ بَابُ مَنْ أَشْرَكَ فِي عَمَلِهِ غَيْرَ اللهِ .

قال الخطابي في شرح حديث «مَنْ سَمَّعَ سَمَّعَ اللهُ بِهِ ، وَمَنْ يُرَائِي يُرَائِي اللهُ بِهِ» : معناه : من عمل عملا على غير إخلاص ، وإنما يريد أن يراه الناس ويسمعوه جوزي على ذلك بأن يشهره الله ويفضحه ويظهر ما كان يبطنه .

وقال ابن حجر : وقيل من قصد بعمله الجاه والمنزلة عند الناس ولم يرد به وجه الله فإنّ الله يجعله حديثا عند الناس الذين أراد نيل المنزلة عندهم ولا ثواب له في الآخرة . ومعنى (يُرَائِي اللهُ بِهِ) : أي يطلعهم على أنّه فعل ذلك لهم لا لوجهه . وقيل : المعنى : من يرائي الناس بعمله أراه الله ثواب ذلك العمل وحرمه إيّاه . فتح الباري ۱۱/۳۳۶ .

(۲) شعب الايمان رقم الحديث ۶۳۰۲ ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۶۹۸۶ ، و رقم الحديث ۶۵۰۹ ، و رقم الحديث ۶۸۳۹ ، المعجم الاوسط رقم الحديث ۲۹۸۳ ، مشكوة المصابيح باب الرياء والسمعة الفصل الثاني رقم الحديث ۵۳۱۹(۶) ، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۴۱۳۸ ، مجمع الزوائد رقم الحديث ۱۷۶۶۰ .

د حديث تشريح : يعنې څوک چې په دُنيا کې نېک عمل صرف خلقو ته د آورولو او خپل شهرت د پاره کوي نو الله تعالى به د قيامت په ورځ د خلقو غوږونو ته دا خبره اُورسوي چې دې کس په دُنيا کې د رِيا او شهرت د پاره عمل کولو ، نو دده باطني خباثت به ټولو خلقو ته ښکاره شي ، او د خلقو د وړاندې به ذليل او رَسوا شي .

رِيا کار به د قيامت په ورځ د ټولو نه مخکې پړمخ جهنم ته غورځولې شي

څوک چې په دُنيا کې د رِيا او شهرت د پاره نېک عمل کوي نو د قيامت په ورځ به دا سې رِياکار د ټولو نه مخکې جهنم ته غورځولې شي .

د مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي :

د قيامت په ورځ د ټولو نه مخکې چې د کومو خلقو خلاف جهنم ته د تللو فيصله کولې شي په هغې کې به اولنې هغه کس وي چې (په ميدانِ جنگ کې) شهيد شوې وي .

دا شهيد به د الله ﷻ د وړاندې راوستې شي ، الله تعالى به ده ته د هر هر نعمت اِظهار اوفرمايي (چې ما تا ته دا دا نعمتونه درکړي وو) ، هغه به هر نعمت اوپيژني (او ددې اِقرار به اوکړي) . بيا به الله تعالى ورته اوفرمايي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيْهَا ؟ تا په دې نِعمتونو کې څه څه کړي وو ؟ (او د کومو مقاصدو د پاره دې اِستعمال کړي وو ؟)

دا به ورته ووايي : (ما آخري عمل دا کړې وُ چې) ما ستاد رَضا د پاره جهاد اوکړو تر دې پورې چې زه شهيد شوم (او خپل قيمتي رُوح مې ستا په لاره کې قُرباني کړو) .

الله تعالى به ورته اوفرمايي :

كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ : جَرِيْءٌ ، فَقَدْ قِيْلَ .

تا دروغ ووېل ، تا خو ددې د پاره جهاد کړې وُ چې تا ته بَهادر ووېلې شي ، او دا تا ته په دُنيا کې وېل شوي وو (لهذا ستا مقصد حاصل شوې دی) .

بيا به د الله ﷻ د طرفه دده په باره کې حکم اوکړې شي نو دا به پَړمخې راښکلې شي او جهنم ته به اُوغورځولې شي .

دويم به هغه کس وي چې هغه عِلم حاصل کړي وي ، بيا يې بل ته خودلې وي ، او قرآن کريم يې هم لوستلې وي . دا به هم د الله ﷻ د وړاندې پيش کړې شي ، الله تعالى به ده ته هم خپل ورکړي نعمتونه ورياد کړي ، دا به هم د هغې اِقرار اوکړي ، بيا به ورنه پوښتنه اوکړي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيْهَا ؟ تا په دې نِعمتونو کې څه څه کارونه کړي وو ؟ (او څنګه دې استعمال کړي وو ؟)

دا به ورته اووايي : تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيْكَ الْقُرْآنَ .

ما عِلم حاصل کړې وُ ، بيا مې نورو ته اُوخود ، او خالِصه ستا د رَضا د پاره مې قرآن مجيد لوستلې وُ .

الله تعالى به ورته اوفرمايي :

كَذَبْتَ ، وَلٰكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ : عَالِمٌ ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ : هُوَ قَارِئٌ ، فَقَدْ قِيْلَ .

تا دروغ وويل ، تا خو عِلم ددې د پاره زده کړې وُ چې خلق درته عالِم اووايي ، او قرآن کريم دې ددې د پاره لوستلې وُ چې خلق درته قاري اووايي ؛ او دا تا ته (په دُنيا کې) ويل شوي (لهذا ستا مقصد حاصل شوې دی) .

بيا به د الله ﷻ د طرفه دده په باره کې هم حکم اوشي ، دا به هم پرَمخې راښکلې جهنم ته اوغورځولې شي .

دريم به هغه کس وي چې په هغه باندې الله ﷻ په دُنيا کې فراخي راوستې وه ، او هر قِسم مال يې ورکړې وُ ، دا به هم د الله ﷻ د وړاندې راوستې شي ، الله ﷻ به ده ته هم خپل نِعمتونه وَرياد کړي (چې ما تا ته دا دا نِعمتونه درکړي وو) ، دا به د ټولو اِقرار اوکړي ، بيا به الله ﷻ ورته اوفرمايي :

فَمَا عَمِلْتَ فِيْهَا ؟ تا په دې نِعمتونو کې څه کړي وو ؟ (او څنګه دې استعمال کړي وو ؟)

دا به ورته اووايي : مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيْلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيْهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيْهَا لَكَ .

اې الله ! په کومو ځايونو کې چې مال خرچ کول تا ته خوښ وو په هغه ټولو ځايونو کې ما خپل مال صِرف ستا د رَضا د پاره خرچ کړې وُ .

الله تعالى به ورته اوفرمايي :

كَذَبْتَ، وَلٰكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ : هُوَ جَوَادٌ. فَقَدْ قِيلَ.

تا دروغ وويل، دا كارونه خو تا ددې د پاره كړي وو چې خلق درته سخي اووايي، او دا (په دُنيا كې) تاته ويل شوي (لهذا ستا مقصد هم حاصل شوې دى) .

بيا به دده په باره كې حكم اوشي ، دا به هم پړمخې رابنكلې شي، او جهنم ته به اوغورځولې شي.[١]

فائده : په دې حديث كې د درې (۳) اعمالو ذكر اُوشو :

۱. په جهاد كې شهيد كيدل. ۲. د علم زده كړه، بيا بل ته ښودل، او د قرآن كريم په لوستلو اوحاصلولو كې مشغوله كيدل. ۳. د خير په كارونو كې خپل مال خرچ كول.

اوس كه چيرته دا كارونه خالصه د الله ﷻ د رضا د پاره وي نو بې د شک و شبهې نه دا د جنت حاصلولو بهترين ذرائع دي، ليكن كه چيرته په دې كې د الله ﷻ رَضا نه وي، بلكه رِياء كاري، شُهرت، يا څه دُنيوي فائده مقصود وي نو بيا ددې داسې سخته سزا ده چې

(۱) عَنْ سُلَيْمَانَ بْنِ يَسَارٍ، قَالَ: تَفَرَّقَ النَّاسُ عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ رضي الله عنه، فَقَالَ لَهُ نَاتِلُ أَهْلِ الشَّامِ: أَيُّهَا الشَّيْخُ! حَدِّثْنَا حَدِيثًا سَمِعْتَهُ مِنْ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ: نَعَمْ. سَمِعْتُ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ يَقُولُ: إِنَّ أَوَّلَ النَّاسِ يُقْضَى يَوْمَ الْقِيَامَةِ عَلَيْهِ رَجُلٌ اسْتُشْهِدَ. فَأُتِيَ بِهِ، فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ فَعَرَفَهَا. قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: قَاتَلْتُ فِيكَ حَتَّى اسْتُشْهِدْتُ. قَالَ: كَذَبْتَ وَلٰكِنَّكَ قَاتَلْتَ لِأَنْ يُقَالَ: جَرِيءٌ. فَقَدْ قِيلَ. ثُمَّ أُمِرَ بِهِ، فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ تَعَلَّمَ الْعِلْمَ، وَعَلَّمَهُ وَقَرَأَ الْقُرْآنَ. فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ. فَعَرَفَهَا. قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: تَعَلَّمْتُ الْعِلْمَ، وَعَلَّمْتُهُ وَقَرَأْتُ فِيكَ الْقُرْآنَ. قَالَ: كَذَبْتَ، وَلٰكِنَّكَ تَعَلَّمْتَ الْعِلْمَ لِيُقَالَ: عَالِمٌ، وَقَرَأْتَ الْقُرْآنَ لِيُقَالَ: هُوَ قَارِئٌ. فَقَدْ قِيلَ. ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ حَتَّى أُلْقِيَ فِي النَّارِ. وَرَجُلٌ وَسَّعَ اللهُ عَلَيْهِ، وَأَعْطَاهُ مِنْ أَصْنَافِ الْمَالِ كُلِّهِ. فَأُتِيَ بِهِ فَعَرَّفَهُ نِعَمَهُ. فَعَرَفَهَا. قَالَ: فَمَا عَمِلْتَ فِيهَا؟ قَالَ: مَا تَرَكْتُ مِنْ سَبِيلٍ تُحِبُّ أَنْ يُنْفَقَ فِيهَا إِلَّا أَنْفَقْتُ فِيهَا لَكَ. قَالَ: كَذَبْتَ، وَلٰكِنَّكَ فَعَلْتَ لِيُقَالَ: هُوَ جَوَادٌ. فَقَدْ قِيلَ. ثُمَّ أُمِرَ بِهِ فَسُحِبَ عَلَى وَجْهِهِ. ثُمَّ أُلْقِيَ فِي النَّارِ. صحيح مسلم كتاب الإمارة باب مَنْ قَاتَلَ لِلرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ اسْتَحَقَّ النَّارَ رقم الحديث ۱۵۲ (۱۹۰۵) ، ورواه احمد في مسنده ، والنسائي رقم الحديث ۳۱۳۷ مَنْ قَاتَلَ لِيُقَالَ فلانٌ جَرِيءٌ ، كنز العمال رقم الحديث ۷۴۷۱.

Scanned with CamScanner

دقيامت په ورځ به د نورو ګناهګارانو نه مخکې د دوی د پاره جهنم ته د تللو فيصله کولې شي، او پرمخې به جهنم ته غورځولې شي. اَللّٰهُمَّ احْفَظْنَا

د عمل د صحيح والي د پاره څلور خبرې ضروري دي

هر نېک عمل څلور شيانو ته محتاج دی، دا ددې د پاره چې دا نېک عمل صحيح او سالِم شي:

اول: د شروع کولو نه مخکې ددې عمل متعلق علم حاصلول. ځکه عمل په عِلم سره صحيح کيږي، کله چې عمل بغير د علم نه وي نو د اِصلاح په نسبت يې فساد زيات وي.

دويم: د عمل په شروع کې نيت صحيح کول. ځکه عمل بغير د نيت نه نه صحيح کيږي، نبي عليه السلام فرمايي: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ، وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوٰى. (۱)

بيشکه د اعمالو (د ثواب) دارو مدار په نيتونو باندې (موقوف) دی، او هر سړي ته به هغه څه ملاويږي چې د کوم نيت يې کړې وي.

مونځ، روژه، زکوة، حج او نور نېک اعمال بغير د نيت نه نه صحيح کيږي نو ځکه د عمل صحيح کيدلو د پاره د هر نېک عمل د پاره په شروع کې نيت په کار دی.

دريم: د عمل په وخت صبر کول. يعنې په اِطمينان او سکون سره عمل کول.

څلورم: په اخلاص باندې عمل کول. ځکه بغير د اِخلاص نه عمل نه قبليږي. (۲)

---

(۱) صحيح البخاري بَابُ بَدْءِ الْوَحْيِ كَيْفَ كَانَ بَدْءُ الْوَحْيِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ؟ رقم الحديث ۱، صحيح مسلم كِتَابُ الْإِمَارَةِ بَابُ قَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّةِ رقم الحديث ۱۵۵ (۱۹۰۷)، سنن ابي داؤد كِتَابُ الطَّلَاقِ بَابٌ فِيمَا عُنِيَ بِهِ الطَّلَاقُ وَالنِّيَّاتُ رقم الحديث ۲۲۰۱.

(۲) وَقَالَ بَعْضُ الْحُكَمَاءِ: يَحْتَاجُ الْعَمَلُ إِلَى أَرْبَعَةِ أَشْيَاءَ حَتّٰى يَسْلَمَ: أَوَّلُهَا الْعِلْمُ قَبْلَ بَدْئِهِ. لِأَنَّ الْعَمَلَ لَا يَصْلُحُ إِلَّا بِالْعِلْمِ. فَإِذَا كَانَ الْعَمَلُ بِغَيْرِ عِلْمٍ كَانَ مَا يُفْسِدُهُ أَكْثَرَ مِمَّا يُصْلِحُهُ.

وَالثَّانِي: اَلنِّيَّةُ فِي مَبْدَئِهِ. لِأَنَّ الْعَمَلَ لَا يَصْلُحُ إِلَّا بِالنِّيَّةِ، كَمَا قَالَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «إِنَّمَا الْأَعْمَالُ بِالنِّيَّاتِ وَإِنَّمَا لِكُلِّ امْرِئٍ مَا نَوٰى» فَالصَّوْمُ وَالصَّلٰوةُ وَالْحَجُّ وَالزَّكَاةُ وَسَائِرُ الطَّاعَاتِ لَا تَصْلُحُ إِلَّا بِالنِّيَّةِ، فَلَابُدَّ مِنَ النِّيَّةِ فِي مَبْدَئِهَا لِيَصْلُحَ الْعَمَلُ.

وَالثَّالِثُ: اَلصَّبْرُ فِي وَسَطِهِ. يَعْنِي يَصْبِرُ فِيهَا حَتّٰى يُؤَدِّيَهَا عَلَى السُّكُونِ وَالطُّمَأْنِينَةِ. ←←←←

په رِيا سره د عمل ثواب باطليږي

فقيه ابو الليث سمرقندي رحمه الله فرمايي :

څوک چي اراده لري چي په آخرت کي د خپل نېک عمل ثواب اُومومي نو ده ته په کار دي چي نېک عمل خالص د الله ﷻ د رَضا د پاره اوکړي بيا دا عمل مکمل هېر کړي (د ځان خودَنې د پاره بار بار ددې تذکره نه کوي) دا ددې د پاره چي په عُجب (او رِيا) سره دا عمل باطل نکړي ، ځکه مشهوره مقوله ده :

حِفْظُ الطَّاعَةِ أَشَدُّ مِنْ فِعْلِهَا .

د نېک عمل حفاظت د نېک عمل کولو نه ډېر سخت دی .

ابوبکر واسطي رحمه الله هم دا خبره کړې چي : " د نېک عمل حفاظت د کولو نه ډېر سخت دی " دا ځکه چي د عمل مثال په شان د شيشې دی ، لکه څرنګې چي شيشه ډېره زر ماتيږي ، هيڅ زور نه برداشت کوي او بيا نه جوړيږي نو همدغه شان نېک عمل هم دی چي دا په رِيا سره هم فاسديږي ، په عُجب (تکبّر او ځان خودَنې) سره هم فاسديږي .

لهذا د زړه نه رِيا ويستل په کار دي ، او که په زړه کي د رِيا خطره راځي نو بيا استغفار ډېر ويل پکار دی .(۱)

←←← وَالرَّابِعُ : الْإِخْلَاصُ عِنْدَ فَرَاغِهِ. لِأَنَّ الْعَمَلَ لَا يُقْبَلُ بِغَيْرِ إِخْلَاصٍ. فَإِذَا عَمِلْتَ بِالْإِخْلَاصِ يَتَقَبَّلُ اللَّهُ تَعَالَى مِنْكَ وَتُقْبِلُ قُلُوبُ الْعِبَادِ إِلَيْكَ. تنبيه الغافلين ۳۱/۱ بَابُ الْإِخْلَاصِ

(۱) مَنْ أَرَادَ أَنْ يَجِدَ ثَوَابَ عَمَلِهِ فِي الْآخِرَةِ يَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَكُونَ عَمَلُهُ خَالِصًا لِلَّهِ تَعَالَى بِغَيْرِ رِيَاءٍ ثُمَّ يَنْسَى ذَلِكَ الْعَمَلَ لِكَيْلَا يُبْطِلَهُ الْعُجْبُ . لِأَنَّهُ يُقَالُ : حِفْظُ الطَّاعَةِ أَشَدُّ مِنْ فِعْلِهَا .
وَقَالَ أَبُو بَكْرٍ الْوَاسِطِيُّ : حِفْظُ الطَّاعَةِ أَشَدُّ مِنْ فِعْلِهَا ، لِأَنَّ مَثَلَهَا كَمَثَلِ الْأَجَاجِ سَرِيعُ الْكَسْرِ . وَلَا يَقْبَلُ الْجَبْرَ . كَذَلِكَ الْعَمَلُ إِنْ مَسَّهُ الرِّيَاءُ كَسَرَهُ . وَإِذَا مَسَّهُ الْعُجْبُ كَسَرَهُ . وَإِذَا أَرَادَ الرَّجُلُ أَنْ يَعْمَلَ عَمَلًا وَخَافَ الرِّيَاءَ مِنْ نَفْسِهِ فَإِنْ أَمْكَنَهُ أَنْ يُخْرِجَ الرِّيَاءَ مِنْ قَلْبِهِ فَيَنْبَغِي لَهُ أَنْ يَجْتَهِدَ فِي ذَلِكَ وَإِنْ لَمْ يُمْكِنْهُ فَيَنْبَغِي أَنْ يَعْمَلَ وَلَا يَتْرُكَ الْعَمَلَ لِأَجْلِ الرِّيَاءِ . ثُمَّ يَسْتَغْفِرُ اللَّهَ تَعَالَى مِمَّا فَعَلَ فِيهِ مِنَ الرِّيَاءِ فَلَعَلَّ اللَّهَ تَعَالَى أَنْ يُوَفِّقَهُ لِلْإِخْلَاصِ فِي عَمَلٍ آخَرَ . تنبيه الغافلين باحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ۳۳/۱ بَابُ الْإِخْلَاصِ .

د خپل شهرت د پاره بار بار په خبرو کې نېک عمل يادول ندي په کار

بعضې خلق چې کله خبرې کوي نو بار بار په خپلو خبرو کې خپل نېک عمل ته اِشاره کوي او مقصد يې دا وي چې خلقو ته زما ددې نېک عمل پته اُولګي ، دوی زما صفت اوکړي او زه مشهور شم .

مثلاً چې څا څلور يا پنځه حَجونه کړي وي نو دا د خبرو په وخت وايي " کله چې زه څلورم حج ته لاړم نو هلته دا واقعه راپيښه شوه " .

نو دا په رِيا کې راځي ، صرف واقعه بيانول په کار دي ، بار بار د خپل شُهرت د پاره نېک عمل رايادول ندي په کار .

بعضې خلق حج صرف د خپل نوم د پاره کوي چې خلق راته حاجي اُووايي ، بيا چې کله خپل نوم اخلي نو بار بار ځانته " حاجي " وايي ، او په دې سره يې مقصد رِيا او شهرت وي ، نو خبردار ، په دې سره دا حج خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره نه پاتې کيږي .

واقعه : يو عالم په رېل ګاډي کې سفر کولو ، مخامخ ورسره بل کس ناست وُ ، د خبرو په دَوران کې عالم ددې کس نه پوښتنه اوکړه چې : ستا څه نوم دی ؟ هغه ورته ووېل : زما نوم حاجي عبدالرحمن دی .

(ده به په خبرو خبرو کې بار بار ځانته د "حاجي" نِسبت کولو) .

بيا دې کس ددې عالِم نه پوښتنه اوکړه چې : ستا څه نوم دی ؟ ده (د هغه د اِصلاح د پاره) ورته ووېل : زمانوم مونځ ګزار عبدالرحيم دی .

هغه چې دا خبره واورېده نو دا وريانديځ بَده اُولېده ، دده نه پوښتنه اوکړه :

دا " مونځ ګزار " هم څه لقب دی چې ته يې د خپل نوم سره لږوی ؟

دې عالِم (د هغه د اِصلاح د پاره) ورته ووېل : عجيبه داده چې تا په ټول عُمر کې صرف يو حج کړی د هغې په وجه ته د خپل نوم سره بار بار " حاجي " وايې او زه په هره ورځ پنځه وَخته مونځ کوم نو که ما د خپل نوم سره " مونځ ګزار " ووېل نو په تا باندې ولې بده اُولګېده ؟ (۱)

---

(۱) تبليغي اور اِصلاحي مضامين لمولانا مفتي محمد عاشق الهي بُلند شهري ج۳ ص ۲۱۰ .

(ددې عالِم مقصد د هغه اِصلاح کول وو چې زه د ورځې پنځه وخته مونځ کوم ليکن د خپل نوم سره " مونځ گزار " نه وايم او تا صرف يو ځل حج کړی خو بار بار د تکبّر او رِيا د پاره د خپل نوم سره " حاجي " وايې).

بلکه که يو کس نېک عمل صرف ددې د پاره کوي چې خلق زما صفت اوکړي نو په دې سره د نېک عمل ثواب ختمېږي. (۱)

دير داسې رِيا کار خلق هم شته چې هغوی نېک عمل نه وي کړی خو بيا هم د خپل ځان د شهرت د پاره خلقو ته دا وايي چې ما دا نېک عمل کړې دی نو دا بيا د دروغو په گناه کې هم راغی. (۲)

اسلافو به د ډير عبادت کولو باوجود د خپل عِجز اِقرار کولو

که مونږ د خپلو آسلافو حالت اوگورو نو هغوی به ټوله شپه په عبادت تېره کړه خو بيا به يې هم دا ويل:

مَا عَبَدْنَاكَ حَقَّ عِبَادَتِكَ. اې الله! مونږ ستا حق عبادت اونکړو.

او خلقو ته به يې د خپل ځان د شهرت د پاره د خپل عبادت تذکره نه کوله.

ديرو به ټوله شپه تر سهره پورې عبادت اوکړو خو سهر به يې د خلقو د وړاندې داسې آنداز اِختيارول چې په هغې سره به معلوميده چې دا اوس د خوب نه راپاڅيد. (۳)

---

(۱) عَنْ شَهْرِ بْنِ حَوْشَبٍ قَالَ: جَاءَ رَجُلٌ إِلَى عُبَادَةَ بْنِ الصَّامِتِ رضي الله عنه فَقَالَ: أَنْبِئْنِي عَمَّا أَسْأَلُكَ عَنْهُ. أَرَأَيْتَ رَجُلًا يُصَلِّي يَبْتَغِي وَجْهَ اللهِ وَيُحِبُّ أَنْ يُحْمَدَ، وَيَصُومُ وَيَبْتَغِي وَجْهَ اللهِ وَيُحِبُّ أَنْ يُحْمَدَ، وَيَتَصَدَّقُ وَيَبْتَغِي وَجْهَ اللهِ وَيُحِبُّ أَنْ يُحْمَدَ، وَيَحُجُّ وَيَبْتَغِي وَجْهَ اللهِ وَيُحِبُّ أَنْ يُحْمَدَ. فَقَالَ عُبَادَةُ: لَيْسَ لَهُ شَيْءٌ. إِنَّ اللهَ تَعَالَى يَقُولُ: أَنَا خَيْرُ شَرِيكٍ، فَمَنْ كَانَ لَهُ مَعِي شَرِيكٌ فَهُوَ لَهُ كُلُّهُ لَا حَاجَةَ لِي فِيهِ. تفسير ابن كثير ۵/۲۰۵ الكهف آية ۱۱۰، تفسير الطبري ۱۶/۳۲، نضرة النعيم ج ۲ ص ۱۳۹.

(۲) قَالَ الْفُضَيْلُ بْنُ عِيَاضٍ رَحِمَهُ اللهُ: كَانُوا يُرَاءُونَ بِمَا يَعْمَلُونَ. وَصَارُوا الْيَوْمَ يُرَاءُونَ بِمَا لَا يَعْمَلُونَ. الاحياء ج ۳ ص ۲۹۶ كتاب ذم الجاه والرياء. نضرة النعيم ج ۱۰ ص ۴۵۶۵ الرياء.

(۳) كَانَ أَيُّوبُ السَّخْتِيَانِيُّ رضي الله عنه يَقُومُ اللَّيْلَ كُلَّهُ فَيُخْفِي ذٰلِكَ، فَإِذَا كَانَ عِنْدَ الصُّبْحِ رَفَعَ صَوْتَهُ كَأَنَّهُ قَامَ تِلْكَ السَّاعَةَ. ترجمة الفضلاء ۱/۵۱۳. نضرة النعيم ج ۱۰ ص ۴۵۶۶ الرياء.

د امام ابوحنيفه رَحِمَهُ اللهُ د عاجزۍ اقرار : د احنافو په معتمد کتاب "اَلدُّرُّ الْمُخْتَار" کې ذکر دي چې يوه شپه امام اعظم ابوحنيفه رحمه الله په خانه کعبه کې دننه په دوه رکعته مانځه باندې اودريد ، په اول رکعت کې نيم قرآن مجيد ختم کړو ، او په دويم رکعت يې باقي پاتې نيم قرآن مجيد ختم کړو ، د سلام نه پس په ژړا شو او ډيرې عاجزۍ سره يې په دُعا کې الله ﷻ ته دا عرض اوکړو : اې الله! دې عاجز بنده ستا حق عبادت اونکړو ....(۱)

الله ﷻ د مُتقيانو صفت هم دا ذکر کړی :

﴿ كَانُوا قَلِيلًا مِّنَ اللَّيْلِ مَا يَهْجَعُونَ ۝ وَبِالْأَسْحَارِ هُمْ يَسْتَغْفِرُونَ ﴾.(۲)

ترجمه : دې مُتقيانو به د شپې لږ خوب کولو ، او د سهر په وخت به دوی بخښنه غوښتله.

لهذا عبادت خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره په کار دی ، د رِيا او شهرت نه ځان ساتل په کار دي.

د نورو خلقو د تعريف په وجه دُهوکه کيدل ندي په کار

بعضې کس داسې وي چې کله نور خلق دده تعريف اوکړي ، يا دده متعلق دا اُووايي چې

---

(۱) وَقَالَ إِسْمَاعِيلُ بْنُ أَبِي رَجَاءٍ : رَأَيْتُ مُحَمَّدًا فِي الْمَنَامِ فَقُلْتُ لَهُ : مَا فَعَلَ اللهُ بِكَ ؟ فَقَالَ : غَفَرَ لِي . ثُمَّ قَالَ : لَوْ أَرَدْتُ أَنْ أُعَذِّبَكَ مَا جَعَلْتُ هٰذَا الْعِلْمَ فِيكَ . فَقُلْتُ لَهُ : فَأَيْنَ أَبُو يُوسُفَ ؟ قَالَ : فَوْقَنَا بِدَرَجَتَيْنِ . قُلْتُ : فَأَبُو حَنِيفَةَ ؟ قَالَ : هَيْهَاتَ، ذَاكَ فِي أَعْلَى عِلِّيِّينَ . كَيْفَ وَقَدْ صَلَّى الْفَجْرَ بِوُضُوْءِ الْعِشَاءِ أَرْبَعِينَ سَنَةً . وَحَجَّ خَمْسًا وَخَمْسِينَ حَجَّةً . وَرَأَى رَبَّهُ فِي الْمَنَامِ مِائَةَ مَرَّةٍ . وَلَهَا قِصَّةٌ مَشْهُوْرَةٌ .

وَفِي حَجَّتِهِ الْأَخِيْرَةِ اسْتَأْذَنَ حَجَبَةَ الْكَعْبَةِ بِالدُّخُولِ لَيْلًا فَقَامَ بَيْنَ الْعَمُوْدَيْنِ عَلَى رِجْلِهِ الْيُمْنَى وَوَضَعَ الْيُسْرَى عَلَى ظَهْرِهَا حَتَّى خَتَمَ نِصْفَ الْقُرْآنِ ثُمَّ رَكَعَ وَسَجَدَ . ثُمَّ قَامَ عَلَى رِجْلِهِ الْيُسْرَى وَوَضَعَ الْيُمْنَى عَلَى ظَهْرِهَا حَتَّى خَتَمَ الْقُرْآنَ . فَلَمَّا سَلَّمَ بَكَى وَنَاجَى رَبَّهُ وَقَالَ : إِلٰهِي مَا عَبَدَكَ هٰذَا الْعَبْدُ الضَّعِيفُ حَقَّ عِبَادَتِكَ لٰكِنْ عَرَفَكَ حَقَّ مَعْرِفَتِكَ فَهَبْ نُقْصَانَ خِدْمَتِهِ لِكَمَالِ مَعْرِفَتِهِ . فَهَتَفَ هَاتِفٌ مِنْ جَانِبِ الْبَيْتِ : يَا أَبَا حَنِيفَةَ ! قَدْ عَرَفْتَنَا حَقَّ الْمَعْرِفَةِ وَخَدَمْتَنَا فَأَحْسَنْتَ الْخِدْمَةَ . قَدْ غَفَرْنَا لَكَ وَلِمَنِ اتَّبَعَكَ مِمَّنْ كَانَ عَلَى مَذْهَبِكَ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ . الدر المختار ج۱ ص ۵۱ مُقَدِّمَة . طبع دار الفكر بيروت

(۲) الذاريات آية ۱۷ ، ۱۸.

" دا ډیر بزرګ سړی دی " نو دا کس په دې باندې دهوکه شي او یقیني خپل ځان ته غاوره شي چې ګني زه په حقیقت کې ډیر لوی بزرګ یم، بیا ددې په وجه په ریا او تکبّر کې مبتلاء شي. حالانکه ده ته خپل ځان ښه معلوم وي چې په ما کې ډیرې خرابیانې او کمزوریانې شته، لیکن خلقو چونکه دده تعریف کړې وي نو ځکه خپل ځان ته نه ګوري بلکه د نورو خلقو خبرو ته ګوري.

ددې مثال خو داسې دی لکه یو سړی چیرته لرې په بل مُلک کې په سفر کې وي، دده د کلي نه یو کس ده ته راشي او ده ته دا اُووایي چې: "ستا ښځه ګنډه شوې ده"، نو دا په ژړا شي.

دده ملګري چې دده ژړا ته اوګوري نو دا ګمان اوکړي چې ګني دده په کور کې څه غم شوې دی، نو هغوی ده ته د تعزیت د پاره راجمع شي، ملګري ورنه پوښتنه اوکړي چې څوک وفات شوې دی؟ دې ورته ووایي چې:

زمونږ د کلي نه یو کس ماته راغلې ؤ او راته وې ویل چې: ستا ښځه ګنډه شوې ده.

ملګري ورته اووایي: ته خو ډیر کم عقل سړی یې ته خو په خپله ژوندې یې نو ستا ښځه څنګه ګنډه شوه؟ دا ورته اووایي:

ستاسو خبره صحیح ده خو لیکن ماته چې چا خبر راکړې دی هغه هم ریښتینی دی او هغه دا خبره کړې ده نو ځکه یې زه منم.

همدغه شان زمونږه مثال هم دی: مونږ ته خپل ځان ښه معلوم دی چې ګناه ګار یو، ډیرې خرابیانې راکې شته لیکن که زمونږ په حق کې یو څو کسان دا خبره اوکړي چې: " دا ډیر بزرګ سړی دی " نو بیا مونږ په خپل ځان باندې دهوکه شو. ریا او تکبر راکې پیدا شي.(۱)

د انسان هر عمل آخر هم راښکاره کیږي

انسان چې په پټ ځای کې هر قِسمه عمل اوکړي آخِر به هم دا خلقو ته ښکاره کیږي رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

(۱) خطبات حکیم الامت لمولانا اشرف علي تهانوي رحمه الله ج ۲۶ ص ۲۱۸.

لَوْ أَنَّ رَجُلًا عَمِلَ عَمَلًا فِي صَخْرَةٍ لَا بَابَ لَهَا وَلَا كُوَّةَ لَخَرَجَ عَمَلُهُ إِلَى النَّاسِ كَائِنًا مَا كَانَ .(۱)

که چیرته یو کس په داسې کاڼي کې دننه یو کار اوکړي چې په هغې کاڼړي کې دروازه او سُورې نه وي خو بیا به هم دده عمل خلقو ته ښکاره شي ، که دا هر څنګه عمل وي (ښه وي یا بَد وي).

تشریح : یعنی که یو کس په ډیر پټ ځای کې هر قِسمه عمل اوکړي خو آخر به هم خلقو ته دا ښکاره کیږي که دده اِراده خلقو ته د ښکاره کولو وي او که نه .

نو که ښه عمل یې کړې وي یا بد عمل یې کړې وي نو خلق به پرې په خپله خبر شي ، لهذا ښه عمل د رِیا په وجه بَرِبادول ندي په کار .(۲)

د رِیاکار علامات

حضرت علي ﷺ فرمایي چې د رِیاکار درې (۳) علامې دي :

اول : کله چې ځان له وي نو په عبادت کې سستي کوي ، او چې کله د خلقو په مینځ کې وي نو بیا چُست وي (ډیر عبادت کوي) .

دویم : کله چې خلق دده صفت کوي نو عبادت نور هم زیات کوي .

---

(۱) المستدرک علی الصحیحین للحاکم رقم الحدیث ۷۸۷۷ ، وقال الحاکم : هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ، ووافقه الذهبي. مشکاة المصابیح باب الرِّیاء والسمعة الفصل الثالث رقم الحدیث ۵۳۳۵(۲۲) ، تفسیر القرطبي ج۸ ص ۲۵۲ في تشریح سورة التوبة آیة ۱۰۵ .

(۲) (فِي صَخْرَةٍ) أَيْ: فِي دَاخِلِ حَجَرٍ صُلْبٍ - مَثَلًا - أَوْ جَوْفِ كَهْفِ جَبَلٍ (لَا بَابَ لَهَا وَلَا كُوَّةَ) بِفَتْحِ الْكَافِ وَتُضَمُّ، وَتَشْدِيدِ الْوَاوِ أَيْ طَاقَةَ. وَقِيلَ: هِيَ بِالْفَتْحِ إِذَا كَانَتْ غَيْرَ نَافِذَةٍ، وَبِالضَّمِّ إِذَا كَانَتْ نَافِذَةً. فَالْأَوَّلُ أَوْلَى؛ لِأَنَّهَا فِي بَابِ الْمُبَالَغَةِ أَدْخَلُ .

(خَرَجَ عَمَلُهُ إِلَى النَّاسِ) أَيْ: ظَهَرَ عَلَيْهِمْ (كَائِنًا) أَيْ: ذَلِكَ الْعَمَلُ (مَا كَانَ) . أَيْ مِنَ الْأَعْمَالِ، وَنَصْبُ كَائِنًا عَلَى الْحَالِ، أَيْ: حَالَ كَوْنِ ذَلِكَ الْعَمَلِ أَيَّ شَيْءٍ كَانَ خَيْرًا أَوْ شَرًّا. مِنَ الْأَقْوَالِ وَالْأَفْعَالِ، وَفِي نُسْخَةٍ: مَنْ كَانَ. فَالتَّقْدِيرُ: كَائِنًا ذَلِكَ الْعَامِلُ أَوْ صَاحِبُ الْعَمَلِ مَنْ كَانَ. أَيْ: سَوَاءٌ أَرَادَ ظُهُورَهُ أَوْ لَمْ يُرِدْ ، لِقَوْلِهِ تَعَالَى {وَاللَّهُ مُخْرِجٌ مَا كُنْتُمْ تَكْتُمُونَ} . [البقرة: ۷۲]. مرقاة المفاتیح ۳۳۴۲/۸ باب الرِّیاء والسمعة الفصل الثالث في تشریح رقم الحدیث ۵۳۳۵.

دريم: کله چې خلق دده مذمّت کوي نو بيا په عبادت کې کمې کوي. (١)

تشريح: په مذکوره روايت کې د رياکار درې علامې ذکر شوی. اول دا چې کله ځانله وي يا په کور کې وي نو بيا په عبادت کې ډيره سستي کوي، فرض مونځ هم په خپل وخت باندې نه کوي، او که کوي يې نو ډير زر زر يې کوي، خو چې کله د خلقو په مينځ کې وي نو بيا د ځان نه پوخ صوفي جوړ کړي، ډير په اطمينان سره مونځ کوي، دا صرف ددې د پاره چې خلقو ته بزرگ معلوم شم. نو دا په ريا کې راځي، ځکه انسان چې د خلقو د وړاندې د کوم رَب عبادت کوي نو ځان له هم د هماغه رَب عبادت کوي، لهذا په هر ځای کې په اطمينان او سکون سره عبادت په کار دی.

علامه آلوسي رَحِمَهُ اللّٰهُ په تفسير رُوح المعاني کې ددې آيت ﴿إِنَّ اللّٰهَ يَأْمُرُ بِالْعَدْلِ وَالْإِحْسَانِ ...(٢)﴾ په تفسير کې د سفيان بن عُيَينه رحمه الله قول ذکر کړی:

إِنَّ الْعَدْلَ إِسْتِوَاءُ السَّرِيْرَةِ وَالْعَلَانِيَةِ فِي الْعَمَلِ. (٣)

عدل دېته وايي چې انسان په پټ او ښکاره عملونو کې برابر والې راولي.

(يعنی انسان چې د خلقو د وړاندې څنګه عمل کوي هماغه شان به يې ځان له هم کوي، داسې به نه کوي چې د خلقو د وړاندې صحيح عبادت کوي خو ځانله ورنه بيا صرف ځان خلاصوي).

په مذکوره روايت کې د ريا کار دويمه او دريمه علامه دا ذکر شوې چې کله خلق دده صفت کوي نو دا په عبادت کې نور هم زيادت کوي، خو چې کله څوک دده بَدي بيان کړي او صفت يې نه کوي نو بيا په عبادت کې کمې کوي، بلکه ډير په کې بيا عبادت پرېږدي، نو دا ريا ده.

لهذا د هيچا نه د خپل صفت طمع په کار نده، البتّه که دده د طمع نه بغير نېکان خلق يا

---

(١) قَالَ عَلِيُّ بْنُ أَبِي طَالِبٍ كَرَّمَ اللّٰهُ وَجْهَهُ: لِلْمُرَائِيْ ثَلَاثُ عَلَامَاتٍ: يَكْسَلُ إِذَا كَانَ وَحْدَهُ، وَيَنْشَطُ إِذَا كَانَ فِي النَّاسِ، وَيَزِيْدُ فِي الْعَمَلِ إِذَا أُثْنِيَ عَلَيْهِ، وَيَنْقُصُ إِذَا ذُمَّ. الزواجر عن اقتراف الكبائر ص ٦٩ البَابُ الأَوَّلُ فِي الْكَبَائِرِ البَاطِنَةِ وَمَا يَتْبَعُهَا. الكبائر للذهبي ١٣٥ الكَبِيْرَةُ السَّابِعَةُ وَالثَّلَاثُوْنَ الرِّيَاءُ.

(٢) النحل آية ٩٠. ترجمه: بيشکه الله تعالی (تاسو ته) د انصاف او نېکی حکم کوي.

(٣) روح المعاني في تفسير القرآن العظيم والسبع المثاني ٧/٤٥٣ النحل آية ٩٠.

والدين يا دده اُستاذان دده صفت اوکړي او دُعا ورته اوکړي نو دا په رِيا کې نه راځي.

د خلقو د خبرو په وجه عبادت پريخودل په خپله رِيا ده

د چا دَ خبرو او ملامتيا په وجه عبادت پريخودل ندي په کار، ځکه د خلقو د وجې عبادت پريخودل په خپله ريا ده.

فُضَيل بن عِياض رحمه الله فرمايي:

تَرْكُ الْعَمَلِ لِأَجْلِ النَّاسِ رِيَاءٌ . وَالْعَمَلُ لِأَجْلِ النَّاسِ شِرْكٌ . وَالإِخْلَاصُ أَنْ يُعَافِيَكَ اللهُ مِنْهُمَا .(۱)

د خلقو د وجې نېک عمل (عبادت وغيره) پريخودل رِيا ده، او خلقو ته د ځان خودَنې د پاره عمل کول شِرک دی، او اِخلاص دادی چې الله تعالى تا ته ددې دواړو بيماريو نه نجات درکړي.

يعنى اخلاص ديته وايي چې د خلقو د خبرو د وجې عبادت پرې نه ږدي، او خلقو ته د ځان خودَنې د پاره عبادت اونکړي، بلکه خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره عبادت اوکړي.

د رِيا د يَرې په وجه نېک عمل پريخودل ندي په کار

بعضې خلق نېک اعمال ددې د وجې نه کوي چې: بيا به رِياکار معلوم شم.

نو خبردار، دا شيطاني غلط سوچ دی او د شيطان مقصد هم دادی چې انسان نېک عمل مکمل پرېږدي، بلکه انسان به نېک اعمال خامخا کوي، د رِياکارۍ د يَرې د وجې به يې نه پرېږدي خو خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره به يې کوي.

امام غزالي رحمه الله په "احياء العلوم" کې ددې خبرې پوره تفصيل ذکر کړی.(۲)

---

(۱) الزواجر عن اقتراف الكبائر ص ۶۹ اَلْبَابُ الْأَوَّلُ فِي الْكَبَائِرِ الْبَاطِنَةِ وَمَا يَتْبَعُهَا . الكبائر للذهبي ۱۴۵ اَلْكَبِيرَةُ الثَّانِيَةُ وَالثَّلَاثُونَ الرِّيَاءُ. احياء علوم الدين ج ۴ ص ۵۰۷ كتاب النية والاخلاص والصدق.

(۲) امام غزالي رحمه الله په دريم جلد کې ذکر کړي: إِعْلَمْ أَنَّ مِنَ النَّاسِ مَنْ يَتْرُكُ الْعَمَلَ خَوْفًا مِنْ أَنْ يَكُونَ مُرَائِيًا بِهِ وَذَٰلِكَ غَلَطٌ وَمُوَافَقَةٌ لِلشَّيْطَانِ. احياء علوم الدين ج ۳ ص ۳۲۲ كتاب ذم الجاه والرياء بيان ترك الطاعات خوفاً من الرياء ودخول الآفات.

همدارنګې امام غزالي رحمه الله په کيمياءِ سعادت کې ذکر کړي : د کوم عبادت چې د مخلوق سره څه واسطه نه وي لکه مونځ ، روژه ، حج وغيره نو دا به د ريا د يرې د وجې نشي پرېخودی ، بلکه ضرور به يې کوي خو نيت به په کې خالص د الله ﷻ د رضا کوي .

اوس که چيرته ددې عبادت کولو په وخت په اول يا مينځ کې د ريا خطره راځي نو ددې د دفع کولو کوشش به کوي او د عبادت نيت به په کې برقرار ساتي .

البته که دده په کې د عبادت نيت بالکل نه وي صرف او صرف ريا او خلقو ته ځان خودل وي نو بيا خو ده ته ددې عبادت ثواب نه ملاويږي .

ليکن که د اول نه يې د الله ﷻ د رضا نيت وي او په مينځ کې د ريا خطره راپيدا شي نو دا به دفع کولې شي ، عبادت به برقرار ساتلې شي ، د ريا د يرې په وجه به يې نه پرېږدي .

ځکه شيطان اول دا کوشش کوي چې انسان بالکل عبادت اونکړي خو چې کله په دې کې کامياب نشي او انسان عبادت شروع کړي نو بيا ده ته دا وسوسې وراچوي چې :

" ته د خلقو د وړاندې عبادت کوې دا ريا ده ، دا پرېږده "

اوس که انسان ددې ريا د خطرې په وجه عبادت پرېږدي نو شيطان خو په خپله حربه کې کامياب شو ، او دا ډير غټ نقصان دی .

د مثال په ذريعه وضاحت : ددې خو بيا داسې مثال دی لکه يو کس خپل نوکر (غلام) ته څه څيز د صفا کولو د پاره ورکړي ، نوکر دا صفا نکړي ، مالک چې ورنه پوښتنه اوکړي چې : دادې ولې صفا نه کړو ؟ نوکر ورته اووايي :

دا ماځکه صفا نکړو چې د ماسره دا يره وه چې که چيرته زه دا صفا کوم نو صحيح به يې صفا نکړې شم .

مالک به ورته ووايي : بې وقوفه ! دا خو تا أصل کار ندې کړی .

←←← امام غزالي رحمه الله روستو په څلورم جلد کې دوباره دا خبره ذکر کړی : ومع هذا فلا ينبغي أن يترك العمل عند خوف الآفة والرياء فإن ذلك منتهى بغية الشيطان منه إذ المقصود أن لا يفوت الإخلاص . ومهما ترك العمل فقد ضيع العمل والإخلاص جميعًا . احياء علوم الدين ج ۴ ص ۳۸۶ كتاب النية والإخلاص والصدق فضيلة الصدق .

الله تعالى خو بندګانو ته دا حُکم کړى چې : په اخلاص باندې عبادت کوئ . او س چې يو کس د رِيا د خطرې د وجې عبادت پرېږدي نو ده خو د اِخلاص نه مخکې اصل عبادت پرېخود ، دا خو ډير غټ نقصان دى .

لهٰذا د رِيا د خطرې په وجه به عبادت هيڅ کله نشي پرېخودى ، بلکه په عبادت کې به د اخلاص پيدا کولو کوشش کوي .(۱)

نورو خلقو ته د رَغبت ورکولو او دده پسې د اِقتداء کولو د پاره د عبادت اِظهار کول صحيح دى

۱ . امام غزالي رحمه الله په "کيمياۍ سعادت" کې دا خبره هم ذکر کړې چې په عبادت پټولو کې فائده داده چې انسان د رِيا نه محفوظ شي ، او په ظاهرولو کې غټه فائده داده چې نور خلق دده پيروي اوکړي او د هغوى هم عبادت ته رَغبت پيدا شي . دغه وجه ده چې الله تعالى ددې دواړو تعريف کړى :

﴿إِن تُبْدُوا الصَّدَقَاتِ فَنِعِمَّا هِيَ ۖ وَإِن تُخْفُوهَا وَتُؤْتُوهَا الْفُقَرَاءَ فَهُوَ خَيْرٌ لَّكُمْ﴾ .(۲)

ترجمه : که چيرته تاسو (خپلې) صدقې په ښکاره ورکوئ نو دا هم ښه خبره ده ، او که په پټه يې فقيرانو ته ورکوئ نو دا ستاسو د پاره ډيره بهتره ده .

۲ . يوه ورځ رسولُ الله صلى الله عليه وسلم ته د بَانډچيانو سره د مدد کولو د پاره څه مال په کار ؤ نو خلقو ته يې د صدقې ترغيب ورکړو ، په دې کې يو اَنصاري د روپو يوه تهيلۍ راوړه ، (کله چې نورو خلقو دا اُوليده) نو بيا نورو هم صدقه راوړه ، نبي عليه السلام خوشحال شو او وې فرمايل :

مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَعُمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ .

---

(۱) کيمياۍ سعادت الواصل.

(۲) البقرة آية ۲۷۱.

چاچې په اسلام کې د ښه طريقې بُنياد کيښود. او روستو په دې باندې عمل کولې شو نو څوک چې په دې باندې عمل کوي د هغوی هومره آجر به ده ته هم ليکلې شي ، او د هغوی د آجرونو نه به څه شی نه کميږي . (۱)

۳ . همدارنګې که څوک حج يا جهاد ته ځي او دا ددې د پاره ځان له آسباب واخلي او نورو خلقو ته هم ددې د پاره اِظهار اوکړي چې د هغوی هم شوق پيدا شي نو دا صحيح ده ، دا په رِيا کې نه راځي . (۲)

٤ . حقيقت دادی چې کله د رِيا خطره نه وي او د عبادت په ښکاره کولو سره نورو ته ترغيب ورکول مقصود وي چې نور خلق هم دده پيروي اوکړي نو بيا د عبادت ښکاره کول افضل دي . (۳)

البته انسان به په خپل زړه باندې نظر ساتي ، ځکه بعضې وخت د سړي په زړه کې پټه رِيا

---

(۱) پوره حديث په "مسلم شريف" کې داسې ذکر دی : عَنْ جَرِيرِ بْنِ عَبْدِ اللهِ، قَالَ: جَاءَ نَاسٌ مِنَ الْأَعْرَابِ إِلَى رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَيْهِمِ الصُّوفُ ، فَرَأَى سُوءَ حَالِهِمْ قَدْ أَصَابَتْهُمْ حَاجَةٌ ، فَحَثَّ النَّاسَ عَلَى الصَّدَقَةِ ، فَأَبْطَئُوا عَنْهُ حَتَّى رُئِيَ ذَلِكَ فِي وَجْهِهِ . قَالَ : ثُمَّ إِنَّ رَجُلًا مِنَ الْأَنْصَارِ جَاءَ بِصُرَّةٍ مِنْ وَرِقٍ ، ثُمَّ جَاءَ آخَرُ، ثُمَّ تَتَابَعُوا حَتَّى عُرِفَ السُّرُورُ فِي وَجْهِهِ ، فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَعُمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ ، وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً فَعُمِلَ بِهَا بَعْدَهُ كُتِبَ عَلَيْهِ مِثْلُ وِزْرِ مَنْ عَمِلَ بِهَا وَلَا يَنْقُصُ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ » . صحيح مسلم كتاب العِلمِ بَابُ مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً أَوْ سَيِّئَةً وَمَنْ دَعَا إِلَى هُدًى أَوْ ضَلَالَةٍ . مسند احمد رقم ۱۹۲۰۰ ، ورقم ۱۹۲۰۲ .

وفي رواية : ..... فَقَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: « مَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً حَسَنَةً فَلَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا بَعْدَهُ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أُجُورِهِمْ شَيْءٌ ، وَمَنْ سَنَّ فِي الْإِسْلَامِ سُنَّةً سَيِّئَةً كَانَ عَلَيْهِ وِزْرُهَا وَوِزْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا مِنْ بَعْدِهِ مِنْ غَيْرِ أَنْ يَنْقُصَ مِنْ أَوْزَارِهِمْ شَيْءٌ » . صحيح مسلم رقم الحديث ٦٩ (۱۰۱۷) كتاب الزَّكَاةِ بَابُ الْحَثِّ عَلَى الصَّدَقَةِ وَلَوْ بِشِقِّ تَمْرَةٍ، أَوْ كَلِمَةٍ طَيِّبَةٍ وَأَنَّهَا حِجَابٌ مِنَ النَّارِ ..

(۲) کيمياي سعادت .

(۳) قَالَ ابْنُ عَبْدِ السَّلَامِ: يُسْتَثْنَى مِنِ اسْتِحْبَابِ إِخْفَاءِ الْعَمَلِ مَنْ يُظْهِرُهُ لِيُقْتَدَى بِهِ ، أَوْ لِيُنْتَفَعَ بِهِ كَكِتَابَةِ الْعِلْمِ. فتح الباري ۳۳۵/۱۱ . نضرة النعيم ج ۱۰ ص ۴۵٦۵ الرياء .

وي ، خو دا نورو خلقو ته د رَغبت او اِقتداء په بهَانه باندې خپل عبادت ښکاره کوي نو دا رِيا نقصاني دی .

لهذا که د رِيا خطره وي ، او په عبادت ښکاره کولو سره نورو ته ترغيب ورکول مقصود نه وي نو رِيا د عبادت پټول افضل دي .

د رِيا نقصانات او ضَرَرُونه

د رِيا نقصانات او ضررونه ډير زيات دي ، يو څو ئې په کې دا دي :

۱ . په رِيا سره نېک اعمال ختميږي او ثواب يې ضائع کيږي .

۲ . رِيا د الله ﷻ د غضب سبب دی ، رِيا کار مَلعون او د الله ﷻ د رَحمت نه لرې دی .

۳ . رِيا هلاکوونکې کبيره ګناه ده .

۴ . رِيا د رِياکار په جهالت باندې غټ دليل دی .

۵ . د رِيا مثال د يوې ځانګې دی ، ددې اُونه په زړه کې ده ، په دُنيا کې د رِيا سزا داده چې په انسان باندې هر وخت يَره او غم وي ، سِينه يې تنګه وي او په زړه کې يې ظلمت وي . او په آخرت کې د رِيا سزا داده چې دده خوراک به په جهنم کې د زقوم اُونه وي او دَرد ناک عذاب به ورته ملاويږي .

٦ . د رِيا په وجه فقر پيدا کيږي او انسان په فِتنو کې مبتلاء کيږي .

۷ . د رِيا کار د پاره به په قيامت کې د مخلوقاتو د وړاندې رَسوائي وي .

۸ . رِيا کار ته د نېک عمل هيڅ اَجر نه ملاويږي ، بلکه اُلټه به دا عمل په ده باندې پيټی (بوج) وي . ۹ . رِياکار به په دُنيا کې هم رَسواء کيږي ، ځکه خلقو ته به معلومه شي چې دا رِياکار دی ، دده هيبَت به ختم شي او د خلقو په نظرونو کې به سپَک شي .

۱۰ . الله ﷻ به خلقو ته د رِياکار عيبونه ښکاره کړي نو د خلقو نه به خامخا ددې بَدعمل په وجه بَدې خبرې اَوري . (۱)

---

(۱) مِنْ مَضَارِّ الرِّيَاءِ : (۱) اَلرِّيَاءُ مُحْبِطٌ لِلْأَعْمَالِ مُضَيِّعٌ لِثَوَابِهَا . (۲) اَلرِّيَاءُ سَبَبٌ لِلْمَقْتِ عِنْدَ اللهِ ، وَالْمُرَائِيْ مَلْعُوْنٌ وَمَطْرُوْدٌ مِنْ رَحْمَةِ اللهِ تَعَالَى . (۳) اَلرِّيَاءُ مِنْ كَبَائِرِ الْمُهْلِكَاتِ . (الزواجر لابن حجر ۱/ ۴۷ ، احياء علوم الدين ۳/ ۳۱۰) .

د نېکو اعمالو په وجه مشهور کېدل او خوشحالېدل ريا نده ، بلکه د الله تعالی نعمت او زېرې دی

کله چې څوک نېک عمل خالص د الله ﷻ د رضا د پاره کوي ، د ريا او شهرت اراده يې په کې بالکل نه وي ، خو بيا هم دا په خلقو کې د دې عمل په وجه مشهور شي ، خلق د ده سره محبت شروع کړي ، او دا د دې په وجه خوشحال شي نو دا په ريا کې نه راځي ، بلکه دا په دُنيا کې د دې مُؤمن د پاره د آخرت د نعمتونو نه مخکې نَقد زېرې دی او دليل د دې خبرې دی چې الله تعالی د ده نه راضي دی ، نو ځکه يې د خلقو په زړونو کې د ده محبت واچول ، مشهوريې کړو ، او خلق د ده تعريف کوي .

1. په مسلم شريف ، مشکوة شريف او نورو ډيرو د احاديثو په کتابونو کې دا حديث ذکر دی : حضرت ابوذر رضي الله عنه فرمايي چې د رسولُ الله صلی الله عليه وسلم نه پوښتنه اوشوه :

أَرَأَيْتَ الرَّجُلَ يَعْمَلُ الْعَمَلَ مِنَ الْخَيْرِ، وَيَحْمَدُهُ النَّاسُ عَلَيْهِ ؟

(اې د الله رسوله !) د هغه کس په باره کې راته خبر راکړئ چې هغه نېک کار خاص د الله ﷻ د رضا د پاره کوي او په دې سره خلق د ده تعريف کوي ؟

←←← (۴) اَلرِّيَاءُ دَلِيلٌ عَلٰى غَايَةِ جَهْلِ الْمُرَائِيْ. (۵) اَلرِّيَاءُ غُصْنٌ مِنْ شَجَرَةٍ فِي الْقَلْبِ ثَمَرُهَا فِي الدُّنْيَا الْخَوْفُ وَالْغَمُّ وَضِيْقُ الصَّدْرِ وَظُلْمَةُ الْقَلْبِ، وَثَمَرُهَا فِي الْآخِرَةِ الزَّقُّوْمُ وَالْعَذَابُ الْمُقِيْمُ . (انظر الفوائد ص ٢٢٦). (٦) اَلرِّيَاءُ يَجْلِبُ الْفَقْرَ وَيُعَرِّضُ صَاحِبَهُ لِلْمَقْتِ . (٧) اَلرِّيَاءُ يَفْضَحُ أَصْحَابَهُ عَلٰى رُؤُوْسِ الْأَشْهَادِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (٨) يُضَاعِفُ اللهُ عَذَابَ الْمُرَائِيْنَ مِنَ الْقُرَّاءِ فَيَجْعَلُهُمْ فِيْ وَادِي الْحُزْنِ فِيْ جَهَنَّمَ وَسَاءَتْ مَصِيْرًا. (٩) اَلرِّيَاءُ يُحَوِّلُ الْعَمَلَ الصَّالِحَ إِلٰى نَقِيْضِهٖ فَيَحْمِلُ صَاحِبُهُ بِهٖ وِزْرًا بَدَلًا مِنْ أَنْ يَكُوْنَ لَهُ أَجْرًا أَوْ يَكُوْنَ عَلَيْهِ سِتْرًا. (١٠) لَا يَسْلَمُ الْمُرَائِيْ مِنْ أَنْ يَفْتَضِحَ أَمْرُهُ فِي الدُّنْيَا فَيَسْقُطَ مِنْ أَعْيُنِ النَّاسِ وَتَذْهَبَ هَيْبَتُهُ، نَاهِيْكَ عَنْ حَسْرَتِهٖ يَوْمَ الْقِيَامَةِ. (١١) يُظْهِرُ اللهُ عُيُوْبَ الْمُرَائِيْ وَيُسْمِعُهُ الْمَكْرُوْهَ جَزَاءً مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ. نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ج ١٠ ص ٤٥٦٧ الرياء من مضار الرياء .

د حضرت ابوهريره رضي الله عنه د خوشحاليدو وجه : حضرت ابوهريرة رضي الله عنه ځکه خوشحال شو چې کله هغه کس دا د ماڼځه په حالت کې اوليد نو دده اُميد پيدا شو چې ددې کس په زړه کې به هم د ماڼځه جذبه پيدا شي او دا به هم زما په شان مونځ کوي نو ددې په اجر کې به زه هم ورسره شريک شم.

ليکن ظاهر قول دادی چې د حضرت ابوهريرة رضي الله عنه خوشحاليدل د طبعي خواهش په وجه وو کوم چې د شريعت هم برابر دی، ځکه هر انسان طبعًا دا خوښوي چې ما څوک په ښه حالت باندې اوګوري ، په بَد حالت باندې ليدل هيڅوک نه خوښوي، او په دې کې ريا هم نشته. (۱)

الله تعالى چې د چا سره محبت کوي نو د ځمکې او آسمان ټول مخلوقات هم دده سره محبت کوي

رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي : چې کله الله تعالى د يو بنده سره د محبت کولو اراده

(۱) ملا علي قاري رحمه الله په مرقاة کې ددې حديث بهترينه تشريح په داسې انداز کړې : (فَأَعْجَبَتْنِي الْحَالُ الَّتِي رَآنِي عَلَيْهَا. فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " رَحِمَكَ اللَّهُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ") قَالَ الطِّيبِيُّ رَحِمَهُ اللَّهُ : صَدْرُ الْحَدِيثِ إِخْبَارٌ فِيهِ مَعْنَى الِاسْتِخْبَارِ. يَعْنِي : هَلْ تَحْكُمُ عَلَى هَذَا أَنَّهُ رِيَاءٌ أَمْ لَا ؟ وَكَذَلِكَ مُطَابَقَةُ قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " رَحِمَكَ اللَّهُ يَا أَبَا هُرَيْرَةَ ". (" لَكَ أَجْرَانِ : أَجْرُ السِّرِّ ") أَيْ : لِإِخْلَاصِكَ (" وَأَجْرُ الْعَلَانِيَةِ ") أَيْ : لِلِاقْتِدَاءِ بِكَ. أَوْ لِفَرَحِكَ بِالطَّاعَةِ وَظُهُورِهَا مِنْكَ. قِيلَ : مَعْنَاهُ : فَأَعْجَبَهُ رَجَاءَ أَنْ يَعْمَلَ مَنْ رَآهُ بِمِثْلِ عَمَلِهِ فَيَكُونَ لَهُ مِثْلُ أَجْرِهِ. وَهَذَا مَعْنَى قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " « مَنْ سَنَّ سُنَّةً حَسَنَةً كَانَ لَهُ أَجْرُهَا وَأَجْرُ مَنْ عَمِلَ بِهَا » " ذَكَرَهُ فِي شَرْحِ السُّنَّةِ. وَالْأَظْهَرُ أَنَّ إِعْجَابَهُ بِحَسَبِ أَصْلِ الطَّبْعِ الْمُطَابِقِ لِلشَّرْعِ مِنْ أَنَّهُ يُعْجِبُهُ أَنَّهُ رَآهُ أَحَدٌ عَلَى حَالَةٍ حَسَنَةٍ، وَيَكْرَهُ أَنْ يَرَاهُ عَلَى حَالَةٍ قَبِيحَةٍ. مَعَ قَطْعِ النَّظَرِ عَنْ أَنْ يَكُونَ ذَلِكَ الْعَمَلُ مَنْطَمِحًا لِلرِّيَاءِ وَمَطْمَعًا لِلسُّمْعَةِ، فَيَكُونُ مِنْ قَبِيلِ قَوْلِهِ صَلَّى اللَّهُ تَعَالَى عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى مَا رَوَاهُ الطَّبَرَانِيُّ عَنْ أَبِي مُوسَى : " « مَنْ سَرَّتْهُ حَسَنَتُهُ وَسَاءَتْهُ سَيِّئَتُهُ فَهُوَ مُؤْمِنٌ » ". وَقَدْ قَالَ تَعَالَى : { قُلْ بِفَضْلِ اللَّهِ وَبِرَحْمَتِهِ فَبِذَلِكَ فَلْيَفْرَحُوا هُوَ خَيْرٌ مِمَّا يَجْمَعُونَ } [يونس آية ۵۸] فَالْمُؤْمِنُ يَفْرَحُ بِتَوْفِيقِ الْأَعْمَالِ، كَمَا أَنَّ عَدُوَّهُ يَفْرَحُ بِتَكْثِيرِ الْأَمْوَالِ، وَاللَّهُ تَعَالَى أَعْلَمُ بِالْأَحْوَالِ . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۸/ ۳۳۳۵ باب الرِّيَاءِ وَالسُّمْعَةِ الْفَصْلُ الثَّانِي في تشريح رقم الحديث ۵۳۲۲.

اوكړي (يعني په ده باندې د خېر ، اِحسان او اِنعام كولو اِراده اوكړي) نو حضرت جبريل ﷺ رااُوغواړي ، او ورته اُوفرمايي :

إِنِّي أُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبَّهُ .

بيشكه زه د فلانكي سره (د هغه د نېكو اعمالو په وجه) محبت كوم ، پس ته (د دې بنده د زيات اِكرام د پاره) د ده سره محبت كوه .

نبي عليه السلام اوفرمايل :

فَيُحِبُّهُ جِبْرِيْلُ . نو حضرت جبريل عليه السلام هم د ده سره محبت كوي .

بيا حضرت جبريل عليه السلام (د الله ﷻ په حُكم سره) په آسمانونو كې هم دا اعلان اوكړي : إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبُّوْهُ .

بيشكه الله تعالى د فلانكي بنده سره محبت كوي نو تاسو ټول هم ورسره محبت كوئ .

نو د آسمان واله خلق هم د ده سره محبت كول شروع كړي .

بيا دې بنده ته په زمكه كې هم قبوليت وركړې شي . (د زمكې واله ټول نېكان انسانان او جِنّات هم د ده سره محبت كوي ...) . (۱)

فائده : د يو بنده سره د الله ﷻ د محبت مطلب دادى چې الله تعالى دې بنده ته د خېر اِراده اوكړي ، يا د ده اِكرام كول او په ده باندې اِحسان او اِنعام كول اوغواړي .

---

(۱) پوره حديث داسې دى : عَنْ أَبِي هُرَيْرَةَ ﷺ . قَالَ : قَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : " إِنَّ اللّٰهَ إِذَا أَحَبَّ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيْلَ فَقَالَ : إِنِّي أُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبَّهُ . قَالَ : فَيُحِبُّهُ جِبْرِيْلُ . ثُمَّ يُنَادِي فِي السَّمَاءِ فَيَقُوْلُ : إِنَّ اللّٰهَ يُحِبُّ فُلَانًا فَأَحِبُّوْهُ . فَيُحِبُّهُ أَهْلُ السَّمَاءِ . قَالَ ثُمَّ يُوْضَعُ لَهُ الْقَبُوْلُ فِي الْأَرْضِ . وَإِذَا أَبْغَضَ عَبْدًا دَعَا جِبْرِيْلَ فَيَقُوْلُ : إِنِّي أُبْغِضُ فُلَانًا فَأَبْغِضْهُ . قَالَ فَيُبْغِضُهُ جِبْرِيْلُ . ثُمَّ يُنَادِي فِي أَهْلِ السَّمَاءِ إِنَّ اللّٰهَ يُبْغِضُ فُلَانًا فَأَبْغِضُوْهُ . قَالَ : فَيُبْغِضُوْنَهُ . ثُمَّ تُوْضَعُ لَهُ الْبَغْضَاءُ فِي الْأَرْضِ . صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ إِذَا أَحَبَّ اللّٰهُ عَبْدًا حَبَّبَهُ لِعِبَادِهِ رقم الحديث ۱۵۷ (۲۶۳۷) ، مشكوة المصابيح باب الحُبّ في الله ومن الله الفصل الاول رقم الحديث ۵۰۰۵(۳) ، صحيح البخاري كِتَابُ الْأَدَبِ بَابُ الْمِقَةِ مِنَ اللّٰهِ تَعَالَى رقم الحديث ۶۰۴۰ ، ورقم الحديث ۷۴۸۵ كِتَابُ التَّوْحِيدِ بَابُ كَلَامِ الرَّبِّ مَعَ جِبْرِيْلَ وَنِدَاءِ اللّٰهِ الْمَلَائِكَةَ . مجمع الزوائد رقم الحديث ۱۷۹۶۰ ، كنز العمال رقم الحديث ۳۰۷۸۸ ، مسند احمد رقم الحديث ۹۳۵۲ ، ورقم الحديث ۱۰۶۱۵ ، ورقم الحديث ۲۲۲۷۰ .

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

د رښتيا ويلو فضيلت او د دروغو سزاګانې

اَلْحَمْدُ لِلّٰهِ وَكَفٰى ، وَسَلَامٌ عَلٰى عِبَادِهِ الَّذِيْنَ اصْطَفٰى .

اَمَّا بَعْدُ فَقَدْ قَالَ اللّٰهُ تَبَارَكَ وَتَعَالٰى فِي الْقُرْاٰنِ الْمَجِيْدِ وَالْفُرْقَانِ الْحَمِيْدِ :

﴿ يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُوْنُوْا مَعَ الصّٰدِقِيْنَ ﴾ . (۱)

وَقَالَ رَسُوْلُ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِيْ إِلَى الْبِرِّ ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِيْ إِلَى الْجَنَّةِ ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ صِدِّيْقًا . وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِيْ إِلَى الْفُجُوْرِ ، وَإِنَّ الْفُجُوْرَ يَهْدِيْ إِلَى النَّارِ ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ كَذَّابًا . (۲)

وَقَالَ عَلَيْهِ الصَّلَاةُ وَالسَّلَامُ : آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ : إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ ، وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ . (۳)

صَدَقَ اللّٰهُ الْعَظِيْمُ .

---

(۱) البقرة آية ۱۱۹.

(۲) صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالآدَابِ بَابُ قُبْحِ الْكَذِبِ وَحُسْنِ الصِّدْقِ وَفَضْلِهِ رقم الحديث ۱۰۵ (۲۶۰۷) ، و رقم الحديث ۱۰۳ (۲۶۰۷) ، صحيح البخاري كِتَابُ الأَدَبِ بَابُ قَوْلِ اللّٰهِ تَعَالٰى : { يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُوْنُوْا مَعَ الصّٰدِقِيْنَ } وَمَا يُنْهٰى عَنِ الْكَذِبِ رقم الحديث ۶۰۹۴ ، سنن ابي داؤد كِتَابُ الأَدَبِ بَابٌ فِي التَّشْدِيْدِ فِي الْكَذِبِ رقم الحديث ۴۹۸۹ ، سنن ابن ماجة رقم الحديث ۴۶ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الأول رقم الحديث ۴۸۲۴(۱۳) ، مسند احمد رقم الحديث ۳۶۳۸ ، سنن الترمذي رقم الحديث ۱۹۷۱ باب ما جاء في الصدق والكذب ، شعب الايمان رقم الحديث ۴۴۵۰ ، الادب المفرد رقم الحديث ۳۸۶ باب لايصلح الكذب .

(۳) صحيح البخاري كِتَابُ الإِيْمَانِ بَابُ عَلَامَةِ الْمُنَافِقِ رقم الحديث ۳۳ ، و رقم الحديث ۲۶۸۲ كِتَابُ الشَّهَادَاتِ بَابُ مَنْ أَمَرَ بِإِنْجَازِ الْوَعْدِ ، و رقم الحديث ۲۷۴۹ ، و رقم الحديث ۶۰۹۵ كِتَابُ الأَدَبِ بَابُ قَوْلِ اللّٰهِ تَعَالٰى : { يٰۤاَيُّهَا الَّذِيْنَ اٰمَنُوا اتَّقُوا اللّٰهَ وَكُوْنُوْا مَعَ الصّٰدِقِيْنَ } وَمَا يُنْهٰى عَنِ الْكَذِبِ . صحيح مسلم كِتَابُ الإِيْمَانِ بَابُ بَيَانِ خِصَالِ الْمُنَافِقِ رقم الحديث ۱۰۷(۵۹) ، و رقم ۱۰۹ (۵۹) ، سنن الترمذي أَبْوَابُ الإِيْمَانِ بَابُ مَا جَاءَ فِي عَلَامَةِ الْمُنَافِقِ رقم الحديث ۲۶۳۱ ، مشكوة المصابيح كتاب الإيمان باب الكبائر وعلامات النفاق الفصل الأول رقم الحديث ۵۵ (۷) .

Scanned with CamScanner

تمهيدي خبره

عزت منډو مسلمانانو وروڼو ! په قرآن کريم او احاديثو مبارکه وُ کې چې د کومو ښو صفتونو او بهترينو اخلاقو ذکر شوی ، او هغه د ايمان د پاره لازمي صفات ګرځول شوي نو په هغې کې يو ښه صفت " رِښتيا ويل " هم دي.

او د کومو بدو او خرابو صفاتو نه چې انسان منع شوی په هغې کې يو خراب صفت " دروغ ويل " هم دي .

تر دې چې د ايمان بُنياد په رِښتيا ويلو باندې اِيخودل شوی ، او د منافقت بُنياد په دروغو باندې ايخودل شوی.(۱)

دغه وجه ده چې مسلمانانو ته په هر حالت کې د رِښتيا ويلو حُکم شوی ، او د دروغو نه منع شوي ، ځکه دروغ ويل ګناهِ کبيره ده ، او ددې سختې سزاګانې ذکر شوي.

په نن موضوع کې به اِنْ شَاءَ الله زه تاسو ته د رِښتيا ويلو اَهميت ، ددې فضائل او فوائد بيانوم ، او ورسره ورسره به د دروغو سزاګانې او نقصانات هم درته ذکر کوم .

رِښتيا ويلو ته په عربۍ کې " صِدْق " او رِښتيا ويونکي ته " صِدِّيْق " ويلې شي

د ټولو نه اول په دې خبره باندې ځان پوهه کړئ چې رِښتيا ويلو ته په عربۍ کې " صِدْق " وايي . يعنې انسان چې کومه خبره کوي او دا د واقع (او نَفْسُ الْأَمر) مطابق وي نو دا صِدق دی.(۲)

(۱) وَالْإِيْمَانُ أَسَاسُهُ الصِّدْقُ ، وَالنِّفَاقُ أَسَاسُهُ الْكَذِبُ ، فَلَا يَجْتَمِعُ كَذِبٌ وَإِيْمَانٌ إِلَّا وَأَحَدُهُمَا يُحَارِبُ الْآخَرَ.
نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ٦/٢٣٧٧ الصدق

(۲) علماؤ د صدقِ اصطلاحي ډير تعريفونه کړي ؛ الصدق اصطلاحا : قَالَ الرَّاغِبُ : اَلصِّدْقُ مُطَابَقَةُ الْقَوْلِ الضَّمِيْرَ وَالْمُخْبَرَ عَنْهُ مَعًا . وَمَتَى انْخَرَمَ شَرْطٌ مِنْ ذٰلِكَ لَمْ يَكُنْ صِدْقًا تَامًّا . بَلْ إِمَّا أَلَّا يُوْصَفَ بِالصِّدْقِ وَإِمَّا أَنْ يُوْصَفَ تَارَةً بِالصِّدْقِ وَتَارَةً بِالْكَذِبِ عَلَى نَظَرَيْنِ مُخْتَلِفَيْنِ ، كَقَوْلِ كَافِرٍ إِذَا قَالَ ←←←←←←

او رِښتيا ويونکي ته "صِدِّيق" وايي. يعنى کوم کس چې هميشه په خبرو کې رښتيا وايي او هيڅ کله دروغ نه وايي نو هغه صِدّيق دی.(١)

د انبياء کرامو پسې دويمه مرتبه د صدّيقينو ده

په قرآن کريم کې د رښتيا ويلو دومره أهميت بيان شوی چې د انبياء کرامو پسې دويمه مرتبه د صِدّيقينو مقرر شوی.

ددينه معلوميږي چې د الله تعالى په نزد باندې د رښتيا ويلو او رِښتيا ويونکو خلقو ډيره أوچته مرتبه ده، په رښتيا ويلو سره انسان د الله تعالى محبوب جوړيږي او تقوىٰ په کې پيدا کيږي، د رښتيا ويلو په وجه په مؤمن او منافق کې تمييز راځي. (٢)

←←← مِنْ غَيْرِ اعْتِقَادٍ: "مُحَمَّدٌ رَسُوْلُ اللهِ" فَإِنَّ هٰذَا يَصِحُّ أَنْ يُقَالَ: "صِدْقٌ"، لِكَوْنِ الْمُخْبَرِ عَنْهُ كَذٰلِكَ، وَيَجُوْزُ أَنْ يُقَالَ "كَذِبٌ" لِمُخَالَفَةِ قَوْلِهِ ضَمِيْرَهُ، وَبِالْوَجْهِ الثَّانِيْ، إِكْذَابُ اللهِ الْمُنَافِقِيْنَ حَيْثُ قَالُوْا: ﴿نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُوْلُ اللهِ﴾. (المنافقون آية ١). المفردات للراغب ص ٢٧٧.

وَقَالَ الْجُرْجَانِيُّ: مُطَابَقَةُ الْحُكْمِ لِلْوَاقِعِ. وَهٰذَا هُوَ ضِدُّ الْكَذِبِ. التعريفات للجرجاني ص ١٣٢.

وَقِيْلَ: إِسْتِوَاءُ السِّرِّ وَالْعَلَانِيَةِ وَالظَّاهِرِ وَالْبَاطِنِ بِأَلَّا تُكَذِّبَ أَحْوَالُ الْعَبْدِ أَعْمَالَهُ. وَلَا أَعْمَالُهُ أَحْوَالَهُ.

قَالَ الْقُشَيْرِيُّ: اَلصِّدْقُ أَنْ لَا يَكُوْنَ فِيْ أَحْوَالِكَ شَوْبٌ، وَلَا فِيْ إِعْتِقَادِكَ رَيْبٌ، وَلَا فِيْ أَعْمَالِكَ عَيْبٌ. نضرة النعيم في مكارم أخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ٢٣٧٤/٦ الصدق.

(١) قَالَ الْفَيْرُوْزْ آبَادِيُّ: وَالصِّدِّيْقُ: الرَّجُلُ الْكَثِيْرُ الصِّدْقِ. وَقِيْلَ: اَلصِّدِّيْقُ: مَنْ لَمْ يَصْدُرْ مِنْهُ الْكَذِبُ أَصْلًا. وَقِيْلَ: مَنْ صَدَقَ بِقَوْلِهِ وَاعْتِقَادِهِ، وَحَقَّقَ صِدْقَهُ. قَالَ تَعَالَى فِيْ حَقِّ إِبْرَاهِيْمَ: ﴿إِنَّهُ كَانَ صِدِّيْقًا نَبِيًّا﴾. (مريم آية ٤١). نضرة النعيم ٢٣٧٥/٦ الصدق.

(٢) فَالصِّدِّيْقُوْنَ قَوْمٌ دُوْنَ الْأَنْبِيَاءِ فِي الْفَضِيْلَةِ، وَلٰكِنْ دَرَجَتُهُمْ ثَانِيْ دَرَجَةِ النَّبِيِّيْنَ. وَفِي الْجُمْلَةِ مَنْزِلَةُ الصِّدْقِ مِنْ أَعْظَمِ مَنَازِلِ الْقَوْمِ، الَّذِيْ نَشَأَ مِنْهُ جَمِيْعُ مَنَازِلِ السَّالِكِيْنَ. وَهُوَ الطَّرِيْقُ الْأَقْوَمُ الَّذِيْ مَنْ لَمْ يَسِرْ عَلَيْهِ فَهُوَ مِنَ الْمُنْقَطِعِيْنَ الْهَالِكِيْنَ. وَبِهٖ تَمَيَّزَ أَهْلُ النِّفَاقِ مِنْ أَهْلِ الْإِيْمَانِ. وَسُكَّانُ الْجِنَانِ مِنْ أَهْلِ النِّيْرَانِ. وَهُوَ سَيْفُ اللهِ فِيْ أَرْضِهِ الَّذِيْ مَا وُضِعَ عَلٰى شَيْءٍ إِلَّا قَطَعَهُ، وَلَا وَاجَهَ بَاطِلًا إِلَّا أَزَالَهُ وَصَرَعَهُ. فَهُوَ رُوْحُ الْأَعْمَالِ، وَمَحَكُّ الْأَحْوَالِ، وَالْحَامِلُ عَلَى اقْتِحَامِ الْأَهْوَالِ، وَالْبَابُ الَّذِيْ دَخَلَ مِنْهُ الْوَاصِلُوْنَ إِلٰى حَضْرَةِ ذِي الْجَلَالِ. بصائر ذوي التمييز ٣٩٧/٣، نضرة النعيم ٢٣٧٥/٦ الصدق.

د رِښتيا ويونکو سره د ملګرتيا حُکم

په قرآن کريم کې الله تعالى د رِښتيا ويونکو سره د ملګرتيا حُکم کړی :

﴿ يَاأَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ ﴾. (۱)

ترجمه : اې مؤمنانو ! تاسو د الله نه اُوويريږئ ، او د رِښتيا ويونکو سره ملګري شئ.

فائده : په دې آيت کې اول مؤمنانو ته د تقوىٰ حُکم اوکړې شو او بيا ورته د صدّيقينو سره د ملګرتيا حُکم اوکړې شو ، په دې کې دې طرف ته اشاره ده چې د تقوىٰ حاصلولو طريقه داده چې د رِښتيا ويونکو خلقو سره ملګرتيا اوکړې شي نو پخپله به په انسان کې تقوىٰ (د الله ﷻ نه يَره) پيدا شي. (۲)

په رِښتيا ويونکو باندې د الله تعالى اِنعام

الله تعالى چې په کومو خلقو باندې خپل خصوصي اِنعام او خصوصي مهرباني کړي په هغې خلقو کې صدّيقين (رِښتيا ويونکي خلق) هم شامل دي ، الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَمَن يُطِعِ اللَّهَ وَالرَّسُولَ فَأُولَٰئِكَ مَعَ الَّذِينَ أَنْعَمَ اللَّهُ عَلَيْهِم مِّنَ النَّبِيِّينَ وَالصِّدِّيقِينَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِينَ ۚ وَحَسُنَ أُولَٰئِكَ رَفِيقًا ﴾. (۳)

ترجمه : او څوک چې د الله او د رسول حکم اُومني نو دوی به (په جنت کې) د هغه خلقو سره وي په چا باندې چې الله ﷻ انعام کړې دی چې هغه پيغمبران ، صدّيقين ، شُهداء او صالحين دي ، او دا خلق ډير ښه دي په ملګرتيا کې (يعنى دا خلق ډير ښه ملګري دي) .

فائده : په دې آيت کې الله تعالى د هغه خلقو تذکره کړې چې په هغوی باندې يې انعام کړی ، او په دې کې رِښتيا ويونکي خلق هم شامل دي .

پس معلومه شوه چې د رِښتيا ويونکو د الله ﷻ په نزد اُوچته مرتبه ده او په دوی باندې خصوصي اِنعامات کوي .

---

(۱) البقرة آية ۱۱۹ .

(۲) تفسير معارف القرآن التوبة آية ۱۱۹ .

(۳) النساء آية ٦٩ .

نبي عليه السلام په هم مسلمانانو ته د ريښتيا ويلو او د نورو ښه صفتونو خپلولو حکم کولو .(١)

د قيامت په ورځ به انسان ته ريښتيا نفع ورکوي

د قيامت په هغه سخته ورځ کې به انسان ته صرف ريښتيا نفع ورکوي ، او د الله ﷻ د سخت عذاب نه به ريښتيا ويل نجات ورکوي ، همدارنګې د ريښتيا ويونکو سره الله تعالى د جنت د نعمتونو وعده کړې ، الله تعالى د قيامت ورځ په باره کې فرمايي:

﴿ هَٰذَا يَوْمُ يَنفَعُ الصَّٰدِقِينَ صِدْقُهُمْ ۚ لَهُمْ جَنَّٰتٌ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴾.(٢)

ترجمه : دا (د قيامت) هغه ورځ ده چې ريښتيا ويونکو ته به خپل ريښتيا فائده ورکوي ، د دوی د پاره (په جنت کې) داسې باغونه دي چې د هغې (د اونو) لاندې به نهرونه بهيږي ، دوی به په هغې کې هميشه هميشه اوسيږي ، الله تعالى د دوی نه راضي شو او دوی د هغه نه راضي شو ، (او) دا ډيره لويه کاميابي ده .

بل ځای الله ﷻ فرمايي :

﴿ وَالَّذِي جَاءَ بِالصِّدْقِ وَصَدَّقَ بِهِ ۙ أُولَٰئِكَ هُمُ الْمُتَّقُونَ ۝ لَهُم مَّا يَشَاءُونَ عِندَ رَبِّهِمْ ۚ ذَٰلِكَ جَزَاءُ الْمُحْسِنِينَ ۝ لِيُكَفِّرَ اللَّهُ عَنْهُمْ أَسْوَأَ الَّذِي عَمِلُوا وَيَجْزِيَهُمْ أَجْرَهُم بِأَحْسَنِ الَّذِي كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾.(٣)

ترجمه : او چا چې د ريښتياؤ خبره راوړه او د ريښتياؤ تصديق يې اوکړو نو همدا خلق پرهيزګار (د الله ﷻ نه يريدونکي) دي ، د دوی د پاره به د خپل رَب سره هغه څه وي کوم

---

(١) قَالَ ابْنُ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا ، حَدَّثَنِي أَبُو سُفْيَانَ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُ ، فِي حَدِيثِ هِرَقْلَ ، فَقَالَ : يَأْمُرُنَا يَعْنِي النَّبِيَّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : بِالصَّلَاةِ وَالصِّدْقِ وَالعَفَافِ . صحيح البخاري كِتَابُ الصَّلَاةِ بَابٌ كَيْفَ فُرِضَتِ الصَّلَاةُ فِي الإِسْرَاءِ؟

(٢) المائدة آية ١١٩ .

(٣) الزمر آية ٣٣ تا ٣٥ .

چې دوی غواړي ، د نېکانو خلقو همدا بَدله ده ، دا (بدله د دوی د پاره مقرر شوه دا) د دې د پاره چې الله تعالی د دوی نه هغه بَدیانې (ګناهونه) لرې کړي کوم چې دوی کړي دي ، او دوی ته د خپلو هغه نېکو کارونو آجرور کړي کوم چې دوی کول.

د رېښتيا ويلو په وجه د جنت مستحق کېدل ، او د الله ﷻ په نزد "صدّيق" ليکلی کېدل

څوک چې هميشه رېښتيا وايي نو په دې سره دا کس د جنت مستحق ګرځي ، او د الله ﷻ په نزد صِدّيق ليکلې شي ، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي :

عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِيْ إِلَى الْبِرِّ ، وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِيْ إِلَى الْجَنَّةِ ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ صِدِّيْقًا . وَإِيَّاكُمْ وَالْكَذِبَ فَإِنَّ الْكَذِبَ يَهْدِيْ إِلَى الْفُجُوْرِ ، وَإِنَّ الْفُجُوْرَ يَهْدِيْ إِلَى النَّارِ ، وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَكْذِبُ وَيَتَحَرَّى الْكَذِبَ حَتّٰى يُكْتَبَ عِنْدَ اللّٰهِ كَذَّابًا . (۱)

تاسو رېښتيا ويل په ځان لازم کړئ ځکه (هميشه) رېښتيا ويل انسان نېکۍ طرف ته بوځي ، او نيکي انسان (اعلیٰ درجې) جنت ته بوځي ، او (ياد لرئ) څوک چې هميشه رېښتيا وايي او د رېښتيا ويلو کوشش کوي نو داسې کس د الله ﷻ په نزد "صِدّيق" اوليکلې شي . او تاسو خپل ځان د دروغو نه بچ کړئ ځکه دروغ انسان فجور (فِسق ، نافرمانۍ او ګناهونو) طرف ته بوځي ، او نافرماني انسان جهنم ته بوځي ، او څوک چې هميشه دروغ وايي او د دروغ ويلو کوشش کوي نو داسې کس د الله ﷻ په نزد "کذّاب"

---

(۱) صحيح مسلم كتاب البر والصلة والآداب باب قبح الكذب وحسن الصدق وفضله رقم الحديث ۱۰۵ (۲۶۰۷) ، و رقم الحديث ۱۰۳ (۲۶۰۷) ، صحيح البخاري كتاب الأدب باب قول الله تعالى: { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ } وَمَا يُنْهَى عَنِ الْكَذِبِ رقم الحديث ۶۰۹۴ ، سنن ابي داؤد كتاب الأدب باب في التشديد في الكذب رقم الحديث ۴۹۸۹ ، سنن ابن ماجة رقم الحديث ۴۶ ، مشكوة المصابيح باب حفظ اللسان والغيبة والشتم الفصل الأول رقم الحديث ۴۸۲۴(۱۳) ، مسند احمد رقم الحديث ۳۶۳۸ ، سنن الترمذي رقم الحديث ۱۹۷۱ باب ما جاء في الصدق والكذب ، شعب الايمان رقم الحديث ۴۴۵۰ ، الادب المفرد رقم الحديث ۳۸۶ باب لايصلح الكذب .

Scanned with CamScanner

(دروغجَن) اوليکلې شي.

بشارت : ملا علي قاري رحمه الله ليکلي : په دې حديث کې د رښتيا ويونکي د پاره زيرې دی چې دداسې کس آخِره خاتِمه به په ايمان باندې وي (ځکه څوک چې د الله ﷻ په نزد باندې "صِدِّيق" اوليکلې شي نو يقيني چې دده آخِري خاتِمه به صحيح وي).(۱)

د حديث تشريح : د حديث خلاصه داده : نبي عليه السلام فرمايي چې تاسو رښتيا ويل په ځان لازم کړئ ، ځکه هميشه رښتيا ويلو سره انسان ته د نېکۍ توفيق ملاوېږي ، او د نېکۍ په وجه انسان د جنت اعلٰی درجو مستحق ګرځي ، اوس چې څوک هميشه رښتيا وايي او د رښتيا ويلو کوشش کوي نو داسې کس د الله ﷻ په نزد "صِدِّيق" (رښتينې) ليکلې شي.

د الله ﷻ په نزد د "صدِّيق" او "کذّاب" ليکلو مطلب

د الله ﷻ په نزد د "صِدِّيق" ليکلو يو څو مطلبونه دي :

اول : دا کس د صِدِّيقيت مقام ته اُورسي . يعنی د صدّيقينو د پاره چې کومې مرتبې او ثوابونه مقرر شوي هغه ده ته ورکړې شي.

دويم مطلب دادی چې په ملاء اَعلٰی کې کوم کتاب دی په کوم چې د ټولو بندګانو اعمال ليکلې شي په هغې کې دا کس "صِدِّيق" اوليکلې شي.

دريم مطلب دادی چې الله تعالی داسې کس د مخلوقاتو په مينځ کې معزز کړي ، د خلقو په زړونو کې دده صداقت واچوي ، هغوی هم په خپلو کتابونو کې ده ته د صدّيق لقب ورکوي ، دا رښتينې ګڼي ، او خلق ورسره محبت کوي.

ځکه رښتيا ويل نېک عمل دی او د نېک عمل په وجه الله تعالی د مخلوقاتو په زړونو کې دده مينه پيدا کوي.

ربِّ کريم فرمايي :

---

(۱) وَفِي الحَدِيثِ إِشْعَارٌ بِحُسْنِ خَاتِمَتِهِ ، وَ إِشَارَةٌ إِلَى أَنَّ الصِّدِّيقَ يَكُونُ مَأْمُونَ العَاقِبَةِ . مرقاة المفاتيح ۳۰۳۰/۷ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالغِيبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الأَوَّلُ في تشريح رقم الحديث ۴۸۲۵ .

﴿ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ سَيَجْعَلُ لَهُمُ الرَّحْمَٰنُ وُدًّا ﴾ . (۱)

ترجمه: بېشکه چا چې ايمان راوړو، او نېک اعمال يې اوکړل نو ډېر زر به رحمان ذات (د خلقو په زړونو کې) د دوی د پاره محبت پيدا کړي.

همدا رنګې د الله ﷻ په نزد د "كَذَّاب" (دروغجن) ليکلو مطلب دادی چې دداسې کس په باره کې دا فيصله اوکړې شي چې دا دورغجن دی، او دده د پاره د دروغجنو مخصوصه سزا مقرر کړې شي.

يا: داسې کس د ملاء اَعلیٰ په کتاب کې دورغجَن اوليکلې شي.

يا دا مطلب دی چې خلقو ته دده دروعجَن والې ښکاره کړې شي، نو بيا د خلقو په نظرونو کې سپک شي او دده نه نفرت کوي. (۲)

په رِيښتيا ويلو سره د جنت ضمانت

څوک چې هميشه رېښتيا وايي نو داسې کس ته نبي عليه السلام د جنت ضمانت ورکړی.

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

اِضْمَنُوا لِي سِتًّا مِنْ أَنْفُسِكُمْ أَضْمَنْ لَكُمُ الْجَنَّةَ: اُصْدُقُوا إِذَا حَدَّثْتُمْ، وَأَوْفُوا إِذَا وَعَدْتُمْ،

---

(۱) مريم آية ۹٦.

(۲) مظاهر حق ج ۷ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ او ملاعلي قاري رحمه الله په مِرقاة کې همداسې تحقيق امام نووي رحمه الله د مسلم شريف په شرح کې هم نقل کړی:

وَمَعْنَى يُكْتَبُ هُنَا يُحْكَمُ لَهُ بِذَٰلِكَ وَيَسْتَحِقُّ الْوَصْفَ بِمَنْزِلَةِ الصِّدِّيقِينَ وَثَوَابِهِمْ أَوْ صِفَةَ الْكَذَّابِينَ وَعِقَابِهِمْ. وَالْمُرَادُ إِظْهَارُ ذَٰلِكَ لِلْمَخْلُوقِينَ إِمَّا بِأَنْ يَكْتُبَهُ فِي ذَٰلِكَ لِيَشْتَهِرَ بِحَظِّهِ مِنَ الصِّفَتَيْنِ فِي الْمَلَإِ الْأَعْلَى وَإِمَّا بِأَنْ يُلْقِيَ ذَٰلِكَ فِي قُلُوبِ النَّاسِ وَأَلْسِنَتِهِمْ كَمَا يُوضَعُ لَهُ الْقَبُولُ وَالْبَغْضَاءُ وَإِلَّا فَقَدَرُ اللهِ تَعَالَى وَكِتَابُهُ السَّابِقُ قَدْ سَبَقَ بِكُلِّ ذَٰلِكَ. وَاللهُ أَعْلَمُ. شرح النووي على مسلم (المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج) ۱٦٦/۱٦ بَابُ قُبْحِ الْكَذِبِ وَحُسْنِ الصِّدْقِ وَفَضْلِهِ في تشريح ۱۰۳ (۲٦۰۷).

وَقِيلَ: الْمُرَادُ بِالْكِتَابَةِ الْحُكْمُ عَلَيْهِ بِذَٰلِكَ وَإِظْهَارُهُ لِلْمَلَإِ الْأَعْلَى، وَإِلْقَاءُ ذَٰلِكَ فِي الْأَرْضِ. مرقاة المفاتيح ۳۰۳۰/۷ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الأول في تشريح رقم الحديث ۴۸۲۵.

Scanned with CamScanner

وَأَدُّوا إِذَا اؤْتُمِنْتُمْ، وَاحْفَظُوا فُرُوجَكُمْ، وَغُضُّوا أَبْصَارَكُمْ، وَكُفُّوا أَيْدِيَكُمْ. (۱)

تاسو ماته د شپږو خبرو ضمانت راکړئ (چې په دې باندې به عمل کوئ) نو زه به تاسو ته د جنت ضامن جوړ شم (چې تاسو به يقيني جنت ته داخليږئ. هغه شپږ خبرې دا دي:)

۱. کله چې خبرې کوئ، نو رښتيا وايئ ۲. کله چې وعده اوکړئ نو هغه پوره کوئ ۳. کله چې در سره أمانت کيښودې شي نو هغه أداء کوئ ۴. د خپلو شرمګاهو حفاظت کوئ (يعني د زنا نه ځان اوساتئ) ۵. خپل نظرونه محفوظ اوساتئ (يعني شريعت چې کومو ځيزونو ته د کتلو نه منع کړې هغې ته مه ګورئ) ٦. خپل لاسونه (د ناجائز او حرام کارونو نه بند کړئ. (يا دا مطلب چې خپل ځان د ظلم نه منع کړئ).

فائده: کوم خلق چې د ايمان راوړو نه پس فرائض أداء کوي، او ورسره ورسره ددې مذکوره شپږ خبرو لحاظ ساتي، چې په دې کې يو رښتيا ويل هم دي نو داسې کس يقيني جنّتي دی، ځکه داسې کس ته نبي عليه السلام د جنّت ضمانت ورکړی.

د رښتيا ويلو په وجه د الله ﷻ محبوب جوړيدل

رسول الله ﷺ په يوه موقع باندې صحابه کرامو رضي الله عنهم ته اوفرمايل:

... مَنْ سَرَّهُ أَنْ يُحِبَّ اللهَ وَرَسُولَهُ، أَوْ يُحِبَّهُ اللهُ وَرَسُولُهُ فَلْيَصْدُقْ حَدِيثَهُ إِذَا حَدَّثَ، وَلْيُؤَدِّ أَمَانَتَهُ إِذَا اؤْتُمِنَ، وَلْيُحْسِنْ جِوَارَ مَنْ جَاوَرَهُ. (۲)

چا ته چې دا خبره خوښه وي (دا يې اراده وي) چې د الله ﷻ او د هغه د رسول سره (حقيقي) محبت اوکړي، يا الله او د هغه رسول دده سره محبت اوکړي نو هغه چې کله خبرې کوي هميشه دې رښتيا وايي، او کله چې دده سره أمانت کيښودې شي نو هغه دې پوره اداء کوي (خيانت دې په کې نه کوي)، او دکوم ګاونډي سره چې دا نزدې وي د هغه سره دې احسان (ښه سلوک) کوي.

---

(۱) المستدرک على الصحيحين للحاکم كِتَابُ الْحُدُودِ رقم الحديث ۸۰٦٦، وقال الحاكم: هَذَا حَدِيثٌ صَحِيحُ الْإِسْنَادِ وَلَمْ يُخَرِّجَاهُ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۲۲۷۵۷، السنن الکبری للبيهقي رقم الحديث ۱۲٦۹۱ باب ماجاء في الترغيب في اداء الامانات، شعب الايمان رقم الحديث ۴۳٦۳، و رقم ۴۸۷۷، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الْفَصْلُ الثَّالِث. مجمع الزوائد بَابٌ فِي الْأَمَانَةِ رقم الحديث ٦۷۰۹، كنز العمال رقم الحديث ۴۳۵۲۱.

(۲) شعب الايمان رقم ۱۳۳۰، مشكوة المصابيح باب الشفقة والرحمة على الخلق الفصل الثالث رقم ۴۹۹۰ (۴۳).

په رښتيا ويلو کې نجات دی

۱. رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

تَحَرَّوُا الصِّدْقَ وَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنَّ فِيهِ الْهَلَكَةَ، فَإِنَّ فِيهِ النَّجَاةَ. (۱)

تاسو د رښتيا ويلو کوشش کوئ اګر چې تاسو په دې کې هلاکت اوګورئ، ځکه په همدې رښتيا ويلو کې نجات دی.

۲. په يو روايت کې ورسره نوره اضافه هم شته، نبي عليه السلام فرمايي:

تَحَرَّوُا الصِّدْقَ وَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنَّ فِيهِ الْهَلَكَةَ. فَإِنَّ فِيهِ النَّجَاةَ. وَاجْتَنِبُوا الْكَذِبَ وَإِنْ رَأَيْتُمْ أَنَّ فِيهِ النَّجَاةَ. فَإِنَّ فِيهِ الْهَلَكَةَ. (۲)

تاسو د رښتيا ويلو کوشش کوئ اګر چې تاسو په دې کې هلاکت اوګورئ، ځکه په دې کې نجات دی، او تاسو د دورغو نه ځان ساتئ اګر چې تاسو په دې کې نجات اوګورئ ځکه په دې دروغو کې هلاکت دی.

۳. علماؤ هم دا ليکلي چې که په يو ځای کې د تاسره دا يَره وي چې رښتيا ويل به تاته ضرر در اُورسوي خو بيا هم رښتيا وايه ځکه دا به تاته نفع درکړي.

او که په يو ځای کې تاته دروغ نفع مَند ښکاري خو بيا هم دروغ مه وايه ځکه دا دروغ تاته ضرر دَر رسوي. (۳)

د رښتياؤ په برکت ډير هندوان مسلمانيدل

کاندهله په اِنديا کې يو لوي کلې دی، يو ځل په دې کلي کې د زمکې په يوه ټوټه باندې د يو مسلمان او يو هندو جَګړه شوه، مسلمان ويل چې دا زمکه زما ده، او هندو ويل چې دا

(۱) الصمت لابن ابي الدنيا ص ۲۲۷ رقم الحديث ۴۴۶ بَابُ الصِّدْقِ وَفَضْلِهِ. كنز العمال رقم الحديث ۶۸۵۵ الكتاب الثالث في الأخلاق صدق الحديث.

(۲) مكارم الأخلاق لابن ابي الدنيا ص ۵۱ بَابٌ فِي الصِّدْقِ وَمَا جَاءَ فِي فَضْلِهِ وَذَمِّ الْكَذِبِ. كنز العمال رقم الحديث ۶۸۵۶ الكتاب الثالث في الأخلاق صدق الحديث.

(۳) وَقِيلَ: عَلَيْكَ بِالصِّدْقِ حَيْثُ تَخَافُ أَنَّهُ يَضُرُّكَ فَإِنَّهُ يَنْفَعُكَ. وَدَعِ الْكَذِبَ حَيْثُ تَرَى أَنَّهُ يَنْفَعُكَ فَإِنَّهُ يَضُرُّكَ. مدارج السالكين ۲۶۷/۲ فَصْلٌ فِي كَلِمَاتٍ فِي حَقِيقَةِ الصِّدْقِ، نضرة النعيم ج ۶ ص ۲۵۱۶ الصدق.

زما ده ، خبره هغه اسې زياتيږه . آخر مسلمان وويل چې که دا ځمکه ماته اوګټله نو زه به پرې جُمات جوړوم ، هندو وويل : که ما اوګټله نو زه به پرې مندر جوړوم .

اګر چې دا جګړه ذاتي د دوه کسانو وه خو دې اجتماعي او ديني رنګ واخيست ، يو طرف ته ټول مسلمانان اودريدل او بل طرف ته په مقابله کې ټول هندوان جمع شو ، د غټې جګړې خطره وه .

آخر دا فيصله عدالت ته لاړه ، دا واقعه چونکه د هندوستان د تقسيم نه مخکې وه ، په هاغه وخت کې جَج (قاضي) يو انګريز وُ ، انګريز چې اندازه واخيسته نو سخت پريشان وشو ، هغه محسوسه کړه چې که په دې معامله کې لږه بې احتياطي اوشي نو کيدې شي چې د مسلمانانو او هندوانو سخته جګړه شروع شي او ډيره وينه توی شي ، نو انګريز کوشش اوکړو چې د دواړو ډلو په مينځ کې په صُلحې سره خبره حل شي ، نو د دواړو ډلو نه يې پوښتنه اوکړه چې : آيا ستاسو په مينځ کې د صُلحې څه صورت کيدې شي ؟

هندوانو ورته وويل : آو ، مونږ به تاته د مسلمانانو د يو عالِم نوم اوښايو ته هغه رااوغواړه او د هغه نه پوښتنه اوکړه چې : دا ځمکه د چا ده ؟ که هغه وويل چې دا ځمکه د مسلمانانو ده نو هغوی ته يې ورکړه ، او که هغه وويل چې دا ځمکه د هندوانو ده نو بيا يې مونږ ته راکړه .

مسلمانان هم په دې خبره باندې راضي شو ، نو انګريز جَج دواړو ډلو ته يو مياشت پس تاريخ ورکړو ، چې په دې تاريخ به ستاسو فيصله کولې شي .

کله چې دواړه ډلې د عدالت نه راأووتې نو مسلمانان ډير خوشحاله وو ، ځکه د مسلمانانو په زړه کې دا خبره وه چې که دا عالِم هرڅوک وي هغه به ضرور دا وايي چې دا ځمکه د مسلمان ده ، ځکه په دې باندې مونږ جُمات جوړو ، نو دوی د خوشحالۍ نه توپونه وهل . هندوانو د خپلو مشرانو نه پوښتنه اوکړه چې تاسو څه وويل : دوی ورته وويل چې مونږ د مسلمانانو د يو عالِم نوم ورکړې دی هغه به په آئنده تاريخ باندې راځي ، هغه چې څه اُووايي په هغې به زمونږ فيصله وي ، نو په دې خبرې سره د عامو هندوانو زړونه لږ مات شو ، ځکه د دوی سره دا يره شوه چې کيدې هغه عالِم به د مسلمانانو طرفداري اوکړي .

هندوانو جج ته د مولانا مفتي الهي بخش کاندهلوي رحمه الله نوم ورکړې ؤ ، دا د شاه عبدالعزيز رحمه الله په شاګردانو کې ؤ ، دا ډير رېښتونې او متقي عالم ؤ.

بهر حال ، کله چې يو مياشت پس دواړه ډلې دوباره عدالت ته راغلې نو مسلمانانو اوليد چې مفتي الهي بخش رحمه الله د جج سره نژدې په کرسۍ باندې ناست دی ، مسلمانانو دا سوچ اوکړو چې مفتي صاحب به ضرور د جمات په باره کې خبره کوي.

کله چې انګريز جج د مفتي صاحب نه پوښتنه اوکړه:

مفتي صاحب ! دا زمکه د چا ده؟ مفتي صاحب ته چونکه اصل حقيقت معلوم ؤ نو ده ورته ووئيل : دا د هندو ده.

انګريز جج ورنه بيا پوښتنه اوکړه : آيا هندوان په دې باندې مندر جوړولې شي؟

مفتي صاحب ورته ووئيل : چې کله دا زمکه دده ده نو دده اختيار دی ، دا ورباندې مندر هم جوړولې شي او کور ورباندې هم جوړولې شي.

په دې خبرې سره د مسلمانانو زړونه مات شو.

ددينه پس انګريز فيصله اوليکله خو په فيصله کې يې يوه عجيبه خبره اوليکله ، هغه دا چې:

" دا زمکه مسلمانانو اوبائيلله خو اسلام اوګټله ".

کله چې هندوانو دا فيصله واوريده نو دوی د اسلام د حقانيت او رېښتونوالي نه دومره متأثره شو چې دې ووئيل:

جج صاحب ! تا خو خپله فيصله واوروله چې : " اسلام اوګټله " نو چې کله اسلام دومره رېښتينې او حق مذهب دی نو بيا زمونږ فيصله هم واوره:

اوس مونږ ټول کلمه وايو ، مسلمانيږو ، او په دې ځای باندې به په خپل لاس باندې جمات جوړوو. (نو ټول مسلمانان شو ، او په هغه ځای باندې يې جمات جوړ کړو).(١)

فائده : اګر چې عقل دا وئيل چې دروغ وئيل په کار دي چې په دې ځای کې جمات جوړ شي ، ليکن چې کله مفتي صاحب رېښتيا ووئيل نو د رېښتياؤ په برکت باندې ټولو هندوانو ته ايمان هم نصيب شو ، او په هغه ځای باندې جمات هم جوړ شو.

---

(١) حوري ملفوظي پنځمه حصه ص ٥١٨ والده تعبير ٣٨ طبع تاج کمپني. افضل الحکايات لمولانا محمد يونس پالنپوري ص ٣٦١ ، خطبات فقير ج١٩ ص ٢٣١ ، و ج ٢١ ص ١٢٦.

لهذا که په يو ځای کې په ظاهره باندې ريښتيا ويل نقصاني ښکاري خو بيا هم ريښتيا ويل په کار دي، ځکه ريښتيا ويونکي سره الله ﷻ محبت کوي، او مدد ورسره کوي.

او دروغ اګر چې په ظاهره فائده مند معلوميږي ليکن په حقيقيت کې نقصاني دي، د دورغجن نه الله ﷻ نفرت کوي، لعنت ورباندې راوروي، او په معاشره کې په داسې کس باندې هيڅوک اعتماد نه کوي.

د ريښتياؤ په برکت د مصيبت نه نجات ملاويدل

د ريښتيا وُ په برکت انسان ته د مصيبت نه نجات ملاويږي. په بخاري شريف او مسلم شريف اُوږده واقعه ذکر ده، رسولُ الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ صحابه کرامو ته اوفرمايل:

چې د مخکينې اُمتونو درې کسان يو ځل چيرته (په سفر باندې) روان وو، ناڅاپه په لاره کې باران راګير کړل، پس دوی (د باران نه بچ کيدو د پاره په غر کې) يو غار ته ننوتل، (په دې دَوران کې يو غټ کانړې د غار په خُله کې رااوغورځيد)، په دوی باندې د غار خُله مکمل بنده شوه، نو دوی يو بل ته وويل:

إِنَّهُ وَاللهِ يَا هٰؤُلَاءِ لَا يُنْجِيكُمْ إِلَّا الصِّدْقُ، فَلْيَدْعُ كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ بِمَا يَعْلَمُ أَنَّهُ قَدْ صَدَقَ فِيهِ.

قسَم په الله، د دې مصيبت نه به تاسو ته صرف ريښتيا (او نيک عمل) نِجات درکوي، پس تاسو کې دې هر کس د داسې عمل په وَسيله باندې دُعا اوغواړي چې د ده ته دا يقيني معلومه وي چې دا په دې عمل کې صادِق دی (او خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره يې کړې دی)

(دا اُوږده واقعه ده، بيا په دوی کې چې هر کس کوم نيک عمل خاص د الله ﷻ د رَضا د پاره کړې وُ هغه يې ذکر کړو او د هغې په وَسيله يې د الله ﷻ نه دُعا اوغوښته، نو آخر الله تعالى دا کانړې د غار د خُلې نه لرې کړو، او دوی ټول ورنه صحيح سالِم را اُووتل.(۱)

---

(۱) پوره واقعه داسې ده: عَنِ ابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمَا، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ، قَالَ: بَيْنَمَا ثَلَاثَةُ نَفَرٍ مِمَّنْ كَانَ قَبْلَكُمْ يَمْشُونَ، إِذْ أَصَابَهُمْ مَطَرٌ، فَأَوَوْا إِلَى غَارٍ فَانْطَبَقَ عَلَيْهِمْ، فَقَالَ بَعْضُهُمْ لِبَعْضٍ: إِنَّهُ وَاللهِ يَا هٰؤُلَاءِ لَا يُنْجِيكُمْ إِلَّا الصِّدْقُ، فَلْيَدْعُ كُلُّ رَجُلٍ مِنْكُمْ بِمَا يَعْلَمُ أَنَّهُ قَدْ صَدَقَ فِيهِ. فَقَالَ وَاحِدٌ مِنْهُمْ: اللّٰهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُ كَانَ لِي أَجِيرٌ عَمِلَ لِي عَلَى فَرَقٍ مِنْ أَرُزٍّ، فَذَهَبَ وَتَرَكَهُ، وَأَنِّي عَمَدْتُ إِلَى ←←←←←←

د رېښتيا ويلو په برکت د نورو ګناهونو نه منع کېدل

په نزهة المجالس کې د امام رازي رحمه الله په حواله دا حديث ذکر شوی چې يو کس نبي عليه السلام ته راغی او ورته وې ويل : زما اِراده ده چې اسلام راوړم خو زه د زِنا ، شرابو ، غلا ، او دروغو سره محبت لرم دا ټول په يو ځل نشم پرېخودی ، پس تاسو ماته يو څيز اوښايی، چې زه هغه پرېږدم.

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل : أُتْرُكِ الْكَذِبَ . دروغ ويل پرېږده.

پس ده دروغ ويل پرېښودل. (او اِسلام يې قبول کړو).

بيا ده د زِنا اِراده اوکړه ، نو د ځان سره يې په زړه کې ووېل : که چيرته د ما نه نبي عليه السلام پوښتنه اوکړي (چې زِنا دې کړې او که نه ؟) پس که زه اِقرار اوکړم نو کوړې به راکړي ، او که دروغ اووايم نو ما خو د هغه سره وعده کړې وه چې زه به دروغ نه وايم نو دا وعده به ماته شي. نو ده زِنا پرېښوده.

←←← ذلِكَ الْفَرَقِ فَزَرَعْتُهُ. فَصَارَ مِنْ أَمْرِهِ أَنِّي اشْتَرَيْتُ مِنْهُ بَقَرًا. وَأَنَّهُ أَتَانِي يَطْلُبُ أَجْرَهُ. فَقُلْتُ لَهُ : اعْمِدْ إِلَى تِلْكَ الْبَقَرِ فَسُقْهَا . فَقَالَ لِي : إِنَّمَا لِي عِنْدَكَ فَرَقٌ مِنْ أَرُزٍّ. فَقُلْتُ لَهُ : اعْمِدْ إِلَى تِلْكَ الْبَقَرِ . فَإِنَّهَا مِنْ ذَلِكَ الْفَرَقِ فَسَاقَهَا . فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذَلِكَ مِنْ خَشْيَتِكَ فَفَرِّجْ عَنَّا . فَانْسَاحَتْ عَنْهُمُ الصَّخْرَةُ . فَقَالَ الْآخَرُ : اَللّٰهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُ كَانَ لِي أَبَوَانِ شَيْخَانِ كَبِيرَانِ . فَكُنْتُ آتِيهِمَا كُلَّ لَيْلَةٍ بِلَبَنِ غَنَمٍ لِي . فَأَبْطَأْتُ عَلَيْهِمَا لَيْلَةً . فَجِئْتُ وَقَدْ رَقَدَا وَأَهْلِي وَعِيَالِي يَتَضَاغَوْنَ مِنَ الْجُوعِ . فَكُنْتُ لَا أَسْقِيهِمْ حَتَّى يَشْرَبَ أَبَوَايَ فَكَرِهْتُ أَنْ أُوقِظَهُمَا، وَكَرِهْتُ أَنْ أَدَعَهُمَا. فَيَسْتَكِنَّا لِشَرْبَتِهِمَا . فَلَمْ أَزَلْ أَنْتَظِرُ حَتَّى طَلَعَ الْفَجْرُ. فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذَلِكَ مِنْ خَشْيَتِكَ فَفَرِّجْ عَنَّا. فَانْسَاحَتْ عَنْهُمُ الصَّخْرَةُ حَتَّى نَظَرُوا إِلَى السَّمَاءِ. فَقَالَ الْآخَرُ : اَللّٰهُمَّ إِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنَّهُ كَانَ لِي ابْنَةُ عَمٍّ، مِنْ أَحَبِّ النَّاسِ إِلَيَّ . وَأَنِّي رَاوَدْتُهَا عَنْ نَفْسِهَا فَأَبَتْ . إِلَّا أَنْ آتِيَهَا بِمِائَةِ دِينَارٍ. فَطَلَبْتُهَا حَتَّى قَدَرْتُ. فَأَتَيْتُهَا بِهَا فَدَفَعْتُهَا إِلَيْهَا. فَأَمْكَنَتْنِي مِنْ نَفْسِهَا. فَلَمَّا قَعَدْتُ بَيْنَ رِجْلَيْهَا. فَقَالَتْ: اِتَّقِ اللهَ وَلَا تَفُضَّ الْخَاتَمَ إِلَّا بِحَقِّهِ . فَقُمْتُ وَتَرَكْتُ الْمِائَةَ دِينَارٍ. فَإِنْ كُنْتَ تَعْلَمُ أَنِّي فَعَلْتُ ذَلِكَ مِنْ خَشْيَتِكَ فَفَرِّجْ عَنَّا. فَفَرَّجَ اللهُ عَنْهُمْ فَخَرَجُوا . صحيح البخاري كِتَابُ أَحَادِيثِ الْأَنْبِيَاءِ بَابُ حَدِيثِ الْغَارِ رقم الحديث ٣٤٦٥ .

همدغه شان چې ده د شرابو او غلا اراده اوکړه نو په هغې کې يې هم همدا سوچ اوکړو، او د هغې نه يې هم ځان منع کړو.

بيا دا کس نبي عليه السلام ته راغی او ورته وې ويل:

يَا رَسُوْلَ اللهِ! سَدَدْتَ عَلَيَّ أَبْوَابَ الْمَعَاصِيْ بِالصِّدْقِ

اې د الله رسوله! په رښتيا ويلو سره تاسو په ما باندې د ټولو ګناهونو دروازې بندې کړې. (۱)

د يو ماشوم د رښتياؤ په برکت غلو ته د توبې توفيق نصيب کيدل

(د عبدالقادر جيلاني رحمه الله د وړوکوالي واقعه)

عبدالقادر جيلاني رحمه الله چې وړوکې وُ نو مور د علم زده کولو د پاره يوې تجارتي قافلې سره ملګرې کړو کومه چې بغداد ته روانه وه، د مور مقصد يې دا وُ چې هلته په بغداد کې ديني علم زده کړي.

قافله په اطمينان باندې روانه وه، په لاره کې وريانډې غلو (ډاکوانو) حمله اوکړه، او ټول سامان يې ورنه واخيست، کله چې غلو خپل کار ختم کړو، نو يو غل ددې ماشوم نه پوښتنه اوکړه: تا سره څه شته؟ ده ورته ووېل: آو، د ما سره څلويښت (۴۰) ديناره دي.

غله دا ګمان اوکړو چې کېنې دا راسره توقې کوي، نو ورنه لاړ، بيا بل غل راغی او ده ته يې پوښتنه اوکړه چې: د تا سره څه شته؟ ده ورته ووېل: آو، څلويښت ديناره دي.

د غل وريانډې يقين نه راتلو چې کېنې ددې غريب ماشوم سره به څلويښت ديناره وي، او که ورسره وي نو بيا يې ولې ماته صحيح حال ووېل؟ نو ده دا ماشوم خپل سردار (د

---

(۱) رأيت في تفسير الرازي في سورة براءة أن رجلا قال للنبي صلى الله عليه وسلم: إني أريد أن أسلم وأحب الزنى والخمر والسرقة والكذب ولا أستطيع ترك الجميع فأمرني بترك خصلة. قال: اُتْرُكِ الْكَذِبَ. فتركه. ثم أراد الزنى فقال: إن سألني النبي صلى الله عليه وسلم فإن اعترفت جلدني وإن أنكرت فقد نقضت العهد، وكذلك في الخمر والسرقة. ثم جاء فقال: يَا رَسُوْلَ اللهِ! سَدَدْتَ عَلَيَّ أَبْوَابَ الْمَعَاصِيْ بِالصِّدْقِ. نزهة المجالس ومنتخب النفائس ج ۱ ص ۱۹۱ فصل في زكاة الاعضاء وهي كفها عن المحرمات طبع مكتبه فاروقيه.

اولاها: دا حديث مې په نورو معتمدو کتابونو کې تلاش کړو خو پيدا مې نکړو. خُذْ مَا صَفَا وَدَعْ مَا كَدَرَ. ابوالشمس

Scanned with CamScanner

غلو مشر) ته بوتلو .

د غلو سردار دده نه پوښتنه اوکړه : ماشومه د تاسره رښتيا څلويښت ديناره دي ؟ دده ورته وويل : آو . هغه ورته په حيرانتيا سره کتل او ورته وې وويل : تا چيرته ايخي دي ؟ ده ورته وويل : زما د ملا سره يوه تهيلۍ تړلې ده په هغې کې دي .

د غلو سردار چې هغه تهيلۍ کلاؤ کړه نو يقيني چې څلويښت ديناره په کې وو .
سردار په حيرانتيا سره ماشوم ته کتل ، ورته وې ويل : ماشومه ته چيرته ځې ؟ ده ورته وويل : د دين زده کولو د پاره بغداد ته ځم .

سردار ورنه پوښتنه اوکړه : هلته ستا څوک پيژند ګلو شته ؟ ده ورته وويل : هلته زما هيڅوک پيژند ګلو نشته ، ماته مور دا څلويښت ديناره ددې د پاره راکړي وو چې هلته په اطمينان سره علم حاصل کړم او چاته محتاج نه شم .

د غلو سردار په ډيرې توجو سره د ماشوم خبرې واوريدې ، د ځان سره يې سوچ کولو چې دې ماشوم د مونږ نه دا دينار ولې پټ نکړل ؟ که چيرته ده مونږ ته رښتيا نه وُ ويلي نو زمونږ ديته هيڅ سوچ نه وُ چې ګني دې غريب ماشوم سره څلويښت ديناره دي .

نو ده ددې ماشوم نه پوښتنه اوکړه : اې ماشومه ! تا ولې مونږ ته رښتيا وويل ؟ که چيرته تا مونږ ته دروغ ويلي وې نو تا ته به دا ديناره بچ شوي وو ځکه زمونږ په تا باندې هيڅ شک نه راتلو چې ګني د تا سره څه شته .

ماشوم ورته وويل : کله چې زه د کور نه راتلم نو د مانه مور دا وعده اخيستې وه چې هميشه به رښتيا وايې ، نو که ما تاسو ته دروغ ويلي وې نو ما به د مور وعده او حُکم مات کړې وُ (او د مور حُکم ماتول زه نه خوښوم) .

د غلو سردار چې دا خبره واوريده نو ډير آثر يې ورباندې اوکړو ، يوه چغه يې د خُلې نه اُووته او وې ويل : دا ماشوم د خپلې مور وعده او حُکم ماتول نه خوښوي ليکن زه د خپل پروردګار وعده او حُکم ماتوم . نو ريښتينې توبه يې اُوويسته ، او حُکم يې اوکړو چې د دې ماشوم او غونډې قافلې ته خپل مال واپس کړئ .

نورو غلو چې خپل سردار اوکتلو چې توبه يې اُوويسته نو دوی ورته وويل : ته تر اوسه په غلاکې زمونږ مشر وې اوس چې تا توبه اُوويسته نو په توبه کې هم ته زمونږ مشر يې ،

نو دوی ټولو توبه اُوويسته. (١)

فائده: د عبدالقادر جيلاني رحمه الله د رښتيا ؤ په برکت سره ټولو غلو ته د توبې توفيق ملاؤ شو.

په رښتيا ويلو کې اطمينان دی

په رښتيا ويلو کې انسان ته د زړه اِطمينان او سکون ملاويږي.

رسولُ الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

دَعْ مَا يَرِيْبُكَ إِلَى مَا لَا يَرِيْبُكَ فَإِنَّ الصِّدْقَ طُمَأْنِيْنَةٌ وَإِنَّ الْكَذِبَ رِيْبَةٌ. (٢)

کوم څيز چې تا په شک کې اچوي هغه پريږده او هغه څيز ته ميلان اوکړه چې تا په شک کې نه اچوي، ځکه رښتيا (او حق) زړه مُطمئِن کوي، او دروغ شک پيدا کوي.

يعنې په رښتيا ويلو سره د مؤمِن زړه مطمئن کيږي، او دروغ ويلو سره په زړه کې شک او

---

(١) افضل الحکايات لمولانا محمد يونس پالنپوري صاحب ص ٥٥١.

دا واقعه په نزهة المجالس کې هم ذکر ده: قَالَ الشيخ عبد القادر الجيلاني رَحِمَهُ اللّٰهُ بنيت أمري على الصدق وذلك أني خرجتُ من مكة إلى بغداد أطلبُ العلمَ فأعطتني أمي أربعين دينارًا، وعاهدتني على الصدق، فلمّا وصلنا أرض همدان خَرَجَ علينا عرب فأخذوا القافلة فمرّ واحدٌ منهم وقال: ما معك؟ قلتُ: أربعون دينارًا فظنّ أني أهزأ به، فتركني، فرآني رجلٌ آخر فقال: ما معك؟ فأخبرته فأخذني إلى كبيرهم، فسألني، فأخبرته فقال: ما حَمَلَكَ على الصدق؟ قلتُ عاهدتني أمي على الصدق فأخاف أن أخونَ عهدَها. فصاح ومزّق ثيابه وقال: أنتَ تخافُ أن تخونَ عهدَ أمّك وأنا لا أخافُ أن أخونَ عهدَ الله. ثم أمر بردّ ما أخذوه من القافلة، وقال: أنا تائبٌ لله على يديك. فقال من معه: أنتَ كبيرُنا في قطع الطريق وأنتَ اليومَ كبيرُنا في التوبة. فتابُوا جميعًا ببركة الصِّدْقِ. نزهة المجالس ومنتخب النفائس ج ١ ص ١٩١ فصل في زكاة الاعضاء وهي كفها عن المحرمات.

(٢) المستدرک على الصحيحين للحاکم كِتَابُ الْأَحْكَامِ رقم الحديث ٧٠٤٦. قال الذهبي: سنده قوي. وقال الالباني: صحيح. مشکوة المصابيح باب الکسب وطلب الحلال الفصل الثاني رقم الحديث ٢٧٧٣(١٥)، السنن الکبری للبيهقي رقم الحديث ١٠٨١٩، شعب الايمان رقم الحديث ٥٣٦٣، مسند احمد رقم الحديث ١٧٢٣، و رقم الحديث ١٧٢٧، مسند ابي داؤ الطيالسي رقم الحديث ١٢٧٤.

تردّد پیدا کیږي. (۱)

لقمان حکیم ته اوچته مرتبه په رېښتیا ویلو او نورو ښو صفتونو سره ملاؤ شوې وه

د لقمان حکیم رَحِمَهُ اللهُ نه چا پوښتنه اوکړه:

أَلَسْتَ عَبْدَ بَنِي فُلَانٍ؟ آیا ته د فلانکي غلام نه وې؟

د هٔ ورته ووېل: وُوم. هغه ورنه بیا پوښتنه اوکړه: زه چې ستا دا موجوده مرتبه ګورم

ته دیته په څه شي اورسیدې؟ د هٔ ورته ووېل:

تَقْوَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَصِدْقُ الْحَدِيثِ، وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ، وَتَرْكُ مَا لَا يَعْنِينِي.

(زه دې مرتبې ته) د الله ﷻ نه په یَریدو، رېښتیا خبرو، أمانت أداء کولو، او بې

فائدې کارونو پرېخودو په وجه اورسیدم. (۲)

د رېښتیاؤ نورې فائدې

محترمو مسلمانانو! په قرآن کریم او احادیثو کې د رېښتیا ویلو نورې ډیرې فائدې

هم شته، دا خو درته ما یو څو فائدې ذکر کړې، علماؤ د دینه علاوه نورې فائدې هم ذکر

---

(۱) قَالَ التُّورِبِشْتِيُّ رَحِمَهُ اللهُ ..... مَعْنَاهُ إِذَا وَجَدْتَ نَفْسَكَ تَرْتَابُ فِي الشَّيْءِ فَاتْرُكْهُ، فَإِنَّ نَفْسَ الْمُؤْمِنِ تَطْمَئِنُّ إِلَى الصِّدْقِ وَتَرْتَابُ مِنَ الْكَذِبِ، فَارْتِيَابُكَ فِي الشَّيْءِ مُنْبِئٌ عَنْ كَوْنِهِ بَاطِلًا أَوْ مَظِنَّةً لِلْبَاطِلِ فَاحْذَرْهُ، وَاطْمِئْنَانُكَ إِلَى الشَّيْءِ مُشْعِرٌ بِكَوْنِهِ حَقًّا فَاسْتَمْسِكْ بِهِ. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۱۸۹۹/۵ باب الكسب وطلب الحلال الفصل الثاني في الشرح رقم الحديث ۲،۷۷۳(۱۵).

(۲) قِيلَ لِلُقْمَانَ الْحَكِيمِ: أَلَسْتَ عَبْدَ بَنِي فُلَانٍ؟ قَالَ: بَلَى. قِيلَ فَمَا بَلَغَ بِكَ مَا أَرَى؟ قَالَ: تَقْوَى اللهِ عَزَّ وَجَلَّ، وَصِدْقُ الْحَدِيثِ، وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ، وَتَرْكُ مَا لَا يَعْنِينِي. الآداب الشرعية والمنح المرعية ۳۹/۱ فَصْلٌ فِي حِفْظِ اللِّسَانِ وَآفَاتِ الْكَلَامِ، نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم صلى الله عليه وسلم ۲۵۱۵/۶ الصدق.

وَذُكِرَ عَنْ لُقْمَانَ الْحَكِيمِ أَنَّهُ قِيلَ لَهُ: مَا بَلَغَ بِكَ مَا نَرَى؟ قَالَ: صِدْقُ الْحَدِيثِ، وَأَدَاءُ الْأَمَانَةِ، وَتَرْكِي مَا لَا يَعْنِينِي. تنبيه الغافلين بأحاديث سيد الأنبياء والمرسلين للسمرقندي ص ۲۱۳ بَابُ: حِفْظِ اللِّسَانِ

کړي.(١)

په مسلمان کې چې څلور خصلتونه وي نو دا کامياب دی

رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

أَرْبَعٌ إِذَا كُنَّ فِيكَ فَلَا عَلَيْكَ مَا فَاتَكَ مِنَ الدُّنْيَا: حِفْظُ أَمَانَةٍ، وَصِدْقُ حَدِيثٍ، وَحُسْنُ خَلِيقَةٍ، وَعِفَّةٌ فِي طُعْمَةٍ.(٢)

څلور صفتونه داسې دي چې دا کله په تا کې موجود شي نو بيا د دُنيا په فوت کېدو باندې تا ته هيڅ غم په کار نه دی: ١. د امانت حفاظت ٢. ريښتيا خبره کول ٣. خوش اخلاقي ۴. په خوراک کې احتياط (او پرهېزګاري).

(يعنی چې کله په تا کې دا څلور خبرې موجود شي نو ده ګويا د جنت نعمتونه حاصل کړل، او س که ده ته د دُنيا مادي خواهشات او لذتونه ملاو نشي نو ده ته په دې باندې هيڅ غم او افسوس په کار نه دی).

ټول پيغمبران صِدّيقين (ريښتينې او يونکي) وو

ريښتيا ويل داسې بهترين صفت دی چې د حضرت آدم عليه السلام نه نيولی تر د نبي عليه السلام پورې چې څومره پيغمبران تېر شوي دي دوی ټول ريښتيا ويونکي وو، تر

(١) من فوائد الصدق: (١) اَلصِّدْقُ طَرِيْقُ الْأَبْرَارِ إِلَى الْجَنَّةِ. (٢) اَلصَّادِقُوْنَ هُمْ أَحْبَابُ اللهِ الْمُقَرَّبُوْنَ (٣) مَدَحَ اللهُ أَنْبِيَاءَهُ وَخُلَاصَةَ بِأَنَّهُمْ مُصَدِّقُوْنَ وَصَادِقُوْنَ، يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَنْفَعُهُمْ صِدْقُهُمْ. (۴) اَلصَّادِقُوْنَ يُحِبُّهُمُ النَّاسُ وَيَثِقُوْنَ بِهِمْ وَيَأْتَمِنُوْنَهُمْ فِي سَائِرِ مُعَامَلَاتِهِمْ (۵) اَلصَّادِقُ يَعْتَزُّ بِنَفْسِهِ وَيَرْفَعُ نَفْسَهُ بَيْنَ أَفْرَادِ مُجْتَمَعِهِ. (٦) اَلصِّدْقُ يَرْفَعُ الْأَعْمَالَ وَيُعْلِي شَأْنَهَا. (٧) اَلصِّدْقُ دَلِيْلُ الْقُوَّةِ وَسِمَةُ الثِّقَةِ بِالنَّفْسِ. (٨) اَلصِّدْقُ مَنْجَاةٌ وَالْكِذْبُ مَهْوَاةٌ. (٩) اَلصِّدْقُ فِي الْحَدِيْثِ يَجْعَلُهُ مُؤَثِّرًا فِي الْقُلُوْبِ. (١٠) اَلصَّادِقُ مَحْشُوْرٌ مَعَ النَّبِيِّيْنَ وَالشُّهَدَاءِ وَالصَّالِحِيْنَ. نضرة النعيم في مكارم اخلاق الرسول الكريم ﷺ ٢٥١٦/٦ الصدق

(٢) مسند احمد رقم الحديث ٦٦٥٢، شعب الايمان رقم الحديث ۴۴٦٣، و رقم الحديث ۴٨٧٨، مشكوة المصابيح كتاب الرقاق الفصل الثالث رقم الحديث ۵٢٢٢ (٦٨)، مجمع الزوائد رقم الحديث ٦٧٠٦، و رقم الحديث ١٨١٢٣ باب فيمن اكل طيبا حلالا، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ١٣١، كنز العمال رقم الحديث ۴۴۴١٣.

دي چې د هرې زمانې کافرانو هم د خپل پيغمبر په باره کې دا اقرار کولو چې دا صادِق او آمين دی .

د نبي عليه السلام صداقت

نبي عليه السلام تـه د نبوّت ملا ويـدو نـه مخکې هم خلقو صادِق او آمين ويل ، تر دې چې کله ورته نبوّت ملاوْ شو ، او دا آيت نازل شو :

﴿ وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ ﴾ . (۱)

ترجمه : او ته خپل نژدې خپلوان (د عذاب نه) اُويروه .

نو نبي عليه السلام د صفا په غونډۍ باندې اُودريد او قريشو ته يې آواز اوکړو ، کله چې ټول راجمع شو نو ورته وې فرمايل :

دا راته اووايئ کـه چيرته زه تاسو ته خبر درکړم چې په دې وادۍ کې څه شاه سواران دي او هغوی په تاسو باندې د حملې کولو اراده لري ، نو آيا تاسو به زما تصديق اوکړئ ؟

نو ټولو ورته وويل :

نَعَمْ ، مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا .

مونږ هميشه په تا باندې تجرِبه کړې نو تا رښتيا ويلي .

دا اُوږد حديث دی ، په بخاري شريف کې ذکر دی . (۲)

---

(۱) الشعراء آية ۲۱۴ .

(۲) پوره حديث داسې دی : عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ رَضِيَ اللَّهُ عَنْهُمَا قَالَ : لَمَّا نَزَلَتْ : { وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ } . صَعِدَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ عَلَى الصَّفَا ، فَجَعَلَ يُنَادِي : « يَا بَنِي فِهْرٍ ، يَا بَنِي عَدِيٍّ » لِبُطُونِ قُرَيْشٍ حَتَّى اجْتَمَعُوا فَجَعَلَ الرَّجُلُ إِذَا لَمْ يَسْتَطِعْ أَنْ يَخْرُجَ أَرْسَلَ رَسُولًا لِيَنْظُرَ مَا هُوَ ، فَجَاءَ أَبُو لَهَبٍ وَقُرَيْشٌ ، فَقَالَ : « أَرَأَيْتَكُمْ لَوْ أَخْبَرْتُكُمْ أَنَّ خَيْلًا بِالْوَادِي تُرِيدُ أَنْ تُغِيرَ عَلَيْكُمْ ، أَكُنْتُمْ مُصَدِّقِيَّ ؟ » قَالُوا : نَعَمْ ، مَا جَرَّبْنَا عَلَيْكَ إِلَّا صِدْقًا ، قَالَ : « فَإِنِّي نَذِيرٌ لَكُمْ بَيْنَ يَدَيْ عَذَابٍ شَدِيدٍ » فَقَالَ أَبُو لَهَبٍ : تَبًّا لَكَ سَائِرَ الْيَوْمِ ، أَلِهَذَا جَمَعْتَنَا ؟ فَنَزَلَتْ : { تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝ مَا أَغْنَى عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ } المسد آية ۱ ، ۲] . صحيح البخاري كتاب التفسير القرآن باب { وَأَنذِرْ عَشِيرَتَكَ الْأَقْرَبِينَ وَاخْفِضْ جَنَاحَكَ } أَلِنْ جَانِبَكَ رقم الحديث ۴۷۷۰ ، مشكوة المصابيح باب الإنذار والتحذير الفصل الاول رقم ۵۳۷۲(۲) ، ورقم الحديث ۵۸۴۶(۱۰) باب البعث وبدء الوحي الفصل الاول .

([illegible] نبي عليه السلام د صداقت ګواهي ورکړه).

د نورو پيغمبرانو صداقت

همدارنګې د نورو پيغمبرانو په باره کې هم الله تعالى دا خبر ورکړى چې دوى صِدّيقين (رښتيا ويونکي) وو .

د حضرت ابراهيم عليه السلام ، حضرت اسماعيل عليه السلام ، او حضرت ادريس عليه السلام په باره کې خو صراحةً په قرآن کريم کې ذکر دي چې دوى رښتيا ويونکي وو .[1]

همدارنګې د حضرت عيسى عليه السلام د مور (بي بي مريم) په باره کې هم الله تعالى فرمايلي :

﴿ وَأُمُّهُ صِدِّيقَةٌ ﴾ .[2]

ترجمه : او دده مور ډيره رښتيني ښځه وه .

(۱) ﴿ وَاذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ إِبْرٰهِيْمَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيْقًا نَّبِيًّا ﴾ . سورة مريم آية ۴۱ .
﴿ وَاذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ إِسْمٰعِيْلَ إِنَّهُ كَانَ صَادِقَ الْوَعْدِ وَكَانَ رَسُوْلًا نَّبِيًّا ﴾ . سورة مريم آية ۵۴ .
﴿ وَاذْكُرْ فِي الْكِتٰبِ إِدْرِيْسَ إِنَّهُ كَانَ صِدِّيْقًا نَّبِيًّا ﴾ . سورة مريم آية ۵۶ .
(۲) المائدة آية ۷۵ .

دروغ ويل ګناه کبيره ده

محترمو مسلمانانو ! دروغ ويل ګناهِ کبيره ده ، امام ذهبي رحمه الله هم په خپل کتاب "الکبائر" کې دروغ په ګناهِ کبيره کې شمار کړي.(۱)

په قرآن کريم او احاديثو کې د دروغو سختې سزاګانې ذکر شوي.

په دروغجن باندې لعنت

په دروغجن باندې د الله تعالى لعنت راوريږي.(۲)

او په چا باندې چې د الله ﷻ لعنت راوريږي نو هغه په دُنيا او آخرت دواړو کې د الله ﷻ د خصوصي رَحمت نه لرې وي.

همدارنګې الله تعالى په دروغه باندې اٹکل خبرو کوونکو په باره کې فرمايي:

﴿ قُتِلَ الْخَرّٰصُوْنَ ﴾.(۳)

ترجمه: هلاک کړې شو بې دليله (اٹکل) خبرې کوونکي.

د خَرَّاص لفظي معنى ده : په اٹکل خبرې کوونکى. د دې ترجمه په کَذّٰابُوْن سره هم صحيح ده. نو اوس به د آيت مطلب داشي : په دروغجنو باندې دې د الله تعالى لعنت وي.(۴) مفسّرينو هم د خَرّٰصُوْن ترجمه په کَذّٰابُوْن سره کړې.(۵)

---

(۱) اَلْكَبِيْرَةُ الثَّلَاثُوْنَ الْكَذِبُ فِيْ غَالِبِ أَقْوَالِهِ. الکبائر ص ۱۲۵

(۲) په قرآن کريم کې په آيت د مُباهلې کې ذکر دي: ﴿ فَنَجْعَلْ لَّعْنَتَ اللّٰهِ عَلَى الْكٰذِبِيْنَ ﴾. ترجمه: پس مونږ به په دروغجنو باندې د الله لعنت اوليږو. آل عمران آية ۶۱.

(۳) الذاريات آية ۱۰.

(۴) تفسير معارف القرآن الذاريات آية ۱۰.

(۵) { قُتِلَ الْخَرّٰصُوْنَ } لُعِنَ الْكَذَّابُوْنَ أَصْحَابُ الْقَوْلِ الْمُخْتَلِفِ. تفسير الجلالين

{ قُتِلَ الْخَرّٰصُوْنَ } أَيْ: لُعِنَ الْكَذَّابُوْنَ الَّذِيْنَ يَخْرُصُوْنَ الْكَذِبَ، يَقُوْلُوْنَ: لَا نُبْعَثُ، وَلَا يُوْقِنُوْنَ بِالْبَعْثِ. وَهِيَ مِثْلُ قَوْلِهِ فِيْ عَبَسَ: { قُتِلَ الْإِنْسَانُ مَا أَكْفَرَهُ } عبس آية ۱۷] أَيْ: لُعِنَ. تفسير مجاهد ۶۱۸/۱. تفسير القرآن العظيم ۴۱۵/۷. ←←←←←←←←

دروغ ويل د منافقانو علامه ده

د منافق سري درې (٣) علامې دي ، يو په کې دروغ ويل هم دي .

١ . د بخاري شريف او مسلم شريف حديث دی ، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي :

آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ : إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ ، وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ . (١)

د منافق سري درې (٣) نخښې دي : ١ . کله چې خبرې کوي نو دروغ وايي ٢ . کله چې وعده اوکړي نو وعده خلافي کوي (يعني نه يې پوره کوي) ٣ . او چې کله آمين جوړ کړې شي (يعنی آمانت ورسره کيښودې شي) نو خيانت کوي .

٢ . د مسلم شريف په يو روايت کې ددې سره نوره اضافه هم شته ، نبي عليه السلام فرمايي : آيَةُ الْمُنَافِقِ ثَلَاثٌ وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ ..... (٢)

←←← { قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ } : لُعِنَ الْكَذَّابُونَ . يُقَالُ : تَخَرَّصَ عَلَى فُلَانٍ الْبَاطِلَ . تفسير البغوي (معالم التنزيل في تفسير القرآن) ٢٨١/٤ .

{ قُتِلَ الْخَرَّاصُونَ } قال الفراء : يعني : لُعِنَ الكذابون الذين قالوا : إن النبي صلى الله عليه وسلم ساحر وكذّاب وشاعر ، خرصوا ما لا علم لهم به . وفي رواية العوفي عن ابن عباس رضي الله عنهما : أنهم الكهنة . وقال ابن الأنباري : والقتل إذا أُخبر عن الله به فهو بمعنى اللعنة ، لأنّ من لعنه الله فهو بمنزلة المقتول الهالك . زاد المسير في علم التفسير ١٦٨/٤ . تفسير أبي السعود ١٣٧/٨

(١) صحيح البخاري كِتَابُ الإِيمَانِ بَابُ عَلَامَةِ المُنَافِقِ رقم الحديث ٣٣ ، و رقم الحديث ٢٦٨٢ كِتَابُ الشَّهَادَاتِ بَابُ مَنْ أَمَرَ بِإِنْجَازِ الوَعْدِ ، و رقم الحديث ٦٠٩٥ كِتَابُ الأَدَبِ بَابُ قَوْلِ اللَّهِ تَعَالَى : { يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللَّهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ } وَمَا يُنْهَى عَنِ الكَذِبِ . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ خِصَالِ الْمُنَافِقِ رقم الحديث ١٠٧(٥٩) ، و رقم الحديث ١٠٩(٥٩) ، مشكوة المصابيح باب الكبائر وعلامات النفاق الفصل الاول رقم الحديث ٥٥(٧) .

(٢) صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ خِصَالِ الْمُنَافِقِ رقم الحديث ١٠٩(٥٩) .

وفي رواية : عَنِ الْحَسَنِ ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ : ثَلَاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ فَهُوَ مُنَافِقٌ وَإِنْ صَامَ وَصَلَّى وَزَعَمَ أَنَّهُ مُسْلِمٌ . مَنْ إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ ، وَإِذَا اؤْتُمِنَ خَانَ . مسند احمد رقم الحديث ١٠٩٢٥ ، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ٢٥٧ ، السنن الصغير للبيهقي رقم الحديث ٢٣٣٧ ، شعب الايمان رقم ٤٨٧٤ ، مشكوة المصابيح رقم الحديث ٥٥(٧) باب الكبائر وعلامات النفاق الفصل الاول .

Scanned with CamScanner

د منافق سري درې علامې دي اګرچې دا روژې نیسي ، مونځ کوي ، او دا یې ګمان یې چې دا مسلمان دی....

په یو روایت کې د منافق څلور (۴) علامې ذکر شوي. درې همدا مذکوره دي ، او څلورمه علامه دا ده : وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ . (۱)

او کله چې جګړه کوي نو باطلې خبرې (کنځل وغیره) کوي.

د مذکوره احادیثو مطلب : مُحقِّقین او اکثره علماء ددې احادیثو مطلب دا بیانوي چې دا مذکوره درې خبرې د منافقانو خصلتونه دي نو اوس چې په چا کې دا موجود شي نو دا کس د منافقانو سره مشابه شو ، دا مطلب نه دی چې ګنې دا یقیني منافق شو.

بعضې علماء د حدیث مطلب دا بیانوي چې په چا کې همیشه دا خصلتونه وي نو دا سې کس منافق دی.

امام ترمذي رحمه الله د حدیث مطلب دا بیانوي چې په چا کې دا صفتونه راشي نو هغه په اعتبار د عمل سره منافق دی ، اعتقادي منافق ورنه مراد نه دی.

بعضې علماء وایي چې ددینه د نبي علیه السلام د زمانې منافقان مراد دي.

علامه خطابي رحمه الله وایي چې ددې احادیثو مقصد مسلمانان یرول دي چې دا خصلتونه په ځان کې پیدا نکړي ، ځکه دا یره ده چې ددې په وجه انسان حقیقتًا منافق شي.

امام نووي رحمه الله د مسلم شریف په شرح کې ددې حدیث پوره تشریح کړې ده. (۲)

---

(۱) قَالَ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَرْبَعٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا، وَمَنْ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَلَّةٌ مِنْ نِفَاقٍ حَتَّى يَدَعَهَا: إِذَا حَدَّثَ كَذَبَ، وَإِذَا عَاهَدَ غَدَرَ، وَإِذَا وَعَدَ أَخْلَفَ، وَإِذَا خَاصَمَ فَجَرَ "غَيْرَ أَنَّ فِي حَدِيثِ سُفْيَانَ: «وَإِنْ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنْهُنَّ كَانَتْ فِيهِ خَصْلَةٌ مِنَ النِّفَاقِ». صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ خِصَالِ الْمُنَافِقِ رقم الحديث ۱۰۶ (۵۸). سنن الترمذي أَبْوَابُ الْإِيمَانِ بَابُ مَا جَاءَ فِي عَلَامَةِ الْمُنَافِقِ رقم ۲۶۳۲.

(۲) هَذَا الْحَدِيثُ مِمَّا عَدَّهُ جَمَاعَةٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ مُشْكِلًا مِنْ حَيْثُ إِنَّ هَذِهِ الْخِصَالَ تُوجَدُ فِي الْمُسْلِمِ الْمُصَدِّقِ الَّذِي لَيْسَ فِيهِ شَكٌّ وَقَدْ أَجْمَعَ الْعُلَمَاءُ عَلَى أَنَّ مَنْ كَانَ مُصَدِّقًا بِقَلْبِهِ وَلِسَانِهِ وَفَعَلَ هَذِهِ الْخِصَالَ لَا يُحْكَمُ عَلَيْهِ بِكُفْرٍ وَلَا هُوَ مُنَافِقٌ يُخَلَّدُ فِي النَّارِ فَإِنَّ إِخْوَةَ يُوسُفَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ جَمَعُوا هَذِهِ الْخِصَالَ وَكَذَا وُجِدَ لِبَعْضِ السَّلَفِ وَالْعُلَمَاءِ بَعْضُ هَذَا أَوْ كُلُّهُ . وَهَذَا الْحَدِيثُ لَيْسَ فِيهِ بِحَمْدِ اللهِ تَعَالَى إِشْكَالٌ وَلَكِنِ اخْتَلَفَ الْعُلَمَاءُ ـــــــــ

په کامِل مؤمن کې دروغ او خیانت نه جمع کیږي

۱. رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي:

يُطْبَعُ الْمُؤْمِنُ عَلَى الْخِلَالِ كُلِّهَا إِلَّا الْخِيَانَةَ وَالْكَذِبَ. (۱)

مؤمن په هر قِسمه خصلت باندې پیدا کیږي مګر په خیانت او دروغو باندې نه پیدا کیږي.

تشريح: د حدیث مطلب دادی چې په کامِل مؤمن کې هر قِسمه خصلتونه او کمزورياني

←←← فِي مَعْنَاهُ فَالَّذِي قَالَهُ الْمُحَقِّقُونَ وَالْأَكْثَرُونَ وَهُوَ الصَّحِيحُ الْمُخْتَارُ أَنَّ مَعْنَاهُ أَنَّ هٰذِهِ الْخِصَالَ خِصَالُ نِفَاقٍ وَصَاحِبُهَا شَبِيهٌ بِالْمُنَافِقِينَ فِي هٰذِهِ الْخِصَالِ وَمُتَخَلِّقٌ بِأَخْلَاقِهِمْ فَإِنَّ النِّفَاقَ هُوَ إِظْهَارُ مَا يُبْطِنُ خِلَافَهُ وَهٰذَا الْمَعْنَى مَوْجُودٌ فِي صَاحِبِ هٰذِهِ الْخِصَالِ وَيَكُونُ نِفَاقُهُ فِي حَقِّ مَنْ حَدَّثَهُ وَوَعَدَهُ وَائْتَمَنَهُ وَخَاصَمَهُ وَعَاهَدَهُ مِنَ النَّاسِ لَا أَنَّهُ مُنَافِقٌ فِي الْإِسْلَامِ فَيُظْهِرُهُ وَهُوَ يُبْطِنُ الْكُفْرَ وَلَمْ يُرِدِ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ بِهٰذَا أَنَّهُ مُنَافِقٌ نِفَاقَ الْكُفَّارِ الْمُخَلَّدِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ. وَقَوْلُهُ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ "كَانَ مُنَافِقًا خَالِصًا" مَعْنَاهُ شَدِيدُ الشَّبَهِ بِالْمُنَافِقِينَ بِسَبَبِ هٰذِهِ الْخِصَالِ. قَالَ بَعْضُ الْعُلَمَاءِ وَهٰذَا فِيمَنْ كَانَتْ هٰذِهِ الْخِصَالُ غَالِبَةً عَلَيْهِ فَأَمَّا مَنْ يَنْدُرُ ذٰلِكَ مِنْهُ فَلَيْسَ دَاخِلًا فِيهِ فَهٰذَا هُوَ الْمُخْتَارُ فِي مَعْنَى الْحَدِيثِ. وَقَدْ نَقَلَ الْإِمَامُ أَبُو عِيسَى التِّرْمِذِيُّ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَعْنَاهُ عَنِ الْعُلَمَاءِ مُطْلَقًا فَقَالَ: "وَإِنَّمَا مَعْنَى هٰذَا عِنْدَ أَهْلِ الْعِلْمِ نِفَاقُ الْعَمَلِ، وَإِنَّمَا كَانَ نِفَاقُ التَّكْذِيبِ عَلَى عَهْدِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. هٰكَذَا رُوِيَ عَنِ الْحَسَنِ الْبَصْرِيِّ شَيْءٌ مِنْ هٰذَا أَنَّهُ قَالَ: النِّفَاقُ نِفَاقَانِ: نِفَاقُ الْعَمَلِ، وَنِفَاقُ التَّكْذِيبِ". وَقَالَ جَمَاعَةٌ مِنَ الْعُلَمَاءِ: الْمُرَادُ بِهِ الْمُنَافِقُونَ الَّذِينَ كَانُوا فِي زَمَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَحَدَّثُوا بِإِيمَانِهِمْ وَكَذَبُوا وَاؤْتُمِنُوا عَلَى دِينِهِمْ فَخَانُوا وَوَعَدُوا فِي أَمْرِ الدِّينِ وَنَصْرِهِ فَأَخْلَفُوا وَفَجَرُوا فِي خُصُومَاتِهِمْ وَهٰذَا قَوْلُ سَعِيدِ بْنِ جُبَيْرٍ وَعَطَاءِ بْنِ أَبِي رَبَاحٍ وَرَجَعَ إِلَيْهِ الْحَسَنُ الْبَصْرِيُّ رَحِمَهُ اللهُ بَعْدَ أَنْ كَانَ عَلَى خِلَافِهِ وَهُوَ مَرْوِيٌّ عَنِ ابْنِ عَبَّاسٍ وَابْنِ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُمْ وَرَوَيَاهُ أَيْضًا عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ. قَالَ الْقَاضِي عِيَاضٌ رَحِمَهُ اللهُ وَإِلَيْهِ مَالَ كَثِيرٌ مِنْ أَئِمَّتِنَا. وَحَكَى الْخَطَّابِيُّ رَحِمَهُ اللهُ قَوْلًا آخَرَ أَنَّ مَعْنَاهُ التَّحْذِيرُ لِلْمُسْلِمِ أَنْ يَعْتَادَ هٰذِهِ الْخِصَالَ الَّتِي يُخَافُ عَلَيْهِ أَنْ تُفْضِيَ بِهِ إِلَى حَقِيقَةِ النِّفَاقِ. وَحَكَى الْخَطَّابِيُّ رَحِمَهُ اللهُ أَيْضًا عَنْ بَعْضِهِمْ أَنَّ الْحَدِيثَ وَرَدَ فِي رَجُلٍ بِعَيْنِهِ مُنَافِقٍ وَكَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ لَا يُوَاجِهُهُمْ بِصَرِيحِ الْقَوْلِ فَيَقُولُ فُلَانٌ مُنَافِقٌ وَإِنَّمَا كَانَ يُشِيرُ إِشَارَةً كَقَوْلِهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: مَا بَالُ أَقْوَامٍ يَفْعَلُونَ كَذَا. وَاللهُ أَعْلَمُ. شرح النووي على مسلم (المنهاج شرح صحيح مسلم بن الحجاج) ۲/۴۶ كتاب الايمان باب بيان خصال المنافق.

(۱) مسند احمد رقم الحديث ۲۲۱۷۰، مشكوة المصابيح باب حفظ اللسان والغيبة والشتم الفصل الثالث رقم الحديث ۴۸۶۰(۳۹)، مجمع الزوائد باب ماجاء ان الصدق من الايمان رقم الحديث ۳۲۶، كنز العمال رقم الحديث ۸۴۳، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۲۵۶۰۳، ورقم الحديث ۳۰۳۳۹.

جمع کيدې شي ليکن خيانت او دروغ په کې نشي جمع کيدی ځکه دا دواړه د ايمان ضد صفات دي، او د منافقانو عادتونه دي، بلکه په کامل مؤمن کې به آمانت او صِدق وي.

د نبي عليه السلام مقصد په دې سره دادی چې مسلمان دې خيانت او دروغو ته ځان اوساتي.(۱)

۲. دا مضمون په يو بل حديث کې نور هم په واضحې طريقې سره ذکر شوی: حضرت صفوان بن سليم ﷺ فرمايي چې د رسول الله ﷺ نه پوښتنه اوشوه:

أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا؟ آيا مؤمن بُزدِل کيدې شي؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: نَعَمْ. آو (مؤمن بُزدِل کيدې شي).

بيا ورنه پوښتنه اوشوه:

أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ بَخِيْلًا؟ آيا مؤمن بخيل کيدې شي؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل: نَعَمْ. آو (بخيل کيدې شي).

بيا ورنه پوښتنه اوشوه: أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا؟ آيا مؤمن دروغجَن کيدې شي؟

نبي عليه السلام ورته اوفرمايل:

لَا. نه. (مؤمِن دروغجَن نشي کيدی).(۲)

فائده: ددې حديث نه معلومه شوه چې مؤمن بُزدِل او بخيل کيدې شي ځکه دا د کامِل ايمان مُنافي صفات ندي، ليکن مؤمِن دروغجَن نشي کيدی ځکه دروغ د کامِل ايمان د پاره مُنافي صفت دی.

---

(۱) مرقاة المفاتيح ج ۷ ص ۳۰۵۰ في تشريح حديث ۴۸٦۰.

(۲) عَنْ صَفْوَانَ بْنِ سُلَيْمٍ ﷺ أَنَّهُ قِيْلَ لِرَسُوْلِ اللّٰهِ صَلَّى اللّٰهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ جَبَانًا؟ قَالَ: "نَعَمْ" قِيْلَ: أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ بَخِيْلًا؟ قَالَ: "نَعَمْ". فَقِيْلَ لَهُ: أَيَكُوْنُ الْمُؤْمِنُ كَذَّابًا؟ قَالَ: "لَا". شعب الايمان رقم الحديث ۴۳۷۲ حفظ اللسان عما لا يحتاج اليه، موطا مالک باب ماجاء في الصدق والكذب رقم الحديث ۱۹، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثالث رقم الحديث ۴۷٦۲ (۵۱).

د دروغو د بدبويۍ په وجه حفاظت کوونکې فرښتې يو ميل لرې کيدل

د ترمذي شريف او مشکوة شريف حديث دی، رسول الله ﷺ فرمايي:

إِذَا كَذَبَ الْعَبْدُ تَبَاعَدَ عَنْهُ الْمَلَكُ مِيلًا مِنْ نَتْنِ مَا جَاءَ بِهِ. (۱)

چې کله يو بنده دروغ وايي نو (حفاظت کوونکې) فرښتې ددې دروغو د بَدبُويۍ په وجه دده نه يو ميل لرې کيږي.

فائده: لکه څرنګې چې په دې مادي شيانو کې خوشبوئي او بَدبوئي وي نو همدغه شان په ښه اَعمالو او بدو اعمالو، ښه خبرو او بدو خبرو کې هم خوشبوئي او بَدبُوئي وي چې دا فرښتې محسوسوي. (نو د دروغو د بدبوئي په وجه فرښتې په مِيلونو باندې د انسان نه لرې کيږي). بلکه د کومو بزرګانو رُوحانيت چې په مادِيت باندې غالِب وي نو هغوی هم بعضې وخت د دروغو بَدبوئي محسوسوي. (۲)

دروغ ويونکي د پاره سخته سزا

څوک چې دروغ وايي نو د مرګ نه پس تر قيامته پورې به ده ته دا سزا ورکولې شي چې د اوسپنې په ګنډه باندې به دده (د خُلې) وَښکي تر څټ پورې شلولې شي، دا به واپس جوړيږي، او بيا به ورله شلولې شي.

په بخاري شريف کې اوږد حديث ذکر دی، زه به ورنه مخصوص حِصه رانقل کړم:

حضرت سَمُرة بن جُندب ﷺ فرمايي: د نبي عليه السلام معمول دا ؤ چې کله به يې: (سهر) مونځ اوکړو نو مونږ ته به يې خپل مخ مبارک راواړول او پوښتنه به يې اوکړه:

مَنْ رَأَى مِنْكُمُ اللَّيْلَةَ رُؤْيَا؟

نن شپه په تاسو کې چا خوب ليدلی؟

---

(۱) سنن الترمذي أبواب البر والصلة باب ما جاء في الصدق والكذب رقم الحديث ۱۹۷۲، مشكوة المصابيح باب حفظ اللسان والغيبة والشتم الفصل الثاني رقم الحديث ۴۸۴۴(۳۳)، الصمت لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۲۳۹ رقم الحديث ۴۷۸، معارف الحديث ج ۲ ص ۱۷۰. / نوټ امام الباني دې حديث ته ضعيف وايي.

(۲) معارف الحديث ج ۲ ص ۱۷۰

حضرت سَمُرة ﷺ فرمايي چې که په مونږ کې به چا خوب ليدلې وُ هغه به (خپل خوب) بيان کړو ، نو نبي عليه السلام به د الله ﷻ د مَشِيت (او اِلهام) مطابق د خوب تعبير ورکړو .

يوه ورځ يې د خپل معمول مطابق (د سهر مانځه نه پس) د مونږ نه پوښتنه اوکړه :

هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ رُؤْيَا ؟ آيا په تاسو کې چا خوب ليدلی ؟

مونږ ورته ووېل : نه . نبي عليه السلام اوفرمايل : ليکن نن شپه ما (پخپله) خوب ليدلې دی ، هغه دا چې په خوب کې ماته دوه کسان (حضرت جبريل ﷺ او حضرت ميکائيل ﷺ) راغلل ، زه يې د لاس نه اُونيوم او مقدسې زمکې ته يې بوتلم ، هلته يو ځای ته چې اُورسيدو نو ما اُوليدل چې يو کس ناست دی او بل کَس ولاړ دی ، ددې ولاړ کس سره په لاس کې د اُوسپنې گَنډه وه ، ده به دا د اُوسپنې گَنډه د ناست سړي د خُلې په وَخکې کې دَننه کړه او تر څټ پورې به يې ورله وَخکې اُوشلول ، بيا به يې ورله دې بل وَخکي سره هم همداسې عمل اوکړو (يعنی هغه به يې هم ورله د څټ پورې اُوشلول) ، په دې دَوران کې به دده اُولنې وَينکې صحيح شوې وُ ، نو هغه به ورله بيا دا وَينکي تر څټ پورې اُوشلول . ده به مسلسل همداسې کول (يعنی چې يو وَينکې به يې ورله اُوشلول او د بل د شلولو د پاره به راغی نو هغه اول به روغ شوې وُ ، چې دا به دوباره ددې شلولو ته راغی نو هغه بل به روغ شوې وُ ، دا ناست کس مسلسل په دې عذاب کې گرفتار وُ) .

نبي عليه السلام فرمايي چې ما ددې دوه ملگرو نه پوښتنه اوکړه :

مَا هَذَا ؟ دا څه دي ؟

هغوی راته ووېل : مخکې لاړ شه . (ځکه تر اوسه نور ډير عجائبات پاتې دي چې هغه هم اوگوری نو بيا به درته حقيقت معلوم شي . نبي عليه السلام فرمايي چې بيا مونږ مخکې لاړو او نور عجائبات مو هم اوليدل ، دا اُوږد حديث دی) ....

پيغمبر عليه السلام فرمايي : ما دې خپلو دوه ملگرو ته ووېل : تاسو خو ټوله شپه په ما باندې سېل اوکړو اوس چې ما کوم عجائبات ليدلي دي تاسو ما د هغې د حقيقت نه خبر کړئ ، نو هغوی راته ووېل : صحيح ده (اوس درته حقيقت بيانوو) ؟

أَمَّا الَّذِي رَأَيْتَهُ يُشَقُّ شِدْقُهُ فَكَذَّابٌ يُحَدِّثُ بِالْكَذْبَةِ . فَتُحْمَلُ عَنْهُ حَتَّى تَبْلُغَ الآفَاقَ . فَيُصْنَعُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ .

تا چې کوم کس اُولید چې د هغه ږَخکې شلولې شو نو هغه دروغجَن وُ ، هغه به دروغ ویل ، بیا به د هغه دروغ خبرې خوَریدی تر دې چې لرې لرې به دده دروغ اُورسیدل ، ددې کس (سزا داده چې دده) سره به تر قیامته پورې همدا معامله کولې شي . (یعنی دواړه وَښکې به ورله ددې اُوسپنې په ګنډه باندې شلولې شي) . (۱)

مسلمان ورور ته دروغ ویل غټ خیانت دی

رسول الله صلی الله علیه وسلم فرمایي :

كَبُرَتْ خِيَانَةً أَنْ تُحَدِّثَ أَخَاكَ حَدِيثًا هُوَ لَكَ بِهِ مُصَدِّقٌ وَأَنْتَ لَهُ بِهِ كَاذِبٌ . (۲)

دا غټ خِیانت دی چې ته خپل مسلمان ورور ته یوه خبره اوکړې هغه تا رښتینې ګنړي حالانکه ته هغه ته دروغ وایې .

---

(۱) عَنْ سَمُرَةَ بْنِ جُنْدَبٍ رضی الله عنه ، قَالَ : كَانَ النَّبِيُّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ إِذَا صَلَّى صَلَاةً أَقْبَلَ عَلَيْنَا بِوَجْهِهِ فَقَالَ : « مَنْ رَأَى مِنْكُمُ اللَّيْلَةَ رُؤْيَا ؟ » قَالَ : فَإِنْ رَأَى أَحَدٌ قَصَّهَا ، فَيَقُولُ : « مَا شَاءَ اللهُ » فَسَأَلَنَا يَوْمًا فَقَالَ : « هَلْ رَأَى أَحَدٌ مِنْكُمْ رُؤْيَا ؟ » قُلْنَا : لَا ، قَالَ : « لَكِنِّي رَأَيْتُ اللَّيْلَةَ رَجُلَيْنِ أَتَيَانِي فَأَخَذَا بِيَدِي ، فَأَخْرَجَانِي إِلَى الأَرْضِ الْمُقَدَّسَةِ ، فَإِذَا رَجُلٌ جَالِسٌ ، وَرَجُلٌ قَائِمٌ ، بِيَدِهِ كَلُّوبٌ مِنْ حَدِيدٍ » قَالَ بَعْضُ أَصْحَابِنَا عَنْ مُوسَى : " إِنَّهُ يُدْخِلُ ذَلِكَ الكَلُّوبَ فِي شِدْقِهِ حَتَّى يَبْلُغَ قَفَاهُ ، ثُمَّ يَفْعَلُ بِشِدْقِهِ الآخَرِ مِثْلَ ذَلِكَ ، وَيَلْتَئِمُ شِدْقُهُ هَذَا ، فَيَعُودُ فَيَصْنَعُ مِثْلَهُ ، قُلْتُ : مَا هَذَا ؟ قَالَا : انْطَلِقْ ، فَانْطَلَقْنَا .... قُلْتُ : طَوَّفْتُمَانِي اللَّيْلَةَ ، فَأَخْبِرَانِي عَمَّا رَأَيْتُ ، قَالَا : نَعَمْ ، أَمَّا الَّذِي رَأَيْتَهُ يُشَقُّ شِدْقُهُ فَكَذَّابٌ يُحَدِّثُ بِالْكَذْبَةِ ، فَتُحْمَلُ عَنْهُ حَتَّى تَبْلُغَ الآفَاقَ ، فَيُصْنَعُ بِهِ إِلَى يَوْمِ الْقِيَامَةِ .... صحيح البخاري كِتَابُ الجَنَائِزِ بَابُ مَا قِيلَ فِي أَوْلَادِ المُشْرِكِينَ رقم ۱۳۸۶ ، ورقم الحديث ۶۰۹۶ كِتَابُ الأَدَبِ بَابُ قَوْلِ اللهِ تَعَالَى: {يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا اتَّقُوا اللهَ وَكُونُوا مَعَ الصَّادِقِينَ} وَمَا يُنْهَى عَنِ الكَذِبِ ، مسند احمد رقم ۲۰۱۶۵ ، مشكوة المصابيح كتاب الرؤيا الفصل الاول رقم ۴۶۲۱ (۱۶) . المعجم الكبير رقم الحديث ۶۹۹۰ .

(۲) سنن ابی داؤد كِتَابُ الأَدَبِ بَابٌ فِي المَعَارِيضِ رقم الحديث ۴۹۷۱ ، الادب المفرد للبخاري رقم الحديث ۳۹۳ باب اذا كذبت لرجل هو لک مصدّق ، شعب الايمان رقم الحديث ۴۴۷۹ ، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الثاني رقم الحديث ۴۸۴۵ (۳۴) ، مجمع الزوائد رقم الحديث ۶۱۲ بابٌ في ذم الكذب ، ورقم الحديث ۱۳۱۷۰ ، كنز العمال رقم الحديث ۸۲۱۰ .

تشريح: دروغ ويل ګناه ده خو په ځنې صورتونو کې ددې ګناه نوره هم زياته ده، په هغې کې يو صورت دادی چې د يو مسلمان ورور په تا باندې اعتماد وي چې ګني دا ربښتيا وايي او ته د هغه د حُسنِ ظن نه غلطه فائده واخلې او هغه ته دروغ وايې، نو دا د هغه سره غټ خيانت دی، او غټ جُرم دی.

په دروغه باندې قسَم کوونکي د پاره سخته سزا

بعضې کس چې څه څيز خرڅوي نو د خرڅولو په وخت د اخيستونکي د وړاندې په دروغه قسَم کوي نو دا هم د دروغو خطرناک قِسم دی، دداسې کس د پاره په احاديثو کې سخته سزا ذکر شوی.

۱. د مسلم شريف او مشکوة شريف حديث دی، حضرت ابوذر ﷺ فرمايي چې رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمايل:

ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ.

درې (۳) کسان داسې دي چې د قيامت په ورځ به الله تعالى د دوی سره خبرې اونکړي، نه به ورته د رحمت په نظر اوګوري، نه به يې د ګناهونو د خيرې نه صفا کړي، او د دوی د پاره به دَردناک عذاب وي.

نبي عليه السلام دا (پوره) جُمله درې (۳) پيرې اوفرمايله.

حضرت ابوذر ﷺ (د نبي عليه السلام نه) پوښتنه اوکړه: اې د الله رسوله! دا خلق څوک دي؟ دوی خو نامُراده او تاوانيان شو.

نبي عليه السلام اوفرمايل: اَلْمُسْبِلُ، وَالْمَنَّانُ، وَالْمُنَفِّقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ.[۱]

---

(۱) عَنْ أَبِي ذَرٍّ ﷺ، عَنِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: « ثَلَاثَةٌ لَا يُكَلِّمُهُمُ اللهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ، وَلَا يَنْظُرُ إِلَيْهِمْ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ » قَالَ: فَقَرَأَهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ثَلَاثَ مِرَارًا. قَالَ أَبُو ذَرٍّ ﷺ: خَابُوا وَخَسِرُوا، مَنْ هُمْ يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: « الْمُسْبِلُ، وَالْمَنَّانُ، وَالْمُنَفِّقُ سِلْعَتَهُ بِالْحَلِفِ الْكَاذِبِ ». صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ بَيَانِ غِلَظِ تَحْرِيمِ إِسْبَالِ الْإِزَارِ، وَالْمَنِّ بِالْعَطِيَّةِ رقم الحديث ۱۷۱ (۱۰۶)، مشكوة المصابيح باب المساهلة في المعاملات الفصل الاول رقم الحديث ۲۷۹۵ (۶)، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۲۶۵۹۱

(د تکبر په وجه) پرتوګ د ګيټو (ښنګرو) نه ښکته کوونکي ، (چاته د څه څيز ورکولو نه پس) احسان زباتونکي ، په دروغه قسم سره خپله سودا خرڅوونکي .

فائده : په دي حديث کې د هغه خلقو د پاره هم سخته سزا ذکر شوه چې هغوی خپله سودا په دروغه قسم سره خرڅوي ، بلکه په نورو ډيرو احاديثو کې ذکر دي چې څوک معمولي څيز هم په دروغه قسم سره حاصل کړي نو الله تعالی د هغه د پاره د جهنم اور واجبوي او جنت وربانديې حراموي .

۲ . رسول الله صلی الله عليه وسلم اوفرمايل :

مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ فَقَدْ أَوْجَبَ اللهُ لَهُ النَّارَ، وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ .

څوک چې په قسم کولو سره د يو مسلمان حق په ناجائزې طريقې سره حاصل کړي نو الله تعالی دده د پاره جهنم اور واجبوي او جنت وربانديې حراموي .

يو سړي عرض اوکړو : اې د الله رسوله ! که دا معمولي څيز وي (نو په دې سره هم دا سزا ده ؟) . نبي عليه السلام اوفرمايل :

وَإِنْ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ .

(او) اګر چې دا د کيکر (يا : مسواک) د اونې څانګه وي . (۱)

بهر حال ، په معمولي څيز بانديې په ناحقه قسم کولو سره انسان د جهنم مستحق ګرځي .

بې تحقيقه خبره نقل کول ندي پکار

لکه څرنګې چې د صريحو دروغو نه ځان ساتل په کار دي نو همدغه شان بې تحقيقه او

(۱) عَنْ أَبِي أُمَامَةَ ﷺ، أَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَالَ: «مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ امْرِئٍ مُسْلِمٍ بِيَمِينِهِ، فَقَدْ أَوْجَبَ اللهُ لَهُ النَّارَ، وَحَرَّمَ عَلَيْهِ الْجَنَّةَ» فَقَالَ لَهُ رَجُلٌ: وَإِنْ كَانَ شَيْئًا يَسِيرًا يَا رَسُولَ اللهِ؟ قَالَ: «وَإِنْ قَضِيبًا مِنْ أَرَاكٍ» . صحيح مسلم كِتَابُ الْإِيمَانِ بَابُ وَعِيدِ مَنِ اقْتَطَعَ حَقَّ مُسْلِمٍ بِيَمِينٍ فَاجِرَةٍ بِالنَّارِ رقم الحديث ۲۱۸(۱۳۷) ، مسند احمد مخرجا رقم الحديث ۲۲۲۳۹ ، موطا مالک رت الاعظمی ؛ كتاب الأقضية ما جاء في الحنث على منبر النبي صلى الله عليه وسلم رقم الحديث ۲۶۹۳/ ۵۹۱ ، سنن النسائي رقم الحديث ۵۴۱۹ ، شعب الايمان رقم الحديث ۴۴۹۷ ، مشكوة المصابيح باب الاقضية والشهادات الفصل الاول رقم الحديث ۳۷۶۰(۳) ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۹۶ ، صحيح ابن حبان مخرجا رقم الحديث ۵۰۸۷ .

بې ثبوته خبره نقل کول هم ندي پکار، ځکه دا هم په يو قسم دروغو کې راځي، په دې سره د انسان اعتماد خرابيږي، په احاديثو کې د دينه هم منع شوی.

د مسلم شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

كَفٰى بِالْمَرْءِ كَذِبًا أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ. (۱)

د انسان د پاره دا دروغ کافي دي چې دا کومه خبره واوري هغه نقل کوي.

تشريح: يعنی که يو انسان بل هيڅ دروغ او نه وايي خو چې دا کومه خبره آوري هغه بغير د تحقيق نه نقل کوي نو همدا دروغ دده د پاره کافي دي.

د حديث مقصد دادی چې انسان کومه خبره واوري نو اول دې ددې تحقيق کوي: چې آيا دا خبره رښتيا ده او که دروغ؟ که رښتيا وي نو بيا يې نقل کول صحيح دي، د تحقيق نه مخکې خبره نقل کول ندي په کار، ځکه بې تحقيقه خبره نقل کول په دروغو کې راځي، په دې سره په معاشره کې د انسان اعتماد هم خرابيږي. بيا خاصکر د نبي عليه السلام حديث خو په طريق اولی سره بې تحقيقه نقل کول ندي په کار. (۲)

دروغ آخر هم ښکاره کيږي

دروغ دومره بدترينه گناه ده چې انسان يو دروغ اووايي نو بيا به ضرور ددې يو دروغ د پټولو د پاره نور دروغ هم وايي، نو دا يوه گناه د ډيرو گناهونو سبب شوه، خو ليکن بيا هم دا دروغ نه پټيږي، آخر هم را ښکاره کيږي چې د انسان د رسوائي او په خلقو کې د بې اعتمادۍ سبب گرځي. لهذا د دينه ځان ساتل په کار دي.

---

(۱) صحيح مسلم مقدمة الإمام مسلم رحمه الله باب النهي عن الحديث بكل ما سمع بعد رقم الحديث ۴، مشكوة المصابيح بَابُ الْإِعْتِصَامِ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ رقم الحديث ۱۵۶(۱۷)، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۲۵۶۱۷، شرح السنة للبغوي رقم الحديث ۴۱۳۱.

(۲) (أَنْ يُحَدِّثَ بِكُلِّ مَا سَمِعَ) يَعْنِي: لَوْ لَمْ يَكُنْ لِلْمَرْءِ كَذِبٌ إِلَّا تَحْدِيثُهُ بِكُلِّ مَا سَمِعَ مِنْ غَيْرِ تَيَقُّنٍ أَنَّهُ صِدْقٌ أَمْ كَذِبٌ، لَكَفَاهُ مِنَ الْكَذِبِ أَنْ لَا يَكُونَ بَرِيئًا مِنْهُ، وَهٰذَا زَجْرٌ عَنِ التَّحْدِيثِ بِشَيْءٍ لَمْ يُعْلَمْ صِدْقُهُ بَلْ عَلَى الرَّجُلِ أَنْ يَبْحَثَ فِي كُلِّ مَا سَمِعَ خُصُوصًا فِي أَحَادِيثِ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ وَلِذَا وَرَدَ هٰذَا الْحَدِيثُ فِي بَابِ الْإِعْتِصَامِ. مرقاة المفاتيح بَابُ الْإِعْتِصَامِ بِالْكِتَابِ وَالسُّنَّةِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ ۲۳۰/۱ رقم الحديث ۱۵۶.

Scanned with CamScanner

ماشومانو ته هم دورغ ويل ندي پکار

د دروغو خطرناک قِسمونه مخکې ذکر شو ، اوس درته د دروغو څنې نور قِسمونه ذکر کوم ، اګر چې په معاشره کې خلق دا دروغ نه ګڼري خو په حقيقت کې دا هم په دروغو کې داخل دي .

په هغې کې يو قِسم " ماشومانو ته دروغ ويل دي " . حالانکه د نبي عليه السلام د احاديثو مطابق دا هم په دروغو کې داخل دي ، ددينه هم ځان ساتل په کار دي .

د ابوداؤد شريف او مشکوة شريف حديث دی ، حضرت عبدالله بن عامر ﷺ فرمايي چې يوه ورځ رسول الله صلی الله عليه وسلم زمونږ په کور کې تشريف فرما وُ ، (په دې وخت کې زه وړوکې ووم) ، زه خپلې مور راأوغوښتم او راته وې ويل :

هَا تَعَالَ أُعْطِيْكَ . اې ! دلته راشه ، تاته څه درکوم (دا واخله) .

نبي عليه السلام زما مور ته اوفرمايل :

وَمَا أَرَدْتِ أَنْ تُعْطِيَهُ ؟ ستا دې ماشوم ته د څه شي ورکولو اِراده وه ؟

زما مور ورته وويل : ما ده ته د قجورې ورکولو اِراده وه .

رسول الله ﷺ ورته اوفرمايل : أَمَا إِنَّكِ لَوْ لَمْ تُعْطِهِ شَيْئًا كُتِبَتْ عَلَيْكِ كِذْبَةٌ .

خبردار ، که چيرته تا ده ته څه شی نهٔ ورکړی نو ستا په عمل نامه کې به يو دروغ ليکل شوي وو .(۱)

فائده : ددې حديث نه معلومه شوه چې د ماشومانو ذهو که کولو د پاره دوی ته دروغ ويل ندي پکار ، ځکه مسلمان ته دا مناسب ندي چې په دروغو باندې خپله ژبه ککړه کړي.

---

(۱) عَنْ عَبْدِ اللهِ بْنِ عَامِرٍ ﷺ . أَنَّهُ قَالَ : دَعَتْنِي أُمِّي يَوْمًا ؛ رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَاعِدٌ فِي بَيْتِنَا . فَقَالَتْ : هَا تَعَالَ أُعْطِيكَ . فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : « وَمَا أَرَدْتِ أَنْ تُعْطِيهِ ؟ » قَالَتْ : أُعْطِيهِ تَمْرًا . فَقَالَ لَهَا رَسُولُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ « أَمَا إِنَّكِ لَوْ لَمْ تُعْطِيهِ شَيْئًا كُتِبَتْ عَلَيْكِ كِذْبَةٌ » . سنن ابي داؤد كِتَاب الْأَدَبِ بَابٌ فِي التَّشْدِيدِ فِي الْكَذِبِ رقم الحديث ۴۹۹۱ قال الالباني: حسن، مشكوة المصابيح ، باب الوعد الفصل الثاني رقم الحديث ۴۸۸۲ (۵) ، مسند احمد بحرث رقم الحديث ۱۵۷۰۲ ، مصنف ابن ابي شيبة رقم الحديث ۲۵۶۰۹ ، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۲۰۱۴۰ كنز العمال رقم الحديث ۸۲۴۲ .

بل دا چې کله مور او پلار خپلو بچو ته دروغ وايي نو اګر چې د دوی مقصد به صرف بچي مشغولول وي خو ددې نقصان دادی چې بیا به ماشومان هم دروغ وايي ځکه دوی به د مور او پلار نه دا طريقه زده کړي وي، نو دا بیا ددوه د آئنده ژوند د پاره ډيره خطرناکه خبره ده.

امام بخاريؒ د هغه کس نه حدیث نقل نکړو چې اس ته یې په دروغه ذهوکه ورکړه

د امام بخاري رَحِمَهُ اللَّهُ په باره کې نقل دي چې دا یو کس ته ورغی ددې د پاره چې د هغه نه حدیث واوري، هغه ته چې وَر اُورسید نو د هغه نه خپل آس تختیدلې ؤ، هغه آس ته خپل څادر نیولې ؤ اِشاره یې ورته کوله او دا یې ورته خودل چې ګویا په دې څادر کې وَریشې دي، آس چې کله ورته راغی نو وې نیولو.

امام بخاري رَحِمَهُ اللَّهُ ددې کس نه پوښتنه اوکړه:

أَكَانَ مَعَكَ شَعِيرٌ؟ آیا د تاسره (په څادر کې) وَریشې وی؟

ده ورته ویل: نه، د ماسره وَریشې نه وی خو ما صرف ده ته دا په وَهم کې وَراچوله چې ګني د ماسره وَریشې دي، دا ددې د پاره چې راوې نیسم.

امام بخاري رحمه الله اوفرمایل: لَا آخُذُ الْحَدِيثَ عَمَّنْ يَكْذِبُ عَلَى الْبَهَائِمِ.

زه د هغه چا نه حدیث نه نقل کوم چې هغه څاروو ته دروغ وايي. (۱)

دا د امام بخاري رحمه الله کمالِ احتیاط ؤ.

---

(۱) خرج البخاري رَحِمَهُ اللَّهُ يطلب الحديث من رجل فرآه قد هربت فرسه وهو يشير اليها بردائه كأن فيه شعيرًا. فجاءته فأخذها. فقال: أَكَانَ مَعَكَ شَعِيرٌ؟ قال لا ولكن أوهمتها. فقال البخاري: لَا آخُذُ الْحَدِيثَ عَمَّنْ يَكْذِبُ عَلَى الْبَهَائِمِ. نزهة المجالس ومنتخب النفائس ج ۱ ص ۱۹۱ فصل في زكاة الاعضاء وهي كفها عن المحرمات طبع مكتبه فاروقيه.

لما خرج البخاري يطلب الحديث من رجل فرآه يشير إلى دابته برداء كأن فيه شعيرًا وليس فيه شيء رجع وقال: لا آخذ الحديث عمن يكذب على البهائم. فصل الخطاب في الزهد والرقائق والآداب صفوة منازل تزكية النفوس فصل في منزلة الصدق ۳۲۷/۶

د خوش طبعۍ واقعه

بزرګانو به د دروغو نه دومره ځان ساتل چې بعضو به په مثال بيانولو کې هم بې حقيقته خبره په ژبه باندې راوړل نه خوښوله.

شبلي رحمه الله يو عالم ته ورغی ددې د پاره چې د هغه نه د نحوې علم زده کړي، نو هغه استاذ (د نحوې قاعدې ذکر کولو نه روستو) ده ته وويل دا مثال اووايه چې:

ضَرَبَ زَيْدٌ عَمْرًا. (وهلې ؤ زيد عمر لره)

شبلي ورنه پوښتنه اوکړه: أَضَرَبَهُ حَقِيْقَةً؟ آيا يقيني زيد عمر وهلې ؤ؟

استاذ ورته وويل: نه، بلکه دا خو (د نحوې زده کولو د پاره) يو مثال دی.

نو شبلي ورته وويل: عِلْمٌ أَوَّلُهُ كِذْبٌ لَا أَتَعَلَّمُهُ.

داسې علم چې د هغې شروع په دروغو ده زه هغه نه زده کوم. (واپس ورنه لاړ).(۱)

فائده: اګرچې د نحوې يا صرف يا بل علم زده کولو د پاره مثال ذکر کول صحيح دي ليکن دې بعضې بزرګانو به بې حقيقته خبره په ژبه راوړل هم نه خوښوله.

د خلقو خندولو د پاره د دروغ ويلو سزا

بعضې خلق د مجلس ګرمولو او صرف د نورو خلقو خندولو د پاره دروغ وايي او دا هيڅ ګناه نه ګنړي، حالانکه دا هم په دروغو کې داخل دي، په احاديثو مبارکه ؤ کې ددې هم سخت وعيد ذکر شوی.

د ابوداؤد شريف او ترمذي شريف حديث دی، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

وَيْلٌ لِلَّذِيْ يُحَدِّثُ فَيَكْذِبُ لِيُضْحِكَ بِهِ الْقَوْمَ. وَيْلٌ لَهُ. وَيْلٌ لَهُ.

---

(۱) جَلَسَ الشبلي رَحِمَهُ اللهُ عند رجل يتعلم منه النحو. فقال قل: ضرب زيد عمرًا. فقال الشبلي أضربه حقيقة؟ قال: لا. وإنما هو مثال. فقال: عِلْمٌ اوله كذب لا أتعلمه. نزهة المجالس ومنتخب النفائس ج۱ ص ۱۹۱ فصل في زكاة الاعضاء وهي كفها عن المحرمات.

هلاکت دی (یا: د جهنم کنده ده ، یا : افسوس دی) د هغه چا د پاره چې هغه خبري کوي ، او دروغ وايي ددې د پاره چې په دې سره نور خلق اوخندوي ، د داسې کس د پاره هلاکت دی ، د داسې کس د پاره هلاکت دی .(۱)

تشریح : څوک چې د خلقو خندولو د پاره دروغ وايي نو دداسې کس د پاره په دې حدیث کې سخت وعید ذکر شو ځکه درې ځلې نبي علیه السلام د داسې کس په باره کې اوفرمایل : چې دده د پاره هلاکت (او افسوس) دی .

اګر چې په دې دروغو کې چاته نقصان نه رسي خو بیا هم دا منع دي ، ددې یو څو وجوهات دي :

اول : په دروغ ویلو سره د انسان ژبه د دروغو په ګناه باندې ککړه شوه .

دویم : په دې سره د خلقو د زړونو نه د دروغو نفرت ختمیږي ، بیا هیچا ته دروغ ویل ګناه نه معلومیږي .

دریم : بیا به خلق په دروغو ویلو باندې زړه ورشي او هر سړی به دروغ وايي او دا ټولې خبرې نقصاني دي .(۲)

د ملګرو خوشحالولو د پاره خندوونکې ریښتینې لطیفه یا ریښتینې قصه بیانول صحیح دي

په پاس حدیث کې چې د خلقو خندوونکي د پاره کوم مذمت بیان شو نو دا هغه وخت دی چې کله هغه دروغ وايي او په دروغ ویلو سره خلق خندوي ، نو بیا یقیني دداسې کس د پاره وعید شته .

(۱) سنن ابي داؤد کتاب الأدب باب في التشديد في الكذب رقم الحديث ٤٩٩٠ قال الالباني: حسن، سنن الترمذي أبواب الزهد باب فيمن تكلم بكلمة يضحك بها الناس رقم الحديث ٢٣١٥ . مسند احمد محرجا رقم الحديث ٢٠٠٤٦ ، ورقم الحديث ٢٠٠٥٥ ، السنن الكبرى، النسائي رقم الحديث ١١٥٩١ ، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ٩٥١ ، رقم الحديث ٩٥٢ ، مشكاة المصابيح المصابيح باب حفظ اللسان والغيبة والشتم الفصل الثاني رقم الحديث (٢٣)٤٨٣٤ ، كنز العمال رقم الحديث ٨٢١٥ .

(۲) معارف الحديث ج۲ ص ۱۷۳ .

په دې ځای کې ملا علي قاري رحمه الله ليکلي چې که يو کس د خپلو ملګرو د خوشحالولو يا خندولو د پاره ريښتيني خبره اوکړي يا ريښتيني لطيفه او ريښتيني قصه بيان کړي نو په دې کې هيڅ حرج نشته. ځکه په يوه موقع ... حضرت عمر رضي الله عنه د نبي عليه السلام د ورانديې داسې خبره کړې وه چې په هغې باندې نبي عليه السلام اوخندل.

لهذا د ملګرو د خوش طبعی د پاره کله کله د ريښتيا خبرې په وجه هغوی خوشحالول او خندول جائز دي. امام غزالي رحمه الله ليکلي چې انسان به دا خپل عادت نه جوړوي او په دې کې به د خپل حد نه تجاوز هم نه کوي.(۱)

دروغ پريخودونکي د پاره د جنت په مينځ کې د کور ضمانت

څوک چې دروغ ويل مکمل پريږدي نو د داسې کس د پاره نبي عليه السلام د جنت په مينځ کې د کور ضمانت ورکړی.

د ابوداؤد شريف حديث دی، رسول الله صلى الله عليه وسلم فرمايي:

أَنَا زَعِيمٌ بِبَيْتٍ فِي رَبَضِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْمِرَاءَ وَإِنْ كَانَ مُحِقًّا، وَبِبَيْتٍ فِي وَسَطِ الْجَنَّةِ لِمَنْ تَرَكَ الْكَذِبَ وَإِنْ كَانَ مَازِحًا، وَبِبَيْتٍ فِي أَعْلَى الْجَنَّةِ لِمَنْ حَسَّنَ خُلُقَهُ.

زه د هغه کس د پاره د جنت په اطرافو کې د کور ضامن يم چې هغه په حق باندې د کيدلو باوجود جګړه پريږدي، او د هغه چا د پاره د جنت په مينځ کې د کور ضامن يم چې هغه په توقو کې هم دروغ پريږدي، او د هغه چا د پاره په اعلى جنت کې د کور ضامن يم چې هغه

---

(۱) ثُمَّ الْمَفْهُومُ مِنْهُ أَنَّهُ إِذَا حَدَّثَ بِحَدِيثٍ صِدْقٍ لِيُضْحِكَ الْقَوْمَ فَلَا بَأْسَ بِهِ، كَمَا صَدَرَ مِثْلُ ذَلِكَ مِنْ عُمَرَ رَضِيَ اللهُ عَنْهُ مَعَ النَّبِيِّ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ حِينَ غَضِبَ عَلَى بَعْضِ أُمَّهَاتِ الْمُؤْمِنِينَ. قَالَ الْغَزَالِيُّ: وَحِينَئِذٍ يَنْبَغِي أَنْ يَكُونَ مِنْ قَبِيلِ مُزَاحِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَلَا يَكُونُ إِلَّا حَقًّا وَلَا يُؤْذِي قَلْبًا وَلَا يُفْرِطُ فِيهِ. فَإِنْ كُنْتَ أَيُّهَا السَّامِعُ تَقْتَصِرُ عَلَيْهِ أَحْيَانًا وَعَلَى النُّدُورِ، فَلَا حَرَجَ عَلَيْكَ. وَلَكِنْ مِنَ الْغَلَطِ الْعَظِيمِ أَنْ يَتَّخِذَ الْإِنْسَانُ الْمُزَاحَ حِرْفَةً، وَيُوَاظِبَ عَلَيْهِ، وَيُفْرِطَ فِيهِ. ثُمَّ يَتَمَسَّكَ بِفِعْلِ رَسُولِ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فَهُوَ كَمَنْ يَدُورُ مَعَ الزُّنُوجِ أَبَدًا لِيَنْظُرَ إِلَى رَقْصِهِمْ وَيَتَمَسَّكُ بِأَنَّ رَسُولَ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ أَذِنَ لِعَائِشَةَ رَضِيَ اللهُ عَنْهَا فِي النَّظَرِ إِلَيْهِمْ وَهُمْ يَلْعَبُونَ. (مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۷/۳۰۳۵ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ. الفصل الثاني. في شرح حديث ۴۸۳۵، ۲۴)

خپل اخلاق ښائسته کړي. (۱)

په درې ځايونو کې د دروغ ويلو ګنجائش شته

په درې (۳) ځايونو کې د دروغ ويلو ګنجائش شته: ۱. د دوه مسلمانانو په مينځ کې د صُلحې کولو په وخت ۲. د کافرانو سره د جنګ په حالت کې ۳. خاوند ښځې ته يا ښځه خاوند ته د مينې او اتفاق پيدا کولو د پاره دروغ اووايي.

په صحيح احاديثو کې ددې جواز شته:

۱. د بخاري شريف حديث دی، رسول الله صلی الله عليه وسلم فرمايي:

لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ فَيَنْمِي خَيْرًا أَوْ يَقُولُ خَيْرًا (۲)

هغه سړی دروغجَن (او ګناهګار) ندی کوم چې د دوه مسلمانانو په مينځ کې صُلح کوي، (د يو نه بل ته) د خير خبره رَسوي، يا د خير خبره کوي.

د حديث تشريح: د حديث مطلب دادی چې کله د دوه مسلمانانو په مينځ کې جګړه وي او د سختې فِتنې پيدا کيدو خطره وي نو اوس که څوک د دوی په مينځ کې صُلحه کول غواړي او هغه دا ضرورت محسوس کړي چې د دوی په مينځ کې د صُلحې راوستلو د پاره د ځان نه داسې خبرې اوکړي چې دواړه ډَلې صُلحې ته آماده شي مثلاً يوې ډَلې ته اووايي چې: "هغه بلې ډَلې واله په تاسو باندې سلام ويل، ستاسو صفت يې کولو، او ويل يې چې مونږ خو د دوی سره محبت کوو" حالانکه په حقيقت کې هغوی هيڅ هم نه وي

---

(۱) سنن ابي داؤد كِتَابُ الْأَدَبِ بَابٌ فِي حُسْنِ الْخُلُقِ رقم الحديث ۴۸۰۰ قال الالباني: حسن. المعجم الاوسط رقم الحديث ۸۷۸، و رقم الحديث ۳۶۹۳، المعجم الكبير للطبراني رقم الحديث ۷۴۸۸، السنن الكبرى للبيهقي رقم الحديث ۲۱۱۷۶، شعب الايمان فصل في المزاح، و رقم الحديث ۷۶۵۳، مجمع الزوائد رقم الحديث ۷۰۷، كنز العمال رقم الحديث ۸۲۹۹، و رقم الحديث ۸۳۰۸.

(۲) صحيح البخاري كِتَابُ الصُّلْحِ بَابٌ: لَيْسَ الكَاذِبُ الَّذِي يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ رقم الحديث ۲۶۹۲، صحيح مسلم كتاب البِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ تَحْرِيمِ الْكَذِبِ وَبَيَانِ مَا يُبَاحُ مِنْهُ رقم الحديث ۱۰۱ (۲۶۰۵)، مسند احمد رقم الحديث ۲۷۲۷۲، صحيح ابن حبان محققا رقم الحديث ۵۷۳۳ باب الكذب، المعجم الكبير رقم الحديث ۱۸۸، مشكوة المصابيح بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيبَةِ وَالشَّتْمِ الفصل الاول رقم الحديث ۴۸۲۵(۱۲).

Scanned with CamScanner

ويلي نو داسې کس د دروغو په ګناه کې نه راځي بلکه په دې حالت کې دروغ ويل مُباح دي. (١)

٢. د مشکوة شريف او ترمذي شريف حديث دی، رسول الله صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ فرمايي:

لَا يَحِلُّ الْكَذِبُ إِلَّا فِيْ ثَلَاثٍ: كَذِبُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ لِيُرْضِيَهَا، وَالْكَذِبُ فِي الْحَرْبِ، وَالْكَذِبُ لِيُصْلِحَ بَيْنَ النَّاسِ. (٢)

دروغ صرف په درې (٣) ځايونو کې جائز دي: ١. چې سړی خپلې ښځې ته د هغې د خوشحالولو د پاره دروغ وايي ٢. (د کافرانو سره) د جنګ په حالت کې دروغ ويل ٣. د خلقو په مينځ کې د صُلحې کولو په وخت دروغ ويل.

په مسلم شريف کې ذکر دي: ابن شهاب رحمه الله فرمايي: ما دا ندي آوريدلي چې نبي عليه السلام د دروغو ويلو اجازت ورکړې وي مګر په درې ځايونو کې يې اجازت ورکړی: يو د جنګ په حالت کې، دويم د خلقو په مينځ کې د صلحې کولو په وخت، او دريم چې سړی د خپلې ښځې سره خبرې کوي او ښځه د خپل خاوند سره خبره کوي. (٣)

---

(١) وَالْمَعْنَى: مَنْ كَذَبَ لِيُصْلِحَ بَيْنَ النَّاسِ لَا يَكُوْنُ كَاذِبًا مَذْمُوْمًا (وَيَقُوْلُ خَيْرًا) أَيْ: قَوْلًا مُتَضَمِّنًا لِلْخَيْرِ دُوْنَ الشَّرِّ، بِأَنْ يَقُوْلَ لِلْإِصْلَاحِ مَثَلًا بَيْنَ زَيْدٍ وَعَمْرٍو: يَا عَمْرُو! يُسَلِّمُ عَلَيْكَ زَيْدٌ وَيَمْدَحُكَ وَيَقُوْلُ: أَنَا أُحِبُّهُ وَكَذٰلِكَ يَجِيْءُ إِلَى زَيْدٍ وَيُبَلِّغُهُ مِنْ عَمْرٍو مِثْلَ مَا سَبَقَ. (وَيَنْمِيْ خَيْرًا) أَيْ يُبَلِّغُهُ وَيَرْفَعُهُ إِلَيْهِ. مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ٧/٣٠٣٠ بَابُ حِفْظِ اللِّسَانِ وَالْغِيْبَةِ وَالشَّتْمِ اَلْفَصْلُ الْأَوَّلُ في تشريح حديث ٤٨٢٦(١٥).

(٢) مشكوة المصابيح كتاب الآداب بَابُ مَا يُنْهٰى عَنْهُ مِنَ التَّهَاجُرِ وَالتَّقَاطُعِ وَاتِّبَاعِ الْعَوْرَاتِ اَلْفَصْلُ الثَّانِيْ رقم الحديث ٥٠٣٣(٧)، سنن الترمذي أَبْوَابُ الْبِرِّ وَالصِّلَةِ بَابُ مَا جَاءَ فِيْ إِصْلَاحِ ذَاتِ الْبَيْنِ رقم الحديث ١٩٣٩، شرح السنة للبغوى بَابُ التَّحَاشُدِ فِي الْعِلْمِ بَابُ التَّحَاشُدِ فِي الْعِلْمِ ج١ ص٢٩٨، كنز العمال رقم الحديث ٨٢٦٠.

(٣) پوره حديث داسې دی: قَالَ رَسُوْلُ اللهِ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ: «لَيْسَ الْكَذَّابُ الَّذِيْ يُصْلِحُ بَيْنَ النَّاسِ، وَيَقُوْلُ خَيْرًا وَيَنْمِيْ خَيْرًا» قَالَ ابْنُ شِهَابٍ: وَلَمْ أَسْمَعْ يُرَخَّصُ فِيْ شَيْءٍ مِمَّا يَقُوْلُ النَّاسُ كَذِبٌ إِلَّا فِيْ ثَلَاثٍ: اَلْحَرْبُ، وَالْإِصْلَاحُ بَيْنَ النَّاسِ، وَحَدِيْثُ الرَّجُلِ امْرَأَتَهُ وَحَدِيْثُ الْمَرْأَةِ زَوْجَهَا. صحيح مسلم كتاب الْبِرِّ وَالصِّلَةِ وَالْآدَابِ بَابُ تَحْرِيْمِ الْكَذِبِ وَبَيَانِ مَا يُبَاحُ مِنْهُ رقم الحديث ١٠١(٢٦٠٥)، مشكوة المصابيح كتاب الآداب بَابُ مَا يُنْهٰى عَنْهُ مِنَ التَّهَاجُرِ وَالتَّقَاطُعِ وَاتِّبَاعِ الْعَوْرَاتِ اَلْفَصْلُ الاول رقم الحديث ٥٠٣١ (٥)، السنن الكبرى للنسائي رقم الحديث ٨٥٨٨، ورقم ٩٠٧٤، شعب الايمان رقم الحديث ٤٣٥٦، ورقم ١٠٥٨٥، الكبائر للذهبي ج١ ص٢١٢.

Scanned with CamScanner

تشريح: په جنګ کې د دروغو مطلب دادی چې مجاهدينو ته داسې خبرې اوکړې چې په دې سره د دوی زړونه مطمئن شي او حوصلې يې زياتې شي ، يا داسې خبرې اوکړې چې په هغې سره د مسلمانانو د قوّت مظاهره کيږي "مثلاً دا اُووايي چې زمونږ تعداد د دُشمن په مقابله کې ډير زيات دی ، يا د مونږ پسې شاته نور لښکر راروان دی" حالانکه په حقيقت کې داسې نه وي.

د ښځې او خاوند يو بل ته د دروغ ويلو مطلب دادی چې يو بل ته داسې خبرې اوکړي چې په هغې سره د زياتې مينې او محبت اظهار کيږي او مقصد يې دا وي چې د يو بل سره مينه زياته شي ، مثلاً خاوند ښځې ته اووايي چې : "زما د تاسره ډيره زياته مينه ده او ته راباندې ډيره ګرانه يې" حالانکه په حقيقت کې داسې نه وي.

ملا علي قاري رحمه الله په مرقاة کې د دې پوره تشريح کړې ده. (۱)

---

(۱) قيل : الكذب في الحرب كأن يقول في جيش المسلمين كثرة وجاءهم مدد كثير . أو يقول : أنظر إلى خلفك فإن فلانا قد أتاك من ورائك فيضربك ذكره ابن الملك ..... (وحديث الرجل امرأته ، وحديث المرأة زوجها) أي فيما يتعلق بأمر المعاشرة وحصول الألفة بينهما قالوا : والأخيرة عاطفة على ما قبلها وما قبلها مع ما عطف عليه عطف على السابق . قال ابن الملك . كأن يقول : لا أحد أحب إلي منك . ومثله حديث المرأة زوجها وهما في قوة حديث الزوجين ليكون الثالث . قال الخطابي : هذه أمور قد يضطر الإنسان فيها إلى زيادة القول ومجاوزة الصدق طلبا للسلامة ودفعا للضرر . وقد رخص في بعض الأحوال في اليسير من الإفساد لما يؤمل فيه الكثير من الإصلاح . فالكذب في الإصلاح بين اثنين هو أن ينمي من أحدهما إلى صاحبه خيرا ويبلغه جميلا ، وإن لم يكن سمعه منه يريد بذلك الإصلاح . والكذب في الحرب أن يظهر من نفسه قوة ويتحدث بما يقوي به أصحابه ويكيد به عدوه . وقد روي عن النبي صلى الله عليه وسلم أنه قال : « الحرب خدعة » . وأما كذب الرجل زوجته هو أن يعدها ويمنيها ويظهر لها من المحبة أكثر مما في نفسه يستديم بذلك صحبتها ويصلح به خلقها . قال سفيان بن عيينة : لو أن رجلا اعتذر إلى رجل بحرف الكلام ولحنه ليرضيه بذلك لم يكن كاذبا . مرقاة المفاتيح شرح مشكاة المصابيح ۳۱۵۱/۸ كتاب الآداب باب ما ينهى عنه من التهاجر والتقاطع واتباع العورات الفصل الاول في تشريح رقم الحديث ۵۰۳۱ (۵).

Scanned with CamScanner

همدارنګې امام نووي رحمه الله هم د مسلم شريف په شرح کې ددې تحقيق کړی . (۱)

بلکه علماؤ تر دې پورې ليکلي چې په بعضې ځايونو کې د رښتياؤ په نسبت باندې دروغ ويل بهتر دي ، مثلاً يو کس بل چا راپه مَندو کړې دي ، هغه دا قتلول غواړي ، دا ورته په يو ځای کې پټ شي ، ته يې اووينې ، اوس چې هغه بل کس راشي او د تانه پوښتنه اوکړي چې : دلته يو کس راغی تا خو ندې ليدلی ؟ نو ته به ورته رښتيا نه وايې ، ځکه که رښتيا ورته اووايې نو هغه يې قتلوي ، بلکه په تا باندې لازم دي چې ته ورته دروغ وايې چې ما ندې ليدلی .

همداسې خبره ابن ابي الدنيا په خپل کتاب " اَلصَّمْتُ وَآدَابُ اللِّسَانِ " کې او امام ووي رحمه الله د مسلم شريف په شرح کې هم رانقل کړې ده . (۲)

د غونډ تقرير خلاصه

د غونډ تقرير خلاصه دا رااووته چې په قرآن کريم او احاديثو کې د رښتيا ويلو ډير اهميت او فضيلت بيان شوی :

---

(۱) قَالَ الْقَاضِي لَا خِلَافَ فِي جَوَازِ الْكَذِبِ فِي هٰذِهِ الصُّوَرِ وَاخْتَلَفُوا فِي الْمُرَادِ بِالْكَذِبِ الْمُبَاحِ فِيهَا مَا هُوَ؟ فَقَالَتْ طَائِفَةٌ هُوَ عَلَى إِطْلَاقِهِ وَأَجَازُوا قَوْلَ مَا لَمْ يَكُنْ فِي هٰذِهِ الْمَوَاضِعِ لِلْمَصْلَحَةِ وَقَالُوا الْكَذِبُ الْمَذْمُومُ مَا فِيهِ مَضَرَّةٌ وَاحْتَجُّوا بِقَوْلِ إِبْرَاهِيمَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ ﴿ بَلْ فَعَلَهُ كَبِيرُهُمْ ﴾ ، و ﴿ إِنِّي سَقِيمٌ ﴾ وَقَوْلِهِ : إِنَّهَا أُخْتِي . وَقَوْلِ مُنَادِي يُوسُفَ صَلَّى اللهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ : ﴿ أَيَّتُهَا الْعِيرُ إِنَّكُمْ لَسَارِقُونَ ﴾ .... شرح النووي على مسلم ۱۶ /۱۵۸ باب تحريم الكذب وبيان ما يباح منه في تشريح حديث ۲۶۰۵ .

(۲) عَنْ سَوَّارِ بْنِ عَبْدِ اللهِ قَالَ : لُبِئْتُ أَنَّ مَيْمُونَ بْنَ مِهْرَانَ قَالَ : وَعِنْدَهُ رَجُلٌ مِنْ قُرَّاءِ أَهْلِ الشَّامِ : « إِنَّ الْكَذِبَ فِي بَعْضِ الْمَوَاطِنِ خَيْرٌ مِنَ الصِّدْقِ » . فَقَالَ الشَّامِيُّ : لَا ، اَلصِّدْقُ فِي كُلِّ مَوْطِنٍ خَيْرٌ . قَالَ : « أَرَأَيْتَ لَوْ رَأَيْتَ رَجُلًا يَسْعٰى وَآخَرَ يَتْبَعُهُ بِالسَّيْفِ ، فَدَخَلَ دَارًا فَانْتَهٰى إِلَيْكَ ، فَقَالَ : رَأَيْتَ الرَّجُلَ ؟ مَا كُنْتَ قَائِلًا ؟ » قَالَ : كُنْتُ أَقُولُ : لَا . قَالَ : « فَهُوَ ذٰلِكَ » . الصمت وآداب اللسان لابن ابي الدنيا ج ۱ ص ۲۳۶ رقم ۵۰۳ .

قَالُوا وَلَا خِلَافَ أَنَّهُ لَوْ قَصَدَ ظَالِمٌ قَتْلَ رَجُلٍ هُوَ عِنْدَهُ مُخْتَفٍ وَجَبَ عَلَيْهِ الْكَذِبُ فِي أَنَّهُ لَا يَعْلَمُ أَيْنَ هُوَ . شرح النووي على مسلم ۱۶ /۱۵۸ باب تحريم الكذب وبيان ما يباح منه في تشريح حديث ۲۶۰۵ .

Scanned with CamScanner

د انبياء کرامو پسې دويمه مرتبه د رښتيا ويونکو ده ، الله تعالى مسلمانانو ته حُکم کړی چې د رښتيا ويونکو خلقو سره ملګري شي ، په رښتيا ويونکو باندې الله تعالى خصوصي اِنعامات کوي ، د قيامت په ورځ به انسان ته رښتيا نفع ورکوي ، په رښتيا ويلو سره انسان د جنت مستحق ګرځي او د الله ﷻ په نزد صدّيق ليکلې شي ، رښتيا ويونکو ته پيغمبر عليه السلام د جنت ضمانت ورکړی ، په رښتيا ويلو سره انسان د الله ﷻ محبوب جوړيږي ، په رښتيا ويلو کې نِجات او اِطمينان دی ، د رښتياؤ په وجه انسان د نورو ګناهونو نه منع کيږي ، او د رښتياؤ په وجه انسان اوچتو مرتبو ته رسي .

همدارنګې په قرآن کريم او احاديثو کې د دروغو سختې سزاګانې ذکر شوي :

دروغ ويل ګناهِ کبيره ده ، په دروغجنو باندې د الله تعالى لعنت راوريږي ، دروغ ويل د منافقانو علامه ده ، په کامِل مؤمن کې دروغ او خِيانت نه جمع کيږي ، د دروغو د بدبوئ په وجه حفاظت کوونکې فرښتې د انسان نه په ميلونو باندې لرې کيږي ، دروغ ويونکي ته به د مرګ نه پس تر قيامته پورې سخته سزا ورکولې شي ، مسلمان ورور ته دروغ ويل غټ خيانت دی ، تر دې چې ماشومانو ته هم دروغ ويل ندي په کار ، همدارنګې د خلقو د خندولو د پاره هم دروغ ويل جائز ندي ، لهذا د دروغو نه ځان ساتل په کار دي ، ځکه دروغ پرېخودونکي د پاره نبي عليه السلام په جنت کې د کور ضمانت ورکړی .

دُعا

الله تعالى دې مونږ ته هميشه د رښتيا ويلو توفيق راکړي ، ربِّ کريم دې مونږ ټول د دروغو او نورو ګناهونو نه اوساتي .

اې الله ! په قرآن کريم او احاديثو کې چې کوم ښه صفتونه ذکر شوي هغه ټول په مونږ کې پيدا کړه ، او د کومو بدو صفتونو نه چې انسان منع شوی د هغې نه مونږ ټول اُوساته .

آمِيْن يَارَبَّ الْعَالَمِيْن .

وَآخِرُ دَعْوَانَا أَنِ الْحَمْدُ لِلّٰهِ رَبِّ الْعَالَمِيْن

بِسْمِ اللّٰهِ الرَّحْمٰنِ الرَّحِيْمِ

خوشخبري

ځوارلسم (۱٤) جلد به هم إِن شَاءَ الله په نږدې وخت کې را اُووځي ، او دا سلسله به د الله ﷻ په توفيق سره تر يو وخته پورې همداسې جارې وي .

په خپلو خصوصي دُعاګانو کې مو ياد ساتئ

ستاسو ورور :

ابوالشمس نورالهدا عفى عنه

موبائل نمبر : ۰۳۰٦ ۵۴۴۷۱۷۴

په مختلفو ژبو (یعنی پښتو ، اردو ، عربي ، فارسي او انګریزي)
کې د تقریر اِستعداد پیدا کولو د پاره اَولنۍ ، بې مِثله ، نایاب ، جامِع ،
عِلمي او تحقیقي کتاب :

هر تقریر په مُختلفو ژبو کې

كُلُّ خُطْبَةٍ بِلُغَاتٍ مُخْتَلِفَةٍ

ہر تقریر مختلف زبانوں میں

هر تقریر در زُبان های مختلف

Every speech in different Languages

تالیف

آبُوالشَّمس مولانا نُورُالهُدیٰ عُفِيَ عَنهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیضُ القُرآن اکاخیل کالونی مردان

په پښتو ژبه کې د اول ځل لپاره د ذهن د زیرکتیا، بیدارولو او مضبوطولو د پاره د مختلفو موضوعاتو متعلق عجیبه، مُعَمّی، عِلمي او تحقیقي سوالات او جوابات:

أَلْأَسْئِلَةُ وَالْأَجْوِبَةُ الْفَاضِلَة لِتَشْحِيْذِ الْأَذْهَانِ الْكَامِلَة

یعنی

مُعَمّی او عِلمي سوالات او جوابات

آبُو الشَّمْس مولانا نُوْرُالْهُدٰی عُفِيَ عَنْهُ

مُدَرِّس دَارُالعلوم فیضُ القُرآن اکاخیل کالونی، مردان

نوټ: دا کتاب په پښتو، اردو، او فارسي ژبه کې چاپ شوی. چې په هره غټه مکتبه کې پیدا کیږي.

د دې (اِصْلَاحِيْ مُدَلَّلْ تَقْرِيْرُوْنه) کتاب په تېرو جلدونو کې د

کتابتي غلطیانو اصلاح

انسان عاجز دی، د ډېر کوشش باوجود بیا هم کله کتابَتي غلطي راشي، اگر چې په تېرو جلدونو کې کوم ځای د کمپیوټر کتابَتي غلطي راغلي هغه موږ په دویم چاپ کې اصلاح کړې، خو چې د چا سره اول چاپ وي نو په هغې کې به نه وي اصلاح شوي.

لهذا دلته د هر جلد نوم، صفحه او کرښې نمبر لیکم، ورسره د غلطۍ نِشاندهي هم درته کوم، او مخامخ ورته صحیح عبارت هم لیکم، تاسو په خپلو ټولو کتابونو کې د دې کتابَتي غلطیانو اِصلاح اوکړئ، د دې د پاره چې بیا په لوستلو کې خطاء نه شي.

جلد، صفحه او کرښه نمبر	خطائي	صحیح عبارت
اول جلد، صفحه ۲۱ دولسمه کرښه	مامه یوسه	مامه مایوسه
اول جلد صفحه ۳۷ اتمه کرښه	آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ إِلَّا	آمَنْتُ أَنَّهُ لَا إِلٰهَ
اول جلد صفحه ۳۷ دولسمه کرښه	آلْآنَ	آلْئٰنَ
اول جلد صفحه ص ۶۹ نهمه کرښه	زما عام دی	زما رحمت عام دی
اول جلد، صفحه ۱۶۳ اُوومه کرښه	نسبت	نسب
اول جلد، صفحه ۱۶۳ یوولسمه کرښه	شپږمه شبهه	اُوومه شبهه
اول جلد، صفحه ۱۹۵ څوارلسمه کرښه	يَقْفِيْ	يَقْفُنِّيْ
اول جلد، صفحه ۲۲۹ پنځلسمه کرښه	سَهْرَ	سَهِرَ
اول جلد، صفحه ۲۳۱ نورلسمه کرښه	ابوحام رازي	ابوحاتم رازي
اول جلد، صفحه ۲۴۳ اُوومه کرښه	اُووه سوه کاله	آویا کاله
اول جلد صفحه ۲۴۱ دولسمه کرښه	اَلْعُلَمَاءَ	اَلْعُلَمَاءُ
دریم جلد، صفحه ۵۲ دولسمه کرښه	قرض نه اداء کیږي	زکوة نه اداء کیږي
دریم جلد صفحه ۱۶۹ شپږمه او اتمه کرښه	جذامي (برگي مرض واله)	جذامي (غوښه رژېدونکې بیماری واله)

جلد، صفحه او کرښه نمبر	خطائي	صحيح عبارت
پنځم جلد صفحه ۲۹۸ دريمه کرښه پنځم جلد صفحه ۱۵۵ دريمه کرښه	سجده سهوه ذَلَبٌ	سجده تلاوت ذَلَبٌ
شپږم جلد صفحه ۳۳۵ اوله کرښه	څرګان	چرګان
اووم جلد صفحه ۱۰ يوولسمه کرښه اووم جلد، صفحه ۲۷ شلمه کرښه	بيتُ المقدس پنځوس مونځونه کم کړل	بيت الله پنځه مونځونه کم کړل
آتم جلد ، صفحه ۱۲۱ څلورمه کرښه	امام او مقتدي	امام او مُنفرِد
لسم جلد صفحه ۶۴ څلورمه کرښه	اعتکاف نه ماتيږي	اعتکاف ماتيږي
يوولسم جلد صفحه ۳۲۹ پنځمه کرښه يوولسم جلد صفحه ۳۲۰ پنځمه، اُوومه او آتمه کرښه يوولسم جلد صفحه ۲۴۸ اوله کرښه	حضرت هاجرة رضي الله عنها چَرمخکی اُوړدي	حضرت سارة رضي الله عنها کرېوړي اُوړي
دولسم جلد صفحه ۲۵۰ لسمه کرښه	فائده نه حاصله	فائده نه وي حاصله

نوټ : ددينه علاوه که تاسو ته په بل ځای کې داسې صريحه خطائي معلومه وي نو ماته اطلاع راکړئ چې په آئنده جلد کې د هغې نشاندهي هم اوکړم.

ابوالشمس نورالهدا عفی عنه

موبائل نمبر : ۵۴۴۷۱۷۴ ۰۳۰۶.

Scanned with CamScanner

Scanned with CamScanner